

ՄԻ ՀՈԳՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՍՈՒՐԲ ԹԵՐԵԶ ԼԻԶՅՈՒՅԻ
(1873 – 1897)

ՄԻ ՀՈԳՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՍՈՒՐԲ ԹԵՐԵԶ ԼԻԶՅՈԱՅԻ
(1873 – 1897)

Արխիվային ձեռագրերի՝
ֆրանսերենից թարգմանությունը՝

ՄԱԿԱՐ ՂԱԶԱՐՅԱՆԻ

Գիրքը նվիրվում է
Սուրբ Թերեզ Լիզյոացու
սրբադասման 100-ամյակին

ԵՐԵՎԱՆ 2025

© Բոլոր իրավունքները պաշտպանված են:

Այս գրքի ոչ մի հատված չի կարող վերարտադրվել ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն՝ տպագիր, էլեկտրոնային կամ այլ եղանակներով՝ առանց հեղինակի գրավոր թույլտվության, բացառությամբ գիտական, քննադատական կամ տեղեկատվական նպատակներով արված կարճ մեջբերումների՝ հեղինակի և աղբյուրի պարտադիր նշմամբ:

*Երանի՛ նրանց, որ սրտով մաքուր են,
որովհետև նրանք Աստծուն պիտի տեսնեն...*

(Ավետարան ըստ Մատթեոսի 5.8)

*Թո՛ղ որ հռչակված հասնի ազգերին,
Ժողովուրդներին քարոզվի ի լուր,
Տպվի դռներին բանականության
Եվ զգայության սեմերի վրա դրոշմվի ամուր...**

** Սուրբ Գրիգոր Նարեկացի, «Մատյան ողբերգության»,
Բան 2Ը*

ԹԱՐԳՄԱՆՉԻ ԵՎ ԿԱԶՄՈՂԻ ԿՈՂՄԻՑ

*Սկսածս Դո՛ւ հասցրու ավարտին.
Թող որ Քո Հոգին խառնվի սրա հետ...**

Միրելի՛ ընթերցող, Ձեր առջև է Սուրբ Թերեզ Լիզ-յուացու կյանքի կամ, որ ավելի ճիշտ է ասել, «հոգու պատմությունը»: Իր կարճատև երկրային կյանքի ընթացքում (Թերեզն ապրեց ընդամենը 24 տարի) նա մնաց մի բոլորովին անհայտ միանձնուհի, ով, սակայն, իր կյանքով ու վարքով մահվանից հետո դարձավ ուղենիշ աշխարհի միլիոնավոր մարդկանց համար: Նա մեր ժամանակակիցն է, ապրել է մեզնից ընդամենը մոտ մեկուկես հարյուրամյակ առաջ և ապրել է մերինից ոչ այնքան տարբեր աշխարհում, ոչ՝ այլ պայմաններում, քան մենք ենք ապրում, բայց ապրել է բոլորովին այլ կերպ... Մեզ թողած նրա սրբության օրինակը կրոնական ու դավանական բաժանումներից վեր է, այն դիպչում է յուրաքանչյուրի սրտին՝ անկախ ազգությունից ու հավատամքից:

Թերեզի ապրած ողջ կյանքը մանկան մի ճիշ էր, դեպի Երկնավոր Հայրն ուղղված մի ճիշ, որն իր մանկական անկեղծությամբ ու անմնացորդ նվիրումով թափանցում է յուրաքանչյուր մարդու սրտի ամենա-

* Սուրբ Գրիգոր Նարեկացի, «Մատյան ողբերգության», Բան Գ

նվիրական խորքերը... Դա մի լուսե կյանք էր, որ մի պահ փայլեց այս աշխարհում և ապա հեռացավ դեպի իրեն այդքան հարազատ Հավերժը...

Սուրբ Թերեզի ձեռագրերը թարգմանվել են աշխարհի ամենատարբեր լեզուներով: Նրա թողած ժառանգության հայերեն այս թարգմանությունը ջանացել էմ կատարել՝ հնարավորինս հարազատ մնալով բնագրի հոգուն, միևնույն ժամանակ ներդաշնակելով այն հայերենի լեզվամտածողությանը: Հույս ունեմ, որ չնայած իր բազում անկատարություններին՝ այն կհաղորդակցի Ձեզ Թերեզի հոգուն... և նա առհավետ կը դառնա Ձեր փոքրիկ քույրը, ով իր սիրող ներկայությամբ միշտ Ձեզ հետ կլինի և բարեխոս՝ Ձեզ համար Երկնքում՝ Տիրոջ անհուն սիրո առաջ...

*Մակար Ղազարյան**

* Էլ. հասցե՝ makarghazaryan@gmail.com

*Թող առատորեն արցունքներ բխեն
Սրանով կրթված մարդկանց աչքերից...**

** Սուրբ Գրիգոր Նարեկացի, «Մատյան ողբերգության»,
Բան Գ*

ՆԱԽԱԲԱՆ*

Թերեզ Լիզյոացին կամ, ինչպես հետագայում նրան պետք է բնորոշեր Պիոս XI Պապը, «արդի ժամանակների մեծագույն Սուրբը» ննջեց Լիզյո քաղաքի Կարմելի մենաստանում որպես մի անհայտ միանձնուհի՝ 1897 թ.-ի սեպտեմբերի 30-ին, 24 տարեկան հասակում: Նրա մահվանից մեկ տարի անց՝ 1898-ի հոկտեմբերին, առաջին անգամ լույս տեսան նրա ինքնակենսագրական ձեռագրերը՝ «Մի հոգու պատմություն» վերնագրով, ընդամենը՝ 2000 օրինակ: Դրանք հրատարակությանը պատրաստել էին Կարմելի մենաստանի մայրապետ Մայր Մարի դը Գոնզագը և Թերեզի ավագ քույրը՝ Մայր Ագնեսը (Պոլին), որ նույնպես միանձնուհի էր և ժամանակին զբաղեցրել էր մայրապետի պաշտոնը: Որոշ նկատառումներից ու անհարկի զգուշավորություններից ելնելով՝ հրատարակության մեջ ձեռագրերի շատ հատվածներ բաց էին թողնվել, իսկ հաճախ անգամ՝ վերաշարադրվել (դրանց բնօրինակները պետք է հրապարակվեին միայն 1956 թ.-ին): Եվ չնայած այս ամենին՝ գրքի սպառումն աներևակայելի էր. դրա օրինակները ձեռքից ձեռք էին անցնում, և շուտով առաջին հրատարա-

* Նախաբանի մշակումը և ծանոթագրությունները՝ թարգմանչի:

կուրթյանը հետևում են նոր հրատարակություններ: Ձեռագրերը թարգմանվում են աշխարհի ամենատարբեր լեզուներով, և միայն 1915–1916 թթ.-ին դրանք լույս են տեսնում ավելի քան չորս միլիոն օրինակով: Այդ շրջանում Կարմելի մենաստանը աշխարհի տարբեր ծայրերից օրական մոտ հինգ հարյուր նամակ էր ստանում, որոնցում մարդիկ իրենց նվիրումն էին հայտնում Թերեզի հանդեպ, նրա հետ կապված մասունքներ խնդրում և հաճախ պատմում նրա բարեխոսությանը իրենց հետ կատարված հրաշքների մասին, որոնց թիվը շուտով հազարների է հասնում: Թերեզի նկատմամբ սերն անցել էր դավանական բոլոր արգելքները՝ դուրս գալով անգամ քրիստոնյա աշխարհի սահմաններից: Համաաշխարհային այդպիսի արձագանքը Պապին ստիպում է դեմ գնալ Կաթոլիկ եկեղեցում ընդունված կանոնակարգին և սկսել Թերեզի սրբադասման գործընթացը՝ չսպասելով, որ նրա մահվանից հետո անցնի պահանջվող նվազագույն հիսուն տարին: Արդյունքում Թերեզը սրբադասվում է 1925 թ.-ի մայիսի 17-ին՝ մահվանից ընդամենը 28 տարի անց, իսկ 1997-ին Հովհաննես Պողոս II Պապը նրան հռչակում է Կաթոլիկ եկեղեցու Ուսուցիչ՝ այդ-

** 2015 թ.-ի ապրիլի 12-ին Հռոմի Պապ Ֆրանցիսկոս I-ը Կաթոլիկ եկեղեցու Ուսուցիչ հռչակեց նաև Սուրբ Գրիգոր Նարեկացուն:*

պիտով դասելով նրան այն եզակի Սրբերի շարքին, որոնց ուսուցումներն առանցքային նշանակություն են ունեցել Կաթողիկ եկեղեցու համար:

Իսկ ամեն բան սկսվեց 1894 թ.-ի դեկտեմբերին, երբ Լիզյո քաղաքի Կարմելի մենաստանում մի ձմեռային երեկո չորս հարազատ միանձնուհի քույրեր՝ Թերեզը, Սելինը, Պոլինը և Մարին իրենց ծառայությունը կատարելուց հետո հավաքվեցին միասին, որպեսզի մի քիչ տաքանան, քանի որ անգամ ձմռանը մենախցերը չէին ջեռուցվում, և ողջ վանքում միայն մեկ տաք սենյակ կար: Սիրելի հոր մահվանից ընդամենը մի քանի ամիս էր անցել, մորը կորցրել էին դեռ մանկության տարիներին, և երբ որբացած քույրերից ամենակրթուսերը՝ Թերեզը, սկսում է հիշել անցած-գնացած տարիները, ավագ քույրը՝ Մարին, առաջարկում է, որ այդ հիշողությունները գրի առնվեն, բայց քանի որ մենաստանում ամեն բան կատարվում էր միայն հանձնարարությամբ, Մարին այդ առաջարկով դիմում է քրոջը՝ Պոլինին (Մայր Ագնես), ով այդ ժամանակ վանքի մայրապետն էր. «Դուք կտեսնեք, – ասում է նա, – այս հրեշտակը երկար չի մնա երկրի վրա, և մենք կկորցնենք այն բոլոր մանրամասները, որ մեզ համար այդքան հետաքրքիր են»: Սկզբում Պոլինը չի համաձայնում, բայց, ի վերջո, տեղի տալով քույրերի խնդրանքներին, հանձնարարում է Թերեզին, որ նա մայրապետի անվանակոչության օրվա առիթով մի պատմութ-

յուն գրի իր մանկության հիշողությունների մասին: Ահա այսպես սկսվում է առաջին ձեռագրի պատմությունը («Ձեռագիր Ա»)...

Թերեզը, իր հանձնարարությանը հավատարիմ, գրում էր բացառապես ազատ ժամերին, որոնք խիստ սակավաթիվ էին մենաստանում: Գրում էր առանց սևագրերի և գրեթե առանց ուղղումներ կատարելու՝ ամեն անգամ ընդհատելով աշխատանքը, երբ ազատ ժամանակը վերջանում էր: Նա գրում էր մի հին, ծանր գրատուփի վրա, որը գտել էր ձեղնահարկում՝ գործածությունից դուրս եկած իրերի միջից, հին լամպի դժգույն լույսի տակ, որի պատրույզն անընդհատ ընկնում էր, և նա ստիպված էր լինում համբերությամբ ամեն անգամ գնդասեղով բարձրացնել այն: Այսպես անցնում է մեկ տարուց քիչ ավելի ժամանակ, և ահա նշանակված օրը՝ 1896-ի հունվարի 20-ին*, Թերեզը մոտենում է Պոլինին և, ինչպես մենաստանում կարգն էր, ծնկի գալով, տետրը նրան հանձնում: Պոլինը գրլիտով լուռ նշան է անում և, առանց այն բացելու, դնում գրադարակի մեջ: Օրերն անցնում են, բայց մայրապետի մոտ ընթերցելու ժամանակ չի գտնվում: Պոլինը կարդում է այն միայն ամիսների անց, երբ այլևս վանքում նոր մայրապետ էր ընտրվել՝ Մայր Մարի դը

* Հունվարի 21-ին Սուրբ Ազնեսի հիշատակության օրն էր, այդու՝ Մայր Ազնեսի անվանակոչության տոնը:

Գոնգագր:

Ապրիլին Թերեզը հիվանդանում է թոքախտով: Ավագ հինգշաբթի օրվա գիշերը՝ անկողնում պառկելուց առաջ, նա հագում է և շուրթերին տարօրինակ խոնավություն զգում: Սակայն, երբ թաշկինակով սրբում է շուրթերը, կանխագգալով եղելությունը՝ որոշում է չըվառել լամպը, այլ սպասել լուսաբացին՝ տեսնելու համար պատահածը: Առավոտյան Թերեզը, բացելով թաշկինակն ու տեսնելով արյունը, անմիջապես հասկանում է, որ մահը մոտ է... և, խոնարհաբար ու ծածուկ ուրախությամբ ընդունելով Տիրոջ կամքը, պատրաստվում է կրել այդ վերջին՝ ամենաձանր փորձության բոլոր տառապանքները, որոնք ի վերջո իրեն պետք է հավիտյանս միավորեին իր այդքան սիրելի Տիրոջը...

1896-ի սեպտեմբերն է... Թերեզը գտնվում է իր վերջին աղոթական առանձնացման՝ ռետրետի մեջ, որն ընդունված կարգ էր մենաստանում: Սեպտեմբերի 8-ին՝ Աստվածամոր Ծննդյան օրը, նա ավագ քրոջ՝ Մարիի խնդրանքով իր հոգևոր «փոքր ճանապարհի» մասին մի սքանչելի նամակ է գրում նրան, որը հետագայում հայտնի կդառնա «Ձեռագիր Բ» անունով:

Գալիս է 1897-ի ամառը... Թերեզին մնացել է ապրելու ընդամենը չորս ամիս: Նա ծանր հիվանդ է, և նրա վրայից արդեն հանվել են բոլոր պարտականությունները: Վանքում բոլորը գիտեն, որ մահն անխու-

սափելի է: Համաձայն ընդունված կարգի՝ միանձնուհու մահվանից հետո պետք էր նրա կյանքի վերաբերյալ շրջաբերական գրել և ուղարկել Կարմելական միաբանության բոլոր վանքերին: Սակայն Թերեզն այնքան երիտասարդ էր, որ շատերի մոտ հարց է առաջանում, թե ինչ պետք է գրվի նրա ապրած կյանքի մասին: Հունիսի 2-ի ուշ երեկոյան Մայր Ազնեսը մտնում է մայրապետ Մայր Մարի դը Գոնզագի մոտ և ասում. «Մա՛յր իմ, չեմ կարող քնել՝ առանց վստահելու Ձեզ այս գաղտնիքը: Այն ժամանակ, երբ ես մայրապետ էի, քույր Թերեզը հնազանդությամբ և ինձ հաճելին անելու համար մի քանի դրվագ էր գրել իր մանկությունից: Վերջերս վերընթերցեցի դրանք. ամեն ինչ շատ անուշիկ էր, բայց դժվար թե Դուք կարողանաք դրանք օգտագործել հետմահու շրջաբերականի համար. այնտեղ գրեթե ոչինչ չկա իր վանական կյանքի մասին: Եթե Դուք նրան հանձնարարեիք, նա կարող էր ինչ-որ ավելի լուրջ բան գրել, և ես չեմ կասկածում, որ Ձեզ համար գրվածն ավելի նշանակալի կլինի, քան այն, ինչ ինձ մոտ կա»: Մայրապետը համաձայնում է, և հաջորդ օրը Թերեզն անցնում է իր վերջին հնազանդության* կատարմանը. գրվում է վերջին՝ երրորդ ձեռագիրը («Ձեռագիր Գ»)...

* Այսպես են վանքերում անվանում վանականների կողմից կատարվող հանձնարարված ծառայությունները:

Թերեզը հասկանում էր, որ այդ գրառումները պետք են իր հետմահու շրջափերականի համար: Եվ եթե մինչ այդ նա գրում էր միայն իր հարազատ քույրերի համար, ապա այժմ ասես գիտակցում էր այդ գրվածքների նշանակությունը բոլոր մարդկանց համար: Իսկ հիվանդությունը շարունակում էր սաստկանալ՝ իր հետ սաստակցնելով նաև մարմնական ու հոգեկան տառապանքները: «Ես նման եմ հոգնած, ուժապառ մի ճամփորդի, ով ընկնում է՝ հասնելով իր ճամփորդության ավարտին: Այո, բայց ես բարի Աստծու գիրկն եմ ընկնում...», – ասում էր Թերեզը: Նրան հաճախ էր համակում սպասվելիք փորձությունների տագնապն ու վախը. «Ի՞նչ պետք է անեմ մահանալու համար, – ասում էր նա, – ես երբեք չեմ կարողանա մահանալ...»: Նրանց, ովքեր հարցնում էին, թե արդյոք անտանելի են տառապանքները, պատասխանում էր. «Ոչ, դրանք դեռևս ինձ թույլ են տալիս ասել բարի Աստծուն, որ սիրում եմ Իրեն, կարծում եմ՝ դա բավական է»...

Նրա մարմինը հիվանդությունից իսպառ հյուծվել էր, ուժգին ցավն ու շնչահեղձությունը անտանելի տառապանքներ էին պատճառում, բայց մայրապետը որոշել էր, որ միանձնուհուն մորՖին տալ պետք չէ, քանի որ այն ժամանակ ցավազրկողներն «ամոթալի» բան էին համարվում վանքերում: Նրա թոքերն ամբողջովին քայքայվել էին, շնչառությունը՝ խիստ ծան-

րացել. «Ամեն շունչ քաշելիս սաստիկ տանջվում եմ, – ասում էր նա: – Եթե իմանայի՛ք, թե ինչ բան է շնչահեղձ լինելը... Եթե շնչահեղձ լինեմ, բարի Աստված ինձ ուժ կտա: Ես սիրո՛ւմ եմ Նրան: Նա ինձ երբեք չի լքի»... Նայելով Տիրամոր արձանիկին՝ նա բացականչում էր. «Ա՛խ, Դու գիտես, որ ես շնչահեղձ եմ լինում...», հետո դառնալով քրոջը՝ «Մայրի՛կ... երկրի օդն ինձ չի բավականացնում. ե՞րբ բարի Աստված ինձ կտա երկնայինը...»:

Թերեզն այսպես ցմրուր պետք է խմեր Տիրոջ մատուցած տառապանքի բաժակը, որպեսզի ի վերջո կարողանար Նրա պես ասել. «Հա՛յր, ես Քեզ փառավորեցի երկրի վրա, լրացրի այն գործը, որն ինձ տվիր, որ անեմ... և հիմա Քեզ մոտ եմ գալիս»*...

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 17.4,13

ՎԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ*

Սուրբ Թերեզի կյանքը առավել ընդգրկուն կերպով ընկալելու համար անհրաժեշտ է պատկերացնել այն վանական միջավայրը, որում նա ապրում էր: Կարմելի միաբանությունը, ի տարբերություն այլ միաբանությունների, ուներ խիստ ներհայեցողական և աղոթական բնույթ: Այնտեղ հոգևոր կյանքի հիմնական առանցքն աղոթքն էր և աշխարհից առանձնացումը: Միաբանությունն իր անվանումը ստացել էր Կարմել լեռան անունից՝ այն լեռան, որի վրա ժամանակին բռնակվել էր Եղիա մարգարեն, իսկ նրանից հետո՝ նաև Եղիսեն: Հայտնի է, որ արդեն XI դարում այդ լեռան վրա ապրում էին միաբանության առաջին ճգնավորները, սակայն Խաչակրաց պատերազմներից հետո՝ XIII դարում, Կարմելի միաբանության վանականները տեղափոխվում են արևմուտք: XIV դարից սկսած՝ միաբանությունն են մտնում նաև միանձնուհիներ, որոնք պահում են հաստատված կարգը: Միաբանության վերածնունդն Արևմուտքում հիմնավորապես կապվում է Կաթոլիկ եկեղեցու Ուսուցիչ համարվող XVI դարի իսպանացի երկու Սրբերի հետ՝ Խուան դե լա Կրուզի և Թերեզա Ավիլացու, որոնց ուսուցումներին մինչ օրս հետևում են Կարմելի ճգնավորները: Համաձայն միա-

* Մշակումը՝ թարգմանչի:

բանության ընդունված կարգի՝ միանձնուհի դառնալ ցանկացողը վեց ամիս փորձաշրջան էր անցնում, ինչից հետո երեք տարով դառնում նորընծայուհի: Երեք տարի անց նրան թույլատրվում էր ուխտադրություն կատարել, սկզբում՝ երեք տարի ժամկետով, իսկ հետո՝ ցկյանս: Ընծայման արարողությունները կատարվում էին հանդիսավոր կերպով՝ անձամբ եպիսկոպոսի կամ նրա նվիրակի ձեռամբ, իսկ վերջին ուխտադրության ժամանակ միանձնուհուն հանձնվում էր սրբազան ուխտը խորհրդանշող սև գլխաշոր: Ինչ վերաբերում է Կարմելի միաբանության ներքին կյանքին, ապա հարկ է նշել, որ եթե տղամարդ միաբանները երբեմն վանքից դուրս էին գալիս՝ քարոզելու կամ այլ քահանայական գործունեության նպատակով, ապա միանձնուհիները մշտապես թաքնված էին մնում արտաքին աշխարհից, և անգամ վերջինի հետ հաղորդակցման խիստ անհրաժեշտության դեպքում, ինչպես, օրինակ, հարազատների այցելությունները, նրանք մնում էին կրկնակի ճաղավանդակի հետևում, որին հաճախ ավելանում էր նաև հաստ վարագույրը: Նրանք կրում էին կոշտ կտորից կարված դարչնագույն զգեստներ՝ ողջ կյանքում բավարարվելով համեստ կերակուրներով, տարվա մեծ մասն անցկացնելով պահքի մեջ և քնելով գրեթե ամբողջովին հագնրված՝ նեղ ու կոշտ մահճակալների վրա: Կարմելական միաբանության առանձնահատկություններից էր

նաև լուռ աղոթքի կարգը՝ մտային աղոթքը, որին ճշգնավորներն օրական երկու ժամ էին հատկացնում: Յուրաքանչյուր վանքում պետք է առավելագույնը քրսանմեկ ճգնավոր լիներ, ինչը միտված էր նրանց առանձնացված աղոթական կյանքն անխաթար պահելուն:

Միաբանների ճգնակեցական կյանքն առավել լավ պատկերացնելու համար ծանոթանանք նրանց օրվա կարգին:

Ամառ (Զատիկից՝ Խաչվերաց)

04:45	—	օրվա սկիզբ
05:00 – 06:00	—	լուռ աղոթք
06:00 – 07:00	—	Առավոտյան ժամերգություն
07:00 – 08:00	—	Պատարագ

Կիրակի և տոնական օրերին Պատարագը ժամը 8:00-ին էր, իսկ ժամերգության և Պատարագի միջև ընկած ժամն ազատ էր:

08:00 – 09:45	—	աշխատանք
09:45 – 10:00	—	ստուգում
10:00 – 10:45	—	նախաճաշ
11:00 – 12:00	—	հանգիստ
12:00 – 13:00	—	լռություն

13:00 – 14:00	—	աշխատանք
14:00 – 14:30	—	Ճաշու ժամերգություն
14:30 – 15:00	—	ընթերցանություն
15:00 – 17:00	—	աշխատանք
17:00 – 18:00	—	աղոթք
18:00 – 18:45	—	ընթերիք
18:45 – 19:40	—	հանգիստ
19:40 – 20:00	—	Երեկոյան ժամերգություն
20:00 – 21:00	—	լռություն
21:00 – 22:00	—	Հանգստյան ժամերգություն
22:15	—	ստուգում
23:00	—	քնի ժամ

Քնի ժամը կարող էր մի փոքր շուտ սկսվել, եթե օրը տոնական չէր, կամ օրվա խորհրդով պայմանավորված կարգեր չկային կատարելու:

Զմեռ (Խաչվերացից՝ Զատիկ)

05:45	—	օրվա սկիզբ
06:00 – 07:00	—	լուռ աղոթք
07:00 – 08:00	—	Առավոտյան ժամերգություն
08:00 – 09:00	—	Պատարագ
09:00 – 11:00	—	աշխատանք
11:00 – 11:45	—	նախաճաշ (որին նախորդում էր ստուգումը)

ՎԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ

12:00 – 13:00	—	հանգիստ (լոռության ժամ չկար. մի- այն՝ երեկոյան)
13:00 – 14:00	—	աշխատանք
14:00 – 14:30	—	Ճաշու ժամերգություն
14:30 – 15:00	—	ընթերցանություն
15:00 – 17:00	—	աշխատանք
17:00 – 18:00	—	աղոթք
18:00 – 18:45	—	փոքրիկ ընթերիք
18:45 – 19:40	—	հանգիստ
19:40 – 20:00	—	Երեկոյան ժամերգություն
20:00 – 21:00	—	լոռություն
21:00 – 22:00	—	Հանգստյան ժամերգություն
22:15	—	ստուգում
23:00	—	քնի ժամ

Պահքի օրեր

09:00 – 11:30	—	աշխատանք
11:30 – 12:15	—	նախաճաշ (որին նախորդում էր ըս- տուգումը)
12:15 – 13:30	—	հանգիստ (լոռության ժամ չկար. մի- այն՝ երեկոյան)
13:30 – 14:00	—	աշխատանք

Մնացածը նույնն էր:

Միաբանական պահքի օրեր

11:00 – 11:45 — նախաճաշ (որին նախորդում էր ըստուգումը):

Մնացածը նույնն էր:

Մեծ պահքի օրեր

11:00 — ճաշու ժամերգություն՝ նախաճաշից առաջ

14:00 – 15:00 — ընթերցանություն

Մնացածը նույնն էր:

ՆԱԽԱՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ*

Սակայն նախքան աշխարհը կճանաչեր Սուրբ Թերեզին, Ալանսոն քաղաքում լույս աշխարհ եկավ մի երեխա՝ Թերեզ Մարտեն անունով:

Նրա հայրը՝ Լուի Մարտենը, ծնվել էր 1823 թ.-ին և սերում էր զինվորականների ընտանիքից: Լուիի հայրը զինվորական էր՝ կապիտան, ով, 1830 թ.-ին թոշակի անցնելով, բնակություն էր հաստատել Ալանսոնում: Լինելով բնավորությամբ ճշտապահ, կանոնավոր և միայնակեցական կենսակերպի հակված՝ Լուին սովորում է ժամագործի արհեստը, սակայն քսաներկու տարեկանում, երազելով ճգնակեցական կյանքի մասին, փորձում է վանական դառնալ, բայց քանի որ լատիներենին չէր տիրապետում, մերժում է ստանում և հուսահատված որոշ ժամանակ ապրում Փարիզում, իսկ հետո աշխատանքի անցնում Ալանսոնում՝ ապրելով ծնողների հետ: Ութ տարի նա կիսավանական կյանք է վարում՝ լցված աշխատանքով, աղոթքով, ընթերցանությամբ և իր սիրած ձկնորսությամբ: Ալանսոնն այդ ժամանակ փոքրիկ քաղաք էր, որն հատկապես հայտնի էր իր ժանեկագործներով և ժանյակներ էր մատակարարում ողջ Ֆրանսիային:

Թերեզի մայրը՝ Զելի Գերենը (Ազելի-Մարի Գերեն)

* Մշակումը՝ թարգմանչի:

ծնվել էր 1831 թ.-ին՝ գեղջկական ծագում ունեցող ընտանիքում և նույնպես մեծացել էր պատերազմական հիշողություններով: Նրա հայրը թողել էր ծառայությունը և բնակություն հաստատել Վազրամում, իսկ 1844-ին՝ տեղափոխվել Ալանսոն՝ Սեն-Բլեզ փողոցի 36 համարը կրող այն տունը, որտեղ հետագայում պետք է ծնվեր փոքրիկ Թերեզը: Զելին դաստիարակվել էր չափազանց խստակյաց ընտանիքում և չէր ըզգացել իր վրա ծնողական սիրո ողջ քաղցրությունը: Փոխարենը՝ նա այդ սերը փորձում էր փոխանցել իր կրտսեր եղբորը՝ Իսիդորին, և ավագ քրոջը՝ Էլիզին: Իսիդորը Զելիից տասը տարով փոքր էր և, ի տարբերություն նրա, մշտապես շրջապատված էր ծնողների փաղաքշանքով: Ավագ քույրը՝ Էլիզը. Զելիի մտերիմն էր, նա հետագայում միանձնուհի է դառնում Լը Մանի Այցելության* վանքում՝ վերցնելով Մարի-Դոսիթեա անունը: Զելին ողջ կյանքում քրոջ հետ պահում էր նամակագրական կապը՝ նրա հետ կիսելով իր անհանգիստ, տխրության հաճախակի բռնկումներով, բայց միևնույն ժամանակ՝ կենսախինդ ու գործելու ծարավ բնավորությունը, ծանր փորձությունների ենթարկվող անսասան հավատն ու հումորի զգացողությամբ լեցուն ողջախոհությունը: Լուի Մարտենի

* Խոսքը Հովհաննես Մկրտչի մոր՝ Եղիսաբեթի այցելության մասին է՝ Մարիամ Աստվածածնին:

նման նա նույնպես երազել էր ճգնակեցական կյանքի մասին և նրա պես էլ՝ մերժում ստացել՝ հավանաբար պայմանավորված երիտասարդ տարիներին իր առողջական տկարությամբ: Այդ ժամանակ էլ նա քրոջ օգնությամբ բացել էր ժանյակների սեփական արտադրությունը և, լինելով հմուտ ու գործունյա դեկավար, կարողացել էր դրանում մեծ հաջողությունների հասնել:

Այս երկուսը*, որ այդպես էլ չդարձան ճգնավորներ՝ երեսունհինգամյա ժամագործն ու քսանյոթամյա ժանեկագործուհին, կամրջի վրա մի օր պատահմամբ հանդիպեցին իրար և կարճատև նշանադրությունից հետո՝ 1858 թ.-ի հուլիսի 12-ի՝ լույս 13-ի գիշերը, Ալանսոնի Աստվածամոր տաճարում պսակադրվեցին ու տեղավորվեցին Պոնտ-Նոֆ փողոցում գտնվող Լուիի տանը: Սկզբում նրանք փոխադարձ համաձայնությամբ որոշել էին ապրել ինչպես քույր ու եղբայր, ինչն համահունչ էր երկուսի ճգնակեցական հակումներին, սակայն քահանայի միջամտությունը շուտով արմատապես փոխում է նրանց դիրքորոշումը, և 1860–1873 թթ.-ին այդ տանը լույս աշխարհ է գալիս ինը երեխա: Իր վերջին զավակի՝ Թերեզի ծննդից ոչ շատ

* Լուի Մարտենը և Ջելի Գերենը Ֆրանցիսկոս I Պապի կողմից սրբադասվեցին 2015 թ.-ի հոկտեմբերի 18-ին՝ դառնալով պատմության մեջ առաջին համատեղ սրբադասված ամուսնական զույգը:

առաջ Ձեւին իր նամակներից մեկում գրում է. «Ես խելահեղորեն սիրում եմ երեխաներին և ծնվել եմ երեխաներ ունենալու համար, բայց շուտով կգա ժամանակ, երբ դա կավարտվի. այս ամսվա 23-ին լրացավ իմ 41-ամյակը, այդ տարիքում արդեն տատիկ են դառնում...»: Ցավոք, այդ երեխաներից ողջ կմնան միայն հինգ աղջիկները... Մանկական մահացությունը չափազանց բարձր էր այդ շրջանում:

Շուտով Ձեւիի մոտ կրճաբազեղձի քաղցկեղ է հայտնաբերվում, և նա ստիպված է լինում իր նորածին փոքրիկներին սկզբնական շրջանում այլևս հանձնել ստնտու դայակների խնամքին: 1864–1870 թթ.-ին ընտանիքը ողբերգություն է ապրում. մի քանի տարի շարունակ երեխաների ծնունդներն ուղեկցվում են նրանց մահերով. կյանքից հեռանում են երկու որդիներն ու երկու դուստրերը, որոնցից մեկն էր հնգամյա Հելենը, ում մասին մայրն այսպես է գրում իր նամակներից մեկում. «Ինչ ես կորցրի այդ երեխային, այրվում եմ նրան նորից տեսնելու ցանկությունից, բայց ես դեռ պետք եմ մնացածներին և հանուն նրանց աղոթում եմ Տիրոջը, որ Նա ինձ ևս մի քանի տարվա կյանք տա այս աշխարհի վրա: Ես խիստ ողբում էի երկու տղաներիս համար, բայց է՛լ ավելի տառապում եմ այս աղջկա կորստից. նա արդեն սկսել էր ուրախացնել ինձ, նա այնքա՛ն սիրալիր էր, այնքա՛ն քնքուշ ու հասուն՝ իր տարիքի համեմատ: Օրվա մեջ չկա գեթ

մեկ րոպե, որ չմտածեմ նրա մասին...»:

1870 թ.-ի ֆրանց-պրուսական պատերազմը մեծ ֆինանսական կորուստների պատճառ է դառնում Լուի Մարտենի համար, ինչի արդյունքում նա ստիպված է լինում վաճառել Պոնտ-Նոֆ փողոցի իր բնակարանն ու «Ժամացույցներ և ոսկերչական իրեր» խանութը, և ընտանիքը տեղափոխվում է Սեն-Բլեզ փողոցի առանձնատունը, որ Զելին որպես ժառանգություն էր ստացել հորից: Սակայն այս ամենը չի խանգարում նրանց համալրմանն ու բարեկեցության բարելավմանը՝ շնորհիվ մոր օրնիբուն աշխատանքի, ում այժմ՝ իր խանութը վաճառելուց հետո, օգնում էր նաև ընտանիքի հայրը:

Ընտանիքն իրենց կյանքում գլխավոր տեղն էր ըգրադեցնում: Նրանք իսկապես երջանիկ էին լինում միայն այն ժամանակ, երբ միասին էին: Ավագ դուստրը՝ Մարին, հոր սիրելին էր, իսկ խանդավառ ու կենսուրախ Պոլինը՝ մոր մտերիմը: Նրանք կանոնավոր կերպով հաճախում էին Լը Մանի Այցելության վանքի գիշերօթիկ դպրոցը, ուր իրենց ուսումնառությունն էին անցնում մորաքույր Մարի-Դոսիթեայի աչալուրջ հսկողության ներքո: Արձակուրդների շրջանում ավագ դուստրերի տուն վերադարձն իսկական ցնծություն էր ընտանիքի համար, իսկ ամեն հերթական բաժանում արցունքների վտակներ էր հոսեցնում նրանց աչքերից: Ողջ խստության փոխարեն, որ կարելի էր

սպասել ընտանիքի հորից, կար միայն ամեն բան ներող նրա բարությունը: Իսկ մայրը, ում ողջախոհությունը, կենսասիրությունն ու գրավիչ նրբությունը դարձրել էին ընտանեկան օջախի հոգին, զգալով, որ հիվանդության պատճառով ուժերը գնալով լքում են իրեն, ղեկավարում էր տան գործերը մեծագույն ու աներևակայելի քաջությամբ: Ընտանեկան միջավայրում անցնող ջերմ ու սիրառատ երեկոները, քաղաքով զբոսանքները, ճամփորդությունները դեպի նորմանդական գյուղեր, քեռի Իսիդորի ընտանիքի հետ հանդիպումները, ով դեղագործ էր Լիզյոյում, գնացքով դեպի Լը Ման՝ միանձնուհի մորաքրոջ մոտ ուղևորությունները հետագայում իրենց անջնջելի հետքը կթողնեն Մարտենների ընտանիքի երեխաների վրա, որոնք ողջ կյանքում կհիշեն իրենց մանկության այդ պարզ ուրախությունները:

Խորն էր Մարտենների հավատը. ամեն իրադարձության մեջ նրանք Տիրոջ ներկայությունն էին տեսնում և իրենց ամեն գործում մշտապես փորձում ծառայել Նրան: Աղոթքները, ժամերգությունները, Պատարագներն ու Հաղորդությունները, պահքն ու ուխտագնացություններն անբաժան մասն էին այս ընտանիքի առօրյայի: Բայց միևնույն ժամանակ այնտեղ չրկար որևէ ծանրաբարո կամ կեղծ բարեպաշտական բան, այլ իրենց հավատն ամենօրյա կենսակերպ էր, որն արտահայտվում էր իրական գործերում:

Եվ այսպես, գալիս է 1872 թ.-ը, և Զելին հղիության չորրորդ ամսում իր ազգական Գերեններին գրում է. «Հույս ունեմ, որ այս երեխայի հետ ամեն բան լավ կլինի»: Ահա այսպիսին է առաջին հիշատակությունը նրա մասին, ում արդեն անվանում էին «փոքրիկ Թերեզ»՝ ի հիշատակ իր ավագ քրոջ, որ մահացել էր մի քանի ամսականում: Եվ ահա, տարեսկզբին՝ ուրախ լուր. «Երեկ՝ հինգշաբթի օրը, երեկոյան տասնմեկն անց երեսունին ծնվեց իմ փոքրիկ աղջիկը: Նա շատ առողջ է և իրեն լավ է զգում: Ինձ ասացին, որ նա կըշռում է ութ լիվր, թող լինի՝ վեց, դա արդեն վատ չէ: Նա շատ անուշիկ է թվում: Ես գրեթե միայն կես ժամ տանջվեցի. անհամեմատելի է նրա հետ, ինչ ստիպված էի առաջ տանել: Վաղը՝ շաբաթ օրը, նրան կմրկըրտեն, և լիակատար երջանկության համար միայն դուք բոլորդ պակաս կլինեք: Կնքամայրը կլինի Մարին, իսկ որպես կնքահայր՝ մոտավորապես իր տարիքի մի փոքրիկ տղա*»:

Բայց դեռ նոր էր ծնվել Մարի-Ֆրանսուազ-Թերեզ Մարտենը և ընդամենը տասնհինգ օրական էր, երբ քիչ էր մնում՝ մահանար էնտերիտից: Երեք ամիս անց՝ կրկին ահազանգ. «Նա շատ վատ է: Ես իմ բոլոր հույսերը կորցրել եմ նրան փրկելու: Երեկվանից խեղճ փոքրիկը սարսափելիորեն տանջվում է, մարդու սիր-

* Իննամյա Պոլ-Ալբեր Բուլը՝ Լուիի ընկերոջ որդին:

տը պատովում է նրան նայելիս»: Ճգնաժամն այս անգամ հաղթահարվում է, բայց մայրը, անսալով բժշկի խորհրդին, ստիպված է լինում միառժամանակ բաժանվել Թերեզից և հանձնել նրան ստնտու դայակի խնամքին: Մի ամբողջ տարի փոքրիկը Սեմալեում գյուղական կյանքով է ապրում՝ սնվելով ամրակազմ ու կենսուրախ Ռոզա Թայեի կաթով և իր ժամանակն անցկացնելով բնության գրկում՝ ծաղիկների ու կենդանիների մեջ: Մայրը գրում է. «Դայակը նրան սալակով ման է տալիս դաշտերով՝ նստեցնելով խոտի դեզի վրա: Նա գրեթե երբեք լաց չի լինում: Ռոզան ասում է, որ անհնար է պատկերացնել ավելի անուշիկ բալիկի»: Շիկահեր, կապուտաչյա, շատ բարի ու ժրպտերես, տարիքից անհամեմատ ավելի խելացի, կենսախիհնդ, բայց չափազանց զգայուն ու զայրույթի ահավոր բռնկումներով, նրբազգաց ու ինքնական Թերեզը շատ արագ դառնում է ընտանիքի սիրելին: Հետագայում այդ տարիների մասին նա այսպես կգրի. «Ողջ կյանքում բարի Աստված կամեցել է ինձ սիրով շրջապատել, և իմ առաջին հիշողություններում տըպավորվել են ժպիտներ ու ամենաքնքուշ փաղաքշանք...»:

Ալանսոնում կյանքն ուրախ էր ընթանում, թեև ոչ՝ անվրդով: Եվ քսան տարի անց իր մանկության մասին գրած հիշողություններում Թերեզը կասի. «Ա՛խ, ինչքա՛ն արագ անցան վաղ մանկությանս արևաշատ

տարիները, բայց ի՞նչ քաղցր հետք թողեցին դրանք իմ հոգում... իսկապես, ամեն բան ժպտում էր ինձ աշխարհում. իմ ամեն քայլափոխի ես ծաղիկներ էի գրտնում, և ուրախ բնավորությունս նույնպես նպաստում էր, որ կյանքս հաճելի լիներ»։ Սակայն մոր մահը մեկ հարվածով կքանդի այդ երջանկությունը և պատճառ կդառնա ընտանիքի՝ Լիզյո տեղափոխման։

Բայց եկեք լսենք հենց իրեն՝ Թերեզին...

ՁԵՌԱԳԻՐ Ա
(Ձեռագիր՝ նվիրված Մայր Ազնեսին)

ԳԼՈՒԽ Ա
Ալանսոն
(1873–1877)

*Տիրոջ ողորմությունների օրհներգումը – Միրով
շրջապատված – Ուղևորությունը դեպի Լը Ման – Իմ
բնավորությունը – Ես ընտրում եմ ամենը*

Հ.Մ.Հ.Թ.*

Հունվար, 1895 թ.

Հիսուս †

Մի սպիտակ փոքրիկ ծաղկի գարնանային
պատմություն՝ գրված իր իսկ կողմից և նվիրված
Պատվելի Մայր Ազնեսին†:

* Հիսուս, Մարիամ, Հովսեփ և Թերեզա անունների սկզբնա-
տառերն են, որոնցով կարմելյական միանձնուհիները սովորա-
բար սկսում էին իրենց գրությունները: Բնագրում՝
«J.M.J.T.»:

† Կարմելյական միաբանությունում ընդունված էր վանա-
կանի անվանը կցել ևս մեկ անուն, օրինակ՝ Տիրոջ, որն է
Սրբի կամ տվյալ անձի կողմից առանձնակի նվիրման ար-
ժանացած որևէ եկեղեցական Խորհրդի: Այսպես, Մայր Ազ-
նեսն ուներ «Մայր Ազնես Հիսուսի» անունը, իսկ Թերեզը

Ձեզ է, որ պատրաստվում եմ վատահել իմ հոգու պատմությունը, թանկագի՛ն Մայրիկ, Ձեզ, որ իմ կրկնակի մայրն եք*... Այն օրը, երբ ինձ խնդրեցիք անել սա, ինձ թվաց, թե դա կշեղի իմ սիրտը՝ այն ինքն իրենով զբաղեցնելու պատճառով, բայց հետո Հիսուս ինձ զգալ տվեց, որ ես Իրեն հաճելի կլինեմ՝ պարզապես հնազանդվելով: Եվ թերևս այսուհետ ես պատրաստվում եմ անել միայն մեկ բան՝ այն, ինչ պետք է անեմ հավիտյան՝ «օրհներգել Տիրոջ ողորմությունները»†...

Մինչ գրիչս վերցնելը ես ծնկի եկա Աստվածամոր արձանիկի առաջ (այն արձանիկի, որ մեր ընտանիքի հանդեպ երկնային Թագուհու մայրական բարեհաճության այդքան ապացույցներ է մեզ տվել) և խնդրեցի Նրան ուղղորդել իմ ձեռքը, որպեսզի չգրեմ որևէ

կրում էր «Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի» անունը: Սակայն մենք այստեղ, մի փոքր շեղվելով բնագրից, առավելաբար չենք գործածի այդ հավելումները՝ հայերենի լեզվամտածողությանը դրանց խորթ լինելու պատճառով:

* Թերեզը իր քույր Պոլինին՝ Մայր Ազնեսին, իր «կրկնակի մայրն» է անվանում, քանի որ նա այդ ժամանակ վանքի մայրապետն էր, և մոր մահվանից հետո, երբ Թերեզը դեռ միայն չորսուկես տարեկան էր, նա էր Թերեզի համար փոխարինել նրան:

† Սաղմոսներ 88.2

տող, որն հաճելի չի լինի Իրեն: Այնուհետև, բացելով Սուրբ Ավետարանը, հայացքս ընկավ այս խոսքերի վրա. «Հիսուս լեռը բարձրացավ և Իր մոտ կանչեց նրանց, որոնց Ինքը կամեցավ. և նրանք գնացին Նրա մոտ»*: Ահա՛ իմ կոչման, իմ ողջ կյանքի և, հատկապես, իմ հոգու հանդեպ Տիրոջ բացառիկ բարեհաճության գաղտնիքը... Նա չի կանչում նրանց, ովքեր արժանի են, այլ նրանց, ում Ինքն է կամենում, կամ ինչպես Պողոս Առաքյալն է ասում. «Աստված պիտի ողորմի, ում ողորմելու է, և պիտի գթա, ում գթալու է: Ուրեմն դա կախում չունի նրանից, ով կամենում է, և ոչ էլ նրանից, ով ջանում է, այլ՝ Աստծուց, որ ողորմում է»†:

Երկար ժամանակ ես ինձ հարց եմ տվել, թե ինչո՞ւ է բարի Աստված ոմանց նախապատվություն տալիս, ինչո՞ւ բոլոր հոգիներն հավասարաչափ շնորհներ չեն ստանում: Ես զարմանում էի՝ տեսնելով, որ Նա առանձնահատուկ շնորհներ է բաշխում այն Սրբերին, որոնք մեղանչել են Իր դեմ, ինչպես Պողոս Առաքյալը կամ Սուրբ Օգոստինոսը, և որոնց Նա, այսպես ասած, հարկադրում է ընդունել Իր շնորհները: Եվ կամ, կարդալով այն Սրբերի վարքը, որոնց մեր Տերը կամեցել է գուրգուրել օրորոցից մինչև գերեզման՝ նրանց ճանա-

* Ավետարան ըստ Մարկոսի 3.13

† Պողոս Առաքյալի թուղթը հռոմեացիներին 9.15–16

պարհին թույլ չտալով որևէ խոչընդոտ, որը կխանգարեր նրանց Իր մոտ բարձրանալ, նեցուկ լինելով այդ հոգիներին այնպիսի շնորհներով, որ նրանք այլևս անկարող էին մթագնել իրենց մկրտության զգեստների անարատ փայլը, ինձ հարց էի տալիս՝ ինչո՞ւ են, օրինակ, խեղճ վայրենիները մեծամեծ բազմություններով մեռնում նախքան անգամ Աստծու անունը լսած լինելը... Հիսուս կամեցավ բացատրել ինձ այս գաղտնիքը: Նա իմ հայացքի առջև դրեց բնության գիրքը, և ես հասկացա, որ Իր ստեղծած բոլոր ծաղիկները գեղեցիկ են, որ վարդի շքեղությունը և շուշանի ճերմակությունը չեն խլում փոքրիկ մանուշակի բուրմունքը կամ մարգարտածաղկի հիասքանչ պարզությունը... Ես հասկացա, որ եթե բոլոր փոքրիկ ծաղիկները ցանկանային վարդեր լինել, բնությունը կկորցներ իր գարնանային պճնանքը, և դաշտերն այլևս չէին զարդարվի փոքրիկ ծաղիկներով...

Այդպես է նաև հոգիների աշխարհում, որ Տիրոջ պարտեզն է: Նա կամեցել է ստեղծել մեծ Սրբերի, որ նման են շուշաններին ու վարդերին, բայց նաև ստեղծել է ավելի փոքրերի, և նրանք պետք է գոհանան՝ լինելով մարգարտածաղիկներ կամ մանուշակներ, որ կոչված են ուրախացնելու բարի Աստծու հայացքը, երբ Նա այն Իր ոտքերի տակ դարձնի: Կատարելությունը Նրա կամքը կատարելու մեջ է, լինելու այն, ինչ Նա է կամենում, որ լինենք...

Ես նաև հասկացա, որ մեր Տիրոջ սերը բացահայտվում է ինչպես ամենավեհ հոգում, այնպես էլ այն ամենապարզ հոգու մեջ, որը ոչնչում չի հակառակվում Նրա շնորհին: Իսկապես, սիրուն հատուկ է խոնարհումը, և եթե բոլոր հոգիները նման լինեին Սուրբ Վարդապետներին, որոնք լուսավորել են Եկեղեցին իրենց ուսուցումների լույսով, կթվար, թե բարի Աստված այդքան էլ չի խոնարհվում՝ նրանց սրտին հասնելու համար: Բայց Նա ստեղծել է նաև մանկանը, ով ոչինչ չգիտի, և որի անօգնական լացն է միայն լսվում, Նա ստեղծել է խեղճ վայրենուն, ով միայն բնության օրենքներն ունի առաջնորդվելու համար, և ահա նրանց հոգիների վրա է Նա կամենում խոնարհվել. դրանք Իր այն դաշտային ծաղիկներն են, որոնց պարզությունը հիացնում է Իրեն... Այդպես խոնարհվելով՝ բարի Աստված ցույց է տալիս Իր անսահման մեծությունը: Ինչպես արեգակն է միաժամանակ լուսավորում թե՛ մայրիները և թե՛ ամեն փոքրիկ ծաղիկ այնպես, ասես այն միակը լիներ երկրի վրա, այդպես էլ մեր Տերն է նույնքան առանձնահատուկ կերպով հոգ տանում յուրաքանչյուր հոգու համար, որպես թե այն անգուգական լիներ, և ինչպես բնության մեջ են տարվա եղանակները կարգավորված այնպես, որ նշանակված օրը բացվել տան անգամ ամենափոքր մարգարտածաղկին, նույն կերպ էլ ամեն բան ծառայում է յուրաքանչյուր հոգու բարօրությանը:

Թանկագի՛ն Մայրիկ, անկասկած, զարմանքով Ձեզ հարց եք տալիս, թե ուր է գնում խոսքս, որովհետև մինչև հիմա ես դեռ չեմ ասել մի բան, որ նման կլիներ իմ կյանքի պատմությանը, բայց Դուք ինձ խնդրել եք առանց կաշկանդվելու գրել այն, ինչ մտքիս կգա, և ուրեմն՝ ես կնկարագրեմ ոչ այնքան իմ կյանքը, որքան իմ մտածումներն այն շնորհների մասին, որ բարի Աստված կամեցել է պարգևել ինձ: Ես հիմա իմ կյանքի մի այնպիսի փուլում եմ, երբ կարող եմ հետ նայել անցյալին. իմ հոգին հասունացել է արտաքին ու ներքին փորձությունների հնոցում, և հիմա՝ փոթորկից ամրացած ծաղկի պես՝ ես բարձրացնում եմ գլուխս ու տեսնում, որ ինձ վրա իրականանում են 22-րդ սաղմոսի խոսքերը. «Տերն իմ հովիվն է, և ինձ ոչինչ չի պակասի: Դալար վայրերում Նա ինձ բնակեցրեց և հանդարտ ջրերի մոտ ինձ սնուցեց: Նա կենդանացրեց ինձ... Եթե նույնիսկ անցնեմ մահվան ստվերների միջով, չեմ վախենա չարից, քանզի Դու, Տե՛ր, ինձ հետ ես...»[†]: Տերն իմ հանդեպ մշտապես կարեկից ու գթառատ է եղել... համբերատար ու ողորմաշատ...[‡]: Ուստի, Մայրի՛կ, մեծ ուրախությամբ է, որ պատրաստ-

* Այս տողերը Թերեզը գրում է հոր մահվանից մի քանի ամիս անց:

† Սաղմոսներ 22.2–5

‡ Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 102.8

վում եմ օրհներգել Ձեր առաջ Տիրոջ ողորմությունները... Միայն Ձեզ համար է, որ պատրաստվում եմ գրի առնել Տիրոջ կողմից քաղված փոքրիկ ծաղկի պատմությունը, ուստի կխոսեմ վստահությամբ՝ չանհանգրստանալով ո՛չ ոճի, ո՛չ էլ այն բազում շեղումների համար, որ կանեմ: Մոր սիրտը միշտ հասկանում է իր զավակին, անգամ եթե նա միայն թոթովել գիտի, ուստի ես վստահ եմ, որ կհասկացվեմ Ձեր կողմից ու կըկռահվեմ, որովհետև Դուք եք ձևավորել իմ սիրտը և այն հանձնել Տիրոջը...

Ինձ թվում է՝ եթե փոքրիկ ծաղիկը խոսել իմանար, նա պարզապես կպատմեր, թե ինչ է բարի Աստված արել իր համար՝ առանց փորձելու թաքցնել Նրա տրված բարիքները: Կեղծ խոնարհությամբ նա չէր ասի, թե ինքը նրբագեղ ու բուրումնավետ չէ, թե արևն հափշտակել է իր փայլը, իսկ փոթորիկները կոտրել են ցողունը, երբ մինչդեռ իր ներսում նա ճիշտ հակառակն է կարծում: Ծաղիկը, որ պատրաստվում է պատմել իր պատմությունը, ցնծում է, որ պետք է հայտնի Տիրոջ տված կատարելապես անհատույց պարզևների մասին, նա խոստովանում է, որ իր մեջ ոչինչ ունակ չէր գրավելու Նրա աստվածային հայացքը, և միայն Նրա ողորմածությունն է արարել այն ողջ բարին, որ իր մեջ կա... Այդ Նա էր, որ ծնեց իրեն կուսական անուշահոտությամբ ներծծված սուրբ հողում: Նա էր, որ կանխավ շրջապատեց իրեն ութ ձյունա-

Ճերմակ շուշաններով*։ Իր սիրուց դրդված՝ Նա կամեցավ պահպանել Իր փոքրիկ ծաղկին աշխարհի թունավոր շնչից։ Հազիվ էր սկսում նրա պսակը բացվել, երբ այդ աստվածային Փրկիչը տեղափոխեց նրան Կարմել լեռան վրա, որտեղ արդեն իրենց քաղցր անուշահոտությունն էին տարածել այն երկու շուշանները†, որոնք նրան շրջապատել ու մեղմորեն օրորել էին իր կյանքի գարնանը... Յոթ տարի է անցել, ինչ փոքրիկ ծաղիկն իր արմատն է ձգել կուսանաց Փեսայի‡ պարտեզում, և հիմա արդեն երեք շուշաններ են իր կողքին օրորում իրենց բուրումնավետ պսակները§։ Նրանցից մի փոքր հեռու մի ուրիշ շուշան** էլ է բացվում Տիրոջ հայացքի ներքո, իսկ այն երկու օրհնյալ ցողունները, որ ծնել էին այս ծաղիկները, այժմ արդեն

* Խոսքը իր քույրերի ու եղբայրների մասին է, որոնցից չորսը մահացել էին մանուկ հասակում։

† Երկու ավագ քույրերը՝ Մարին և Պոլինը։

‡ Համաձայն Եկեղեցու դավանաբանության՝ Եկեղեցին խորհրդապաշտական իմաստով համարվում է Քրիստոսի Հարսը, իսկ ճգնակեցությունը դիտվում է որպես հոգու և Աստծու ամուսնություն։

§ Խոսքը քրոջ՝ Սելինի մասին է. ով հոր մահվանից հետո, որին խնամում էր վերջին տարիներին, նույնպես մտել էր Կարմելի մենաստան։

** Քույրը՝ Լեոնին, ով այդ շրջանում միանձնուհի էր դարձել Կանուս գտնվող Այցելության վանքում

հավիտենապես միավորվել են երկնային Հայրենիքում... Այնտեղ նրանք վերագտել են այն չորս շուշաններին, որոնց երկիրն այդպես էլ չտեսավ ծաղկելիս... Ա՛խ, թող Հիսուս չկամենա երկար թողնել օտար ավերում տարագրության մեջ մնացած այս ծաղիկներին. թող այս շուշանների փունջը շուտով միավորվի Երկրնքում...

Մայրի՛կ, ես քիչ առաջ մի քանի խոսքով նկարագրեցի, թե ինչ է արել բարի Աստված ինձ համար, իսկ հիմա կանցնեմ մանկությանս տարիների մանրամասներին: Ես գիտեմ, որ այնտեղ, ուր ուրիշները միայն տաղտկալի շարադրանք կտեսնեն, Ձեր մայրական սիրտը հմայքներ կգտնի... Եվ բացի այդ՝ այն հիշողությունները, որոնք պատրաստվում եմ վերարծարծել, նաև Ձերն են, քանի որ Ձեր կողքին է անցել իմ մանկությունը, և ինձ բախտ է վիճակվել ունենալու այնպիսի անկրկնելի ծնողներ, որոնք մեզ միևնույն հոգատարությամբ ու քնքշությամբ են շրջապատել: Ա՛խ, թող օրհնեն նրանք իրենց զավակներից ամենափոքրին և օգնեն նրան օրհներգել աստվածային ողորմությունները...

Իմ հոգու պատմության մեջ՝ մինչ իմ մուտքը Կարմել, ես երեք բավական տարբեր շրջաններ եմ իրարից զանազանում: Առաջինը, չնայած իր կարճատևությանը, հիշողություններով պակաս հարուստ չէ: Այն ըսկըսվում է իմ գիտակցության արթնացման առաջին

պահերից և շարունակվում մինչև մեր թանկագին մայրիկի երկնային Հայրենիք մեկնելը:

Բարի Աստված ինձ շնորհ է արել՝ բավականին վաղ արթնացնելով իմ գիտակցությունը և մտքիս մեջ այնքան խոր տպավորելով իմ մանկության հիշողությունները, որ ինձ թվում է, թե այն բաները, որոնք պատրաստվում են պատմել, ասես երեկ են եղել: Անկասկած, Հիսուս Իր սիրով ցանկանում էր, որ ես ճանաչեմ այն աննման մայրիկին, որ Նա տվել էր ինձ, բայց որին Իր աստվածային ձեռքը շտապեց թագադրել Երկնքում...

Ողջ կյանքում բարի Աստված կամեցել է ինձ սիրով շրջապատել, և իմ առաջին հիշողություններում տրպավորվել են ժպիտներ ու ամենաքնքուշ փաղաքշանք... Բայց եթե Նա այդքան սեր էր սփռել իմ շուրջը, ապա այն դրել էր նաև իմ փոքրիկ սրտում՝ ստեղծելով այն սիրող ու զգայուն, ուստի ես շատ էի սիրում հայրիկին ու մայրիկին, և իմ քնքշանքն հայտնում էի նրանց բազում ձևերով, քանի որ շատ սրտաբաց էի: Միայն թե այն միջոցները, որոնք գործածում էի, երբեմն տարօրինակ էին լինում, ինչպես դա ցույց է տալիս մայրիկի նամակի այս հատվածը. «Բալիկը նմանը չունեցող ավագակի մեկն է. քիչ առաջ նա ինձ շոյեց ու մաղթեց, որ մահանամ. «Ա՛խ, որքա՛ն կուզեի, որ դու մահանայիր, իմ խեղճ մայրիկ...»»: Երբ նրան հանդիմանեցին, ասաց. «Ախր՝ որպեսզի դու Երկինք գնաս,

որովհետև դու ասում ես, թե պետք է մահանալ՝ այնտեղ գնալու համար»: Իր սիրո պոռթկումների ժամանակ նա նույն բանը մաղթում է նաև հայրիկին...»:

1874-ի հունիսի 25-ին, երբ հազիվ մեկուկես տարեկան էի, ահա թե ինչ է իմ մասին գրում մայրիկը. «Ձեր հայրիկը քիչ առաջ ճոճանակ ամրացրեց. Մելինն անկրկնելի ուրախ է, բայց պետք է տեսնել, թե ինչպես է ճոճվում փոքրիկը. դա ծիծաղելի է. նա իրեն մեծ աղջրկա պես է պահում, ու վտանգ չկա, թե բաց կթողնի պարանը, իսկ երբ բավականաչափ ուժեղ չեն ճոճում, ճչում է: Մենք իրեն մեկ այլ պարանով էլ առջնից ենք կապում, բայց չնայած դրան՝ անհանգիստ եմ, երբ նրան տեսնում եմ դրա վրա նստած:

Վերջերս փոքրիկի հետ մի գավեշտալի դեպք պատահեց: Ես սովորաբար 5:30-ին գնում եմ Պատարագի. թեև սկզբնական օրերին չէի համարձակվում նրան մենակ թողնել, բայց տեսնելով, որ նա երբեք չի արթնանում, ի վերջո որոշեցի թողնել: Ես նրան պառկեցնում եմ իմ անկողնում և օրորոցն այնքան եմ մոտեցնում, որ ընկնելն անհնար է: Մի օր մոռացա օրորոցը հեներել: Գալիս եմ, ու՝ փոքրիկն այլևս իմ անկողնում չէ. նույն պահին լացի ձայն եմ լսում, նայում եմ ու տեսնում, որ նա նստած է իմ մահճակալի գլխատեղի մոտ գտնվող աթոռին, փոքրիկ գլուխը դրել է բարձին և այդտեղ էլ անհարմար դիրքի պատճառով անհանգիստ քնել: Ես այդպես էլ չհասկացա, թե նա ինչ-

պես է հայտնվել աթոռին նստած դիրքում, քանի որ անկողնում պառկած էր: Ես շնորհակալություն հայտնեցի բարի Աստծուն, որ նրան ոչինչ չի պատահել. դա իսկական նախախնամություն էր. նա պետք է գետին ընկներ, բայց իր պահապան հրեշտակն հսկել էր նրան, և քավարանի* հոգիները, որոնց ամեն օր աղոթում եմ փոքրիկի համար, պահպանել էին նրան: Ահա՛ թե ինչպես եմ ես դա բացատրում... իսկ դուք բացատրեք՝ ինչպես կուզեք...»:

Նամակի վերջում մայրիկն ավելացնում է. «Ահա, բալիկը քիչ առաջ դեմքս շոյեց ու համբուրեց ինձ: Այս խեղճ փոքրիկը բնավ չի ուզում բաժանվել ինձնից, նա միշտ իմ կողքին է: Նա շատ է սիրում այգի գնալ, բայց եթե ես այնտեղ չեմ, չի ուզում այնտեղ մնալ և այնքան է լաց լինում, մինչև իրեն ինձ մոտ են բերում...»: Ահա մի հատված էլ մեկ այլ նամակից. «Այն օրը փոքրիկ Թերեզն ինձ հարցնում էր, թե արդյոք ինքը Երկինք կգնա: Ես նրան ասացի, որ եթե բավական խելոք լինի, ապա՝ այո: Նա ինձ պատասխանեց. «Այո, բայց եթե խելոք չլինեմ, կգնամ դժոխք... բայց ես գիտեմ, թե ինչ կանեմ. ես կթոչեմ քեզ հետ, որ Երկնքում կլինես, և

* Համաձայն Կաթոլիկ եկեղեցու դավանաբանության՝ քավարանը մի վայր է, որտեղ ժամանակավորապես հայտնվում են բարեպաշտ մարդկանց հոգիները, որպեսզի քավեն իրենց մեղքերը դրախտ մտնելուց առաջ:

այդ ժամանակ ինչպե՞ս կկարողանա բարի Աստված ինձ խլել քեզնից... դու ինձ ամուր-ամուր քո գրկում կպահես»։ Ես նրա աչքերում տեսա, որ նա հաստատապես համոզված էր, թե բարի Աստված իրեն ոչինչ չի կարող անել, եթե ինքն իր մոր գրկում լինի...

Մարին շատ է սիրում իր փոքրիկ քրոջը, շատ անուշիկ է համարում նրան, և թերևս այլ կերպ չէր էլ կարող լինել, քանի որ խեղճ փոքրիկը շատ է վախենում որևէ բանով վշտացնել նրան։ Երեկ ցանկացա իրեն մի վարդ նվիրել՝ իմանալով, որ դա իրեն շատ կուրախացնի, բայց նա սկսեց աղաչել ինձ, որ չկտրեմ այն, որովհետև Մարին արգելել էր դա անել։ Նա հուզմունքից կարմրել էր։ Եվ չնայած դրան՝ ես իրեն երկու վարդ նվիրեցի. նա այլևս չէր համարձակվում տուն մտնել, և անօգուտ էին իմ խոսքերը, թե այդ վարդերն իմն են. «Ո՛չ, – ասում էր նա, – դրանք Մարիինն են...»։ Այդ երեխան շատ շուտ է հուզվում։ Հենց մի փոքր վատ բան է անում, բոլորը պետք է դրա մասին իմանան։ Երեկ նա պատահմամբ պատի պաստառից մի փոքրիկ կտոր պոկեց և այնպես էր հուզվել, որ մարդու խիղճ էր տանջում, և հետո շատ շտապ պետք էր դրա մասին հայտնել հայրիկին։ Հայրիկը տուն եկավ չորս ժամ անց, և ոչ ոք այլևս չէր հիշում կատարվածի մասին, բայց նա անմիջապես վազեց Մարիի մոտ ու ասաց. «Շտա՛ պ ասա հայրիկին, որ ես պոկել եմ պաստառը»։ Նա կանգնել էր ինչպես իր դատավճռին սպա-

սող մի հանցագործ, բայց իր փոքրիկ մտքում վստահ էր, որ իրեն ավելի հեշտ կներեն, եթե ինքը խոստովանի իր մեղքը»:

Ես շատ էի սիրում իմ թանկագին կնքամորը*: Առանց առերևույթ ցույց տալու՝ ես մեծ ուշադրությամբ հետևում էի այն ամենին, ինչ կատարվում ու խոսվում էր իմ շուրջը. ինձ թվում է՝ այն ժամանակ ես նույնկերպ էի դատում, ինչպես այժմ: Ես շատ ուշադիր լըսում էի, թե ինչ է Մարին սովորեցնում Սելինին, որպեսզի հետո նրա պես վարվեմ: Մարին նոր էր ավարտել իր ուսումը Այցելության վանքում†, և որպեսզի ինձ թույլատրվեր մտնել իր սենյակը, երբ նա դասավանդում էր Սելինին, ես ինձ շատ խելոք էի պահում և անում էի այն ամենը, ինչ նա ուզում էր: Դրա դիմաց նա ինձ ողողում էր նվերներով, որոնք, չնայած իրենց չնչին արժեքին, ինձ մեծ ուրախություն էին պարգևավում:

Ես շատ հպարտ էի իմ երկու ավագ քույրերով, բայց ինձ համար մանկությանս տարիների կատարելությունը Պոլինն էր... Երբ սկսում էի խոսել, և մայրիկն հարցնում էր. «Ինչի՞ մասին ես մտածում», պատասխանն անփոփոխ էր. «Պոլինի...»: Մի ուրիշ ան-

* Թերեզի կնքամայրը Մարին էր՝ քույրերից ամենաավագը:

† Մարին ավարտեց իր ուսումը Այցելության վանքում 1875 թ.-ի ամռանը:

գամ էլ մատիկս սահեցնում էի քառակուսիների վրայով ու ասում. «Գրում եմ՝ Պոլին...»: Հաճախ էի լսում, որ ասում էին, թե Պոլինը վստահաբար միանձնուհի է դառնալու, այդ ժամանակ, առանց շատ հասկանալու, թե դա ինչ է նշանակում, մտածում էի. «Ես նույնպես միանձնուհի եմ դառնալու»: Սա իմ ամենավաղ հիշողություններից է, բայց մինչև այժմ երբևէ չեմ փոխել որոշումս... Այդ Ձեզ, Թանկագի՛ն Մայրիկ, Հիսուս ընտրեց, որպեսզի պսակի ինձ Իր հետ, այդ ժամանակ Դուք իմ կողքին չէիք, բայց մեր հոգիներն արդեն կապվել էին իրար... Դուք կատարելություն էիք ինձ համար, և ես ուզում էի Ձեզ նմանվել, և Ձեր օրինակն էր, որ երկու տարեկան հասակից ինձ բերեց կուսանաց Փեսայի մոտ... Ա՛խ, ի՛նչ քաղցր մտածումներ կուզեի կիսել Ձեզ հետ: Բայց պետք է շարունակեմ փոքրիկ ծաղկի պատմությունը՝ նրա լրիվ ու ամբողջական պատմությունը, որովհետև եթե ցանկանայի մանրամասնորեն պատմել իմ ու «Պոլինի» հարաբերությունների մասին, ստիպված կլինեի թողնել մնացած ամեն բան...

Թանկագին Լեոնին նույնպես մեծ տեղ էր զբաղեցնում իմ սրտում: Նա ինձ շատ էր սիրում, և երեկոյան նա էր ինձ հետևում, երբ ողջ ընտանիքը գնում էր ըզբոսնելու... Ինձ թվում է՝ դեռ լսում եմ այն անուշ մեղեդիները, որ նա երգում էր՝ ինձ քնեցնելու համար... Ամեն բանում նա ինձ հաճելին անելու միջոց էր որո-

նում, ուստի ես շատ էի տխրում, երբ վշտացնում էի իրեն:

Շատ լավ եմ հիշում նրա առաջին Հաղորդությունը, հատկապես՝ այն պահից, երբ նա գրկեց ինձ, որպեսզի իր հետ երեցտուն մտնեմ: Ինձ գեղեցիկ էր թրվում, որ ինձ գրկած տանում է ինձ պես ամբողջովին ճերմակ հագած իմ ավագ քույրը... Երեկոյան ինձ շուտ պառկեցրին քնելու, որովհետև դեռ չափազանց փոքր էի հանդիսավոր ընթրիքին ներկա գտնվելու համար: Բայց մինչև հիմա աչքերիս առջև է, թե ինչպես եկավ հայրիկը՝ տոնական թխվածքից մի կտոր բերելով իր փոքրիկ թագուհուն...

Հաջորդ օրը, թե մի քանի օր անց, մենք մայրիկի հետ գնացինք Լեոնիի փոքրիկ ընկերուհու տուն, և կարծեմ՝ հենց այդ օրն էր, որ մեր բարի Մայրիկը* մեզ մի կողմ տարավ, որպեսզի ճաշից հետո մեզ մի քիչ գինի տա խմելու (որը խեղճ տիկին Դագորոն էր մատուցել), քանի որ նա չէր ցանկանում վատ դրության մեջ դնել բարի տիկնոջը, բայց նաև ուզում էր, որ մենք որևէ բանի պակասություն չզգանք... Ա՛խ, որքա՛ն նրբանկատ է մայրական սիրտը, և ինչպե՛ս է այն իր քնքշանքն արտահայտում բազում նախազգուշական մանրութներում, որոնց մասին որևէ մեկի մտքով չէր անցնի:

* Նկատի ունի՝ Պոլինը:

Հիմա մնում է խոսեմ իմ թանկագին Սելինի՝ մանկությանս փոքրիկ ընկերուհու մասին, բայց այդ հիշողություններն այնքան շատ են, որ չգիտեմ, թե որին անդրադառնամ: Ես որոշ հատվածներ դուրս կգրեմ մայրիկի նամակներից, որոնք նա Ձեզ Այցելության վանք էր գրում, սակայն չեմ արտագրի ամբողջությամբ. դա շատ երկար կլինի... Ահա թե ինչ է նա Ձեզ գրում 1873-ի հուլիսի 10-ին (իմ ծննդյան տարում). «Դայակը փոքրիկ Թերեզին բերեց հինգշաբթի օրը: Նա միմիայն ծիծաղում էր, հատկապես հավանեց փոքրիկ Սելինին. նրա հետ նա պարզապես քրքջում էր: Թվում է՝ արդեն ուզում է խաղալ, այնպես որ շուտով կսկսի: Նա իրեն փոքրիկ ցցի պես ձիգ պահում է իր ոտիկների վրա: Կարծում եմ՝ շուտ կսկսի քայլել ու լավ բնավորություն կունենա, նա շատ խելացի է թվում և ընտրյալության դրոշմ ունեցող գեղեցիկ դեմք ունի...»:

Բայց հատկապես ինձ դայակի մոտից վերցնելուց հետո էր, որ ես սկսեցի իմ համակրանքն արտահայտել իմ թանկագին փոքրիկ Սելինի հանդեպ: Մենք հրաշալի կերպով իրար հետ լեզու էինք գտնում, միայն թե ես շատ ավելի աշխույժ էի և շատ ավելի պակաս միամիտ, քան նա: Թեև ես երեքուկես տարի փոքր էի, բայց ինձ թվում էր, թե մենք հասակակիցներ ենք:

Ահա մայրիկի նամակից մի հատված, որը Ձեզ

ցույց կտա, թե որքան հեզ էր Սելինը, իսկ ես՝ չարա-
 ճըճի. «Իմ փոքրիկ Սելինն ամբողջովին առաքինութ-
 յան է ձգտում, դա իր էության անբաժան մասն է. նա
 ազնիվ հոգի ունի և սարսափում է չարից: Ինչ վերա-
 բերում է փոքրիկ ավագակին, ապա դեռ անհասկա-
 նալի է, թե նրանից ինչ դուրս կգա. նա այնքա՛ն պրս-
 տիկ է, այնքա՛ն թեթևամիտ: Նա խելքով գերազան-
 ցում է Սելինին, բայց շատ ավելի պակաս համեստ է
 և, հատկապես, գրեթե անհաղթահարելի համառութ-
 յուն ունի. երբ ասում է՝ ոչ, այլևս ոչինչ չի կարող նրան
 ստիպել, որ զիջի. անգամ եթե նրան ողջ օրը պահես
 նկուղում, նա կնախընտրի այնտեղ քնել, քան ասել՝
 այո... Բայց միևնույն ժամանակ նա ոսկի սիրտ ունի,
 շատ քնքուշ է ու մաքրասիրտ: Զվարճալի է տեսնել,
 թե ինչպես է նա վազում իմ հետևից, որպեսզի խոս-
 տովանություն անի. «Մայրի՛կ, ես ընդամենը մեկ ան-
 գամ եմ հրել Սելինին, մեկ անգամ էլ խփել եմ, բայց
 այլևս չեմ անի»: (Եվ այսպես է իր արած ամեն բա-
 նում): Հինգշաբթի երեկոյան գնացել էինք զբոսնելու
 կայարանի ուղղությամբ, և նա անպատճառ ուզում էր
 սպասասրահ մտնել, որպեսզի դիմավորեր Պոլինին:
 Նա այնպիսի հրճվանքով էր վազում առջևից, որ մեզ
 էլ էր ուրախություն պատճառում: Բայց երբ տեսավ,
 որ պետք է վերադառնանք, որ չենք հասնելու երկաթ-
 գծին՝ Պոլինին դիմավորելու համար, հետդարձի ողջ
 ճանապարհին լաց եղավ»:

Նամակի այս վերջին հատվածն ինձ հիշեցնում է այն երջանկության զգացումը, որ ունենում էի, երբ տեսնում էի, որ վերադարձել եք Այցելության վանքից. Մայրի՛կ, Դուք ինձ Ձեր գիրկն էիք առնում, իսկ Մարին գրկում էի Սելինին, այդ ժամանակ ես անդադար գուրգուրում էի Ձեզ և հետ էի թեքվում, որ հիանայի Ձեր երկար հյուսով... հետո Դուք ինձ մի շոկոլադի սալիկ էիք տալիս, որ երեք ամիս պահած էիք լինում. պատկերացնո՞ւմ եք, թե դա ի՞նչ մասունք էր ինձ համար... Հիշում եմ նաև իմ ուղևորությունը Լը Ման*. դա առաջին անգամն էր, որ գնացք էի նստում: Ի՞նչ ուրախություն էր ինձ համար տեսնել, որ մայրիկի հետ միայնակ եմ ճամփորդում... Մինչդեռ, արդեն չեմ հիշում, թե ինչու, սկսեցի լաց լինել, և խեղճ մայրիկը Լը Մանում բնակվող մեր մորաքրոջը[†] չկարողացավ այլ բան ներկայացնել, քան մի անճոռնի փոքրիկ աղջնակի, ով ամբողջովին կարմրել էր՝ ճանապարհին թափած արցունքներից... Ես այդ հանդիպումից ոչինչ չեմ մտապահել, միայն հիշում եմ այն պահը, երբ մորաքույրն ինձ մի սպիտակ մկնիկ նվիրեց և կոնֆետներով լի մի ստվարաթղթե փոքրիկ զամբյուղ, որի վրա արքայա-

* 29 մարտի, 1875 թ.

† Խոսքը Մարի-Լուիզ (Էլիզ) Գերենի (1829–1877)՝ Ջելի Մարտենի ավագ քրոջ մասին է, ով մայրապետ էր Լը Մանի Այցելության վանքում:

վայել բազմել էին երկու գեղեցիկ շաքարե օղակներ՝ ճիշտ իմ մատի հաստությամբ: Ես անմիջապես բացականչեցի. «Ի՛նչ հրաշալի է, նաև Սելինի համար մատանի կլինի»: Ես բռնեցի իմ զամբյուղի կանթից, մյուս ձեռքս տվեցի մայրիկին, և մենք հեռացանք: Ուրոշ ժամանակ քայլելուց հետո նայեցի իմ զամբյուղին և, ի՛նչ դժբախտություն, տեսա, որ համարյա բոլոր կոնֆետներս մատնաչափիկի քարերի պես թափվել են ճանապարհին... Ես ավելի մոտիկից նայեցի դարձյալ ու տեսա, որ թանկագին մատանիներից մեկը կիսել է կոնֆետների դառը ճակատագիրը... Ես այլևս ոչինչ չունեի Սելինին նվիրելու... այդ ժամանակ վիշտս ավելի մեծացավ. ես խնդրեցի վերադառնալ նույն ճանապարհով, բայց մայրիկը կարծես ինձ վրա ուշադրություն չէր դարձնում: Դա արդեն չափազանց էր, և արցունքներիս հետևեց իմ լացը... Ես չէի կարողանում հասկանալ, թե ինչու նա չի կիսում իմ ցավը, և դա շատ էր սաստկացնում իմ վիշտը...

Հիմա վերադառնամ այն նամակներին, որոնցում մայրիկը Ձեզ պատմում է Սելինի և իմ մասին. դա ինձ համար լավագույն տարբերակն է՝ ներկայացնելու Ձեզ իմ բնավորությունը: Ահա մի հատված, որտեղ թերություններս փայլում են ողջ պայծառությամբ. «Սելինը փոքրիկի հետ խաղում է խորանարդիկներով. նրանք ժամանակ առ ժամանակ վիճում են իրար հետ, և Սելինը զիջում է, որպեսզի ևս մի մարգարիտ

ավելացնի իր թագին: Ես ստիպված եմ հանդիմանել խեղճ բալիկին, ով սարսափելիորեն նյարդայնանում է. երբ որևէ բան իր ուզածով չի լինում, նա հուսահատորեն թավալվում է գետնին՝ կարծելով, թե ամեն բան կորած է: Երբեմն դա իր ուժերից վեր է, և նա շնչակրտուր է լինում: Շատ նյարդային երեխա է, բայց միևնույն ժամանակ՝ շատ անուշիկ ու խելացի, նա ամեն բան մտապահում է»:

Դուք տեսնում եք, Մայրի՛կ, թե ես որքա՛ն հեռու էի փոքրիկ անթերի աղջնակ լինելուց: Իմ մասին նույնիսկ չէր կարելի ասել, թե հանգիստ եմ լինում, երբ քրնում եմ, որովհետև գիշերը նույնիսկ ավելի անհանգիստ էի, քան ցերեկը: Ես դեսուդեն էի նետում բոլոր վերմակները, իսկ հետո (դեռևս շարունակելով քնած մնալ) ինձ հարվածում էի փոքրիկ մահճակալիս փայտե ճաղերին և, ցավից արթնանալով, ասում էի. «Մայրի՛կ, ինձ խփեցին...»: Խեղճ մայրիկը ստիպված էր վեր կենալ և հաստատել, որ ճակատիս իսկապես կապտուկներ կան, և ես խփվել եմ: Նա ինձ լավ ծածկում էր և հետո դարձյալ գնում քնելու, բայց քիչ անց ես նորից էի ինձ զարկում, և այն էլ՝ այնպես, որ ինձ ստիպված էին կապել մահճակալիս: Ամեն երեկո փոքրիկ Սելինը գալիս էր բազմաթիվ պարաններ կապելու, որոնք պետք է թույլ չտային փոքրիկ ավազակին զարնըվել ճաղերին և արթնացնել մայրիկին: Այդ միջոցը շատ էր օգնում, և ես այլևս հանգիստ էի լինում քնած

Ժամանակ... Ինձ մոտ կար ևս մի թերություն (արդեն արթուն ժամանակ), որի մասին մայրիկն իր նամակներում չի պատմում, դա մեծ ինքնասիրությունն էր: Որպեսզի շարադրանքս շատ չերկարացնեմ, բերեմ Ձեզ միայն երկու օրինակ: Մի օր մայրիկն ինձ ասաց. «Իմ փոքրի՛կ Թերեզ, եթե գետինը համբուրես, քեզ մի սուլ կտամ»: Մի սուն ինձ համար մի ամբողջ հարըստություն էր, և այն վաստակելու համար ինձ հարկավոր չէր շատ իջնել իմ բարձրությունից, քանի որ փոքրիկ հասակիս պատճառով ես այնքան էլ հեռու չէի գետնից: Մինչդեռ հպարտությունս վրդովվեց «գետինը համբուրելու» մտքից, և շատ զգաստ կանգնելով՝ ասացի մայրիկին. «Օ, ո՛չ, մայրի՛կ, ես նախընտրում եմ սուլ չունենալ...»:

Մեկ ուրիշ անգամ էլ պետք է գնայինք Գրոնի՝ տիկին Մոնյեի* մոտ: Մայրիկը Մարիին ասաց, որ ինձ իմ սիրունիկ, երկնագույն ժանեկազարդ զգեստը հագցրնի, բայց ձեռքերս բաց չթողնի, որպեսզի արևը դրանք չայրի: Ես որոշակի անտարբերությամբ, ինչը պետք է որ հատուկ լիներ իմ տարիքի երեխաներին, թույլ տրվեցի, որ ինձ հագցնեն այդ զգեստը, բայց ներքուստ մտածում էի, թե փոքրիկ բաց ձեռքերով շատ ավելի անուշիկ կլինեի:

Եթե ես դաստիարակված լինեի ոչ առաքինի ծնող-

* Տիկին Տիֆենի՝ Լեոնիի կնքամոր քույրը:

ների կողմից, կամ անգամ եթե Լուիզը* ինձ երես տրված լիներ, ինչպես Սելինին, այնպիսի բնավորությամբ, ինչպիսին իմն էր, ես շատ վատը կդառնայի և գուցե կորսվեի... Բայց Հիսուս պահպանում էր Իր փոքրիկ հարսնացուին, Նա ցանկացավ, որ ամեն բան նրա օգտին ծառայի, և նույնիսկ նրա վաղ շտկված թերությունները նպաստում էին կատարելության մեջ իր աճին... Քանի որ ես ունեի ինքնասիրություն ու նաև բարու հանդեպ սեր, անմիջապես երբ սկսեցի լրջորեն մտածել (ինչը բավականին վաղ տարիքում էր), բավական էր ինձ ասել, որ ինչ-որ բան լավ չէ, որպեսզի ես այլևս չցանկանայի, որ դա ինձ երկու անգամ կրրկնեն...

Մայրիկի նամակներում ուրախությամբ նկատում եմ, որ մեծանալով սկսեցի ավելի շատ մխիթարել իրեն: Շուրջս միայն լավ օրինակներ ունենալով՝ ես բռնականորեն ցանկանում էի հետևել նրանց: Ահա թե ինչ է նա գրում 1876 թ.-ին. «Անգամ Թերեզն է երբեմն ուզում իրեն փորձել հոգևոր գործերում... Մա մի ըսքանչելի երեխա է, ստվերի պես ճարպիկ է, շատ աշխույժ, բայց զգայուն սիրտ ունի: Սելինն ու ինքը շատ են սիրում իրար, զբաղվելու համար իրենք երկուսն իրար բավական են: Ամեն օր, ճաշելուց անմիջապես հետո Սելինը գնում է իր փոքրիկ աքլորի հետևից, նա

* Լուիզը Ալանսոնում Մարտենների տան սպասուհին էր:

ձեռքի մի շարժումով բռնում է նաև Թերեզի հավիկին, ինչը ես երբեք չեմ կարող անել, բայց նա այնքան ճարպիկ է, որ բռնում է նրան հենց առաջին փորձից: Հետո երկուսով իրենց գազանիկների հետ գալիս նստում են բուխարու մոտ և շատ երկար այդպես զբաղվում միասին: (Այդ աքլորն ու հավիկը Ռոզան* էր ինձ նվիրել, ես էլ աքլորը տվել էի Սելինին): Մի օր Սելինն ինձ հետ էր քնել, իսկ Թերեզը քնել էր երկրորդ հարկում՝ Սելինի անկողնում: Նա խնդրել էր Լուիզին իրեն ներքև իջեցնել ու հագցնել: Լուիզը բարձրանում է նրա հետևից, բայց մահճակալը դատարկ է գտնում: Թերեզը լսել էր Սելինին և իջել էր նրա մոտ: Լուիզը հարցնում է նրան. «Դու հիմա չե՞ս ուզում գնալ հագնվել», »: «Օ ո՛չ, իմ խեղճ Լուիզ, մենք երկու հավիկների պես ենք. մենք չենք կարող բաժանվել իրարից»: Եվ սա ասելով՝ նրանք երկուսն իրար պաշիկ էին անում ու գրկում... Հետո՝ երեկոյան, Լուիզը, Սելինը և Լեոնին գնացին կաթուղիկ խմբակ և մենակ թողեցին խեղճ Թերեզին, ով միանգամայն հասկանում էր, որ ինքը դեռ չափազանց փոքր է՝ այնտեղ գնալու համար և ասում էր. «Եթե միայն ցանկանային ինձ պառկեցնել Սելինի մահճակալին...»: Բայց ոչ, նրանք չցանկացան... Նա ոչինչ չասաց և մենակ մնաց իր փոքրիկ լամպի հետ. տասնհինգ րոպե անց նա արդեն խորը քնել էր...

* Ռոզա Թայեն՝ Թերեզի դայակը:

Մի ուրիշ օր մայրիկը դարձյալ գրում է. «Սեյինն ու Թերեզն անբաժան են. հնարավոր չէ տեսնել երկու երեխաների, որ իրար ավելի շատ սիրեն: Երբ Մարին գալիս է Սեյինի հետևից՝ նրա հետ պարապելու համար, խեղճ Թերեզն ամբողջությամբ արցունքների մեջ է լինում: Ա՛խ, ի՛նչ կլինի իր հետ. իր փոքրիկ ընկերուհին հեռանում է... Մարին խղճում է և նրան նույնպես վերցնում, ու խեղճ փոքրիկը երկու կամ երեք ժամ նստում է աթոռին. նրան հուլունքներ են տալիս, որ թելի վրա անցկացնի, կամ կարելու համար՝ մի կրտոր, ու նա չի համարձակվում տեղից շարժվել և հաճախ ծանր հոգոցներ է հանում: Երբ իր ասեղից թելը դուրս է գալիս, նա փորձում է այն հետ մտցնել, և գավեշտալի է տեսնել, երբ դա իր մոտ չի ստացվում, բայց նա չի համարձակվում անհանգստացնել Մարին, ու շուտով տեսնում ես, թե ինչպես են երկու խոշոր արցունքներ գլորվում այտերի վրայով... Մարին նրան շատ արագ սփոփում է. նորից թելում է ասեղը, և խեղճ փոքրիկ հրեշտակը ժպտում է իր արցունքների միջից...»:

Հիշում եմ, որ, իսկապես, չէի կարողանում առանց Սեյինի մնալ. ես նախընտրում էի թողնել սեղանը նախքան քաղցրավենիքս ավարտելը, քան անմիջապես չհետևել նրան, երբ նա ելնում էր: Ես պտտվում էի իմ բարձր աթոռի վրա՝ խնդրելով, որ ինձ իջեցնեն, իսկ հետո մենք գնում էինք միասին խաղալու: Երբեմն

գնում էինք քաղաքապետի փոքրիկ դստեր հետ*, ինչն ինձ շատ էր դուր գալիս այգու և այն բոլոր գեղեցիկ խաղալիքների պատճառով, որ նա մեզ ցույց էր տալիս, բայց ավելի շուտ ես այնտեղ գնում էի հանուն Սելինի՝ ավելի նախընտրելով մնալ մեր փոքրիկ պարտեզում և փորփրել պատերը, որովհետև մենք հանում էինք այնտեղ գտնվող բոլոր փայլփլուն փոքրիկ քարերը, իսկ հետո գնում էինք դրանք հայրիկին վաճառելու, ով շատ լրջորեն մեզնից գնում էր դրանք:

Կիրակի օրերին, քանի որ չափազանց փոքր էի եկեղեցական արարողություններին մասնակցելու համար, մայրիկը մնում էր ինձ հետևելու: Պատարագի ընթացքում ես շատ խելոք էի և միայն ոտքի մատների վրա էի քայլում: Բայց հենց տեսնում էի՝ դուռը բացվում է, ուրախության մի աննման պոռթկում էր լինում. ես ինձ նետում էի իմ սիրուն քույրիկի մոտ, որ այդժամ «մատուռի պես զարդարուն էր»... և ասում նրան. «Ա՛խ, իմ փոքրի՛կ Սելին, ինձ շտապ օրհնված հա՛ց տուր»: Երբեմն նա այն չէր ունենում, որովհետև չափազանց ուշ էր եկած լինում... Հապա ի՞նչ անել: Անհնար էր, որ ես առանց դրա մնայի. դա «իմ Պատարագն» էր... Ելքը շատ արագ գտնվում էր: «Դու չունե՞ս օրհնված հաց, դե ինչ, պատրաստի՛ր այն»: Ասվածն

* Մարտենների տունը քաղաքապետարանի դիմաց էր գրտնրվում:

անմիջապես իրագործվում էր: Սեւինը մի արթոռ էր վերցնում, բացում պահարանը, վերցնում հացը, դրանից մի պատառ կտրում և ամենայն լրջությամբ դրավրա կարդում «Ավե Մարիան», որից հետո տալիս էր ինձ, և ես խաչակնքվելուց հետո մեծ ակնածանքով ուտում էի այն՝ դրա մեջ զգալով ճիշտ օրհնված հացի համը...

Հաճախ մենք միասին հոգևոր քննարկումներ էինք ունենում: Ահա մի օրինակ, որ վերցրել եմ մայրիկի նամակներից. «Մեր թանկագին երկու փոքրիկներ Սեւինն ու Թերեզը օրհնյալ հրեշտակներ են, հրեշտակային փոքրիկ էակներ: Թերեզը Մարիի ուրախությունն ու երջանկությունն է, նրա պարծանքը. անհավատալի է, թե որքան է Մարին նրանով հպարտանում: Իսկապես, նա իր տարիքի համեմատ հազվագյուտ դատողականություն ունի, նա դրանով գերազանցում է Սեւինին, ով տարիքով կրկնակի մեծ է: Մի անգամ Սեւինն ասաց. «Այդ ինչպե՞ս է պատահում, որ բարի Աստված կարողանում է գտնվել այդքան փոքրիկ Նշխարի մեջ»: Փոքրիկը պատասխանեց. «Դա այդքան էլ զարմանալի չէ, որովհետև բարի Աստված ամենակարող է», «Ի՞նչ է նշանակում «ամենակարող»», «Դա նշանակում է, որ Նա կարող է անել ամեն բան, ինչ ցանկանա...»»:

Մի օր Լեոնին, համարելով, որ արդեն չափազանց մեծ է տիկնիկներով խաղալու համար, մեզ երկուսիս

մոտ եկավ մի զամբյուղով, որ լի էր շորիկներով և շորիկներ պատրաստելու համար նախատեսված գեղեցիկ կտորներով, իսկ վերևում դրված էր իր տիկնիկը: «Վերցրե՛ք, քույրիկնե՛րս, – ասաց նա մեզ, – ընտրե՛ք. այս ամենը ձեզ եմ տալիս»: Սելինը ձեռքը մեկնեց և թելերի մի փոքրիկ կծիկ վերցրեց, որ իրեն դուր եկավ: Մի պահ մտորելուց հետո ես իմ հերթին ձեռքս երկարեցի՝ ասելով. «Ես ընտրում եմ ամենը» և, առանց ավելորդ հանդիսավորության, վերցրի զամբյուղը: Տեսարանի ականատեսները եղածը շատ արդարացի համարեցին, անգամ Սելինի մտքով չանցավ դրանից գանգատվել (բացի այդ՝ նա խաղալիքների պակաս չունեի. իր կնքահայրը* նրան ողողում էր նվերներով, իսկ Լուիզը հնար էր գտնում նրա կամեցած ամեն բան ձեռք բերելու համար):

Մանկությանս այս փոքրիկ դրվագը իմ ողջ կյանքի համառոտ նկարագիրն է: Հետագայում, երբ կատարելությունը բացահայտվեց ինձ, ես հասկացա, որ Սուրբ դառնալու համար պետք է շատ տառապել, մշտապես փնտրել ամենից կատարյալը և մոռանալ սեփական անձը: Հասկացա, որ կատարելության մեջ կան բազում աստիճաններ, և որ ամեն հոգի ազատ է արձագանքելու մեր Տիրոջ կանչին, անելու Նրա համար

* Սելինի կնքահայրը Լուի Մարտենի ընկերն էր՝ Վիտալ Ռոմեն:

շատ կամ քիչ, մի խոսքով՝ ընտրություն կատարելու այն գոհողությունների միջև, որ Նա խնդրում է: Այդ ժամանակ, ինչպես վաղ մանկությանս օրերին, ես բացականչեցի. «Աստված իմ, «ես ընտրում եմ ամենը»: Ես չեմ ցանկանում Սուրբ լինել կիսով չափ, ինձ չի վախեցնում Քեզ համար տառապելը, ես միայն մեկ բանից եմ վախենում, դա պահպանելն է սեփական կամքս: Վերցրո՛ւ այն, քանի որ «ես ընտրում եմ ամենը», ինչ Դու կամենում ես...»:

Հիմա պետք է կանգ առնեմ. ես դեռ չպետք է Ձեզ պատմեմ իմ պատանեկության մասին, այլ՝ չորսամյա փոքրիկ ավագակի: Հիշում եմ մի երազ, որ պետք է մոտավորապես այդ տարիքում տեսած լինեմ, և որը խորապես տպավորվել է երևակայությանս մեջ: Մի գիշեր երազ տեսա, թե դուրս եմ գալիս՝ պարտեզում միայնակ զբոսնելու: Հասնելով աստիճաններին, որոնցով պետք էր բարձրանալ՝ այնտեղ հասնելու համար, սարսափահար կանգ առա: Իմ առջև՝ տաղավարի կողքին, կրով լի մի տակառ կար, և այդ տակառի վրա երկու զգվելի փոքրիկ դուռնիկ զարմանալի ճարպկությամբ պար էին գալիս՝ չնայած իրենց ոտքերի վրա ունեցած արդուկներին: Հանկարծ նրանք իրենց կրակոտ աչքերով ինձ նայեցին և անմիջապես, թվում է՝ ինձնից շատ ավելի վախեցած, ցած թռան տակառից ու գնացին թաքնվելու դիմացը գտնվող լրվացքատանը: Իրենց այդքան անհամարձակ տեսնե-

լով՝ ես ցանկացա իմանալ, թե ինչ են պատրաստվում անել, ու մոտեցա պատուհանին: Խեղճ դուկներն այնտեղ վազում էին սեղանների վրա՝ չիմանալով ինչպես փախչել իմ հայացքից: Երբեմն նրանք մոտենում էին պատուհանին և անհանգիստ տեսքով նայում դուրս՝ տեսնելու, թե արդյոք ես դեռ այնտեղ եմ, և առաջվա նման ինձ տեսնելով՝ նորից շարունակում էին հուսահատ վազել: Իհարկե, այս երազի մեջ որևէ տարօրինակ բան չկա, բայց և մտածում եմ, որ բարի Աստված թույլ տվեց, որ ես մտապահեմ այն, որպեսզի ինձ ցույց տա, թե շնորհի մեջ գտնվող հոգին վախենալու ոչինչ չունի դներից, որոնք վախկոտներ են՝ պատրաստ փախչելու երեխայի հայացքից...

Ահա ևս մի հատված, որ գտա մայրիկի նամակներում. խեղճ մայրիկն արդեն կանխագգում էր իր տարագրության ավարտը. «Երկու փոքրիկների համար չեմ անհանգստանում, նրանք երկուսն էլ այնքան լավն են, նրանք ընտիր բնավորություն ունեն և վրատահաբար լավը կլինեն: Մարին և դու հրաշալի կերպով կարող եք մեծացնել նրանց: Սելինը միտումնավոր ամենաչնչին իսկ վատ բանը երբեք չի անի: Փոքրիկը նույնպես լավը կլինի. նա չի խաբի անգամ ողջ աշխարհի ոսկու դիմաց, նա այնպիսի հոգի ունի, որպիսին ձեզնից ոչ մեկի մոտ չեմ նկատել:

Այն օրը նա Սելինի ու Լուիզի հետ նպարավաճառի մոտ էր գնացել և սկսել էր խոսել իր հոգևոր վար-

Ժությունների մասին ու բարձր-բարձր բանավիճել Սելինի հետ: Վաճառողուհին հարցրել է Լուիզին. «Այդ ի՞նչ է, որ նա նկատի ունի. երբ պարտեզում խաղում է, միայն հոգևոր վարժությունների մասին խոսակցություն է, որ լսվում է»: Տիկին Գոշերենը* գլուխը դուրս էր հանել պատուհանից՝ փորձելով հասկանալ, թե ինչ է նշանակում հոգևոր վարժությունների մասին այդ քննարկումը...»: Այդ խեղճ փոքրիկը մեր երջանկությունն է, նա բարի կլինի. դրա սաղմերն արդեն երևում են: Նա միայն բարի Աստծու մասին է խոսում և ոչ մի գնով բաց չի թողնի իր աղոթքները: Կուզեի՝ տեսնեիր նրան, թե ինչպես է փոքրիկ առականեր արտասանում. երբեք այդքան անուշիկ բան չեմ տեսել. նա լրիվ ինքնուրույնաբար է գտնում անհրաժեշտ եղանակն ու հնչերանգը, բայց հատկապես՝ երբ ասում է. «Ոսկեհե՛ր մանկիկ, և ուրեմն ի՞նչ ես կարծում, որտե՞ղ է բարի Աստված» և երբ պատասխանում է. «Նա այնտեղ վերևում է՝ կապույտ Երկնքում», և նա հրեշտակային արտահայտությամբ հայացքը վեր է հանում, ու դա այնքան գեղեցիկ է, որ չես հոգնում նրան խնդրելուց, որ այն կրկնի. նրա հայացքում մի այնպիսի երկնային բան կա, որ հիանում ես...»:

Ա՛խ, Մայրի՛կ, ի՛նչ երջանիկ էի ես այդ տարիքում... Ես արդեն սկսում էի հաճույք ստանալ կյան-

* Մարտենների հարևանուհին:

քից, առաքինությունն ինձ համար գրավիչ էր, և թվում է՝ նույն տրամադրվածությունն ունեի, ինչ հիմա է, ու արդեն մեծապես իշխանություն ունեի իմ արարքների վրա: Ա՛խ, ինչքա՛ն արագ անցան վաղ մանկությանս արևաշատ տարիները, բայց ի՛նչ քաղցր հետք թողեցին դրանք իմ հոգում... Ուրախությամբ եմ հիշում այն օրերը, երբ հայրիկը մեզ տանում էր պավիլիոն* ամենափոքր մանրամասներն անգամ դրոշմվել են սրտիս մեջ... Հատկապես հիշում եմ կիրակնօրյա զբոսանքները, երբ մայրիկը միշտ մեզ էր միանում... Դեռ հիշում եմ այն խոր ու բանաստեղծական տպավորությունները, որ ծնվում էին հոգուս մեջ, երբ նայում էի կապույտ տերեփուկներով ու դաշտային ծաղիկներով զարդարված ցորենի դաշտերին: Ես արդեն սիրում էի հեռուները... Լայնարձակությունն ու հսկայական սոճիները, որոնց ճյուղերը գետնին էին քսվում, սրտիս մեջ մի այնպիսի տպավորություն էին թողնում, որպիսին դեռ այսօր էլ ունենում եմ բնությանը նայելիս... Հաճախ այդ երկարատև զբոսանքների ժամանակ մենք աղքատների էինք հանդիպում, և միշտ փոքրիկ Թերեզի պարտականությունն էր նրանց ողորմություն տալը, ինչից նա շատ երջանիկ էր: Բայց հաճախ նաև պատահում էր, որ հայրիկը, իր փոքրիկ թագուհու

* Մի փոքրիկ առանձնատուն, որ պարոն Մարտենը ձեռք էր բերել դեռ մինչև ամուսնությունը:

համար ճանապարհը չափազանց երկար համարելով, նրան մյուսներից ավելի շուտ էր տուն բերում (ինչն իրեն շատ էր տխրեցնում): Այդ ժամանակ նրան մխիթարելու համար Սելինն իր սիրունիկ փոքրիկ զամբյուղը լցնում էր մարգարտածաղիկներով և վերադարձին այն նվիրում իրեն, բայց, ավա՛ղ, խեղճ տատիկը* հաճախ համարում էր, որ իր թոռնիկը դրանցից արդեն չափազանց շատ ունի, ուստի դրանից մի մեծ մաս վերցնում էր Տիրամոր համար... Փոքրիկ Թերեզին դա դուր չէր գալիս, բայց նա զսպում էր իրեն, որ ոչինչ չասի՝ բարի սովորություն ունենալով երբեք չըզանգատվելու, անգամ երբ իրենից վերցնում էին այն, ինչ իրեն էր պատկանում, կամ երբ իրեն հանիրավի մեղադրում էին, նա նախընտրում էր լռել և չարդարանալ, ինչը բնավ իր արժանիքը չէր, այլ՝ բնական առաքինություն... Ի՛նչ ավստս, որ այդ բարի տրամադրվածությունը պետք է վերանար...

Ա՛խ, իսկապես, ամեն բան ժպտում էր ինձ աշխարհում. իմ ամեն քայլափոխի ես ծաղիկներ էի գտնում, և ուրախ բնավորությունս նույնպես նպաստում էր, որ կյանքս հաճելի լիներ, բայց հոգուս համար մի նոր շրջան էր պատրաստվում սկսվել. ես պետք է անցնեի փորձությունների հնոցի միջով և տառապեի ման-

* Լուի Մարտենի մայրը կիրակի օրերին սովորաբար այցելում էր նրանց:

կությունիցս ի վեր, որպեսզի ավելի վաղ կարողանայի
ինձ հանձնել Տիրոջը: Ինչպես գարնանային ծաղիկ-
ներն են սկսում աճել ձյան տակ և բացվում արևի ա-
ռաջին շողերի ներքո, այնպես էլ այդ փոքրիկ ծաղիկը,
որի հուշերը ես գրի եմ առնում, պետք է անցներ փոք-
րությունների ձմռան միջով...

ԳԼՈՒԽ Բ
Բյուստնեում
(1877–1881)

*Մոր մահը – Լիզյո – Հոր քնքուշ սերը – Առաջին
խոստովանությունը – Տոներն ու կիրակիները
ընտանիքի գրկում – Մարգարեական տեսիլքը –
Թրուվիլ*

Մեր թանկագին մայրիկի հիվանդության բոլոր մանրամասները դեռ կենդանի են իմ սրտում: Հատկապես հիշում եմ երկրի վրա նրա անցկացրած վերջին շաբաթները: Սելինն ու ես նման էինք խեղճ փոքրիկ աքսորյալների. ամեն առավոտ տիկին Լերիշը՝^{*} գալիս էր մեր ետևից, և մենք օրը նրա տանն էինք անցկացնում: Մի օր գնալուց առաջ մենք չհասցրինք մեր աղոթքն անել, և ճանապարհին Սելինը շշուկով ասաց ինձ. «Պե՞տք է ասել, որ մենք չենք արել մեր աղոթքը...», «Ա՛խ, այո...», – պատասխանեցի ես: Այդ ժամանակ նա, շատ ամաչելով, այդ մասին հայտնեց տիկին Լերիշին, ով մեզ ասաց. «Լավ, դստրիկնե՛րս, հիմա կաղոթեք» և հետո, մեզ երկուսիս թողնելով մեծ սենյակում, հեռացավ... Այդ ժամանակ Սելինը նայեց

^{*} Խոսքը Ադոլֆ Լերիշի՝ Լուի Մարտենի քրոջ որդու կնոջ մասին է:

ինձ, և մենք ասացինք. «Ա՛խ, այսպես չէր մայրիկը... նա միշտ մեզ հետ էր աղոթում...»:

Երեխաների հետ խաղալիս մեր թանկագին մայրիկի մասին միտքը մշտապես մեզ հետապնդում էր: Մի անգամ, երբ Սելինին մի գեղեցիկ ծիրան տվեցին, նա թեքվեց և շշուկով ասաց ինձ. «Մենք սա չենք ուտի, ես այն մայրիկին կտամ»: Ավա՛ղ, խեղճ մայրիկն արդեն չափազանց հիվանդ էր երկրային պտուղներ ուտելու համար, նա այլևս պետք է միայն Երկնքում հագենար Աստծու փառքով և Տիրոջ հետ խմեր այն խորհրդավոր գինին, որի մասին Նա խոսեց Իր Վերջին ընթրիքի ժամանակ՝ ասելով, որ այն կխամի մեզ հետ Իր Հոր Արքայության մեջ*:

Վերջին օծման հուզիչ արարողությունը նույնպես տպավորվել է իմ հոգում: Դեռ աչքիս առաջ է այն տեղը, ուր կանգնել էի Սելինի կողքին: Բոլոր հինգս կանգնել էինք՝ ըստ ավագության, և խեղճ հայրիկն էլ էր այնտեղ ու հեկեկում էր...

Մայրիկի մահվան[†] թե հաջորդ օրը նա գրկեց ինձ ու ասաց. «Գնա համբուրի՛ր վերջին անգամ քո խեղճ մայրիկին»: Եվ ես, առանց որևէ բան ասելու, շրթունքներս մոտեցրի իմ թանկագին մայրիկի ճակատին...

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 26.29

† Տիկին Մարտենը մահացավ 1877 թ.-ի օգոստոսի 28-ին՝ 46 տարեկան հասակում:

Չեմ հիշում, որ շատ լաց եղած լինեմ. ես ոչ ոքի չէի պատմում իմ ունեցած խոր ապրումները... Ես լուռ նայում ու լսում էի... ոչ ոք ժամանակ չունեի ինձնով զբաղվելու, ուստի ես շատ բաներ էի տեսնում, որոնք պետք է թաքցնեին ինձնից: Ինչ-որ պահի հայտնվեցի դագաղի կափարիչի դիմաց... երկար կանգնած նայում էի. երբեք նման բան չէի տեսել, մինչդեռ հասկանում էի... Ես այնքան փոքր էի, որ չնայած մայրիկի կարճ հասակին՝ ստիպված էի գլուխս բարձրացնել՝ դրա վերնի մասը տեսնելու համար, և այն ինձ շատ մեծ էր թվում... շատ տխուր... Տասնհինգ տարի անց ես հայտնվեցի մեկ այլ դագաղի առաջ՝ Մայր Ժեննիկի*: Այն նույն չափի էր, ինչ մայրիկինը, և ես կարծես նորից իմ մանկության օրերում լինեի... Բոլոր հիշողություններս վերադարձան խուռներամ. այդ նույն փոքրիկ Թերեզն էր, որ նայում էր, բայց նա մեծացել էր, և դագաղն իրեն փոքր էր թվում, նա այլևս կարիք չունեի բարձրացնելու գլուխը՝ այն տեսնելու համար. նա այն բարձրացնում էր այլևս միայն Երկնքին նայելու համար, որն իրեն շատ երջանիկ էր թվում, քանզի իր բոլոր փորձություններն ավարտվել էին, և իր հոգու ձրմեռն անցել էր ընդմիջտ...

Այն օրը, երբ Եկեղեցին օրհնեց Երկնքում գտնվող

* Մայր Ժեննիկը Լիզյո քաղաքի Կարմելի մենաստանի հիմնադիրներից էր, այն հիմնադրվել էր 1838 թ.-ին:

մեր մահկանացու մայրիկի աճյունը, բարի Աստված կամեցավ ինձ մեկ ուրիշը տալ երկրի վրա, և Նա կամեցավ, որ ես ընտրեմ նրան ազատորեն: Բոլոր հինգս միասին էինք և տխուր իրար էինք նայում: Լուիզը նույնպես այնտեղ էր և, նայելով Սելինին ու ինձ, ասաց. «Խեղճ փոքրիկներ, դուք այլևս չունեք մայրիկ...»: Այդ ժամանակ Սելինը նետվեց Մարիի գիրկը՝ ասելով. «Դե ուրեմն՝ դո՛ւ կլինես իմ մայրիկը»: Իսկ ես, սովոր լինելով հետևելու նրան, այնուամենայնիվ, փոխարենը դեպի Ձեզ դարձա, Մայրի՛կ, և, ասես արդեն ապագան պատռել էր իր քողը, ինձ նետեցի Ձեր գիրկը՝ բացականչելով. «Դե ուրեմն՝ իմ մայրիկն էլ Պոլի՛նը կլինի».....

Ինչպես ավելի վեր ասացի, այդ ժամանակվանից սկսած էր, որ ես պետք է թևակոխեի իմ կյանքի երկրորդ շրջանը՝ երեքից ամենացավագինը, հատկապես՝ այն պահից ի վեր, երբ Կարմել մտավ նա, ում ես ընտրել էի որպես իմ երկրորդ «մայրիկ»: Այդ շրջանը ձգվում է չորսուկեսից մինչև տասնչորս տարեկանս՝ այն տարիքը, երբ ես վերագտա իմ մանկական բնավորությունը՝ մտնելով հասուն կյանք:

Պետք է ասել Ձեզ, Մայրի՛կ, որ մայրիկի մահվանից հետո իմ երջանիկ բնավորությունն ամբողջովին փոխվեց: Ես, որ այդքան աշխույժ, այդքան անմիջական էի, դարձա ամաչկոտ ու հեզ, ծայրահեղ զգայուն: Մեկ հայացքը բավական էր՝ ինձ արցունքների մեջ

սուզելու համար. պետք է ոչ ոք ինձ վրա ուշադրություն չդարձներ, որպեսզի ես ինձ լավ զգայի, ես չէի կարողանում տանել անձանոթ մարդկանց միջավայրը և զվարթությունս վերագտնում էի միայն ընտանիքի գրկում... Մինչդեռ ես շարունակում էի շրջապատված մնալ ամենանրբանկատ քնքշությամբ: Հայրիկի այդքան քնքուշ սիրտն իր արդեն իսկ ունեցած սիրուն մի իրապես մայրական սեր էր ավելացրել... Մայրի՛կ, Դուք և Մարին մի՞թե ինձ համար ամենից քնքուշ ու ամենից անձնուրաց մայրերը չէիք... Ա՛խ, եթե բարի Աստված Իր բարերար ճառագայթները չհեղեր Իր փոքրիկ ծաղկի վրա, այն երբեք չէր կարողանա ընտելանալ հողին, նա դեռնու չափազանց թույլ էր՝ անձրևներից ու փոթորիկներից դիմանալու համար, նրան ջերմություն էր հարկավոր, անուշ ցող ու գարնանային զեփյուռներ. նա երբեք չզգաց այս բոլոր բարիքների պակասը, Հիսուս օգնեց նրան դրանք գտնել անգամ փորձությունների ձյան տակ:

.....

Ես չզգացի որևէ թախիժ Ալանսոնը լքելիս. երեխաները սիրում են փոփոխություն, և ես ուրախությամբ էր, որ եկա Լիզյո*: Հիշում եմ մեր ճամփորդությունը,

* Լուի Մարտենը կնոջ՝ Ջելի Մարտենի մահվանից մոտ մեկուկես ամիս անց (15 նոյեմբերի, 1877 թ.) տեղափոխվեց Լիզյո, որպեսզի զավակներն իրենց քեռակնոջ՝ Մելին Ֆուրնեի խնամքի տակ լինեն: Ջելիի եղբայրը՝ Իսիդոր Գե-

Ժամանումը երեկոյան մեր քեռակնոջ տուն, դեռևս աչքերիս առաջ են դրան մոտ մեզ սպասող Ժաննան ու Մարին*... Ես շատ երջանիկ էի, որ այդքան անուշիկ փոքրիկ զարմուհիներ ունեի, ես նրանց շատ էի սիրում, ինչպես նաև՝ քեռակնոջս և հատկապես՝ քեռիին, միայն թե նա ինձ վախեցնում էր, և իր տանն ինձ ազատ չէի զգում, ինչպես Բյուսոնեում. այնտեղ էր, որ իմ կյանքն իսկապես երջանիկ էր... Առավոտյան Դուք գալիս էիք ինձ մոտ և հարցնում, թե արդյոք հանձնել եմ իմ սիրտը բարի Աստծուն, այնուհետև հազցնում էիք ինձ՝ պատմելով Նրա մասին, իսկ հետո Ձեր կողքին ես իմ աղոթքն էի անում: Հետո գալիս էր ընթերցանության դասը, և առաջին բառը, որ կարողացա ինքնուրույն կարդալ, «Երկինքն» էր: Իմ թանկագին կնքամայրն իր վրա գրչության դասերն էր վերցրել, իսկ Դուք, Մայրի՛կ՝ մնացյալ բոլորը: Ուսումնառությունն ինձ շատ հեշտությամբ չէր տրվում, բայց ես լավ հիշողություն ունեի: Քրիստոնեականը[†] և, հատկա-

րենը, դեղատան սեփականատեր էր Լիզյոյում և զբաղվում էր դեղագործական բիզնեսով:

** Ժաննա (1868–1938) և Մարի (1870–1905) Գերենները Թերեզի զարմուհիներն էին: Մարի Գերենը հետագայում (1895 թ.) նույնպես դառնում է միանձնուհի Լիզյոյի Կարմելի մենաստանում:*

† Քրիստոնեականը կամ Կատեխիզիսը այս կամ այն դավանանքի պաշտոնական փաստաթուղթ-մատյանն է, որը

պես, սուրբգրային պատմությունը իմ սիրած դասերն էին, դրանք ես ուրախությամբ էի սովորում, բայց քերականությունը հաճախ ստիպում էր ինձ արցունքներ թափել... Հիշեք արական և իգական սեռերը...

Հենց դասերս վերջանում էին, բարձրանում էի ձեռնահարկ՝ իմ շքանշանն ու գնահատականը տանելով հայրիկի մոտ: Ի՛նչ երջանիկ էի, երբ կարողանում էի նրան ասել. «Ես հինգին գումարած եմ ստացել. Պոլի՛նն էր, որ դա ասաց առաջինը...»: Որովհետև երբ ես էի Ձեզ հարցնում, թե արդյոք հինգին գումարած եմ ստացել, և Դուք ինձ պատասխանում էիք՝ այո, այն իմ աչքում մեկ նիշով պակաս էր լինում: Դուք ինձ տալիս էիք նաև լրացուցիչ միավորներ, և երբ ես դրանցից որոշակի քանակով կուտակում էի, մրցանակ էի ստանում և հանգստյան օր: Հիշում եմ, որ այդ օրերն ինձ շատ ավելի երկար էին թվում, քան մյուսները, ինչը Ձեզ դուր էր գալիս, քանի որ դա ցույց էր տալիս, որ չեմ սիրում անգործ մնալ: Ամեն հետմիջօրեի ես փոքրիկ զբոսանքի էի գնում հայրիկի հետ: Մենք միասին մեր այցելությունն էինք կատարում Սուրբ Նշխարների՝ ամեն օր մի նոր եկեղեցի այցելելով: Այդպես էր, որ առաջին անգամ մտա Կարմելի մատուռը, և հայ-

պարունակում է տվյալ հավատի հիմնական դրույթները՝ առավելաբար ներկայացված հարցերի և պատասխանների տեսքով: Հայ մատենագրության մեջ դրանք հայտնի են «Գիրք հարցմանց» անունով:

րիկն ինձ ցույց տվեց աղոթասրահի ճաղավանդակը՝
ասելով, որ հետևում միանձնուհիներ են: Ես շատ հե-
ռու էի այն մտքից, որ ինքն տարի անց նրանց շարքե-
րում կլինեմ...

Զբոսանքից հետո (որի ընթացքում հայրիկն ինձ միշտ
մեկ-երկու սուով մի փոքրիկ նվեր էր գնում) ես
վերադառնում էի տուն, հետո դասերս էի սովորում,
իսկ մնացած ողջ ժամանակն անցկացնում էի պար-
տեզում հայրիկի կողքին թռչկոտելով, քանի որ տիկ-
նիկներով խաղալ չգիտեի: Ինձ համար մեծ ուրա-
խություն էր գետնից իմ գտած փոքրիկ սերմերից ու
ծառերի կեղևներից թուրմեր պատրաստելը: Այնուհե-
տև ես դրանք գեղեցիկ փոքրիկ բաժակով տանում էի
հայրիկին, և խեղճ հայրիկը թողնում էր իր գործն ու
ժպտալով ձևացնում, թե խմում է: Նախքան բաժակը
վերադարձնելը՝ նա ինձ հարցնում էր (ասես՝ թա-
քուն), թե արդյոք պետք է թափել պարունակությունը.
երբեմն ես ասում էի՝ այո, բայց ավելի հաճախ հետ էի
վերցնում իմ թանկարժեք թուրմը՝ ցանկանալով այն
մի քանի անգամ օգտագործել... Ես սիրում էի խնամել
իմ փոքրիկ ծաղիկները պարտեզի այն հատվածում,
որ հայրիկն ինձ էր տվել, և ուրախանում էի՝ պատի

* Կաթոլիկ եկեղեցում կա ավանդություն՝ օրվա ընթացքում
եկեղեցում հատուկ մասնատուփի մեջ դնելու Սուրբ Հա-
ղորդությունը՝ ի երկրպագություն այցելուների:

մեջտեղում գտնվող փոսի մեջ փոքրիկ խորաններ պատրաստելով: Երբ ավարտում էի, վագում էի հայրիկի մոտ և, տանելով նրան ինձ հետ, ասում, որ ամուր-ամուր փակի իր աչքերն ու չբացի, մինչև չասեմ: Նա անում էր այն ամենը, ինչ ես ուզում էի, և թույլ էր տալիս, որ տանեմ իրեն պարտեզի իմ փոքրիկ հատվածը, և այդժամ ես գոչում էի. «Հայրի՛կ, բացի՛ր աչքերդ»: Նա բացում էր աչքերը և ինձ գոհացնելու համար զմայլվում՝ հիանալով նրանով, ինչ ես գլուխգործոց էի համարում... Ես երբեք չեմ ավարտի, եթե ցանկանամ պատմել նմանատիպ հազարավոր փոքրիկ մանրուքներ, որոնք խոնվում են հիշողությանս մեջ... Ա՛խ, ինչպե՞ս կարող եմ պատմել այն ողջ քրնքշությունը, որ հայրիկը տաժում էր իր փոքրիկ թագուհու հանդեպ: Դա այն բաներից է, որ սիրտը զգում է, բայց որը ո՛չ լեզուն և ո՛չ նույնիսկ միտքը ի գորու չեն արտահայտել...

Իմ գեղեցիկ օրերից էին նրանք, երբ իմ թանկագին արքան ինձ իր հետ ձկնորսության էր տանում. ես այնքա՛ն էի սիրում դաշտերը, ծաղիկներն ու թռչուններին... Երբեմն փորձում էի իմ փոքրիկ կարթով ձուկ որսալ, բայց նախընտրում էի գնալ ու առանձին նստել ծաղկավետ խոտերի վրա: Այդ ժամանակ իմ մտքերը շատ խորն էին դառնում, և առանց իմանալու, թե ինչ է խոկումը՝ հոգիս խորասուզվում էր իսկական աղոթքի մեջ... Ես ականջ էի դնում հեռավոր ձայներին... քամու

սոսափին և անգամ՝ զինվորական երաժշտության ա-
ղոտ հնչյուններին, որոնց ձայնը հասնում էր ինձ և
քաղցր թախիծով լցնում իմ սիրտը... Աշխարհին ինձ
աքսորավայր էր թվում, և ես երագում էի Երկինքը...
Հետկեսօրյա ժամերն արագ էին անցնում, և շուտով
հարկավոր էր լինում Բյուսոնե վերադառնալ, բայց
մինչ մեկնելը ես ուտում էի այն ընթրիքը, որ փոքրիկ
զամբյուղով ինձ հետ էի բերած լինում: Անուշ մուրա-
բայով հացը, որ Դուք պատրաստում էիք ինձ համար,
փոխած էր լինում իր տեսքը. իր վառ գույնի փոխա-
րեն՝ ես այլևս միայն թույլ վարդագույն երանգ էի տես-
նում՝ ամբողջովին խունացած ու ներծծված... Այդժամ
աշխարհին ինձ է՛լ առավել տխուր էր թվում, և ես հաս-
կանում էի, որ միայն Երկնքում ուրախությունն ան-
ամպ կլինի... Ինչ վերաբերում է ամպերին, հիշում եմ,
որ մի օր դաշտի գեղեցիկ, կապույտ երկինքը պատվեց
դրանցով, և շուտով ամպրոպը սկսեց որոտալ, կայ-
ծակները պատռեցին մութ ամպերը, և ես տեսա, թե
ինչպես որոշ հեռավորության վրա շանթը գետնին
հարվածեց: Բնավ առանց վախենալու՝ ես սքանչացել
էի. ինձ թվում էր՝ բարի Աստված այնքա՛ն մոտ է ինձ...
Բայց հայրիկը բնավ այդքան հիացած չէր, ինչպես իր
փոքրիկ թագուհին, ոչ՝ այն պատճառով, որ կայծակն
իրեն վախեցրել էր, այլ որովհետև խոսերն ու հսկա
մարգարտաձողիկները (որոնք ինձնից ավելի բարձր
էին) արդեն սկսել էին պսպղալ թանկարժեք քարերով,

իսկ մենք դեռ պետք է մի քանի մարգագետին կտրեինք, մինչև մի ճանապարհ գտնելը, և իմ թանկագին հայրիկը, վախենալով, որ աղամանդները կթրջեն իր փոքրիկ դստերը, չնայած իր ձկնորսական կարթերին, վերցրեց նրան և տարավ իր ուսերին:

Հայրիկի հետ մեր կատարած զբոսանքների ժամանակ նա սիրում էր, երբ ես ողորմություն էի տալիս մեզ հանդիպող աղքատներին: Մի օր մենք նրանցից մեկին տեսանք, ով դժվարությամբ իրեն քարշ էր տալիս հենակների օգությամբ: Ես մոտեցա, որ նրան մի սուռ տամ, բայց նա, իրեն չհամարելով ողորմություն վերցնելու համար բավականաչափ աղքատ, տխուր ժպտալով ինձ նայեց և հրաժարվեց վերցնել իմ տվածը: Չեմ կարող նկարագրել, թե ինչ կատարվեց իմ սրտում. ես ուզում էի մխիթարել նրան, սփռփել, բայց դրա փոխարեն, մտածում էի, թե իրեն ցավ եմ պատճառել: Խեղճ հիվանդ մարդն անկասկած կռահեց իմ միտքը, քանի որ տեսա, թե նա ինչպես թեքվեց ու ժպտաց ինձ: Հայրիկը դրանից քիչ առաջ ինձ մի թխվածք էր գնել, և ես շատ էի ուզում այն նրան տալ, բայց չհամարձակվեցի, մինչդեռ ուզում էի նրան մի բան տալ, որից նա չէր կարողանա հրաժարվել, որովհետև չափազանց մեծ էր նրա հանդեպ իմ համակրանքը: Այդ ժամանակ հիշեցի, որ ասում էին, թե առաջին Հաղորդության օրը մարդ ստանում է այն ամենը, ինչ խնդրում է: Այդ միտքը մխիթարեց ինձ, ու թեև

դեռ ընդամենը վեց տարեկան էի, ասացի ինքս ինձ. «Իմ առաջին Հաղորդության օրը ես կադորեմ իմ աղքատի համար»: Հինգ տարի անց ես պահեցի իմ խոստումը և հույս ունեմ՝ բարի Աստված լսել է այն աղոթքը, որ Իր տառապյալ անդամներից մեկի համար ինձ ներշնչել էր ուղղել Իրեն...

Ես շատ էի սիրում բարի Աստծուն և հաճախ էի սիրտս հանձնում Նրան՝ գործածելով այն փոքրիկ աղոթքը, որ մայրիկն ինձ սովորեցրել էր: Այնուամենայնիվ, մի օր կամ, ավելի ճիշտ, գեղեցիկ մայիս ամսվա մի երեկո ես մի վատ բան արեցի, որը միանշանակ արժի հիշատակել. այն ինձ ամուր հիմք տվեց խոնարհ լինելու, և ես կարծում եմ՝ լիովին զղջացել եմ դրա համար: Լինելով չափազանց փոքր՝ մասնակցելու համար Աստվածամորը նվիրված ամսվա տոնակատարություններին*, ես Վիկտորիայի† հետ էի մնում և նրա հետ իմ պաշտամունքն էի մատուցում Տիրամորը նվիրված իմ փոքրիկ խորանի առաջ, որ պատրաստում էի իմ հայեցողությամբ: Ամեն բան այնքան փոքր էր՝ մոմակալներ, ծաղկամաններ, որ երկու լուցկիներ կատարելապես լուսավորում էին դրանք: Եր-

* Կաթոլիկ եկեղեցում մայիս ամիսը նվիրված է Սուրբ Աստվածածնին, որի ընթացքում տեղի են ունենում Նրան նվիրված մի շարք ծիսակատարություններ:

† Վիկտորիա Պասքեն Մարտենների տան սպասուհին էր Լիզյոյում:

բեմն Վիկտորիան ինձ անակնկալ էր մատուցում՝ երկու փոքրիկ կիսայրված մում նվիրելով, բայց դա հազվադեպ էր պատահում: Մի երեկո ամեն բան արդեն պատրաստ էր մեր աղոթքը սկսելու համար, և ես նրան ասացի. «Վիկտորիա, սկսե՛ք, խնդրեմ, «Հիշիր»*-ը. ես վառում եմ մումերը»: Նա ձևացրեց, թե սկսում է, բայց ոչինչ չարտասանեց և ծիծաղելով նայեց ինձ: Իսկ ես, որ տեսնում էի, թե ինչպես են արագորեն այրվում իմ երկու թանկագին լուցկիները, թախանձագին խնդրում էի նրան ասել աղոթքը, բայց նա շարունակում էր լուռ մնալ: Այդ ժամանակ ոտքի կանգնելով՝ ես շատ բարձր սկսեցի նրան ասել, որ նա չար է, և դուրս գալով իմ սովորական հեգությունից՝ ողջ ուժով լսող ոտքով խփեցի հատակին... Խեղճ Վիկտորիան այլևս չէր ցանկանում ծիծաղել, նա զարմացած նայեց ինձ և ցույց տվեց մումի կիսայրուքները, որ բերել էր ինձ համար... Այդ ժամանակ բարկության արցունքներ թափելուց հետո ես թափեցի անկեղծ գղջման արցունքներ՝ հաստատապես որոշելով այլևս երբեք նման կերպ չվարվել...

Մի ուրիշ անգամ ինձ հետ մեկ այլ դեպք էլ պատա-

* Սուրբ Աստվածածնին նվիրված հայտնի կաթոլիկ աղոթք է, որ սկսվում է «հիշիր» բառով. «Հիշի՛ր, Ո՛վ ամենողորմ Սուրբ Կույս Մարիամ, որ երբեք լսված չէ, թե մեկն ապավինի Քո պահպանությանը, խնդրի Քո օգնականությունը, աղաչի Քո պաշտպանությունը և լքված մնա»:

հեց՝ կապված Վիկտորիայի հետ, բայց դրանում ես բնավ չեմ գղջում, քանի որ կատարելապես պահեցի հանգստությունս: Ես ուզում էի վերցնել թանաքամանը, որը խոհանոցի բուխարու վրա էր գտնվում, բայց այն վերցնելու համար չափազանց փոքր լինելով՝ շատ սիրալիր կերպով խնդրեցի Վիկտորիային տալ ինձ այն, բայց նա հրաժարվեց՝ ասելով, որ կանգնեմ աթոռի վրա: Ես վերցրի աթոռը՝ առանց որևէ բան ասելու, բայց մտածեցի, որ նա այդքան էլ սիրալիր չըգտնվեց, և ցանկանալով նրան դա հասկացնել՝ սկսեցի իմ փոքրիկ գլխում փնտրել, թե ինչն էր ինձ ամենից շատ վիրավորում: Երբ նա բարկանում էր ինձ վրա, հաճախ ինձ «փոքրիկ թզուկ» էր անվանում, ինչն ինձ շատ էր նվաստացնում: Եվ ահա, մինչ իմ աթոռից ներքև կցատկեի, ես արժանապատվորեն շրջվեցի և ասացի նրան. «Վիկտորիա, Դուք թզուկ եք»: Այնուհետ վազելով հեռացա՝ թողնելով նրան, որ մտորի իմ կողմից իրեն քիչ առաջ հասցեագրված խորիմաստ խոսքի շուրջ... Արդյունքն իրեն սպասեցնել չտվեց. շուտով լսեցի նրան, որ բղավում էր. «Օրի՜ն դո Մարի... Թերեսն* ինձ նոր ասաց, թե ես թզո՛ւկ եմ»: Մարին եկավ ու ինձ կարգադրեց, որ ներողություն խնդրեմ, ինչը, սակայն, ես արեցի առանց գղջման՝ համարելով,

* Թերեզն այսպես է գրում՝ ընդգծելու համար Վիկտորիայի արտասանությունը:

որ եթե Վիկտորիան չի ցանկացել երկարել իր մեծ ձեռքը՝ ինձ փոքրիկ ծառայություն մատուցելու համար, ապա նա արժանի է «թզուկ» կոչմանը... Այնուամենայնիվ, նա շատ էր սիրում ինձ, և ես էլ նրան էի սիրում: Մի օր նա ինձ մի մեծ փորձանքից փրկեց, որի մեջ իմ սխալի պատճառով էի ընկել: Վիկտորիան արդուկ էր անում, իսկ նրա կողքին ջրով լցված մի դուլլ կար, ես էլ նրան էի նայում՝ աթոռի վրա ճոճվելով (սովորությանս համաձայն): Հանկարծ աթոռը փախավ իմ տակից, և ես ընկա, բայց ոչ թե՝ գետնին, այլ՝ ուղիղ դուլլի մեջ... Ոտքերս կպել էին գլխիս, և ես դուլլն ինձնով էի լցրել, ինչպես փոքրիկ ճուտիկն՝ իր ձուն... Խեղճ Վիկտորիան ծայրահեղ զարմանքով ինձ էր նայում, քանի որ երբեք նման բան չէր տեսել: Իսկ ես շատ էի ուզում հնարավորինս շուտ դուրս պրծնել իմ դուլլից, բայց անհնար էր. բանտված դրությունս այնքան նեղ էր, որ որևէ շարժում չէի կարողանում անել: Մի փոքր ջանք թափելով՝ նա փրկեց ինձ իմ մեծ փորձանքից, բայց ոչ՝ իմ զգեստն ու մնացած ամեն բան, որ նա ստիպված եղավ փոխել, որովհետև ծայրից ծայր թրջվել էի:

Մի ուրիշ անգամ ընկա բուխարու մեջ, որտեղ, բարեբախտաբար, կրակ չկար: Վիկտորիան միայն ըստիպված եղավ բարձրացնել ինձ և թափ տալ մոխիրը, որով ամբողջովին պատվել էի: Այս բոլոր փորձանքներն ինձ հետ չորեքշաբթի օրերին էին պատահում,

երբ Դուք Մարիի հետ գնում էինք երգեցողության դասերի: Դարձյալ չորեքշաբթի էր, երբ մեզ այցելության եկավ պարոն Դյուսելիեն*: Վիկտորիան ասել էր նրան, որ տանը, բացի փոքրիկ Թերեզից, ոչ ոք չկա, և նա ինձ տեսնելու համար եկավ խոհանոց ու նայեց իմ տնային առաջադրանքները. ես շատ հպարտ էի՝ իմ խոստովանահորն ընդունելու համար, քանի որ դրանից ոչ շատ առաջ առաջին անգամ խոստովանություն էի արել: Ի՛նչ քաղցր հիշողություններ են ինձ համար...

Ա՛խ, թանկագի՛ն Մայրիկ, ի՛նչ հոգատարությամբ էիք Դուք ինձ պատրաստել՝ ասելով, որ ոչ թե՛ ինչ-որ մարդու, այլ բարի Աստծուն է, որ պետք է խոստովանեմ իմ մեղքերը: Ես դրանում իսկապես շատ համոզված էի, ուստի մեծ հավատով արեցի իմ խոստովանությունը և նույնիսկ հարցրի Ձեզ, թե արդյոք պետք չէ ասեմ պարոն Դյուսելիեին, որ իմ ողջ սրտով սիրում եմ իրեն, քանի որ այդ բարի Աստծու հետ է, որ պետք է խոսեմ ի դեմս նրա...

Լավ պատրաստված լինելով այն ամենին, ինչ պետք է խոսեի և անեի՝ մտա խոստովանարան ու ծնկի եկա: Բայց բացելով փոքրիկ պատուհանը՝ պարոն Դյուսելիեն ոչ ոքի չտեսավ, որովհետև այնքան

* *Լիզյո քաղաքի Սուրբ Պետրոս եկեղեցու առաջնորդական փոխանորդը:*

փոքր էի, որ իմ գլուխն ավելի ցածր էր, քան այն արմընկակալը, որի վրա հենվում էն: Այդ ժամանակ նա ասաց ինձ, որ կանգնած մնամ: Անմիջապես հնազանդվելով՝ ես կանգնեցի և, նրան լավ տեսնելու համար շրջվելով ճիշտ նրան դեմ դիմաց, մեծ աղջկա պես արեցի իմ խոստովանությունը և մեծ նվիրմամբ ստացա իր օրհնությունը, քանի որ Դուք ինձ ասել էինք, որ այդ պահին փոքրիկ Հիսուսի արցունքները պետք է մաքրեն իմ հոգին: Հիշում եմ, որ ինձ ուղղված առաջին հորդորը ինձ հատկապես Տիրամոր հանդեպ նվիրման կոչ էր անում, և ես ինքս ինձ խոսք տվեցի կրկնապատկել իմ գործվանքը Նրա հանդեպ: Դուրս գալով խոստովանարանից՝ ես այնպիսի ուրախություն ու թեթևություն էի զգում, որպիսիք երբևէ չէի ըզգացել իմ հոգում: Այդուհետ ես վերադառնում էի խոստովանելու բոլոր մեծ տոներին, և ամեն անգամ դա ինձ համար մի իսկական տոն էր, երբ գնում էի այնտեղ:

Տոները... ա՛խ, ի՛նչ հիշողություններ է ծնում այս բառը... Տոները. որքա՛ն էի ես սիրում դրանք... Դուք այնքան լավ էիք կարողանում ինձ բացատրել, թանկագի՛ն Մայրիկ, դրանցից յուրաքանչյուրի մեջ թաքնված բոլոր խորհուրդները, որ դրանք ինձ համար իսկապես երկնային օրեր էին դառնում: Հատկապես սիրում էի Սուրբ Հաղորդության թափորները. ի՛նչ ուրախություն էր ծաղիկներ շաղ տալ բարի Աստծու

նութերի առաջ... Բայց մինչ թողնելը, որ ընկնեն գետնին, ես դրանք նետում էի որքան կարող էի բարձր և երբեք ինձ այդքան երջանիկ չէի զգում, որքան՝ երբ տեսնում էի, թե ինչպես են իմ վարդերի թերթերը դիպչում Սուրբ մասնատուփին...

Տոնե՛րը. ա՛խ, եթե մեծ տոներն հազվադեպ էին, ապա ամեն շաբաթն իմ սրտին շատ թանկ մի տոն էր քերում՝ «Կիրակի՛ն»: Ի՛նչ օր էր այդ կիրակին... Դա բարի Աստծու տոնն էր, հանգստյան տոնը: Նախ՝ ես ավելի երկար էի մնում անկողնում, քան մյուս օրերին, և հետո՝ Պոլին մայրիկը երես էր տալիս իր փոքրիկ աղջկան՝ նրա անկողին քերելով իր տաք շոկոլադը, իսկ այնուհետև հագցնում էր նրան, ինչպես փոքրիկ թագուհու... Կնքամայրը գալիս էր հարդարելու իր սանուհու մազերը, ով միշտ չէ, որ բարեհամբույր էր լինում, երբ իր մազերը քաշվում էին, Բայց հետո շատ ուրախ էր, երբ գնում էր բռնելու իր արքայի ձեռքը, ով այդ օրն իրեն է՛լ առավել քնքշությամբ էր համբուրում, քան սովորաբար, և այնուհետ ողջ ընտանիքը գնում էր Պատարագի: Ողջ ճանապարհին և անգամ եկեղեցում «հայրիկի փոքրիկ թագուհին» բռնում էր նրա ձեռքը. իր տեղը նրա կողքին էր, և երբ ստիպված էինք լինում քարոզի ժամանակ ավելի մոտ գնալ, պետք էր դեռ իրար կողք գտնվող երկու աթոռ գտնել: Դա այդքան էլ դժվար չէր լինում, որովհետև, թվում է, բոլորի համար այնքան հուզիչ էր տեսնել այդքան գեղեցիկ մի

ծերունու այդպիսի փոքրիկ մի աղջնակի հետ, որ մարդիկ տեղափոխվում էին՝ իրենց տեղը զիջելու համար: Քեռին, որ հոգաբարձուների նստարանին էր նստում, ուրախանում էր, երբ տեսնում էր, որ մենք գալիս ենք. նա ասում էր, որ ես իր արևի փոքրիկ շողն եմ... Ես գրեթե չէի անհանգստանում, երբ մարդիկ ինձ էին նայում, և շատ ուշադիր լսում էի քարոզները, որոնք, սակայն, շատ չէի հասկանում: Առաջինը, որ հասկացա, և որն ինձ խորապես հուզեց, պարոն Դյուսելիեի քարոզն էր Տիրոջ չարչարանքների մասին, և դրանից հետո ես սկսեցի հասկանալ մնացած բոլոր քարոզները: Երբ քարոզիչը խոսում էր Սուրբ Թերեզայի* մասին, հայրիկը կռանում էր և ինձ կամաց ասում. «Ուշադիր լսիր, փոքրիկ թագուհիս, քո հովանավոր Սրբի մասին են պատմում»: Ես իսկապես ուշադիր էի լսում, բայց ավելի հաճախ հայրիկին էի նայում, քան քարոզչին. նրա գեղեցիկ տեսքն ինձ այնքան բան էր ասում... Երբեմն նրա աչքերն արցունքներով էին լցվում, որոնք նա ամեն կերպ փորձում էր զսպել. նրա հոգին այնքան էր սիրում վերանալ հավիտենական ճշմարտությունների մեջ, որ թվում էր՝ նա այլևս այս աշխարհից չէ... Սակայն նրա ուղին դեռ շատ հեռու էր իր ավարտին հասնելուց, և դեռ երկար

* Խոսքը Կաթոլիկ եկեղեցու Ուսուցիչ Սուրբ Թերեզա Ավիլացու (1515–1582) մասին է:

տարիներ պետք է անցնեին, մինչ գեղեցիկ Երկինքը կբացվեր նրա սքանչացած հայացքի առջև, և Տերը կըսրբեր Իր բարի ու հավատարիմ ծառայի արցունքները...

Բայց վերդառանամ իմ կիրակի օրերին: Այդ երջանիկ օրը, որ այդքան արագ էր անցնում, միշտ իր թախծոտ երանգն ուներ: Հիշում եմ, որ երջանկությունս անամպ էր մինչև Երեկոյան ժամերգությունը, որի ընթացքում մտածում էի, որ հանգստյան օրը մոտենում է իր ավարտին... որ վաղը պետք է լինելու նորից սկսել կյանքը, աշխատել, դասեր սովորել, և սիրտըս զգում էր երկրի տարագրությունը... Ես տենչում էի երկնային հավերժական հանգիստը, Հայրենիքի այդ անմայրամուտ Կիրակին... Եվ անգամ զբոսանքները, որ կատարում էինք նախքան Բյուսոնե վերադառնալը, հոգումս տխրության զգացողություն էին թողնում: Այդ ժամանակ ընտանիքն էլ այլևս իր ամբողջական կազմով չէր հավաքվում, որովհետև քեռուն ուրախացնելու համար հայրիկն ամեն կիրակի երեկո Մարիին կամ Պոլինին նրա մոտ էր թողնում, իսկ ես միայն երջանիկ էի լինում, երբ նրանց հետ էի մնում: Դա ինձ ավելի էր դուր գալիս, քան միայնակ հրավիրված լինելը, քանի որ այդ դեպքում ինձ վրա ավելի քիչ էին ուշադրություն դարձնում: Ամենից հաճելին ինձ համար լսելն էր այն ամենը, ինչ քեռին պատմում էր, բայց ես չէի սիրում, երբ նա ինձ հարցեր

Էր տալիս, և շատ էի վախենում, երբ ինձ նստեցնում էր իր ծնկներից մեկին և իր հզոր ձայնով երգում Կապույտ Մորուքի մասին... Ես ուրախությամբ էի դիմավորում հայրիկին, որ գալիս էր մեր հետևից: Հետդարձի ճանապարհին նայում էի աստղերին, որ մեղմ առկայծում էին, և նրանց տեսքը հիացնում էր ինձ... Հատկապես՝ ոսկյա մարգարիտների մի խումբ* կար, որն ուրախությամբ նկատում էի և որի տեսքը նմանեցնում էի Դ տառին, ես դրանք ցույց էի տալիս հայրիկին և ասում, որ իմ անունը գրված է Երկնքում, իսկ հետո, այլևս ոչինչ չցանկանալով տեսնել այս վատ աշխարհում, խնդրում էի նրան, որ ձեռքիցս բռնած՝ տաներ ինձ, և այնուհետ, առանց նայելու, թե ոտքս ուր եմ դնում, փոքրիկ գլուխս ետ էի գցում՝ անվերջ նայելով աստղազարդ լազուրին...

Ի՛նչ պատեմ ձմեռային երեկոների մասին, հատկապես՝ կիրակնօրյա երեկոների: Ա՛խ, որքա՛ն քաղցր էր, երբ շաշկի խաղալուց հետո Սելինի հետ նստում էինք հայրիկի ծնկների... Իր գեղեցիկ ձայնով նա արիաներ էր երգում՝ հոգիս լցնելով խոր մտածումներով... և կամ, մեզ քնքշորեն օրորելով, բանաստեղծություններ էր կարդում հավերժական ճշմարտությունների մասին... Հետո բարձրանում էինք՝ միասին աղոթելու, և փոքրիկ թագուհին, իր արքայի կողքին միայնակ մը-

* Նկատի ունի Օրիոնի համաստեղությունը:

նալով, ողջ ընթացքում միայն նրան էր նայում իմանալու համար, թե ինչպես են աղոթում Սրբերը... Վերջում բոլորս, ըստ ավագության, մոտենում էինք՝ հայրիկին բարի գիշեր մաղթելու և մի համբույր ստանալու: Թագուհին, բնականաբար, մոտենում էր վերջինը: Համբուրելու համար արքան գրկում էր նրան արմունկներից, իսկ նա բարձր-բարձր բացականչում էր. «Բարի գիշե՛ր, հայրի՛կ, բարի գիշե՛ր, լա՛վ քնիր», և ամեն երեկո նույնը կրկնվում էր... Այնուհետև իմ փոքրիկ մայրիկն ինձ վերցնում էր իր գիրկն ու տանում Սելինի մահճակալին պառկեցնելու, այդ ժամանակ էս հարցնում էի. «Պոլի՛ն, ես այսօր բավական խելո՞ք եմ եղել... Փոքրիկ հրեշտակները կթռչե՞ն իմ շուրջը»: Պատասխանը միշտ «այո» էր, հակառակ դեպքում էս ողջ գիշերը կանցկացնեի լաց լինելով... Իմ թանկագին կնքամոր նման ինձ համբուրելուց հետո Պոլինը նորից իջնում էր ներքև, և խեղճ փոքրիկ Թերեզը բոլորովին մենակ էր մնում մթության մեջ: Զուր էր նա պատկերացնում իր շուրջը թռչող փոքրիկ հրեշտակներին. շուտով իրեն համակում էր վախը, խավարը սարսափեցնում էր իրեն, քանի որ իր մահճակալից նա չէր տեսնում աստղերը, որ մեղմորեն առկայծում էին...

Իսկական շնորհ եմ համարում, թանկագի՛ն Մայրիկ, որ Ձեր օգնությամբ սովորել եմ հաղթահարել իմ վախերը: Երբեմն Դուք ինձ երեկոյան ինչ-որ բանի հե-

տնից միայնակ մի հեռավոր սենյակ էինք ուղարկում, և եթե ինձ այդպես լավ չդաստիարակեիք, ես շատ վախվորած կմեծանայի, այնինչ հիմա ինձ իսկապես դժվար է վախեցնել... Երբեմն ինձ հարց են տալիս՝ ինչպե՞ս եք կարողացել ինձ այդքան սիրով ու նրբանկատությամբ մեծացնել՝ առանց երես տալու, քանի որ, իսկապես, Դուք անուշադրության չէիք մատնում իմ որևէ թերություն. երբեք ինձ անպատճառ դիտողություն չէիք անում, բայց երբեք էլ Ձեր կայացրած որոշումից հետո չէիք կանգնում: Ես դա այնքան լավ գիտեի, որ ոչ միայն չէի կարող, այլև չէի կամենում անել այն, ինչ ինձ արգելել էիք: Անգամ հայրիկն ինքն էր ստիպված հաշվի նստել Ձեր կամքի հետ. առանց Պոլինի համաձայնության՝ ես զբոսնելու չէի գնում, և երբ հայրիկը կանչում էր ինձ, ես պատասխանում էի. «Պոլինը չի ուզում»: Այդ ժամանակ նա գալիս էր ու խընդրում, որ թույլ տաք, և երբեմն նրան գոհացնելու համար Պոլինն ասում էր՝ այո, բայց նրա տեսքից փոքրիկ Թերեզը շատ լավ հասկանում էր, որ դա ի սրտե չէ, և սկսում էր լաց լինել առանց հանգստանալու, մինչև Պոլինն «այո» էր ասում ու սրտանց համբուրում իրեն...

Երբ փոքրիկ Թերեզն հիվանդանում էր, ինչն իր հետ պատահում էր ամեն ձմեռ, անհնար է նկարագրել, թե ինչպիսի մայրական քնքշությամբ էին իրեն խնամում: Պոլինը նրան պառկեցնում էր իր մահճա-

կալին (մի աննման արտոնություն) և տալիս էր այն ամենը, ինչ նա ցանկանում էր: Մի օր Պոլինը բարձի տակից իրեն պատկանող մի սիրունիկ փոքրիկ դանակ հանեց ու, տալով այն իր փոքրիկ դստերը, նրան աննկարագրելի հիացմունք պատճառեց. «Ա՛խ, Պոլի՛ն, – բացականչեց նա, – ուրեմն դու ինձ այդքան սիրում ես, որ հանուն ինձ՝ քեզ զրկում ես զմրուխտյա աստղով քո սիրունիկ փոքրիկ դանակի՞ց... Բայց քանի որ դու ինձ այդքան սիրում ես, կգոհաբերե՞ս նաև քո ժամացույցը, որ թույլ չտաս՝ ես մառնեմ...»: «Ոչ միայն քեզ մեռնել թույլ չտալու համար ես կտամ իմ ժամացույցը, այլև միայն քեզ շուտով ապաքինված տեսնելու համար ես հենց հիմա կանեմ այդ գոհաբերությունը»: Լսելով Պոլինի այս խոսքերը՝ իմ հիացմունքն ու երախտագիտությունն այնքան մեծ էին, որ չեմ կարող նկարագրել... Ամռանը ես երբեմն սրտխառնոց էի ունենում: Պոլինը դարձյալ հոգատար կերպով խնամում էր ինձ և, որպեսզի ինձ զբաղեցնեմ, ինչը ամենից լավ դեղամիջոցն էր, ինձ սայլակով ման էր տալիս ողջ պարտեզով, իսկ հետո, երբ ինձ իջեցնում էր, իմ նըստած տեղում մարգարտածաղիկների մի սիրուն փոքրիկ փունջ էր դնում և շատ զգուշորեն տանում մինչև պարտեզի իմ հատվածը, ուր այն մեծ հանդիսավորությամբ զբաղեցնում էր իր տեղը...

Այդ Պոլինն էր, որ ունկնդրում էր իմ բոլոր նվիրական խոստովանությունները, փարատում իմ բոլոր

կասկածները... Մի անգամ ես զարմանում էի, որ քարի Աստված բոլոր ընտրյալներին Երկնքում նույն փառքին չի արժանացնում, և վախենում էի, թե բոլորը երջանիկ չեն լինի: Այդ ժամանակ Պոլինն ինձ ասաց, որ գնամ բերեմ հայրիկի մեծ բաժակը և դնեմ այն իմ բոլորովին փոքրիկ բաժակի կողքին, իսկ հետո դրանք լցնեմ ջրով: Այնուհետև նա հարցրեց ինձ, թե դրանցից որն է ավելի լիքը: Ես նրան ասացի, որ դրանք նույնքան լիքն են, ինչպես՝ մեկը, այնպես էլ՝ մյուսը, և հնարավոր չէ ավելի շատ ջուր լցնել, քան դրանք կարող են տեղավորել: Իմ թանկագին Մայրիկն այդժամ օգնեց ինձ հասկանալ, որ Երկնքում քարի Աստված տալու է Իր ընտրյալներին այնքան փառք, որքան նրանք կարող են տանել, և այդպիսով ամենավերջինը նախանձելու ոչինչ չի ունենա առաջինին: Ահա այսպես էր, որ ամենից վեհ գաղտնիքներն ինձ համար մատչելի դարձնելով՝ Դուք կարողանում էիք, Մայրի՛կ, իմ հոգուն տալ այն սնունդը, որն իրեն անհրաժեշտ էր...

Ի՛նչ ուրախությամբ էի ամեն տարի սպասում նըվերների բաժանմանը... Այստեղ, ինչպես և միշտ, պահպանվում էր արդարությունը, և ես ստանում էի միայն այն պարգևները, որոնց արժանի էի: Բոլորովին միայնակ, կանգնած ազնվական ժողովի առջև՝ ես լքում էի իմ վճիռը, որ կարդում էր «Ֆրանսիայի և Նավարրայի արքան», և սիրտս ուժգին բաբախում էր նըվերներն ու թագը ստանալիս... դա ինձ համար Վեր-

ջին դատաստանի պատկերի պես մի բան էր... Նվերները բաժանելուց անմիջապես հետո փոքրիկ թագուհին հանում էր իր սպիտակ զգեստը, և նրան շտապ այլ զգեստ էին հագցնում, որպեսզի նա մասնակցեր մեծ ներկայացմանը...

Ա՛խ, ի՛նչ ուրախ էին այդ ընտանեկան տոները... Իմ թանկագին արքային այդքան զվարթ տեսնելով՝ որքա՛ն հեռու էի ես այդժամ գալիք փորձությունների կանխազգացումից, որ պետք է այցելեին նրան...

Բայց մի օր բարի Աստված մի իրապես տարօրինակ տեսիլքում ինձ ցույց տվեց այն փորձությունների կենդանի պատկերը, որոնց Նա կամեցավ մեզ վաղորոք նախապատրաստել:

Մի քանի օր էր, ինչ հայրիկն ուղևորության էր մեկնել, և դեռ երկու օր էլ կար, մինչ նրա վերադարձը: Երևի ցերեկվա ժամը երկուսը կամ երեքն էր, արևը պայծառ շողում էր, և ողջ բնությունը կարծես տոնական տեսք ուներ: Ես մենակ էի դեպի մեծ պարտեզը բացվող ձեղնահարկի պատուհանի մոտ: Նայում էի իմ դիմաց՝ հոգիս լցված ուրախ մտածումներով, երբ լվացքատան դիմաց, որ հենց առջևում էր, տեսա ճիշտ հայրիկի պես հագնված մի մարդու, որ նույն հասակն ուներ և նույն քայլվածքը, միայն թե շատ ավելի կորացած էր... Նրա գլուխն անհասկանալի գույնի գոգնոցի նման մի բանով էր ծածկված, այնպես, որ չկարողացա տեսնել նրա դեմքը: Նա գլխարկ ուներ՝ նման հայրի-

կի գլխարկին: Ես տեսա, թե ինչպես էր նա հանդարտ քայլով առաջ շարժվում իմ փոքրիկ պարտեզի երկայնքով... Անմիջապես ինչ-որ գերբնական վախի ըզզացում համակեց հոգիս, բայց իսկույն մտածեցի, որ անկասկած հայրիկն է վերադարձել և թաքնվում է, որպեսզի ինձ անակնկալի բերի: Այդ ժամանակ հուզմունքից դողացող ձայնով բարձր կանչեցի. «Հայրի՛կ, հայրի՛կ...»: Բայց առեղծվածային մարդը, ասես չլսելով ինձ, շարունակեց իր հանդարտ ընթացքը՝ առանց նույնիսկ շրջվելու: Հայացքով նրան հետևելով՝ ես տեսա, թե նա ինչպես ուղղվեց դեպի պուրակը, որ մեծ ծառուղին բաժանում էր երկու մասի: Ես սպասում էի, որ կտեսնեմ, թե ինչպես է նա հայտնվում բարձր ծառերի մյուս կողմից, բայց մարգարեական տեսիլքն անհետացել էր... Այս ամենը տեսեց ընդամենը մի ակնթարթ, բայց այնքան խորը տպավորվեց իմ սրտում, որ այսօր էլ՝ տասնհինգ տարի անց... դրա հիշողությունն ինձ համար նույնքան կենդանի է, որքան եթե տեսիլքը դեռ աչքերիս առաջ լիներ...

Մարին Ձեզ հետ հարևան սենյակում էր, Մայրի՛կ: Լսելով, որ հայրիկին եմ կանչում, նա մի տեսակ վախի զգացում էր ունեցել՝ կանխազգալով, ինչպես հետագայում ինձ ասաց, որ ինչ-որ արտասովոր բան պետք է տեղի ունեցած լինի: Առանց թույլ տալու ինձ տեսնել իր հուզմունքը՝ նա վազեց ինձ մոտ և հարցրեց, թե ինչը ինձ ստիպեց կանչել հայրիկին, որ Ալան-

սոնում էր: Այդ ժամանակ ես պատմեցի նրան այն, ինչ քիչ առաջ տեսել էի: Ինձ հանգստացնելու համար Մարին ասաց, որ դա անկասկած Վիկտորիան է եղել, ով ինձ վախեցնելու համար իր գոգնոցով ծածկել է գրլուխը: Բայց երբ հարցուփորձ արեցին, Վիկտորիան վստահեցրեց, որ չի լքել խոհանոցը, բացի այդ՝ ես միանգամայն վստահ էի, որ տղամարդու եմ տեսել, և որ այդ մարդն ուներ հայրիկի կազմվածքը: Այդ ժամանակ մենք բոլոր երեքս գնացինք այդ ծառերի հետևի կողմը, բայց չհայտնաբերելով որևէ հետք, որ կհուշեր, թե այդտեղով մեկն անցել է, Դուք ինձ ասացիք այլևս չմտածել դրա մասին...

Դրա մասին այլևս չմտածելն իմ կարողությունից վեր էր. շատ հաճախ երևակայությունս իմ առաջ էր բերում տեսածս առեղծվածային տեսարանը... Շատ հաճախ էի ես փորձում բարձրացնել այն քողը, որ թաքցնում էր ինձնից դրա խորհուրդը, քանի որ սրտիս խորքում նվիրական համոզմունք ունեի, որ այդ տեսիլքը մի խորհուրդ ունի, որը պետք է մի օր բացահայտվի ինձ համար... Այդ օրն իրեն երկար սպասել տվեց, բայց տասնչորս տարի անց բարի Աստված Ինքը պատռեց այդ առեղծվածային քողը:

Մի անգամ հանգստի ժամին քույր Մարիի հետ էինք և, ինչպես միշտ, խոսում էինք մեր նախկին կյանքից ու մանկության հիշողություններից, երբ հիշեցրի նրան այն տեսիլքը, որ ունեցել էի վեց թե յոթ տարե-

կանում, և հանկարծ, համադրելով այդ տարօրինակ տեսարանի մանրամասները, երկուսս էլ միաժամանակ հասկացանք, թե ինչ էր այն նշանակում... Դա իրոք հայրիկն էր, ում ես տեսել էի, ով առաջ էր շարժվում՝ տարիների բեռան տակ կքած... Դա իրոք նա էր, որ իր պատկառելի երեսին ու ճերմակած մազերին կրում էր իր փառավոր փորձության կնիքը... Ինչպես Տիրոջ պաշտելի Դեմքը, որ ծածկված էր Իր Չարչարանքների ժամանակ, այնպես էլ Նրա հավատարիմ ծառայի դեմքը պետք է ծածկված մնար իր տառապանքի օրերին, որպեսզի կարողանար շողարձակել երկնային Հայրենիքում իր Տիրոջ՝ հավիտենական Խոսքի կողքին... Եվ այս անճառելի փառքի գրկից է, որ մեր թանկագին հայրիկը, ով հիմա թագավորում է Երկնքում, մեզ համար շնորհ էր գտել հասկանալու այն տեսիլքը, որ իր փոքրիկ թագուհին ունեցել էր մի տարիքում, երբ պատրանքը չի վախեցնում: Այդ փառքի գրկից է, որ նա մեզ համար քաղցր մխիթարություն էր ձեռք բերել հասկանալու, որ մեր մեծ փորձությունից տասը տարի առաջ բարի Աստված այն արդեն

** 1889 թ.-ին Լուի Մատենը երկու կաթված է ստանում, ինչը ծանր հետևանքներ է թողնում նրա ֆիզիկական և հոգեկան առողջության վրա ու անդամալույծ դարձնում, նա երեք տարով հոսպիտալացվում է և մինչև կյանքի ավարտը (1894 թ.) մնում երկու դուստրերի՝ Սելինի և Լեոնիի խնամքի ներքո:*

ցույց էր տվել մեզ, ինչպես հայրն է իր զավակներին մի փոքր բացահայտում է այն փառավոր ապագան, որ պատրաստում է նրանց համար, և ուրախանում՝ նախապես ընտրելով այն անգին գանձերը, որ պետք է նրանց բաժինը լինեն...

Ա՛խ, ինչո՞ւ հենց ինձ բարի Աստված տվեց այդ լույսը: Ինչո՞ւ այդքան փոքրիկ երեխային Նա ցույց տվեց մի բան, որը նա չէր կարող հասկանալ, մի բան, որը եթե նա հասկանար, կստիպեր նրան մեռնել վշտից, ինչո՞ւ... Սա այն գաղտնիքներից մեկն է, որոնք անկասկած մենք Երկնքում կհասկանանք, և որոնք հավիտյան կհիացնեն մեզ...

Որքա՞ն բարի է Աստված... ինչպե՛ս է Նա համապատասխանեցնում փորձություններն այն ուժերին, որ տալիս է մեզ: Ինչպես նոր ասացի, ես երբեք չէի կարողանա տանել անգամ միտքն այն դառը ցավերի մասին, որոնք պատրաստել էր ինձ համար ապագան... Անգամ մտածել չէի կարող առանց սարսուռի, որ հայրիկը կարող է մահանալ... Մի անգամ նա մինչև վերջ բարձրացել էր աստիճանի վրա, և քանի որ ես ուղիղ դրա տակ էի կանգնել, նա բղավեց. «Հեռո՛ւ գնա, պստի՛կ. եթե ընկնեմ, կճգմեմ քեզ»: Սա լսելով՝ ես մի ներքին ըմբոստություն զգացի և, փոխանակ հեռանալու, սեղմվեցի աստիճանին՝ մտածելով. «Գոնե, եթե հայրիկն ընկնի, ես չեմ զգա վիշտը տեսնելու, թե նա ինչպես է մահանում, որովհետև նրա հետ կմա-

հանամ...»: Չեմ կարող նկարագրել, թե որքան էի սիրում հայրիկին, նրանում ամեն բան հիացնում էր ինձ: Երբ նա բացատրում էր ինձ իր մտքերը (որպես թե ես մեծ աղջիկ լինեի), ես պարզամտորեն ասում էի նրան, որ, վստահաբար, եթե նա այդ բոլորն ասեր կառավարության մեծամեծ մարդկանց, նրանք իրեն թագավոր կկարգեին, և այդ ժամանակ Ֆրանսիան երջանիկ կլիներ, ինչպես երբեք չէր եղել... Բայց խորքում ես ուրախ էի (և կշտամբում էի ինձ դրա համար՝ որպես եսասիրական մտքի), որ միայն ես եմ լավ ճանաչում հայրիկին, քանի որ եթե նա դառնար Ֆրանսիայի և Նավարրայի արքա, ես գիտեի, որ նա դժբախտ կլիներ, որովհետև այդպիսին է բոլոր միապետների ճակատագիրը, և, մանավանդ, նա այլևս չէր լինի միայն ի՛մ արքան...

Ես վեց կամ յոթ տարեկան էի, երբ հայրիկը մեզ տարավ Թրուվիլ*: Երբեք չեմ մոռանա այն տպավորությունը, որ ինձ վրա գործեց ծովը. ես չէի կարողանում հայացքս կտրել նրանից: Նրա ահռելիությունը, ալիքների տրոփյունը, ամեն բան իմ հոգուն պատմում էր բարի Աստծու մեծության ու գործության մասին: Հիշում եմ, որ ծովափին զբոսանելու ժամանակ մի պարոն և մի տիկին ինձ էին նայում, թե ինչպես եմ ու-

* Ճամփորդությունը տեղի է ունեցել 1878 թ.-ի օգոստոսին, երբ Թերեզն ընդամենը հինգուկես տարեկան էր:

րախ-զվարթ վազվզում հայրիկի շուրջը, և մոտենալով հարցրին նրան, թե արդյոք իր դուստրն էմ, ու ասացին, որ շատ անուշիկ փոքրիկ աղջնակ էմ: Հայրիկն համաձայնեց, բայց նկատեցի, թե ինչպես նրանց նշան արեց, որ ինձ հաճոյախոսություններ չանեն... Այդ առաջին անգամն էր, որ լսում էի, թե անուշիկ էմ, և դա ինձ շատ հաճելի թվաց, որովհետև այդպես չէի կարծում: Դուք այնքան ուշադիր էիք, թանկագի՛ն Մայրիկ, որպեսզի թույլ չտայիք իմ շուրջը որևէ բան, որ կկարողանար խամրել իմ անմեղությունը, որպեսզի հատկապես ինձ թույլ չտայիք լսել որևէ բան, որն ի գորուկլիներ սնափառություն մտցնել իմ սրտի մեջ: Բայց քանի որ ես ուշադիր էի միայն Ձեր և Մարիի խոսքերի նկատմամբ (իսկ դուք ինձ երբևէ որևէ հաճոյախոսություն չէիք արել), շատ նշանակություն չտվեցի այդ տիկնոջ խոսքերին ու հիացական հայացքներին:

Երեկոյան՝ այն ժամին, երբ արևը, թվում է, սուզվում է ալիքների անսահմանության մեջ՝ մի լուսավոր հետք թողնելով իր հետևից, ես գնացի՝ Պոլինի հետ ժայռի վրա միայնակ նստելու... Այդ պահին հիշեցի «Ոսկյա կաճանի մասին...»^{*} սրտառուչ պատմությունը... Ես երկար նայեցի այդ լուսավոր կաճա-

^{*} Պատմվածքը Լուիզ Բելոքի «Պատմությունների գանձանակ» ժողովածուից է, որում պատմվում է մի փոքրիկ աղջնակի խորհրդավոր երազի մասին, որտեղ նա լողում է մայր մտնող արևից ծնված ոսկյա կաճանով:

նին՝ պատկերին այն շնորհի, որ լուսավորում է ուղին, որով պետք է լողա վայելչագեղ սպիտակ առագաստով փոքրիկ նավակը... Պոլինի կողքին նստած՝ ես որոշում կայացրի երբեք չհեռացնել հոգիս Տիրոջ հայացքից, որպեսզի այն խաղաղությամբ լողա դեպի երկնային Հայրենիքը...

Իմ կյանքը հանդարտ ու երջանիկ էր ընթանում, Բյուստնեում ինձ շրջապատող սերն օգնում էր ինձ, այսպես ասած, մեծանալ, բայց ես, անկասկած, բավական մեծ էի, որպեսզի սկսեի պայքարել, որպեսզի սկսեի ճանաչել աշխարհը և այն դառնությունները, որոնցով լցված է այն...

ԳԼՈՒԽ Գ

Տառապանքի տարիները
(1881–1883)

Վանական դպրոցում – Հանգստյան օրերը – Սելինի առաջին Հաղորդությունը – Պոլինը՝ Կարմելում – Տարօրինակ հիվանդությունը – Տիրամոր ժպիտը

Ութուկես տարեկան էի, երբ Լեոնին ավարտեց վանական դպրոցը*, և ես փոխարինեցի նրան այնտեղ: Հաճախ էի լսել, որ ասում էին, թե դպրոցում անցկացրած տարիներն ամենից լավն ու քաղցրն են կյանքում, բայց ինձ համար դա այդպես չէր. այնտեղ անցկացրածս հինգ տարիներն ամենից տխուրն էին իմ կյանքում. եթե իմ թանկագին Սելինն ինձ հետ չլիներ, ես այնտեղ մեկ ամիս էլ չէի կարողանա դիմանալ՝ առանց հիվանդանալու... Խեղճ փոքրիկ ծաղիկը սովորել էր իր թույլ արմատները խրել ընտրյալ հողի մեջ, որ հատուկ իր համար էր պատրաստված, բացի այդ՝ նրան դժվար էր գտնվել ամեն տեսակ ծաղիկների մեջ, հաճախ՝ ոչ այնքան նուրբ արմատներով, և ստիպված լինել գտնել այդ ընդհանուր հողում իր գոյության համար անհրաժեշտ հյութերը...

* Խոսքը Լիզյոյի բենեդիկտյան աբբայությանը կից վարժարանի մասին է:

Դուք ինձ այնքան լավ էիք կրթել, թանկագի՛ն Մայրիկ, որ երբ դպրոց գնացի, ամենից զարգացածն էի իմ տարեկից երեխաներից: Ինձ տեղավորեցին մի դասարանում, որտեղ բոլոր աշակերտներն ինձնից ավելի մեծ էին: Նրանցից մեկը, որ տասներեք թե տասնչորս տարեկան էր, պակաս խելացի էր, և սակայն գիտեր ինչպես տպավորություն գործել աշակերտների և անգամ ուսուցչուհիների վրա: Տեսնելով, որ ես այդքան փոքր եմ, բայց գրեթե միշտ՝ առաջինը դասարանում և սիրելի՝ բոլոր միանձնուհիների կողմից, նա դրանից, անկասկած, խանդ գգաց, որն, անշուշտ, ներելի է աշակերտուհու համար, և ինձ հազար ու մի ձևով ըստիպեց վճարել իմ փոքրիկ հաջողությունների համար...

Իմ ամաչկոտ ու զգայուն բնավորությամբ՝ ես չգիտեի ինձ պաշտպանել և պարզապես լաց էի լինում՝ առանց որևէ բան ասելու, առանց անգամ գանգատվելու Ձեզ նրանից, ինչն ինձ տանջում էր, բայց ես չունեի բավական առաքինություն, որպեսզի վեր կանգնեի կյանքի այդ դառնություններից, և իմ խեղճ փոքրիկ սիրտը շատ էր տանջվում... Բարեբախտաբար, ես ամեն երեկո վերագտնում էի հայրական օջախը, և այդժամ սիրտս նորից բացվում էր, ես ցատկում էի իմ արքայի ծնկներին՝ պատմելով նրան իմ ստացած գնահատականների մասին, և նրա համբույրն ինձ մոռացնել էր տալիս իմ բոլոր ցավերը... Ինչ ուրախությամբ

հայտնեցի իմ առաջին շարադրության արդյունքները (շարադրություն՝ սուրբգրային պատմությունից), երբ ընդամենը մեկ միավոր էր ինձ պակասում ամենաբարձր գնահատականի համար, որովհետև չգիտեի՝ ինչպես էր Մովսեսի հոր անունը: Այդպիսով՝ ես առաջինն էի և մի գեղեցիկ արժաթե մեդալ էի կրում: Ինձ պարգևատրելու համար հայրիկն ինձ չորսսուանոց գեղեցիկ փոքրիկ մետաղադրամ տվեց, որը ես դրեցի մի տուփի մեջ, որին վիճակված էր գրեթե ամեն հինգ-շաբթի համալրվել միշտ միևնույն արժողությամբ մի նոր մետաղադրամով... (Ահա այս տուփից էր, որ վերցնում էի, երբ որոշ մեծ տոների ժամանակ ցանկանում էի իմ միջոցներից նվիրատվություն կատարել հանգանակություններին՝ լինի հավատի տարածման, թե նմանատիպ այլ գործերի համար): Պոլինը, հիացած իր փոքրիկ աշակերտուհու հաջողություններով, նրան մի գեղեցիկ շրջանակ նվիրեց, որպեսզի ոգևորեր իրեն՝ շարունակելու այդպես ջանասեր լինել: Խեղճ փոքրիկն իսկապես ուներ այդ ընտանեկան ուրախությունների կարիքը, քանի որ առանց դրանց՝ գիշերօթիկ դպրոցի կյանքը նրա համար չափազանց դժվար կլիներ:

Ամեն հինգշաբթի կեսօրից հետո արձակուրդ էր, բայց այն նման չէր Պոլինի արձակուրդներին, և ես հայրիկի հետ ձեռնահարկում չէի մնում... Եվ պետք էր խաղալ ոչ թե իմ Սելինի հետ, ինչն ինձ դուր էր գալիս,

երբ նրա հետ լրիվ մենակ էի լինում, այլ՝ իմ փոքրիկ զարմուհիների ու փոքրիկ Մոդելոնդների*․ դա իսկական պատիժ էր ինձ համար, քանի որ չիմանալով խաղալ մյուս երեխաների պես՝ ես լավ խաղընկեր չէի, թեև ապարդյուն կերպով ամեն ինչ անում էի մյուսներին ընդօրինակելու համար և շատ էի ձանձրանում, հատկապես՝ երբ պետք էր լինում մի ողջ օր անցկացնել կադրիլ պարելով։ Միակ բանը, որն ինձ դուր էր գալիս, աստղաձև զբոսայգի† գնալն էր, այդ ժամ ես ամեն ինչում առաջինն էի և, մեծ քանակությամբ ծաղիկներ հավաքելով ու իմանալով, թե ինչպես գտնել ամենից գեղեցիկները, հարուցում էի իմ փոքրիկ ընկերուհիների խանդը...

Ինձ նաև դուր էր գալիս, երբ պատահմամբ մենակ էի մնում փոքրիկ Մարիի‡ հետ, ով, եթե Սելին Մոդելոնդն այնտեղ չէր լինում՝ նրան սովորական խաղերի մեջ ներքաշելու համար, ինձ ազատ էր թողնում ընտրության մեջ, և ես մի բոլորովին նոր խաղ էի գտնում։ Մարին ու Թերեզը երկու ճգնավորներ էին դառնում, որոնք ոչինչ չունեին՝ բացի մի աղքատիկ խրճիթից, ցորենի մի փոքրիկ դաշտից ու աճեցվող որոշ բանջարեղեններից։ Նրանց կյանքն անդադար հայեցողական

* Մարի Գերենի զարմուհիները։

† Զբոսայգի, որ գտնվում էր Բյուսոնեից ոչ հեռու։

‡ Խոսքը Թերեզի զարմուհու՝ Մարի Գերենի մասին է։

աղոթքի մեջ էր անցնում, այսինքն՝ երբ ճգնավորներից մեկը պետք է զբաղվեր կենցաղային գործերով, մյուսը փոխարինում էր նրան աղոթքի մեջ: Ամեն բան արվում էր համախոհությամբ, լռությամբ և այնպիսի կրոնական վարքով, որ պարզապես կատարյալ էր: Երբ քեռակինը գալիս էր մեր հետևից՝ զբոսանքի տանելու, մեր խաղը շարունակվում էր անգամ փողոցում: Երկու ճգնավորները միասին վարդարան* էին աղոթում՝ գործածելով իրենց մատները, որպեսզի չբացահայտեն իրենց բարեպաշտությունը աննրբանկատ մարդկանց առաջ: Այնուամենայնիվ, մի օր ամենափոքր ճգնավորը կորցրեց զգուշությունը և, ընթրիքի համար մի թխվածք ստանալով, նախքան այն ուտելը՝ խաչի մեծ նշանով խաչակնքվեց, ինչը ծիծաղեցրեց դարի բոլոր անպարկեշտ մարդկանց...

Մարին ու ես միշտ համակարծիք էինք, մեր ճաշակներն այնքան էին համընկնում, որ մի անգամ մեր միակամությունը սահմաններն անցավ: Մի երեկո վանքից վերադառնալիս ես ասացի Մարիին. «Տա՛ր ինձ, իսկ ես կփակեմ աչքերս»: «Ես էլ եմ ուզում փակել աչքերս», – պատասխանեց նա ինձ: Ասվեց ու արվեց: Առանց ավելորդ քննարկման՝ յուրաքանչյուրը վարվեց ըստ իր կամքի... Մենք մայթի վրա էինք, և կառ-

* Վարդարանը աղոթահամրիչ հուլունքաշար է, որ գործածում են կաթոլիկները:

քերից կարելի էր չվախենալ: Մի քանի րոպե հաճելիորեն զբոսնելուց հետո, կուրորեն քայլելու բերկրանքը վայելած, երկու փոքրիկ թեթևամիտները միասին ընկան խանութի մուտքի մոտ դրված արկղերի վրա կամ, ավելի շուտ, դրանք շուռ տվեցին: Վաճառողը, խիստ բարկացած, դուրս եկավ, որ հավաքի իր ապրանքը, իսկ երկու կամավոր կույրերը լրիվ ինքնուրույն բարձրացան և արագ քայլերով հեռացան՝ աչքները լայն բաց արած և լսելով Ժաննայի արդարացի հանդիմանությունները, ով նույնքան բարկացած էր, որքան վաճառողը... Ուստի մեզ պատժելու համար նա որոշեց բաժանել մեզ իրարից, և այդ օրվանից Մարին ու Սելինը միասին էին գնում, մինչ ես ճամփա էի ընկնում Ժաննայի հետ: Մա վերջ դրեց մեր չափազանց մեծ միակամությանը, և դա վատ չէր ավագների համար, որոնք, ընդհակառակը, երբեք համակարծիք չէին լինում և վիճում էին իրար հետ ողջ ճանապարհին: Խաղաղությունն, այդպիսով, կատարյալ էր:

Ես դեռ ոչինչ չեմ ասել Սելինի հետ իմ ունեցած մրտերիմ հարաբերությունների մասին. ա՛խ, եթե ըստիպված լինեի ամենը պատմել, չէի կարողանա ավարտել...

Լիզյոյում դերերը փոխվել էին. հիմա Սելինն էր, որ խորամանկ փոքրիկ ավագակ էր դարձել, իսկ Թերեզն այլևս մի շատ հեզ փոքրիկ աղջնակ էր, բայց ծայրահեղ լացկան... Դա չէր խանգարում, որ Սելինն ու Թե-

րեզն իրար ավելի ու ավելի շատ սիրեն: Երբեմն որոշ փոքրիկ վեճեր լինում էին, բայց դրանք լուրջ չէին, և խորքում նրանք միշտ համակարծիք էին: Կարող եմ ասել, որ իմ թանկագին քույրիկն ինձ երբեք ցավ չի պատճառել, այլ ինձ համար արևի շողի պես է եղել, որ ինձ միշտ ուրախացնում ու սփռփում էր... Ո՞վ կըկարողանա պատմել, թե ինչ անվեհերությամբ էր նա ինձ պաշտպանում վանքում, երբ ինձ նեղացնում էին... Նա այնքան էր հոգ տանում իմ առողջության մասին, որ դա ինձ երբեմն ձանձրացնում էր: Իսկ այն, ինչն ինձ երբեք չէր ձանձրացնում, նայելն էր, թե ինչպես է նա խաղում. նա շարում էր մեր բոլոր փոքրիկ տիկնիկներին և փորձառու ուսուցչուհու պես նրանց դաս բացատրում, միայն թե նա հոգ էր տանում, որ իր աշակերտուհիներն իրենց միշտ խելոք պահեն, մինչդեռ իմերն հաճախ դասարանից դուրս էին գալիս իրենց վատ վարքի պատճառով... Նա ինձ պատմում էր այն բոլոր նոր բաները, որ իր դասարանում սովորում էր, ինչն ինձ շատ էր հետաքրքրում, և ես նայում էի նրան՝ որպես գիտելիքների շտեմարանի: Ես ստացել էի «Սելինի դստրիկ» անունը, ուստի երբ նա բարկանում էր ինձ վրա, իր դժգոհության ամենամեծ դրսևորումը ինձ ասելն էր. «Դու այլևս իմ դստրիկը չես, վերջ, ես դա միշտ կհիշեմ...»: Այդժամ ինձ մնում էր միայն Մագդաղենացու պես լաց լինել՝ խնդրելով նրան ինձ դարձյալ իր դստրիկն համարել, և շուտով

նա ինձ գրկում էր ու խոստանում այլևս ոչինչ չհիշել... Ինձ սփռվելու համար նա վերցնում էր իր տիկնիկներից մեկը և ասում նրան. «Անուշի՛կա, գրկի՛ր քո մորաքրոջը»: Մի անգամ տիկնիկն այնքան շտապեց ինձ քնքշորեն գրկել, որ իր երկու փոքրիկ ձեռքերը քթիս մեջ մտցրեց... Սելինը, որ միտումնավոր այդպես չէր արել, ապշած ինձ էր նայում, որ քթիցս էր կախվել տիկնիկը: Բայց մորաքույրը երկար չսպասեց ազատվելու իր քրոջ դստեր չափազանց քնքուշ գրկախառնությունից և սկսեց ի սրտե ծիծաղել այդպիսի արտասովոր դիպվածից:

Ամենից զվարճալին տեսնելն էր, թե ինչպես ենք շուկայում միասին ամանորյա նվերներ գնում՝ իրարից զգուշորեն թաքնվելով: Ծախսելու համար տասը սուռնենալով՝ մենք պետք է ամենաքիչը հինգ կամ վեց տարբեր իրեր գնեինք և մրցում էինք, թե ով ավելի գեղեցիկ բաներ կգնի: Մեր գնումներից խանդավառված՝ մենք անհամբեր սպասում էինք նոր տարվա առաջին օրվան, որպեսզի կարողանայինք իրար հանձնել մեր սքանչելի նվերները: Նա, ով ավելի շուտ էր արթնանում, շտապում էր մյուսին բարի տարի մաղթել, հետո իրար էինք տալիս ամանորյա նվերները, և ամեն մեկը հիանում էր տասը սուռն ձեռք բերված գանձերով...

Այդ փոքրիկ նվերներն ուրախացնում էին մեզ գրեթե նույնքան, որքան քեռու գեղեցիկ ամանորյա նվեր-

ները, և սա դեռ միայն սկիզբն էր ուրախության: Այդ օրը մենք արագ հագնվում էինք, և յուրաքանչյուրս պատրաստ սպասում էր, որպեսզի ցատկեր ու կախվեր հայրիկի պարանոցից, և հենց նա դուրս էր գալիս իր սենյակից, ողջ տունը լցվում էր ուրախության ճիչերով, և խեղճ հայրիկը երջանիկ էր թվում՝ մեզ այդքան ուրախ տեսնելով... Ամանորյա նվերները, որ Մարին ու Պոլինը տալիս էին իրենց դստրիկներին, թանկարժեք չէին, բայց նույնպես նրանց մեծ ուրախություն էին պարգևում... Ա՛խ, դա նրանից էր, որ այդ տարիքում մենք դեռևս չէինք հագեցել, մեր հոգին իր ողջ թարմությամբ փթթում էր, ինչպես մի ծաղիկ, որ ուրախանում է վաղորդյան ցողից... Նույն զեփյուռն էր օրորում մեր ծաղկապսակները, և ինչ ուրախացնում կամ տխրեցնում էր մեկին, նույնկերպ էր ազդում և մյուսի վրա: Այո, մեր ուրախություններն ընդհանուր էին, և ես դա միանգամայն զգացի իմ թանկագին Սելինի առաջին Հաղորդության գեղեցիկ օրը: Ես դեռ վանական դպրոց չէի գնում, քանի որ ընդամենը յոթ տարեկան էի, բայց իմ սրտում պահպանել եմ այն անչափ քաղցր հիշողությունը, թե ինչպես էիք Դուք պատրաստում Սելինին, թանկագի՛ն Մայրիկ: Ամեն երեկո Դուք նստեցնում էիք նրան Ձեր ծնկներին և պատմում իրեն սպասվող այդ մեծ իրադարձության մասին: Ես համակ ուշադրությամբ լսում էի, որպեսզի ինքս էլ պատրաստվեմ, բայց շատ հաճախ Դուք ինձ

խնդրում էինք դուրս գալ, քանի որ դեռ չափազանց փոքր էի: Այդ ժամանակ սիրտս շատ էր ճմլվում, և ես մտածում էի, որ չորս տարին այնքան էլ շատ չէ՝ բարի Աստծուն ընդունելուն նախապատրաստվելու համար...

Մի երեկո լսեցի, որ ասում էիք, թե առաջին Հաղորդությունից հետո պետք է նոր կյանք սկսել, և ես անմիջապես որոշեցի չսպասել այդ օրվան, այլ սկսել այն Սելինի հետ միաժամանակ... Ես երբեք այդքան չէի զգացել, որ սիրում եմ նրան, որքան դա զգացի նրա եփոքրյա ռեսրեփի ժամանակ. կյանքումս առաջին անգամ ես հեռու էի նրանից և չէի քնում իր մահճակալին... Առաջին օրը, մոռացած լինելով, որ նա չի վերադառնալու, պահեցի ինձ համար հայրիկի գնած բալենու փոքրիկ ճյուղը, որպեսզի այն իր հետ ուտեի, բայց տեսնելով, որ նա չի գալիս, շատ տխրեցի: Հայրիկն ինձ մխիթարեց՝ ասելով, որ իմ Սելինին տեսնելու համար վաղն ինձ վանք կտանի, և ես նրան բալենու մեկ այլ ճյուղ կտամ... Սելինի առաջին Հաղորդության օրն ինձ վրա իմինի նման տպավորություն թողեց: Առավոտյան մեծ անկողնու մեջ բոլորովին միայնակ արթնանալով՝ ես ինձ ուրախությամբ հեղեղված զգացի: «Դա այսօր է... Մեծ օրը հասավ...», – անդադար կրկնում էի ինքս ինձ: Ինձ թվում էր, թե այդ ես եմ, որ պետք է իմ առաջին Հաղորդությունը ստանամ: Կարծում եմ՝ այդ օրը ես մեծ շնորհներ ստացա, և դա իմ

կյանքի ամենագեղեցիկ օրերից մեկն* եմ համարում...

Ես մի փոքր հետ գնացի՝ վերհիշելու այդ սքանչելի ու քաղցր հուշը, իսկ հիմա պետք է պատմեմ այն ցավագին փորձության մասին, որ եկավ կոտրելու փոքրիկ Թերեզի սիրտը, երբ Հիսուս իսկեց նրանից իր թանկագին մայրիկին՝ իր այդքան քնքշորեն սիրելի Պոլինին...

Մի օր ես Պոլինին ասացի, որ կուզեի ճգնավոր դառնալ և նրա հետ մի հեռու անապատ գնալ: Նա ինձ պատասխանեց, որ իմ երազանքը իրենն էլ է, և որ ինքը կսպասի, մինչև ես բավականաչափ մեծանամ, որպեսզի գնանք: Անշուշտ դա չասվեց լրջորեն, բայց փոքրիկ Թերեզը դա լուրջ ընդունեց, ուստի որքան ցավալի էր նրան մի օր լսել, թե ինչպես է իր թանկագին Պոլինը Մարիի հետ խոսում առաջիկայում իր Կարմել մտնելու մասին... Ես չգիտեի՝ ինչ է Կարմելը, բայց հասկանում էի, որ Պոլինն ինձ պատրաստվում է լքել՝ մենաստան մտնելու համար, հասկանում էի, որ նա ինձ չի սպասելու, և ես կորցնելու եմ իմ երկրորդ մայրիկին... Ա՛խ, ինչպե՛ս պատմեմ սրտիս անձկությունը... Մի ակնթարթում ես հասկացա, թե ինչ է կյանքը. մինչ այդ այն ինձ այդքան տխուր չէր թվացել, բայց այն հայտնվեց ինձ իր ողջ իրականությամբ, և ես տե-

* Մելինը ստացավ իր առաջին Հաղորդությունը 1880 թ.-ի մայիսի 13-ին:

սա, որ այն միայն տառապանք է ու անդադար բաժանում: Ես դառնորեն լաց էի լինում, որովհետև դեռևս չէի հասկանում զոհողության ուրախությունը, ես թույլ էի, այնքան թույլ, որ մեծ շնորհ եմ համարում, որ կարողացա հաղթահարել իմ ուժերից շատ ավելի վեր թվացող փորձությունը... Եթե ես շատ մեղմորեն իմանայի իմ թանկագին Պոլինի հեռանալու մասին, գուցե այդքան չէի տանջվի, բայց անակնկալ կերպով դրա մասին իմանալով՝ այն ասես սրի պես խոցեց իմ սիրտը...

Միշտ կհիշեմ, թանկագի՛ն Մայրիկ, թե ինչ քրնքշությամբ ինձ մխիթարեցիք... Հետո ինձ պատմեցիք Կարմելի կյանքի մասին, որն ինձ շատ գեղեցիկ թվաց: Մտորելով այն ամենի մասին, որ ինձ պատմել էիք, ես զգացի, որ Կարմելն այն անապատն է, ուր բարի Աստված կկամենար, որ նաև ես գնայի թաքնվելու... Ես դա այնքան ուժգնորեն զգացի, որ չնչին իսկ կասկած չմընաց իմ սրտում. դա մանկանը գրաված մի երազանք չէր, այլ՝ վստահություն Աստվածային կոչման մեջ. ես ցանկանում էի գնալ Կարմել՝ ոչ թե հանուն Պոլինի, այլ միայն՝ հանուն Տիրոջ... Ես շատ բաներ խորհեցի, որոնք բառերը չեն կարող արտահայտել, բայց որոնք մեծ խաղաղություն թողեցին իմ հոգում:

Հաջորդ օրը ես պատմեցի իմ գաղտնիքը Պոլինին, ով, իմ ցանկության մեջ Տիրոջ կամքը տեսնելով, ասաց ինձ, որ շուտով միասին կգնանք այցելելու Կար-

մելի մայրապետին, և ես պետք է պատմեմ նրան այն, ինչ բարի Աստված ինձ զգալ է տվել... Այդ հանդիսավոր այցելության համար ընտրվեց կիրակի օրը, և մեծ էր իմ զարմանքը, երբ իմացա, որ Մարի Գերենը պետք է ինձ հետ մնա, ով դեռևս բավական փոքր էր և կարող էր տեսնել կարմելիտուհիներին*։ Այնուամենայնիվ, ես պետք է հնար գտնեի՝ մենակ մնալու, և ահա թե ինչ եկավ մտքիս. ես ասացի Մարիին, որ արժանացած լինելով մայրապետին տեսնելու պատվին՝ պետք է շատ սիրալիր ու քաղաքավարի լինել, դրա համար մենք պետք է խոստովանենք նրան մեր գաղտնիքները, ուստի յուրաքանչյուրս իր հերթին պետք է մի պահ դուրս գա և մյուսին մենակ թողնի։ Մարին բռնացի հավատաց իմ խոսքերին և, չնայած գաղտնիքներ խոստովանելու իր դժկամությանը, որոնք նա չուներ էլ, մենք մեկս մյուսի հետևից մենակ մնացինք մեր Մայրիկի մոտ։ Լսելով իմ մեծ խոստովանությունը՝ Մայր Մարի դը Գոնգագը հավատաց իմ կոչմանը, բայց ասաց ինձ, որ իննամյա հայցորդուհիների չեն ընդունում, և պետք է սպասել մինչև իմ տասնվեց տարեկան դառնալը... Ես համակերպվեցի՝ չնայած ուժգին ցանկությանս՝ որքան հնարավոր է շուտ մտնել մենաստան և ստանալ իմ առաջին Հա-

* Որոշ տարիքից ցածր երեխաները կարող էին Կարմել մտնել՝ առանց հատուկ թույլտվության։

դորդությունը Պոլիսի զգեստառության օրը... Այդ օրն էր, որ ես երկրորդ անգամ հաճոյախոսություններ լսեցի: Քույր Թերեզ դը Սենտ-Օգյուստենը, որ եկել էր ինձ տեսնելու, չէր դադարում կրկնել, թե ինչ անուշիկն էմ... իսկ ես չէի նախատեսում գալ Կարմել՝ գովասանքներ ստանալու համար, ուստի այդ տեսակցությունից հետո չէի դադարում կրկնել բարի Աստծուն, որ միմիայն հանուն Իրեն եմ ցանկանում դառնալ կարմելիտուհի:

Ես ջանացի հնարավորինս օգտագործել այն մի քանի շաբաթները, երբ իմ թանկագին Պոլիսը դեռևս շարունակում էր աշխարհում մնալ: Ամեն օր Սելինն ու ես նրան թխվածք ու կոնֆետներ էինք գնում՝ կարծելով, թե նա շուտով դրանցից այլևս չի ճաշակելու: Մենք մշտապես նրա կողքին էինք և ոչ մի բոպե նրան հանգիստ չէինք թողնում: Վերջապես եկավ հոկտեմբերի 2-ը՝՝ արցունքների և օրհնությունների օրը, երբ Հիսուս քաղեց Իր ծաղիկներից առաջինը, որ պետք է դառնար մայրը նրանց, ովքեր քիչ տարիներ անց գալու էին նրան միանալու:

Դեռ աչքիս առջև է այն տեղը, ուր Պոլիսը վերջին անգամ համբուրեց ինձ, այնուհետև քեռակինը մեզ բոլորիս տարավ Պատարագի, մինչ հայրիկը գնում էր

* Պոլիսը Կարմելի մենաստան մտավ 1882 թ.-ի հոկտեմբերի 2-ին:

Կարմելի լեռան վրա մատուցելու իր առաջին զոհը... Ողջ ընտանիքն այնպես էր արցունքների մեջ, որ տեսնելով մեզ եկեղեցի մտնելիս՝ մարդիկ զարմացած մեզ էին նայում, բայց ես բոլորովին անտարբեր էի այդ ամենի նկատմամբ, և դա ինձ չէր խանգարում լաց լինել: Կարծում եմ՝ եթե շուրջս ամեն բան փուլ գար, ես որևէ ուշադրություն չէի դարձնի դրա վրա. ես նայում էի գեղեցիկ, կապույտ երկնքին ու զարմանում էի, թե ինչպես է արևը կարողանում այդքան պայծառ շողալ, երբ հոգիս հեղեղված է տխրությամբ... Գուցե, թանկագի՛ն Մայրիկ, կարծում եք, թե չափազանցում եմ զգացածս ցավը... Ես միանգամայն գիտակցում եմ, որ այն չպետք է այդքան մեծ լիներ, որովհետև ես հույս ունեի վերագտնել Ձեզ Կարմելում, բայց հոգիս հեռու էր հասուն լինելուց, և ես դեռ շատ հնոցների միջով պետք է անցնեի մինչ հասնելն այդքան բաղձալի հանգրվանին...

Հոկտեմբերի 2-ը վանական դպրոց վերադառնալու նշանակված օրն էր, և ես ստիպված էի այնտեղ գնալ՝ չնայած իմ տխրությանը... Ցերեկը քեռակիներ եկավ մեր հետևից՝ մեզ Կարմել տանելու համար, և ճաղավանդակի հետևում ես տեսա իմ թանկագին Պոլինին... Ա՛խ, ինչպե՛ս էի տանջվում Կարմելում այդ տեսակցության ժամանակ... Քանի որ գրում եմ իմ հոգու պատմությունը, ես պետք է ամեն բան պատմեմ իմ թանկագին Մայրիկին և խոստովանում եմ, որ Կար-

մել իր մտնելուն նախորդած տառապանքները ոչինչ էին՝ համեմատած նրանց հետ, որ հետևեցին դրան... Ամեն հինգշաբթի մենք ընտանիքով գնում էինք Կարմել, և ես, որ սովոր էի սրտաբաց կերպով խոսել Պոլինի հետ, տեսակցության ավարտին հազիվ երկու-երեք բռպե էի ստանում, և անշուշտ հասկանալի է, որ դրանք անցկացնում էի լաց լինելով ու հեռանում էի այնտեղից կոտրված սրտով... Ես չէի հասկանում, որ այդ քեռակնոջ հանդեպ Ձեր ունեցած նրբանկատությունից էր, որ Դուք ավելի շատ նախընտրում էիք զրուցել Ժաննայի ու Մարիի հետ՝ փոխանակ խոսելու Ձեր փոքրիկ դստրիկների հետ... Ես չէի հասկանում և սրտիս խորքում ասում էի. «Պոլինը կորած է ինձ համար...»: Զարմանալի էր տեսնել, թե որքան հասունացավ իմ միտքը տառապանքի մեջ: Այն հասունացավ այն աստիճան, որ ես շուտով հիվանդացա:

Ինձ հասած հիվանդությունն, անկասկած, սատանայից էր, որ զայրացել էր Կարմել Ձեր մտնելուց, նա ցանկացավ վրեժ լուծել ինձնից այն վնասի համար, որ մեր ընտանիքը պետք է հետագայում իրեն հասցներ, բայց նա չգիտեր, որ քնքուշ երկնային Թագուհին պահպանում էր Իր փխրուն փոքրիկ ծաղկին, որ Նա ժպտում էր նրան Իր գահի բարձունքից և պատրաստվում էր դադարեցնել փոթորիկն այն պահին, երբ Իր ծաղիկը պետք է անդարձ կոտրվեր...

Տարվա վերջին ինձ մոտ տևական գլխացավեր ըս-

կրսվեցին, որոնք, սակայն, ինձ գրեթե չէին տանջում, ես կարողանում էի շարունակել իմ դասերը, և ոչ ոք չէր անհանգստանում ինձ համար: Այսպես շարունակվեց մինչև 1883-ի Զատիկը: Հայրիկը Մարիի ու Լեոնիի հետ մեկնել էր Փարիզ, և քեռակինն ինձ իրենց տուն էր տարել Սելինի հետ: Մի երեկո քեռին ինձ իր մոտ տարավ և սկսեց պատմել մայրիկի, անցած-գնացած հիշողությունների մասին մի այնպիսի բարությամբ, որ խորապես ազդեց ինձ վրա և ստիպեց ինձ լաց լինել: Այդ ժամ նա ասաց, որ սիրտս չափազանց լցված է, և ինձ շատ ցրվել է պետք, ու քեռակնոջս հետ որոշեց ուրախացնել մեզ զատկական արձակուրդների ընթացքում: Այդ երեկո մենք պետք է եկեղեցական խմբակ գնայինք, բայց մտածելով, որ ես շատ եմ հոգնել, քեռակինն ինձ պառկեցրեց քնելու: Երբ զգեստներս հանում էի, մի տարօրինակ դող համակեց ինձ, և քեռակինը, կարծելով, թե մրսել եմ, վերմակներով ինձ ծածկեց ու տաք շշեր դրեց իմ շուրջը, բայց ոչինչ չկարողացավ մեղմել իմ ցնցումները, որ շարունակվեցին գրեթե ողջ գիշեր: Երբ քեռին իմ զարմուհիների ու Սելինիի հետ վերադարձավ եկեղեցական խմբակից, շատ զարմացավ՝ ինձ այդ վիճակում տեսնելով, ինչը նա շատ վտանգավոր համարեց, բայց չցանկացավ ասել դրա մասին, որպեսզի չվախեցնի քեռակնոջս: Հաջորդ օրը նա գնաց բժիշկ Նոտտայի հետևից, ով, ինչպես և քեռին, համարեց, որ շատ ծանր հիվանդություն ու-

նեմ, և որը երբևէ չի հանդիպել իմ տարիքի երեխաների մոտ: Բոլորը ցնցված էին: Քեռակինս ստիպված էր ինձ իր տանը պահել և ինձ խնամում էր իսկական մայրական հոգատարությամբ: Երբ հայրիկն ավագ քույրերիս հետ վերադարձավ Փարիզից, Էմեն* նրանց մի այնպիսի տխուր դեմքով դիմավորեց, որ Մարին կարծեց, թե ես մահացել եմ... Բայց այդ հիվանդությունը նրա համար չէր, որ ես մահանայի, այն ավելի շուտ նման էր Ղազարոսի հիվանդությանը, որպեսզի Աստված փառավորվեր... Եվ Նա հիրավի փառավորվեց իմ խեղճ հայրիկի զարմանալի խոնարհությամբ, ով կարծում էր, թե «իր փոքրիկ աղջիկը կխելագարվի կամ էլ կմահանա»: Նա նաև փառավորվեց Մարիի խոնարհությամբ... Ա՛խ, որքա՛ն նա տանջվեց ինձ համար... որքա՛ն եմ նրան երախտապարտ այն խնամքի համար, որ նա այդքան անձնուրացաբար հեղեց ինձ վրա... նրան իր սիրտն հուշում էր այն, ինչ ինձ անհրաժեշտ է, և, իսկապես, մոր սիրտը շատ ավելի լավ է զգում, քան բժշկինը, այն կարողանում է գուշակել, թե ինչ է պետք իր հիվանդ երեխային...

Խեղճ Մարին ստիպված էր գալ մնալ քեռու մոտ, քանի որ ինձ այդ ժամանակ անհնար էր Բյուսոնե տեղափոխել: Մինչդեռ մոտենում էր Պոլինի զգեստառության օրը[†], ինչի մասին ինձ մոտ խուսափում էին

* *Գերենների տան սպասուհին:*

խոսել՝ իմանալով, թե ինչ ցավ կլինի ինձ համար, եթե չկարողանամ դրան մասնակցել, բայց ես հաճախ էի խոսում դրա մասին՝ ասելով, որ բավականին լավ կլինեմ, որպեսզի գնամ տեսնեմ իմ թանկագին Պոլինին: Եվ իսկապես, բարի Աստված չկամեցավ ինձ մերժել այդ մխիթարությունը, կամ, ավելի շուտ, Նա կամեցավ մխիթարել Իր թանկագին հարսնացուին, ով այդքան տանջվել էր իր փոքրիկ դստեր հիվանդության պատճառով... Ես նկատել եմ, որ Հիսուս չի ցանկանում փորձել Իր զավակներին իրենց պսակադրության օրը. այդ տոնը պետք է անամալ լինի, դրախտային ուրախության մի կանխավայելում. մի՞թե Նա արդեն հինգ անգամ ցույց չի տվել այդ[†]... Ուստի՝ ես կարողացա համբուրել իմ թանկագին Մայրիկին, նստել նրա ծնկներին ու գուրգուրել նրան... Ես կարողացա հիանալ նրանով, որ այդքան սքանչելի էր հարսի ճերմակ զարդարանքի ներքո... Ա՛խ, դա մի պայծառ օր էր իմ մոայլ փորձության միջոցին, բայց այդ օրն արագ անցավ... Շուտով ես ստիպված եղա նստել կառքը, որն ինձ շատ հեռու տարավ Պոլինից... շատ հեռու՝ իմ թանկագին Կարմելից: Բյուսոնե հասնելուց հետո[§] ինձ պառկեցրին քնելու՝ չնայած նրան, որ ես վստահեց-

[†] Այն տեղի ունեցավ 1883 թ.-ի ապրիլի 6-ին:

[‡] Նկատի ունի իր և ավագ քույրերի միանձնուհիներ դառնալը:

[§] Կարմելից վերադառնալիս Թերեզին բերեցին Բյուսոնե:

նում էի, թե կատարելապես ապաքինվել եմ և այլևս կարիք չունեմ խնամքի: Ավաղ, ես դեռ միայն իմ փորձության սկզբում էի... Հաջորդ օրն հիվանդությունն առաջվա պես կրկնվեց և այնպես սաստկացավ, որ ես չպետք է ապաքինվեի՝ համաձայն մարդկային հաշվարկների... Չգիտեմ ինչպես նկարագրել այդպիսի տարօրինակ հիվանդությունը, ես հիմա համոզված եմ, որ դա սատանայի գործն էր, բայց բուժվելուցս դեռ երկար ժամանակ հետո ես կարծում էի, թե միտումնավոր եմ հիվանդացել, և դա իսկական տառապանք էր հոգուս համար...

Ես դա ասացի Մարիին, ով ինձ ամեն կերպ սփռփեց իրեն հատուկ բարությանբ: Ես դա ասացի նաև խոստովանության ժամանակ, և այնտեղ նույնպես իմ խոստովանահայրը փորձեց հանգստացնել ինձ՝ ասելով, որ հնարավոր չէ այդ աստիճան հիվանդ ձևանալ, որքան ես էի: Բարի Աստված, Ով անկասկած կամենում էր մաքրել ինձ և հատկապես՝ խոնարհ դարձնել, թողեց ինձ այդ ներքին տառապանքը մինչև իմ մուտքը Կարմել, որտեղ մեր հոգիների Հայրն* ասես ձեռքով հանեց իմ բոլոր կասկածները, և դրանից հետո ես կատարելապես հանգիստ եմ:

Զարմանալի չէ, որ ես վախենում էի, թե հիվանդ եմ

** Հայր Ալմիր Պիշոնը, ով Կարմելում քահանա էր և Մարիի հոգևոր խորհրդատուն:*

ձևացել, երբ իրականում հիվանդ չէի, քանի որ ասում և անում էի բաներ, որոնք չէի մտածում, գրեթե միշտ թվում էր, թե զառանցում եմ՝ ասելով բառեր, որոնք իմաստ չունեն, և, այնուամենայնիվ, վստահ եմ, որ ոչ մի բոպե գիտակցությունս ինձ չի լքել... Հաճախ թվում էր, թե ուշագնաց եմ եղել, երբ ամենաչնչին իսկ շարժում չէի անում, և այդ ժամանակ ինձ հետ կարող էին անել՝ ինչ կամենային, անգամ՝ սպանել, մինչդեռ ես լսում էի այն ամենը, ինչ խոսվում էր իմ շուրջը, և դեռ հիշում եմ ամեն բան...

Մի անգամ պատահեց, որ երկար ժամանակ չէի կարողանում բացել աչքերս և մի պահ բաց արեցի, երբ մենակ էի մնացել...

Կարծում եմ՝ սատանան ինձ վրա արտաքին իշխանություն էր ստացել, բայց նա չէր կարողանում մոտենալ ոչ իմ հոգուն, ոչ էլ՝ բանականությանը՝ բացի միայն որոշ բաների նկատմամբ ինձ չափազանց ուժգին վախեր ներշնչելուց, օրինակ՝ շատ հասարակ դեղերի, որոնք ինձ ապարդյուն կերպով փորձում էին խմեցնել: Բայց եթե բարի Աստված թույլ տվեց սատանային մոտենալ ինձ, Նա նաև տեսանելի հրեշտակներ ինձ ուղարկեց... Մարին մշտապես մահճակալիս կողքին էր՝ խնամելով ու մայրական քնքշությամբ մխիթարելով ինձ, նա երբևէ չնչին իսկ ձանձրույթ ցույց չտվեց, մինչդեռ ես իրեն շատ էի անհանգստություն պատճառում՝ չկարողանալով տանել նրա բացակա-

յությունը: Այնուամենայնիվ, նա ստիպված էր գնալ հայրիկի հետ ճաշելու, բայց ես չէի դադարում կանչել նրան այդ ողջ ընթացքում, երբ նա հեռու էր, և Վիկտորիան, որ հետևում էր ինձ, երբեմն ստիպված էր լինում գնալ իմ թանկագին «մամայի» հետևից, ինչպես ես նրան անվանում էի... Երբ Մարին ցանկանում էր տնից դուրս գալ, պետք է դա կա՛մ Պատարագի գնալու համար լիներ, կա՛մ էլ՝ Պոլինին այցելելու. այդ ժամանակ ես ոչինչ չէի ասում...

Քեռին և քեռակինը նույնպես շատ բարի էին իմ հանդեպ: Թանկագին քեռակինս ամեն օր գալիս էր ինձ տեսնելու և բազում քաղցրավենիքներ էր բերում: Այլ բարեկամներ էլ էին գալիս ինձ այցելելու, բայց ես աղաչում էի Մարինին նրանց ասել, որ չեմ ցանկանում հյուրեր ընդունել. ինձ տհաճ էր «տեսնել մարդկանց, որ սոխերի պես շարքով նստում էին մահճակալիս շուրջը և նայում վրաս՝ ինչպես մի հետաքրքիր գազանի»: Միակ այցելությունը, որ ինձ հաճելի էր, իմ քեռու և քեռակնոջ այցելությունն էր:

Այդ հիվանդությունից ի վեր, չեմ կարող նկարագրել, թե որքան աճեց սերս նրանց նկատմամբ, ես ավելի քան երբևէ հասկացա, որ նրանք մեզ համար հասարակ ազգականներ չեն: Ա՛խ, խեղճ հայրիկը շատ իրավացի էր, երբ մեզ հաճախ կրկնում էր այս խոսքերը, որ նոր գրեցի: Ավելի ուշ նա սեփական փորձով համոզվեց, որ չէր սխալվել, և այժմ նա պետք է պահ-

պանի և օրհնի նրանց, ովքեր այդքան անձնվիրաբար հոգ տարան իր մասին... Իսկ ես դեռ տարագրված եմ և, չիմանալով ինչպես արտահայտել երախտագիտությունս, միայն մեկ միջոց ունեմ հանգստացնելու իմ սիրտը՝ աղոթել հարազատներիս համար, ում սիրում եմ, ովքեր եղել և շարունակում են այդքան բարի լինել իմ հանդեպ...

Լեոնին նույնպես շատ բարի էր իմ նկատմամբ՝ փորձելով ամեն կերպ զբաղեցնել ինձ, իսկ ես երբեմն վշտացնում էի իրեն, որովհետև նա միանգամայն տեսնում էր, որ Մարիին հնարավոր չէ փոխարինել իմ կողքին...

Իսկ իմ թանկագին Սելինը. ի՛նչ նա չարեց իր Թերեզի համար... Կիրակի օրերին, զբոսնելու գնալու փոխարեն, նա գալիս ու երկար ժամերով փակվում էր մի խեղճ փոքրիկ աղջնակի հետ, ով նման էր ցնորվածի: Իսկապես, սիրել էր պետք՝ ինձնից չփախչելու համար... Ա՛խ, իմ թանկագի՛ն քույրիկներ, որքա՛ն եմ ձեզ տառապեցրել... ոչ ոք ձեզ այդքան չի տանջել, որքան ես, և ոչ ոք այդքան սեր չի ստացել, որքան դուք եք ինձ տվել... Բարեբախտաբար, վարձահատույց լինելու համար ես կունենամ Երկինքը. իմ Փեսան անչափ հարուստ է, և ես կառնեմ Նրա սիրո գանձերից, որպեսզի ձեզ հարյուրապատիկն հատուցեմ այն ողջ տառապանքի համար, որ դուք կրեցիք իմ պատճառով...

Իմ մեծագույն սփոփանքը, երբ հիվանդ էի, Պոլինից նամակ ստանալն էր... Ես այն կարդում ու կարդում էի, մինչև անգիր չէի անում... Մի անգամ, թանկագի՛ն Մայրիկ, Դուք ինձ մի ավագի ժամացույց ուղարկեցիք և կարմելիտուհու պես հագնված տիկնիկներիցս մեկը. ուրախությունս նկարագրելն անհնար է... Քեռին դժգոհ էր. նա ասում էր, որ փոխանակ ինձ Կարմելի մասին մտածել տալու՝ հարկ էր այն հանել իմ մտքից, բայց ես, ընդհակառակը, զգում էի, որ օրերից մի օր կարմելիտուհի դառնալու այդ հույսն էր, որ ինձ ապ-

րել էր տալիս... Իմ ուրախությունը Պոլինի համար մի գործ անելն էր. ես նրա համար փոքրիկ բաներ էի պատրաստում բրիստոլյան ստվարաթղթից, և ամենից մեծ զբաղմունքս Տիրամոր համար մարգարտածաղիկներից ու անմոռուկներից պսակներ հյուսելն էր. գեղեցիկ մայիս ամիսն էր, ողջ բնությունը զարդարվել էր ծաղիկներով և ուրախություն էր շնչում, և միայն «փոքրիկ ծաղիկն» էր նվաղել ու, թվում է, թառամել ընդմիջտ... Մինչդեռ նա Արև ուներ իր կողքին, և այդ Արևը Տիրամոր հրաշագործ արձանիկն էր, որն արդեն երկու անգամ խոսել էր մայրիկի հետ, և հաճախ, շատ հաճախ փոքրիկ ծաղիկն իր պսակը դարձնում էր դեպի այդ օրհնյալ Աստղը... Մի օր տեսա, թե ինչպես հայրիկը մտավ Մարիի սենյակը, ուր պառկած էի, և խոր վշտով մի քանի ոսկեդրամ տվեց նրան

ու խնդրեց գրել Փարիզ՝ Պատարագներ մատուցելու Հաղթանակաց Տիրամոր տաճարում, որպեսզի Նա բուժի Իր խեղճ փոքրիկ դստրիկին: Ա՛խ, որքա՛ն էի ազդվել՝ տեսնելով իմ թանկագին արքայի հավատն ու սերը:

Կուզեի կարողանալ ասել նրան, որ բուժվել եմ, բայց ես արդեն բավական շատ էի նրան գուր տեղն ուրախացրել, և իմ ցանկությունները չէին, որ կարող էին հրաշք գործել, քանզի այդ էր պետք իմ ապաքինման համար... Հրաշք էր հարկավոր, և Հաղթանակաց Տիրամայրն էր, որ այն գործեց: Մի կիրակի* (իննօրյա Պատարագների ընթացքում) Մարին դուրս եկավ պարտեզ՝ ինձ թողնելով Լեոնիի հետ, որ կարդում էր պատուհանի մոտ: Մի քանի րոպե հետո ես սկսեցի գրեթե շշուկով կանչել. «Մայրիկ... Մայրիկ...»: Լեոնին, սովոր լինելով մշտապես լսել, որ այդպես կանչում եմ, ուշադրություն չդարձրեց ինձ վրա: Դա բավական երկար տևեց, այդ ժամանակ ես սկսեցի ավելի բարձր կանչել, և վերջապես Մարին վերադարձավ, ես նրան հստակորեն տեսա մտնելիս, բայց չեմ կարող ասել, թե ճանաչեցի, և շարունակեցի է՛լ ավելի բարձր կանչել. «Մայրիկ...»: Ես խիստ տանջվում էի այդ պարտադրված ու անբացատրելի պայքարից, իսկ Մարին դրանից գուցե նույնիսկ ավելի շատ էր տանջվում, քան ես:

* Հոգեգալստյան կիրակին՝ 1883 թ.-ի մայիսի 13-ին:

Ինձ համոզելու ապարդյուն ջանքերից հետո, որ ինքը կողքիս է, նա իմ մահճակալի մոտ ծնկի եկավ Լեոնիի ու Սելինի հետ, և ապա դառնալով դեպի Տիրամայրը ու տենդագին աղոթելով նրան այն մոր նման, ով իր երեխայի համար կյանք է խնդրում, Մարին ստացավ այն, ինչ ցանկանում էր...

Որևէ օգնություն չգտնելով երկրի վրա՝ խեղճ փոքրիկ Թերեզը նույնպես դարձավ դեպի իր երկնային Մայրը, նա Նրան իր ողջ սրտով խնդրում էր վերջապես գրավ իրեն... Հանկարծ Տիրամայրն ինձ գեղեցիկ, այնքան գեղեցիկ թվաց, որ երբևէ նման գեղեցկություն չէի տեսել. Նրա երեսը շնչում էր մի աննկարագրելի բարությանմբ ու քնքշությանմբ, բայց այն, ինչ թափանցեց մինչև հոգուս խորքը, «Տիրամոր սքանչելի ժպիտըն» էր: Այդժամ բոլոր ցավերս չքացան, և արցունքի երկու մեծ կաթիլներ բխեցին իմ կոպերից ու լուռ հոսեցին այտերիս վրայով, բայց դրանք անամպ ուրախության արցունքներ էին... «Ա՛խ, – մտածեցի ես, – Տիրամայրը ժպտաց ինձ. ի՛նչ երջանիկ եմ ես... բայց ես երբեք դա ոչ ոքի չեմ ասի, որովհետև այդժամ երջանկությունս կանհետանա»: Առանց որևէ ջանքի՝ ես իջեցրի հայացքս և տեսա Մարին, ով սիրով ինձ էր նայում, նա հուզված էր թվում և կարծես կռահում էր այն շնորհի մասին, որ Տիրամայրը պարզեց էր ինձ... Ա՛խ, հիրավի այդ իրեն և իր սրտառու աղոթքներին եմ պարտական՝ երկնային Թագուհու ժպիտի շնոր-

հին արժանանալու համար: Տեսնելով Տիրամոր վրա սևեռված իմ հայացքը՝ նա ասել էր ինքն իրեն. «Թերեզը բուժվեց...»: Այո, փոքրիկ ծաղիկը պատրաստվում էր վերածնվել կյանքի համար, և այն պայծառ Շողը, որ ջերմացրել էր իրեն, չէր դադարեցնելու իր բարերարությունը. Նա միանգամից չգործեց, այլ՝ մեղմորեն, քաղցրաբար, Նա ոտքի կանգնեցրեց իր ծաղկին և այնպես ամրացրեց նրան, որ հինգ տարի անց այն արդեն ծաղկում էր Կարմելի արգասաբեր լեռան վրա:

Ինչպես ասացի, Մարին կռահել էր, որ Տիրամայրն ինձ ինչ-որ թաքուն շնորհ է պարգևել, ուստի, երբ մենակ մնացի իր հետ, և նա սկսեց հարցնել ինձ, թե ինչ եմ տեսել, ես չկարողացա դիմադրել իր այդքան քրնքուշ ու անզիջում հարցերին. զարմացած, որ գաղտնիքս բացահայտվել է՝ առանց իմ կողմից հայտնված լինելու, ես այն ամբողջությամբ վստահեցի իմ թանկագին Մարիին... Ավա դ, ինչպես և կանխագգացել էի, երջանկությունս պետք է չքանար ու փոխվեր դառնության. չորս տարի շարունակ ստացածս աննկարագրելի շնորհի մասին հիշողությունն ինձ համար իսկական հոգու տանջանք էր, և միայն Հաղթանակաց Տիրամոր ոտքերի մոտ ես պետք է վերագտնեի իմ երջանկությունը, և այդժամ այն վերադարձվեց ինձ իր ողջ լիությամբ... ես ավելի ուշ կպատմեմ Տիրամոր այդ երկրորդ շնորհի մասին: Իսկ հիմա պետք է պատ-

մեմ Ձեզ, թանկագի՛ն Մայրիկ, թե ինչպես իմ ուրախությունը փոխվեց տխրության:

Մարին «իմ շնորհի» մասին միամիտ ու անկեղծ խոստովանությունն լսելուց հետո ինձնից թույլտրվություն խնդրեց պատմելու այդ մասին Կարմելում, և ես չկարողացա մերժել... Թանկագին Կարմել իմ առաջին այցելության ժամանակ ես ուրախությամբ լրցվեցի՝ տեսնելով Պոլինին Տիրամոր զգեստով, դա չափազանց քաղցր պահ էր երկուսիս համար... Այնքան բան կար իրար ասելու, որ ես ընդհանրապես ոչինչ չկարողացա ասել. սիրտս չափազանց լիքն էր... Բարի Մայր Մարի դը Գոնզագը նույնպես այնտեղ էր և գործվանքի բազում նշաններ ցույց տվեց ինձ: Ես տեսա նաև այլ քույրերի, և իրենց ներկայությամբ ինձ հարցնում էին իմ ստացած շնորհի մասին, հարցնում էին, թե արդյոք Մանուկ Հիսուսը Տիրամոր զրկում էր, կամ թե արդյոք շատ լույս կար, և այլն: Այդ բոլոր հարցերն ինձ կաշկանդում ու ցավ էին պատճառում, և ես միայն մեկ բան կարողացա ասել. «Տիրամայրն ինձ շատ գեղեցիկ թվաց... և ես տեսա, թե Նա ինչպես ինձ ժրպտաց»: Ինձ ցնցել էր միայն Իր դեմքը, ուստի, տեսնելով, որ կարմելիտուհիները բոլորովին այլ բան են պատկերացնում (հիվանդությանս հետ կապված իմ հոգեկան ցավերն արդեն սկսվում էին), ինձ երևակայեցի, թե ստել եմ... Անկասկած, եթե պահպանած լինեի գաղտնիքս, պահպանած կլինեի նաև իմ երջան-

կությունը, բայց Տիրամայրը թույլ տվեց այդ տառապանքը՝ իմ հոգու օգտի համար, քանի որ, առանց դրա, զուցե որոշ սնապարծ մտքեր ունենայի, փոխանակ՝ որ նվաստացումը դառնար իմ բաժինը. ես չէի կարողանում նայել ինքս ինձ՝ առանց խոր սարսափի զգացողության... Ա՛խ, միայն Երկնքում կկարողանամ պատմել, թե ինչ տառապանքներ կրեցի...

ԳԼՈՒԽ Դ

Առաջին Հաղորդությունը.

Վանական դպրոցում

(1883–1886)

*Ընթերցանությունը և նկարները – Առաջին
Հաղորդությունը – Դրոշմը – Խղճմտանքները – Տիկին
Պապինոն – Տիրամոր գավակը – Նոր բաժանումներ*

Խոսելով կարմելիտուհիներին իմ կատարած այցելության մասին՝ հիշեցի առաջին այցելությունս, որ տեղի ունեցավ Պոլինի այնտեղ մտնելուց շատ չանցած. ես մոռացա դրա մասին խոսել վերևում, բայց կամի դրվագ, որ չպետք է բաց թողնեմ: Այդ օրվա առավոտյան, երբ պետք է տեսակցության գնայի, անկողնում պառկած, մեն-մենակ մտորում էի (քանի որ հենց այնտեղ էր, որ հղում էի իմ ամենից նվիրական աղոթքները, և ի տարբերություն «Երգ երգոցի» հարսի՝ ես միշտ գտնում էի այնտեղ իմ Սիրեցյալին) և հարց էի տալիս ինքս ինձ, թե ինչ անուն կունենամ Կարմելում. ես գիտեի, որ այնտեղ կար մի քույր Թերեզ Հիսուսի, և, այնուամենայնիվ, իմ գեղեցիկ Թերեզ անունը չէր կարող ինձնից վերցվել: Հանկարծ մտածեցի Փոքրիկ Հիսուսի մասին, Ում այդքան սիրում էի, և ինքքս ինձ ասացի. «Ա՛խ, ի՛նչ երջանիկ կլինեի կոչվել Թերեզ Հիսուս Մանկան»: Տեսակցության ժամանակ

ոչինչ չասացի երազանքիս մասին, որ ծնվել էր ինձ մոտ, երբ բոլորովին արթուն էի, բայց բարի Մայր Մարի դը Գոնզագի մոտ, ով հարցնում էր քույրերին, թե ինչ անուն կարելի էր ինձ տալ, միտք ծագեց ինձ կոչել այն անունով, որ երազել էի... Ուրախությունս անսահման էր, և մտքերի այդ երջանիկ համընկնումն ինձ նրբանկատ քայլ թվաց իմ սիրելի Փոքրիկ Հիսուսի կողմից:

Ես նաև իմ մանկության որոշ փոքրիկ դրվագներ մոռացա նախքան Ձեր մուտքը Կարմել. Ձեզ դեռ չեմ պատմել նկարների և ընթերցանության նկատմամբ իմ սիրո մասին... Եվ մինչդեռ, թանկագի՛ն Մայրիկ, իմ ամենաքաղցր ուրախություններից ու ամենախոր տրպավորություններից մեկի համար, որն ինձ դրդել է առաքինություն գործադրել, ես պարտական եմ այն գեղեցիկ նկարներին, որոնք Դուք ինձ որպես պարզեվատրություն ցույց էիք տալիս... Դրանց նայելով՝ ես մոռանում էի ժամանակի ընթացքը, օրինակ՝ «Աստվածային Բանտարկյալի փոքրիկ ծաղիկը»^{*} նկարն ինձ այնքան բան էր ասում, որ ես խոր մտորումների մեջ էի սուզվում: Տեսնելով, որ փոքրիկ ծաղկի ներքեվում գրված է Պոլինի անունը, ես ցանկացա, որ Թերեզի անունը նույնպես այնտեղ լինի, և ինձ Տիրոջն հանձնեցի, որպեսզի լինեմ Իր փոքրիկ ծաղիկը... Եվ

^{*} Նկարը նվիրել էր Սելինը 1884 թ.-ի մայիսի 8-ին:

Եթե ես չգիտեի խաղալ, ապա փոխարենը շատ էի սիրում ընթերցանությունը և ողջ կյանքս դրանով կանցկացնեի: Բարեբախտաբար, ինձ ուղղորդելու համար ես երկրային հրեշտակներ ունեի, ովքեր ինձ այնպիսի գրքեր էին ընտրում, որոնք, ինձ զբաղեցնելով հանդերձ, նաև սնում էին իմ սիրտն ու միտքը, և հետո՝ ես պետք է միայն որոշակի ժամանակ տրամադրեի ընթերցանությանը, ինչն ինձնից մեծ գոհողություններ էր պահանջում, երբ հաճախ ընդհատում էի ընթերցանությունս ամենից հետաքրքիր տեղում... Ընթերցանության նկատմամբ այդ հակումը շարունակվեց մինչև իմ Կարմել մտնելը: Թերևս հնարավոր չէ թվարկել այն բոլոր գրքերը, որ անցել են ձեռքերիս տակով, բայց երբեք բարի Աստված ինձ թույլ չտվեց կարդալ թեկուզ մի գիրք, որը կկարողանար վնասել ինձ: Ճիշտ է, որոշ ասպետական պատմություններ կարդալիս ես միշտ չէ, որ անմիջապես զգում էի կյանքի ճշմարտությունը, բայց շուտով բարի Աստված ինձ հասկանալ տվեց, որ իրական փառքն այն է, որը մնում է հավերժ, և որ դրան հասնելու համար անհրաժեշտ չէ փայլուն գործեր անել, այլ՝ թաքնվել և առաքինություն գործադրել այնպես, որ ձախ ձեռքդ չիմանա, թե ինչ է անում աջը... Ահա այդպես էր, որ երբ պատմություններ էի կարդում ֆրանսիացի հերոսուհիների հայրենասիրական սխրանքների մասին, մասնավորապես՝ Երանելի Ժաննա դ'Արկի*, ինձ մոտ մեծ ցան-

կություն էր առաջանում նմանվելու նրանց: Ինձ թրվում էր, թե իմ ներսում ես նույն կրակն եմ զգում, որ ոգեշնչում էր նրանց, նույն Երկնային ներշնչումը: Այդ ժամանակ ես մի շնորհ ստացա, որը միշտ համարել եմ իմ կյանքում մեծագույններից մեկը, քանի որ այդ տարիքում պայծառացումներ չէի ունենում, ինչպես հիմա, երբ ողողված եմ դրանցով: Ես կարծում էի, թե ծնվել եմ փառքի համար, և երբ հնար էի փնտրում՝ դրան հասնելու, բարի Աստված ներշնչեց ինձ այն զգացողությունները, որոնք քիչ առաջ գրեցի: Նա ինձ նաև հասկանալ տվեց, որ իմ փառքը չի երևալու մահկանացու աչքերին, այլ լինելու է մեծ Սուրբ դառնալու մեջ... Այդ ցանկությունը կարող էր հանդուգն թվալ, եթե հաշվի առնենք, թե որքան թույլ ու անկատար էի և դեռ որքան եմ այդպիսին մնում վանական կյանքում անցկացրած յոթ տարիներից հետո, այնուամենայնիվ, ես մշտապես զգում եմ մեծ Սուրբ դառնալու նույն համարձակ վստահությունը, քանի որ չեմ ապավինում իմ արժանիքներին, որոնք բնավ չունեն, այլ հույս եմ դնում Նրա վրա, Ով իսկ է Առաքինությունը և Սրբությունը: Միայն Նա է, որ բավարարվելով իմ թույլ ջանքերով՝ ինձ կբարձրացնի դեպի Իրեն և, պարուրելով

** Այդ ժամանակ ժաննա դ'Արկը դեռևս չէր սրբադասվել, ինչը տեղի ունեցավ 1920 թ.-ին՝ Թերեզի սրբադասումից հինգ տարի առաջ:*

Իր անսահման արժանիքներով, ինձ Սուրբ կդարձնի: Ես այդժամ չէի մտածում, թե պետք է տառապել շատ սրբության հասնելու համար, բայց բարի Աստված չըդանդադեց ինձ դա ցույց տալ՝ ուղարկելով ինձ փորձություններ, որոնց մասին պատմեցի վերևում... Հիմա պետք է վերադառնամ իմ պատմությանը, որտեղ թողեցի այն: Իմ ապաքինումից երեք ամիս անց հայրիկը մեզ ուղևորության տարավ Ալանսոն: Առաջին անգամն էր, որ վերադառնում էի այնտեղ, և ուրախությունս չափազանց մեծ էր, երբ նորից տեսնում էի այն վայրերը, որտեղ անցել էր իմ մանկությունը, հատկապես՝ երբ կարողացա աղոթել մայրիկի գերեզմանին և խնդրել նրան, որ միշտ պահպանի ինձ...

Բարի Աստված ինձ շնորհ արեց ճանաչելու աշխարհը ճիշտ այնքան, որ արհամարհեի այն և հեռանայի նրանից: Կարող եմ ասել, որ դա Ալանսոնում իմ գտնվելու ժամանակ էր, երբ առաջին անգամ մուտք գործեցի աշխարհ: Շուրջս ամեն բան ուրախություն էր ու երջանկություն, ինձ ցնծությամբ էին ընդունում, գուրգուրում, հիանում ինձնով, մի խոսքով՝ իմ կյանքը երկու շաբաթ միայն ծաղիկներով էր պատված... Խոստովանում եմ, որ այդպիսի կյանքն իր գրավչությունն ուներ ինձ համար: Ճշմարիտ է Իմաստությունը, որ ասում է. «Աշխարհի ունայնությունների հմայքը գայթակղում է անգամ անմեղների միտքը»*: Տասը տարեկանում սիրտը հեշտությամբ է հրապուրվում,

ուստի ես մեծ շնորհ եմ համարում, որ չմնացի Ալան-սոնում: Ընկերները, որ մենք այնտեղ ունեինք, չափազանց աշխարհիկ էին, նրանք չափազանց լավ գիտեին համատեղել աշխարհի զվարճությունները բարի Աստծուն ծառայելու հետ: Նրանք բավականաչափ չէին խորհում մահվան մասին, և, մինչդեռ, մահը բազում մարդկանց այցելեց, ում ճանաչում էի՝ երիտասարդ, հարուստ ու երջանիկ... Միրում եմ մտովի վերադառնալ այն սքանչելի վայրերը, որտեղ նրանք ապրել են, և հարց տալ ինքս ինձ, թե ո՞ւր են այժմ նրանք, ի՞նչ եղան նրանց դոյակներն ու այգիները, որտեղ տեսնում էի նրանց այս կյանքի հարմարությունները վայելելիս... Եվ ես տեսնում եմ, որ ամեն բան ունայնություն է ու հոգու տանջանք արեգակի ներքո՛... որ միակ բարիքը ողջ սրտով Աստծուն սիրելն է և հոգով աղքատ լինելն այս աշխարհում...

Հավանաբար, Հիսուս կամեցավ ինձ ցույց տալ այս աշխարհը նախքան Իր առաջին այցելությունը, որ պետք է ինձ կատարեր, որպեսզի ես առավել ազատորեն ընտրեի այն ճանապարհը, որով պետք է խոստանայի հետևել Իրեն: Իմ առաջին Հաղորդության շրջանը սրտիս մեջ դաջվել է որպես մի անամպ հիշողություն, ինձ թվում է՝ ես չեի կարող ավելի լավ նախատր-

* Հմմտ.՝ Սողոմոնի իմաստությունը 4.12

† Ժողովող 1.14

րամադրված լինել, քան եղել եմ, և հետո՝ հոգեկան ցավերս գրեթե մեկ տարի է՝ ինձ լքել էին: Հիսուս կամենում էր ինձ ճաշակել տալ մի այնքան կատարյալ ուրախություն, որքան հնարավոր է արտասուքի այս հովտում...

Հիշո՞ւմ եք, թանկագի՛ն Մայրիկ, այն սքանչելի փոքրիկ գրքույկը, որ պատրաստել էիք ինձ համար իմ առաջին Հաղորդությունից* երեք ամիս առաջ... Այդ նա էր, որ օգնեց ինձ հետևողականորեն և արագորեն նախապատրաստել իմ սիրտը, քանի որ թեև ես այն արդեն վաղուց էի նախապատրաստում, բայց պետք էր նրան մի նոր ավյուն տալ, լցնել այն թարմ ծաղիկներով, որպեսզի Հիսուս կարողանար հաճույքով հանգիստ գտնել այնտեղ... Ես ամեն օր մեծ քանակությամբ առաքինության գործեր էի անում, որոնք նույնքան ծաղիկներ էին ծնում, անգամ ավելին էի ձգտում անել, քան Դուք գրել էիք իմ փոքրիկ գրքույկի մեջ ամեն օրվա համար, և սիրո այդ գործերը ծաղկեփնջեր էին ծնում...

Ամեն շաբաթ Դուք ինձ մի գեղեցիկ, փոքրիկ նամակ էիք գրում, որ հոգիս լցնում էր խոր մտքերով և օգնում առաքինությունն գործադրել, դա սփոփանք էր

* Կաթոլիկ եկեղեցում երեխաների առաջին Հաղորդությունն առանձնահատուկ կարևորություն ունի և հատուկ հանդիսավորությամբ է նշվում:

Ձեր փոքրիկ դասեր համար, ով այդքան մեծ գոհողություն էր կատարում՝ հաշտվելով նրա հետ, որ ամեն երեկո, Ձեր ծնկներին նստած, չէր պատրաստվում, ինչպես դա արել էր իր թանկագին Սելինը... Ինձ համար Մարին էր փոխարինել Պոլինին: Ես նստում էի նրա ծնկներին և անհագորեն լսում այն ամենը, ինչ նա ինձ ասում էր: Ինձ թվում էր, թե իր ողջ սիրտը՝ այդքան մեծ ու այդքան առատաբաշխ, իմ մեջ է մըտնում: Ինչպես փառավոր ռազմիկներն են ռազմական գործը սովորեցնում իրենց զավակներին, այնպես էլ նա էր ինձ հետ խոսում կյանքի մարտերի և հաղթողների տրվող դափնիների մասին... Մարին ինձ պատմում էր նաև այն հավիտենական գանձերի մասին, որոնք դժվար չէ ամեն օր կուտակել, և դրանց մոտով անցնելիս դրանց ձեռք ձգելու համար ջանք գործադրել չցանկանալու դժբախտության մասին, հետո նա ինձ ցույց էր տալիս ամենից փոքր բաներում հավատարիմ լինելու միջոցով Սուրբ դառնալու ճանապարհը: Նա ինձ մի թերթիկ տվեց՝ «Հրաժարման մասին», որի շուրջ հիացմունքով մտորում էի...

Այն, ինչ պերճախոս էր իմ թանկագին կնքամայրը: Կուզեի չլինել իր խոր ուսուցումների միակ ունկնդիրը: Ես այնքան էի հուզվում, որ իմ պարզամտությամբ կարծում էի, թե անգամ ամենամեծ մեղավորներն ինձ պես կհուզվեին և, թողնելով իրենց անցողիկ գանձերը, այլևս կցանկանային ձեռք բերել միայն երկ-

նայինները... Այդ ժամանակ ինձ դեռ ոչ ոք չէր սովորեցրել, թե ինչպես կարելի է մտավոր աղոթք անել, մինչդեռ ես մեծ ձգտում ունեի այդպես աղոթելու, բայց Մարին, ինձ բավականին բարեպաշտ համարելով հանդերձ, ինձ թույլ էր տալիս միայն իմ աղոթքներն անել: Մի օր վանական դպրոցի իմ ուսուցչուհիներից մեկն ինձ հարցրեց, թե ինչ եմ անում ազատ օրերին, երբ մենակ եմ լինում: Ես նրան պատասխանեցի, որ գնում եմ իմ մահճակալի հետևի կողմը, ուր ազատ տարածություն կա, և որտեղ ինձ դժվար չէ ծածկվել վարագույրով, և այնտեղ «մտածում եմ»: «Բայց ինչի մասին եք մտածում», – հարցրեց նա ինձ: «Ես մտածում եմ բարի Աստծու, կյանքի... հավերժության մասին, մի խոսքով՝ մտածում եմ...»: Բարի միանձնուհին շատ ծիծաղեց և հետագայում սիրում էր ինձ հիշեցնել այն ժամանակը, երբ ես մտածում էի, հարցնելով, թե արդյոք էլի մտածում եմ... Հիմա հասկանում եմ, որ ես մտավոր աղոթք էի անում՝ առանց իմանալու դրա մասին, և բարի Աստված ինձ արդեն ուսուցանում էր գաղտնաբար:

Նախապատրաստության երեք ամիսներն արագ անցան, և ես շուտով պետք է ռետրետ* անցնեի ու,

* Ռետրետը աղոթական առանձնության շրջան է՝ հոգևոր կրթություն, որ սովորաբար նախորդում է հոգևոր կյանքում կարևոր իրադարձություններին՝ դրանց նախապատրաստ-

այդպիսով, ավագ աշակերտ դառնայի, որ վանքում է գիշերում: Չեմ կարող նկարագրել, թե ինչ քաղցր հիշողություն մնաց ինձ այդ ռետրետից: Իսկապես, եթե ես շատ եմ տանջվել գիշերօթիկ դպրոցում, ապա դրա դիմաց առատապես վարձատրվել եմ՝ Տիրոջ սպասումով անցկացված այդ մի քանի օրերի աննկարագրելի երջանկությամբ... Չեմ կարծում, թե վանական համայնքներից դուրս որևէ այլ տեղ հնարավոր է ճաշակել այդ ուրախությունը: Քանի որ երեխաների քանակը քիչ էր, ամեն մեկով առանձին զբաղվելը հեշտ էր, և մեր ուսուցչուհիներն այդ ժամանակ մեր հանդեպ իսկապես մայրական հոգատարություն էին ցուցաբերում: Նրանք ինձնով անգամ ավելի շատ էին զբաղվում, քան մյուսներով, և ամեն երեկո ավագ ուսուցչուհին, իմ հանդեպ մեծ գուրգուրանք ցույցաբերելով, իր փոքրիկ լամպով գալիս էր ինձ համբուրելու իմ անկողնում: Մի երեկո, իր բարությունից ազդված, ես ասացի նրան, որ պատրաստվում եմ իրեն մի գաղտնիք վստահել, և խորհրդավոր կերպով հանելով բարձիս տակ գտնվող իմ թանկագին գրքույկը՝ ուրախությունից փայլող աչքերով ցույց տվեցի իրեն... Առավոտյան ինձ շատ էր դուր գալիս նայել, թե ինչպես են բոլոր աշակերտուհիները վեր կենում արթնանալու ժամին, և

վելու համար, բայց կարող է և պայմանավորված չլինել վերջիններով:

անել այն, ինչ իրենք են անում, բայց ես սովոր չէի ինձ ինքնուրույն կարգի բերել: Մարին այնտեղ չէր, որ պեսզի գանգուրներ աներ ինձ, ուստի ես ստիպված էի գնալ ու ամաչելով սանրս մեկնել հանդերձարանի համար պատասխանատու ուսուցչուհուն: Նա ծիծաղում էր՝ տեսնելով տասնմեկ տարեկան մի մեծ աղջրկա, ով չէր կարողանում իրեն կարգի բերել, և, այնուամենայնիվ, ինձ սանրում էր, բայց ոչ՝ այնքան քնքշորեն, որքան Մարին, և, սակայն, ես չէի համարձակվում ճչալ, ինչն իմ կնքամոր քնքուշ ձեռքերի դեպքում ինձ հետ ամեն օր էր պատահում... Իմ ռետրետի ընթացքում ես սեփական փորձով հասկացա, որ մի այնպիսի գուրգուրված ու հոգատարությամբ շրջապատված երեխա եմ եղել, որպիսիք քիչ կան աշխարհում, հատկապես՝ այն երեխաների մեջ, որոնք զրկվել են իրենց մորից... Ամեն օր Մարին ու Լեոնին գալիս էին ինձ տեսնելու հայրիկի հետ, ով ինձ անուշեղեններով էր ողորդում, ուստի ես չտանջվեցի ընտանիքից հեռու լինելու համար, և ոչինչ չեկավ մթագնելու իմ ռետրետի գեղեցիկ երկինքը:

Ես մեծ ուշադրությամբ էի լսում այն խրատները, որ մեզ տալիս էր Հայր Դոմենը*, և անգամ դրանք հակիրճ գրի էի առնում: Ինչ վերաբերում է իմ մտքերին,

* Հայր Դոմենը Լիզյոյի Բենեդիկտյան միանձնուհիների խոստովանահայրն էր:

ես դրանցից ոչ մեկը չէի ցանկանում գրի առնել՝ կարծելով, թե դրանք լավ կմտապահեն, ինչը ճշմարիտ էր... Ինձ համար մեծ երջանկությունն էր միանձնուհիների հետ բոլոր ծեսերին մասնակցելը: Իմ դասընկերուհիների մեջ ես առանձնանում էի մի մեծ խաչով, որ Լեոնին էր ինձ նվիրել, և որը միսիոներների նման խրում էի գոտուս մեջ: Այդ խաչը խանդ էր առաջացնում միանձնուհիների մոտ, ովքեր մտածում էին, թե այն կրելով՝ ես ցանկանում եմ նմանվել իմ կարմելիտուհի քրոջը... Ա՛խ, իսկապես իր մասին էին իմ մըտքերը, ես գիտեի, որ իմ Պոլինն ինձ պես ռետրետի մեջ է, ոչ՝ որպեսզի Տե՛րն Իրեն տար նրան, այլ որպեսզի ի՛նքը իր անձը հանձներ Տիրոջը, ուստի սպասման մեջ անցնող այդ միայնությունն ինձ համար կրկնակի թանկ էր...

Հիշում եմ, որ մի առավոտ ինձ տարան հիվանդասենյակ, որովհետև շատ էի հագում (իմ հիվանդությունից հետո ուսուցչուհիներս շատ ուշադիր էին իմ հանդեպ. թեթև գլխապտույտի դեպքում, կամ երբ իրենց սովորականից ավելի գունատ էի թվում, ինձ ուղարկում էին մաքուր օդ շնչելու կամ հիվանդասենյակում հանգստանալու): Ես տեսա, թե ինչպես ներս մտավ իմ թանկագին Սելինը, ով, չնայած ռետրետին, ինձ այցելելու թույլտվություն էր ստացել, որպեսզի բերեր այն նկարը, որն ինձ մեծ ուրախություն էր պարգևում, դա «Աստվածային Բանտարկյալի փոքրիկ

ծաղիկն» էր: Ա՛խ, ի՛նչ քաղցր էր ինձ համար ստանալ այդ հուշանվերը Սելինի ձեռքից... Միրո մասին որքա՛ն մտածումներ եմ ունեցել դրա շնորհիվ...

Մեծ օրվա նախորդ օրը ես մեղքերի թողություն ըստացա երկրորդ անգամ, ընդհանուր խոստովանությունը մեծ խաղաղություն թողեց հոգուս մեջ, և բարի Աստված թույլ չտվեց, որ չնչին իսկ ամպ խաթարեր այն: Հետմիջորեին ես ներողություն խնդրեցի ողջ ընտանիքից, որ եկել էր ինձ տեսնելու, բայց միայն արցունքներով էի կարողանում խոսել. չափազանց հուզված էի... Պոլինն այնտեղ չէր, բայց զգում էի, որ նա սրտով իմ կողքին է: Նա ինձ Մարիի միջոցով մի գեղեցիկ նկար էր ուղարկել, և ես չէի դադարում հիանալ դրանով ու այն ցույց տալ բոլորին, որ իրենք էլ հիանան... Ես գրել էի բարի Հայր Պիշոնին, որ հիշեր ինձ իր աղոթքներում՝ ասելով նաև, որ շուտով կարմելիտուհի եմ դառնալու, և որ այդ ժամանակ նա իմ հոգեվոր խրատատուն կդառնա: (Դա իսկապես այն էր, ինչ տեղի ունեցավ չորս տարի անց, քանի որ հենց Կարմելում էր, որ ես բացեցի իմ հոգին նրա առաջ...): Մարին ինձ մի նամակ հանձնեց նրանից. ես իսկապես չափազանց երջանիկ էի... Բոլոր երջանկությունները միասին էին հասնում ինձ: Իր նամակում ինձ ամենից շատ այս նախադասությունն էր ուրախացրել. «Վաղը ես Սուրբ Խորան կբարձրանամ՝ Ձեր և Ձեր Պոլինի համար...»: Պոլինն ու Թերեզը մայիսի 8-ին է՛լ առավել

միավորվեցին, քանի որ Հիսուս, թվում է, նրանց այլևս չէր զանազանում՝ հեղեղելով նրանց Իր շնորհներով...

«Օրերից գեղեցիկը» վերջապես հասավ. ի՛նչ աննրկարագրելի հիշողություններ են թողել իմ հոգում այդ երկնային օրվա անգամ ամենափոքր մանրուքները... Հրճվալից զարթնելը լուսաբացին, ուսուցչուհիների և ավագ դասընկերուհիների հարգալից ու քնքուշ համբույրները... Մեծ սենյակը՝ լցված ձյունաճերմակ ըզգեստներով, որոնք յուրաքանչյուր երեխա հագնում էր իր հերթին... Եվ հատկապես՝ մատուռ մտնելն ու գեղեցիկ շարականի առավոտյան երգեցողությունը՝ «Օ՛ Սուրբ Խորան՝ շրջապատված Հրեշտակներով»:

Բայց ես չեմ ուզում մանրամասների մեջ մտնել. կան բաներ, որոնք կորցնում են իրենց բույրը, երբ բաց օդի մեջ են հայտնվում, կան հոգու մտածումներ, որոնք չեն կարող թարգմանվել երկրային լեզվով՝ առանց կորցնելու իրենց նվիրական ու երկնային խորհուրդը: Դրանք նման են այն «սպիտակ քարին, որ պետք է տրվի հաղթողին, և դրա վրա գրված է մի անուն, որ ոչ ոք չգիտի, բացի նրանից, ով այն ընդունում է»*: Ա՛խ, ի՛նչ քաղցր էր Տիրոջ առաջին համբույրն իմ հոգուն...

Դա սիրո համբույր էր, ես ինձ սիրված էի զգում և ասում էի. «Ես սիրում եմ Քեզ և ինձ Քեզ եմ հանձնում

* Հմմտ.՝ Հովհաննեսի հայտնությունը 2.17

հավիտյան»։ Չկար որևէ խնդրանք, պայքար, զոհողություն. արդեն վաղուց Հիսուսն ու խեղճ փոքրիկ Թերեզը նայել էին իրար և հասկացել մեկմեկու... Այդ օրը դա այլևս հայացք չէր, այլ՝ միաձուլում, նրանք այլևս երկուսը չէին. Թերեզը վերացել էր, ինչպես ջրի կաթիլը, որ անհետանում է օվկիանոսի խորքում։ Հիսուս մենակ էր մնացել, Նա էր Տերը, Արքան։ Մի՞թե Թերեզը Նրան չէր խնդրել վերցնել իրենից իր ազատությունը, քանի որ իր ազատությունը վախեցնում էր իրեն, նա իրեն այնքան թույլ, այնքան փխրուն էր ըզզում, որ ուզում էր հավիտյան միանալ Աստվածային Զորությանը... Իր ուրախությունը չափազանց մեծ, չափազանց խորն էր, որպեսզի նա կարողանար տեղավորել այն իր ներսում, և շուտով սքանչելի արցունքներ հեղեղեցին իրեն՝ ի մեծ զարմանս իր դասընկերուհիների, ովքեր հետո իրար ասում էին. «Այդ ինչո՞ւ նա լաց եղավ։ Ինչ-որ բա՞ն էր իրեն անհանգստացնում... Ոչ, դա հավանաբար նրանից էր, որ մայրիկն իր կողքին չէր, կամ քույրը, ում այդքան սիրում է, որը կարմելիստուհի է»։ Նրանք չէին հասկանում, որ երբ Երկնքի ողջ ուրախությունը մտնում է սրտի մեջ, այդ տարագիր սիրտը չի կարող դրան դիմանալ՝ առանց արցունքներ հեղելու... Ա՛խ, ո՛չ, մայրիկի բացակայությունն ինձ ցավ չէր պատճառում առաջին Հաղորդությանս օրը. մի՞թե Երկինքն իմ հոգում չէր, և մի՞թե մայրիկն այնտեղ չէր հանգրվանել վաղուց։ Ուստի,

ընդունելով Տիրոջ այցելությունը, ես ընդունում էի նաև իմ թանկագին մայրիկինը, ով ինձ օրհնում էր՝ ուրախանալով իմ երջանկությամբ... Ես լաց չէի լինում նաև Պոլինի բացակայության պատճառով: Անկասկած, ես երջանիկ կլինեի տեսնել նրան իմ կողքին, բայց արդեն երկար ժամանակ է՝ ընդունել էի իմ գոհաբերությունը: Այդ օրն իմ սիրտը միայն ուրախությամբ էր լցված, ես միավորվել էի Պոլինին, ով անդարձորեն հանձնվում էր Նրան, Ով այդքան սիրառատ կերպով Իրեն ինձ էր հանձնում...

Հետմիջօրեին ես էի, որ արտասանեցի Տիրամորը նվիրագործման ուխտը: Իսկապես արդարացի էր, որ ես խոսեի դասընկերուհիներիս անունից իմ երկնային Մայրիկի հետ, ես, որ այդքան վաղ տարիքում էի զրկվել իմ երկրային մայրիկից... Ես ողջ սիրտս ներդրեցի Նրա հետ խոսելիս և Նրան իմ անձը հանձնելիս, ինչպես մի երեխա, որ նետում է իրեն իր մոր գիրկը և խնդրում նրան, որ պահպանի իրեն: Ինձ թվում է՝ Տիրամայրը պետք է որ նայեր Իր փոքրիկ ծաղկին ու ժպտար նրան. մի՞ թե այդ Նա չէր, որ բժշկել էր նրան Իր տեսանելի ժպիտով... Մի՞ թե այդ Նա չէր դրել Իր փոքրիկ ծաղկի պսակի մեջ Իր Հիսուսին՝ դաշտերի Ծաղկին, հովիտների Շուշանին*...

Այդ գեղեցիկ օրվա երեկոյան ես վերադարձա իմ

* Հմմտ.՝ Երգ երգոց 2.1

երկրային ընտանիքը: Առավոտյան՝ Պատարագից հետո, ես արդեն գրկել էի հայրիկին և իմ բոլոր թանկագին հարազատներին, բայց հիմա դա իրական վերամիավորում էր, և Հայրիկը, բռնելով իր փոքրիկ թագուհու ձեռքը, տարավ նրան Կարմել... Այդժամ ես տեսա Տիրոջ հարսը դարձած իմ Պոլինին, ես նրան տեսա իմինի պես ճերմակ իր քողով ու իր վարդերի պըսակով... Ա՛խ, ուրախությունս անդառն էր, ես հույս էի տածում շուտով միանալ նրան և նրա հետ սպասել Երկնքին... Ես անտարբեր չէի ընտանեկան խնջույքին, որ տեղի ունեցավ իմ առաջին Հաղորդության օրվա երեկոյան: Իմ արքայի նվիրած գեղեցիկ ժամացույցն ինձ մեծ հաճույք պատճառեց, բայց ուրախությունս հանդարտ էր, և ոչինչ չեկավ խաթարելու իմ ներքին անդորրը: Մարին ինձ իր մոտ տարավ գիշերը, որ հետևեց այդ գեղեցիկ օրվան, քանի որ ամենապայծառ օրերին հետևում է խավարը, և միայն առաջին, միակ ու հավերժական երկնային Հաղորդության օրը կլինի անմայրամուտ...

Իմ առաջին Հաղորդության հաջորդ օրը նույնպես գեղեցիկ էր, բայց այն թախիծով էր պարուրված: Գեղեցիկ զգեստը, որ Մարին ինձ գնել էր, բոլոր նվերները, որ ստացել էի, չէին հագեցնում իմ սիրտը. միայն Տերն էր, որ կարող էր հագեցնել ինձ, և ես տենչում էի այն պահը, երբ կկարողանայի երկրորդ անգամ ճաշակել Նրան: Իմ առաջին Հաղորդությունից մոտավո-

րապես մեկ ամիս անց ես գնացի խոստովանության Համբարձման տոնի առիթով և համարձակվեցի Սուրբ Հաղորդություն ստանալու թույլտվություն խնդրել: Հակառակ իմ բոլոր սպասումներին՝ աբբահայրն ինձ թույլ տվեց, և ես երջանկությունն ունեցա գնալու և հայրիկի ու Մարիի միջև ծնկի գալու Սուրբ Սեդանի առաջ: Ի՛նչ քաղցր հիշողություն է ինձ մնացել Տիրոջ այդ երկրորդ այցելությունից: Արցունքներս նորից հոսում էին անասելի քաղցրությամբ, և ինքս ինձ անդադար կրկնում էի Պողոս Առաքյալի այս խոսքերը. «Այլևս ես չեմ, որ ապրում եմ, այլ Քրիստոս է ապրում իմ մեջ...»*: Այդ Հաղորդությունից ի վեր՝ բարի Աստծուն ճաշակելու իմ ձգտումն ավելի ու ավելի աճեց, և ես թույլտվություն ստացա բոլոր մեծ տոներին Հաղորդություն ստանալու: Այդ երջանիկ օրերի նախօրյակին Մարին երեկոյան ինձ նստեցնում էր իր ծնկներին և նախապատրաստում, ինչպես դա արել էր իմ առաջին Հաղորդության համար: Հիշում եմ, որ մի անգամ ինձ հետ տառապանքի մասին խոսելիս նա ասաց, թե ես հավանաբար չեմ քայլի այդ ճանապարհով, այլ բարի Աստված ինձ միշտ մանկան նման գրկած կտանի...

Հաղորդությանս հաջորդ օրը Մարիի բառերը միտքս եկան: Ես զգացի, որ սրտումս մեծ ցանկություն ծնվեց տառապելու, և միևնույն ժամանակ՝ մի ներքին

* Հմմտ.՝ Պողոս Առաքյալի թուղթը գաղատացիներին 2.20

համոզվածություն, որ Հիսուս ինձ համար բազում խաչեր է պահել: Ես ինձ հեղեղված զգացի մի այնպիսի մեծ մխիթարությամբ, որ դա իմ կյանքի ամենամեծ շնորհներից մեկն էմ համարում: Տառապանքը գրավեց ինձ, այն ինձ դեռևս անհայտ ինչ-որ հմայք ուներ, որ սքանչացնում էր ինձ: Մինչ այդ ես տառապել էի՝ առանց սիրելու տառապանքը, իսկ այդ օրից ի վեր՝ ես իրական սեր զգացի դրա նկատմամբ: Ես նաև ձգտում էի զգում սիրելու միայն բարի Աստծուն, ուրախություն գտնելու միայն Նրա մեջ: Հաճախ իմ Հաղորդությունների ժամանակ ես կրկնում էի «Համահետևման»^{*} այս խոսքերը. «Ո՛վ Հիսուս, անասելի՛ քաղցրություն, վերածի՛ր ինձ համար դառնության բոլոր մխիթարություններն այս աշխարհի...»[†]: Այս աղոթքն իմ շուրթերից բխում էր առանց ջանքի, առանց հարկադրանքի, ինձ թվում էր, թե ես կրկնում եմ այն ոչ թե իմ կամքով, այլ՝ ինչպես մի երեխա, ով կրկնում է այն բառերը, որ մի հարազատ մարդ հուշում է իրեն... Ավելի ուշ կպատմեմ Ձեզ, թանկագի՛ն Մայրիկ, թե ինչպես Հիսուս կամեցավ իրագործել իմ ցանկությունը, թե ինչպես Նա ընդմիշտ միայն Իրեն դարձրեց իմ անասելի քաղցրությունը: Եթե հիմա սկսեմ խոսել դրա

^{*} Խոսքը Սուրբ Թովմա Գեմբացու «Համահետևումն Քրիստոսի» գրքի մասին է:

[†] Թովմա Գեմբացի, «Համահետևումն Քրիստոսի» գիրք 3, գլուխ 26.3

մասին, ստիպված կլինեմ, առաջ անցնելով, հասնել մինչև կյանքիս այն ժամանակաշրջանը, երբ արդեն երիտասարդ աղջիկ էի, իսկ ես Ձեզ պատմելու դեռ շատ մանրամասներ ունեմ իմ մանկության տարիների մասին:

Իմ առաջին Հաղորդությունից շատ չանցած՝ ես նորից ռետրետի մեջ մտա՝ Դրոշմը ստանալու համար*: Ես մեծ խնամքով էի նախապատրաստվել ընդունելու Սուրբ Հոգու այցելությունը և չէի հասկանում, թե ինչու մեծ ուշադրություն չեն դարձնում Միրո այս խորհուրդն ընդունելուն: Սովորաբար, մեկ օրվա ռետրետ էին կատարում Դրոշմի համար, բայց Սրբազանը չկարողացավ գալ նշանակված օրը, և ես միայնության երկու օր ունենալու միախառնությունն ունեցա: Մեզ զբաղեցնելու համար մեր ուսուցչուհին մեզ տարավ Մոնտեկասին, և այնտեղ ես շատ քանակությամբ մեծ մարգարտածաղիկներ հավաքեցի Տիրոջ

* Թերեզը Դրոշմը ստացավ 1884 թ.-ի հունիսի 14-ին: Կաթոլիկ եկեղեցում, ի տարբերություն Հայ առաքելական եկեղեցու, Մկրտության և Դրոշմի արարողությունները իրարից մեծ ժամանակամիջոցով են տարանջատված, որ հաճախ տարիներ է տևում. մկրտվում են սովորաբար նորածին հասակում, իսկ Դրոշմը ստանում՝ բավական հասուն տարիքում: Հայ առաքելական եկեղեցում դրանք՝ Մկրտությունը և Դրոշմը կամ Կնունքը, կատարվում են հաջորդաբար՝ միևնույն ծեսի շրջանակում:

Սուրբ Մարմնի* տոնի համար: Ա՛խ, ի՛նչ ուրախ էր իմ հոգին: Առաքյալների նման ես ուրախությամբ սպասում էի Սուրբ Հոգու այցելությանը... Ես հրճվում էի այն մտքից, որ պետք է շուտով կատարյալ քրիստոնյա դառնամ, և հատկապես՝ որ պետք է հավերժորեն կրքեմ իմ ճակատին այն խորհրդավոր խաչը, որը դրոշմում է եպիսկոպոսը խորհուրդը կատարելիս... Վերջապես երջանիկ պահը հասավ, և ես չզգացի ուժգին քամի Սուրբ Հոգու իջնելու ժամանակ, այլ ավելի շուտ՝ այն մեղմ գեփյուռը, որի շշուկը Եղիա մարգարեն լսեց Քորեբ լեռան վրա... Այդ օրը ես ուժ ստացա տառապելու, քանի որ շուտով պետք է սկսվեր հոգու տառապանքը... Իմ թանկագին փոքրիկ Լեոնին էր, որ հանդես էր գալիս իմ կնքամոր դերում, նա այնքան էր հուզվել, որ չէր կարողանում զսպել իր արցունքները, որոնք հոսում էին արարողության ողջ ընթացքում: Ինձ հետ նա Սուրբ Հաղորդություն ստացավ, որովհետև այդ գեղեցիկ օրը ես դարձյալ երջանկությունն ունեցա միավորվելու Տիրոջ հետ:

Այս սքանչելի ու անմոռանալի տոներից հետո իմ կյանքը վերադարձավ իր սովորական հունը, ասել է թե՛ ես ստիպված եղա վերադառնալ աշակերտուհու իմ կյանքին, որն այդքան ցավագին էր ինձ համար: Իմ

* Տիրոջ Սուրբ Մարմնի և Սուրբ Արյան տոնը՝ *Corpus Christi*:

առաջին Հաղորդության ժամանակ ինձ դուր էր գալիս գտնվել իմ հասակակից երեխաների շրջապատում, որոնք բոլորը լցված էին բարի կամքով և ինձ նման որոշում էին կայացրել լրջորեն կատարելագործվել առաքինության մեջ, բայց այժմ ես ստիպված էի շփվել շատ տարբեր աշակերտների հետ՝ թեթևամիտ, կարգապահ լինել չցանկացող, և սա ինձ շատ էր տխրեցնում: Ես գվարթ բնավորություն ունեի, բայց չգիտեի ինչպես մտնել իմ տարիքի խաղերի մեջ. հաճախ դասամիջոցների ժամանակ հենվում էի մի ծառի և դիտում շուրջը՝ խոր մտածումների մեջ ընկնելով... Ես մի խաղ էի հնարել, որ ինձ դուր էր գալիս, դա թաղելն էր այն խեղճ փոքրիկ թռչուններին, որոնց մենք սատկած էինք գտնում ծառերի տակ: Շատ աշակերտներ ցանկացան օգնել ինձ, այնպես որ մեր գերեզմանոցը շատ գեղեցիկ դարձավ՝ տնկված մեր փոքրիկ փետրավորների չափին համապատասխան ծառերով ու ծաղիկներով: Ես նաև սիրում էի պատմություններ պատմել, որոնք հնարում էի՝ մտքիս դրանց գալուն գուզընթաց, այդ ժամանակ դասընկերուհիներս փութով շրջապատում էին ինձ, իսկ երբեմն էլ ավագ աշակերտներն էին խառնվում ունկնդիրների խմբին: Նույն պատմությունը տևում էր մի քանի օր, որովհետև սիրում էի այն ավելի ու ավելի հետաքրքիր դարձնել՝ կախված դրա թողած տպավորությունից, որը երևում էր իմ դասընկերուհիների դեմքին, բայց շուտով

ուսուցչուհին արգելեց ինձ շարունակել հոետորի իմ գործը՝ ցանկանալով մեզ տեսնել խաղալիս ու վազելիս և ոչ՝ զրուցելիս...

Ես հեշտությամբ էի ըմբռնում իմ սովորած բաների իմաստը, բայց ինձ դժվար էր բառ առ բառ սովորելը: Ուստի՝ իմ առաջին Հաղորդությանը նախորդող տարվա ընթացքում ես համարյա ամեն օր թույլտվություն էի խնդրում՝ դասամիջոցներին Քրիստոնեականը սովորելու համար: Իմ ջանքերն հաջողությամբ պսակվեցին, և ես միշտ առաջինն էի: Երբ պատահմամբ մի մոռացված բառի համար կորցնում էի իմ այդ տեղը, վիշտս արտահայտվում էր դառն արցունքներով, որոնք Հայր Դոմենը չգիտեր ինչպես կանգնեցնել... Նա ինձնից շատ գոհ էր (ոչ՝ երբ լաց էի լինում) և ինձ իր փոքրիկ վարդապետն էր անվանում իմ Թերեզ* անվան պատճառով: Մի անգամ իմ հետևում նստած ա-

* Ակնարկը վերաբերում է Կաթոլիկ եկեղեցու՝ թվով 31-րդ վարդապետ (կամ՝ ուսուցիչ, դոկտոր) Սուրբ Թերեզա Ավիլացուն: Սակայն, հիրավի, նախախնամությամբ Թերեզին նույնպես վիճակված էր իր ննջելուց 100 տարի անց՝ 1997 թ.-ին, հռչակվել Եկեղեցու վարդապետ (թվով՝ 33-րդը)՝ դառնալով Կաթոլիկ եկեղեցու իգական սեռի 4 վարդապետներից երրորդը: Կաթոլիկ եկեղեցու այդ բարձրագույն, բացառիկ պատվին է արժանացել նաև Սուրբ Գրիգոր Նարեկացին 2015 թ.-ին (թվով՝ 36-րդը): Ներկայում Կաթոլիկ եկեղեցին ունի 37 վարդապետ:

շակերտը չկարողացավ իր դասընկերուհուն Քրիստոնեականի հարցը տալ*, և աբբահայրը, բոլոր աշակերտներին ապարդյուն անցնելով, վերադարձավ ինձ մոտ և ասաց, որ հիմա կտեսնի, թե ես արդյոք արժանի եմ իմ առաջին տեղին: Իմ մեծ խոնարհությամբ ես հենց միայն դրան էի սպասում և, վստահորեն վեր կենալով, ասացի այն, ինչ ինձնից պահանջվում էր, առանց որևէ սխալ թույլ տալու՝ ի մեծ զարմանս բոլորի... Առաջին Հաղորդությունիցս հետո Քրիստոնեականի նկատմամբ իմ եռանդը շարունակվեց մինչև գիշերօթիկ դպրոցն ավարտելս: Ես չափազանց լավ հաջողություններ ունեի իմ ուսման մեջ, գրեթե միշտ առաջինն էի, բայց ամենից մեծ հաջողություններս պատմությունից ու շարադրությունից էին: Իմ բոլոր ուսուցչուհիներն ինձ նայում էին՝ որպես շատ խելացի աշակերտի, բայց այդպես չէր իմ քեռու տանը, որտեղ ինձ մի փոքրիկ հիմարիկի տեղ էին դնում՝ բարի ու հեզ, ճիշտ դատողություն ունեցող, բայց անընդունակ ու անվարժ...

Ես չեմ զարմանում այդ կարծիքի վրա, որ քեռին ու քեռակինն իմ մասին ունեին և, անկասկած, դեռ ունեն, քանի որ լինելով շատ ամաչկոտ՝ գրեթե չէի խոսում: Երբ գրում էի, իմ անճոռնի ձեռագիրը և բնական

* Քրիստոնեականի հարցուպատասխանները պետք էր անգիր սովորել:

մակարդակի ուղղագրությունը չէին կարող տպավորություն գործել... Կարի, ասեղնագործության և այլ փոքրիկ աշխատանքները ուսուցչուհիներին կարծիքով ինձ մոտ լավ էին ստացվում, ճիշտ է, բայց անճոռնի ու անվարժ եղանակը, որով ես կատարում էի իմ աշխատանքը, արդարացնում էր այն ոչ այնքան բարենպաստ կարծիքը, որ նրանք ունեին իմ մասին: Ես դրան նայում եմ՝ որպես շնորհի. բարի Աստված, կամենալով, որ իմ սիրտը միայն Իրենը լինի, պատասխանում էր արդեն իմ աղոթքին՝ «դառնության վերածելով մխիթարություններն այս աշխարհի»: Ես առավել ևս դրա կարիքն ունեի, որովհետև անտարբեր չէի լինի գովասանքի հանդեպ: Նրանք հաճախ իմ ներկայությամբ գովում էին ուրիշների խելքը, բայց իմը՝ երբեք, և այդժամ ես դրանից եզրակացրի, որ այն չունեմ, ու համակերպվեցի դրանից իմ զրկված լինելու մտքին...

Իմ զգայուն ու սիրող սիրտը հեշտությամբ կնվիրվեր, եթե գտներ մի սիրտ, որ կկարողանար հասկանալ իրեն... Ես փորձեցի ընկերանալ իմ հասակակից փոքրիկ աղջիկների հետ, հատկապես՝ նրանցից երկուսի. ես սիրում էի նրանց, և նրանք էլ իրենց հերթին ինձ էին սիրում այնքան, որքան կարողանում էին, բայց, ավա՛ղ, որքա՛ն նեղ ու անհաստատ է մարդկանց սիրտը... Շուտով ես տեսա, որ իմ սերը չի հասկացվել: Ընկերուհիներիցս մեկը, որ ստիպված էր իր

ընտանիք վերադառնալ, եկավ մի քանի ամիս անց: Իր բացակայության ընթացքում ես մտածում էի իր մասին՝ գանձի պես պահելով այն փոքրիկ մատանին, որ նա ինձ տվել էր: Ուրախությունս մեծ էր, երբ նորից տեսա իմ ընկերուհուն, բայց ավա՛ղ, ես չստացա ոչինչ՝ բացի մի անտարբեր հայացքից... Իմ սերը չէր հասկացվել. ես դա զգացի և չխնդրեցի սեր, որն ինձ մերժում էին, բայց բարի Աստված ինձ մի այնպիսի հավատարիմ սիրտ էր տվել, որ երբ այն մեկ անգամ անկեղծորեն սիրում էր, սիրում էր ընդմիշտ, ուստի ես շարունակեցի աղոթել իմ դասընկերուհու համար և դեռ սիրում եմ նրան... Տեսնելով, որ Սելինը սիրում է մեր ուսուցչուհիներից մեկին, ես ցանկացա կրկնել նրան, բայց չիմանալով ինչպես շահել մարդկանց համակրանքը՝ չկարողացա դրանում հաջողության հասնել: Օ՛ երջանիկ անգիտություն, ի՛նչ մեծ չարիքներից այն ինձ ազատեց... Որքան եմ շնորհակալ Տիրոջը, որ ինձ գտնել տվեց «միայն դառնություն երկրային ընկերության մեջ»: Այնպիսի սրտով, ինչպիսին իմն էր, ես կթողնեի, որ բռնեին ինձ ու կտրեին թևերս, և այդժամ ես ինչպե՞ս կկարողանայի «թռչել ու հանգիստ առնել»*: Ինչպե՞ս կարող է մարդկային սիրուն հանձնված սիրտը նվիրական կերպով միավորվել Աստծու հետ... Ես զգում եմ, որ դա հնարավոր չէ: Ա-

* Մաղմոսներ 54.7

ռանց չափազանց բուռն մարդկային սիրո թունավոր-
ված գավաթից խմելու էլ՝ ես զգում եմ, որ չեմ կարող
սխալվել: Ես այդ կեղծ լույսից գայթակղված այնքան
հոգիներ եմ տեսել, որոնք թռչում են խեղճ թիթեռների
պես և այրում իրենց թևերը, հետո վերադառնում դե-
պի սիրո ճշմարիտ, մեղմ լույսը, որ տալիս է իրենց
նոր, ավելի պայծառ ու ավելի թեթև թևեր, որպեսզի
նրանք կարողանան թռչել դեպի Տերը՝ այդ աստվա-
ծային Կրակը, «որ վառվում է՝ առանց սպառվելու»*:
Ա՛խ, ես դա զգում եմ. Հիսուս գիտեր, որ ես չափա-
զանց թույլ եմ՝ գայթակղությունների առաջ կանգնելու
համար, թերևս ես ինձ թույլ կտայի ամբողջովին այր-
վել այդ պատրող լույսից, եթե աչքերիս առջև տեսնեի
դրա փայլը... Բայց այդպես չեղավ. ես միայն դառնությ-
ուն էի գտնում այնտեղ, ուր առավել ուժեղ հոգիներն
ուրախություն էին գտնում և, հավատարմությունից
դրդված, հեռանում դրանից: Ուստի ես ոչ մի արժա-
նիք չունեմ, որ չեմ հանձնել ինձ մարդկային սիրուն,
որովհետև պահվել եմ դրանից միմիայն բարի Աստ-
ծու մեծ ողորմածությամբ... Ես գիտակցում եմ, որ ա-
ռանց Նրա՝ ես կարող էի նույնքան ցած ընկնել, որ-
քան Մարիամ Մագդաղենացին, և մեր Տիրոջ՝ Սիմո-
նին ուղղված սրտառուչ խոսքը չափազանց քաղցր է
հնչում հոգուս մեջ... Ես գիտեմ, որ «ում քիչ է ներվում,

* Հմմտ.՝ Ելք 3.2

քիչ է սիրում»*, բայց նաև գիտեմ, որ Հիսուս ինձ ավելի շատ է ներել, քան Մագդաղենացուն, քանի որ Նա ինձ նախապես է ներել՝ թույլ չտալով, որ ընկնեմ: Ա՛խ, որքա՛ն կուզեի կարողանալ բացատրել այն, ինչ զգում եմ... Ահա մի օրինակ, որ մի փոքր կբացատրի իմ միտքը: Ենթադրենք՝ հմուտ բժշկի որդին մի քարի է հանդիպում իր ճանապարհին, որի պատճառով վայր է ընկնում և ընկնելու հետևանքով կոտրվածք ստանում: Հայրն անմիջապես գալիս է նրա մոտ, սիրով բարձրացնում նրան, բուժում նրա վերքերը՝ գործի դնելով իր արհեստի բոլոր հմտությունները, և շուտով իր որդին, լիովին ապաքինված, իր երախտագիտությունն է հայտնում նրան: Անկասկած, այդ երեխան արդարացի էր հոր հանդեպ իր այդպիսի սիրո մեջ: Բայց ես ուզում եմ մեկ այլ ենթադրություն ևս անել: Հայրը, իմանալով, որ իր որդու ճանապարհին քար կա, շտապելով նրանից առաջ է անցնում և հեռացնում այն՝ առանց որևէ մեկի կողմից նկատված լինելու: Վստահաբար, նրա կանխատես գործվանքի առարկա այդ որդին, չիմանալով, թե ինչ դժբախտությունից է փրկվել հոր շնորհիվ, չի արտահայտի իր երախտագիտությունը նրա հանդեպ և ավելի պակաս կսիրի նրան, քան երբ բուժված լիներ նրա կողմից... Բայց եթե նա իմանա այն վտանգը, որից խուսափել է, արդյո՞ք է՛լ ա-

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 7.47

ռավել չի սիրի նրան: Եվ ահա, ես եմ այդ երեխան՝ կանխատես սիրո առարկան մի Հոր, Ով չուղարկեց Իր Խոսքը՝ արդարներին փրկելու համար, այլ՝ մեղավորներին*: Նա ցանկանում է, որ ես Իրեն սիրեմ, ոչ որովհետև ինձ ներեց շատը, այլ՝ ամենը: Նա չսպասեց, որ ես Իրեն շատ սիրեմ, ինչպես Մագդաղենացին, այլ ցանկացավ, որ ես իմանամ, թե որքան է Նա ինձ սիրել Իր անբացատրելի կանխատես սիրով, որպեսզի այժմ ես սիրեմ Իրեն խելահեղ կերպով... Լսել եմ, որ ասում են, թե հնարավոր չէ գտնել մի մաքուր հոգի, որ ավելի շատ սիրի, քան ապաշխարող հոգին. ա՛խ, որքա՛ն կուզեի՝ սուտ լինեի այս խոսքը...

Ես նկատում եմ, որ բավական հեռացել եմ իմ նյութից, ուստի շտապում եմ վերդառնալ դրան: Առաջին Հաղորդությանս հաջորդած տարին իմ հոգու համար գրեթե ամբողջությամբ առանց ներքին փորձությունների անցավ, այդ երկրորդ Հաղորդությանս[†] ռետրե-տի ժամանակ էր, որ ինձ համակեց խղճմտանքների ահավոր հիվանդությունը... Պետք է անցնել այդ տառապանքի միջով՝ այն լավ հասկանալու համար. անհնար է պատմել, թե ինչեր եմ տարել այդ մեկուկես տարվա ընթացքում... Իմ բոլոր ամենապարզ մտքերն

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 9.13

† Այն տեղի ունեցավ առաջին Հաղորդության տարեդարձին:

ու արարքներն ինձ համար մտատանջության առարկա էին դառնում, և ես հանգստանում էի, միայն երբ պատմում էի դրանք Մարիին, ինչն ինձ շատ դժվար էր տրվում, որովհետև կարծում էի, թե պարտավոր եմ նրան պատմել անգամ իր մասին իմ ունեցած անհեթեթ մտքերը: Հենց բեռն իմ ուսերից ընկնում էր, ես խաղաղության մի պահ էի ապրում, բայց այդ խաղաղությունն անցնում էր առկայծման նման, և շուտով իմ տառապանքը նորից էր սկսվում: Ի՛նչ համբերություն էր պետք իմ թանկագին Մարիին, որ լսեր ինձ՝ առանց երբևէ ձանձրույթի նշան իսկ ցույց տալու... Հագիվ էի վերադառնում աբբայությունից, երբ նա սկսում էր հաջորդ օրվա համար գանգրացնել մազերս (քանի որ ամեն օր, իր հայրիկին ուրախացնելու համար, փոքրիկ թագուհին գանգուր մազեր ուներ՝ ի մեծ զարմանս իր դասընկերուհիների և հատկապես՝ ուսուցչուհիների, ովքեր չէին տեսել իրենց ծնողների կողմից այդքան փայփայված երեխաների), և այդ ընթացքում ես չէի դադարում լաց լինել՝ պատմելով իմ բոլոր խղճմտանքները: Տարվա վերջին Սելինը, ավարտելով իր ուսումը, վերադարձավ տուն, և խեղճ Թերեզը, ըստիպված լինելով միայնակ հաճախել դպրոց, չհապաղեց հիվանդանալ, քանի որ միակ գրավչությունը, որ պահում էր նրան գիշերօթիկում, իր անբաժան Սելինի հետ լինելն էր, և առանց նրա՝ «իր փոքրիկ դստրիկը» երբեք չէր կարողանա այնտեղ մնալ... Այդպիսով, ես

թողեցի վանական դպրոցը 13 տարեկանում* և շարունակեցի ուսումնա տիկին Պապինոյի մոտ: Նա բավական լավ մարդ էր, շատ կրթված, բայց մի փոքր՝ ծեր օրիորդի վարքով: Նա ապրում էր իր մոր հետ, և հմայիչ էր տեսնել այն փոքրիկ տնտեսությունը, որ նրանք երեքով վարում էին (քանի որ կատուն նույնպես ընտանիքի անդամ էր, և ես պետք է դիմանայի, երբ նա մլավում էր՝ իմ տետրերի վրա նստած, և անգամ հիանայի նրա գեղեցիկ կազմվածքով): Ես բարեբախտությունն ունեցա ապրելու այդ ընտանիքի ներսում. քանի որ Բյուսոնեն չափազանց հեռու էր իմ ուսուցչուհու մի փոքր ծերացած ոտքերի համար, նա խնդրել էր, որ ես գամ ու դասեր վերցնեմ իր տանը: Երբ ես գալիս էի, սովորաբար գտնում էի միայն ծեր տիկին Կոշենին†, ով վրաս էր նայում «իր մեծ, խունացած աչքերով» և հետո հանդարտ ու դաստիարակչական ձայնով կանչում. «Տիկին Պապինո... Օ...րիորդ Թե...րեզն այստեղ է...»: Դուստրն անմիջապես արձագանքում էր նրան երեխայական ձայնով. «Ահա և ես, մայրի՛կ»: Եվ շուտով դասը սկսվում էր: Այդ դասերը ևս մի օգուտ ունեին (բացի գիտելիքներից, որ դրանց ընթացքում ստանում էի). դրանք օգնում էին ինձ ճանաչել աշխարհը... Ո՛վ

* Թերեզը թողեց իր ուսումը բենեդիկտյան աբբայության գիշերօթիկ դպրոցում 1885–1886 ուսումնական տարվա երկրորդ կիսամյակում:

† Տիկին Կոշենը տիկին Պապինոյի մայրն էր:

կմտածեր... Այդ սենյակում՝ հնաոճ կահավորանքով, շրջապատված գրքերով ու տետրերով, ես հաճախ ներկա էի գտնվում ամեն տեսակ մարդկանց այցելությունների՝ քահանաների, տիկնանց, երիտասարդ աղջիկների և այլն... Տիկին Կոշենն անում էր ամեն հրնարավորը՝ զրույցը տանելու համար, որպեսզի թույլ տար իր դստերը վարել իմ դասը, բայց այդ օրերին ես շատ բան չէի սովորում. քիթս պահած գրքի մեջ՝ ես լսում էի այն ամենը, ինչ խոսվում էր, և անգամ այն, ինչ ինձ ավելի լավ կլիներ բոլորովին չլսել, որովհետև սնափառությունն այնքա՛ն հեշտ է սողոսկում սրտի մեջ... Մի տիկին ասում էր, թե ես գեղեցիկ մազեր ունեմ... մեկ ուրիշը դուրս գալիս, կարծելով, թե չի լրսվում, հետաքրքրվում էր, թե ով է այդքան սիրունիկ այդ երիտասարդ աղջիկը, և այդ խոսքերը, որ առավել շողոքորթող էին, երբ ասվում էին ոչ իմ ներկայությամբ, հաճելի տպավորություն էին թողնում իմ հոգում, ինչն ինձ պարզորոշ կերպով ցույց էր տալիս, թե ես որքան էի լցված ինքնահավանությամբ: Ա՛խ, որքա՛ն եմ կարեկցում այն հոգիներին, որ կորստյան են մատնվում... Այնքա՛ն հեշտ է մոլորվել աշխարհի ծաղկավետ արահետներին... Անկասկած, մի փոքր վեհացած հոգու համար նրա տված քաղցրությունը շաղախված է դառնությամբ, և ցանկությունների անսահման դատարկությունը չի կարող լցվել վաղանցուկ գովասանքներով... Բայց եթե իմ հոգին իր արթ-

նացումից ի վեր բարձրացած չլինել առ Աստված, եթե աշխարհն իմ կյանք մտնելուց ի վեր ժպտար ինձ, ես ի՞նչ կդառնայի... Ախ իմ թանկագին՝ Մայրիկ, ի՞նչ երախտագիտությամբ եմ ես երգում Տիրոջ ողորմությունները... Արդյո՞ք Նա ինձ, Իմաստության այս խոսքերի համաձայն, «չհափշտակեց աշխարհից, նախքան նրա չարությունը կայլափոխել իմ միտքը, կամ նենգությունը կխաբեր իմ հոգին»*... Տիրամայրը նույնպես հսկում էր Իր փոքրիկ ծաղկին և, չկամենալով, որ այն բնավ խամրի՝ աշխարհի հետ շփվելով, նրան տարավ Իր լեռը, նախքան այն կբացվեր... Այդ երջանիկ պահին սպասելով՝ փոքրիկ Թերեզի սերն իր երկնային Մայրիկի հանդեպ աճում էր և ապացուցելու համար Նրան այդ սերը նա մի բան արեց, որը շատ թանկ արժեցավ իրեն, և որը ես մի քանի բառով կպատմեմ՝ չընայած դրա երկար լինելուն...

Աբբայություն իմ մտնելուց համարյա անմիջապես հետո ինձ ընդունեցին Սուրբ Հրեշտակների միություն: Ես շատ էի սիրում այնտեղ ինձ առաջարկվող ջերմեռանդական վարժությունները, քանի որ շատ առանձնահատուկ համակրանք ունեի աղոթելու Երկրնքի երանելի Հոգիներին և հատկապես՝ նրան, ում բարի Աստված ինձ տվել էր՝ ընկերակցելու ինձ իմ տարագրության մեջ: Իմ առաջին Հաղորդությունից ո-

* Հմմտ.՝ Սողոմոնի իմաստությունը 4.11

րոշ ժամանակ անց Սուրբ Հրեշտակների միության ժապավենը փոխարինվեց Տիրամոր մանկանց միության հայցորդների ժապավենով, սակայն ես լքեցի արքայությունը՝ առանց Սուրբ Կույսի միությունն ընդունվելու: Դուրս եկած լինելով նախքան ուսումնառությունը՝ ես՝ որպես նախկին սան, իրավունք չունեի մտնելու այնտեղ: Խոստովանում եմ, որ այդ առավելությունը չէր շարժում իմ խանդը, բայց մտածելով, որ իմ բոլոր քույրերը «Տիրամոր մանուկներ» են եղել, ես վախեցա, թե նրանցից ավելի պակաս կլինեմ իմ երկնային Մայրիկի զավակը, և շատ խոնարհաբար գնացի (չնայած նրան, թե դա ինձ ինչ արժեցավ) ու թույլտվություն խնդրեցի արքայությունում ընդունվելու Տիրամոր միություն: Ավագ ուսուցչուհին չցանկացավ ինձ մերժել, բայց պայման դրեց, որ պետք է շաբաթական երկու օր ցերեկը գնամ այնտեղ, որպեսզի ցույց տամ, որ արժանի եմ ընդունվելու: Ինձ համար բնավ հաճելի չլինելով՝ այս թույլտվությունն ինձ ծայրահեղ թանկ արժեցավ: Ես չունեի, ինչպես մյուս նախկին աշակերտները, մտերիմ ուսուցչուհի, ում հետ կկարողանայի մի քանի ժամ անցկացնել, ուստի բավարարվում էի ուսուցչուհուն գնալ ողջունելով, իսկ հետո լուռ աշխատում էի մինչև ձեռագործի դասի ավարտը: Ոչ ոք ինձ վրա ուշադրություն չէր դարձնում, ուստի ես բարձրանում էի մատուռի վերնասրահ և մնում Սուրբ Հաղորդության դիմաց, մինչև այն պահը, երբ

հայրիկը գալիս էր իմ հետևից. դա իմ միակ մխիթարությունն էր, որովհետև մի՞թե Հիսուս չէր իմ միակ ընկերը... Ես միայն Նրա հետ էի կարողանում խոսել, մարդկանց հետ զրույցները, անգամ՝ բարեպաշտ զրույցները, մաշում էին հոգիս... Ես զգում էի, որ ավելի արժեքավոր է խոսել Աստծու հետ, քան՝ Աստծու մասին, որովհետև այնքա՛ն ինքնահավանություն է խառնըվում հոգևոր զրույցների... Ա՛խ, այդ միմիայն Տիրամոր համար էր, որ ես գնում էի աբբայություն... Երբեմն ինձ մենակ էի զգում, շատ մենակ և, ինչպես գիշերօթիկ դպրոցում իմ անցկացրած օրերին, երբ տըխուր ու հիվանդ քայլում էի մեծ բակում, կրկնում էի այս խոսքերը, որ միշտ խաղաղություն և ուժ էին ծրնում իմ սրտում. «Կյանքը քո նավն է և ոչ՝ քո բնակարանը...»*: Երբ դեռ բոլորովին փոքր էի, այս բառերն ինձ քաջություն էին տալիս, և հիմա նույնպես, չնայած տարիներին, որ մանկական բարեպաշտության այնքան տպավորություններ են ջնջել, նավի պատկերը դարձյալ հմայում է իմ հոգին և օգնում նրան կրել տարագրությունը... Մի՞թե Իմաստությունն էլ չի ասում, որ «Կյանքը նման է նավի, որ ճեղքում է ուռած ջրերը և չի թողնում իրենից հետո իր արագ ընթացքի որևէ շավիղ...»†: Երբ մտածում եմ այս բաների մասին, հո-

* Հատված՝ Ալֆոնս դը Լամարտինի պոեմից:

† Հմմտ.՝ Սողոմոնի իմաստությունը 5.10

գիս սուզվում է անսահմանության մեջ, և ինձ թվում է, թե արդեն հպվում եմ հավերժական ասիերին... Թվում է՝ Տերն ինձ արդեն առել է Իր գիրկը... Մտածում եմ, թե տեսնում եմ իմ երկնային Մայրիկին, որ դեպի ինձ է գալիս հայրիկի... մայրիկի... չորս փոքրիկ հրեշտակների հետ... Մտածում եմ, թե վերջապես ընդմիջտ վայելում եմ իրական ու հավիտենական կյանքը ընտանիքի գրկում...

Նախքան ընտանիքը երկնային Հայրական օջախում վերամիավորված տեսնելը, ես դեռ շատ բաժանումների միջով պետք է անցնեի: Այն տարի, երբ ես ընդունվեցի Տիրամոր մանկանոց միություն, Նա ինձնից վերցրեց իմ թանկագին Մարիին*՝ իմ հոգու միակ ապավենին... Մարին էր, որ ուղղորդում էր ինձ, մխիթարում, օգնում առաքինություն գործադրել. նա իմ միակ խորհրդատուն էր: Անկասկած, Պոլինը շատ ավելի առաջնային էր մնում իմ սրտում, բայց Պոլինը հեռու էր, ինձնից շատ հեռու... Ես մարտիրոսաբար տառապում էի, որպեսզի համակերպվեի ապրել առանց նրա և անհաղթահարելի պատեր տեսնել իմ ու իր միջև: Բայց ի վերջո ես ընդունեցի տխուր իրականությունը. Պոլինը կորած էր ինձ համար, գրեթե նույնկերպ, ինչ եթե մահացած լիներ: Նա շարունա-

* Մարին մտավ Կարմելի մենաստան 1886 թ.-ի հոկտեմբերի 15-ին:

կում էր սիրել ինձ, աղոթել ինձ համար, բայց իմ աչքին իմ թանկագին Պոլինը դարձել էր մի Սուրբ, ով այլևս պարտավոր չէ հասկանալ աշխարհի բաները, և իր խեղճ Թերեզի տառապանքները, եթե նա իմանար դրանք, պետք է որ զարմացնեին իրեն և չթողնեին այդքան սիրել նրան... Թեև, անգամ եթե ցանկանայի էլ կիսվել նրա հետ իմ մտածումներով, ինչպես Բյուսոնեում, չէի կարողանա դա անել, քանի որ տեսակցությունները միայն Մարիի համար էին: Սելինն ու ես թույլտվություն ունեինք այնտեղ գալու միայն վերջում, պարզապես որպեսզի ժամանակ ունենայինք մեր սրտերը ճմլելու... Այսպիսով, իրականում ես ունեի միայն Մարիին, և կարելի է ասել՝ նա ինձ անհրաժեշտ էր. ես միայն նրան էի պատմում իմ խղճմրտանքները և անքան հնազանդ էի, որ երբեք իմ խոստովանահայրը չիմացավ իմ զգվելի հիվանդության մասին. ես նրան պատմում էի միայն այն մեղքերը, որոնք ինձ Մարին թույլ էր տալիս խոստովանել, ոչ մի ավել բան, ուստի կարող էի համարվել աշխարհի ամենից քիչ խղճմտանք ունեցող հոգին, չնայած որ հակառակն էի վերին աստիճանի... Մարին, հետևաբար, գիտեր այն ամենը, ինչ կատարվում էր իմ հոգում, նա նաև գիտեր Կարմելի իմ երազանքի մասին, և ես նրան այնքան էի սիրում, որ չէի կարող ապրել առանց նրա: Քեռակինն ամեն տարի մեզ հերթով հրավիրում էր իր մոտ՝ Թրուվիլ: Ես շատ էի սիրում այնտեղ գնալ,

բայց Մարիի հետ... Երբ նա ինձ հետ չէր, շատ էի ձանձրանում: Մի անգամ, համենայնդեպս, ինձ հաճելի եղավ Թրուվիլում, դա հայրիկի՝ դեպի Կոնստանդնուպոլիս ճամփորդության տարին էր: Մեզ մի փոքր ցրվել տալու համար (քանի որ շատ էինք տխրում, որ գիտեինք՝ հայրիկն այդքան հեռու է), Մարին ուղարկեց մեզ՝ Սելինին ու ինձ, երկու շաբաթ ծովեզերքին անցկացնելու: Ես շատ ուրախ էի այնտեղ, որովհետև իմ Սելինն ինձ հետ էր: Քեռակինն ամեն կերպ զվարճացնում էր մեզ. զբոսանքներ ավանակի վրա, ձկնորսություն և այլն... Չնայած իմ տասներկուսուկես տարեկան լինելուն՝ ես դեռ լրիվ երեխա էի. հիշում եմ ուրախությունս, երբ կապեցի այն գեղեցիկ, երկնագույն ժապավենները, որ քեռակինը տվել էր մազերիս համար, հիշում եմ նաև, թե ինչպես Թրուվիլում խոստովանեցի անգամ այս երեխայական ուրախությունը, որ ինձ մեղք էր թվացել... Մի երեկո ես մի փորձ արեցի, որն ինձ շատ զարմացրեց: Մարին (Գերեն), որ գրեթե միշտ վատառողջ էր, հաճախ նվնվում էր, և այդժամ քեռակինը սկսում էր գուրգուրել նրան, ամենաքնքուշ անուններ տալ, բայց իմ թանկագին փոքրիկ զարմուհին նույն կերպ շարունակում էր լացակումած ասել, որ գլխացավ ունի: Ես, որ նույապես գրեթե ամեն օր գլխացավ ունեի, բայց չէի բողոքում, մի երեկո ցանկացա Մարիի պես վարվել և, այդպիսով, բազկաթոռի վրա լաց լինելու գործին անցա հյուրասենյակի անկ-

յունում: Շուտով Ժաննան և քեռակինը շտապեցին ինձ մոտ՝ հարցնելով, թե ինչ է պատահել: Ես պատասխանեցի Մարիի պես. «Գլխացավ ունեմ»: Թվում է՝ ինձ չէր սազում բողոքելը, քանի որ այդպես էլ չկարողացա նրանց համոզել, որ գլխացավն է ինձ ստիպում լաց լինել: Փոխանակ ինձ գուրգուրելու՝ նրանք սկսեցին ինձ հետ մեծի պես խոսել, և Ժաննան հանդիմանեց ինձ, որ քիչ եմ վստահում իմ քեռակնոջը, քանի որ նա կարծում էր, թե ինչ-որ բան է խիղճս տանջում... Ի վերջո, ոչինչ չշահելով այս ամենից, որոշեցի այլևս երբեք չկրկնել մյուսներին և հասկացա «Ավանակի և փոքրիկ շնիկի մասին» առակը*: Ես այն ավանակն էի, որը, տեսնելով փոքրիկ շնիկի ստացած փաղաքշանքները, եկել և իր ծանր սմբակը դրել էր սեղանին, որպեսզի համբույրների իր բաժինը ստանա, բայց, ավա՛ղ, եթե ես փայտի հարվածներ չստացա խեղճ կենդանու պես, ապա ճշմարտապես ստացա այն, ինչին արժանի էի, և դա ընդմիշտ բժշկեց ինձ ուշադրություն գրավելու ցանկությունից: Միակ փորձը, որ դրա համար արեցի, ինձ չափազանց թանկ արժեցավ...

Հաջորդ տարի, որն իմ թանկագին կնքամոր հեռանալու տարին էր, քեռակինը նորից հրավիրեց ինձ, բայց այս անգամ՝ միայնակ, և ես ինձ այնքան օտա-

* *Լաֆոնտենի առակներից*

րության մեջ զգացի, որ երկու-երեք օր հետո հիվանդացա, և ինձ հարկ եղավ հետ ուղարկել Լիզյո: Իմ հիվանդությունը, որ նրանք վախենում էին, թե լուրջ է, ընդամենը Բյուսոնեի կարոտն էր, և հազիվ էի այնտեղ ոտք դրել, երբ առողջությունս վերականգնվեց... Եվ այդ այս երեխայից էր, որ բարի Աստված պատրաստվում էր վերցնել այն միակ հենարանը, որ իրեն կապում էր կյանքին...

Հենց իմացա Մարիի մտադրության մասին, որոշեցի այլևս որևէ ուրախություն չփնտրել երկրի վրա... Գիշերօթիկ դպրոցը թողնելուց հետո ես տեղավորվել էի Պոլինի նախկին արվեստանոցում և, ըստ իմ ճաշակի, դասավորել այն: Դա մի իսկական արևելյան շուկա էր. պաշտամունքային ու հետաքրքրաշարժ առարկաների մի կույտ, մի պարտեզ ու մի թռչունների վանդակ... Այսպես, խորքում՝ պատի վրա, մի սև փայտե մեծ խաչ էր առանձնանում՝ առանց Քրիստոսի և մի քանի նկարներ, որ ինձ դուր էին գալիս, մյուս պատին՝ նրբագեղ խոտերով ու ծաղիկներով մի զամբյուղ՝ զարդարված բեհեզով ու վարդագույն ժապավեններով: Վերջապես, վերջին պատին միայնակ բազմել էր տասնամյա Պոլինի նկարը: Այս նկարի ներքևում ես մի սեղան ունեի, որի վրա մի մեծ վանդակ էր դրված՝ մեծ քանակությամբ թռչուններով, որոնց քաղցրաձայն դայլայլը այցելուների գլուխը տանում էր, բայց ոչ՝ իրենց փոքրիկ տիրուհուն, ով շատ էր

նրանց սիրում... Այնտեղ էր նաև «փոքրիկ սպիտակ պահարանը»՝ լցված իմ ուսումնական գրքերով, տետրերով և այլն, այդ պահարանի վրա դրված էր Տիրամոր արձանիկը՝ մշտապես բնական ծաղիկներով լցված ծաղկամաններով ու մոմակալներով: Շուրջօրը Սրբերի ու Սրբուհիների բազում փոքրիկ արձանիկներ էին, խեցիներից պատրաստված փոքրիկ զամբյուղներ, ստվարաթղթե տուփեր և այլն... Վերջապես, պատուհանի առջև բացվում էր իմ պարտեզը, որտեղ թաղարների մեջ ես ծաղիկներ էի աճեցնում (ամենահազվագյուտները, որ կարողանում էի գտնել): «Իմ թանգարանի» ներսում ունեի նաև մի ծաղկակալ, որի մեջ իմ նախընտրած բույսն էի դնում... Պատուհանի դիմաց դրված էր իմ սեղանը՝ ծածկված կանաչ սփռոցով, և այդ սփռոցի վրա՝ կենտրոնում, դրել էի մի ավազի ժամացույց, Սուրբ Հովսեփի փոքրիկ արձանիկը, ժամատուփ, ծաղկամաններ, թանաքաման և այլն... Մի քանի կոտրած աթոռներն ու Պոլիսի սքանչելի տիկնիկային մահճակալը ավարտում էին իմ ողջ կահավորանքը: Իսկապես, այդ խղճուկ ձեռունն ինձ համար մի աշխարհ էր, և պարոն դը Մեստրի պես ես կարող էի մի գիրք գրել՝ վերնագրված՝ «Զբոսանք իմ սենյակով»: Այդ սենյակում էր, որ ես սիրում էի ժամերով միայնակ մնալ՝ սովորելու և խորհելու համար այն գեղեցիկ տեսարանի առջև, որ բացվում էր իմ աչքերի առաջ... Բայց երբ իմացա Մարիի մեկնելու մա-

սին, իմ սենյակն ինձ համար կորցրեց ողջ հմայքը, ես ոչ մի վայրկյան չէի ուզում լքել այն թանկագին քույրիկին, որ պետք է թռչեր-գնար շուտով... Որքա՛ն էի նրան ստիպում համբերությունն դրսևորել: Ամեն անգամ, երբ անցնում էի նրա սենյակի դռան մոտով, թափում էի, մինչև նա ինձ չբացեր, ու ողջ սրտովս համբուրում էի նրան. ես ուզում էի համբույրների պաշար կուտակել այն ողջ ժամանակի համար, երբ պետք է զրկված լինեի դրանցից:

Նրա Կարմել մտնելուց մեկ ամիս առաջ հայրիկը մեզ տարավ Ալանսոն, բայց այս ճամփորդությունը հեռու էր առաջինին նման լինելուց. նրանում ամեն բան ինձ համար տխրություն էր ու դառնություն: Չեմ կարող նկարագրել, թե որքան արցունք եմ թափել մայրիկի գերեզմանին, որովհետև մոռացել էի բերել կապույտ տերեփուկների ծաղկեփունջը, որ քաղել էի նրա համար: Ամեն բան ինձ իսկապես ցավեցնում էր... Դա այժմյան վիճակի ճիշտ հակառակն էր, քանի որ բարի Աստված ինձ հիմա շնորհ է տալիս չվհատվելու որևէ անցողիկ բանից: Երբ հիշում եմ անցյալը, հոգիս երախտագիտությամբ է լցվում՝ տեսնելով Երկրնքից ստացած իմ շնորհները, դրանք իմ ներսում այնպիսի փոփոխություն են կատարել, որ ես անճանաչելի եմ դարձել... Ճիշտ է, որ ես երագում էի շնորհ ունենալ՝ «կատարելապես իշխելու իմ արարքների վրա, լինելու դրանց տերը և ոչ՝ ստրուկը»*: «Համահե-

տևման» այս խոսքերը խորապես ազդում էին ինձ վրա, բայց ես պետք է, այսպես ասած, իմ երազանքների գնով ձեռք բերեի այդ անգին շնորհը: Ես դեռ ընդամենը մի երեխա էի, ով, թվում է, այլ կամք չուներ, քան ուրիշներինը, ինչն Ալանսոնում մարդկանց ստիպում էր ասել, թե ես թույլ բնավորություն ունեմ... Այս ճամփորդության ընթացքում էր, որ Լեոնին փորձ արեց կլարիսուհիների մոտ մտնել: Ես վշտացա նրա այդքան տարօրինակ մուտքով, որովհետև նրան շատ էի սիրում և չէի կարողացել համբուրել նրան նախքան իր մեկնելը:

Երբեք չեմ մոռանա խեղճ հայրիկի բարությունն ու շփոթմունքը, երբ նա եկավ մեզ հայտնելու, որ Լեոնին արդեն կլարիսուհու սքեմ ունի... Մեզ պես նա էլ էր սա շատ տարօրինակ համարում, բայց ոչինչ չէր ցանկանում ասել՝ տեսնելով, թե որքան դժգոհ է Մարին: Նա մեզ տարավ մենաստան, և այնտեղ ես մի այնպիսի սրտի կսկիծ զգացի, որպիսին երբեք չէի զգացել վանք տեսնելիս. այն ինձ վրա հակառակ ազդեցությունն ունեցավ, քան Կարմելը, ուր ամեն բան հիացնում էր հոգիս... Միանձնուհիների տեսքն ինձ այլևս չէր հմայում, և ես գայթակղություն չունեցա մնալու նրանց մեջ: Խեղճ Լեոնին, մինչդեռ, շատ անուշիկ էր

* Թովմա Գեմբացի, «Համահետևումն Քրիստոսի» գիրք 3, գլուխ 38.1

իր նոր շապիկով, նա մեզ ասաց, որ լավ նայենք իր աչքերին, որովհետև դրանք այլևս չենք տեսնելու (կլարիսուհիները մարդկանց մեջ միայն աչքները կախ են հայտնվում), բայց բարի Աստված բավարարվեց երկու ամսվա զոհողությամբ, և Լեոնին վերադարձավ՝ մեզ ցույց տալու իր կապույտ աչքերը, որոնք շատ հաճախ թրջվում էին արցունքներից... Լքելով Ալանսոնը՝ ես կարծում էի, թե նա կլարիսուհիների հետ կմնա, ուստի շատ ծանր սրտով էր, որ հեռացա Կիսալուսնի տխուր փողոցից*։ Մենք այլևս միայն երեքով էինք մնացել, և շուտով մեր թանկագին Մարին նույնպես պետք է լքեր մեզ... Հոկտեմբերի 15-ը բաժանման օրն էր... Բյուսոնի ուրախ ու բազմանդամ ընտանիքից միայն երկու կրտսեր երեխաներն էին մնացել... Աղավնիները հեռացել էին հայրական բնից, իսկ նրանք, որ մնացել էին, կուգեին թռչել նրանց հետևից, բայց իրենց թևերը դեռևս չափազանց թույլ էին, որպեսզի իրենք կարողանային թռչել...

Բարի Աստված, որ կամենում էր Իր մոտ կանչել բոլորից ամենափոքրին ու ամենաթույլին, շտապեց ամրացնել նրա թևերը։ Նա, որ կամենում է ցույց տալ Իր բարությունն ու զորությունը՝ գործածելով ամենից անարժան գործիքները, ցանկացավ կանչել ինձ Սելի-

* Այն փողոցը, որտեղ գտնվում էր կլարիսուհիների մենաստանը։

նից առաջ, ով, անկասկած, ավելի էր արժանի այդ շնորհին, քայց Հիսուս գիտեր, թե ես որքան թույլ էի, և դրա համար է, որ ինձ առաջինը թաքցրեց ժայռի ծեր-պում:

Երբ Մարին մտավ Կարմել, ես դեռևս շատ խղճմը-տանքներ ունեի: Այլևս չկարողանալով նրա հետ կիս-վել՝ ես դարձա դեպի Երկինք: Եվ վերևում գտնվող այն չորս հրեշտակներին էր, որ դիմեցի, ովքեր ինձ-նից առաջ էին անցել, որովհետև կարծում էի, թե այդ անմեղ հոգիները, որ երբևէ խնդիրներ ու վախեր չեն ունեցել, պետք է որ գթան իրենց խեղճ փոքրիկ քույ-րիկին, որ տանջվում է երկրի վրա: Ես խոսեցի նրանց հետ երեխայի պարզությամբ և ասացի, որ լինելով ըն-տանիքի ամենակրտսերը՝ ես մշտապես ամենից սիր-վածն եմ եղել, ամենից շատն եմ ողողված եղել քույ-րերիս քնքշությամբ, և եթե նրանք մնացած լինեին երկրի վրա, իրենք էլ, անկասկած, կարտահայտեին ի-րենց սերն իմ հանդեպ... Նրանց Երկինք հեռանալը, ինձ թվում էր, պատճառ չէ ինձ մոռանալու, ընդհա-կառակը, հնարավորություն ունենալով վերցնելու Աստվածային գանձերից, նրանք պետք է այնտեղից ինձ համար խաղաղություն վերցնեին և այդպիսով ինձ ցույց տային, որ Երկնքում նույնպես իրենք սիրել գիտեն... Պատասխանն իրեն սպասել չտվեց, և շու-տով խաղաղությունը եկավ իր սքանչելի ալիքներով ողողելու իմ հոգին, և ես հասկացա, որ եթե ես սիր-

ված էի երկրի վրա, ապա սիրված էի նաև Երկնքում... Այդ պահից ի վեր՝ իմ նվիրումն աճեց փոքրիկ եղբայրներիս ու քույրերիս հանդեպ, և ես սիրում եմ հաճախ խոսել նրանց հետ, պատմել նրանց տարագրության վշտերի մասին... իմ երազանքի մասին՝ շուտով գնալու և միանալու նրանց Հայրենիքում...

ԳԼՈՒԽ Ե

Սուրբ Ծննդյան շնորհը
(1886–1887)

*Քրիստոսի Արյունը – Պրանգինին –
«Համահետևումը» և Հայր Արմենժոնը – Կարմել
մտնելու ցանկությունը – Ջրույցը հոր հետ – Քեռու
որոշման փոփոխումը – Վանահոր մերժումը –
Ուղևորությունը Բայո*

Եթե Երկինքն ինձ լիացնում էր շնորհներով, ապա՝
ոչ այն պատճառով, որ ես արժանի էի դրանց. ես դեռ
շատ անկատար էի: Ճիշտ է, ես մեծ ցանկություն ու-
նեի առաքինություն գործադրելու, բայց դա անում էի
բավական տարօրինակ կերպով: Ահա մի օրինակ. լի-
նելով ամենափոքրը՝ ես սովոր չէի իմ գործերն ինքս
անել: Սելինը հավաքում էր սենյակը, որտեղ մենք մի-
ասին էինք քնում, իսկ ես տան ոչ մի գործ չէի անում:
Մարիի՝ Կարմել մտնելուց հետո երբեմն պատահում
էր, որ բարի Աստծուն հաճելին անելու համար ես
փորձում էի հավաքել անկողինը կամ էլ երեկոյան,
երբ Սելինը տանը չէր լինում, ներս բերել նրա ծաղկի
թաղարները: Ինչպես ասացի, միմիայն բարի Աստծու
համար էր, որ ես անում էի այդ բաները, ուստի չպետք
է ակնկալելի մարդկանց շնորհակալությունը: Ավա՛ղ,
ամեն բան բոլորովին այլ կերպ էր: Եթե Սելինը դժ-

բախտությունն էր ունենում ցույց չտալու իր ուրախությունն ու զարմանքը իմ փոքրիկ ծառայությունների հետ կապված, ես դժգոհ էի մնում և դա ապացուցում էի նրան իմ արցունքներով... Ես իսկապես անտանելի էի իմ չափազանց մեծ դյուրագգացությամբ: Այսպես, եթե պատահում էր, որ սիրելի մեկին ակամայից մի փոքր ցավ պատճառեի, փոխանակ ինձ հավաքելու և լաց չլինելու, Մագդաղենացու պես լաց էի լինում, ինչն ավելի էր խորացնում իմ սխալը՝ փոխանակ այն մեղմելու, իսկ երբ սկսում էի մխիթարվել պատահածի հետ կապված, լաց էի լինում լաց լինելուս համար... Բոլոր փաստարկներն անօգուտ էին, և ես ոչ մի կերպ չէի կարողանում շտկել իմ այս զազրելի տկարությունը: Չգիտեմ, թե ինչպես էի ինձ մխիթարում Կարմել մտնելու քաղցր հույսով, երբ դեռ մանկության խանձարուրների մեջ էի... Բարի Աստված պետք է մի փոքրիկ հրաշք գործեր ինձ համար, որպեսզի ինձ մեծացներ մի ակնթարթում, և այդ հրաշքը Նա գործեց Սուրբ Ծննդյան անմոռանալի օրը: Այդ լուսավոր գիշերը, որ լույս է սփռում Սուրբ Երրորդության սքանչելիքների վրա, Հիսուս՝ այդ անուշիկ, փոքրիկ Մանուկը, որ մեկ ժամ է, ինչ ծնվել էր, փոխեց իմ հոգու գիշերը լույսի հեղեղների... Այդ գիշեր, երբ Նա Իրեն թույլ և տառապող դարձրեց՝ հանուն իմ հանդեպ սիրո, Նա ինձ դարձրեց ուժեղ և քաջ: Նա ինձ զգեստավորեց Իր զենքերով, և այդ օրհնյալ

գիշերվանից ի վեր՝ ես չեմ պարտվել և ոչ մի մարտում, այլ ընդհակառակը՝ ընթացել եմ մի հաղթանակից մյուսը և սկսել եմ, այսպես ասած, «հսկայի վագրը»... Իմ արցունքների աղբյուրը ցամաքեց և այլևս միայն հազվադեպ ու դժվարությամբ բացվեց, ինչն հաստատեց ինձ ասվող այս խոսքը. «Դու այնքան ես փոքրր տարիքում լաց լինում, որ հետագայում այլևս հոսեցնելու արցունք չես ունենա...»:

1886-ի դեկտեմբերի 25-ն* էր, երբ ես ստացա մանկական տարիքից դուրս գալու շնորհը, այլ կերպ ասած՝ իմ կատարյալ վերափոխման շնորհը: Մենք վերադառնում էինք կեսգիշերային Պատարագից, որտեղ ես հզոր ու ամենակարող Աստծուն ընդունելու երջանկությունն էի ունեցել: Հասնելով Բյուսոնե՝ ես ուրախ-ուրախ գնացի՝ բուխարու միջից վերցնելու իմ ոտնամանները: Այս հին սովորույթը մեզ այնքան ուրախություն էր պարգևել մեր մանկության ընթացքում, որ Սելինը ցանկանում էր շարունակել ինձ հետ երեխայի պես վարվել, քանի որ ընտանիքում ես ամենափոքրն էի... Հայրիկը սիրում էր տեսնել իմ երջանկությունը, կախարդական ոտնամաններից ամեն մի նվեր հանելիս լսել իմ ուրախ ճիչերը, և իմ թանկագին արքայի գվարթությունը շատ էր մեծացնում

* Կաթոլիկ եկեղեցին Սուրբ Ծնունդը տոնում է դեկտեմբերի 25-ին:

երջանկությունս, բայց Հիսուս, կամենալով ինձ ցույց տալ, որ պետք է թողնեմ իմ մանկական անկատարությունները, զրկեց ինձ նաև այդ անմեղ ուրախություններից: Նա թույլ տվեց, որ հայրիկը, ով հոգնել էր կեսգիշերային Պատարագից, ձանձրույթ զգա՝ բուխարու մեջ տեսնելով իմ ոտնամանները, և ասի այս խոսքերը, որ խոցեցին իմ սիրտը. «Վերջապե՛ս, բարեբախտաբար սա վերջին տարի՛ն է...»: Այդ ժամանակ ես բարձրանում էի աստիճաններով, որպեսզի հանեի գլխարկս: Սելինը, իմանալով իմ դյուրագգացությունը և աչքերիս մեջ փայլող արցունքներ տեսնելով, նույնպես շատ ցանկացավ լաց լինել, որովհետև ինձ շատ էր սիրում և հասկանում էր իմ վիշտը. «Ա՛խ, Թերե՛զ, – ասաց նա, – մի՛ իջիր ներքև, հիմա քեզ չափազանց ցավոտ կլինի ոտնամաններիդ մեջ նայել»: Բայց Թերեզն այլևս նույնը չէր. Հիսուս փոխել էր նրա սիրտը... Արցունքներս կուլ տալով՝ ես արագորեն իջա աստիճաններով և, զսպելով բաբախող սիրտս, վերցրի ոտնամաններս ու, դրանք հայրիկի առաջ դնելով, ուրախ-ուրախ հանեցի բոլոր նվերները՝ թագուհու նըման երջանիկ տեսքով: Հայրիկը ծիծաղում էր, նա նույնպես ուրախացել էր, իսկ Սելինը կարծում էր, թե երազ է տեսնում... Բարեբախտաբար, դա քաղցր իրականությունն էր. փոքրիկ Թերեզը վերագտել էր իր հոգու ամբողջությունը, որ կորցրել էր չորսուկես տարեկանում, և այլևս ընդմիշտ պետք է պահպաներ այն...

Այդ լուսավոր գիշերը սկսվեց իմ կյանքի երրորդ շրջանը՝ ամենից գեղեցիկն ու ամենից առատը երկնային շնորհներով... Այն գործը, որը ես չէի կարողացել անել տասը տարում, Հիսուս արեց մի ակնթարթում՝ բավարարվելով իմ բարի կամքով, որն ինձ երբեք չի լքել: Իր առաքյալների պես ես կարող էի ասել Նրան. «Տե՛ր, ամբողջ գիշեր չարչարվեցի, բայց ոչինչ չբռնեցի»*: Իմ հանդեպ նույնիսկ առավել բարեգութ գտնվելով, քան Նա եղավ Իր աշակերտների նկատմամբ, Հիսուս Ինքը վերցրեց ուռկանը, գցեց այն և վեր քաշեց՝ ձկներով լցված... Նա ինձ հոգիների որսորդ դարձրեց, և ես մեծ ձգտում զգացի՝ չարչարվելու մեղավորների դարձի համար, ձգտում, որ երբեք այդքան ուժգնորեն չէի զգացել... Մի խոսքով՝ զգացի, որ գթասիրություն մտավ իմ սիրտը, պահանջմունք՝ մոռանալու սեփական անձս հանուն ուրիշների ուրախության, և այդուհետ ես երջանիկ եմ եղել... Մի կիրակի, նայելով Խաչի վրա մեր Տիրոջ մի նկարի, ցնցվեցի Նրա աստվածային ձեռքերից մեկից հոսող արյունից, ես մեծ ցավ ապրեցի՝ մտածելով, որ այդ արյունը գետնին է թափվում, և ոչ ոք չի շտապում հավաքել այն, ու վճռեցի հոգեպես կանգնել այդ Խաչի տակ, որպեսզի ստանամ դրանից հոսող աստվածային ցողը՝ գիտակցելով, որ այնուհետ պետք է այն հեղեմ հոգի-

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 5.5

ների վրա... Խաչի վրա Տիրոջ աղաղակը նույնպես շարունակ հնչում էր իմ սրտում. «Ծարա՛վ եմ»*: Այս բաներն իմ ներսում մի անձանոթ ու չափազանց պայծառ հուր էին բոցավառում... Ես ուզում էի խմելու ջուր տալ իմ Սիրեցյալին և ինքս էի ինձ կեղեքված զգում հոգիների փրկության ծարավից... Դեռևս քահանաների հոգիները չէին, որ ինձ գրավում էին, այլ՝ մեծ մեղավորների, ես այրվում էի նրանց հավիտենական հրից կորզելու ցանկությունից...

Իմ նախանձախնդրությունն արթնացնելու համար բարի Աստված ինձ ցույց տվեց, որ Իրեն հաճելի են իմ ցանկությունները: Ես լսեցի, որ մի մեծ հանցագործի[†] մասին էին խոսում, ով մահվան էր դատապարտվել սարսափելի հանցանքների համար, և ամեն բան տանում էր նրան, որ նա պետք է մահանար առանց ապաշխարության: Ես ցանկացա ամեն գնով թույլ չտալ, որ նա դժոխք ընկնի, և դրան հասնելու համար գործադրեցի բոլոր հնարավոր միջոցները: Զգալով, որ ինքքս ոչինչ անել չեմ կարող, ես բարի Աստծուն մատուցեցի մեր Տիրոջ բոլոր անսահման արժանիքներն ու Սուրբ Եկեղեցու բոլոր գանձերը և վերջապես խնդրեցի Սելինին Պատարագ մատուցել տալ իմ մտադրությունների համար՝ չհամարձակվելով ինքս դա ա-

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 19.29

† Խոսքը Անրի Պրանգինիի մասին է, ով խեղդամահ էր արել երկու կնոջ և մի փոքրիկ աղջկա:

նել՝ այն վախից, թե ստիպված կլինեմ խոստովանել, որ դա Պրանզինիի՝ մեծ հանցագործի համար է։ Ես դա ոչ էլ Սելինին էի ուզում ասել, բայց նա ինձ այնպիսի քնքուշ ու ճնշող հարցեր տվեց, որ խոստովանեցի նրան իմ գաղտնիքը։ Բնավ առանց ինձ ծաղրելու՝ նա խնդրեց օգնել ինձ՝ դարձի բերելու իմ մեղավորին։ Ես երախտագիտությամբ համաձայնեցի, որովհետև կը-ցանկանայի, որ բոլոր մարդիկ ինձ միանային՝ շնորհ խնդրելու այդ մեղավորի համար։ Ես սրտիս խորքում վստահություն էի զգում, որ մեր երազանքը կիրականանա, բայց որպեսզի ինձ համարձակություն տայի շարունակելու աղոթել մեղավորների համար, ասացի բարի Աստծուն, որ միանգամայն վստահ եմ, թե Ինքը կների խեղճ ու դժբախտ Պրանզինիին, որ այնքան եմ վստահում Տիրոջ անսահման գթասրտությանը, որ կհավատամ դրան, անգամ եթե նա չխոստովանի և չը-ցուցաբերի զղջման որևէ նշույլ, բայց՝ որ խնդրում եմ Նրանից ընդամենը զղջման «մի նշան»՝ պարզապես իմ մխիթարության համար... Աղոթքս իրագործվեց տառացիորեն... Չնայած նրան, որ հայրիկն արգելել էր մեզ որևէ թերթ կարդալ, ես անհնազանդություն չէի համարում կարդալ այն հոդվածները, որոնք պատ-մում էին Պրանզինիի մասին։ Նրա մահապատժի հա-ջորդ օրը ձեռքիս տակ հայտնվեց «Լա Կռուա»^{*} թերթը։

^{*} «La Croix»-ն՝ «Խաչը», հայտնի կաթոլիկ օրաթերթ է, որ

Ես անմիջապես բացեցի այն և ի՞նչ տեսա... Ա՛խ, ար-
ցունքներս մատնեցին իմ հուզմունքը, և ես ստիպված
եղա թաքնվել... Պրանգինին չէր խոստովանել, նա
բարձրացել էր կառափնարան և պատրաստվել էր
արդեն մտցնել իր գլուխն այդ խավարչտին անցքը,
երբ անսպասելիորեն, համակված մի հանկարծահաս
ոգեշնչմամբ, շրջվել էր, բռնել քահանայի՝ դեպի իրեն
մեկնած խաչելությունը և երեք անգամ համբուրել Նը-
րա սուրբ վերքերը... Իսկ հետո նրա հոգին գնացել էր
ընդունելու բարեգութ դատավճիռը Նրա, Ով հայտ-
նում է, որ Երկնքում ավելի մեծ ուրախություն կլինի
մի մեղավորի համար, ով ապաշխարում է, քան ին-
նըսունինը արդարների համար, որոնց ապաշխա-
րություն պետք չէ*...

Ես ստացել էի խնդրված «նշանը», և այդ նշանը
վստահ հաստատումն էր այն շնորհների, որ Հիսուս
ինձ տվել էր, որպեսզի ինձ կոչի աղոթել մեղավորնե-
րի համար: Մի՞թե Տիրոջ վերքերի առաջ չէր, որ հոգի-
ների ծարավն իմ սիրտն էր մտել՝ տեսնելով Նրա հո-
սող աստվածային արյունը: Ես ուզում էի նրանց խմել
տալ այդ անապական արյունը, որ պետք է իրենց
մաքրեր իրենց աղտերից, և «իմ առաջին զավակի»
շուրթերը հպվեցին սուրբ վերքերին... Ի՛նչ անբացատ-

այժմ էլ հրատարակվում է:

** Ավետարան ըստ Ղուկասի 15.7*

րելիորեն քաղցր արձագանք... Ա՛խ, այս եզակի շնորհից հետո հոգիներ փրկելու իմ ձգտումն օր-օրի աճեց. ինձ թվում էր՝ ես լսում եմ Տիրոջը, Ով ինձ ասում էր, ինչպես սամարացի կնոջը. «Ինձ խմելու ջուր տուր...»*: Դա սիրո իրական փոխանակում էր. ես հոգիներին տալիս էի Տիրոջ արյունը, իսկ Տիրոջը մատուցում այդ նույն հոգիները՝ նորոգված Իր աստվածային ցողով: Ինձ թվում էր՝ այդպես էս կհագեցնեմ Նրա ծարավը, և որքան շատ էի Նրան խմելու ջուր տալիս, այնքան իմ խեղճ փոքրիկ հոգու ծարավն ավելի էր մեծանում, և այդ կիզող ծարավն էր Նա ինձ տալիս որպես Իր սիրո ամենից սքանչելի ըմպելիք...

Կարճ ժամանակում բարի Աստված կարողացավ հանել ինձ այդ նեղ շրջանակից, ուր պտտվում էի՝ չիմանալով, ինչպես դուրս գալ: Մեծ էր երախտագիտությունս, երբ նայում էի այն ճանապարհին, որով Նա ինձ տարել էր, բայց պետք էր նաև, որ ես համապատասխանեի դրան, և եթե մեծագույն քայլն արված էր, ապա դեռ շատ բան կար, որ պետք է հետևում թողնեի: Ազատվելով իր խղճմտանքներից ու ծայրահեղ դյուրագգացությունից՝ իմ միտքը զարգացավ: Ես միշտ էլ սիրել եմ մեծը, գեղեցիկը, բայց այդ շրջանում համակվեցի ճանաչելու ծայրահեղ ցանկությամբ: Չբավարարվելով այն դասերով ու առաջադրանքներով,

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 4.7

որ ուսուցչուհիս ինձ տալիս էր, ես ինձ նվիրեցի պատմության ու գիտության առանձնահատուկ ուսումնասիրությանը: Մյուս առարկաների հանդեպ անտարբեր էի, բայց այս երկուսը գրավում էին իմ ողջ ուշադրությունը, և մի քանի ամսում ես ավելի շատ գիտելիք ձեռք բերեցի, քան ուսմանս տարիների ընթացքում: Ա՛խ, սակայն սա միայն ունայնությունն էր և հոգու տանջանք*... Հաճախ էր միտքս գալիս «Համահետևման» այն գլուխը, որտեղ խոսվում է գիտության մասին, բայց ես, այնուամենայնիվ, մի ելք գտնում էի շարունակելու՝ ասելով ինձ, որ լինելով սովորելու տարիքում՝ վնաս չկա այդպես վարվելու մեջ: Չեմ կարծում, թե վիրավորել եմ բարի Աստծուն (թեև ընդունում եմ, որ անօգուտ ժամանակ եմ վատնել), որովհետև դրան միայն որոշ քանակությամբ ժամեր էի հատկացնում, որոնք չէի ուզում գերազանցել, որպեսզի զսպեի ճանաչելու իմ չափազանց բուռն ցանկությունը... Ես երիտասարդ աղջիկների համար ամենից վտանգավոր տարիքում էի, բայց բարի Աստված ինձ համար արեց այն, ինչ Եզեկիելն է հայտնում իր մարգարեության մեջ. «Ինձ հասնելով՝ Տերը տեսավ, որ իմ ժամանակը եկել է սիրված լինելու: Նա ուխտ կապեց ինձ հետ, և ես Նրանը եղա... Նա Իր թները տարածեց ինձ վրա, լվաց ինձ ջրով և օծեց թանկարժեք յուղերով:

* Հմմտ.՝ Ժողովող 4.16

Ինձ պեսպես հագուստներ հագցրեց՝ տալով մանյակ ու անգին զարդեր... Նա առատորեն սնեց ինձ ամենից ընտիր ալյուրով, մեղրով ու յուղով... Այդժամ ես Նրա աչքին գեղեցիկ եղա, և Նա ինձ դարձրեց զորեղ թագուհի...»*:

Այո, Հիսուս արեց այս ամենն ինձ համար. ես կարող էի ամեն գրածս բառ վերցնել և ապացուցել, որ այն իրականացել է իմ օգտին, բայց վերևում հիշատակած շնորհները դրա բավարար ապացույց են: Ես միայն կիսուսեմ այն կերակրի մասին, որ Նա ինձ բաշխեց «առատորեն»: Վաղուց ի վեր ես կերակրվում էի «Համահետևման» մեջ պարունակվող «ընտիր ալյուրով», դա միակ գիրքն էր, որ ինձ օգուտ էր տալիս, քանի որ դեռ չէի գտել Ավետարանում թաքնված գանձերը: Ես անգիր գիտեի իմ թանկագին «Համահետևման» գրեթե բոլոր գլուխները. այս փոքրիկ գրքույկն ինձ երբեք չէր լքում. ամռանը ես այն կրում էի իմ գրպանում, ձմռանը՝ ձեռնամուշտակիս մեջ, ուստի այն սովորական էր դարձել: Քեռակնոջս տանը շատ էին զվարճանում դրանից և, այն պատահականորեն բաց անելով, ինձ անգիր ասել էին տալիս աչքի առջև հայտնված գլուխը: Տասնչորս տարեկանում, գիտության հանդեպ իմ ունեցած ձգտումով հանդերձ, բարի Աստված գրտավ, որ անհրաժեշտ է «ընտիր ալյուրին» նաև «առա-

* Հմմտ.՝ Եզեկիելի մարգարեությունը 16.8–13

տորեն մեղր ու յուղ» խառնել: Այդ մեղրն ու յուղը Նա ինձ գտնել տվեց Հայր Արմենժոնի՝ ներկայիս աշխարհի վախճանի և ապագա կյանքի գաղտնիքների մասին դասախոսություններում: Այս գիրքը հայրիկին տվել էին իմ թանկագին կարմելիտուհիները, ուստի, հակառակ իմ սովորությանը (քանի որ չէի կարդում հայրիկի գրքերը), խնդրեցի այն՝ կարդալու համար:

Այս ընթերցանությունը նույնպես իմ կյանքի ամենամեծ շնորհներից էր: Ես այն կարդում էի իմ դասասենյակի պատուհանի մոտ, և դրանից զգացած տպավորություններս չափազանց նվիրական ու չափազանց քաղցր են, որպեսզի կարողանամ արտահայտել...

Կրոնի բոլոր մեծ ճշմարտությունները, հավիտենության գաղտնիքները հոգիս սուզում էին մի երջանկության մեջ, որ այս աշխարհից չէր... Ես արդեն կանխագգում էի, թե ինչ է Աստված պատրաստել նրանց համար, ովքեր սիրում են Իրեն (ոչ՝ մարդկային աչքերով, այլ՝ սրտի), և տեսնելով, որ հավիտենական պարզկները որևէ համեմատություն չունեն կյանքի թեթև զոհաբերությունների հետ, ես ցանկացա սիրել Տիրոջը, սիրել կրքով և մատուցել Նրան սիրո բազում նշաններ, քանի դեռ կարող եմ... Ես որոշ հատվածներ արտագրեցի կատարյալ սիրո մասին և այն ընդունելության վերաբերյալ, որ բարի Աստված պետք է մատուցի Իր ընտրյալներին այն պահին, երբ Նա Ինքը

կդառնա նրանց մեծ ու հավիտենական պարգևը, և անդադար կրկնում էի սիրո այդ խոսքերը, որոնք այրել էին իմ սիրտը... Սելինը դարձել էր իմ մտածումների մտերիմ ընկերակիցը. Սուրբ Ծննդից ի վեր մենք կարողանում էինք հասկանալ իրար, տարիքային տարբերությունն այլևս չկար, որովհետև ես մեծացել էի և՛ հասակով, և՛ հատկապես՝ շնորհներով... Նախքան այդ շրջանը հաճախ էի դժգոհում, որ բնավ չգիտեմ Սելինի գաղտնիքները. նա ինձ ասում էր, որ դեռ չափազանց փոքր եմ և պետք է հասնեմ «աթոռակի բարձրության», որպեսզի ինքը կարողանա վստահել ինձ... Ես սիրում էի բարձրանալ այդ թանկագին աթոռակի վրա, երբ նրա կողքին էի լինում, և ասել, որ խոսի ինձ հետ մտերմորեն, բայց իմ ձեռնարկումն անօգուտ էր. դեռ ինչ-որ հեռավորությունն բաժանում էր մեզ...

Հիսուս, Ով կամենում էր, որ մենք միասին առաջ շարժվենք, մեր սրտերում առավել ամուր կապեր հաստատեց, քան արյունակցականը: Նա մեզ դարձրեց հոգևոր քույրեր, և մեզ վրա կատարվեցին Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի օրհներգի խոսքերը (խոսելով Փեսայի հետ՝ հարսը բացականչում է). «Հետևելով քո հետքերին՝ երիտասարդ աղջիկներն հեշտորեն անցնում են ճանապարհը: Առկայծման հպումն ու անխառն գինին աստվածային անուշաբույր հառաչանքներ են ծնում նրանց մեջ»: Այո, շատ հեշտորեն էինք

մենք ընթանում Տիրոջ հետքերով: Սիրո առկայծումները, որ Նա առատորեն ցանում էր մեր հոգիներում, սքանչելի և թունդ գինին, որ Նա մեզ խմել էր տալիս, մեր աչքերի առջևից վերացնում էին անցավոր բաները, և մեր շուրթերից Նրա կողմից ներշնչված սիրո հառաչանքներ էին դուրս էին գալիս: Ի՛նչ քաղցր զրույցներ էինք ամեն երեկո ունենում ձեռնահարկում: Հայացքը հառած հեռուներին՝ դիտում էինք դալուկ լուսինը, որ մեղմորեն բարձրանում էր հսկա ծառերի ետևից... արծաթե ցուլքերը, որ նա սփռում էր քնած բնության վրա... փայլող աստղերը, որ առկայծում էին անհուն լազուրում... երեկոյան քամու թեթև շունչը, որ սահեցնում էր ձյան ամպերը... ամեն բան մեր հոգին դեպի Երկինք էր բարձրացնում՝ դեպի այն գեղեցիկ Երկինքը, որի դեռ միայն «արտաքին բյուրեղյա երեսն»^{*} էինք տեսնում...

Զգիտեմ, թե արդյոք սխալվում եմ, բայց ինձ թվում է՝ մեր հոգիների ապրումները նման էին Սուրբ Մոնիկայի և իր որդու[†] ունեցած ապրումներին, երբ Օստիայի նավահանգստում նրանք սքանչացման մեջ էին սուզվել՝ տեսնելով Արարչի հրաշալիքները... Ինձ թվում է՝ մենք այնպիսի վեհ շնորհներ էինք ստանում, որպիսիք մեծ Սրբերին են պարգևվել: Ինչպես «Համա-

^{*} Ակնարկում է Ալֆրեդ Բեսսի բանաստեղծությունը:

[†] Խոսքը Սուրբ Օգոստինոս Երանելու և իր մոր՝ Սուրբ Մոնիկայի մասին է:

հետևումն» է ասում՝ բարի Աստված Իրեն երբեմն հայտնում է պայծառ ճոխության մեջ, երբեմն էլ՝ «մեղմորեն քողարկված, ստվերների ու պատկերների ետևում»*: Ահա այսկերպ էր, որ Նա կամենում էր հայտնել Իրեն մեր հոգիներին, բայց որքա՛ն թափանցիկ ու թեթև էր այն քողը, որ թաքցնում էր Տիրոջը մեր հայացքից... Կասկածն անհնար էր, այլևս Հավատ և Հույս պետք չէին. Սերը մեզ երկրի վրա գտնել էր տալիս Նրան, Ում մենք փնտրում էինք: «Երբ հանդիպեց մեզ միայնակ, Նա համբուրեց մեզ, որպեսզի հետագայում ոչ ոք մեզ չնախատի»†:

Նման մեծ շնորհները չպետք է անպտուղ մնային, և այդ պտուղներն առատ էին: Առաքինություն գործադրելը մեզ համար դարձավ քաղցր ու բնական. սկզբում երեսս հաճախ էր մատնում ներսիս պայքարը, բայց քիչ-քիչ այն վերացավ, և հրաժարումն ինձ համար հեշտ դարձավ անգամ սկզբնական պահին: Հիսուս ասել է. «Ով ունի, նրան պիտի տրվի, և ունեցածը պիտի ավելացվի»‡: Հավատարմորեն ընդունված մի շնորհի դիմաց Նա ինձ տալիս էր բազում ուրիշները... Նա Իրեն իսկ ինձ Սուրբ Հաղորդության մեջ ավելի հաճախ էր տալիս, քան կարող էի համարձակվել հույս ունենալ: Ես ինձ համար օրենք էի դարձրել ստանալ, ա-

* «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 3, գլուխ 43.4

† Հմմտ.՝ Երգ երգոց 8.1

‡ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 25.29

ռանց որևէ մեկը բաց թողնելու, այն բոլոր Հաղորդությունները, որ իմ խոստովանահայրն ինձ թույլ կրտար կատարել, բայց նրան թողնել որոշելու դրանց քանակը՝ առանց երբևէ նրանից դրանք խնդրելու: Այդ ժամանակ ես բնավ չունեի այն համարձակությունը, որ հիմա ունեմ, հակառակ դեպքում այլ կերպ կվարվեի, որովհետև միանգամայն վստահ եմ, որ մարդը պետք է ասի իր խոստովանահորը Աստծուն ստանալու իր զգացած ձգտման մասին: Ոսկյա սկիհի մեջ մընալու համար չէ, որ Նա ամեն օր իջնում է Երկնքից, այլ՝ գտնելու մի ուրիշ Երկինք, որն Իր համար անսահմանորեն ավելի թանկ է, քան առաջինը, մեր հոգու Երկինքը՝ ստեղծված Իր պատկերով, կենդանի տաճարը Ամենասուրբ Երրորդության...

Հիսուս, որ տեսնում էր իմ ցանկությունը և սրտիս անկեղծությունը, թույլ տվեց, որ մայիս ամսվա ընթացքում իմ խոստովանահայրն ինձ թողնի շաբաթական չորս անգամ Սուրբ Հաղորդություն ստանալ, իսկ երբ այդ գեղեցիկ ամիսն անցավ, նա դրանց հինգերորդն էր ավելացնում ամեն անգամ, երբ որևէ տոն էր լինում: Գորովագին արցունքներ հոսեցին իմ աչքերից խոստովանարանից դուրս գալիս. ինձ թվում էր՝ Հիսուս Ինքն է կամենում Իրեն ինձ տալ, որովհետև շատ կարճ էի խոստովանություն կատարում և երբեք որևէ բան չէի ասում իմ ներքին ապրումների մասին: Այն ճանապարհը, որով քայլում էի, այնքան ուղիղ էր,

այնքան լուսավոր, որ ինձ պետք չէր այլ առաջնորդ՝
բացի Տիրոջից... Ես համեմատում էի հոգևոր առաջ-
նորդներին վատահեղի հայելիների հետ, որոնք հոգի-
ների մեջ Տիրոջն են արտացոլում, և ասում էի, որ իմ
դեպքում բարի Աստված չի գործածում միջնորդ, այլ
գործում է անմիջականորեն...

Երբ պարտիզպանը հոգատարությամբ է շրջապա-
տում մի պտուղ, որ կամենում է ժամանակից շուտ
հասունացնել, դա երբեք նրա համար չէ, որ այն ծա-
ռից կախված թողնի, այլ որպեսզի մատուցի այն ճոխ
պատրաստված սեղանին: Նման նպատակադրու-
թյամբ էր Հիսուս բաշխում Իր շնորհներն Իր փոքրիկ
ծաղկին... Նա, Ով ցնծությամբ բացականչում էր Իր
երկրային կյանքի օրերին. «Գոհությո՛ւն Քեզ, Հա՛յր, որ
ծածկեցիր այս բանը իմաստուններից ու գիտուններից
և հայտնեցիր մանուկներին»*, կամենում էր պայթեց-
նել իմ մեջ Իր գթասրտությունը: Քանի որ ես փոքր էի
և թույլ, Նա խոնարհվեց ինձ վրա ու թաքուն կերպով
սովորեցրեց Իր սիրո գործերը: Ա՛խ, եթե գիտունները,
որ իրենց կյանքն անցկացրել էին ուսանելով, գային
ինձ հարցեր տալու, ապա անկասկած կգարմանային՝
տեսնելով մի տասնչորսամյա երեխայի, որ հասկա-
նում է կատարելության գաղտնիքները, գաղտնիքներ,
որ իրենց ողջ գիտությունը չի կարողանում իրենց բա-

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 10.21

ցահայտել, քանի որ դրանց տիրապետելու համար պետք է հոգով աղքատ լինել...

Ինչպես ասում էր Սուրբ Խուան դե լա Կրուզը իր օրհներգության մեջ. «Ես չունեի ո՛չ առաջնորդ, ո՛չ լույս՝ բացի նրանից, որ շողում էր իմ սրտում, այդ լույսն ինձ ցերեկվա լույսից ավելի վստահորեն էր առաջնորդում դեպի այն վայրը, ուր ինձ սպասում էր Նա, Ով ինձ ճանաչում է կատարելապես»: Այդ վայրը Կարմելն էր, բայց նախքան «կնստեի Նրա հովանու տակ, Ում ձգտում էի»*, պետք է դեռ շատ փորձությունների միջով անցնեի, սակայն աստվածային կանչն այնքան ուժգին էր, որ եթե անգամ ինձ հարկ լիներ կրակների միջով անցնել, ես կանեի դա՝ Տիրոջն հավատարիմ մնալու համար... Կոչմանս մեջ ինձ քաջալերող միայն մեկ հոգի գտա, դա իմ թանկագին Մայրիկն էր... իմ սիրտն հավատարիմ արձագանք գտավ իր սրտում, և առանց նրա՝ ես, անկասկած, չէի հասնի այն օրհնյալ ափին, որն հինգ տարի առաջ ընդունել էր նրան երկնային ցողով հազեցած իր հողի վրա... Այո, հինգ տարի է՝ ես հեռու էի Ձեզնից, թանկագին Մայրիկ, ես կարծում էի, թե կորցրել եմ Ձեզ, բայց փորձության պահին Ձեր ձեռքն էր, որ ինձ ցույց տվեց ճանապարհը, որին պետք է հետևեի... Ես այդ մխիթարության կարիքն ունեի, որովհետև իմ տեսակ-

* Հմմտ.՝ Երգ երգոց 2.3

ցությունները Կարմելում ինձ համար ավելի ու ավելի ցավոտ էին դարձել, ես չէի կարողանում, առանց հակազդեցություն զգալու, խոսել Կարմել մտնելու իմ երազանքի մասին: Մարին, համարելով, որ դեռ չափազանց երիտասարդ եմ, հնարավոր ամեն բան անում էր, որպեսզի խոչընդոտի իմ մուտքին: Նույնիսկ Դուք, Մայրի՛կ, ինձ ստուգելու համար երբեմն փորձում էիք հանդարտեցնել իմ եռանդը: Վերջապես, եթե ես իրոք կոչում չունենայի, սկզբից նեթ կանգ կառնեի, քանի որ հենց սկսեցի արձագանքել Տիրոջ կանչին, անմիջապես խոչընդոտների հանդիպեցի: Ես չցանկացա Սելինին ասել՝ այդքան երիտասարդ տարիքում Կարմել մտնելու իմ ցանկության մասին, և դա ինձ ստիպեց առավել տանջվել, քանի որ ինձ շատ դժվար էր նրանից որևէ բան թաքցնել... Բայց այդ տանջանքը երկար չըտևեց. շուտով իմ թանկագին քույրիկն իմացավ որոշմանս մասին և, բնավ չփորձելով ինձ ետ պահել, հիացնող քաջությամբ ընդունեց այն զոհաբերությունը, որ բարի Աստված նրանից պահանջում էր: Հասկանալու համար, թե այն որքան մեծ էր, պետք է իմանալ, թե մենք ինչ աստիճանի էինք իրար կապված... Կարելի ասել՝ նույն հոգին էր, որ մեզ կյանք էր տալիս: Մի քանի ամիս մենք միասին վայելում էինք այն ամենաքաղցր կյանքը, որ երիտասարդ աղջիկները կարող են երազել, մեր շուրջն ամեն բան համապատասխանում էր մեր ճաշակին, մեզ մեծագույն ազատություն էր

տրված, վերջապես, կարող եմ ասել՝ երկրի վրա մեր կյանքը երջանկության կատարյալ օրինակ էր... Բայց հազիվ էինք հասցրել ճաշակել այդ կատարյալ երջանկությունը, երբ հարկ եղավ կամովին հետ կանգնել դրանից, և իմ թանկագին Սելինը մի պահ անգամ չընդդիմացավ: Մինչդեռ այդ նա չէր, ում Հիսուս առաջինն էր կանչում, և նա կարող էր դժգոհել... ունենալով նույն կոչումն, ինչ ես, այդ նա՝ պետք է գնար... Բայց ինչպես մարտիրոսների ժամանակներում, երբ նրանք, ովքեր մնում էին բանտում, ուրախությամբ խաղաղության համբույր էին տալիս իրենց եղբայրներին, որոնք առաջինն էին դուրս գալիս մարտադաշտ կովի, և մխիթարվում էին այն մտքով, որ հնարավոր է՝ իրենք պահվել են է՛լ առավել մեծ մարտերի համար, այդպես էլ Սելինը թույլ տվեց իր Թերեզին հեռանալ և մնաց միայնակ՝ այն փառավոր ու արյունոտ մարտի համար, որին Հիսուս պատրաստում էր իրեն՝ որպես Իր սիրո ընտրյալի*...

Այսպիսով, Սելինը դարձավ իմ պայքարների ու տառապանքների խորհրդակիցը, նա նույնպիսի մասնակցություն էր ունենում դրանց, ինչպես եթե դա վերաբերեր իր սեփական կոչմանը: Իր կողմից ես վախ

* Նկատի ունի այն բոլոր զրկանքները, որ կրելու էր Սելինը՝ հոր հիվանդության ժամանակ այլևս մենակ մնալով:

չունեի դիմադրության հանդիպելու, բայց չգիտեի, թե ինչպես դա հայտնեմ հայրիկին... Ինչպե՞ս ասեի նրան իր թագուհու հետ բաժանման մասին, նրան, ով նոր էր գոհաբերել իր երեք ավագ դուստրերին... Ա՛խ, ի՛նչ ներքին պայքարների միջով անցա, մինչև խոսելու համարձակություն զգացի իմ ներսում... Մինչդեռ ինձ պետք էր որոշում կայացնել. ես տասնչորսուկես տարեկան էի դառնում. ընդամենը վեց ամիս էր մեզ բաժանում Սուրբ Ծննդյան գեղեցիկ գիշերվանից, և ես որոշել էի մենաստան մտնել ճիշտ այն ժամին, երբ նախորդ տարի ստացել էի «իմ շնորհը»: Իմ մեծ խոստովանության համար ես ընտրեցի Հոգեգալստյան օրը*. ես ողջ օրը Սուրբ Առաքյալներին խնդրում էի աղոթել ինձ համար, ներշնչել ինձ այն բառերը, որ պետք է ասեի... Մի՞թե հիրավի այդ նրա՛նք չպետք է օգնեին այն ամաչկոտ երեխային, ում Աստված կոչել էր՝ աղոթքի ու գոհաբերության միջոցով դառնալու առաքյալների առաքյալ... Միայն հետմիջօրեին՝ երեկոյան ժամերգությունից վերադառնալուց հետո էր, որ հնարավորություն գտա խոսելու իմ թանկագին հայրիկի հետ: Նա գնացել էր ջրամբարի մոտ նստելու և այնտեղ, ձեռքերը խաչած, բնության սքանչելիքներն էր դիտում: Արևը, որի ճառագայթներն արդեն կորցրել էին իրենց ջերմությունը, ոսկով էր պատում բարձր ծառե-

* 29 մայիսի, 1887 թ.

րի գագաթները, որտեղ փոքրիկ թռչուններն ուրախ
 ներբողում էին իրենց երեկոյան աղոթքը: Հայրիկի գե-
 ղեցիկ դեմքին մի երկնային արտահայտություն կար,
 և զգում էի, որ խաղաղությունը լցնում է նրա սիրտը:
 Առանց որևէ բառ ասելու՝ ես գնացի նստեցի նրա կող-
 քին՝ արդեն արցունքներից թաց աչքերով: Նա քրնք-
 շությամբ ինձ նայեց և, գլուխս գրկելով, սրտին սեղ-
 մեց՝ ասելով. «Ի՞նչ կա, իմ փոքրիկ թագուհի... Ասա
 ինձ...»: Հետո բարձրանալով, ասես թաքցնելու համար
 սեփական հուզմունքը, սկսեց դանդաղ քայլել՝ շարու-
 նակելով գլուխս սրտին սեղմած պահել: Արցունքնե-
 րիս միջիս ես խոստովանեցի նրան Կարմել մտնելու
 իմ ցանկությունը, և այդժամ նրա արցունքները եկան
 խառնվելու իմին, բայց նա որևէ բառ չասաց՝ իմ կո-
 չումից ինձ ետ պահելու համար, այլ պարզապես բա-
 վարարվեց ինձ նկատել տալով, որ դեռ շատ երիտա-
 սարդ եմ՝ նման լուրջ որոշում կայացնելու համար:
 Բայց ես այնքան լավ պաշտպանեցի դիրքորոշումս,
 որ հայրիկն իր պարզ ու ուղղամիտ բնավորությամբ
 շուտով համոզվեց, որ իմ ցանկությունը հենց Աստ-
 ծունն է, և իր խոր հավատով բացականչեց, որ բարի
 Աստված իրեն մեծ պատիվ է անում՝ իրենից այդպես
 իր գավակներին խնդրելով: Մենք երկար շարունակե-
 ցինք մեր զբոսանքը, և սիրտս, թեթևացած այն բա-
 րությունից, որով իմ աննման հայրիկն ընդունել էր իր
 խոստովանությունները, մեղմորեն դատարկվում էր

նրա ներսում: Թվում էր՝ հայրիկը վայելում է կատար-
ված գոհաբերության տված լուռ բերկրանքը: Նա ինձ
հետ Սրբի պես էր խոսում, և կուզեի հիշել նրա խոս-
քերը՝ այստեղ գրելու համար, բայց այդ ամենից պահ-
պանել եմ միայն հիշողությունը, որ չափազանց անու-
շաբույր է, որպեսզի հնարավոր լինի փոխանցել: Ինչը
կատարելապես հիշում եմ, այն խորհրդանշական
բանն էր, որ իմ թանկագին արքան արեց՝ առանց դա
գիտակցելու: Մոտենալով մի ոչ բարձր պատի՝ նա
ինձ փոքրիկ սպիտակ ծաղիկներ ցույց տվեց՝ նման
փոքր շուշանների և, քաղելով այդ ծաղիկներից մեկը,
այն տվեց ինձ՝ բացատրելով, թե ինչ հոգատարու-
թյամբ է բարի Աստված ծնունդ տվել նրան և պահ-
պանել մինչև այսօր: Նրան լսելիս ես կարծում էի, թե
իմ պատմությունն եմ լսում, քանի որ այնքան նմա-
նություն կար նրա միջև, ինչ Հիսուս արել էր այդ փոք-
րիկ ծաղկի և փոքրիկ Թերեզի համար... Ես վերցրի
այդ փոքրիկ ծաղիկը՝ որպես մասունք, և տեսա, որ
այն քաղելիս հայրիկն հանել էր դրա բոլոր արմատ-
ները՝ առանց դրանք վնասելու. թվում էր՝ նրան դեռ
վիճակված է ապրել մի ուրիշ՝ ավելի արգասաբեր հո-
ղում, քան այն փափուկ մամուռը, որում անցել էին իր
առաջին այգաբացները... Դա ճիշտ նույն բանն էր, ինչ
հայրիկն արել էր ինձ համար մի քանի վայրկյան ա-
ռաջ՝ թույլ տալով ինձ մագլցել Կարմելի լեռը և լքել
այն մեղմ հովիտը, որն այս կյանքում իմ առաջին քայ-

լերի ականատեսն էր եղել:

Ես իմ փոքրիկ սպիտակ ծաղիկը դրեցի իմ «Համահետևման» մեջ, այն գլխում, որ վերնագրված էր՝ «Այն մասին, որ պետք է սիրել Հիսուսին ամեն բանից վեր»*, և հիմա էլ այն դեռ այնտեղ է, միայն ցողունն է կոտրվել ճիշտ արմատի մոտ, և թվում է՝ սրանով բարի Աստված ինձ ասում է, որ շուտով Ինքը կքանդի Իր փոքրիկ ծաղկի կապերը և չի թողնի նրան, որ նա թառամի երկրի վրա†...

Հայրիկի համաձայնությունը ստանալուց հետո ես կարծում էի, թե կարող եմ անվախորեն թռչել դեպի Կարմել, բայց կոչումս դեռ շատ ցավագին փորձություններ պետք է անցնեմ: Դողալով էր, որ ընդունաձուորոշման մասին հայտնեցի քեռուն: Նա ինձ ամեն տեսակ քնքշությամբ գուրգուրեց, բայց համաձայնություն չտվեց հեռանալու, փոխարենը՝ մինչև 17 տարեկանս լրանալն արգելեց ինձ իր հետ խոսել կոչմանս մասին: Մարդկային ողջամտությանը հակառակ է, ասում էր նա, 15 տարեկան երեխային թույլ տալ, որ մտնի Կարմել. կարմելիտուհու այդ կյանքը աշխարհի աչքերով փիլիսոփայի կյանք է, և ճգնավորական կյանքին մեծ վնաս կհասցնի թույլ տալը անփորձ երեխային փարվել դրան... Բոլորը դրա մասին կխոսեն, և այլն...

* «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 2, գլուխ 7

† Այս տողերը Թերեզը գրում է 1895 թ.-ին...

և այլն... Նա անգամ ասաց, որ հրաշք է հարկավոր, որպեսզի ինքը որոշի ինձ թույլ տալ հեռանալ: Ես մի-անգամայն տեսա, որ բոլոր փաստարկներն անօգուտ կլինեն, ուստի հեռացա խորագույն դառնության մեջ խրված սրտով: Իմ միակ մխիթարությունն աղոթքն էր: Ես աղաչում էի Տիրոջը գործել պահանջվող հրաշքը, որովհետև միայն այդ գնով ես կկարողանայի պատասխանել Իր կանչին:

Բավական երկար ժամանակ անցավ, մինչև նորից համարձակվեցի խոսել քեռու հետ: Ինձ ծայրահեղ դժվար էր նրա մոտ գնալը, իսկ ինչ վերաբերում է իրեն, թվում է՝ նա այլևս չէր մտածում իմ կոչման մասին, բայց ես ավելի ուշ իմացա, որ իմ մեծ տխրությունը շատ էր ազդել իր վրա հոգուտ ինձ: Նախքան թույլ տալը, որ հույսի շող ճառագի իմ հոգում՝ բարի Աստված կամեցավ ինձ շատ ցավագին չարչարանքներ ուղարկել, որոնք երեք օր տևեցին: Ա՛խ, երբեք այդքան լավ չեմ հասկացել, որքան այդ փորձության ընթացքում, աստվածային Մանուկ Հիսուսին որոնող Տիրամոր և Սուրբ Հովսեփի վիշտը... Ես մի տխուր անապատում էի, կամ, ավելի շուտ, հոգիս նման էր մի երեքուն նավակի, որ առանց նավավարի նետված էր փոթորկահույզ ալիքների գրծությանը... Գիտեմ՝ Հիսուս քնած էր այնտեղ՝ իմ նավակում*, բայց գիշերն այնքան

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 8.23–26

խավար էր, որ ինձ անհնար էր Նրան տեսնել, ոչինչ չէր լուսավորում ինձ, անգամ մի կայծակ չէր գալիս ճեղքելու մութ ամպերը... Իհարկե, կայծակի աղոտ լույսը շատ մռայլ է, բայց, ամեն դեպքում, եթե կայծակը բացահայտորեն ճայթեր, ես կկարողանայի մի պահ նշմարել Տիրոջը... սակայն գիշեր էր, հոգու խոր գիշեր... ինչպես Հիսուս՝ Գեթսեմանիի պարտեզում, ես ինձ միայնակ էի զգում՝ չգտնելով մխիթարություն ո՛չ երկրի վրա, ո՛չ էլ՝ Երկնքից. թվում էր՝ բարի Աստված լքել է ինձ... Բնությունն ասես կիսում էր իմ դառը վիշտը, այդ երեք օրերի ընթացքում արևը չճառագեց իր շողերից և ոչ մեկը, ու տեղատարափ անձրև էր հորդում: (Ես նկատել եմ, որ կյանքիս բոլոր կարևոր իրավիճակներում բնությունն արտացոլում էր իմ հոգեվիճակը: Արցունքի օրերին երկինքը լալիս էր ինձ հետ, ուրախության օրերին արևն առատորեն առաքում էր իր զվարթ ճառագայթները, և որևէ ամպ չէր մթագնում երկնային լազուրը...):

Վերջապես, չորրորդ օրը, որ շաբաթ էր, օր՝ նվիրված երկնային բարի Տիրուհուն, ես գնացի քեռուն տեսակցության: Եվ ինչպիսին էր իմ զարմանքը, երբ տեսա, թե նա ինչպես ինձ նայեց ու տարավ իր աշխատասենյակը՝ առանց նույնիսկ իմ կողմից այդպիսի ցանկություն հայտնաձ լինելու... Նա սկսեց ինձ քաղցրաբար հանդիմանելուց, որ ես կարծես իրենից վախենում եմ, և հետո ասաց, որ կարիք չի եղել հրաշք

խնդրելու, այլ ինքը պարզապես խնդրել է բարի Աստծուն իրեն «սրտի պարզ կողմնորոշում տալ», և իր աղոթքը լսվել է... Ա՛խ, ես այլևս կարիք չունեի հրաշք խնդրելու, քանի որ հրաշքն ինձ արդեն պարզևսվել էր. քեռին այլևս առաջվանը չէր: Առանց «մարդկային ողջամտությանը» որևէ հղում անելու՝ նա ինձ ասաց, որ ես մի փոքրիկ ծաղիկ եմ, որը բարի Աստված կամենում է քաղել, և ինքն այլևս դրան չի հակառակվի...

Այդ վճռական պատասխանն իսկապես արժանի էր իրեն: Արդեն երրորդ անգամ այդ մի ուրիշ սերնդի քրիստոնյան թույլ էր տալիս, որ իր սրտի որդեգիր դուստրերից մեկը գնա և փակվի աշխարհից հեռու: Քեռակինը նույնպես հիասքանչ էր իր քնքշությամբ ու նրբանկատությամբ. ես չեմ հիշում, որ իմ փորձության ժամանակ նա ինձ որևէ բառ ասած լինի, որը կըկարողանար մեծացնել այն: Ես տեսնում էի, որ նա չափազանց շատ է խղճում իր խեղճ փոքրիկ Թերեզին, ուստի, երբ ես ստացա իմ թանկագին քեռու համաձայնությունը, նա իրենը նույնպես տվեց, բայց ոչ առանց բազում ձևերով ցույց տալու, որ իմ հեռանալն իրեն վիշտ կպատճառի... Ավա՛ղ, մեր թանկագին հարազատներն այդժամ հեռու էին այն սպասումից, որ իրենցից դեռ երկու անգամ էլ նույնպիսի գոհողություն պետք է պահանջվի*... Բայց խնդրելու համար

* Ակնարկում է հետազայում քրոջ՝ Սելինի, և զարմուհու՝

մշտապես կարկառված ձեռքը բարի Աստված դատարկ չի թողնում, և Իր ամենաթանկ բարեկամները կարողացան այնտեղ առատորեն գտնել այն ուժն ու քաջությունը, որ իրենց այդքան անհրաժեշտ էր... Սակայն սիրտս ինձ շատ հեռու է տանում իմ նյութից, և ես գրեթե ավստասանքով ետ եմ դառնում: Քեռու պատասխանից հետո, Դուք հասկանում եք, Մայրի՛կ, թե ինչ ցնծությամբ ես բռնեցի Բյուսոնե տանող ճանապարհը «այն գեղեցիկ երկնքի ներքո, որի ամպերն ամբողջովին ցրվել էին»... Իմ հոգում նույնպես գիշերն անցել էր: Հիսուս արթնանալով վերադարձրել էր ինձ ուրախությունը, ալիքների աղմուկն հանդարտվել էր, իսկ փորձության քամու փոխարեն՝ մեղմ զեփյուռ էր փչում իմ առագաստին, և ես հավատում էի, որ շուտով կհասնեմ օրհնյալ ափին, որն ինձ չափազանց մոտ էր թվում: Այն իսկապես շատ մոտ էր իմ նավակին, բայց դեռ մի փոթորիկ չէ, որ պետք է բարձրանար և, ծածկելով նրանից իր պայծառ փարոսի լույսը, վախեցներ նրան, թե նա անդարձ հեռացել է այդքան ջերմագին կերպով երազած ափից...

Քեռու համաձայնությունը ստանալուց մի քանի օր անց ես եկա Ձեզ տեսնելու, թանկագի՛ն Մայրիկ, և հայտնեցի իմ ուրախությունը, որ իմ բոլոր փորձություններն անցել են, բայց ինչպիսին էր իմ անակնկալն

ու վիշտը, երբ լսեցի, որ ասացիք, թե Կարմելի մեծավորը* չի համաձայնում, որ ես Կարմել մտնեմ մինչև 21 տարեկանս... Ոչ ոք չէր մտածել այս խոչընդոտի մասին՝ ամենից անհաղթահարելիի: Այնուամենայնիվ, առանց քաջությունս կորցնելու՝ ես ինքս հայրիկի ու Սելինի հետ գնացի մեր Հոր մոտ, որպեսզի փորձեմ սրտաշարժել նրան՝ ցույց տալով, որ Կարմելն իսկապես իմ կոչումն է: Նա մեզ չափազանց սառն ընդունեց: Իմ աննման հայրիկը զուր կերպով հավելեց իր խնդրանքներն իմին, բայց ոչինչ ի գործու չեղավ փոխելու նրա դիրքորոշումը: Նա ինձ ասաց, որ փորձանք չկա հետաձգման մեջ, որ ես կարող եմ կարմելիստուհու կյանք վարել տանը. որ եթե չունենամ խիստ կանոնակարգ, ամեն բան կորած չի լինի... և այլն... և այլն... Վերջապես, նա ավարտեց՝ հավելելով, որ ինքն ընդամենը Սրբազանի ներկայացուցիչն է, և եթե նա ինձ ցանկանա թույլ տալ մտնել Կարմել, ինքն այլևս ոչինչ չի ունենա ասելու... Ես երեցտնից դուրս եկա ամբողջովին արցունքների մեջ, բայց, բարեբախտաբար, ծածկվել էի իմ անձրևանոցով, որովհետև հորդ անձրև էր տեղում: Հայրիկը չգիտեր՝ ինչպես ինձ մըխիթարի... Նա ինձ խոստացավ Բայո տանել, հենց դրա ցանկությունը հայտնեմ, քանի որ վճռել էի հասնել

* Ժան-Բատիստ Դելատրոնտը, ով Սուրբ Հակոբ եկեղեցու հովիվն էր և Լիզյոյի Կարմելի վանքի մեծավորը:

իմ նպատակին, նույնիսկ ասացի, թե կգնամ մինչև իսկ Վեհափառ Հոր մոտ, եթե Սրբազանը չցանկանա ինձ թույլ տալ Կարմել մտնել 15 տարեկանում... Շատ իրադարձություններ եղան նախքան Բայո իմ ուղևորությունը: Արտաքուստ կյանքս նույնն էր թվում. սովորում էի, Սելինի հետ նկարչության դասեր վերցնում, և իմ հմուտ ուսուցչուհին ինձ մոտ շատ ընդունակություններ էր նկատում իր արվեստի մեջ: Ես հատկապես աճում էի քարի Աստծու հանդեպ սիրո մեջ, ես այնպիսի պոռթկումներ էի զգում իմ սրտում, որոնք ինձ մինչ այդ անձանոթ էին, երբեմն սիրո իրական հափշտակություններ էի ունենում: Մի երեկո, չիմանալով՝ ինչպես ասեմ Տիրոջը, որ սիրում եմ Իրեն և թե որքան եմ ուզում, որ Ինքն ամենուր սիրված ու փառավորված լինի, կսկիծով մտածում էի, որ Նա դժոխքից երբեք սիրո որևէ նշան չի կարող ստանալ, այդժամ ասացի քարի Աստծուն, որ Իրեն հաճելին անելու համար միանգամայն համաձայն կլինեմ ինձ այնտեղ նետված տեսնել, որպեսզի Նա հավիտենապես սիրված լինի աստվածանարգության այդ վայրում... Ես գիտեի, որ դա չի կարող Իրեն փառավորել, քանի որ Նա միայն մեր երջանկությունն է կամենում, բայց երբ մենք սիրում ենք, կարիք ենք զգում բազում հիմար բաներ ասելու, և եթե ես այդպես էի խոսում, դա նրանից չէր, թե Երկինքը չէր հարուցում իմ նախանձախնդրությունը, այլ՝ որովհետև այդժամ իմ Եր-

կինքն այլ բան չէր, եթե ոչ՝ Սերը, և ես Պողոս Առաքյալի պես զգում էի, որ ինձ ոչինչ չի կարող բաժանել այն Աստվածային Էակից*, Ով հափշտակել էր ինձ...

Նախքան կհեռանայի աշխարհից, բարի Աստված ինձ մխիթարություն տվեց մոտիկից ճանաչելու մանուկների հոգիները: Լինելով ընտանիքում ամենից փոքրը՝ ես երբեք չէի ունեցել այդ երջանկությունը: Ահա՛ այն տխուր հանգամանքները, որոնք ինձ համար հնարավոր դարձրին այդ: Մի խեղճ կին՝ մեր սպասուհու բարեկամուհին, մահացավ ծաղկուն տարիքում՝ թողնելով բոլորովին փոքր երեք երեխաների: Իր հիվանդության ընթացքում մենք մեր տանն էինք պահում երկու փոքրիկ աղջիկներին, որոնցից մեծը վեց տարեկան չկար: Ես ողջ օրը նրանցով էի զբաղվում, և մեծ հաճույք էր ինձ համար տեսնել, թե ինչ անկեղծությամբ էին նրանք հավատում այն ամենին, ինչ ասում էի: Պետք է որ Սուրբ Մկրտությունը հոգիների մեջ շատ խորը սերմանի աստվածային առաքիլությունները†, որովհետև մանկուց դրանք արդեն ի հայտ են գալիս, և ապագա բարիքների հույսը բավարար է լինում, որպեսզի նրանք գոհողությունների գրնան: Երբ ես ուզում էի իմ երկու փոքրիկ աղջիկներին միմյանց հետ շատ համերաշխ տեսնել, փոխանակ

* Պողոս Առաքյալի թուղթը հռոմեացիներին 8.35–39

† Հավատը, հույսը և սերը:

խաղալիքներ ու կոնֆետներ խոստանալու նրան, ով կզիջի իր քույրիկին, ես նրանց պատմում էի այն հավերժական պարզևների մասին, որ փոքրիկ Հիսուս տալու է Երկնքում խելոք փոքրիկ մանուկներին: Նրանցից ավագը, ում դատողականությունն արդեն ըսկըսել էր զարգանալ, ուրախությունից փայլող աչքերով ինձ էր նայում և բազում հմայիչ հարցեր տալիս փոքրիկ Հիսուսի ու Նրա գեղեցիկ Երկնքի մասին և ոգևորված խոստանում էր ինձ, որ միշտ կզիջի իր քույրիկին: Նա ասում էր, որ կյանքում երբեք չի մոռանա, թե իրեն ինչ է ասել «մեծ օրիորդը», քանի որ այսպես էր նա ինձ անվանում... Մոտիկից տեսնելով այս անմեղ հոգիները՝ ես հասկացա, թե ինչ դժբախտություն է նրանց պատշաճ չձևավորելը՝ սկսած իրենց վաղ տարիքից, երբ նրանք նման են փափուկ մոմի, որի վրա կարելի է թողնել ինչպես՝ առաքինությունների, այնպես էլ՝ արատների հետքը... Ես հասկացա այն, ինչ Հիսուս ասել է Ավետարանում. «Ավելի լավ կլինի նետված լինել ծովի խորքը, քան գայթակդեցնել այս փոքրիկներից մեկին»*:

Ա՛խ, որքա՛ն հոգիներ կհասնեին սրբության, եթե նրանք ճիշտ ուղղորդված լինեին...

Գիտեմ՝ բարի Աստված չունի որևէ մեկի կարիքը՝ Իր գործն անելու համար, բայց ինչպես որ Նա թույլ է

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 18.6

տալիս հմուտ այգեպանին հազվագյուտ ու նուրբ բույսեր աճեցնել և դրա համար տալիս է նրան անհրաժեշտ գիտելիքը՝ Իրեն թողնելով դրանք պտղաբեր դարձնելու հոգսը, այնպես էլ Հիսուս կամենում է, որ օգնեն Իրեն հոգիներ աճեցնելու Իր աստվածային գործում:

Ի՞նչ կպատահեր, եթե անզգույշ այգեպանը պատշաճ կերպով չպատվաստեր իր ծառերը, եթե չկարողանար ճանաչել դրանցից յուրաքանչյուրի բնությունը և ցանկանար, որ դեղձենու վրա վարդեր բուսնեն... Դա կորստյան կմատներ ծառը, որը մինչդեռ լավն էր և կարող էր պտուղ տալ:

Ահա այսպես է, որ պետք է կարողանալ դեռ մանկուց ճանաչել, թե ինչ է բարի Աստված կամենում հոգիներից, և արձագանքել Նրա շնորհի ներգործությանը՝ առանց երբևէ դրանից առաջ անցնելու կամ այն զսպելու:

Ինչպես փոքրիկ թռչուններն են սովորում երգել՝ լսելով իրենց ծնողներին, այնպես էլ երեխաներն են սովորում առաքինությունների գիտությունը՝ աստվածային Սիրո այդ վսեմ երգը, այն հոգիների կողքին, որոնք կարգված են ձևավորելու նրանց կյանքի համար:

Հիշում եմ, որ իմ թռչունների մեջ մի դեղձանիկ ունեի, որը սքանչելի կերպով երգում էր, և ունեի նաև մի վշահավիկ, որին «մայրական» գուրգուրանքներ էի

բաշխում, քանի որ նրան «որդեգրել» էի, նախքան նա կկարողանար վայելել իր ազատության երջանկությունը: Այս խեղճ փոքրիկ բանտարկյալը ծնողներ չունեի, որ իրեն երգել սովորեցնեին, բայց առավոտից երեկո լսելով իր ընկերակից դեղձանիկի զվարթ դայլայլները՝ ցանկացավ կրկնել նրան... Այս ձեռնարկումը դժվար էր վշահավիկի համար, և իր նուրբ ձայնը մեծ դժվարություններ ուներ համաձայնեցվելու իր երաժշտության ուսուցչի հնչեղ ձայնին: Հմայիչ էր տեսնել խեղճ փոքրիկի ջանքերը, բայց դրանք, ի վերջո, հաջողությամբ պսակվեցին, քանի որ իր դայլայլը, լիովին պահպանելով իր շատ ավելի մեծ նրբությունը, կատարելապես նույնը դարձավ, ինչ դեղձանիկին:

Ախ իմ թանկագին՝ Մայրիկ, այդ Դուք եք, որ ինձ երգել եք սովորեցրել... Այդ Ձեր ձայնն է եղել, որ հմայել է ինձ մանկությունից ի վեր, և այժմ ես մխիթարությունն ունեմ լսելու, թե նման եմ Ձեզ... Գիտեմ, թե դեռ որքան հեռու եմ դրանից, բայց հույս ունեմ, չնայած իմ տկարությանը, հավիտենապես նույն օրհներգը կրկնել, ինչ Դուք...

Նախքան Կարմել մտնելս ես դեռ շատ փորձառություններ ունեցա կյանքի և աշխարհի դառնությունների վերաբերյալ, բայց այս մանրամասներն ինձ չափազանց հեռու կտանեն, ուստի վերադառնամ իմ կոչման պատմությանը: Հոկտեմբերի 31-ը դեպի Բայո իմ ուղևորության նշանակված օրն էր: Ես մեկնեցի

հայրիկի հետ միայնակ՝ սիրտս լի հույսով, բայց նաև՝ բավական հուզված՝ եպիսկոպոսարանում իմ ներկայանալու մտքից: Կյանքումս առաջին անգամ պետք է գնայի այցելություն կատարելու՝ առանց իմ քույրերի ընկերակցության, և այդ այցելությունը եպիսկոպոսի էր... Ես, որ երբևէ կարիք չէի ունենում խոսելու՝ բացի միայն՝ ինձ ուղղված հարցերին պատասխանելու համար, այժմ ինքս պետք է բացատրեի իմ այցի նպատակը, ձևակերպեի պատճառները, որոնք ստիպում են ինձ Կարմել մտնելու թույլտվություն հայցել, մի խոսքով՝ պետք է ցույց տայի իմ կոչման հիմնավորվածությունը: Ա՛խ, ի՛նչ արժեցավ ինձ այդ ուղևորությունը: Բարի Աստված պետք է ինձ մի շատ յուրահատուկ շնորհ պարգևեր, որպեսզի ես կարողանայի հաղթահարել իմ մեծ ամաչկոտությունը... Շատ ճշմարիտ է նաև, որ «սերը երբեք չի մտածում անհնարի-նությունների մասին, որովհետև ամեն բան հնարավոր է համարում և ամեն բան՝ թույլատրված»*: Իսկապես, միայն Տիրոջ հանդեպ սերը կարող էր ինձ ստիպել հաղթահարել այդ դժվարությունները և նրանք, որ հաջորդեցին, որովհետև Նա ցանկացավ, որ ես իմ կոչումը շատ մեծ փորձությունների գնով ձեռք բերեմ...

Այսօր, երբ ես վայելում եմ Կարմելի միայնությունը

* «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 3, գլուխ 5

(հանգիստ առնելով Նրա հովանու տակ, Ում այդքան ջերմագին կերպով ձգտել էի*), տեսնում եմ, որ շատ քիչ եմ վճարել իմ երջանկության համար և պատրաստ կլինեի շատ ավելի մեծ տառապանքներ կրել՝ այն ձեռք բերելու համար, եթե այն դեռ չունենայի...

Հորդ անձրև էր տեղում, երբ հասանք Բայո: Հայրիկը, որ չէր ցանկանում տեսնել, թե ինչպես է իր փոքրիկ թագուհին եպիսկոպոսարան մտնում՝ իր գեղեցիկ զգեստն ամբողջովին թրջած, նրան հանրակառք նրստեցրեց և տարավ տաճար: Այնտեղ էլ սկսվեցին իմ անհաջողությունները: Սրբազանն ու իր ողջ հոգևորական դասը մասնակցում էին թաղման մի մեծ արարողության: Եկեղեցին լի էր սգացող կանանցով, և բոլորն ինձ էին նայում՝ իմ պայծառ զգեստով ու սպիտակ գլխարկով: Ես կուզեի դուրս գալ եկեղեցուց, բայց անձրևի պատճառով դրա մասին մտածել անգամ չէր կարելի, և ինձ է՛լ առավել խոնարհեցնելու համար բարի Աստված թույլ տվեց, որ հայրիկն իր նահապետական պարզությամբ ինձ տանի տաճարի ամենաառջևի մասը: Չցանկանալով նրան վշտացնել՝ ես սիրալիր կերպով հնազանդվեցի և այդ զվարճանքը մատուցեցի Բայոյի բարի բնակիչներին, որոնց կցանկանայի երբեք ճանաչած չլինել... Վերջապես, գլխավոր խորանի հետևում գտնվող մի մատուռում կարո-

* Հմմտ.՝ Երգ երգոց 2.3

դացա հանգիստ շունչ քաշել և երկար ժամանակ այնտեղ մնացի՝ ջերմագին աղոթելով ու սպասելով, որ անձրևը դադարի և թույլ տա մեզ դուրս գալ։ Իջնելիս հայրիկն իմ ուշադրությունը հրավիրեց կառույցի գեղեցկության վրա, որը, դատարկված լինելով, ինձ շատ ավելի մեծ էր թվում, սակայն միայն մեկ միտք էր ինձ զբաղեցնում, և ես ոչնչից չէի կարողանում հաճույք ստանալ։ Մենք գնացինք ուղիղ Հայր Ռևերոնիի մոտ, ով տեղյակ էր մեր այցից, քանի որ անձամբ էր նշանակել ուղևորության օրը, բայց նա այնտեղ չէր, ուստի մենք ստիպված էինք թափառել փողոցներով, որոնք ինձ շատ տխուր թվացին։ Վերջապես վերադարձանք եպիսկոպոսարանի մոտ, և հայրիկն ինձ մի գեղեցիկ հյուրանոց տարավ, ուր ես ըստ արժանվույն չգնահատեցի հմուտ խոհարարին։ Խեղճ հայրիկն իմ հանդեպ աներևակայելի քնքշություն էր ցուցաբերում. նա ինձ ասում էր, որ չվշտանամ, և որ Սրբազանը, վստահաբար, կհամաձայնի իմ խնդրանքին։ Հանգստանալուց հետո վերադարձանք Հայր Ռևերոնիի մոտ։ Մի պարոն եկավ միևնույն ժամանակ, բայց առաջնորդական տեղապահը նրան քաղաքավարի կերպով խրնդրեց սպասել և մեզ առաջինը հրավիրեց իր սենյակ (խեղճ պարոնը շատ ժամանակ ունեցավ ձանձրանալու, քանի որ այցելությունը երկար տևեց)։ Հայր Ռևերոնին շատ սիրալիկ էր թվում, բայց կարծում եմ՝ մեր ուղևորության առիթն իրեն շատ զարմացրեց։ Ժպտա-

լով ինձ նայելուց և մի քանի հարցեր տալուց հետո նա մեզ ասաց. «Ես կներկայացնեմ ձեզ Սրբազանին, կը-խնդրեի հետևել ինձ»: Աչքերիս մեջ փայլող արցունք-ներ տեսնելով՝ նա ավելացրեց. «Ա՛խ, ես ադամանդ-ներ եմ տեսնում... պետք չէ Սրբազանին դրանք ցույց տալ...»: Նա մեզ եպիսկոպոսների դիմանկարներով զարդարված մի քանի շատ ընդարձակ սենյակներով անցկացրեց: Այդ մեծ սրահներում ինձ տեսնելով՝ ես ինձ մի խեղճ, փոքրիկ մրջյուն էի թվում և ինքս ինձ հարց էի տալիս, թե ինչ պետք է համարձակվեմ ասել Սրբազանին: Նա քայլում էր ճեմասրահում երկու քա-հանանների միջև, և ես տեսա, թե ինչպես Հայր Ռևե-րոնին նրան մի քանի խոսք ասաց ու վերադարձավ իր հետ: Մենք սպասում էինք նրան իր աշխատասենյա-կում. այնտեղ երեք հսկայական բազկաթոռներ էին դրված բուխարու դիմաց, ուր վառ կրակ էր ճարճա-տում: Տեսնելով Նորին Մեծությանը մտնելիս՝ հայրի-կը ծնկի եկավ իմ կողքին՝ նրա օրհնությունը ստանա-լու համար, հետո Սրբազանը հայրիկին նստեցրեց բազկաթոռներից մեկին, ինքը նստեց նրա դիմաց, իսկ Հայր Ռևերոնին ցանկացավ ինձ նստեցնել մեջտեղի բազկաթոռին. ես քաղաքավարի կերպով հրաժարվե-ցի, սակայն նա պնդեց՝ ասելով, որ ցույց տամ, թե արդյոք կարող եմ հնազանդվել: Ես անմիջապես նըս-տեցի՝ առանց մտածելու և ինձ անհարմար զգացի՝ տեսնելով, որ նա նստեց աթոռի վրա, մինչ ես սուզվել

Էի մի բազկաթոռի մեջ, ուր ինձ պես չորս հոգի կարող էին հարմարավետ տեղավորել (ավելի հարմարավետ, քան ես, քանի որ ես հեռու էի ինձ այդպես զգալուց...): Հույս ունեի, թե հայրիկը կխոսի, բայց նա ինձ ասաց, որ ես ինքս Սրբազանին ներկայացնեմ մեր այցելության նպատակը: Ես դա արեցի հնարավորինս պերճախոս կերպով, սակայն Նորին Մեծությունը, սովոր լինելով պերճախոսության, թվում է, այնքան էլ զգացված չէր իմ պատճառաբանություններով, որոնց փոխարեն՝ մեծավորի մի խոսքն ինձ ավելի օգտակար կլիներ, ինչը, դժբախտաբար, ես չունեի, և նրա՝ դեմ լինելը ոչ մի կերպ չէր խոսում հոգուտ ինձ...

Սրբազանը հարցրեց ինձ, թե արդյոք երկար ժամանակ է, որ երազում եմ Կարմել մտնել: «Օ, այո՛, Սրբազա՛ն, շատ երկար...»: «Դե լավ, – ծիծաղելով ասաց Հայր Ռևերոնին, – միևնույն է, չեք կարող ասել, թե 15 տարի է, ինչ ունեք այդ երազանքը»: «Դա ճիշտ է, – պատասխանեցի ես՝ նույնպես ժպտալով, – բայց շատ տարիներ չկան կրճատելու, որովհետև երազել եմ միանձնուհի դառնալ իմ գիտակցության արթնացումից ի վեր և, հենց լավ ճանաչել եմ Կարմելը, երազել եմ այնտեղ մտնել, որովհետև գտնում էի, որ այդ միաբանությունում կիրականանան իմ հոգու բոլոր իղձերը»: Չգիտեմ, Մայրի՛կ, թե արդյոք հենց սրանք էին իմ բառերը. կարծում եմ՝ դրանք է՛լ ավելի խրթին էին, բայց, ի վերջո, իմաստը սա էր:

Սրբազանը, մտածելով հայրիկին հաճելի լինել, փորձեց ինձ համոզել մի քանի տարի էլ մնալ նրա կողքին, ուստի բավական զարմացավ և մտափոխվեց՝ տեսնելով նրան իմ կողմը բռնելիս և ինձ համար միջնորդելիս, որպեսզի թույլտվություն ստանամ թոչեզնալու 15 տարեկանում: Մինչդեռ ամեն բան անօգուտ եղավ. նա ասաց, որ նախքան իր որոշում կայացնելը Կարմելի մեծավորի հետ զրույցը պարտադիր է: Ես չէի կարող ուրիշ ավելի ցավալի բան լսել, որովհետև գիտեի մեր Հոր վճռական մերժման մասին, ուստի, առանց հաշվի առնելու Հայր Ռևերոնիի խորհուրդը, ես Սրբազանին ոչ միայն ցույց տվեցի ադամանդներ, այլև դրանք մատուցեցի նրան... Ես տեսա, որ նա ազդվել էր. ինձ գրկելով՝ նա գլուխս հենեց իր ուսին և այնպես էր ինձ գուրգուրում, ինչպես ոչ ոքի, թվում է, երբևէ չէր գուրգուրել: Նա ինձ ասաց, որ ամեն բան կորած չէ, և ինքը շատ ուրախ է, որ ես պետք է դեպի Հռոմ ճամփորդություն կատարեմ, որպեսզի գորացնեմ իմ կոչումը, և որ փոխանակ լաց լինելու՝ պետք է ուրախ լինեմ: Նա ավելացրեց, որ հաջորդ շաբաթ՝ Լիգյո գնալուց առաջ, ինքը կխոսի իմ մասին Սուրբ Հակոբ եկեղեցու հովվի հետ, և ես Իտալիայում, վրատահաբար, կստանամ իր պատասխանը: Ես հասկացա, որ անօգուտ է նորից խնդրելը, բացի այդ՝ էլ ոչինչ չունեի ասելու, քանի որ սպառել էի պերճախոսությանս բոլոր պաշարները:

Սրբազանը մեզ ուղեկցեց մինչև այգին: Հայրիկը նրան շատ զվարճացրեց՝ ասելով, որ ես ավելի մեծ երևալու համար մազերս վեր էի բարձրացրել: (Սա չմոռացվեց, որովհետև Սրբազանը երբեք չի խոսում «իր փոքրիկ դստեր» մասին՝ առանց պատմելու մազերի այդ պատմությունը...): Հայր Ռևերոնին ցանկացավ մեզ ուղեկցել մինչև եպիսկոպոսարանի այգու վերջը, նա հայրիկին ասաց, որ երբևէ նման բան տեսնված չէ. «Հայրը նույնքան նախանձախնդիր է իր զավակին բարի Աստծուն հանձնելու, որքան զավակն ինքը՝ իրեն նվիրաբերելու...»:

Հայրիկը նրանից որոշ բացատրություններ խնդրեց ուխտագնացության վերաբերյալ, այդ թվում՝ թե ինչպես է պետք հագնվել՝ Վեհափառ Հոր առաջ ներկայանալու համար: Դեռ աչքերիս առջև է, թե ինչպես նա պտտվեց Հայր Ռևերոնիի առաջ՝ հարցնելով նրան. «Այսպես լա՞վ է, ինչպես հիմա...»: Նա նաև Սրբազանին ասաց, որ եթե նա ինձ թույլ չտա Կարմել մտնել, ես այդ շնորհը կխնդրեմ Սրբազան Քահանայապետից: Իմ թանկագին արքան շատ պարզ էր իր խոսքերում ու վարվեցողության մեջ, բայց նա այնքա՛ն գեղեցիկ էր... նա մի բոլորովին բնական վեհանձնություն ուներ, որ պետք է շատ դուր գար Սրբազանին, ով սովոր էր շրջապատված լինել սալոնային վարվելակերպի բոլոր կանոններն իմացող անձանցով, բայց ոչ՝ անձամբ Ֆրանսիայի և Նավարրայի արքայով ու իր

փոքրիկ թագուհով...

Երբ հայտնվեցի փողոցում, արցունքներս նորից սկսեցին հոսել, ոչ այնքան՝ իմ վշտի պատճառով, որքան՝ տեսնելով իմ թանկագին հայրիկին, որ ապարդյուն ուղևորություն էր ձեռնարկել... Նա, ով ուրախությամբ պատրաստվում էր հեռագիր ուղարկել Կարմել՝ հայտնելով Սրբազանի դրական պատասխանը, ստիպված էր վերադառնալ՝ ոչինչ չունենալով... Ա՛խ, որքա՛ն տխուր էի... Ինձ թվում էր՝ ապագա ընդմիշտ փշրված է, և որքան ավելի էի մոտենում եզրագծին, այնքան իմ գործերն ինձ ավելի խճճված էին թվում: Հոգիս խրվել էր դառնության մեջ, բայց նաև՝ խաղաղության, քանի որ միայն բարի Աստծու կամքն էի փնտրում:

Լիզյո վերադառնալուց անմիջապես հետո գնացի մխիթարություն փնտրելու Կարմելում և այն գտա Ձեր կողքին, իմ թանկագի՛ն Մայրիկ: Օ ո՛չ, ես երբեք չեմ մոռանա այն ամենը, ինչ Դուք տարաք իմ պատճառով: Եթե չվախենայի պղծել այդ խոսքերը՝ գործածելով դրանք, ապա կարող էի ասել այն, ինչ Իր Չարչարանքների գիշերն Հիսուս ասում էր Իր առաքյալներին. «Այդ դուք եք, որ իմ բոլոր փորձությունների մեջ միշտ ինձ հետ եք եղել»*... Իմ սիրելի քույրերը նույնպես ինձ շատ քաղցրաբար մխիթարեցին...

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 22.28

ԳԼՈՒԽ Զ

Ճանապարհորդություն դեպի Հոռմ
(1887)

*Փարիզ. Հաղթանակաց Տիրամոր բազիլիկը –
Շվեյցարիա – Միլան, Վենետիկ, Բոլոնիա, Լորենո –
Կոլիզեոսը և կատակոմբները – Ընդունելությունը
Լևոն XIII Պապի մոտ – Նեապոլ, Ասսիզի –
Վերադարձը Ֆրանսիա – Սպասման երեք ամիսները*

Դեպի Բայո ուղևորությունից երեք օր անց ես պետք է շատ ավելի հեռավոր մեկը կատարեի՝ դեպի հավերժական քաղաք... Ա՛խ, այդ ի՛նչ ճամփորդություն էր... Այն ինձ ավելի շատ բան սովորեցրեց, քան ուսմանս երկար տարիները, այն ինձ ցույց տվեց ամեն անցնող բանի ունայնությունը և՛ որ ամեն բան հոգու տանջանք է արեգակի ներքո*... Այնուամենայնիվ, ես շատ գեղեցիկ բաներ տեսա, տեսա արվեստի ու հոգևոր մշակույթի բոլոր հրաշալիքները, մանավանդ քայլեցի այն նույն հողի վրայով, ինչ Սուրբ Առաքյալները, այն հողի, որ ողողվել էր Մարտիրոսների արյամբ, և հոգիս աճեց՝ հաղորդակցվելով սրբությունների...

Ես շատ երջանիկ եմ, որ եղել եմ Հոռմում, բայցև

* Ժողովող 2.11

հասկանում եմ աշխարհի այն մարդկանց, ովքեր կարծեցին, թե հայրիկն ինձ այս մեծ ճամփորդությունը կատարել տվեց, որպեսզի փոխի վանական կյանքի մասին իմ մտքերը. այնտեղ իսկապես կային բաներ, որոնք կարող էին սասանել քիչ ամրացած կոչումը: Երբեք ապրած չլինելով բարձրաշխարհիկ մարդկանց մեջ՝ Սելինն ու ես հայտնվեցինք ազնվականների միջավայրում, որոնցից էր գրեթե բացառապես բաղկացած ուխտագնացությունը: Ա՛խ, հեռու էին մեզ հրապուրելուց այդ բոլոր տիտղոսներն ու «դը»-երը և մեզ պարզապես գոլորշի էին թվում... Հեռվից դրանք երբեմն մի փոքր մշուշով էին պատել իմ աչքերը, բայց մոտիկից ես տեսա, որ «ամեն փայլող բան ոսկի չէ», և հասկացա «Համահետևման» այս խոսքը. «Մի՛ հետապնդիր այն ստվերը, որ մեծ անուն է կոչվում, մի՛ ցանկացիր ո՛չ բազում կապեր, ո՛չ էլ որևէ մարդու առանձնակի ընկերությունը»*:

Ես հասկացա, որ իրական մեծությունը գտնվում է հոգու մեջ և ոչ՝ անվան, որովհետև ինչպես ասում է Եսային. «Տերն Իր ընտրյալներին նոր անուն պիտի տա»†, իսկ Հովհաննես Առաքյալն էլ ասում է. «Ով հաղթի, նրան կտամ մի սպիտակ քար և վրան գրված մի նոր անուն, որ ոչ ոք չգիտի, բացի նրանից, ով այն

* «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 3, գլուխ 24

† Եսայու մարգարեությունը 65.15

ընդունում է»*: Ուրեմն՝ Երկնքում է, որ մենք կիմանանք, թե որոնք են մեր ազնվական տիտղոսները: Այդժամ յուրաքանչյուրն Աստծուց կատանա իր արժանի գովասանքը, և նա, ով երկրի վրա ցանկացել է լինել ամենաաղքատն ու ամենամոռացվածը՝ հանուն Տիրոջ հանդեպ սիրո, կլինի առաջինը, ամենաազնվականն ու ամենահարուստը...

Երկրորդ փորձառությունը, որ ունեցա, քահանաներին է վերաբերում: Երբեք ապրած չլինելով նրանց միջավայրում՝ ես չէի կարողանում հասկանալ Կարմելի բարեփոխման հիմնական նպատակը: Մեղավորների համար աղոթելն ինձ հիացնում էր, բայց աղոթելը քահանաների հոգիների համար, որոնք, կարծում էի, բյուրեղից ավելի մաքուր են, ինձ զարմանալի էր թվում...

Ա՛խ, իմ կոչումը ես հասկացա Իտալիայում, և այն շատ հեռու չէր՝ այդպիսի օգտակար գիտելիքի հետեւից գնալու համար...

Մեկ ամիս շարունակ ես ապրեցի շատ սուրբ քահանաների հետ և տեսա, որ թեև իրենց վսեմ կոչումն իրենց բարձրացնում է հրեշտակներից էլ վեր, իրենք դրանից պակաս թույլ ու փխրուն մարդիկ չեն... Եթե սուրբ քահանաները, որոնց Հիսուս Իր Ավետարանում «երկրի աղ» է անվանում, իրենց վարքով ցույց են տա-

* Հմմտ.՝ Հովհաննեսի հայտնությունը 2.17

լիս, որ աղոթքների ծայրահեղ կարիք ունեն, ապա ի՞նչ ասել նրանց մասին, որոնք գաղջ են*: Մի՞թե Հիսուս չի ասել դարձյալ. «Եթե աղը անհամանա, ինչո՞վ այն կաղվի»†:

Ախ իմ Մայրի՛կ, որքա՛ն գեղեցիկ է այն կոչումը, որի նպատակը հոգիների համար նախատեսված աղի պահպանությունն է: Այդ կոչումը Կարմելինն է, որովհետև մեր աղոթքների ու զոհողությունների միակ նրպատակը առաքյալների առաքյալ լինելն է՝ աղոթելով իրենց համար, մինչ իրենք ավետարանում են հոգիներին իրենց խոսքով և հատկապես՝ իրենց օրինակով... Այստեղ պետք է կանգ առնեմ, որովհետև եթե շարունակեմ խոսել սրա մասին, երբեք չեմ ավարտի...

Ես պատրաստվում եմ, թանկագի՛ն Մայրիկ, պատմել Ձեզ իմ ճամփորդությունը որոշ մանրամասներով. ներեցեք ինձ, եթե դրանք չափազանց շատ լինեն, ես չեմ մտածում գրելուց առաջ և իմ ազատ ժամանակի սակավության պատճառով այնքան տարբեր ժամերի եմ գրում, որ շարադրանքս, հնարավոր է, Ձեզ ձանձրալի թվա... Ինձ մխիթարում է այն միտքը, որ Երկրնքում ես Ձեզ դարձյալ կպատմեմ իմ ստացած շնորհների մասին և այդժամ կկարողանամ դա անել հաճելի ու հմայիչ բառերով... Այլևս ոչինչ չի գա ընդհատե-

* Հովհաննեսի հայտնությունը 3.16

† Ավետարան ըստ Մատթեոսի 5.13

լու մեր մտերմիկ զրույցները, և մի հայացքից Դուք ամեն բան կհասկանաք... Ավա՛ղ, քանի որ դեռ ստիպված եմ օգտագործել տխուր երկրի լեզուն, կփորձեմ դա անել փոքրիկ մանկան պարզությամբ, ով ճանաչում է իր մոր սերը...

Նոյեմբերի յոթին էր, որ ուխտագնացությունը մեկնարկեց Փարիզից, բայց հայրիկը մեզ այդ քաղաք տարավ մի քանի օր առաջ, որպեսզի շրջենք այնտեղ:

Առավոտյան ժամը երեքին ես հատեցի դեռևս քնած Լիզյո քաղաքը, և շատ զգացողություններ այդ պահին անցան հոգուս միջով: Զգում էի, որ գնում եմ դեպի անհայտը, և որ մեծ բաներ են ինձ սպասում այնտեղ... Հայրիկն ուրախ էր. երբ գնացքը սկսեց շարժվել, նա այս հին մեղեդին երգեց. «Գլորի՛յ ը, գլորի՛յ ը, իմ կա՛ռք, ահա մենք մեծ ճանապարհին ենք»: Առավոտյան հասնելով Փարիզ՝ մենք անմիջապես սկսեցինք շրջել այնտեղ: Խեղճ հայրիկը շատ ջանք թափեց՝ մեզ գոհացնելու համար, ուստի մենք շուտով տեսանք մայրաքաղաքի բոլոր հրաշալիքները: Իսկ ես դրանցից միայն մեկը գտա, որն ինձ հիացրեց, այդ հրաշալիքը «Հաղթանակաց Տիրամայրն» էր: Ա՛խ, չեմ կարող արտահայտել այն, ինչ զգացի Նրա ոտքերի առաջ... Այն շնորհները, որ Նա պարգևեց, ինձ այնքան խորապես հուզեցին, որ միայն արցունքներս փոխանցեցին իմ երջանկությունը, ինչպես իմ առաջին Հաղորդության օրը... Տիրամայրն ինձ զգալ տվեց, որ այդ իսկա-

պես Ինքն էր, որ ժպտացել էր ինձ ու բժշկել: Ես հասկացա, որ Նա հսկում է ինձ, և որ ես Իր զավակն եմ, ուստի այլևս չեմ կարող Իրեն այլ կերպ անվանել, քան «Մամա», որովհետև դա ինձ է՝ առավել քնքուշ էր թրվում, քան «Մայր»-ը... Ի՛նչ ջերմագին կերպով խնդրեցի Նրան մշտապես պահպանել ինձ և շուտով իրագործել իմ երազանքը՝ ինձ թաքցնելով Իր կուսական քողի ստվերում... Ա՛խ, դա իմ առաջին մանկական երազանքներից էր... Մեծանալով ես հասկացել էի, որ այդ Կարմելում է, ուր ես իսկապես կարող եմ գտնել Տիրամոր քողը, և դեպի այդ արգասավոր լեռն էր, որ ուղղվում էին իմ բոլոր երազանքները...

Ես նաև խնդրեցի Հաղթանակաց Տիրամորը հեռացնել ինձնից այն ամենը, ինչը կարող էր արատավորել իմ մաքրությունը: Ես գիտեի, որ ճամփորդության ընթացքում, ինչպիսին այդ մեկն էր դեպի Իտալիա, շատ բաներ կհանդիպեն, որոնք կարող են խռովել ինձ, հատկապես՝ որովհետև, չճանաչելով չարը, վախենում էի բացահայտել այն՝ դեռևս սեփական փորձով հասկացած չլինելով, որ մաքուրների համար ամեն ինչ մաքուր է*, և որ պարզ ու շիտակ հոգին ոչնչի մեջ չար բան չի տեսնում, որովհետև, ի վերջո, չարը գոյություն ունի միայն անմաքուր սրտերում, այլ ոչ՝ անշունչ առարկաների մեջ... Ես աղոթեցի նաև Սուրբ

* Պողոս Առաքյալի թուղթը Տիտոսին 1.15

Հովսեփին, որ հսկի ինձ, քանի որ դեռ մանկուց նվիրում ունեի նրա հանդեպ, որը միախառնվում էր Տիրամոր հանդեպ իմ ունեցած սիրուն: Ամեն օր ես այս աղոթքն էի ասում՝ «Ո՛վ Սուրբ Հովսեփ, հայր և պաշտպան կուսանաց», ուստի առանց վախի էր, որ ձեռնարկեցի իմ երկար ճամփորդությունը. ես այնքան լավ էի պաշտպանված, որ ինձ թվում էր՝ անհնար է վախենալ:

Մոնմարտրի բազիլիկում Սուրբ Սրտին ընծայվելուց հետո մենք երկուշաբթի օրը, առավոտյան 7-ին մեկնեցինք Փարիզի*: Շուտով մենք ծանոթացանք ուխտագնացության մասնակիցների հետ: Ես, լինելով այնքան ամաչկոտ, որ սովորաբար հազիվ էի համարձակվում խոսել, նկատեցի, որ կատարելապես ազատվել եմ այդ կաշկանդող տկարությունից. ի մեծ զարմանս ինձ՝ ես ազատորեն խոսում էի բոլոր մեծ տիկնանց, քահանաների և անգամ՝ Կուտանսի եպիսկոպոսի հետ: Ինձ թվում էր՝ ես միշտ այդ միջավայրում եմ ապրել: Կարծում եմ՝ մենք բավականին սիրվեցինք բոլորի կողմից, և հայրիկը, թվում է, հպարտ էր իր երկու դուստրերով: Բայց եթե նա հպարտ էր

* Նկատենք, որ Թերեզը չի խոսում Փարիզի հանրահայտ Էյֆելյան աշտարակի մասին, որովհետև դրա շինարարությունը միայն մի քանի ամիս է, ինչ սկսվել էր, իսկ բացումը պետք է տեղի ունենար 1889 թ.-ին՝ ճամփորդությունից մեկուկես տարի անց:

մեզնով, ապա մենք էլ նույնչափ հպարտ էինք նրանով, որովհետև բոլոր ուխտավորների մեջ չկար ավելի գեղեցիկ կամ ավելի առանձնացող մեկը, քան իմ թանկագին արքան: Նա սիրում էր շրջապատված լինել իմ ու Սելինի ընկերակցությամբ, և հաճախ, երբ մենք դուրս էինք գալիս կառքից, և ես հեռանում էի իրենից, նա կանչում էր ինձ, որպեսզի ձեռքս իրեն տամ, ինչպես Լիզյոյում... Հայր Ռևերոնին ուշադիր հետևում էր մեր բոլոր գործողություններին, և ես հաճախ էի նկատում, որ նա հեռվից մեզ է նայում: Երբ սեղանի շուրջը նրա առաջ չէի նստում, նա հնար էր գտնում պտտվելու, որպեսզի նայեր ինձ և լսեր, թե ինչ եմ ասում: Անկասկած նա կամենում էր ճանաչել ինձ՝ իմանալու համար, թե արդյոք իսկապես կարող եմ կարմելիստուհի լինել: Կարծում եմ՝ նա պետք է որ բավարարված լիներ իր ուսումնասիրությամբ, որովհետև ճամփորդության ավարտին, թվում է, բավական լավ էր տրամադրված իմ հանդեպ, բայց Հռոմում նա հեռու էր իմ նկատմամբ բարեհաճ լինելուց, ինչպես կպատմեմ ավելի ուշ: Նախքան ժամանելն այդ «հավերժական քաղաքը»՝ մեր ուխտագնացության հանգրվանը, մեզ հնարավորություն տրվեց շատ հրաշալիքներ տեսնել: Առաջինը Շվեյցարիան էր՝ իր լեռներով, որոնց գագաթները կորչում էին ամպերի մեջ, հազարավոր տարբեր եղանակներով ժայթքող իր գեղանի ջրվեժներով և հսկայական պտերանմաններով

ու վարդագույն ցախիներով պատված իր խորունկ հովիտներով: Ա՛խ, թանկագի՛ն Մայրիկ, որքա՛ն բարիք տվեցին բնության այդ առատորեն հորդող գեղեցկություններն իմ հոգուն: Ինչպե՛ս դրանք բարձրացրին այն դեպի Նա, Ով կամեցավ այդպիսի գլուխգործոցներ սփռել տարագրության մի երկրում, որը միայն մեկ օրվա կյանք պետք է ունենա... Աչքերս ինձ չէին բավականացնում դիտելու համար: Պատուհանի մոտ կանգնած՝ ես գրեթե կորցնում էի շունչս: Ես կուզեի միաժամանակ վագոնի երկու կողմերում լինել, որովհետև շրջվելով տեսնում էի հեքիաթային բնապատկերներ, որ բոլորովին տարբեր էին նրանցից, որոնք տարածվում էին իմ առաջ:

Երբեմն մենք հայտնվում էինք լեռան գագաթին, և մեր ոտքերի տակ բացվող անդունդները, որոնց խորությունը մեր հայացքը չէր կարողանում չափել, թրվում է, պատրաստ էին կուլ տալ մեզ... կամ էլ դա մի սքանչելի փոքրիկ գյուղ էր՝ իր գեղանի լեռնային տրնակներով ու իր զանգակատնով, որի վերևում մեղմորեն մի քանի ձյունաճերմակ ամպեր էին օրորվում... Քիչ հեռու մի հսկայական լիճ էր՝ ոսկեգոծված արևի վերջին շողերով: Խաղաղ ու մաքուր ջրերը, որ իրենց մեջ միախառնում էին երկնքի լազուրի երանգները մայր մտնող արևի կրակներին, մեր սքանչացած հայացքի առաջ պատկերում էին ամենից բանաստեղծական ու հեքիաթային տեսարանը, որ կարելի է պատ-

կերացնել... Լայն հորիզոնի խորքում սարեր էին նըշմարվում, որոնց անորոշ եզրագծերը կվրիպեին մեր աչքերից, եթե արևից փայլող դրանց ձյունապատ գագաթները չգային՝ է՛լ առավել հմայք հաղորդելու այդ գեղեցիկ լճին, որ հիացնում էր մեզ...

Նայելով այս բոլոր գեղեցկություններին՝ հոգուս մեջ շատ խոր մտածումներ էին ծնվում: Ինձ թվում էր՝ ես արդեն հասկանում եմ Աստծու մեծությունն ու Երկնքի հրաշքները... Վանական կյանքն իմ առջև պատկերվում էր այնպես, ինչպես կա՝ իր հնագանդությամբ, ստվերում արվող իր փոքրիկ զոհողություններով: Ես հասկանում էի, թե որքան հեշտ է պարփակվել քո ներսում, մոռանալ սեփական կոչման վրսեմ նպատակը, և ասում էի ինքս ինձ. «Հետագայում՝ փորձության ժամին, երբ Կարմելում բանտարկված՝ կկարողանամ տեսնել աստղազարդ երկնքի միայն մի փոքրիկ անկյունը, կհիշեմ այն, ինչ այսօր տեսնում եմ, և այս մտածումն ինձ քաջություն կտա, ու ես հեշտությամբ կմոռանամ իմ խղճուկ ու մանր հետաքրքրությունները՝ նայելով Աստծու մեծությանն ու գործությանը, միմիայն Որին եմ ուզում սիրել: Ես չեմ ունենա հարդին ինձ գամելու դժբախտությունը՝ այժմ, երբ «իմ սիրտը կանխագգացել է այն, ինչ Տերը պատրաստել է Իրեն սիրողների համար...»^{*}»:

^{*} Պողոս Առաքյալի առաջին թուղթը կորնթացիներին 2.9

Բարի Աստծու զորությամբ հիանալուց հետո ես կարողացա հիանալ նաև այն զորությամբ, որ Նա պարզևեղ է Իր արարածներին: Իտալիայի առաջին քաղաքը, որ այցելեցինք, Միլանն էր: Ամբողջովին սպիտակ մարմարից նրա Մայր տաճարը՝ իր բազմաթիվ արձաններով, որոնք բավական էին՝ գրեթե անհաշվելի մի ժողովուրդ կազմելու համար, մենք ուսումնասիրեցինք իր փոքրագույն մանրամասներով: Սելինն ու ես անվախ էինք, միշտ առաջինը և հետևում էինք անմիջապես Սրբազանին, որպեսզի տեսնեինք այն ամենը, ինչ վերաբերում էր Սրբերի մասունքներին, և լավ լսեինք բացատրությունները: Ուստի՝ երբ նա Պատարագ էր մատուցում Սուրբ Կարլոսի գերեզմանին, մենք հայրիկի հետ Խորանի հետևում էինք՝ գլուխներս հպած տապանակին, որն ամփոփում էր քահանայապետական շապիկով զգեստավորված Սրբի մարմինը: Այսպես ամենուր էր... (Բացառությամբ՝ երբ խոսքը վերաբերում էր բարձրանալուն այնտեղ, ուր եպիսկոպոսական կոչումը դա անել թույլ չէր տալիս, քանի որ այդժամ մենք լավ գիտեինք ինչպես չհետևել Նորին Մեծությանը)... Թողնելով, որ երկչոտ տիկնայք տաճարը պսակող առաջին փոքրիկ զանգակատները բարձրանալուց հետո ձեռքերով ծածկեն իրենց երեսները, մենք հետևեցինք ամենահամարձակ ուխտավորներին և հասանք մինչև ամենավերջին մարմարե զանգակատան գագաթը, որտե-

դից հիացանք՝ տեսնելով մեր ոտքերի տակ տարածվող Միլան քաղաքը, որի բազում բնակիչները փոքր մրջնաբույն էին հիշեցնում... Իջնելով մեր բարձունքից՝ մենք սկսեցինք կառքով մեր շրջագայությունները, որոնք պետք է մեկ ամիս տևեին և ընդմիջտ հագեցնեին կառքով անհոգնել շրջելու իմ ձգտումը... Կամպո Սանտոն* մեզ նույնիսկ ավելի հիացրեց, քան Մայր տաճարը: Նրա բոլոր սպիտակ մարմարե արձանները, որոնց՝ հանճարի դուրն ասես կենդանություն էր տվել, մի տեսակ անփութությամբ սփռված էին ընդարձակ գերեզմանոցում, ինչն ինձ համար ավելացնում էր դրանց հմայքը... Ցանկանում էիր մխիթարել քեզ շրջապատող այդ կատարյալ կերպարների: Նրանց դեմքերի արտահայտություններն այնքան ճշմարիտ էին, նրանց վիշտն՝ այնքան խաղաղ ու խոնարհ, որ չես կարողանում չխոստովանել, որ անմահության մասին մտքերը պետք է լցրած լինեն այդ գրլուխգործոցները կերտած վարպետների սիրտը: Ահա մի երեխա, որ ծաղիկներ է նետում իր ծնողների գե-

* Կամպո Սանտոն (կամ՝ Կամպոսանտո, իտ.՝ «սուրբ հող») միջնադարյան գերեզմանատուն է Պիզայում, որ, համաձայն լեգենդի, կառուցվել է Չորրորդ խաչակրաց արշավանքի ժամանակ Գողգոթայից նավով բերված սուրբ հողի շուրջը, սակայն այստեղ Թերեզը խոսում է Միլանի գերեզմանատան մասին, որին ժողովուրդը նույնպես «Կամպոսանտո» էր անվանում:

րեզմանին. մարմարը, թվում է, կորցրել է իր կշիռը, և նուրբ ծաղկաթերթերն ասես սահում են երեխայի մատների միջով, քամին կարծես արդեն քշում է դրանք և տարուբերում այրիների թեթև քողերն ու երիտասարդ աղջիկների մազերը զարդարող ժապավենները: Հայրիկը նույնքան հիացած էր, որքան և մենք: Շվեյցարիայում նա հոգնել էր, բայց հետո, վերագրտնելով իր կայտառությունը, նա զմայլվում էր մեր առաջ հառնող գեղեցիկ տեսարաններով, արվեստագետի իր հոգին երևան էր գալիս հավատի ու հիացմունքի արտահայտություններով, որոնք հայտնվում էին իր գեղեցիկ դեմքին: Մի ծեր պարոն (ֆրանսիացի), որ, անկասկած, չունեի նույնքան բանաստեղծական հոգի, աչքի ծայրով մեզ էր նայում և, ձևացնելով, թե ցավում է, որ չի կարողանում կիսել մեր հիացմունքը, ծաղրանքով ասում էր. «Ա՛խ, ի՛նչ խանդավառ մարդիկ են ֆրանսիացիները»: Կարծում եմ՝ այս խեղճ պարոնը ավելի լավ կաներ՝ մնար իր տանը, որովհետև ինձ չթվաց, թե նա բավարարված է իր ճամփորդությամբ. նա հաճախ էր մեր կողքին հայտնվում, և մշտապես բողոքներ էին դուրս գալիս իր բերանից. նա դժգոհ էր կառքերից, հյուրանոցներից, մարդկանցից, քաղաքներից, ի վերջո՝ ամեն ինչից... Հայրիկն իրեն հատուկ մեծահոգությամբ փորձում էր սփռփել նրան, իր տեղն էր զիջում նրան և այլն... իսկ ինքն իրեն ամենուր միշտ լավ էր զգում՝ բնավորությամբ լինելով

իր ոչ սիրալիր հարևանի ճիշտ հակապատկերը... Ա՛խ, որքա՛ն տարբեր կերպարներ տեսանք, և որքա՛ն հետաքրքիր է ուսումնասիրել աշխարհը, երբ պատրաստվում ես լքել այն...

Վենետիկում պատկերը կատարելապես փոխվեց. մեծ քաղաքների աղմուկի փոխարեն՝ լռության մեջ լսվում էին միայն գոնդոլավարների բացականչություններն ու թիերի առաջացրած ալիքների ճողփյունը: Վենետիկն անհրապույր չէր, բայց այդ քաղաքն ինձ տխուր թվաց: Դոժերի պալատը փառահեղ էր, բայց այն նույնպես տխուր էր իր ընդարձակ սրահներով, որտեղ ի ցույց էին դրված ոսկին, փայտը, ամենից թանկարժեք մարմարն ու մեծագույն վարպետների կտավները: Արդեն վաղուց նրա զրնգուն կամարները դադարել էին լսել տիրակալների ձայնը, ովքեր կյանքի ու մահվան վճիռներ էին արձակում այն սրահներում, որոնցով անցնում էինք... Դադարել էին տառապել դժբախտ բանտարկյալները, որոնց դոժերը փակում էին այդ ստորգետնյա խցերում ու զնդաններում... Այցելելով այդ սարսափելի բանտերը՝ ես ինձ պատկերացնում էի մարտիրոսների ժամանակներում և կուզեի կարողանալ այնտեղ մնալ, որպեսզի հետևեի նրանց... Բայց պետք էր արագորեն դուրս գալ այնտեղից և անցնել «Հոգոցների կամրջով», որն այդպես էր անվանվել այն ազատագրման հոգոցների պատճառով, որ դատապարտյալներն արձակում էին, երբ

իրենց ազատված էին տեսնում այդ ստորգետնյա խորշերի սարսափներից, որոնց համեմատ՝ նախընտրում էին մահը...

Վենետիկից հետո գնացինք Պադովա, որտեղ երկրպագեցինք Սուրբ Անտոնիոսի լեզվին, հետո՝ Բոլոնիա, որտեղ տեսանք Սուրբ Կատերինային, որ պահպանում է Մանուկ Հիսուսի համբույրի հետքը: Շատ հետաքրքիր մանրամասներ կան, որ կարող էի ներկայացնել ամեն քաղաքի և մեր ճամփորդության առանձին բազում փոքր հանգամանքների վերաբերյալ, բայց դրանք երբեք չէի ավարտի, ուստի կգրեմ միայն հիմնական մանրամասները:

Ուրախությամբ էր, որ հեռացա Բոլոնիայից. այդ քաղաքն ինձ անտանելի էր դարձել ուսանողների պատճառով, որոնցով լցված էր, և որոնք շարք էին կազմում, երբ մենք դժբախտություն էինք ունենում ոտքով դուրս գալու, հատկապես՝ այն փոքրիկ դիպվածի պատճառով, որ պատահեց ինձ հետ՝ նրանցից մեկի հետ կապված, և ես երջանիկ էի, որ ճանապարհ բռնեցինք դեպի Լորենտո: Չեմ զարմանում, որ Տիրամայրն այդ վայրն է ընտրել Իր օրհնյալ տունը տեղափոխելու համար*, քանի որ այնտեղ խաղաղությունը,

* Համաձայն կաթոլիկ աշխարհում տարածված լեգենդի՝ այն տունը, որտեղ ծնվել է Տիրամայրը և ստացել Ավետիսը, Խաչակրաց արշավանքների ժամանակ Պադեստինից հրաշքով տեղափոխվում է Լորենտո (հրականում այն միջնա-

ուրախությունն ու աղքատությունը թագավորում են տիրապես. ամեն բան պարզ է ու հասարակ, կանայք պահպանել են իրենց նրբագեղ իտալական զգեստները և մյուս քաղաքների կանանց պես չեն կրկնօրինակել Փարիզի նորաձևությունը: Կարճ ասած՝ Լորետոն հմայեց ինձ... Եվ ինչ ասեմ Սուրբ տան մասին... Ա՛խ, խորն էր հուզմունքս, երբ հայտնվեցի նույն հարկի տակ, ինչ Սուրբ ընտանիքը, երբ նայեցի այն պատերին, որոնց վրա Հիսուս հառել էր Իր աստվածային հայացքը, երբ տրորեցի այն հողը, որի վրա Սուրբ Հովսեփը քրտինք էր թափել, որտեղ Մարիամն Իր գրկում էր կրել Հիսուսին՝ Նրան Իր կուսական արգանդում կրելուց հետո... Ես տեսա այն փոքրիկ սենյակը, որտեղ Հրեշտակն այցելել է Տիրամորը... Ես դրեցի իմ վարդարանը Մանուկ Հիսուսի փոքրիկ թասիկի մեջ... Ի՛նչ սքանչելի են այս հիշողությունները...

Բայց մեր ամենից մեծ մխիթարությունը հենց Հիսուսին Իր տան մեջ ընդունելն էր և Իր կենդանի տաճար լինելը հենց այն վայրում, որը Նա պատվել էր Իր ներկայությամբ: Համաձայն Իտալայում ընդունված սովորության՝ ամեն եկեղեցում Մասնատուփը պահ-

դարում Պաղեստինից տեղափոխվում է Իտալիա՝ ավագակային քոչվոր ցեղերի ասպատակություններից պաշտպանելու համար): Դրա շուրջը հետազայում մեծ բազիլիկ է կառուցվում՝ դառնալով կաթոլիկ աշխարհում հռչակավոր ուխտատեղի:

վում է միայն մեկ գոհասեղանի վրա, և միայն այնտեղ կարելի է Սուրբ Հաղորդություն ստանալ: Այդ գոհասեղանը հենց նույն բազիլիկում էր, որտեղ գտնվում էր և Սուրբ տունը՝ որպես թանկագին ադամանդ՝ պարփակված մարմարե սպիտակ զարդատուփի մեջ: Բայց դա չգոհացրեց մեզ. մենք ուզում էինք հենց ադամանդի ներսում ստանալ Սուրբ Հաղորդությունը, այլ ոչ՝ զարդատուփի... Հայրիկը, իրեն բնորոշ հեզությամբ, վարվեց՝ ինչպես բոլորը, իսկ Սելինն ու ես գնացինք փնտրելու այն քահանային, որ ամենուր մեզ ուղեկցում էր և հենց իսկը պատրաստվում էր հատուկ արտոնությամբ Պատարագ մատուցել Սանտա Կազալում*: Նա երկու փոքրիկ Նշխար խնդրեց, որոնք դրեց իր մաղզմայի վրա՝ մեծ Նշխարի կողքին, և Դուք հասկանում եք, թանկագին՝ Մայրիկ, թե ինչ հրճվանք էր մեզ երկուսիս համար՝ Սուրբ Հաղորդություն ստանալ այդ օրհնյալ տանը... Դա կատարելապես երկնային երջանկություն էր, որ բառերն անկարող են փոխանցել: Եվ ինչպիսի՞ն այն կլինի, երբ մենք Հաղորդություն ստանանք երկնային Արքայի հավիտենական բնակարանում... Այդժամ մեր ուրախությունն այլևս չի ավարտվի, չի լինի այլևս բաժանման տխրություն, և կարիք չի լինի մեզ հիշատակ ունենալու համար գաղտագողի քչփորել Աստվածային ներկայությամբ սրբ-

* Իտալերեն՝ Սուրբ տուն:

բացված պատերը, որովհետև Իր տունը մերը կլինի հավիտենապես... Նա չի ուզում մեզ տալ Իր երկրային տունը, այլ պարզապես այն ցույց է տալիս, որպեսզի մեզ սիրել տա աղքատությունն ու ծածուկ կյանքը, իսկ մեզ համար Նա պատրաստել է Իր փառավոր Դոյակը, որտեղ մենք Իրեն այլևս չենք տեսնի թաքնված՝ երեխայի կամ սպիտակ Նշխարի կերպարանքի ներքո, այլ՝ այնպես, ինչպես Նա կա՝ Իր անսահման փառքի պայծառության մեջ...

Հիմա Հռոմի մասին է, որ մնաց՝ պատմեմ, Հռոմի՝ մեր ճամփորդության հանգրվանի, ուր ես կարծում էի, թե մխիթարություն կգտնեմ, բայց ուր խաչ գտա... Երբ հասանք, գիշեր էր, ու բոլորս քնած էինք, և մեզ արթնացրին կայարանի աշխատողները, որ բացականչում էին. «Roma, Roma»: Դա երազ չէր. ես Հռոմում էի...

Առաջին օրն անցավ պարիսպներից դուրս, և դա թերևս ամենասքանչելին էր, որովհետև բոլոր հուշարձանները պահպանել էին հնության իրենց կնիքը, մինչդեռ Հռոմի կենտրոնում կարելի էր կարծել, թե Փարիզում ես՝ տեսնելով հյուրանոցների ու խանութների շքեղությունը: Հռոմեական արվարձաններով այդ զբոսանքից ինձ շատ քաղցր հիշողություն մնաց: Ես բնավ չեմ խոսի այն վայրերի մասին, որ մենք այցելեցինք. բավականին գրքեր կան, որ լիովին նկարագրում են դրանք. այլ կպատմեմ միայն զգացածս հիմնական տպավորությունները: Ամենաքաղցրերից

մեկը, որն ինձ ցնցեց, այն էր, երբ տեսա Կոլիզեումը: Ես վերջապես տեսնում էի այն մրցադաշտը, ուր այդ-
քան մարտիրոսներ էին հեղել իրենց արյունը Տիրոջ
համար: Ես արդեն պատրաստվում էի համբուրել այն
հողը, որ իրենք սրբացրել էին, բայց ի՞նչ հիասթա-
փություն. կենտրոնն ընդամենը ավերակների մի
կույտ էր, որը ուխտավորները պետք է բավարարվեին
դիտելով, քանի որ մուտքն արգելապատնեշով փակ-
ված էր, բացի այդ՝ ոչ ոք չէր էլ ցանկանում փորձել
մտնել այդ փլատակների մեջ... Բայց կարելի՞ էր հաս-
նել Հռոմն չիջնել Կոլիզեում... Դա ինձ անհնար էր թը-
վում, և ես այլևս չէի լսում ուղեվարի բացատրու-
թյունները, ու միայն մի միտք էր ինձ զբաղեցնում՝ իջ-
նել մրցադաշտ... Տեսնելով մի աշխատողի, որը, ձեռ-
քին աստիճան պահած, անցնում էր, հասա այն վի-
ճակի, որ ուզում էի այն խնդրել նրանից, բայց, բարե-
բախտաբար, չիրագործեցի մտադրությունս, որովհե-
տև նա ինձ խելագարի տեղ կոներ... Ավետարանում
ասվում է, որ Մարիամ Մագդաղենացին, անդադար
գերեզմանի մոտ մնալով ու ներս նայելու համար քա-
նիցս կռանալով, ի վերջո երկու հրեշտակների տե-
սավ*: Իր պես ես էլ, լիովին գիտակցելով երազանքնե-
րըս իրագործված տեսնելու անհնարինությունը, շա-
րունակում էի կռանալ փլատակների կողմը, ուր ցան-

** Ավետարանը ըստ Հովհաննեսի 20.11–12*

կանում էի իջնել, և, ի վերջո, ես տեսա ոչ թե հրեշտակների, այլ՝ այն, ինչ փնտրում էի, և ուրախությունից բացականչեցի ու ասացի Սելինին. «Արագ արի՛, մենք կկարողանանք անցնել...»: Մենք անիջապես անցանք արգելապատնեշն այն տեղից, ուր փլատակները հավասարվում էին նրան, և ահա արդեն մագրլցում էինք ավերակների վրայով, որոնք փլուզվում էին մեր ոտքերի տակ:

Հայրիկը մեզ էր նայում՝ զարմացած մեր համարձակությունից, և շուտով մեզ ասաց, որ վերադառնանք, բայց երկու փախստականներն այլևս ոչինչ չէին լսում: Ինչպես մարտիկներն են զգում, որ վտանգի պահին ավելանում է իրենց քաջությունը, այնպես էլ մեր ուրախությունն էր աճում՝ մեր երազանքների հանգրվանին հասնելու համար կրած դժվարությունների համեմատ: Սելինը, որ ինձնից ավելի հեռատես էր, լսել էր ուղեվարին և, հիշելով, որ նա պատմել էր խաչով նշված մի սալիկի մասին, որը ցույց էր տալիս այն վայրը, ուր կռվել են մարտիրոսները, սկսեց փնտրել այն: Շուտով, այն գտնելով և ծնկի գալով այդ սուրբ հողի վրա, մեր հոգիները միախառնվեցին միասնական աղոթքի մեջ... Սիրտս շատ ուժգին բաբախում էր, երբ շուրթերս մոտեցան առաջին քրիստոնյաների արյամբ կարմիր ներկված փոշուն: Ես շնորհ խնդրեցի՝ նույնպես մարտիրոսվելու Տիրոջ համար և սրտիս խորքում զգացի, որ աղոթքս լսվել է... Այս ա-

մենք շատ կարճ ժամանակում կատարվեց: Մի քանի քար վերցնելուց հետո մենք վերադարձանք ավերակված պատերին՝ վերսկսելու մեր վտանգավոր ձեռնարկումը: Հայրիկը, մեզ այդքան երջանիկ տեսնելով, չկարողացավ նախատել, և ես նկատեցի, որ նա հրապարտ է մեր քաջությամբ... Բարի Աստված ակնհայտորեն պահպանեց մեզ, որովհետև ուխտավորները չնկատեցին մեր բացակայությունը՝ լինելով մեզնից ավելի հեռու և, անկասկած, զբաղված՝ շքեղ կամարները դիտելով, որտեղ ուղեվարը նրանց ուշադրությունը հրավիրում էր «փոքրիկ վարունգների և վերևում բազմած անկուշտների»^{*} վրա, ուստի՝ ոչ նա, ոչ էլ «պարոնայք աբբաները» չիմացան այն ուրախությունը, որ լցնում էր մեր սրտերը...

Կատակումբներն ինձ վրա նույնպես շատ խոր տրավավորություն թողեցին. նրանք ճիշտ այնպիսին էին, ինչպիսին պատկերացրում էի, երբ կարդում էի մարտիրոսների վարքում դրանց նկարագրությունը: Այնտեղ մեր շնչած օդն ինձ այնքան անուշահոտ էր թը-

^{*} Այստեղ Թերեզը կատակում է ուղեվարի խոսքի հետ կապված, ով ֆրանսերեն այդքան էլ լավ չէր խոսում՝ ասելով. «*les petits cornichons et les cupides posés dessus*» («փոքրիկ վարունգները և վերևում բազմած անկուշտները»), փոխանակ ասելու՝ «*les corniches et les petits cupidons posés dessus*» («քիվերը և վերևում բազմած փոքրիկ կուպիդոնները (սիրո աստվածներ)»):

վում, որ ցերեկվա զգալի մասն այնտեղ անցկացնելուց հետո ինձ թվում էր, թե ընդամենը մի քանի վայրկյան է, ինչ այնտեղ ենք... Անշուշտ պետք էր մի քանի հիշատակ վերցնել կատակումներից, ուստի, թողնելով, որ թափորը մի փոքր հեռանա, Սելինն ու Թերեզը միասին սողոսկեցին Սուրբ Սեսիլիայի հին գերեզմանի խորքը և վերցրին այն հողից, որ սրբացվել էր նրաներկայությամբ: Նախքան Հռոմի իմ ճամփորդությունը ես որևէ առանձնահատուկ նվիրում չունեի այս Սրբի նկատմամբ, բայց այցելելով եկեղեցու վերածված իր տունը՝ իր մարտիրոսության վայրը, իմանալով, որ նրան անվանում են հարմոնիայի թագուհի՝ ոչ թե իր գեղեցիկ ձայնի կամ երաժշտական տաղանդի համար, այլ՝ ի հիշատակ այն կուսական երգի, որ նա երգել է՝ իր սրտի խորքում թաքնված երկնային Փեսայի համար, ես իր հանդեպ զգացի ավելին, քան նվիրումը՝ ընկերուհու իսկական քնքշություն... Նա դարձավ իմ սիրելի Սուրբը, իմ մտերիմ բարեկամը... Նրանում ամեն բան հիացնում էր ինձ, հատկապես՝ իր անձնվիրությունը, իր անսահման վստահությունը, որն իրեն ի գործու էր դարձրել բարեպաշտության բերելու այն հոգիներին, որոնք երբևէ չէին ցանկացել այլ ուրախություններ՝ բացի ներկայիս կյանքի ուրախություններից...

Սուրբ Սեսիլիան նման է Երգ երգոցի հարսին. նրա մեջ ես տեսնում եմ «մի երգչախումբ՝ զորաբանակի

գնդում...»*: Իր կյանքն այլ բան չէր, քան քաղցրաձայն մի երգ՝ նույնիսկ մեծագույն փորձությունների մեջ, և դա ինձ չի զարմացնում, որովհետև «Սուրբ Ավետարանն էր հանգչում իր սրտի վրա»†, իսկ իր սրտի մեջ հանգչում էր Կուսանաց Փեսան...

Սուրբ Ագնեսի եկեղեցի այցելությունն ինձ համար նույնպես շատ տպավորիչ էր: Նա մանկության ընկեր էր, ում այցելում էի իր տուն: Ես իր հետ երկար խոսեցի նրա մասին, ով այդքան արժանի կերպով կրում է իր անունը, և բոլոր ջանքերս գործադրեցի՝ ձեռք բերելու իմ թանկագին Մայրիկի հրեշտակային հովանավորի մասունքներից մեկը, որպեսզի բերեմ նրան, բայց մեզ անհնար եղավ որևէ այլ բան ձեռք բերել՝ բացի մի փոքրիկ կարմիր քարից, որ պոկվեց մի շքեղ խճանկարից, որի ծագումը հասնում էր մինչև Սուրբ Ագնեսի ժամանակները, և որին նա պետք է որ հաճախ նայած լիներ: Մի թե սքանչելի չէր, որ սիրալիր Սուրբն ինքը մեզ տվեց այն, ինչ փնտրում էինք, և ինչն արգելված էր մեզ վերցնել... Ես դա միշտ որպես նըրբանկատություն եմ համարել իր կողմից և ապացույց այն սիրո, որով քնքուշ Սուրբ Ագնեսը հսկում և պահպանում է իմ թանկագին Մայրիկին...

Վեց օր ծախսվեց՝ Հոռմի գլխավոր հրաշալիքներն

* Հմմտ.՝ Երգ երգոց 7.1

† Հատված է Սուրբ Սեսիլիայի պոեմից

այցելելու համար, և յոթերորդն էր, երբ ես տեսա բոլորից ամենամեծը՝ Լևոն XIII-ին... Այդ օրը... ես ձգտում էի դրան և միաժամանակ վախենում դրանից. այդ նրանից էր կախված իմ կոչումը, քանի որ պատասխանը, որ պետք է ստանայի Սրբազանից, չէր հասել, իսկ Ձեր մի նամակից, Մայրի՛կ, իմացել էի, որ նա այլևս այդքան էլ լավ չի տրամադրված իմ նկատմամբ, ուստի իմ փրկության միակ լաստը Վեհափառ Հոր թույլտվությունն էր... Բայց այն ստանալու համար, պետք էր այն խնդրել, պետք էր բոլորի առաջ համարձակվել խոսել «Պապի հետ», այս միտքն ինձ սարսռեցնում էր: Թե ինչ ապրեցի հանդիպման մասնակիցների առաջ, միայն բարի Աստված գիտի և իմ թանկագին Սելինը: Երբեք չեմ մոռանա այն դերը, որ նա խաղաց իմ բոլոր փորձություններում. թվում էր՝ իրենն է կոչումս: (Մեր փոխադարձ սերը նկատվել էր ուխտագնացությանը մասնակցող քահանաների կողմից: Մի երեկո, երբ այնքան շատ մարդ էր հավաքվել, որ աթոռները չէին բավականացնում, Սելինն ինձ նստերեց իր ծնկներին, և մենք այնքան սիրալիր էինք նայում միմյանց, որ մի քահանա բացականչեց. «Ինչքա՛ն են իրար սիրում: Ա՛խ, այս երկու քույրերն իրարից երբեք չեն կարողանա բաժանվել...»: Այո, մենք սիրում էինք իրար, բայց մեր կապվածությունն այնքան մաքուր էր ու ամուր, որ բաժանման միտքը մեզ չէր անհանգստացնում, որովհետև մենք զգում էինք, որ ոչինչ, անգամ՝ օվկիա-

նոսր, չի կարող մեզ հեռացնել իրարից... Սելինը խաղաղ դիտում էր, թե ինչպես է իմ փոքրիկ նավակը մոտենում Կարմելի ափին, նա համակերպվել էր մնալ աշխարհի փոթորկալից ծովում այնքան, որքան բարի Աստված կկամենա՝ վստահ, որ ինքն էլ իր հերթին կմոտենա այդ ափին՝ մեր երագանքների հանգրվանին...):

Կիրակի օրը՝ նոյեմբերի 20-ին, երբ մեզ հազցրին Վատիկանի արարողակարգի համաձայն (այսինքն՝ ամբողջովին սև ու՝ ժանեկավոր գլխաշորով) և զարդարեցին Լևոն XIII-ի՝ կապույտ ու սպիտակ ժապավենից կախված մեծ մեդալով, մենք մուտք գործեցինք Վատիկան, Սրբազան Քահանայապետի մատուռ: Խորն էր մեր հուզմունքը, երբ առավոտյան ժամը ութին տեսանք, թե ինչպես էր նա ներս մտնում՝ Սուրբ Պատարագը մատուցելու... Իր շուրջը հավաքված բազմաթիվ ուխտավորներին օրհնելուց հետո նա բարձրացավ Սուրբ խորանի աստիճաններով և Տիրոջ տեղապահին արժանի իր բարեպաշտությամբ մեզ ցույց տվեց, որ ինքն իսկապես «Վեհափառ Հայրն» է: Սիրտս ուժգին բաբախում էր, և ես ջերմագին աղոթում էի, երբ Հիսուս իջնում էր Իր Քահանայապետի ձեռքերի մեջ: Ամեն դեպքում, ես լի էի վստահությամբ. օրվա ավետարանական ընթերցվածքը այս սքանչելի խոսքերն էր պարունակում. «Մի՛ վախեցիր, փոքրի՛կ հոտ, որովհետև Իմ Հայրը հաճեց տալ ձեզ Իր արքա-

յությունը»*: Ոչ, ես չեի վախենում, ես հույս էի տածում, որ Կարմելի արքայությունը շուտով ինձ է պատկանելու: Այդժամ ես չեի մտածում Տիրոջ այս մյուս խոսքերի մասին. «Եվ Ես խոստանում եմ ձեզ տալ իմ արքայությունը, ինչպես և Իմ Հայրը Ինձ խոստացավ»†: Այսինքն՝ թողնում եմ ձեզ խաչեր ու փորձություններ, և այդպես է, որ դուք արժանի կդառնաք ստանալու այդ արքայությունը, որը տենչում եք, քանի որ պետք է Քրիստոս չարչարվեր և այնպես մտներ Իր փառքի մեջ‡. եթե ցանկանում եք նստել Նրա կողքին, ապա խմե՛ք այն բաժակը, որ Նա Ինքն է խմել§... Այդ բաժակըն ինձ մատուցվեց Վեհափառ Հոր կողմից, և իմ արցունքները խառնվեցին ինձ տրված դառը ըմպելիքին:

Երախտագիտության Պատարագից հետո, որն հաջորդեց Նորին Սրբության մատուցածին, սկսվեց ընդունելությունը: Լևոն XIII-ը նստել էր մի մեծ բազկաթոռի վրա և հագել էր պարզապես մի սպիտակ փարաջա, նույն գույնի թիկնոց, իսկ գլխին ընդամենը մի փոքրիկ թասակ ուներ: Նրա շուրջը կարդինալներ էին գտնվում, արքեպիսկոպոսներ ու եպիսկոպոսներ, բայց ես իրենց միայն ընդհանուր հայացքով նայեցի՝ տարված լինելով Վեհափառ Հորով: Մենք թափորով

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 12.32

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 22.29

‡ Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 24.26

§ Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 20.21–23

անցնում էինք նրա առջևից, ամեն ուխտավոր իր հերթին ծնկի էր գալիս, համբուրում Լևոն XIII-ի կոշիկը և ձեռքը, ստանում նրա օրհնությունը, և երկու ազնվական պահապաններ, համաձայն արարողակարգի, դիպչում էին նրան՝ այդպիսով նշան տալով վեր կենալու (դիպչում էին ուխտավորին. որովհետև այնքան վատ եմ արտահայտվում, որ կարելի է կարծել, թե դա Պապին է վերաբերում): Նախքան պապական հարկաբաժին մտնելը՝ ես միանգամայն որոշել էի խոսել, բայց զգացի, որ քաջությունս թուլանում է, երբ Վեհափառ Հոր աջ կողմում տեսա «Հայր Ռևերոնիին...»: Գրեթե նույն պահին մեզ իր անունից հայտնեցին, որ նա արգելում է խոսել Լևոն XIII-ի հետ, քանի որ ընդունելությունը չափազանց երկար է տևում... Ես շրջվեցի իմ թանկագին Սելինի կողմը, որ իր կարծիքն իմանամ. «Խոսի՛ր», – ասաց նա: Հաջորդ պահին ես Վեհափառ Հոր ոտքերի մոտ էի: Երբ համբուրեցի նրա կոշիկը, նա ինձ իր ձեռքը մեկնեց, բայց փոխանակ այն համբուրելու՝ ես բռնեցի այն և, լացակումած աչքերս իր դեմքին հառելով, բացականչեցի. «Ամենասո՛ւրբ Հայր, ես մի մեծ շնորհ ունեմ Ձեզնից խնդրելու...»:

Այդժամ Սրբազան Քահանայապետը խոնարհեց գլուխը դեպի ինձ, այնպես, որ իմ դեմքը համարյա իր դեմքին էր դիպչում, և ես տեսա ինձ վրա հառած նրա սև ու խոր աչքերը, որ թվում է՝ թափանցում էին մինչև

հոգուս խորքը: «Ամենասո՛ւրբ Հայր, – ասացի նրան, – ի պատիվ Ձեր հոբելյանի՝ թո՛ւյլ տվեք ինձ Կարմել մտնել 15 տարեկանում...»:

Հուզմունքն, անկասկած, դողացրել էր ձայնս, ուստի Վեհափառ Հայրը, շրջվելով Հայր Ռևերոնիի կողմը, ով զարմացած ու դժգոհ ինձ էր նայում, ասաց. «Ես այդքան էլ լավ չեմ հասկանում»: Եթե բարի Աստված թույլ տար, շատ հեշտ կլիներ, որ Հայր Ռևերոնին ստանար ինձ համար այն, ինչ ցանկանում էի, բայց այդ խաչ էր և ոչ՝ մխիթարություն, որ Նա կամենում էր ինձ տալ: «Ամենասո՛ւրբ Հայր, – պատասխանեց գլխավոր տեղապահը, – սա մի երեխա է, ով ցանկանում է Կարմել մտնել 15 տարեկանում, բայց մեծավորներն այս պահին քննում են այդ հարցը»: «Դե ինչ, զավա՛կս, – շարունակեց Վեհափառ Հայրը՝ սիրալիր կերպով նայելով ինձ, – արեք այնպես, ինչպես մեծավորները կասեն Ձեզ»: Այդ ժամանակ ձեռքերս դնելով նրա ծնկներին՝ ես մի վերջին ճիգ գործադրեցի և աղաչող ձայնով ասացի. «Օ՛, Ամենասո՛ւրբ Հայր, եթե Դուք ասեիք՝ այո, բոլորը կհամաձայնեին...»: Նա սկենոն հայացքով ինձ նայեց և արտասանեց այս բառերը՝ շեշտելով յուրաքանչյուր վանկը. «Լավ... Լավ... Դուք կմտնեք, եթե բարի Աստված դա կամենում է...»: (Նրա խոսքի երանգի մեջ մի այնքան թափանցող ու համոզիչ բան կար, որ թվում է՝ մինչև հիմա լսում եմ այն): Վեհափառ Հոր բարությունը ոգևորեց ինձ, և ես

ցանկացա նորից խոսել, բայց երկու ազնվական պահապանները քաղաքավարի կերպով դիպան ինձ, որպեսզի վեր կենամ: Տեսնելով, որ դա բավարար չէ, նրանք բռնեցին ինձ ձեռքերից, և Հայր Ռևերոնին օգնեց նրանց բարձրացնել ինձ, քանի որ դեռևս մնում էի ձեռքերս միացված ու հենած՝ Լևոն XIII-ի ծնկներին, և ուժով էր, որ ինձ հեռացրին նրա ոտքերի մոտից... Այն պահին, երբ ինձ այդպես բարձրացնում էին, Վեհափառ Հայրը մոտեցրեց իր ձեռքը շուրթերիս և հետո բարձրացրեց այն, որպեսզի օրհնի ինձ, այդ ժամանակ աչքերս արցունքով լցվեցին, և Հայր Ռևերոնին կարողացավ նվազագույնն այնքան աղամանդներ տեսնել, որքան տեսել էր Բայոյում... Երկու ազնվական պահապանները տարան ինձ, այսպես ասած, մինչև դուռը, և այնտեղ մի երրորդը տվեց ինձ Լևոն XIII-ի մեղալը: Սելինը, որ հետևում էր ինձ, ականատես էր դարձել քիչ առաջ տեղի ունեցած տեսարանին ու, թեև գրեթե իմ չափ հուզված էր, այնուամենայնիվ, համարձակություն ունեցավ Վեհափառ Հորից օրհնություն խնդրելու Կարմելի համար: Հայր Ռևերոնին պատասխանեց դժգոհ ձայնով. «Կարմելն արդեն օրհնված է»: Բարի Վեհափառ Հայրը կրկնեց մեղմորեն. «Օ՛, այո... այն արդեն օրհնված է»: Հայրիկը մեզնից առաջ էր եկել Լևոն XIII-ի ոտքերի մոտ (տղամարդկանց հետ): Հայր Ռևերոնին շատ բարեհաբույր էր գտնվել նրա նկատմամբ՝ ներկայացնելով նրան որպես երկու

կարմելիտուհիների հայր: Սրբազան Քահանայապետը, որպես առանձնակի բարեհաճության նշան, դրել էր իր ձեռքը իմ թանկագին արքայի պատկանելի գրլխին՝ այդպիսով ասես մի խորհրդավոր կնիքով դրոշմելով այն Նրա անունից, Ում ճշմարիտ ներկայացուցիչն էր ինքը... Ա՛խ, հիմա, երբ նա՝ այդ չորս կարմելիտուհիների հայրը, երկնքում է, այլևս Քահանայապետի ձեռքը չէ, որ հանգչում է նրա ճակատին՝ նրան մարտիրոսություն մարգարեանալով... այլ դա կուսանաց Փեսայի ձեռքն է՝ Փառքի Արքայի, որ շողարձակել է տալիս Իր հավատարիմ ծառայի գլուխը, և այլևս երբեք այդ պաշտելի ձեռքը չի դադարելու հանգչել այն ճակատի վրա, որն ինքը փառավորել է...

Իմ թանկագին հայրիկը շատ վշտացավ՝ ընդունելության ելքի մոտ ինձ ամբողջովին արցունքների մեջ տեսնելով: Նա իր կարողացած ամեն բան արեց՝ ինձ սփռնելու համար, բայց ապարդյուն... Սրտի խորքում ես մի մեծ խաղաղություն էի զգում, քանի որ իմ կարողության սահմաններում բացարձակապես ամեն բան արել էի՝ ի պատասխան նրա, ինչ բարի Աստված խնդրում էր ինձնից, բայց այդ խաղաղությունը խորքում էր, իսկ հոգիս լցված էր դառնությամբ, որովհետև Հիսուս լուռ էր: Նա, թվում է, այնտեղ չէր, ոչինչ չէր հայտնում Իր ներկայությունը... Այդ օրն արևը դարձյալ չհամարձակվեց շողալ, և մութ ամպերով ծածկված Իտալիայի գեղեցիկ, կապույտ երկինքը չդադա-

րեց ինձ հետ լաց լինել... Ա՛խ, ամեն բան վերջացած էր, իմ ճամփորդությունն այլևս որևէ հմայք չուներ իմ աչքին, որովհետև այն կորցրել էր իր նպատակը: Մինչդեռ Վեհափառ Հոր վերջին խոսքերը պետք է որ մխիթարեին ինձ. մի՞թե դրանք, արդարև, իսկական մարգարեություն չէին: Չնայած բոլոր խոչընդոտներին՝ ինչ բարի Աստված կամեցավ, այն իրագործվեց: Նա թույլ չտվեց մարդկանց անել այն, ինչ իրենք էին ցանկանում, այլ՝ Իր սեփական կամքը... Ինչ-որ պահից սկսած՝ ես ինձ հանձնել էի Մանուկ Հիսուսին՝ դառնալու Իր փոքրիկ խաղալիքը, ես Նրան ասել էի, որ չվարվի ինձ հետ՝ որպես մի թանկարժեք խաղալիքի, որին երեխաները բավարարվում են նայելով՝ չհամարձակվելով դիպչել, այլ՝ որպես մի անարժեք փոքրիկ գնդակի, որը Նա կարող է գցել գետնին, ոտքով խփել, ծակել, թողնել մի անկյունում կամ էլ՝ սեղմել Իր կրծքին, եթե դա Իրեն հաճելի կլինի. մի խոսքով՝ ես ուզում էի զվարճացնել փոքրիկ Հիսուսին, հաճույք պատճառել Նրան, ուզում էի հանձնել ինձ Նրա երեխայական քմահաճույքին... Նա լսել էր իմ աղոթքը...

Հռոմում Հիսուս ծակեց Իր փոքրիկ խաղալիքը. Նա ուզում էր տեսնել, թե ինչ կա դրա ներսում, իսկ հետո, տեսնելով և գոհ մնալով Իր հայտնագործությունից, Նա թողեց, որ Իր փոքրիկ գնդակն ընկնի, և քնեց... Ի՞նչ էր Նա անում Իր անուշ քնի ժամանակ, և ի՞նչ եղավ լքված փոքրիկ գնդակի հետ... Հիսուս երազում

տեսնում էր, թե դեռ խաղում է Իր խաղալիքով. նետում է վեր ու դարձյալ բռնում, իսկ հետո, երբ շատ հեռու էր այն գլորած լինում, սեղմում էր Իր կրծքին՝ այլևս թույլ չտալով, որ այն երբևէ հեռանա Իր փոքրիկ ձեռքից...

Դուք հասկանում եք, թանկագի՛ն Մայրիկ, թե որքան տխուր էր փոքրիկ գնդակը՝ իրեն գետնին տեսնելով... Այնուամենայնիվ, ես չէի դադարում հուսալ՝ չընայած ողջ անհուսությանը: Վեհափառ Հոր հետ հանդիպումից մի քանի օր անց հայրիկը, գնացած լինելով բարի եղբայր Սիմեոնին այցելության, գտել էր այնտեղ Հայր Ռևերոնիին, ով շատ բարեհամբույր էր եղել: Հայրիկը նրան զվարթորեն հանդիմանել էր, որ նա ինձ չէր օգնել իմ դժվարին նախաձեռնության մեջ, հետո պատմել էր եղբայր Սիմեոնին իր թագուհու պատմությունը: Պատկառելի ծերունին մեծ հետաքրքրությամբ լսել էր նրա պատմությունը, անգամ նշումներ արել և հուզված ասել. «Իտալիայում այդպիսի բան չես տեսնի...»: Կարծում եմ՝ այս զրույցը չափազանց լավ տպավորություն էր թողել Հայր Ռևերոնիի վրա. հետագայում նա չէր դադարում ինձ ցույց տալ, որ ինքն ի վերջո համոզվել է իմ կոչման մեջ:

Հիշարժան օրվա հաջորդ օրը պետք է առավոտյան մեկնեինք Նեապոլ և Պոմպեյ: Մեր պատվին ողջ օրը Վեզուվը թնդում էր՝ իր թնդանոթային հարվածների հետ ծխի թանձր սյուն արձակելով: Պոմպեյի ավե-

րակների վրա նրա թողած հետքերը սարսափելի էին, դրանք ցույց էին տալիս Աստծու զորությունը, Ով «նայում է երկրին ու դող պատճառում նրան, մերձենում լեռներին՝ և նրանք ծուխ են արձակում»*...

Կուզեի միայնակ քայլել ավերակների մեջ, խորհել մարդկային գործերի անցողիկության մասին, սակայն Ճանապարհորդների բազմաքանակությունը մեծապես խլում էր ավերված քաղաքի թախծոտ հմայքը... Նեապոլում ճիշտ հակառակն էր. երկու ձիեր լծած կառքերի բազմությունը շքեղություն էր հաղորդում մեր ուղևորությանը դեպի Սան Մարտինոյի վանք, որը ողջ քաղաքի վրա իշխող մի բարձր բլրի վրա էր գտնվում: Դժբախտաբար, մեզ փոխադրող ձիերն ամեն վայրկյան կծոտում էին սանձերը, և ես մեկ անգամ չէ, որ մտածեցի, թե հասել է իմ վերջին ժամը: Զուր էր կառապանն անդադար կրկնում իտալացի կառապանների կախարդական խոսքը. «Ապիպո, ապիպո...»: Խեղճ ձիերն ուզում էին շրջել կառքը, և վերջապես, շնորհիվ մեր պահապան հրեշտակների օգնության, մենք հասանք մեր շքեղ հյուրանոցը: Մեր ճամփորդության ողջ ընթացքում մենք արքայական հյուրանոցներում էինք կանգ առնում. ես երբեք շրջապատված չէի եղել այդքան ճոխությամբ, սա հենց այն դեպքն է, երբ կարելի է ասել, որ հարստությունը եր-

* Սաղմոսներ 103.32

ջանկություն չի բերում, որովհետև ես ավելի երջանիկ կլինեի հարդից կտուրի տակ՝ Կարմելի հույսով, քան այդ ոսկեզօծ պատերի, մարմարե ճերմակ աստիճանների ու մետաքսե ծածկոցների կողքին՝ սրտում դառնությամբ... Ա՛խ, ես միանգամայն զգացի, որ երջանկությունը մեզ շրջապատող իրերի մեջ չէ, այն հոգու ամենախորքում է, այն կարելի է նույն կերպ ունենալ ինչպես բանտում, այնպես էլ՝ պալատում: Դրա ապացույցն այն է, որ ես ավելի երջանիկ եմ Կարմելում, անգամ՝ ներքին և արտաքին փորձությունների մեջ, քան աշխարհում՝ շրջապատված կյանքի հարմարավետություններով և, հատկապես, հայրական տան քաղցրությամբ...

Հոգիս սուզվել էր տխրության մեջ, թեև արտաքինապես ես նույնն էի, քանի որ կարծում էի, թե Վեհափառ Հորն իմ ուղղած խնդրանքը գաղտնի է մնացել, բայց շուտով կարողացա համոզվել հակառակում: Միայնակ մնալով վագոնում Սելինի հետ (մյուս ուխտավորները ճաշարան էին գնացել կարճ կանգառի ընթացքում)՝ ես տեսա պարոն Լեգուին՝ Կուտանսի առաջնորդական տեղապահին, ով բաց արեց դուռը և, ժպտալով ինձ նայելով, ասաց. «Դե ինչ, ինչպե՞ս է մեր փոքրիկ կարմելիտուհին...»: Այդժամ հասկացա, որ բոլոր ուխտավորները գիտեն իմ գաղտնիքը. բարեբախտաբար, ոչ ոք ինձ հետ չխոսեց դրա մասին, բայց ինձ ուղղված նրանց համակրալից հայացքներից նկա-

տեցի, որ խնդրանքս վատ տպավորություն չի թողել, այլ՝ ընդհակառակը... Ասսիզի փոքր քաղաքում ես առիթ ունեցա նստելու Հայր Ռևերոնիի կառքը՝ պատիվ, որին ողջ ճամփորդության ընթացքում և ոչ մի կին չէր արժանացել: Ահա թե ինչպես ես ստացա այդ արտոնությունը: Սուրբ Ֆրանցիսկոսի և Սուրբ Կլարայի առաքինություններով օծուն վայրերն այցելելուց հետո մենք ավարտեցինք՝ գնալով Սուրբ Ագնեսի՝ Սուրբ Կլարայի քրոջ վանքը: Ես հիացած նայում էի Սրբուհու գլուխը և, երբ դուրս եկա՝ վերջիններից մեկը, նրկատեցի, որ գոտիս կորցրել եմ: Ես սկսեցի այն ման գալ ամբոխի մեջ: Մի քահանա խղճաց ինձ և օգնեց փնտրել այն, բայց երբ այն գտավ, տեսա, թե նա ինչպես հեռացավ, և ես մենակ մնացի որոնելու, քանի որ թեև ունեի գոտին, սակայն անհնար էր այն կապել. ամրակը չկար... Վերջապես այն տեսա, որ անկյունում փայլում էր: Այն վերցնելն ու գոտուն ամրացնելը երկար չտևեց, բայց դրան նախորդած գործը շատ ժամանակ խլեց, ուստի մեծ էր զարմանքս, երբ ինձ միայնակ գտա եկեղեցու կողքին. բոլոր բազմաթիվ կառքերն անհետացել էին՝ բացի Հայր Ռևերոնիի կառքից: Ի՞նչ անել: Վազել կառքերի հետևի՞ց, որոնք այլևս չէի տեսնում, ինձ կանգնեցնելով գնացքից ուշանալու վրտանգի առաջ և ստիպելով իմ թանկագին հայրիկին անհանգստանալ, թե՞ այնուամենայնիվ տեղ խնդրել Հայր Ռևերոնիի կառքում... Ես նախընտրեցի վերջինը:

Իմ ամենից վայելուչ և հնարավորինս քիչ շփոթված կերպով, չնայած ծայրահեղ շփոթվածությանս, ներկայացրի նրան իմ ծայրահեղ դրությունը և իրեն էլ շրփոթեցրի, որովհետև իր կառքը լցված էր ուխտագնացության ամենից ականավոր այրերով, և հնար չկար հավելյալ տեղ գտնելու, բայց մի շատ սիրալիր պարոն շտապեց իջնել և ինձ նստեցրեց իր տեղը, իսկ ինքը համեստորեն նստեց կառապանի կողքին: Ես նման էի ծուղակն ընկած սկյուռիկի և հեռու էի ինձ ազատ ըզգալուց՝ շրջապատված այդ բոլոր մեծամեծ պարոններով և, հատկապես, ամենից ահարկուով, ում դիմաց ինձ նստեցրել էին... Մինչդեռ նա շատ սիրալիր էր իմ հանդեպ և ժամանակ առ ժամանակ ընդհատում էր պարոնների հետ իր զրույցը՝ ինձ հետ Կարմելի մասին խոսելու համար: Նախքան կայարան ժամանելը բոլոր մեծամեծ մարդիկ հանեցին իրենց մեծ դրամապանակները՝ կառապանին գումար տալու համար (արդեն վճարված): Ես նրանց պես վարվեցի և հանեցի իմ չափազանց փոքրիկ դրամապանակը, բայց Հայր Ռևերոնին չհամաձայնեց, որ ես այնտեղից սիրուն փոքրիկ կոպեկներ հանեմ, նա նախընտրեց տալ մի մեծը մեզ երկուսիս համար:

Մի ուրիշ անգամ հայտնվեցի նրա կողքին հանրակառքում: Նա է՛լ ավելի սիրալիր էր և ինձ խոստացավ անել ամեն բան, ինչ կարող է, որպեսզի ես Կարմել մտնեմ... Թեև այս մանր հանդիպումները մի փոքր

դարմանեցին իմ վերքերը, սակայն չարգելեցին, որ վերադարձը շատ ավելի պակաս հաճելի լիներ, քան մեկնումը, որովհետև ես այլևս չունեի «Վեհափառ Հոր» հույսը: Ես որևէ օգնություն չէի գտնում երկրի վրա, որն ինձ ցամաք ու անջուր անապատ էր թվում. իմ ողջ հույսը բարի Աստծու վրա էր միայն... Ես քիչ առաջ համոզվել էի, որ ավելի լավ է Նրան դիմել, քան Իր սրբերին*...

Հոգուս տխրությունն ինձ չխանգարեց մեծ հետաքրքրություն ցուցաբերել այն սուրբ վայրերի նկատմամբ, որոնք այցելում էինք: Ֆլորենցիայում ես երջանիկ էի տեսնելու Սուրբ Մագդալենա Պացիացու մասունքները կարմելիտուհիների աղոթասրահում, ովքեր բացեցին մեզ համար մեծ ճաղավանդակը: Մենք չգիտեինք ինչպես օգտվել այդ պատեհությունից, և շատերը ցանկանում էին հպել իրենց վարդարանները Սրբուհու գերեզմանին, բայց միայն ինձ հաջողվեց ձեռքս անցկացնել ճաղերից ներս, որոնք բաժանում էին մեզ դրանից, ուստի բոլորն ինձ վարդարաններ էին փոխանցում, և ես շատ հպարտ էի իմ ծառայությանմբ... Ես միշտ պետք է մի հնար գտնեի ամեն ինչին ձեռք տալու: Այսպես, Երուսաղեմի Սուրբ Խաչ եկեղեցում (Հռոմում) մենք կարողացանք երկրպագել իրական Խաչի մի քանի մասունքների, երկու փշերի և

* Նկատի ունի եկեղեցու սպասավորներին:

սրբազան մեխերից մեկին, որն ամփոփված էր առանց ապակու մի ոսկեզարդ շքեղ մասնատուփի մեջ, այնպես որ ես հնար գտա թանկագին մասունքին երկրրպագելիս իմ փոքրիկ մատը ներս սահեցնելու մասնատուփի բացվածքներից մեկի միջով և կարողացա դիպչել այն մեխին, որ ողողվել էր Տիրոջ արյամբ... Ես իսկապես չափից դուրս համարձակ էի... Բարեբախտաբար, բարի Աստված, Ով տեսնում է սրտերի խորքը, գիտեր, որ իմ մտադրությունը մաքուր է, և որ աշխարհում ոչ բանի դիմաց ես չէի կամենա Նրան վրշտացնել: Ես Նրա հանդեպ ինձ պահում էի երեխայի պես, ով կարծում է, թե իրեն ամեն բան թույլատրված է, և նայում է իր Հոր գանձերին՝ որպես իրենը*: Ես նաև չեմ կարողանում հասկանալ, թե ինչու են Իտալիայում կանայք այդքան հեշտությամբ հեռացվում եկեղեցուց. ամեն վայրկյան մեզ ասում էին. «Մի՛ մտեք այստեղ... Մի՛ մտեք այնտեղ, դուք կհեռացվեք եկեղեցուց...»: Ա՛խ, իսկ դ՛հ կանայք, որքա՛ն արհամարհված են նրանք... Մինչդեռ նրանցից շատ ավելի շատերն են սիրում բարի Աստծուն, քան տղամարդկանցից, և մեր Տիրոջ չարչարանքների ժամանակ կանայք ավելի մեծ խիզախություն ունեցան, քան առաքյալները, քանի որ նրանք չընկրկեցին զինվորների անարգանքներից և համարձակվեցին սրբել Տիրոջ պաշտելի երեսը... Ան-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 15.31

կասկած սրա համար է Նա թույլ տալիս, որ արհամարհանքը լինի նրանց բաժինը երկրի վրա, քանի որ Նա այն Իր իսկ համար ընտրեց... Երկնքում Նա միանգամայն կկարողանա ցույց տալ, որ Իր խորհուրդները նման չեն մարդկանց խորհուրդներին*, քանի որ այդժամ վերջիններն առաջին պիտի լինեն†... Ճամփորդության ընթացքում մեկ անգամ չէ, որ չունեցա Երկրնքին սպասելու համբերությունը, որպեսզի առաջինը լինեմ... Մի օր, երբ մի կարմելական վանք էինք այցելում, չբավարարվելով արտաքին ճեմասրահներում ուխտավորներին հետևելով, ես առաջացա դեպի ներքին մենաստանը... Հանկարծ մի բարի, ծեր կարմելիտ վանականի տեսա, որ հեռվից ինձ նշան էր անում հեռանալու, բայց փոխանակ այնտեղից գնալու՝ ես մոտեցա նրան և, ցույց տալով մենաստանի նկարները, նշան արեցի, որ դրանք գեղեցիկ են: Նա մեջքիս թափված մազերից ու իմ երիտասարդ տեսքից անկասկած հասկացավ, որ ես երեխա եմ, և սիրալիր ժպտաց ինձ ու հեռացավ՝ տեսնելով, որ իր առջև թշնամի չէ կանգնած: Եթե ես կարողանայի նրա հետ իտալերեն խոսել, ապա կասեի նրան, որ ես ապագա կարմելիտուհի եմ, բայց Բաբելոնի աշտարակի շինարարների պատճառով դա ինձ անհնար եղավ:

* Եսայու մարգարեությունը 55.8

† Ավետարան ըստ Մատթեոսի 20.16

Պիզան և Ջենովան մեկ անգամ ևս այցելելուց հետո մենք վերադարձանք Ֆրանսիա: Ճանապարհին տեսարանները սքանչելի էին. երբեմն գնում էինք ծովափով, և երկաթգիծն այնքան մոտ էր դրան, որ ինձ թվում էր՝ ալիքներն ուր որ է մեզ կհասնեն (այդ տպավորությունը փոթորկի պատճառով էր. երեկո էր, ինչը տեսարանն է՝ ավելի ազդեցիկ էր դարձնում), երբեմն՝ հարթավայրերով, որ ծածկված էին հասած պրտուղներով նարնջի ծառերով, թեթև սաղարթով կանաչ ձիթենիներով և վեհաշուք արմավենիներով... Մութն ընկնելիս բազմաթիվ փոքրիկ նավահանգիստներ էինք տեսնում, որ լուսավորվում էին մեծաքանակ լույսերով, մինչ երկնքում առկայծում էին առաջին աստղերը... Ա՛խ, ի՛նչ բանաստեղծականությամբ էր լցվում հոգիս այս բոլոր բաների տեսքից, որոնց նայում էի իմ կյանքում առաջին ու վերջին անգամ... Ես առանց ամսոսանքի էի նայում, թե ինչպես են դրանք անհետանում. սիրտս այլ հրաշքներ էր տենչում, այն բավականաչափ տեսել էր երկրի գեղեցկությունները, և երկնայիններն էին նրա երազանքը, ու դրանք հոգիներին նվիրելու համար էի ես ցանկանում բանտարկյալ դառնալ... Բայց մինչ իմ առաջ բացված կտեսնեի այն օրհնյալ բանտի դռները, որն այդքան տենչում էի, ես դեռ պետք է պայքարեի ու տառապեի: Ես դա զգում էի Ֆրանսիա վերադառնալիս, մինչդեռ վստահությունըս այնքան մեծ էր, որ չդադարեցի հուսալ, թե ինձ

թույլ կտրվի Կարմել մտնել դեկտեմբերի 25-ին... Հագիվ ժամանած լինելով Լիզյո՝ առաջինը Կարմել այցելեցինք: Այդ ի՛նչ տեսակցություն էր... Մենք այնքան բան ունեինք իրար ասելու մեկ ամիս տևած բաժանումից հետո՝ ամիս, որն ինձ ավելի երկար թվաց, և որի ընթացքում ես ավելին սովորեցի, քան շատ տարիների...

Ախ իմ թանկագին՝ Մայրիկ, ի՛նչ հաճելի էր Ձեզ նորից տեսնել, բացել Ձեր առաջ իմ խեղճ փոքրիկ վիրավոր հոգին: Ձեր առաջ, ով այդքան լավ գիտեր ինձ հասկանալ, ում մի բառը, մի հայացքը բավական էին՝ ամեն բան կռահելու համար: Ես հանձնվեցի ամբողջովին, ես արել էի ինձնից կախված ամեն բան, ամեն բան, անգամ Վեհափառ Հոր հետ էի խոսել, ուստի չըգիտեի, թե դեռ էլ ինչ պետք է անեմ: Դուք ինձ ասացիք, որ Սրբազանին գրեմ ու հիշեցնեմ իր խոստման մասին. ես դա անմիջապես արեցի կարողացածս լավագույն ձևով, բայց այնպիսի բառերով, որոնք քեռին փոքր-ինչ պարզունակ համարեց: Նա ձևափոխեց իմ նամակը, և հենց պատրաստվում էի ուղարկել այն, Ձեզնից նամակ ստացա, որտեղ ասվում էր, որ չգրեմ և սպասեմ մի քանի օր: Ես անմիջապես հնազանդվեցի, քանի որ վստահ էի, որ դա չսխալվելու լավագույն միջոցն է: Վերջապես, Սուրբ Ծննդից տասը օր առաջ իմ նամակն ուղարկվեց... Միանգամայն համոզված լինելով, որ պատասխանն իրեն սպասել չի տա, ես ամեն

առավոտ Պատարագից հետո հայրիկի հետ գնում էի փոստատուն՝ հավատալով, որ կգտնեմ այնտեղ իմ թռչել-գնալու թույլտվությունը, բայց ամեն առավոտ իր հետ մի նոր հիասթափություն էր բերում, որը, սակայն, չէր սասանում իմ հավատը... Ես խնդրում էի Տիրոջը արձակել իմ կապերը, և Նա արձակեց դրանք, բայց իմ սպասածից բոլորովին այլ եղանակով... Սուրբ Ծննդյան հրաշալի տոներ եկավ, իսկ Հիսուս չարթնացավ... Նա գետնին թողեց Իր փոքրիկ գնդակը՝ առանց անգամ մի հայացք գցելու նրա վրա...

Սիրտս կոտրված էր, երբ գնում էի կեսգիշերային Պատարագին. ես այնքան՝ հույս ունեի մասնակցելու դրան Կարմելի ճաղերի ետևից... Սա մեծ փորձություն էր իմ հավատի համար, բայց Նա, Ում սիրտն արթուն է Իր քնած ժամանակ*, ինձ հասկանալ տվեց, որ նրանց, ում հավատը մանանեխի հատիկի չափ է, Նա հրաշքներ է պարգևում և լեռներ շարժում†, որպեսզի ամրապնդի այդքան փոքր այդ հավատը: Բայց Իր մրտերիմների, Իր մոր համար Նա հրաշքներ չի գործում, մինչև չփորձի նրանց հավատը: Մի՞թե Նա թույլ չտրվե՞ց, որ Ղազարոսը մահանա, անգամ երբ Մարթան ու Մարիամն հայտնել էին Իրեն, որ նա հիվանդ է‡...

* *Երգ երգոց 5.2*

† *Ավետարան ըստ Մատթեոսի 17.19*

‡ *Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 11.1–4*

Կանայի հարսանիքի ժամանակ, երբ Տիրամայրը խնդրեց Հիսուսին, որ օգնի տանտիրոջը, Նա չպատասխանեց, որ Իր ժամը դեռ չի հասել*... Բայց փորձությունից հետո՝ ի՛նչ հատուցում. ջուրը վերածվում է գինու... Ղազարոսը հարություն է առնում... Այսպես Հիսուս վարվեց նաև Իր փոքրիկ Թերեզի հետ. երկար ժամանակ նրան փորձելուց հետո Նա իրագործեց նրա սրտի բոլոր երազանքները...

Այդ պայծառ տոնի հետմիջօրեին, որն ինձ համար արցունքների մեջ անցավ, ես գնացի կարմելիտուհիներին տեսակցության: Անակնկալ շատ մեծ էր, երբ Ճաղավանդակի բացվելուց հետո տեսա սքանչելի փոքրիկ Հիսուսին՝ ձեռքում բռնած մի գնդակ, որի վրա գրված էր իմ անունը: Կարմելիտուհիները, Հիսուսի փոխարեն, որ դեռ շատ փոքր էր խոսելու համար, իմ թանկագին Մայրիկի կողմից գրված մի օրհներգություն ինձ երգեցին, որի ամեն բառը քաղցր մխիթարություն էր հեղում իմ հոգում: Երբեք չեմ մոռանա ամենակատարյալ քնքշությամբ ինձ մշտապես պարուրած մայրական սրտի այդ նրբանկատությունը... Ուրախության արցունքներ թափելով շնորհակալություն հայտնելուց հետո ես պատմեցի այն անակնկալի մասին, որ իմ թանկագին Սելինը մատուցել էր ինձ կեսգիշերային Պատարագից վերադառնալիս: Սենյա-

* Ավետարանը ըստ Հովհաննեսի 2.1-11

կումս՝ սքանչելի տաշտակի մեջտեղում, ես գտել էի մի փոքրիկ նավակ, որի ներսում քնած էր փոքրիկ Հիսուս՝ կողքին փոքրիկ գնդակով, և Սելինը սպիտակ առագաստին գրել էր այս բառերը. «Ես քնած եմ, բայց իմ սիրտն արթուն է»*, իսկ նավակի վրա՝ այս մեկ բառը՝ «Ինքնահրաժարում...»: Ա՛խ, թեև Հիսուս դեռևս չէր խոսում Իր փոքրիկ հարսնացուի հետ, թեև Իր աստվածային աշուկները շարունակում էին փակված մընալ, Նա գոնե Իրեն հայտնում էր նրան այն հոգիների միջոցով, որոնք հասկանում էին Իր սրտի սիրո ողջ նրբանկատությունը...

1888 թվականի առաջին օրը Հիսուս ինձ նորից նըվիրեց Իր խաչը, բայց այս անգամ ես այն պետք է միայնակ կրեի, ինչն առավել ցավալի էր, քանի որ այն չէր հասկացվում... Մայր Մարի դը Գոնզագի նամակն ինձ հայտնեց, որ Սրբազանի պատասխանը եկել է ամսի 28-ին՝ Սուրբ մանկանց կոտորածի հիշատակության օրը†, բայց նա ինձ չէր տեղեկացրել՝ որոշած լինելով, որ իմ մուտքը տեղի կունենա միայն Մեծ պահքից հետո: Ես չկարողացա զսպել իմ արցունքներ-

* *Երգ երգոց 5.2*

† *Դեկտեմբերի 28-ին Կաթոլիկ եկեղեցին նշում է Բեթղեհեմի Սուրբ մանուկների կոտորածի հիշատակության տոնը (արևելյան ծեսի դեպքում՝ դեկտեմբերի 29-ին): Այդ մանուկներին Բեթղեհեմում կոտորել էին Հերովդեսի հրամանով՝ նպատակ ունենալով սպանել նորածին Քրիստոսին:*

րը այդքան երկարատև հետաձգման մտքից: Այդ փորձությունն ինձ համար բոլորովին առանձնահատուկ բնույթ ուներ. ես տեսնում էի, որ իմ կապերն արձակվել են աշխարհի կողմից, և այս անգամ սուրբ տապանն էր, որ մերժում էր խեղճ աղավնյակի մուտքը... Ես միանգամայն պատրաստ եմ հավատալ, թե պետք է անխոհեմ թվայի, որ ուրախությամբ չընդունեցի իմ երեք ամսվա տարագրությունը, բայց նաև հավատում եմ, որ չնայած տպավորությանը՝ այդ փորձությունը չափազանց մեծ էր և ինձ շատ աճեցրեց ինքնահրաժարման և այլ առաքիներությունների մեջ:

Ինչպե՞ս անցան հոգուս համար շնորհներով այդքան հարուստ այդ երեք ամիսները... Սկզբում ինձ մոտ միտք ծագեց նեղություն չտալ ինձ՝ վարելու այնպիսի կանոնավոր կյանք, ինչպիսին սովոր էի, բայց շուտով ես հասկացա ինձ տրված ժամանակի արժեքը և վճռեցի ավելի քան երբևէ ինձ հանձնել լուրջ ու ճշգնավոր կյանքի: Երբ ասում եմ՝ «ճգնավոր», ապա՝ ոչ նրա համար, որպեսզի կարծեք, թե ապաշխարանքներ եմ արել. ավա՛ղ, ես երբևէ դրանք չեմ արել՝ շատ հեռու լինելով այն գեղեցիկ հոգիներին նմանվելուց, ովքեր իրենց մանկությունից ի վեր ամեն տեսակ մարմնական ճգնություններ էին կատարում. դրանք ինձ որևէ կերպ չէին գրավում: Անկասկած, դա իմ երկշոտությունից էր գալիս, որովհետև ես կարող էի Սելինի պես բազում փոքր բաներ հնարել՝ ինձ տա-

ռապեցնելու համար: Դրա փոխարեն՝ ես միշտ թողնում էի, որ ինձ բամբակի մեջ փաթաթեն ու կերակրեն մի փոքրիկ թռչնակի նման, որն ապաշխարության կարիք չունի... Իմ ճգնությունները կամքս կոտրելու մեջ էին, որը միշտ պատրաստ էր իրենը պարտադրել, հակաճառության խոսքը զսպելու մեջ, փոքրիկ ծառայություններ մատուցելու մեջ՝ առանց դրանք արժևորելու, թիկնակին բնավ չհենվելու մեջ, երբ նստած էի, և այլն, և այլն... Այս աննշան բաներն անելով էր, որ ինձ պատրաստեցի՝ դառնալու Տիրոջ հարսը, և չեմ կարող նկարագրել, թե որքան քաղցր հիշողություններ թողեց ինձ այդ սպասումը... Երեք ամիսները բավական արագ անցան, և վերջապես հասավ այդքան ջերմորեն սպասված պահը:

ԳԼՈՒԽ Է

Առաջին տարիները Կարմելում
(1888–1890)

*Խոստովանությունը Հայր Պիշոնին – Թերեզնու
մեծավորուհիները – Սուրբ Երեսը – Սքեմը – Հոր
հիվանդությունը – Փոքր առաքիլությունները*

Իմ ընդունելության համար ընտրվել էր ապրիլի 9-ը՝ երկուշաբթի, այն օրը, երբ Կարմելը նշում էր Ավետման տոնը, որ հետաձգվել էր Մեծ պահքի պատճառով: Նախորդ օրը ողջ ընտանիքը հավաքվել էր սեղանի շուրջը, որի մոտ ես պետք է նստեի վերջին անգամ: Ա՛խ, ի՛նչ սրտակեղեք են այդ մտերմիկ հավաքները... Այնժամ, երբ ուզում ես քեզ մոռացված տեսնել, ամենաքնքուշ փաղաքշանքներն ու խոսքերն են հեղվում և առավել զգացնել տալիս բաժանման զոհությունը... Հայրիկը գրեթե ոչինչ չէր ասում, բայց սիրով վրաս էր հառել իր հայացքը... Քեռակինը ժամանակ առ ժամանակ լաց էր լինում, իսկ քեռին բազում գորովալից հաճոյախոսություններ էր անում: Ժաննան և Մարին նույնպես լի էին իմ հանդեպ նրբանկատությամբ, հատկապես՝ Մարին, ով, ինձ մի կողմ տանելով, ներողություն խնդրեց այն ցավերի համար, որ կարծում էր, թե պատճառել է ինձ: Վերջապես, իմ թանկագին փոքրիկ Լեոնին, որ մի քանի ամիս է, ինչ

վերադարձել էր Այցելության վանքից, ինձ անդադար համբուրում ու գուրգուրում էր: Միայն Սելինն է, որի մասին ոչինչ չասացի, բայց Դուք կռահում եք, թանկագի՛ն Մայրիկ, թե ինչպես անցավ այդ վերջին գիշերը, երբ մենք միասին պառկեցինք... Մեծ օրվա առավոտյան, մի վերջին հայացք գցելով Բյուսոնեի՝ իմ մանկության այդ շնորհաշատ բույնի վրա, որն այլևս չըպետք է տեսնեի, ես գնացի, իմ թանկագին արքայի ձեռքը բռնած, մագլցելու Կարմելի լեռը... Նախորդ օրվա պես ողջ ընտանիքն հավաքվել էր մասնակցելու Սուրբ Պատարագին և Հաղորդություն ստանալու: Հենց Հիսուս իջավ իմ թանկագին ազգականների սրտի մեջ, շուրջս միայն հեծկլտոցներ էի լսում. միայն ես էի, որ արցունք չթափեցի, բայց զգացի, որ սիրտս այնպես ուժգին էր բաբախում, որ ինձ թվաց, թե անհնար է առաջ շարժվել, երբ եկան մեզ նշան անելու, որպեսզի մոտենանք վանքի դարպասներին: Այնուամենայնիվ, ես առաջ շարժվեցի՝ ինքս ինձ հարց տալով, թե արդյոք չեմ մահանա սրտիս զարկերի ուժգնությունից... Ա՛խ, այդ ի՛նչ պահ էր: Պետք է անցնել դրա միջով՝ այն հասկանալու համար...

Հուզմունքս արտաքնապես չէր զգացվում. թանկագին ընտանիքիս բոլոր անդամներին գրկելուց հետո ես ծնկի եկա իմ աննման հայրիկի առաջ՝ խնդրելով նրա օրհնությունը, և այն տալու համար հայրիկն ինքը ծնկի իջավ ու արտասվելով օրհնեց ինձ... Դա մի

տեսարան էր, որ պետք է ժպտալ տար հրեշտակներին, երբ ծերունին Տիրոջն է հանձնում դեռևս կյանքի գարունն ապրող իր գավակին... Մի քանի ակնթարթ անց սուրբ տապանի դռները փակվում էին իմ ետևից, և ես ստանում էի թանկագին քույրերիս գրկախառնությունները, ովքեր ինձ համար մայր էին եղել, և որոնց ես այսուհետ պետք է որպես իմ վարքի օրինակ ունենայի... Վերջապես իմ երազանքներն իրականացել էին, հոգիս այնպիսի քաղցր ու խոր խաղաղություն էր զգում, որ ինձ անհնար է նկարագրել, և յոթուկես տարի այդ ներքին խաղաղությունն իմ բաժինն է մնացել ու ինձ չի լքել անգամ մեծագույն փորձությունների ժամանակ:

Բոլոր հայցորդուհիների պես ինձ էլ ընդունվելուց անմիջապես հետո տարան աղոթասրահ: Այնտեղ մութ էր՝ ցուցադրված Սուրբ Նշխարների պատճառով*, և այն, ինչ առաջինը ցնցեց իմ հայացքը, մեր սուրբ Մայր Ժենևիևի† աչքերն էին, որ հառվել էին վը-

* Համաձայն այդ ժամանակ ընդունված կարգի՝ Հաղորդության ցուցադրության ժամանակ աղոթասրահում մութ էր լինում, որպեսզի Սուրբ Հաղորդությանը երկրպագելու եկած կարմելիտուհիները չերևային եկեղեցու կողմից, քանի որ ճաղերը բաց էին լինում:

† Մայր Ժենևիևը Լիզյոյի Կարմելի միաբանության հիմնադիրն էր (հիմնադրվել է 1838 թ.-ին): Նա վախճանվեց 1891 թ.-ին:

րաս: Ես մի պահ ծնկած մնացի նրա ոտքերի մոտ՝ շնորհակալություն հայտնելով քարի Աստծուն ինձ տված այն շնորհի համար, որ Սրբի եմ ճանաչում, իսկ հետո հետևեցի Մայր Մարի դը Գոնգագին դեպի միաբանության տարբեր հատվածներ: Ամեն բան ինձ սքանչելի էր թվում, ես կարծում էի, թե տեղափոխվել եմ անապատ, հատկապես հմայեց մեր փոքրիկ խուցը*, բայց ուրախությունը, որ զգում էի, խաղաղ էր, ամենաթեթև զեփյուռն իսկ չէր ալեկոծում այն հանդարտ ջրերը, որոնց վրա լողում էր իմ փոքրիկ նավակը, ոչ մի ամպ չէր մթնեցնում իմ կապույտ երկինքը... Ա՛խ, ես լիովին վարձատրվել էի իմ բոլոր փորձությունների դիմաց... Ի՛նչ խոր հրճվանքով էի կրկնում այս խոսքերը. «Սա ընդմիշտ է, ընդմիշտ, որ ես այստեղ եմ...»:

Այդ երջանկությունը վաղանցուկ չէր, այն բնավ չըպետք է թռչեր-գնար «առաջին օրերի պատրանքների հետ»: Բարի Աստված ինձ շնորհ արեց որևէ պատրանք չունենալու Կարմել մտնելիս: Ես գտա վանական կյանքն այնպիսին, ինչպիսին պատկերացրել էի, ոչ մի զոհողություն չզարմացրեց ինձ, թեև Դուք գիտեք, թանկագի՛ն Մայրիկ, որ իմ առաջին քայլերն ա-

* Ամեն միանձնուհի ուներ իր առանձին խուցը, բայց քանի որ ամեն բան վանքում ընդհանուր էր համարվում, ընդունված էր ամեն ինչի հետ կապված գործածել ոչ թե «իմ», այլ՝ «մեր» բառը:

վելի շատ փշերի հանդիպեցին, քան վարդերի... Այո, տառապանքը բացեց իր գիրկն իմ առաջ, և ես սիրով նետվեցի այնտեղ... Այն, ինչ անելու համար եկել էի Կարմել, ես հայտնեցի Նշխարված Հիսուսի ոտքերի առաջ՝ ուխտադրությանս նախորդած հարցմունքի ժամանակ. «Ես եկել եմ, որպեսզի հոգիներ փրկեմ և, հատկապես, աղոթեմ քահանաների համար»: Երբ ցանկանում ես հասնել մի նպատակի, պետք է միջոցներ ձեռք առնես. Հիսուս ինձ հասկանալ տվեց, որ խաչի միջոցով է Ինքը կամենում ինձ հոգիներ պարզել, և տառապանքի հանդեպ ձգտումս աճում էր դրա մեծացմանը զուգընթաց: Հինգ տարի շարունակ դա էր իմ ճանապարհը, բայց արտաքուստ ոչինչ չէր մատնում իմ տառապանքը, ինչն առավել ցավոտ էր դառնում այն բանից, որ միայն ես գիտեի դրա մասին: Ա՛խ, ի՛նչ անակնկալ կլինի մեզ համար աշխարհի վերջին, երբ կարդանք հոգիների պատմությունը... Որքա՛ն մարդիկ կլինեն, որ կգարմանան՝ տեսնելով այն ճանապարհը, որով իմ հոգին է ընթացել...

Սա այնքան ճշմարիտ է, որ իմ մտնելուց երկու ամիս անց, երբ Հայր Պիշոնը եկավ քույր Մարիի ուխտադրության համար, նա զարմացավ՝ տեսնելով, թե ինչ է բարի Աստված անում իմ հոգում, և ինձ ասաց, որ նախորդ օրը, տեսնելով ինձ աղոթասրահում աղոթելիս, իմ ջերմեռանդությունն իրեն բոլորովին երեխայական էր թվացել, իսկ ճանապարհս՝ շատ թեթև:

Բարի Տեր Հոր հետ իմ այդ հանդիպումն ինձ համար շատ մեծ մխիթարություն էր, բայց այն արցունքներով էր սքողված այն դժվարության պատճառով, որ ունենում էի հոգիս բացելիս: Այնուամենայնիվ, ես ընդհանուր խոստովանություն կատարեցի՝ մի բան, որ երբևէ չէի արել: Վերջում Տեր Հայրն ինձ այս խոսքերն ասաց, որոնք ամենից մխիթարականն էին, որ հոգիս երբևէ լսել էր. «Բարի Աստծու, Տիրամոր և բոլոր Սրբերի ներկայությամբ ես հայտարարում եմ, որ Դուք երբևէ որևէ մահացու մեղք չեք գործել»: Այնուհետև ավելացրեց. «Շնորհակալություն հայտնեք բարի Աստծուն նրա համար, ինչ Նա անում է Ձեզ, որովհետև եթե Նա թողներ Ձեզ, փոխանակ փոքրիկ հրեշտակ լինելու՝ Դուք փոքրիկ դևուկ կդառնայիք»: Ա՛խ, ինձ դժվար չէր դրան հավատալ, ես զգում էի, թե որքան թույլ ու անկատար եմ, բայց երախտագիտությունը լցնում էր հոգիս: Ես այնքան էի վախենում արատավորել իմ մկրտության զգեստը, որ այդպիսի հավաստիացումը՝ բխած նման մի հովվի շուրթերից, որպիսիների մասին երազում էր մեր Սուրբ Մայր Թերեզան, այսինքն՝ մեկի, ով միավորում է գիտելիքը առաքինության հետ, ինձ թվում էր բխած հենց Տիրոջ շուրթերից... Բարի Տեր Հայրն ինձ նաև այս խոսքերն ասաց, որոնք քաղցրաբար դրոշմվել են սրտիս մեջ. «Զավա՛կս, թող մեր Տերը մշտապես լինի Ձեր Մեծավորն ու Ձեր նորընծայության Ուսուցիչը»: Եվ Նա այդ

Էր իսկապես և նաև՝ «իմ հոգևոր Առաջնորդը»: Ես չեմ ուզում սրանով ասել, թե հոգիս փակ էր իմ մեծավորուհիների համար. ա՛խ, հեռու լինելով դրանից՝ ես մշտապես փորձել եմ, որ այն նրանց համար բաց գիրք լինի, բայց մեր Մայրը, որ հաճախ հիվանդանում էր, քիչ ժամանակ ուներ ինձնով զբաղվելու: Գիտեմ, որ նա ինձ շատ էր սիրում և ամեն հնարավոր լավ բան ասում էր իմ մասին, բայց բարի Աստված թույլ էր տալիս, որ նա, չգիտակցելով դա, չափազանց խիստ լինի: Ես չէի կարողանում հանդիպել նրան՝ առանց գետինը համբուրելու*, նույնն էր նաև այն հազվադեպ խորհուրդների ժամանակ, որ նա տալիս էր ինձ... Ի՛նչ անգնահատելի շնորհ... Որքա՛ն բացահայտ էր բարի Աստված գործում նրա մեջ, ով Իր տեղն էր զբաղեցնում... Ի՛նչ կպատահեր ինձ հետ, եթե, ինչպես աշխարհի մարդիկ էին կարծում, ես միաբանության «խաղալիքը» լինեի... Հնարավոր է՝ փոխանակ իմ մեծավորուհիների մեջ մեր Տիրոջը տեսնելու՝ ես նրանց սովորական մարդ համարեի, և իմ սիրտը, որ այդքան լավ էր պահպանվել աշխարհում, մենաստանում մարդկային կապվածության մեջ ընկներ... Բարեբախտաբար, ես զերծ մնացի այդ դժբախտությունից: Ան-

* Կարմելում ընդունված էր, որ երբ մայրապետը կամ մեծավորուհին դիտողություն էր անում թերացման համար կամ խրատ տալիս, քույրը պետք է համբուրեր գետինը՝ ի նշան հնազանդության:

կասկած, ես շատ էի սիրում մեր Մայրիկին, բայց՝ մաքուր սիրով, որն ինձ բարձրացնում էր դեպի իմ հոգու Փեսան...

Մեր մեծավորուհին իսկական սուրբ էր, առաջին կարմելիտուհիների մի կատարյալ տիպար: Ողջ օրը ես նրա հետ էի, որովհետև նա ինձ աշխատել էր սովորեցնում: Նրա բարությունն իմ հանդեպ անսահման էր, և, այնուամենայնիվ, հոգիս չէր բացվում... Միայն ջանք գործադրելով էր հնարավոր լինում ինձ ուղղորդել, քանի որ սովոր չլինելով հոգուս մասին խոսել՝ ես չգիտեի ինչպես արտահայտել այն, ինչ նրանում կատարվում էր: Մի օր մի բարի ծեր Մայր հասկացավ, թե ինչ եմ զգում, և հանգստի ժամին ծիծաղելով ինձ ասաց. «Դատրի՛կա, ինձ թվում է՝ Դուք շատ բան չըպետք է ունենաք ասելու Ձեր մեծավորուհիներին»: «Ինչո՞ւ եք, Մայրի՛կ, այդպես ասում...»: «Որովհետև Ձեր հոգին ծայրահեղ պարզ է, իսկ երբ կատարյալ լինեք, է՛լ ավելի պարզ կդառնաք. որքան մոտենում ես բարի Աստծուն, այնքան ավելի ես պարզանում»: Բարի Մայրիկը ճիշտ էր: Եվ, այնուամենայնիվ, հոգիս բացելու հարցում ունեցածս դժվարությունը, որ իմ պարզությունից էր գալիս, իսկական փորձություն էր. ես դա հիմա եմ հասկանում, քանի որ առանց դադարելու պարզ լինել՝ շատ մեծ դյուրությամբ արտահայտում եմ մտքերս:

Ես ասացի, որ Հիսուս «իմ հոգևոր Առաջնորդն» էր:

Մտնելով Կարմել՝ ես ծանոթացա նրա հետ, ով պետք է ինձ համար այդ դերը կատարեր, բայց հազիվ էր նա ինձ ընդունել իր հոգեզավակների շարքը, երբ մեկնեց պանդխտության*... Այսպիսով, ես ծանոթացա նրա հետ՝ միայն այն բանի համար, որ անմիջապես զրրկվեմ իրենից... Սահմանափակված լինելով նրանից տարեկան մեկ նամակ ստանալով՝ իմ գրած 12-ի դիմաց, իմ սիրտը շատ շուտով դարձավ դեպի հոգևոր առաջնորդների Առաջնորդը, և այդ Նա էր, Ով սովորեցրեց ինձ գիտուններից ու իմաստուններից ծածկված այն գիտությունը, որը Նա կամեցավ հայտնել ամենից փոքրերին†...

Կարմելի լեռան վրա փոխադրված փոքրիկ ծաղիկը պետք է բացվեր Խաչի ստվերում: Տիրոջ արցունքներն ու արյունը դարձան իր ցողը, իսկ իր արևը եղավ արտասուքներով ծածկված Նրա պաշտելի Երեսը... Մինչ այդ ես չէի բացահայտել Սուրբ դիմապատկերի մեջ թաքնված գանձերի խորությունը, և այդ Ձեր միջոցով էր, թանկագին՝ Մայրիկ, որ սովորեցի ճանաչել դրանք. ինչպես մի ժամանակ Դուք բոլորիցս առաջ մըտաք Կարմել, այնպես էլ առաջինը Դուք խորամուխ եղաք մեր Փեսայի դիմապատկերում թաքնված սիրո գաղտնիքների մեջ, և այդժամ Դուք կանչեցիք ինձ, և

* Խոսքը Հայր Պիշոնի մասին է, ով ծառայության մեկնեց Կանադա:

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 10.21

ես հասկացա... Ես հասկացա, թե ինչ է իրական փառքը: Նա, Ում թագավորությունն այս աշխարհից չէ*, ցույց տվեց ինձ, որ իրական իմաստությունը նրանում է, որ «ցանկանաս լինել արհամարհված ու համարված առ ոչինչ»†, որ «ուրախությունդ գտնես սեփական անձիդ արհամարհանքի մեջ»‡... Ա՛խ, ես ցանկանում էի, որ Տիրոջ երեսի պես իմն էլ իսկապես ծածկված լինեիր, որ աշխարհում ոչ ոք չճանաչեր ինձ§: Ես ծարավ էի տառապելու ու մոռացված լինելու...

Որքան գթասիրտ է այն ճանապարհը, որով բարի Աստված ինձ մշտապես տարել է: Նա ինձ երբեք ցանկանալ չի տվել մի բան՝ առանց այն տալու, ուստի Իր դառը բաժակն ինձ անուշ թվաց...

Մայիս ամսվա լուսաշող տոներից հետո, երբ ուխտ արեց ու քող ստացավ մեր թանկագին Մարին՝ ընտանիքի ամենաավագը, ում իր պսակադրության օրը թագադրելու երջանկությունն ունեցավ ամենակրրուսերը, մեզ հարկավ փորձությունն պետք է գար այցելելու... Նախորդ տարի՝ մայիսին, հայրիկը կաթված էր ստացել, որն հարվածել էր ոտքերին, և այդժամ շատ մեծ էր մեր անհանգստությունը, բայց իմ թանկագին արքայի ուժեղ բնավորությունը շուտով հաղթանա-

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 18.36

† «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 1, գլուխ 2

‡ «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 3, գլուխ 49

§ Հմմտ.՝ Եսայու մարգարեությունը 53.3

կեց, և մեր վախերը վերացան: Թեև մեկ անգամ չէինք դեպի Հռոմ ճամփորդության ընթացքում նկատել, որ նա շուտ է հոգնում, որ այլևս նույնքան զվարթ չէ, որքան սովորաբար... Բայց ինչն հատկապես նկատել էի, դա կատարելության մեջ հայրիկի առաջընթացն էր: Սուրբ Ֆրանցիսկոս Սալեզացու օրինակով նա կարողացել էր իր բնական տաքարյունությունն այն աստիճանի զսպել, որ թվում էր, թե աշխարհում ամենից մեղմ բնավորությունն ունի... Աշխարհի բաներն իրեն կարծես հազիվ էին հպվում, նա հեշտությամբ հաղթահարում էր այս կյանքի տարաձայնությունները, և, վերջապես, բարի Աստված նրան հեղեղում էր մխիթարություններով: Սուրբ Նշխարներին երկրպագության իր ամենօրյա այցելությունների ընթացքում նրա աչքերն հաճախ արցունքով էին լցվում, իսկ դեմքը մի երկնային երանություն էր շնչում... Երբ Լեոնին դուրս եկավ Այցելության վանքից, նա չտրտմեց և ոչ մի բողոք չհայտնեց բարի Աստծուն, որ Նա չէր լսել Նրան հղած իր աղոթքները՝ իր թանկագին դստեր կոչման իրագործման համար, և նույնիսկ որոշ ուրախությամբ էր, որ գնաց նրա հետևից...

Ահա՛ թե ինչ հավատով հայրիկն ընդունեց իր փոքրիկ թագուհու բաժանումը. դրա մասին նա այսպես հայտնեց Ալանսոնի իր ընկերներին. «Թանկագի՛ն ընկերներ, Թերեզը՝ իմ փոքրիկ թագուհին, երեկ մտավ Կարմել... Միայն Աստված կարող էր նման գոհ պա-

հանջել... Մի՛ խղճացեք ինձ, որովհետև սիրտս լի է ուրախությամբ»:

Ժամանակն էր, որ այդքան հավատարիմ ծառան ստանար իր աշխատանքի վարձը*, և արդար էր, որ իր վճարը նման եղավ նրան, ինչ Աստված տվեց երկնային Արքային՝ Իր միակ Որդուն... Հայրիկը նոր էր Աստծուն խորան նվիրաբերել†, և հենց ինքն էլ եղավ այն ընտրյալ զոհը, որ պետք է մատուցվեր այնտեղ անարատ Գառնուկի հետ միասին:

Դուք գիտեք, թանկագի՛ն Մայրիկ, 1888 թվականի հունիսի և, հատկապես, ամսի 24-ի մեր դառնությունները‡. այդ հիշողությունները չափազանց խորն են դաջվել մեր սրտերում, որպեսզի անհրաժեշտ լինի գրել դրանց մասին... Ախ իմ Մայրի՛կ, որքա՛ն տանջվեցի՜նք... և սա դեռ միայն սկիզբն էր մեր փորձության... Մինչ այդ հասավ իմ զգեստառության ժամանակը: Ես ընդունվեցի քույրերի ժողովի կողմից, բայց ինչպե՞ս երազեի՜նք որևէ արարողություն անելու մասին: Արդեն խոսում էին ինձ սքեմ տալու մասին՝ ա-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 25.21

† Լուի Մարտենը 10000 ֆրանկ էր նվիրաբերել՝ Լիզյոյի Սուրբ Պետրոս տաճարի ավագ խորանի կառուցման համար: Դա մոտավորապես մի առանձնատան գումար էր:

‡ 1888 թ.-ի հունիսի 23-ին պարոն Մարտենն անհայտ ուղղությամբ դուրս է գալիս տնից, և միայն ամսի 27-ին են Սեփինն ու ազգականները կարողանում գտնել նրան Ավրում:

ռանց մենաստանից ինձ դուրս բերելու*, բայց որոշեցին սպասել: Հակառակ բոլոր հույսերի՝ մեր թանկագին հայրիկն ապաքինվեց իր երկրորդ կաթվածից, և Սրբազանը արարողությունը նշանակեց հունվարի 10-ին: Սպասումը երկար էր, բայց փոխարենը՝ ի՛նչ գեղեցիկ տոնակատարություն... ոչինչ չէր պակասում, ոչինչ, անգամ՝ ձյունը... Չգիտեմ՝ արդյոք Ձեզ արդեն պատմե՞լ եմ ձյան նկատմամբ իմ սիրո մասին... Դեռ շատ փոքրուց դրա ճերմակությունը հիացնում էր ինձ: Ամենամեծ հաճույքներից մեկն ինձ համար ձյան փաթիլների տակ զբոսնելն էր: Որտեղի՞ց էր գալիս ձյան նկատմամբ իմ այդ սերը... Հնարավոր է՝ նրանից, որ ինքս լինելով ձմռան փոքրիկ ծաղիկ՝ առաջին պաճուճանքը, որով իմ մանկան աչքերը զարդարված տեսանքությունը, պետք է նրա ճերմակ ծածկոցը լիներ... Վերջապես, ես միշտ երազել եմ, որ իմ զգեստառության օրը բնությունն իմ պես ճերմակ հագած լինի: Այդ գեղեցիկ օրվա նախօրյակին ես տխուր նայում էի գորշ երկնքին, որից մերթընդմերթ թեթև անձրև էր մաղում, և ջերմաստիճանն այնքան մեղմ էր, որ այլևս ձյան հույս չունեի: Հաջորդ առավոտյան երկինքը չէր փոխվել: Այնուամենայնիվ, տոնակատարությունը սքանչե-

** Համաձայն ընդունված կարգի՝ զգեստառության օրը նոր-րնձա միանձնուհին հարսնացուի զգեստով դուրս էր գալիս մենաստանի փակից և անցկացնում արարողությունը իր հարազատների հետ:*

լի էր, և ամենագեղեցիկ, ամենահիասքանչ ծաղիկը իմ թանկագին արքան էր. նա երբեք ավելի գեղեցիկ, ավելի պատվարժան տեսք չէր ունեցել... Նա հիացնում էր բոլորին, դա իր հաղթանակի օրն էր, իր վերջին տոնախմբությունն այս աշխարհում: Նա իր բոլոր գավակներին բարի Աստծուն էր նվիրել, քանի որ երբ Սելինը հայտնել էր նրան իր կոչման մասին, նա ուրախությունից լաց էր եղել և նրա հետ գնացել շնորհակալություն հայտնելու Նրան, Ով «պատվում էր իրեն՝ վերցնելով իր բոլոր գավակներին»:

Արարողության ավարտին Սրբազանը երգեց «Ըգ-Քեզ, Աստված»-ը: Մի քահանա փորձեց հիշեցնել, որ այդ շարականը երգվում է միայն ուխտադրությունների ժամանակ, սակայն մեկնարկն արդեն տրված էր, և գոհաբանական օրհներգը շարունակվեց մինչև վերջ: Մի թե չպետք է տոնակատարությունն ամբողջական լիներ, քանզի նրա մեջ միավորվում էին մնացյալ բոլորը... Իմ թանկագին արքային մի վերջին անգամ գրկելուց հետո ես վերադարձա մենաստան: Առաջին բանը, որ ճեմուղում նկատեցի, իմ փոքրիկ Հիսուսի վարդագույն արձանիկն էր, որ ժպտում էր ինձ ծաղիկների ու լույսերի միջից, իսկ հետո անմիջապես հայացքս ընկավ ձյան փաթիլներին... բակը ճերմակ էր ինձ պես: Տիրոջ ի՛նչ նրբանկատություն: Կանխելով Իր փոքրիկ հարսնացուի երազանքները՝ Նա ձյուն էր նվիրում նրան... Ձյուն... և ո՞վ է այդ մահկանացուն,

որքան էլ նա գորեղ լինի, որ կարողանա տեղացնել այն երկնքից՝ իր սիրեցյալին հմայելու համար... Գուցե աշխարհում մարդիկ տվեցին իրենց այս հարցը, բայց հաստատ է, որ իմ զգեստառության ձյունն իրենց փոքրիկ հրաշք թվաց, և ողջ քաղաքը զարմացավ դրա վրա: Նրանք համարեցին, թե ես տարօրինակ ճաշակ ունեմ, որ սիրում եմ ձյունը... Ավելի՛ լավ. սա առավել ևս ընդգծում է կուսանաց Փեսայի անբացատրելի ողորմածությունը... Նրա, Ով փայփայում է ձյան պես սպիտակ շուշանները... Արարողությունից հետո Սրբազանը մտավ մենաստան, նա հոր պես բարի էր իմ հանդեպ: Հավատացած եմ՝ նա հպարտ էր տեսնել, որ ես հաջողել եմ, և բոլորին ասում էր, որ ես «իր փոքրիկ դուստրն եմ»: Այդ գեղեցիկ տոնակատարությունից հետո ամեն անգամ, երբ նա վերադառնում էր, Նորին Մեծությունը միշտ շատ լավ էր վերաբերվում ինձ: Հատկապես հիշում եմ նրա այցը մեր Հայր Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի հարյուրամյակի առիթով: Նա գլուխս վերցրեց իր ձեռքերի մեջ և ամեն տեսակ բազում փաղաքշանքներով գուրգուրեց ինձ. ես դեռ երբեք այդքան պատվի չէի արժանացել... Միևնույն ժամանակ բարի Աստված ինձ մտածել տվեց այն փաղաքշանքների մասին, որոնք Նա կկամենա հեղել ինձ վրա Հրեշտակների ու Սրբերի առաջ, և որոնց նվաղ պատկերը Նա դեռ այս աշխարհում էր ինձ պարզեփում, ուստի մխիթարությունը, որ զգացի, շատ մեծ

Էր...

Ինչպես քիչ առաջ ասացի, հունվարի 10-ը իմ արքայի հաղթանակի օրն էր, ես այն համեմատում եմ Ծաղկազարդի օրը Հիսուսի՝ Երուսաղեմ մտնելու հետ: Մեր աստվածային Ուսուցչի պես իր մեկօրյա փառքին հետևեց ցավագին տառապանքը, և այդ տառապանքը միայն իր համար չէր: Ինչպես Հիսուսի չարչարանքները սրի պես խոցեցին Իր աստվածային Մոր սիրտը, այնպես էլ մեր սրտերն զգացին տանջանքները նրա, ում մենք ամենագործվալից կերպով էինք սիրում աշխարհում... Հիշում եմ, որ 1888-ի հունիսին՝ մեր առաջին փորձությունների ժամանակ, ասում էի. «Ես շատ եմ տանջվում, բայց զգում եմ, որ կարող եմ դեռ ավելի մեծ փորձություններ կրել»: Ես չէի մտածում այդժամ նրանց մասին, որ պահված են ինձ համար... Ես չէի մտածում, որ փետրվարի 12-ին՝ իմ զգեստառությունից մեկ ամիս անց, մեր թանկագին հայրիկն ըմպելու է ամենադառն ու ամենանվաստացուցիչը բոլոր բաժակներից...

Ա՛խ, այդ օրը ես չեմ ասել, թե դեռ կարող եմ ավելին տառապել... Բառերը չեն կարող արտահայտել մեր անձկությունը, ուստի չեմ էլ փորձի այն նկարագրել: Մի օր Երկնքում մենք հաճույքով կխոսենք միմյանց հետ մեր փառավոր փորձությունների մասին. մի՞թե մենք արդեն երջանիկ չենք, որ կրել ենք դժբախտություններ... Այո, հայրիկի մարտիրոսության այդ երեք

տարիներն ինձ մեր ողջ կյանքի ամենից թանկն ու ամենից արգասավորն են թվում, ես դրանք չեի փոխի Սրբերի բոլոր հոգեզմայլանքների ու հայտնությունների հետ: Սիրտս երախտագիտությամբ է լցվում, երբ մտածում եմ այդ անգնահատելի գանձի մասին, որ պետք է սուրբ նախանձ հարուցած լինեիր երկնային աստյանի Հրեշտակների մոտ...

Տառապանքի ծարավս հագեցել էր, թեև ձգտումս դրա հանդեպ չէր նվազում, ուստի հոգիս շուտով կիսեց սրտիս տառապանքները: Ցամաքությունն իմ հանապազօրյա հացն էր, և զրկված լինելով բոլոր մխիթարություններից՝ ես, այնուամենայնիվ, արարածներից ամենաերջանիկն էի, որովհետև բոլոր ցանկություններս բավարարվել էին...

Այս իմ թանկագին Մայրիկ, ի՛նչ քաղցր էր մեր մեծ փորձությունը, քանի որ մեր բոլորիս սրտերից միայն սիրո ու երախտագիտության հառաչանքներ դուրս եկան... Մենք այլևս չէինք քայլում կատարելության արահետներով. մենք թռչում էինք՝ բոլոր հինգս: Կանի երկու խեղճ փոքրիկ աքսորյալները*, դեռևս մնալով աշխարհում, այլևս այս աշխարհից չէին... Ա՛յ, ի՛նչ

* Կանը Ֆրանսիայի հյուսիսում գտնվող այն քաղաքն էր, որտեղ իր բուժումն էր ստանում Լուի Մարտենը, իսկ Լեոնին ու Սելինը հորը մոտ լինելու համար այդ շրջանում մշտնապես էին առողջարանի հարևանությամբ գտնվող որբանոցում:

հրաշքներ գործեց փորձությունն իմ թանկագին Սելի-
նի հոգում... Այդ շրջանում նրա գրած բոլոր նամակ-
ներն անձնուրացության ու սիրո կնիքն են կրում... Եվ
ն[՞]վ կկարողանա պատմել մեր տեսակցությունները...
Ա՛խ, Կարմելի ճաղերը, հեռու՝ մեզ իրարից բաժանե-
լուց, ավելի ամուր էին միավորում մեր հոգիները.
մենք նույն մտքերն ունեինք, նույն երազանքները,
նույն սերը՝ Տիրոջ ու հոգիների հանդեպ... Երբ Սելինն
ու Թերեզը խոսում էին միմյանց հետ, երբեք երկրային
որևէ բան չէր խառնվում նրանց զրույցներին, որոնք
բոլորն այլևս երկնքում էին: Ինչպես առաջ՝ ձեռնա-
հարկում, նրանք երազում էին հավերժի մասին, և որ-
պեսզի շուտով վայելեն այդ անվախճան երջանկու-
թյունը, նրանք այստեղ որպես իրենց միակ բաժին էին
ընտրում «տառապանքն ու արհամարհանքը»*:

Այսպես անցավ իմ նշանադրության ժամանակը...
Այն շա՛տ երկար տևեց խեղճ փոքրիկ Թերեզի համար:
Տարվա ավարտին[†] մայրապետն ինձ ասաց, որ ան-
գամ չերազեմ ուխտադրություն խնդրելու մասին, որ,
վստահաբար, մեծավոր Հայրը կմերժի հայցս, և ես ըս-
տիպված եղա ևս ուրժ ամիս սպասել... Առաջին պահին
ինձ շատ դժվար էր ընդունել այդ մեծ զոհողությունը,

* Ակնարկը Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի արտահայտու-
թյանն է վերաբերում՝ «տառապել և լինել արհամարհված»:

† Խոսքը փորձաշրջանի մասին է, որը, որպես կանոն, մեկ
տարի էր տևում:

բայց շուտով լույս շողաց հոգուս մեջ: Այդ ժամանակ ես խորհրդածում էի Հայր Սյուրենի «Հոգևոր կյանքի հիմունքներ»-ի շուրջ: Մի օր աղոթքի պահին հասկացա, որ ուխտադրություն կատարելու իմ այդքան ջերմեռանդ ցանկությանը մեծ անձնասիրություն է խառնըված: Քանի որ ես ինձ Տիրոջն էի հանձնել, որպեսզի Իրեն հաճելին անեմ, մխիթարեմ, ապա չպետք է Նրան պարտավորեցնեի կատարելու իմ կամքը՝ Իրենի փոխարեն: Նաև հասկացա, որ հարսը պետք է զարդարված լինի իր պսակադրության օրը, իսկ ես ոչինչ չէի արել այդ նպատակով... Այդ ժամանակ ես ասացի Տիրոջը. «Ով Աստված իմ, ես Քեզ չեմ խնդրում, որ անեմ իմ ուխտը. ես կապասեմ այնքան, որքան Դու կամենաս, միայն թե չեմ ուզում, որ իմ մեղքով հետաձգվի իմ միավորումը Քեզ հետ, ուստի ես կներդնեմ իմ բոլոր ջանքերը, որպեսզի թանկարժեք քարերով զարդարված մի գեղեցիկ զգեստ պատրաստեմ ինձ համար, և երբ Դու այն բավականաչափ զարդարուն համարես, ես վստահ եմ, որ ոչ մի արարած Քեզ չի խանգարի իջնելու ինձ մոտ, որպեսզի ինձ հավիտյանս Քեզ միավորես, Ո՛վ իմ Սիրելի...»:

Զգեստառությունիցս ի վեր՝ ճգնավորական կատարելության վերաբերյալ ես արդեն շատ պայծառացումներ էի ստացել, հատկապես՝ կապված Աղքատության ուխտի հետ: Իմ հայցորդության շրջանում ես ուրախ էի, որ սիրուն բաներ ունեմ իմ գործա-

ծուրթյան համար և ինձ ամեն անհրաժեշտ բան գտնում եմ ձեռքիս տակ: «Իմ հոգևոր Առաջնորդը» համբերատար տանում էր դա, քանի որ Նա չի սիրում հոգիներին ամեն բան միանգամից ցույց տալ: Նա սովորաբար Իր լույսը քիչ-քիչ է տալիս: (Իմ հոգևոր կյանքի սկզբում՝ մոտավորապես 13-14 տարեկանում, ինքս ինձ հարցնում էի, թե հետագայում էլ ինչի պետք է հասնեմ, որովհետև կարծում էի, թե ինձ համար այլևս անհնար է ավելի լավ հասկանալ կատարելությունը: Բայց շատ արագ հասկացա, որ ինչքան առաջ ես շարժվում այս ճանապարհով, այնքան ավելի հեռու ես քեզ տեսնում նպատակից, ուստի հիմա հաշտվել եմ ինձ մշտապես անկատար տեսնելուն և դրանում իմ ուրախությունն եմ գտնում...): Վերադառնամ «իմ Հոգևոր Առաջնորդի»՝ ինձ տված դասերին: Մի երեկո՝ Հանգստյան ժամերգությունից հետո, ես մեր փոքրիկ լամպն էի ապարդյուն փնտրում դրանց համար նախատեսված դարակներում: Արդեն լռության ժամ էր, և անհնար էր դրա մասին հարցնել*... Ես հասկացա, որ քույրերից մեկը, կարծելով, թե իր լամպն է վերցնում, վերցրել էր մերը, որի կարիքը ես չափազանց շատ ունեի: Բայց փոխանակ վշտանալու, որ զրկվել եմ դրանից, ես շատ երջանիկ էի՝ զգալով, որ աղքատ-

* Կարմելում օրվա ավարտի Հանգստյան ժամերգությունից հետո մինչև հաջորդ օրվա Առավոտյան ժամերգությունն արգելված էր խոսել:

տուրքունը ոչ միայն նրանում է, որ քեզ զրկված տեսնես հաճելի բաներից, այլ նաև՝ անհրաժեշտ: Այդպիսով, արտաքին խավարում ես լուսավորվեցի ներքնապես... Այդ շրջանում ես իսկական սիրով լցվեցի ամենից տգեղ ու անհարմար իրերի նկատմամբ, ուստի ուրախացա, երբ նկատեցի, որ վերցրել են մեր խցի սիրուն փոքրիկ կուժը և դրա փոխարեն դրել մեծ ու ամբողջովին քերքրված մեկ ուրիշը... Ես նաև շատ ջանքեր էի գործադրում, որպեսզի չարդարանամ, ինչն ինձ շատ դժվար էր թվում, հատկապես՝ մեր մեծավորուհու հետ, ումից ոչինչ չէի ցանկանա թաքցնել: Ահա իմ առաջին հաղթանակը, որը մեծ չէր, բայց ինձ շատ թանկ արժեցավ: Պատուհանի հետևում դրված մի փոքրիկ կուժ էր կոտրվել, և մեր մեծավորուհին, կարծելով, թե այդ ես եմ անուշադրության մատնել այն, ինձ այն մատնացույց արեց ու ասաց, որ ավելի ուշադիր լինեմ մյուս անգամ: Առանց որևէ բան ասելու՝ ես համբուրեցի գետինը և խոստացա ավելի կարգապահ լինել հետագայում: Իմ առաքինության պակասի պատճառով այս փոքրիկ գործերն ինձ մեծ դժվարությամբ էին տրվում, և ինձ մնում էր մտածել, որ Վերջին դատաստանի ժամանակ ամեն բան հայտնի կդառնա, որովհետև ես նկատում էի հետևյալը. երբ քո պարտականությունն ես կատարում՝ երբևէ չարդարանալով, ոչ ոք դա չի իմանում, իսկ անկատարություններն անմիջապես ի հայտ են գալիս...

Ես հատկապես փորձում էի փոքր առաքինություններ գործադրել՝ դժվարություն ունենալով գործադրելու մեծերը: Օրինակ՝ սիրում էի դասավորել թիկնոցները, որ մոռացել էին քույրերը, և մատուցել նրանց իմ կարողացած ամեն փոքր ծառայություն: Ինձ նաև տրվել էր մարմնական ճգնության հանդեպ սեր, և այն գնալով ավելի էր մեծանում, որովհետև ինձ ոչինչ թույլատրված չէր՝ այն բավարարելու համար... Աշխարհում իմ արած միակ փոքրիկ ճգնությունը, որը նստած ժամանակ աթոռի թիկնակին չհենվելն էր, ինձ արգելված էր կուզիկանալու հակվածությանս պատճառով: Ավա՛ղ, իմ ջերմեռանդությունը, անկասկած, երկար չէր տևի, եթե ինձ շատ ապաշխարանքներ թույլատրեին... Իսկ նրանք, որ, առանց իմ խնդրելու, ինձ թույլատրում էին, ուղղված էին իմ անձնասիրությունը խոնարհեցնելուն, ինչն ինձ շատ ավելի օգուտ էր տալիս, քան մարմնական ապաշխարանքները...

Սեղանատունը, որն իմ ծառայության վայրն էր ըզգեստառությունիցս անմիջապես հետո, մեկ անգամ չէ, որ ինձ առիթ տվեց՝ անձնասիրությունս իր տեղը դնելու, այսինքն՝ ոտքերի տակ... Ճիշտ է, որ ես մեծ մխիթարություն ունեի նույն ծառայությունը կատարելու, ինչ Դուք, թանկագի՛ն Մայրիկ, և կարողանալու մոտիկից տեսնել Ձեր առաքինությունները, բայց այդ մոտիկությունը տառապանքի աղբյուր էր: Ես ինձ ա-

ռաջվա պես ազատ չէի զգում Ձեզ ասելու ամեն բան. կարգ կար, որ պետք է պահպանվեր, ես չէի կարողանում Ձեր առաջ բացել իմ հոգին, վերջապես ես Կարմելում էի և ոչ այլևս՝ Բյուսոնեում՝ հայրական հարկի տակ...

Մինչ այդ Տիրամայրն օգնում էր ինձ պատրաստել իմ հոգու զգեստը, և հենց այն ավարտվեց, խոչընդոտներն իրենք իրենց վերացան: Սրբազանն ուղարկեց իմ հայցած թույլտվությունը, միաբանությունը ցանկությունն հայտնեց ընդունելու ինձ, և ուխտադրությունս նշանակվեց սեպտեմբերի 8-ին*...

Այն ամենը, ինչ նոր կարճ գրեցի, շատ էջեր կպահանջեր իր մանրամասներով, բայց այդ էջերը երբեք չեն ընթերցվի այս աշխարհում: Շուտով, թանկագին՝ Մայրիկ, ես Ձեզ այս բոլոր բաների մասին կպատմեմ մեր հայրական տանը՝ գեղեցիկ Երկնքում, դեպի ուր բարձրանում են մեր սրտերի հառաչանքները...

Իմ պսակադրության զգեստը պատրաստ էր, այն զարդարված էր նախկինում իմ Փեսայի ինձ տված զարդերով, բայց սա բավական չէր Իր առատաձեռնության համար: Նա կամենում էր ինձ անհամար փայլերով մի նոր ադամանդ տալ: Հայրիկի փորձությունը՝ իր բոլոր ցավագին հանգամանքներով, նախկին զարդերն էին, իսկ նորը եղավ արտաքնապես բա-

* 8 սեպտեմբերի, 1890 թ.

վական փոքր թվացող մի փորձություն, բայց որն ինձ շատ տառապեցրեց: Որոշ ժամանակ է՝ մեր խեղճ հայրիկն իրեն մի փոքր ավելի լավ էր զգում. նրան սայլակով դուրս էին տանում, անգամ խոսք էր գնում՝ մեզ այցելելու համար գնացքով նրա ուղևորության մասին: Բնականաբար, Սելինն անմիջապես մտածեց, որ պետք է ընտրել իմ քող ստանալու օրը: «Որպեսզի իրեն չհոգնեցնենք, – ասում էր նա, – ես նրան ողջ արարողությանը ներկա գտնվել չեմ տա, միայն վերջում կգնամ իր հետևից և կամացուկ կուղեկցեմ մինչև ճաղավանդակը, որպեսզի Թերեզը ստանա նրա օրհնությունը»: Ա՛խ, ես միանգամայն ճանաչում էի այնտեղ իմ թանկագին Սելինի սիրտը... և շատ ճշմարիտ է, որ «սերը երբեք պատրվակ չի բերում անհնարինությունը, որովհետև ամեն բան իր համար հնարավոր է համարում և ամեն բան՝ թույլատրված»*... Իսկ մարդկային զգուշավորությունը, ընդհակառակը, ամեն քայլափոխի դողում է և չի համարձակվում, այսպես ասած, քայլ իսկ անել: Ուստի բարի Աստված, Ով ցանկանում էր փորձել ինձ, օգտագործեց այն որպես հնազանդ գործիք, և իմ պսակադրության օրը ես իսկապես որք եղա՝ այլևս չունենալով հայր երկրի վրա, բայց կարողանալով վստահությամբ երկինք նայել և ամենայն ճշմարտությամբ ասել. «Հայր մեր, որ Երկրնքում ես»:

* «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 3, գլուխ 5

ԳԼՈՒԽ Ը

Ճգնավորական ուխտերից՝
աստվածային սիրուն զոհաբերման
(1890–1895)

*Ուխտադրությունը – Մայր Ժեննիկը – Գրիպի
համաճարակը – Հայր Ալեքսիսի ռետրետը – Մայր
Ազնեսի մայրապետությունը – Հոր մահը – Սելինի՝
մենաստան մտնելը – «Ձեռագիր Ա»-ի ավարտը*

Նախքան այդ փորձության մասին պատմելը, թանկագին՝ Մայրիկ, ես պետք է Ձեզ պատմեի այն ռետրետի մասին, որը նախորդեց իմ ուխտադրությանը: Այն հեռու էր ինձ մխիթարություն բերելուց. ամենակատարյալ ցամաքությունն ու գրեթե լքվածությունն էին իմ բաժինը: Հիսուս, ինչպես միշտ, քնած էր իմ փոքրիկ նավակում: Ա՛խ, ես միանգամայն տեսնում եմ, որ հոգիներն հազվադեպ են Նրան թողնում հանգիստ քնել իրենց ներսում: Հիսուս այնքան է հոգնել մշտապես հոգ տանելուց ու ընդառաջելուց, որ շտապում է օգտվել իմ առաջարկած հանգստից: Նա անկասկած չի զարթնի մինչև հավիտենության իմ մեծ ռետրետը, բայց փոխանակ ինձ վշտացնելու՝ դա ինձ չափազանց մեծ հաճույք է պատճառում...

Հիրավի, ես հեռու եմ Սուրբ լինելուց, և դրա ապացույցը հենց միայն այն է, որ փոխանակ ուրախանալու

իմ ցամաքությունից՝ ես պետք է այն վերագրեի իմ ջերմեռանդության ու հավատարմության պակասին և պետք է վշտանայի, որ քնում էի (յոթ տարի շարունակ) իմ աղոթքների ու գոհաբանությունների ժամանակ, բայց ի՞նչ. ես չեմ վշտանում... ես մտածում եմ, որ քնած ժամանակ փոքրիկ երեխաները նույնքան հաճելի են իրենց ծնողներին, որքան՝ երբ արթուն են. մտածում եմ, որ վիրահատություններ կատարելու համար բժիշկները քնեցնում են իրենց հիվանդներին: Եվ վերջապես մտածում եմ, որ «Տերը գիտի տկարությունը մեր և հիշում է, որ ընդամենը հող ենք մենք»*:

Իմ ուխտադրության ռետրետն, այդպիսով, ինչպես և մնացած բոլորը, որ հաջորդեցին դրան, մեծ ցամաքության ռետրետ էր: Այնուամենայնիվ, բարի Աստված, առանց իմ կողմից դա նկատելու, պարզորոշ կերպով ինձ ցույց էր տալիս Իրեն գոհացնելու և վեհագույն առաքինությունները գործադրելու ճանապարհը: Ես շատ անգամներ եմ նկատել, որ Հիսուս ինձ ոչինչ չի կամենում ավելցուկով տալ, նա ամեն պահի ինձ բոլորովին նոր կերակրով է սնում, ես այն գտնում եմ իմ ներսում՝ առանց իմանալու, թե ինչպես է այն այնտեղ հայտնվել... Ես պարզապես հավատում եմ, որ այդ Հիսուս Ինքն է՝ թաքնված իմ խեղճ, փոքրիկ սրտի խորքում, որ ինձ շնորհ է անում՝ գործելու իմ

* Հմմտ.՝ Մաղմոսներ 102.14

մեջ և ինձ մտածել է տալիս այն ամենը, ինչ ցանկանում է, որ անեմ տվյալ պահին:

Ուխտադրությունիցս մի քանի օր առաջ ես երջանկություն ունեցա ստանալու Սրբազան Քահանայապետի օրհնությունը: Ես այն խնդրել էի բարի եղբայր Սիմեոնի միջոցով՝ հայրիկի և ինձ համար, և ինձ մեծ մխիթարություն եղավ, որ կարողացա իմ թանկագին հայրիկին վերադարձնել այն շնորհը, որ նա մատուցել էր ինձ՝ Հոռմ տանելով:

Վերջապես, պսակադրությանս գեղեցիկ օրը հասավ. այն անամպ էր, բայց նախորդ օրը հոգուս մեջ մի այնպիսի փոթորիկ բարձրացավ, որպիսին երբևէ չէի զգացել... Կոչմանս հետ կապված որևէ կասկած դեռ չէր մտել իմ միտքը, և ես պետք է այդ փորձությունն էլ ճանաչեի: Երեկոյան՝ ժամերգությունից հետո «Ճանապարհ Խաչի» աղոթքը կատարելիս, իմ կոչումն ինձ թվաց որպես մի երագ, մի պատրանք... Ես Կարմելի կյանքը շատ գեղեցիկ էի համարում, բայց սատանան ինձ վստահություն էր ներշնչում, որ այն ինձ համար չէ, որ ես կխաբեմ մեծավորուհիներին՝ գնալով մի ճանապարհով, որին կոչված չեմ... Իմ խավարն այնքան մեծ էր, որ ես ո՛չ՝ տեսնում, ո՛չ էլ հասկանում էի որևէ բան՝ բացի մի բանից. ես չունե՛մ կոչում... Ա՛խ, ինչպե՞ս նկարագրեմ հոգուս տագնապը... Ինձ թվում էր (մի անմիտ բան, ինչը ցույց է տալիս, որ այդ փորձությունը սատանայից էր), որ եթե վախերս հայտնեմ

իմ մեծավորուհուն, նա ինձ կարգելի մատուցել իմ Սուրբ ուխտերը: Այնուամենայնիվ, ես ցանկանում էի ավելի շուտ կատարել բարի Աստծու կամքը և վերադառնալ աշխարհ, քան մնալ Կարմելում՝ կատարելով իմը: Ուստի՝ ես կանչեցի իմ մեծավորուհուն և, շփոթմունքով լի, հայտնեցի նրան հոգեվիճակիս մասին... Բարեբախտաբար, նա ավելի հստակ էր տեսնում, քան ես, և լիովին հանգստացրեց ինձ: Բացի այդ՝ իմ ցուցաբերած խոնարհությունը վանեց սատանային, որն հավանաբար կարծում էր, թե ես չեմ համարձակվի խոստովանել իմ փորձությունը: Հենց վերջացրի խոսել, կասկածներս ցրվեցին, և, այնուամենայնիվ, որպեսզի խոնարհության գործս ավելի կատարյալ դարձնեմ, կամեցա իմ այդ տարօրինակ փորձության մասին խոստովանել նաև մայրապետին, ով պարզապես ծիծաղեց ինձ վրա:

Սեպտեմբերի 8-ի առավոտյան ես ինձ հեղեղված զգացի խաղաղության գետով, և այդ «ամենայն մտքից վեր»^{*} խաղաղության մեջ էր, որ արտասանեցի իմ Սուրբ ուխտերը... Տիրոջ հետ իմ միությունը կնքվեց ոչ թե ամպրոպների ու կայծակների մեջ, այսինքն՝ արտասովոր շնորհների, այլ՝ մեղմ գեփյուռի գրկում՝ նրման այն մեկին, որ լեռան վրա լսեց մեր Հայր Սուրբ Եղիան[†]... Որքա՛ն շնորհներ խնդրեցի ես այդ օրը... Ես

^{*} Հմմտ.՝ Պողոս Առաքյալի թուղթը Փիլիպեցիներին 4.7

ինձ իսկապես թագուհի էի զգում, ուստի օգտվում էի իմ տիտղոսից՝ ազատելու համար գերյալներին, հայցելու Արքայի բարեգթությունը Իր երախտամոռ ծառաների հանդեպ և, վերջապես, ուզում էի ազատել քավարանի բոլոր հոգիներին ու դարձի բերել մեղավորներին... Ես շատ աղոթեցի իմ մայրիկի, իմ թանկագին քույրերի համար... ամբողջ ընտանիքիս, բայց հատկապես՝ իմ հայրիկի համար՝ այդքան փորձված ու այդքան սուրբ... Ես ինձ Տիրոջը հանձնեցի, որպեսզի Նա իմ ներսում կատարելապես իրագործի Իր կամքը, և մարդիկ երբեք չխոչընդոտեն դրան...

Այս գեղեցիկ օրն անցավ, ինչպես անցնում են և ամենատխուրները, քանի որ անգամ ամենապայծառներն ունեն իրենց վաղը, սակայն առանց տխրության էր, որ իմ պսակը դրեցի Տիրամոր ոտքերի առաջ. ես զգում էի, որ ժամանակը չի խլի իմ երջանկությունը... Ի՞նչ գեղեցիկ տոն է Աստվածածնի ծնունդը՝ Քրիստոսի հարսը դառնալու համար: Այդ մեկ օրական փոքրիկ Տիրամայրն էր, որ մատուցում էր Իր փոքրիկ ծաղիկը փոքրիկ Հիսուսին... Այդ օրն ամեն բան փոքր էր՝ բացի այն շնորհներից ու խաղաղությունից, որ ստացա, բացի այն խաղաղ ուրախությունից, որ զգացի երեկոյան՝ նայելով երկնակամարում առկայծող աստղերին, մտածելով, որ շուտով գեղեցիկ Երկինքը կբաց-

վի իմ սքանչացած աչքերի առաջ, և ես կկարողանամ միանալ իմ Փեսային հավերժական ցնծության գրկում...

Ամսի 24-ին տեղի ունեցավ իմ քող ստանալու արարողությունը, այն ամբողջովին արցունքներով էր սքողված... Հայրիկն այնտեղ չէր՝ օրհնելու համար իր թագուհուն... Հայր Պիշոնը Կանադայում էր... Սրբազանը, որ պետք է գար ու ճաշեր իմ քեռու տանը, հիվանդացել էր և նույնպես չեկավ. վերջապես, ամեն բան տխրություն էր ու դառնություն... Բայց խաղաղություն, մշտապես խաղաղություն կար բաժակի հատակում... Այդ օրը Հիսուս թույլ տվեց, որ ես չկարողանամ զսպել իմ արցունքները, և դրանք չհասկացվեցին... Իսկապես, ես շատ ավելի մեծ փորձությունների էի դիմացել՝ առանց լաց լինելու, բայց այդժամ մի զորեղ շնորհ էր ինձ օգնական լինում, իսկ ամսի 24-ին, ընդհակառակը, Հիսուս թողեց ինձ իմ սեփական ուժերին, և ես ցույց տվեցի, թե որքան փոքր էին դրանք:

Իմ քող ստանալուց ութ օր անց տեղի ունեցավ Ժաննայի ամուսնությունը: Անհնար կլիներ Ձեզ պատմել, թանկագին՝ Մայրիկ, թե որքան բան ինձ սովորեցրեց իր օրինակը այն նրբանկատության հարցում, որ հարսը պետք է ցուցաբերի իր փեսայի հանդեպ: Ես ազահորեն լսում էի այն ամենը, ինչ կարող էի դրանից սովորել, որովհետև չէի կամենում պակաս անել իմ սիրելի Տիրոջ համար, քան Ժաննան՝ Ֆրան-

սիսի՝ վատահաբար, շատ կատարյալ մի արարածի, բայց ի վերջո՝ արարածի...

Ես անգամ զվարճացա՝ կազմելով հրավիրատունս, որպեսզի համեմատեմ այն իր հրավիրատունսի հետ: Ահա՛ թե ինչպիսի այն տեսք ուներ.

*Հրավեր՝
քույր Թերեզի պսակադրությանը*

Ամենակարող Աստված՝ Երկնքի և երկրի Արարիչը, աշխարհի գերագույն Տիրակալը, և Ամենափառապանծ Կույս Մարիամը՝ Երկնային աստյանի Թագուհին, կամենում են հրավիրել Ձեզ՝ մասնակցելու Հարսանիքին Իրենց օգոստափառ Որդու՝ Հիսուսի, արքաների Արքայի ու տերերի Տիրոջ, և օրհորդ Թերեզ Մարտենի, այժմ՝ Տիրուհի և Արքայադուստր՝ իր Աստվածային Փեսայի կողմից իրեն նվիրաբերված թագավորությունների, այն է՝ Հիսուսի Մանկության և Նրա Չարչարանքների, ում ազնվական տիտղոսներն են՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի:*

** Թերեզի վանական անունը, ինչպես արդեն նշել էինք, «Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի» էր՝ «Thérèse de l'Enfant Jésus et de la Sainte Face», սակայն հայերենի լեզվամտածողությանը այդպիսի անվանական հավելումների խորթ լինելու պատճառով մենք այն գերազանցապես չենք կիրառի:*

Տիար Լյուդովիկ Մարտենը՝ Տառապանքի ու Խոնարհության կալվածքների Տիրակալը և Տերը, և Տիկին Մարտենը՝ Երկնային աստյանի Արքայադուստրն ու պատվելի Տիրուհին, կամենում են հրավիրել Ձեզ՝ մասնակցելու իրենց դուստր Թերեզի հարսանիքին՝ Հիսուսի՝ Աստծո Խոսքի, Ամենասուրբ Երրորդության երկրորդ Անձի հետ, Ով Սուրբ Հոգու գործակցությամբ դարձավ Մարդ և Որդին Մարիամի՝ Երկնքի Թագուհու:

Անկարող լինելով հրավիրելու Ձեզ Ամուսնական օրհնությանը, որ իրենց տրվել է Կարմել լեռան վրա 1890 թ.-ի սեպտեմբերի 8-ին (միայն Երկնային աստյանն էր այնտեղ ներկա), Դուք, այնուհանդերձ, հրավիրվում եք մասնակցելու հարսանեկան տոնախմբությանը, որ տեղի կունենա Վաղը՝ Հավերժության Օրը, երբ Հիսուս՝ Աստծու Որդին, կգա՝ Երկնքի ամպերի վրա նստած, Իր գործության փառքով՝ դատելու կենդանիներին ու մեռյալներին:

Ժամը դեռևս հստակ չէ: Դուք հրավիրվում եք՝ Ձեզ պատրաստ և արթուն պահելու:

Ի՞նչ է այժմ ինձ մնում Ձեզ պատմելու, թանկագին՝ Մայրիկ: Ա՛խ, ես կարծում էի, թե վերջացրել եմ, սակայն դեռևս Ձեզ ոչինչ չեմ պատմել մեր Սուրբ Մայր Ժենևիևին ճանաչած լինելու իմ երջանկության մասին... Դա մի անգնահատելի շնորհ է: Դե ինչ, բարի

Աստված, Ով ինձ արդեն այդքան շնորհներ էր տվել, ցանկացավ, որ ես Սրբի հետ ապրեմ, ոչ բնավ՝ անընդօրինակելի մեկի, այլ մի Սրբի, ով սրբացել էր ծածուկ ու սովորական առաքինություններով... Մեկ անգամ չէ, որ ես իրենից մեծ մխիթարություններ եմ ստացել, հատկապես՝ մի կիրակի: Սովորականի պես գնալով՝ նրան փոքրիկ այցելություն կատարելու՝ Մայր Ժենեվիկի կողքին երկու քույրերի տեսա, ես ժպտալով նայեցի նրան և պատրաստվում էի դուրս գալ, որովհետև չի կարելի երեք հոգով հիվանդի կողքին լինել, բայց նա, մի ներշնչված տեսքով ինձ նայելով, ասաց. «Սպասե՛ք, դատրի՛կս, ես Ձեզ միայն մի փոքրիկ բան կասեմ: Ամեն անգամ, երբ Դուք գալիս եք, ինձ խընդրում եք, որ Ձեզ մի հոգևոր ծաղկեփունջ տամ: Դե ինչ, ես այսօր Ձեզ կտամ այս մեկը: Ծառայե՛ք Աստծուն խաղաղությամբ և ուրախությամբ. հիշե՛ք, գա՛վա՛կս, որ մեր Աստվածը խաղաղության Աստվածն է»: Մի պարզ շնորհակալություն նրան հայտնելուց հետո ես դուրս եկա՝ արտասվելու աստիճան հուզված և համոզված, որ բարի Աստված բացահայտել էր նրան իմ հոգեվիճակը: Այդ օրը ես ծայրահեղ փորձության մեջ էի, գրեթե՝ տխուր, մի այնպիսի գիշերվա մեջ, որ այլևս չգիտեի՝ արդյոք բարի Աստված սիրում է ինձ: Եվ Դուք կռահում եք զգացածս ուրախությունն ու մխիթարությունը, թանկագի՛ն Մայրիկ...

Հաջորդ կիրակի ցանկացա իմանալ, թե ինչ հայտ-

նություն էր ունեցել Մայր Ժեննիկը: Նա ինձ վստահեցրեց, որ որևէ հայտնություն չի ստացել, այդ ժամանակ զարմանքս է՛լ ավելի մեծացավ՝ տեսնելով, թե ինչ աստիճանի էր Հիսուս բնակվում նրա մեջ և նրան գործել ու խոսել տալիս: Ա՛խ, այդ սրբությունն է ինձ ամենից իրականն ու ամենից սուրբը թվում, և հենց դա եմ ես ցանկանում, որովհետև այնտեղ ոչ մի մոլորություն չկա...

Իմ ուխտադրության օրը ես նաև շատ մխիթարվեցի՝ Մայր Ժեննիկի շուրթերից լսելով, որ նա ինձ պես նույն փորձության միջով է անցել իր ուխտերը մատուցելուց առաջ... Մեր մեծ վշտերի ժամանակ, հիշո՞ւմ եք, թանկագի՛ն Մայրիկ, այն մխիթարությունները, որ գտնում էինք նրա կողքին: Վերջապես, հիշողությունը, որ Մայր Ժեննիկը թողել է իմ սրտում, խնկարույր հիշողություն է... Նրա Երկինք մեկնելու օրը ես առանձնակի հուզմունք ապրեցի. առաջին անգամ էր, որ ներկա էի գտնվում մահվան, և այդ տեսարանը, հիրավի, սքանչելի էր... Ես նստել էի մահացող Սրբի մահճակալի ճիշտ ոտքերի մոտ և կատարելապես նկատում էի նրա ամենաթույլ շարժումները: Ինձ թվում էր, թե իմ այդպես անցկացրած երկու ժամերի ընթացքում հոգիս պետք է իրեն ջերմեռանդությամբ լցված զգար, փոխարենը՝ մի տեսակ անզգայություն էր ինձ պատել, բայց մեր Սուրբ Մայր Ժեննիկի՝ Երկրնքում ծնվելու ճիշտ պահին ներքին հոգեվիճակս

փոխվեց, մի ակնթարթում ես ինձ լցված զգացի մի անասելի ուրախությամբ ու ջերմեռանդությամբ, ասես Մայր Ժեննիկը կհսում էր ինձ հետ իր վայելած երանությունը, քանի որ միանգամայն համոզված եմ, որ նա ուղիղ Երկինք է գնացել... Իր կենդանության ժամանակ ես նրան մի օր ասացի. «Ախ իմ Մայրի՛կ, Դուք չեք գնա քավարան...»: «Հուսամ», – հեզորեն պատասխանեց նա... Ա՛խ, վստահաբար բարի Աստված չէր կարող արհամարհել խոնարհությամբ այդքան լի հույսը, մեր ստացած բոլոր շնորհները դրա ապացույցն են... Ամեն քույր շտապեց որևէ մասունք խրնդրել, և Դուք գիտեք, թանկագի՛ն Մայրիկ, թե ինչն ունենալու երջանկությունը ես ունեցա... Մայր Ժեննիկի հոգեվարքի ժամանակ ես ադամանդի պես փայլող մի արցունք նկատեցի նրա կոպի վրա: Այդ արցունքը՝ վերջինը իր բոլոր թափածներից, չընկավ: Աղոթասրբահում ես տեսա, որ այն դեռ փայլում է, և ոչ ոք չէր մտածում այն վերցնել: Այդ ժամանակ, վերցնելով նուրբ կտավի մի փոքրիկ կտոր, ես համարձակվեցի երեկոյան, առանց նկատվելու, մոտենալ և, որպես մասունք, վերցնել Սրբի վերջին արցունքը... Այդ օրից ի վեր՝ ես այն մշտապես կրել եմ մի փոքրիկ պարկի մեջ, ուր պահված են իմ ուխտերը:

Ես կարևորություն չեմ տալիս իմ երազներին, բացի այդ՝ հազվադեպ եմ խորհրդանշական երազներ ունենում և անգամ ինձ հարց եմ տալիս, թե այդ ինչ-

պես է լինում, որ ողջ օրը բարի Աստծու մասին մտածելով՝ դա ավելի շատ չեմ անում քնած ժամանակ... սովորաբար ես երագում տեսնում եմ անտառներ, ծաղիկներ, առվակեր ու ծով և գրեթե միշտ տեսնում եմ սիրունիկ փոքրիկ երեխաների, բռնում եմ թիթեռներ ու թռչուններ, որպիսիք երբեք չեմ տեսել: Տեսնում եք, Մայրի՛կ, որ եթե անգամ իմ երագները բանաստեղծական կերպարանք ունեն, դրանք հեռու են խորհրդավոր լինելուց... Մի գիշեր՝ Մայր Ժենևիևի մահվանից հետո, ես մի ավելի մխիթարող բան տեսա. երագում տեսա, թե նա իր կտակն է կազմում՝ ամեն քրոջ տալով իրեն պատկանող որևէ բան: Երբ իմ հերթը հասավ, կարծում էի, թե ոչինչ չեմ ստանա, որովհետև այլևս ոչինչ չէր մնացել իր մոտ, բայց տեղից վեր կենալով՝ նա խիստ շեշտված երեք անգամ ասաց ինձ. «Իսկ Ձեզ ես թողնում եմ իմ սիրտը»:

Մեր Սուրբ Մայրիկի վախճանվելուց մեկ ամիս անց միաբանությունում գրիպի համաճարակ սկսվեց: Ես միակն էի երկու այլ քույրերի հետ, որ ոտքի վրա էի: Երբեք չեմ կարողանա պատմել այն ամենը, ինչ տեսա, թե ինչ էր ինձ թվում կյանքը և այն ամենը, որ անցնում է...

Իմ 19-ամյակի օրը նշվեց մահով, որին շուտով հետևեցին ևս երկուսը: Այդ շրջանում ես մենակ էի ավանդատանը, որովհետև այդ ծառայությունը կատարող ավագ քույրը շատ ծանր հիվանդ էր, և ես էի, որ

պետք է պատրաստեի հուղարկավորությունները, Պատարագի ժամանակ բացեի աղոթասրահի ճաղավանդակները և այլն: Այդ ընթացքում բարի Աստված ինձ ուժ տվող շատ շնորհներ պարգևեց, և հիմա ինձ հարց եմ տալիս, թե ինչպես եմ կարողացել առանց վախի անել այն ամենը, ինչ արել եմ. ամենուր մահն էր տիրում, ամենից հիվանդներին խնամում էին նրանք, ովքեր հազիվ էին քարշ գալիս, հենց մի քույր իր վերջին շունչն էր արձակում, ստիպված էինք նրան մենակ թողնել: Մի առավոտ վեր կենալիս կանխագացում ունեցա, որ քույր Մադլենը մահացել է: Ննջարանը մթության մեջ էր, ոչ ոք խցերից դուրս չէր գալիս: Ի վերջո, որոշեցի մտնել քույր Մադլենի խուցը, որի դուռը բաց էր: Եվ իրոք, ես տեսա նրան հագնված ու պառկած իր մահճակալին: Ես չնչին իսկ վախ չըզգացի: Տեսնելով, որ նա մոմ չունի, գնացի՝ նրա համար այն բերելու, ինչպես նաև՝ վարդերի մի պսակ:

Մայրապետի օգնականի մահվան օրվա երեկոյան ես մենակ էի հիվանդախնամ քրոջ հետ: Անհնար է պատկերացնել այդ շրջանում միաբանության տխուր վիճակը, միայն նրանք կարող են որոշ պատկերացում կազմել, ովքեր ոտքի վրա են եղել, բայց այդ լքածության մեջ ես զգում էի, որ բարի Աստված հսկում է մեզ: Առանց ճիգի էին մահացողներն անցնում դեպի ավելի լավ կյանք, մահանալուց անմիջապես հետո նրանց դիմագծերին ուրախության ու խաղաղության

արտահայտությունն էր տարածվում, կարելի էր ասել՝ քաղցր քուն է, և դա իսկապես ճշմարիտ է, որովհետև երբ այս աշխարհի պատկերն անցնի, նրանք կարթնանան՝ հավերժորեն վայելելու ընտրյալների համար պահված երանությունները...

Ողջ ընթացքում, երբ միաբանությունն այդպես փորձվում էր, ես կարողացա ամեն օր Սուրբ Հաղորդություն ստանալու անասելի մխիթարությունն ունենալ... Ա՛խ, ի՛նչ քաղցր էր դա... Հիսուս ինձ երկար ժամանակ փայփայեց, ավելի երկար, քան Իր հավատարիմ հարսներին, որովհետև Նա թույլ տվեց, որ Իրեն ինձ մատուցեն, մինչ մյուսները չունեին Իրեն ստանալու երջանկությունը: Ես նաև շատ երջանիկ էի, որ դիպչում էի սուրբ սպասքին, պատրաստում այն փոքրիկ կտավները, որոնք պետք է ընդունեին Տիրոջը: Ես զգում էի, որ պետք է շատ ջերմեռանդ լինեմ, և հաճախ էի մտաբերում սուրբ սարկավագներին ուղղված այս խոսքը. «Սո՛ւրբ եղեք դուք, որ հպվում եք Տիրոջ անոթներին»*:

Չեմ կարող ասել, թե հաճախ եմ մխիթարություններ ստացել իմ գոհաբանության աղոթքների ընթացքում. սա, հավանաբար, այն պահն է, երբ դրանք ամենաքիչն եմ ունենում... Ես դա լիովին բնական եմ համարում, որովհետև ես ինձ Տիրոջն եմ հանձնել ոչ թե

* Հմմտ.՝ Եսայու մարգարեությունը 52.11

որպես մեկը, ով իր սեփական մխիթարության համար է ցանկանում ստանալ Նրա այցելությունը, այլ ընդհակառակը՝ որպեսզի հաճելի լինեմ Նրան, Ով Ինքն է Իրեն ինձ պարզեցնում: Ես իմ հոգին պատկերացնում եմ որպես մի դատարկ հող և աղոթում եմ Տիրամորը, որ Նա հեռացնի այնտեղից ամեն աղբ, որը կարող է խանգարել նրան դատարկ լինելուց, այնուհետև խնդրում եմ, որ Նա Ինքն այնտեղ մի ընդարձակ, Երկրնքին արժանի վրան ամրացնի և այն զարդարի Իր սեփական զարդարանքներով, իսկ հետո հրավիրում եմ բոլոր Սրբերին ու Հրեշտակներին՝ գալու և մի փառահեղ համերգ տալու: Ինձ թվում է, որ երբ Հիսուս իջնում է սրտիս մեջ, ուրախանում է, որ Իրեն այդպես լավ են ընդունում, և ես նույնպես ուրախանում եմ... Այս ամենը չի խանգարում ցրվածությանն ու քնկոտությանը այցելելու ինձ, բայց գոհաբանության աղոթքի վերջում տեսնելով, որ այն այդքան վատ եմ կատարել, որոշում եմ մնացած ողջ օրը գոհաբանության աղոթքի մեջ լինել... Դուք տեսնում եք, թանկագին՝ Մայրիկ, որ ես հեռու եմ երկյուղի ճանապարհով ընթանալուց. ես միշտ կարողանում եմ մի հնար գտնել՝ երջանիկ լինելու և օգուտ քաղելու իմ թշվառություններից... անկասկած, դա չի վշտացնում Տիրոջը, որովհետև թվում է՝ Նա ինձ քաջալերում է այդ ճանապարհին: Մի օր, իմ սովորությանը հակառակ, մի փոքր խռովված էի Հաղորդությանը մոտենալիս,

ինձ թվում էր, թե Բարի Աստված գոհ չէ ինձնից, և ասում էի ինքս ինձ. «Ա՛խ, այսօր եթե Նշխարի միայն կեսը ստանամ, դա ինձ շատ կվշտացնի. ես կմտածեմ, որ Հիսուս ասես ավստոսելով է մտնում իմ սիրտը»: Ես մոտենում եմ... և ի՛նչ երջանկություն. կյանքումս առաջին անգամ տեսնում եմ, թե ինչպես է քահանան երկու լավ առանձնացած Նշխար վերցնում և դրանք տալիս ինձ... Դուք հասկանում եք իմ ուրախությունն ու թափածս քաղցր արցունքները, երբ այդքան մեծ գըթասրտություն տեսա...

Ուխտադրությանս հաջորդ տարում, այսինքն՝ Մայր Ժենևիևի մահվանից երկու ամիս առաջ, ես մեծ շնորհներ ստացա ռետրետի ընթացքում: Սովորաբար, քարոզներով ռետրետներն ինձ համար դեռ առավել տանջալից են, քան նրանք, որ բոլորովին միայնակ եմ անցկացնում, քայց այդ տարի այլ կերպ եղավ: Ես մեծ ջերմեռանդությամբ կատարեցի նախապատրաստական իննօրյակը՝ չնայած ունեցածս ներքին զգացողությանը, որովհետև ինձ թվում էր, թե քարոզիչն ինձ չի կարողանա հասկանալ, քանի որ նա հատկապես կոչված էր օգնելու մեծ մեղավորներին, այլ ոչ՝ վանական հոգիներին[†]: Բարի Աստված, կամե-

** Իննօրյակը կամ նովենան ինը օրվա ընթացքում կատարվող հատուկ աղոթքներ են:*

† Խոսքը Ֆրանցիսկյան միաբանության քահանա Հայր Ալեքսիս Պրուի մասին է, ով սովորաբար քարոզում էր ունկն-

նալով ինձ ցույց տալ, որ միայն Ինքն է իմ հոգու Առաջնորդը, օգտագործեց հենց այդ քահանային, ով, բացի ինձնից, չգնահատվեց մյուսների կողմից... Ես այդժամ ներքին ամեն տեսակ մեծ փորձություններ ունեի (մինչև այն աստիճան, որ ինձ երբեմն հարց էի տալիս, թե արդյոք կա Երկինք): Ես տրամադրված էի ոչինչ չասել իմ ներքին հոգեվիճակների վերաբերյալ, քանի որ չգիտեի ինչպես դրանք արտահայտել, բայց հազիվ էի մտել խոստովանարան, երբ զգացի, որ սիրտըս բացվում է: Ընդամենը մի քանի բառ ասելուց հետո ես հրաշալիորեն հասկացվեցի և անգամ կռահվեցի... հոգիս նման էր գրքի, որը քահանան ավելի լավ էր կարդում, քան ես ինքս... Նա ինձ փքված առաքաստներով բաց թողեց վստահության ու սիրո ալիքների վրա, որոնք այդքան ուժգնորեն գրավում էին ինձ, բայց որոնց վրա ես չէի համարձակվում առաջանալ... նա ինձ ասաց, որ իմ թերացումները ցավ չեն պատճառում բարի Աստծուն, և որ ինքը, հանդես գալով Նրա փոխարեն, ասում է Իր անունից, որ Նա շատ գոհ է ինձնից...

Ա՛խ, ի՛նչ երջանիկ էի լսել այդ մխիթարիչ խոսքերը... Ես երբևէ չէի լսել, որ թերացումները կարող են ցավ չպատճառել բարի Աստծուն, այս վստահեցումն ինձ ուրախությամբ լցրեց, այն ինձ օգնեց համբերությ-

յամբ տանել կյանքի տարագրությունը... Սրտիս խորքում ես միանգամայն զգում էի, որ դա ճիշտ է, որովհետև բարի Աստված ավելի քնքուշ է, քան մայրը, դե իսկ Դուք, թանկագին Մայրիկ, մի՞թե մշտապես պատրաստ չեք ներելու ինձ իմ փոքրիկ աննրբանկատությունները, որ Ձեր հանդեպ ակամայից անում եմ... Քանի՜ անգամ եմ ես ապրել այդ քաղցր զգացումը... Ոչ մի հանդիմանություն ինձ վրա այդպես չէր ազդի, ինչպես Ձեր մի փաղաքշանքը: Ես այնպիսի բռնավորություն ունեմ, որ վախն ինձ ստիպում է նահանջել, իսկ սիրով ես ոչ միայն առաջ եմ ընթանում, այլև թռչում եմ...

Ախ իմ Մայրի՛կ, հատկապես Ձեր ընտրության օրհնյալ օրվանից* էր, որ ես սկսեցի թռչել սիրո ճանապարհներով... Այդ օրը Պոլինն իմ կենդանի Հիսուսը դարձավ...

Արդեն երկար ժամանակ է՝ ես երջանկությունն ունեմ տեսնելու այն հրաշքները, որ Հիսուս գործում է իմ թանկագին Մայրիկի միջոցով... Ես տեսնում եմ, որ միայն տառապանքը կարող է ծնունդ տալ հոգիներին, և ավելի քան երբևէ Տիրոջ այս վսեմ խոսքերը բացահայտում են ինձ իրենց խորությունը. «Ճմարիտ, ճշմարիտ եմ ասում ձեզ. եթե ցորենի հատիկը, հողի մեջ

* Մայր Ազնեսը մայրապետ ընտրվեց 1893 թ.-ի փետրվարի 20-ին:

ընկնելով, չմեռնի, միայն հատիկն ինքը կմնա, իսկ եթե մեռնի, բազում արդյունք կտա»^{*}: Ի՛նչ առատ բերք եք հավաքել... Դուք արտասուքով եք ցանել, բայց շուտով կտեսնեք Ձեր աշխատանքի արդյունքը, Դուք ետ կդառնաք՝ լի ուրախությամբ՝ Ձեր ձեռքերի մեջ բարձած բերելով խրճերը[†]... Ախ իմ Մայրի՛կ, այդ ծաղկած խրճերի մեջ է թաքնվում փոքրիկ սպիտակ ծաղիկը, սակայն Երկնքում նա ձայն կստանա՝ երգելու Ձեր հեգուրջունն ու առաքինությունները, որոնք նա Ձեզ ամեն օր տեսնում էր գործադրելիս տարագիր կյանքի խավարի ու լռության մեջ...

Այո, երկու տարվա ընթացքում մինչ այդ ինձ համար ծածկված շատ գաղտնիքներ ես հասկացա: Բարի Աստված իմ հանդեպ նույն գթասրտությունն է ցուցաբերել, ինչ Սողոմոն արքայի: Նա չի կամեցել, որ ես ունենամ չիրագործված գեթ մեկ երազանք, ոչ միայն՝ կատարելության վերաբերյալ իմ երազանքները, այլ նաև՝ նրանք, որոնց ունայնությունը ես հասկանում էի՝ առանց դրա սեփական փորձառությունն ունենալու:

Ես Ձեզ միշտ, թանկագի՛ն Մայրիկ, նայում էի որպես կատարելության և ուզում էի ամեն ինչում Ձեզ նմանվել: Տեսնելով, թե ինչպես եք գեղեցիկ նկարներ

^{*} Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 12.24

[†] Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 125.6–7

նկարում ու սքանչելի բանաստեղծություններ գրում, ինքս ինձ ասում էի. «Ա՛խ, ի՛նչ երջանիկ կլինեի, եթե կարողանայի նկարել, կարողանայի արտահայտել իմ մտքերը բանաստեղծության ձևով և այդպես բարիք գործել հոգիներին...»: Բայց ես չէի ուզում խնդրել բնության այդ պարզևները, և ցանկություններս թաքնված էին մնում սրտիս խորքում: Հիսուս, որ նույնպես թաքնված էր այդ խեղճ փոքրիկ սրտում, կամեցավ նրան ցույց տալ, որ ամեն բան ունայնություն է և հոգու տանջանք արեգակի ներքո*... Ի մեծ զարմանս քույրերի՝ ինձ հանձնարարեցին նկարել, և բարի Աստված թույլ տվեց, որ ես կարողանամ օգուտ քաղել այն դասերից, որոնք իմ թանկագին Մայրիկը տվեց ինձ... Նա նաև կամեցավ, որ ես կարողանամ նրա օրինակով բանաստեղծություններ ու պիեսներ գրել, որոնք սիրուն էին համարում... Ինչպես Սողոմոնը, որ նայելով իր ձեռքի գործերին, որոնց վրա այդքան անօգուտ ջանք էր թափել, տեսավ, որ ամեն բան ունայնություն է ու հոգու տանջանք, այնպես էլ ես հասկացա իմ փորձառությամբ, որ երջանկությունը միայն թաքնվելու մեջ է, արարված բաներին անհաղորդ մնալու մեջ: Ես հասկացա, որ առանց սիրո՝ բոլոր գործերն ընդամենը ոչինչ են, անգամ՝ ամենից փայլունները, ինչպես՝ մահացածներին հարություն տալը կամ ժողովուրդներ-

* Ժողովող 2.11

րին դարձի բերելը...

Փոխանակ ինձ վնասելու և ունայնության տանելու՝ այդ պարզկները, որ բարի Աստված բաշխել է ինձ (առանց դրանք Նրանից իմ խնդրելու), ինձ տանում են դեպի Նա: Ես տեսնում եմ, որ միայն Նա է անփոփոխելի, որ միայն Նա կարող է բավարարել իմ անսահման երազանքները...

Կային նաև այլ երազանքներ՝ այլ տեսակի, որոնք Հիսուս կամեցավ իրագործել, երեխայական երազանքներ՝ նման իմ զգեստառության օրվա ձյանը:

Դուք գիտեք, թանկագի՛ն Մայրիկ, թե ես որքան եմ ծաղիկներ սիրում: Տասնհինգ տարեկանում ինձ դարձնելով բանտարկյալ՝ ես ընդմիշտ հրաժարվեցի գարնանային գանձերով զարդարված դաշտերով վազելու երջանկությունից, և սակայն ինչ. ես երբեք ավելի շատ ծաղիկներ չեմ ունեցել, քան՝ ինչ մտել եմ Կարմել... Սովորաբար, փեսաներն իրենց հարսներին հաճախ ծաղկեփնջեր են նվիրում, և Հիսուս չմոռացավ դրա մասին. նա ինձ առատորեն ուղարկեց կապույտ տերեփուկների փնջեր, մեծ մարգարտածաղիկներ, կակաչներ և այլն՝ այն բոլոր ծաղիկները, որոնք ինձ ամենից շատն են հիացնում: Նույնիսկ կար ձագախոտ կոչվող մի փոքրիկ ծաղիկ, որը երբևէ չէի հանդիպել, ինչ տեղափոխվել էինք Լիզյո: Ես շատ էի ուզում այն նորից տեսնել՝ իմ մանկության այդ ծաղիկը, որ քաղում էի Ալանսոնի դաշտերում: Կարմելում էր, որ

այն եկավ ինձ ժպտալու և ինձ ցույց տալու, որ ինչպես ամենամեծ բաներում, այնպես էլ ամենափոքրերում բարի Աստված հարյուրապատիկն է տալիս դեռ այս կյանքում այն հոգիներին, որոնք հանուն Իր հանդեպ սիրո թողել են ամեն բան*:

Բայց իմ երազանքներից ամենանվիրականը, բոլորից ամենամեծը, որ կարծում էի, թե երբեք չի իրականանա, իմ թանկագին Սելինի՝ Կարմելի մեր նույն մենաստան մտնելն էր... Այդ երազանքն ինձ անհավանական էր թվում՝ ապրել միևնույն տանիքի տակ, կիսել իմ մանկության ընկերուհու ուրախություններն ու ցավերը, ուստի ես լիովին կատարել էի իմ գոհողությունը և Տիրոջն էի վստահել իմ թանկագին քրոջ ապագան՝ պատրաստ լինելով տեսնել, թե ինչպես է նա աշխարհի ծայրը գնում, եթե դա անհրաժեշտ լինի: Միակ բանը, որ չէի կարողանում ընդունել, այն էր, որ նա չդառնար Տիրոջ հարսը, որովհետև սիրելով նրան իմ անձի պես՝ անհնար էր ինձ տեսնել, թե ինչպես է նա իր սիրտը մի մահկանացուի տալիս: Ես արդեն իսկ շատ էի տանջվում՝ իմանալով, որ նա աշխարհում ինձ անհայտ վտանգների է ենթարկվում: Կարող եմ ասել, որ Կարմել մտնելուցս ի վեր՝ իմ սերը Սելինի հանդեպ նույնքան մոր սեր էր, որքան՝ քրոջ... Մի օր, երբ նա պետք է մի երեկույթի գնար, դա ինձ այն-

* Ավետարանըստ Մարկոսի 10.29–30

քան էր վշտացնում, որ ես խնդրեցի բարի Աստծուն թույլ չտալ նրան պարել, և նույնիսկ (հակառակ իմ սովորությանը) արցունքի վտակներ հոսեցրի: Հիսուս կամեցավ լսել ինձ: Նա թույլ չտվեց, որ Իր փոքրիկ հարսնացուն կարողանա պարել այդ երեկո (թեև նրա համար դժվար չէր նրբագեղորեն անել այդ, երբ դա անհրաժեշտ էր): Երբ իրեն հրավիրել էին, նա չէր կարողացել մերժել, բայց իր գուգրնկերը կատարելապես անկարող էր գտնվել նրան պարել տալ և, իրեն շատ անհարմար զգալով, ստիպված էր եղել պարզապես նրան քայլելով ուղեկցել իր տեղը, իսկ հետո ճողոպրել էր և այլևս չէր հայտնվել երեկոյի ընթացքում: Իր տեսակի մեջ եզակի այս իրադարձությունն ինձ աճեցրեց վստահության ու սիրո մեջ՝ հանդեպ Նրա, Ով, Իր նշանը դնելով իմ ճակատին, միաժամանակ այն դրոշմել էր նաև իմ թանկագին Սելինի վրա...

Անցյալ տարվա հուլիսի 29-ին բարի Աստված, արձակելով Իր աննման ծառայի կապանքները և կանչելով նրան հավիտենական հատուցման*, միաժամանակ արձակեց նաև այն կապանքները, որոնք աշխարհում էին պահում Իր թանկագին հարսնացուին, քանի որ նա ավարտել էր իր առաջին առաքելությունը: Կոչված լինելով մեր այդքան քնքշորեն սիրելի հայրիկի կողքին մեզ բոլորիս փոխարինելու՝ նա ի-

* *Լուի Մարտենը մահացավ 1894 թ.-ի հուլիսի 29-ին:*

րագործել էր այդ առաքելությունը հրեշտակի պես... իսկ հրեշտակները չեն մնում երկրի վրա, երբ իրագործած են լինում բարի Աստծու կամքը. նրանք անմիջապես վերադառնում են Նրա մոտ. դրա համար է, որ նրանք թևեր ունեն... Մեր հրեշտակը նույնպես թափահարեց իր սպիտակ թևերը. նա պատրաստ էր շատ հեռու թռչել՝ Տիրոջը գտնելու համար, բայց Տերը նրան թռչել տվեց շատ կարճ... Նա բավարարվեց՝ ընդունելով այն մեծ գոհողությունը, որը շատ ցավագին էր փոքրիկ Թերեզի համար... Երկու տարի իր Սելինն իրենից մի գաղտնիք էր թաքցրել*... Ա՛խ, և որքա՛ն էր նաև ինքը տառապել... Վերջապես, երկնային բարձունքից իմ թանկագին արքան, ով երկրի վրա չէր սիրում դանդաղկոտություն, շտապեց կարգավորել իր Սելինի այդքան խճճված գործերը, և սեպտեմբերի 14-ին նա միացավ մեզ...

Մի օր, երբ դժվարություններն անհաղթահարելի էին թվում, իմ գոհաբանության աղոթքի ժամանակ ես ասացի Տիրոջը. «Դու գիտես, Աստվա՛ծ իմ, թե ես որքան եմ ուզում իմանալ՝ արդյոք հայրիկն ուղիղ Երկինք է գնացել, ես Քեզ չեմ խնդրում, որ Դու խոսես ինձ հետ, բայց ինձ մի նշան տուր: Եթե իմ քույր Է.-ն համաձայնի Սելինի մուտքին կամ որևէ խոչընդոտ չը-

* Թերեզը նկատի ունի Հայր Պիշոնի մտադրությունը՝ ուղարկելու Սելինին Կանադա:

հարուցի, դա նշան կլինի, որ հայրիկն ուղիղ Քեզ մոտ է եկել»։ Ինչպես գիտեք, թանկագի՛ն Մայրիկ, այդ քույրը համարում էր, որ մենք երեքս առանց այդ էլ չափազանց շատ ենք, և, հետևաբար, չէր ցանկանում, որ մեզնից ևս մեկն ընդունվի, բայց բարի Աստված, Ով Իր ձեռքում է պահում մարդկանց սիրտը և դարձնում այն՝ որ կողմ կամենա*, փոխեց այդ քրոջ նախատրամադրվածությունը։ Առաջին մարդը, որին հանդիպեցի գոհաբանության աղոթքից հետո, հենց նա էր, ով սիրալիր կերպով կանչեց ինձ ու ասաց, որ բարձրանամ Ձեզ մոտ, և արցունքներն աչքերին՝ խոսեց ինձ հետ Սելինի մասին...

Ա՛խ, որքա՛ն բան ունեմ, որոնց համար պետք է շնորհակալ լինեմ Տիրոջը, Ով կարողացավ իրագործել իմ բոլոր երազանքները...

Այժմ ես այլևս որևէ երազանք չունեմ՝ բացի այն, որ սիրեմ Տիրոջը խենթանալու աստիճան... Իմ մանկական երազանքները թռչել-գնացել են, թեև, անշուշտ, դեռևս սիրում եմ ծաղիկներով զարդարել Փոքրիկ Հիսուսի խորանը, բայց ինչ Նա ինձ տվեց իմ երազած ծաղիկը՝ իմ թանկագին Սելինին, ես այլևս ուրիշը չեմ ցանկանում և այդ նրան է, որ մատուցում եմ Իրեն՝ որպես իմ ամենից սքանչելի ծաղկեփունջ...

Ես այլևս ոչ էլ տառապանք եմ ցանկանում կամ

* Հմմտ.՝ Առակներ 21.1

մահ, թեև սիրում եմ երկուսն էլ, այլ միայն սերն է, որին ձգտում եմ... Ես երկար եմ դրանք ցանկացել. ես ունեցել եմ տառապանք և կարծել եմ, թե հպվում եմ երկնային ափերին, կարծել եմ, թե փոքրիկ ծաղիկը կքաղվի իր գարնանը... հիմա միայն անձնուրացությունն է ինձ առաջնորդում, ես բնավ չունեմ ուրիշ կողմնացույց... Ես այլևս ոչինչ չեմ կարող ջերմագին կերպով խնդրել՝ բացի իմ հոգու համար բարի Աստծու կամքի կատարյալ իրագործումից՝ առանց նրա, որ մարդիկ կարողանան խոչընդոտել դրան: Կարող եմ ասել մեր Հայր Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի հոգևոր օրհներգի այս խոսքերը. «Իմ Սիրեցյալի մառանում ես խմեցի և, երբ դուրս եկա, ողջ հարթավայրում այլևս ոչինչ չէի ճանաչում և կորցրի այն հոտը, որին առաջ հետևում էի... Հոգիս իր ողջ ուժով ծառայում է Նրան, ես այլևս հոտ չեմ արածեցնում, այլևս չունեմ ուրիշ ծառայություն, որովհետև հիմա իմ ողջ անելիքը սիրելն է...» և կամ դարձյալ. «Ինչ ճանաչեցի այն, սերն այնքան զորեղ է իր գործերում, որ գիտի ամեն բանից օգուտ քաղել՝ թե՛ բարուց, և թե՛ չարից, որ գտնում է իմ ներսում, և վերափոխել իմ հոգին իրեն»: Ախ իմ թանկագին Մայրիկ, որքան քաղցր է սիրո ճանապարհը: Անշուշտ, կարող ես միանգամայն ընկնել, կարող ես անհավատարմություն դրսևորել, բայց սերը, որ գիտի օգուտ քաղել ամեն բանից, արագորեն ոչընչացնում է այն ամենը, ինչը կարող է հաճելի չլինել

Տիրոջը, միայն խոնարհ ու խոր խաղաղություն թողնելով սրտի խորքում...

Այս, որքան լույսեր են քաղել մեր Հայր Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի գործերից... 17–18 տարեկանում ես չունեի այլ հոգևոր սնունդ, բայց ավելի ուշ բոլոր գրքերն ինձ ցամաքության մեջ էին թողնում, և ես դեռ այդ վիճակում եմ: Երբ որևէ հոգևոր հեղինակի գրած գիրք եմ բացում (անգամ՝ ամենագեղեցիկը, ամենասրտառուչը), անմիջապես զգում եմ, թե ինչպես է սիրտըս ճմլվում, և կարդում եմ, կարելի է ասել, առանց հասկանալու, կամ եթե հասկանում եմ, միտքս կանգ է առնում՝ չկարողանալով խորհրդածել... Այդ անկարողության մեջ Սուրբ Գիրքն ու «Համահետևումն» են գալիս ինձ օգնության, նրանցում եմ ես վստահելի ու մաքրամաքուր սնունդ գտնում: Բայց ամենից վեր՝ Ավետարանն է, որ ինձ օգնում է աղոթքներիս ժամանակ, ես նրանում գտնում եմ այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է իմ խեղճ փոքրիկ հոգուն: Ես այնտեղ մշտապես նոր լույսեր, թաքուն ու առեղծվածային իմաստներ եմ բացահայտում...

Ես հասկանում եմ և փորձից գիտեմ, որ «Աստծու Արքայությունը մեր ներսում է»*: Հիսուս գրքերի կամ վարդապետների կարիք բնավ չունի՝ հոգիներին ուսուցանելու համար: Նա՝ վարդապետների Վարդա-

* Ավետարանը ըստ Ղուկասի 17.21

պետը, ուսուցանում է առանց բառերի աղմուկի... Ես Նրան երբեք չեմ լսել խոսելիս, բայց զգում եմ, որ Նա իմ ներսում է, ամեն վայրկյան, Նա ինձ առաջնորդում է և ներշնչում այն, ինչ պետք է ասեմ կամ անեմ: Հենց այն պահին, երբ դրանց կարիքն ունենում եմ, ես բացահայտում եմ լույսեր, որոնք մինչ այդ չէի տեսել, և ամենից հաճախ իմ աղոթքների ժամանակ չե, որ դրանք ամենաառատն են լինում, այլ ավելի շուտ՝ իմ ամենօրյա անելիքների ընթացքում...

Ախ իմ թանկագին՝ Մայրիկ, մի՞թե այսքան շնորհներից հետո ես չեմ կարող սաղմոսերգուի հետ երգել. «Քանզի բարի է Տերը, քանզի հավերժ է ողորմությունը Նրա»*: Ինձ թվում է, որ եթե բոլոր մարդիկ նույն շնորհներն ունենային, ինչ ես, ոչ ոք բարի Աստծուց չէր վախենա, այլ կսիրեին Նրան խենթանալու աստիճան, և սիրուց, այլ ոչ՝ երկյուղից, երբևէ որևէ հոգի չէր համաձայնի Նրան ցավ պատճառել... Թեև ես հասկանում եմ, որ բոլոր հոգիները չեն կարող իրար նման լինել, նրանք պետք է տարբեր տեսակների լինեն, որպեսզի յուրովի փառավորվեն բարի Աստծու ամեն կատարելություն: Ինձ Նա պարզևել է Իր անսահման գթասրտությունը, և դրա միջոցով է, որ ես տեսնում ու մեծարում եմ աստվածային մյուս կատարելությունները... Այդժամ դրանք բոլորն ինձ սիրով շողուն են թը-

* Մաղմոսներ 117.1

վում, անգամ արդարությունը (և հնարավոր է՝ դեռ ավելի, քան մյուս բոլորը) ինձ թվում է սիրով զգեստավորված... Ինչ քաղցր ուրախություն է մտածել, որ բարի Աստված արդար է, այսինքն՝ որ Նա հաշվի է առնում մեր տկարությունները և կատարելապես գիտի մեր բնության փխրունությունը: Այդ դեպքում ես ինչի՞ց պետք է վախենամ: Ա՛խ, մի՞թե անսահման արդար Աստված, որ այդքան բարությանը կամեցավ ներել անառակ զավակի բոլոր սխալները, չպետք է արդար գտնվի նաև իմ հանդեպ, որ «միշտ Իր հետ եմ»*...

Այս տարի, հունիսի 9-ին՝ Սուրբ Երրորդության տոնի ժամանակ, ես շնորհ ստացա՝ ավելի քան երբևէ հասկանալու, թե որքան է Հիսուս ցանկանում սիրված լինել:

Ես մտածում էի այն հոգիների մասին, ովքեր իրենց որպես զոհ են մատուցում Աստծու Արդարությանը, որպեսզի բեկանեն և իրենց վրա վերցնեն մեղավորների համար պահված պատիժները, այդ ընծայումն ինձ մեծ ու շռայլ էր թվում, բայց ես հեռու էի նման բան անելու ձգտում զգալուց: «Ո՛վ իմ Աստված, – աղաղակեցի ես սրտիս խորքում, – մի՞թե միայն Քո Արդարությունը պետք է իրենց զոհաբերող հոգիներ ընդունի... Մի՞թե նաև Քո ողորմած Սերը չունի դրանց կարիքը... Ամենուրեք այն չի հասկացվում, մերժվում է: Այն սրբ-

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 15.31

տերը, որոնց վրա Դու կամենում ես հեղել այն, դառնում են դեպի արարածները՝ իրենց թշվառ կապվածությամբ երջանկություն հայցելով նրանցից՝ փոխանակ նետվելու Քո գիրկն ու ընդունելու Քո անսահման Սերը... Ո՛վ իմ Աստված, արդյոք Սրտումդ կպահպանվի՞ Քո արհամարհված Սերը: Ինձ թվում է, որ եթե Դու գտնեիր Քո Սիրուն իրենց որպես ողջակեզի զոհ մատուցող հոգիներ, Դու շատ արագ կհափշտակեիր նրանց: Ինձ թվում է՝ Դու երջանիկ կլինեիր բռնավ չզսպել Քո մեջ եղած անսահման քնքշության ալիքները... Եթե Քո Արդարությունը, որ տարածվում է միայն երկրի վրա, ուզում է դուրս պրծնել, ապա որքան առավել Քո ողորմած Սերն է տենչում բոցավառել հոգիները, քանի որ Քո Ողորմությունը մինչև Երկինք է հասնում*... Ո՛վ իմ Հիսուս, թող այդ երջանիկ զոհը ե՛ս լինեմ, այրի՛ր ողջակեզդ Քո աստվածային Սիրո կրակով...»:

Թանկագի՛ն Մայրիկ, Դուք, որ ինձ թույլ տվեցիք այսկերպ իմ անձը բարի Աստծուն մատուցել, գիտեք շնորհների այն գետերը կամ, ավելի շուտ, օվկիանոսները, որոնք եկան հեղեղելու իմ հոգին... Ա՛խ, այդ երջանիկ օրվանից ի վեր, ինձ թվում է, Սերը թափանցում է իմ ներսն ու շրջապատում ինձ, թվում է՝ ամեն վայրկյան այդ ողորմած Սերը նորոգում է ինձ, սրբում

* Հմմտ.՝ Մաղմոսներ 35.6

Է հոգիս և նրանում մեղքի որևէ հետք չի թողնում, ուստի ես չեմ կարող վախենալ քավարանից... Գիտեմ, որ ինքս ինձնով արժանի չեի լինի անգամ մտնելու քավության այդ վայրը, քանի որ միայն սուրբ հոգիները կարող են այնտեղ մուտք ունենալ, բայց ես գիտեմ, որ Սիրո Կրակն ավելի սրբացնող է, քան քավարանինը, ես գիտեմ, որ Հիսուս չի կարող մեզ համար անօգուտ տառապանքներ ցանկանալ, և որ Նա ինձ չէր ներշնչի զգացածս ցանկությունները, եթե չկամենար դրանք իրագործել...

Ա՛խ, որքա՛ն քաղցր է Սիրո ճանապարհը... Որքա՛ն եմ ուզում անձս հանձնել մեծագույն անձնվիրությանը մշտապես բարի Աստծու կամքը կատարելուն...

Ահա՛, թանկագի՛ն Մայրիկ, այն ամենը, ինչ կարող եմ պատմել Ձեզ Ձեր փոքրիկ Թերեզի կյանքի մասին: Դուք շատ ավելի լավ գիտեք ինքներդ, թե նա ինչ է իրենից ներկայացնում, և թե ինչ է Հիսուս արել իր համար, ուստի Դուք ինձ կներեք, որ շատ կրճատեցի իմ վանական կյանքի պատմությունը...

Ինչպե՞ս կավարտվի այս «փոքրիկ սպիտակ ծաղկի պատմությունը»: Հնարավոր է՝ փոքրիկ ծաղիկը քաղվի իր թարմության մեջ և կամ տեղափոխվի ուրիշ ասփեր... ես չգիտեմ, բայց վստահ եմ մի բանում, որ բարի Աստծու Ողորմությունը միշտ կուղեկցի նրան. որ նա երբեք չի դադարի օրհնել այն թանկագին Մայր-

կին, ով ընծայել է իրեն Տիրոջը, և նա հավիտյանս կը-
ցնձա, որ մեկն է նրա պսակի ծաղիկներից... Նա հա-
վիտյանս կերգի այդ թանկագին Մայրիկի հետ Միրո
մշտապես նոր օրհներգը...

ՁԵՌԱԳԻՐ Բ
(Նամակ՝ քույր Մարիին)

ԳԼՈՒԽ Թ
Իմ կոչումը սերն է
(1896)

*Տիրոջ գաղտնիքները – Երանելի Մայր Աննան – Բոլոր
կոչումները – Շաղ տալ ծաղիկներ – Փոքրիկ թռչնակը
– Աստվածային Արծիվը – «Ձեռագիր Բ»-ի ավարտը*

Հ.Մ.Հ.Թ.

Սեպտեմբեր, 1896 թ.

Հիսուս †

Ախ իմ թանկագին քույրիկ, Դուք ինձ խնդրում եք՝
Ձեզ մի հուշ թողնեմ իմ ռետրետից՝ ռետրետից, որ
հնարավոր է՝ վերջինը լինի*... Քանի որ մեր Մայրը†
դա թույլ է տալիս, ինձ համար ուրախություն է գալ և
խոսել Ձեզ հետ, որ կրկնակի անգամ եք իմ քույրը,
Ձեզ, որ Ձեր ձայնով իմ անունից խոստացել եք, որ ես

* 1896 թ.-ի Ավագ ուրբաթ օրը եղել էր Թերեզի առաջին ար-
յունաթքությունը:

† Խոսքը Մայր Մարիի դը Գոնգազի մասին է, որ մայրապետ
էր ընտրվել նույն տարվա մարտի 21-ին:

կամենում եմ Տիրոջը ծառայել, այնժամ, երբ դեռ չէի կարողանում խոսել... Թանկագի՛ն փոքրիկ կնքամայր, այդ երեխան է, ում Դուք հանձնել եք Տիրոջը, որ այս երեկո խոսում է Ձեզ հետ, այդ նա է, ով սիրում է Ձեզ այնպես, ինչպես երեխան գիտի սիրել իր մորը... Միայն Երկնքում Դուք կիմանաք այն ողջ երախտագիտությունը, որ լցնում է իմ սիրտը... Ախ իմ թանկագի՛ն Քույրիկ, Դուք ցանկանում էիք լսել այն գաղտնիքները, որոնք Հիսուս վստահում է Ձեր փոքրիկ դստերը. ես գիտեմ՝ այդ գաղտնիքները Նա նաև Ձեզ է վստահում, որովհետև այդ Դուք եք ինձ սովորեցրել հավաքել աստվածային ուսուցումները, բայց, այնուամենայնիվ, ես կփորձեմ թոթովել մի քանի բառ, թեև զգում եմ, որ մարդկային լեզվի համար անհնար է փոխանցել այն, ինչ մարդկային սիրտը հազիվ է կարողանում կանխազգալ...

Մի կարծեք, թե ես լող եմ տալիս մխիթարությունների մեջ, օ ո՛հ, իմ մխիթարությունը դրանք չունենալն է երկրի վրա: Առանց Իրեն հայտնելու, առանց Իր ձայնը լսել տալու՝ Հիսուս ուսուցանում է ինձ գաղտնաբար, դա գրքերի միջոցով չէ, քանի որ ես չեմ հասկանում այն, ինչ կարդում եմ, այլ երբեմն մի խոսք է գալիս ինձ մխիթարելու, ինչպես սա, որ գտել եմ աղոթքի վերջում (լռության ու ցամաքության մեջ մնալուց հետո). «Ահա այն ուսուցիչը, որ տալիս եմ քեզ, նա կուսուցանի քեզ այն ամենը, ինչ պետք է անես: Ես ուզում

եմ, որ դու ընթերցես կյանքի գրքի մեջ, ուր պարունակվում է Սիրո գիտությունը»*: Սիրո գիտությունը, ա՛խ, այո՛, այս բառն արձագանքում է քաղցրաբար հոգուս ականջին, և ես միայն այդ գիտությունն եմ ցանկանում: Հանուն դրա տված լինելով իմ ողջ հարստությունը՝ ես Երգ երգոցի հարսի պես համարում եմ, որ ոչինչ չեմ տվել†... Ես այնքան լավ եմ հասկանում, որ միայն սերը կարող է մեզ հաճելի դարձնել բարի Աստծուն, և այդ սերն այն միակ բարիքն է, որին ձգտում եմ: Հիսուս կամենում է ինձ ցույց տալ այն միակ ճանապարհը, որ տանում է դեպի այդ աստվածային հնոցը, և այդ ճանապարհը փոքրիկ մանկան վրատահությունն է, ով աներկյուղ քնած է իր Հոր գրկում... «Ով փոքր է, թող գա ինձ մոտ»‡, – ասել է Սուրբ Հոգին Սողոմոնի շուրթերով, և Սիրո այդ նույն Հոգին նաև ասել է. «Փոքրերի համար կա ներման ողորմածությունը»§: Նրա անունից Եսայի մարգարեն հայտնում է մեզ, որ վերջին օրը «Տերն առաջնորդելու է Իր հոտը դեպի մակադաստեղերը, Իր բազկով հավաքելու է զառներին և սեղմելու է նրանց Իր կրծքին»**, և ասես

* Տիրոջ խոսքը՝ ուղղված Սուրբ Մարգարիտա Մարի Ալալոկին:

† Հմմտ.՝ Երգ երգոց 8.7

‡ Առակներ 9.4

§ Հմմտ.՝ Սողոմոնի իմաստությունը 6.6

** Հմմտ.՝ Եսայու մարգարեությունը 40.11

այս բոլոր խոստումները բավական չէին՝ նույն մարգարեն, ում ներշնչված հայացքն արդեն սուզվում էր հավիտենության խորքերը, բացականչում է Տիրոջ անունից. «Ինչպես որ մայրն է գգվում իր մանկանը, այնպես էլ Ես պիտի մխիթարեմ ձեզ: Իմ ուսերին առած՝ պիտի բերեմ ձեզ և իմ ծնկներին դրած՝ պիտի գգվեմ ձեզ»*: Թանկագին կնքամայր, այսպիսի խոսքերից հետո մնում է միայն լռել և լաց լինել երախտագիտությունից ու սիրուց... Ա՛խ, եթե բոլոր թույլ ու անկատար հոգիները զգային այն, ինչ զգում է բոլոր հոգիներից ամենափոքրը՝ Ձեր փոքրիկ Թերեզի հոգին, ոչ ոք չէր հուսահատվի՝ հասնելու սիրո լեռան գագաթին, քանի որ Հիսուս չի խնդրում մեծ գործեր, այլ միայն՝ վստահությունն ու երախտագիտությունն, քանզի Նա ասել է 49-րդ սաղմոսում. «Քո տնից հորթեր չեմ ընդունում, ոչ էլ քո հոտից՝ նոխազներ: Իմն են անտառի բոլոր գազանները, լեռների երեները և բոլոր անասունները: Գիտեմ Ես երկնքի բոլոր թռչուններին, և դաշտի գեղեցկությունն Իմն է: Եթե քաղց զգամ, քեզ բան չեմ ասի, քանզի Իմն է աշխարհն իր ամբողջությամբ: Ես չեմ ուտում քո հորթերի միսը և քո նոխազների արյունը չեմ խմում: Աստծուն օրհնության պատարագ մատուցիր և Բարձրյալի առջև ո՛ւխտդ կատարիր»†: Ահա, ուրեմն, այն ամենը, ինչ Հիսուս խընդ-

* Հմմտ.՝ Եսայու մարգարեությունը 66.13–12

րում է մեզնից. Նա բնավ չունի մեր գործերի կարիքը, այլ միայն՝ մեր սիրո, քանի որ այս նույն Աստվածը, Ով հայտարարում է, որ բնավ կարիք չունի մեզ բան ասելու, երբ քաղց զգա, չվախեցավ մի քիչ ջուր խնդրել սամարացի կնոջից: Նա ծարավ էր... Բայց ասելով. «Ինձ խմելու ջուր տուր»[†]՝ այդ Իր խեղճ արարածի սերն էր, որ խնդրում էր տիեզերքի Արարիչը: Նա ծարավ էր սիրո... Ա՛խ, ես ավելի քան երբևէ զգում եմ, որ Հիսուս ծարավ է, բայց այս աշխարհի հետևորդների մեջ Նա հանդիպում է միայն ապերախստների ու անտարբերների, իսկ Իր սեփական հետևորդների մեջ, ավա՛ղ, Նա քիչ սրտեր է գտնում, որոնք հանձնվում են Իրեն անմնացորդ, որոնք իրենց մեջ կրում են Իր անսահման Սիրո ողջ քնքշությունը:

Թանկագի՛ն քույրիկ, որքա՛ն մենք երջանիկ ենք, որ հասկանում ենք մեր Փեսայի նվիրական գաղտնիքները: Ա՛խ, եթե Դուք ցանկանայիք գրի առնել այն ամենը, ինչ գիտեք դրանց մասին, մենք սքանչելի էջեր կունենայինք կարդալու, բայց ես գիտեմ՝ Դուք նախընտրում եք Ձեր սրտի խորքում պահել «Արքայի գաղտնիքները», իսկ ինձ ասում եք, որ «Լավ է Աստծու գործերը փառքով հայտնել»[§]: Ես կարծում եմ՝ Դուք

[†] Սաղմոսներ 49.9–14

[‡] Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 4.8

[§] Տոբիթ 12.7

Ճիշտ եք անում, որ լուռ եք մնում, և միայն Ձեզ հաճելին անելու համար եմ գրում այս տողերը, որովհետև զգում եմ Երկնքի գաղտնիքները երկրային բառերով հայտնելու իմ անկարողությունը, և հետո, էջեր ու էջեր գրելով, ես կտեսնեի, որ դեռ չեմ սկսել... Այնքա՛ն զանազան հորիզոններ կան, այնքա՛ն անսահման տարբեր նրբերանգներ, որ միայն երկնային Նկարչի ներկապնակն ինձ կարող է այս կյանքի գիշերվանից հետո տալ իմ հոգու աչքերին Նրա հայտնած հրաշքները պատկերելու ունակ գույները:

Թանկագի՛ն քույրիկ, Դուք խնդրել էինք ինձ, որ գրեմ Ձեզ իմ երազն ու «իմ փոքրիկ ուսմունքը», ինչպես Դուք այն անվանում եք... Ես դա արել եմ հետագա էջերում, բայց այնքան վատ, որ ինձ անհնար է թվում, թե Դուք կհասկանաք: Գուցե Դուք իմ արտահայտությունները չափազանցված համարեք... Ա՛խ, ներեցեք ինձ, դա պետք է որ գրելու իմ ոչ այնքան լավ ոճից լինի. վստահեցնում եմ Ձեզ, որ որևէ չափազանցություն չկա իմ փոքրիկ հոգում, այնտեղ ամեն բան խաղաղ է ու հանգիստ...

(Գրելիս՝ այդ Տիրոջ հետ է, որ ես խոսում եմ, այդպես ինձ ավելի հեշտ է իմ մտքերն արտահայտել... Ինչն, ավա՛ղ, չի խանգարում, որ դրանք բավական վատ արտահայտված լինեն...)

Հ. Մ. Հ. Թ.

8 սեպտեմբերի, 1896 թ.

(Իմ թանկագին քույր Մարիին)

Ո՛վ Հիսուս, իմ Սիրելի՛, ո՛վ կարող է հայտնել, թե ինչ քնքշությամբ, ինչ քաղցրությամբ ես Դու առաջնորդում իմ փոքրիկ հոգին, ինչպե՛ս Քեզ հաճելի եղավ շողացնել Քո շնորհի ճառագայթը նույնիսկ ամենախավար փոթորկի միջում... Հիսու՛ս, փոթորկն ուժգնորեն մոլեգնում էր իմ հոգում Քո հաղթանակի գեղեցիկ տոնից՝ լուսաշող Զատկի տոնից ի վեր, երբ մայիսյան մի շաբաթ օր, մտորելով այն առեղծվածային երազների մասին, որոնք երբեմն պարզևւում են որոշ հոգիների, ես մտածեցի, թե դա պետք է որ շատ քաղցր մխիթարություն լինի, բայց չէի խնդրում այդ։ Երեկոյան, նայելով այն ամպերին, որ պատում էին իր երկինքը, իմ փոքրիկ հոգին դեռևս ասում էր, որ այդ գեղեցիկ երազներն իր համար չեն, և փոթորկի ներքոնա քնեց... Հաջորդ օրը մայիսի 10-ն էր՝ Աստվածամոր ամսվա երկրորդ կիրակին և գուցե հոբելյանն այն օրվա, երբ Տիրամայրը կամեցավ ժպտալ Իր փոքրիկ ծաղկին*...

* Թերեզի ապաքինումը իսկապես տեղի էր ունեցել 1883 թ.-ի մայիսի երկրորդ կիրակի օրը՝ ամսի 13-ին։

Այգաբացի առաջին շողերի հետ ես հայտնվեցի (երազում) Ճեմասրահի պես մի վայրում. այնտեղ մի քանի այլ մարդիկ էլ կային, բայց հեռվում: Իմ կողքին միայն մեր Մայրիկն էր: Հանկարծ, չնկատելով, թե ինչպես նրանք ներս մտան, տեսա իրենց թիկնոցներն ու երկար քողերն հագած երեք կարմելիտուհիների. ինձ թվաց՝ նրանք մեր Մայրիկի մոտ են գալիս, բայց հստակորեն հասկացա միայն այն, որ նրանք Երկնքից են եկել: Սրտիս խորքում ես բացականչեցի. «Ա՛խ, որքա՛ն երջանիկ կլինեի տեսնել այս կարմելիտուհիներից մեկի դեմքը»: Այդ ժամանակ, ասես լսելով իմ աղոթքը, Սրբուհիներից ամենաբարձրահասակը մոտեցավ ինձ, և ես անմիջապես ծնկի եկա: Օ՛, ի՛նչ երջանկություն, կարմելիտուհին բարձրացրեց իր քողը կամ, ավելի շուտ, բարձրացրեց այն և ծածկեց ինձ դրանով... Առանց որևէ վարանման՝ ես ճանաչեցի Երանելի Մայր Աննային՝ Ֆրանսիայում Կարմելական միաբանության հիմնադրին: Նրա դեմքը գեղեցիկ էր, մի աննյութական գեղեցկությամբ, այն չէր շողարձակում, և, այնուամենայնիվ, չնայած մեզ երկուսիս ծածկող քողին, ես տեսնում էի նրա երկնային դեմքը՝ լուսավորված մի անբացատրելի մեղմ լույսով, մի լույսով, որ նա չէր ստանում, այլ ինքն էր արձակում...

Չեմ կարող պատմել հոգուս ցնծությունը. այդ բաները ապրվում են և չեն կարող արտահայտվել... Ամիսներ են անցել այդ քաղցր երազից, և, այնուամեն-

նայնիվ, հոգուս մեջ նրա թողած հիշողությունը ոչինչ չի կորցրել իր թարմությունից, իր երկնային հմայքից... Ես դեռևս տեսնում եմ Երանելի Մայրիկի հայացքն ու սիրով լի ժպիտը: Ինձ թվում է՝ դեռ զգում եմ այն գուրգուրանքները, որ նա հեղեց ինձ վրա...

Ինձ այդքան քնքշորեն սիրված տեսնելով՝ ես համարձակվեցի արտաբերել այս խոսքերը. «Օ Մայր իմ, աղաչում եմ Ձեզ, ասեք ինձ՝ արդյո՞ք Բարի Աստված ինձ երկար կթողնի երկրի վրա... Արդյոք շուտով Նա կգա՞ իմ հետևից...»: Քնքշորեն ժպտալով՝ Սրբուհին շշնջաց. «Այո, շուտով, շուտով... Ես Ձեզ դա խոստանում եմ»: «Մայրի՛կ, – ավելացրի ես, – ասեք նաև՝ արդյոք Բարի Աստված ինձնից ինչ-որ ավել քան չի՞ կամենում, քան իմ խեղճ փոքրիկ գործերն ու երազանքները: Նա գո՞հ է ինձնից»: Սրբուհու դեմքն անհամեմատ ավելի գորովալից դարձավ, քան առաջին անգամ, երբ նա խոսեց ինձ հետ: Նրա հայացքն ու փաղաքշանքը ամենից քաղցր պատասխանն էին: Բայց, այնուամենայնիվ, նա ասաց. «Բարի Աստված ուրիշ ոչինչ չի խնդրում Ձեզնից: Նա գոհ է, շատ գոհ...»: Հետո, երբ նա ինձ դարձյալ գուրգուրեց առավել սիրով, քան ամենաքնքուշ մայրն է երբևէ գուրգուրել իր երեխային, ես տեսա նրան հեռանալիս... Սիրտըս ուրախության մեջ էր, բայց այդ պահին հիշեցի քույրերիս ու ցանկացա շնորհներ խնդրել նրանց համար, սակայն, ավա՛ղ... արթնացա...

Ով Հիսո՛ւս, փոթորիկն այդժամ չէր մոլեգնում, երկինքը խաղաղ էր ու պարզ... Ես հավատում էի, ես ըզգում էի, որ կա Երկինք, և որ այդ Երկինքը բնակեցված է հոգիներով, որոնք ինձ գործվագին սիրում են, համարում իրենց զավակը... Այս զգացողությունը շարունակում է մնալ սրտիս մեջ, առավել ևս՝ որ մինչ այդ բացարձակապես անտարբեր էի Երանելի Մայր Անայի նկատմամբ. ես նրան երբեք չէի աղոթել ու նրա մասին մտածումներ չէին գալիս մտքիս, բացի միայն՝ երբ լսում էի, որ նրա մասին են խոսում, ինչն հազվադեպ էր լինում: Ուստի երբ գիտակցեցի, թե ինչ աստիճանի է նա ինձ սիրում, թե որքան անտարբեր չե՛ իմ նկատմամբ, սիրտս հալվեց սիրուց ու երախտագիտությունից, ոչ միայն՝ ինձ այցելած Սրբուհու հանդեպ, այլև՝ Երկնքի բոլոր երանելի բնակիչների...

Ո՛վ իմ Սիրելի, այս շնորհը միայն նախերգանքն էր այն առավել մեծ շնորհների, որ Դու կամենում էիր հեղել ինձ վրա: Թո՛ւյլ տուր ինձ, իմ միա՛կ Սեր, հիշեցնել Քեզ դրանք այսօր... այսօր՝ մեր միության վեցերորդ հոբելյանին... Ա՛խ, ների՛ր ինձ, Հիսո՛ւս, եթե ես անխոհեմ եմ, որ ցանկանում եմ հայտնել իմ երազանքներն ու հույսերը, որոնք անսահմանության են հասնում, ների՛ր ինձ և բուժի՛ր իմ հոգին՝ տալով նրան այն, ինչ նա տենչում է...

Լինել Քո հարսը, Ո՛վ Հիսուս, լինել կարմելիտուհի, լինել, շնորհիվ Քեզ հետ իմ միության, հոգիների մայր.

այս ամենը պետք է որ ինձ բավարար լիներ... Բայց այդպես չէ... Անկասկած, այս երեք պարզևները միանգամայն իմ կոչումն են՝ կարմելիտուհի, հարս և մայր, մինչդեռ ներսումս ես զգում եմ նաև այլ կոչումներ. ես զգում եմ ռազմիկի, քահանայի, առաքյալի, վարդապետի, մարտիրոսի կոչումներ: Վերջապես, ես զգում եմ կարիքը, ձգտումը՝ իրագործելու Քեզ համար, Հիսուս, բոլոր ամենահերոսական սխրանքները... Հոգուս մեջ ես զգում եմ խաչակրի՝ պապական զինվորի քաջությունը և կուզեի մեռնել մարտի դաշտում՝ հանուն Եկեղեցու պաշտպանության...

Ես իմ ներսում քահանայի կոչում եմ զգում: Ի՛նչ սիրով, Ո՛վ Հիսուս, Քեզ կկրեի իմ ձեռքերում, երբ իմ կանչով Դու իջնեիր Երկնքից... Ի՛նչ սիրով Քեզ կտայի հոգիներին... Բայց, ավա՛ղ, երազելով դառնալ քահանա՝ ես հիանում ու նախանձում էի Սուրբ Ֆրանցիսկոս Ասսիզացու խոնարհությանը և ներսումս կոչում էի զգում նմանվելու նրան՝ հրաժարվելով քահանայության վեհ պատվից:

Ո՛վ Հիսուս, իմ Սե՛ր, իմ Կյա՛նք... ինչպե՞ս միավորել այս հակադրությունները:

Ինչպե՞ս իրագործել իմ խեղճ փոքրիկ հոգու երազանքները...

Ա՛խ, չնայած իմ փոքրությանը՝ ես կուզեի մարգարեների ու վարդապետների պես լուսավորել հոգիներ. ես առաքյալ լինելու կոչում ունեմ... Ես կուզեի շրջել

ողջ երկրով մեկ և քարոզել Քո անունն ու կանգնեցնել Քո փառավոր Խաչը անհավատ հողում, բայց, Ո՛վ իմ Սիրելի, մեկ առաքելությունն ինձ բավական չէր լինի, ես կուզեի քարոզել Ավետարանը միաժամանակ աշխարհի հինգ մայրցամաքներում և անգամ՝ ամենից հեռավոր կղզիներում... Ես կուզեի քարոզիչ լինել ոչ պարզապես մի քանի տարով, այլ՝ աշխարհի արարումից մինչև ժամանակների վախճանը... Բայց ամեն ինչից առավել, Ո՛վ իմ սիրելի Փրկիչ, կուզեի հեղել իմ արյունը Քեզ համար մինչև վերջին կաթիլը...

Նահատակություն. ահա՛ իմ պատանեկության երազանքը, այդ երազանքը մեծացավ ինձ հետ Կարմելի մենախցերում... Բայց այստեղ ևս ես զգում եմ, որ երազանքս խելահեղություն է, որովհետև չէի կարողանա սահմանափակվել՝ նահատակության մի տեսակի ձգտելով... Ինձ բավարարելու համար հարկավոր կլինեին դրանք բոլորը... Քեզ պես, իմ պաշտելի՝ Փեսա, ես կուզեի գանակոծվել ու խաչվել... ես կուզեի մեռնել Սուրբ Բարդուղիմեոսի պես՝ մաշկազերծ արվելով... Սուրբ Հովհաննեսի պես կուզեի՝ ինձ նետեին եռացող ձեթի մեջ, կուզեի ենթարկվել մարտիրոսներին հասցված բոլոր տանջանքներին... Սուրբ Ագնեսի ու Սուրբ Սեսիլիայի հետ կուզեի մեկնել պարանոցս սրի առաջ և Ժաննա դ'Արկի՝ իմ թանկագին քրոջ պես կուզեի խարույկի վրա շշնջալ Քո անունը, Ո՛վ Հիսուս... Մըտածելով այն տանջանքների մասին, որոնք քրիստոն-

յաների բաժինը կլինեն հակաքրիստոսի ժամանակ, զգում եմ, որ սիրտս խայտում է, և ես կուզեի, որ այդ տանջանքներն ինձ էլ բաժին հասնեին... Հիսուս, Հիսուս, եթե ես ցանկանայի գրի առնել իմ բոլոր երազանքները, ինձ հարկավոր կլինեին խնդրել Քո Կյանքի գիրքը, քանի որ այնտեղ գրված են բոլոր Սրբերի գործերը, և ես կուզեի իրագործել դրանք Քեզ համար...

Ո՛վ իմ Հիսուս, ի՞նչ Դու կպատասխանես իմ բոլոր խելահեղություններին... Կա՞ արդյոք ավելի փոքր, ավելի անգոր մի հոգի, քանի իմը... Մինչդեռ հենց իմ տկարության համար Դու, Տե՛ր, կամեցար իրագործել իմ փոքրիկ մանկական երազանքները, և Դու կամենում ես այսօր իրագործել նաև այլ երազանքներ, որոնք ավելի մեծ են, քան տիեզերքը...

Երբ աղոթքի ժամանակ իմ երազանքներն ինձ մահացու տառապանք էին պատճառում, ես բացեցի Պողոսի Առաքյալի թղթերը, որպեսզի ինչ-որ պատասխան գտնեմ: Հայացքս ընկավ Կորնթացիներին ուղղված առաջին թղթի XII և XIII գլուխներին... Առաջինում կարդացի, որ բոլորը չեն կարող լինել առաքյալ, մարգարե, ուսուցիչ և այլն... որ Եկեղեցին բաղկացած է տարբեր անդամներից, և աչքը չի կարող միաժամանակ նաև ձեռք լինել... Պատասխանը պարզ էր, բայց այն չէր իրագործում իմ երազանքները և ինձ խաղաղություն չէր տալիս... Ինչպես Մարիամ Մագդաղենացին, որ դատարկ գերեզմանի մոտ շարունակ

կռանալով՝ ի վերջո գտավ այն, ինչ փնտրում էր*, այնպես էլ ես, խոնարհվելով մինչև իմ ոչնչության խորքերը, ինձ այնքան վեր բարձրացրի, որ կարողացա հասնել իմ նպատակին... Առանց հուսահատվելու՝ ես շարունակեցի իմ ընթերցանությունը, և այս նախադասությունը մխիթարեց ինձ. «Բայց դուք նախանձախրնդիր եղեք լավագույն շնորհներին: Եվ ես առավել լավ ճանապարհ ցույց կտամ ձեզ»†: Եվ Առաքյալը բացատրում է, թե ինչպես են այդ բոլոր լավագույն պարգևները ոչինչ՝ առանց սիրո... Որ Սերը լավագույն ճանապարհն է, որը վստահորեն տանում է առ Աստված:

Վերջապես ես հանգիստ էի գտել... Մտորելով Եկեղեցու խորհրդավոր մարմնի մասին՝ ես ինձ չէի ճանաչել Պողոսի Առաքյալի կողմից նկարագրված անդամներից որևէ մեկի մեջ կամ, ավելի շուտ, ուզում էի ինձ ճանաչել դրանց բոլորի մեջ... Սերն ինձ տվեց իմ կոչման բանալին: Ես հասկացա, որ եթե Եկեղեցին ունի տարբեր անդամներից բաղկացած մարմին, ապա ամենից անհրաժեշտը, ամենից վսեմը նրան չի կարող պակասել, ես հասկացա, որ Եկեղեցին Սիրտ ունի, և որ այդ Սիրտն այրվում է սիրուց: Ես հասկացա, որ միայն Սերն է գործել տալիս Եկեղեցու անդամներին. որ եթե Սերը մարեր, առաքյալներն այլևս չէին քա-

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 20.11–18

† Պողոս Առաքյալի առաջին թուղթը կորնթացիներին 12.31

րոզի Ավետարանը, և մարտիրոսները կհրաժարվեին հեղել իրենց արյունը... Ես հասկացա, որ սերը պարունակում է բոլոր կոչումները, որ սերն ամենն է, այն ընդգրկում է բոլոր ժամանակներն ու բոլոր տարածությունները... մի խոսքով՝ այն հավիտենական է...

Այդժամ իմ ցնորական ուրախության մեջ ես բացականչեցի. «Ո՛վ Հիսուս, իմ Սե՛ր... իմ կոչումը, վերջապես ես գտա այն, իմ կոչումը սերն է...»:

Այո, ես գտա իմ տեղը Եկեղեցում, և այդ տեղը, Ով Աստվա՛ծ իմ, Դու ես ինձ տվել... Եկեղեցու՝ իմ Մոր սրտում ես կլինեմ սերը... այդպես ես կլինեմ ամենը... այդպես իմ երազը կիրականանա...

Ինչո՞ւ խոսել ցնորական ուրախության մասին. ոչ, այս արտահայտությունը ճիշտ չէ, դա ավելի շուտ այն նավավարի հանգիստ ու անվրդով խաղաղությունն է, ով նկատել է փարոսը, որ պետք է առաջնորդի իրեն դեպի նավահանգիստը... Ո՛վ սիրո լուսապայծառ Փարոս, ես գիտեմ ինչպես հասնել Քեզ, ես գտել եմ Քո հուրը ձեռք բերելու գաղտնիքը:

Ես ընդամենը մի երեխա եմ՝ անգոր ու թույլ, մինչդեռ հենց իմ այդ թուլությունն է, որ ինձ համարձակություն է տալիս՝ ինձ որպես զոհ մատուցելու Քո սիրուն, Ո՛վ Հիսուս: Ժամանակին միայն մաքուր ու անբիծ զոհաբերություններն էին ընդունելի զորեղ ու ամենակարող Աստծու կողմից: Աստվածային Արդարությունը բավարարելու համար կատարյալ զոհեր է-

ին անհրաժեշտ, բայց վախի օրենքին փոխարինեց Սիրո օրենքը, և Սերն ինձ որպես ողջակեզ ընտրեց, ինձ՝ թույլ ու անկատար արարածիս... Այս ընտրությունը մի թե արժան չէ Սիրուն... Այո, որպեսզի Սերը լիովին բավարարված լինի, պետք է, որ Նա խոնարհվի, խոնարհվի մինչև ոչնչությունը և այդ ոչնչությունը վերածի հրի...

Ո՛վ Հիսուս, ես գիտեմ՝ սերը միայն սիրով է հատուցվում, ուստի ես փնտրել ու գտել եմ սիրտս սփռվելու հնար՝ սիրո դիմաց Քեզ սեր մատուցելով: «Անհրավ դարձնող հարստությունից ձեզ համար բարեկամներ արեք, որպեսզի նրանք հավիտենական հարկերի տակ ընդունեն ձեզ»*: Ահա, Տե՛ր, այն խորհուրդը, որ Դու տալիս ես Քո աշակերտներին՝ ասելուց հետո, որ «Խավարի որդիներն ավելի հնարամիտ են իրենց գործերում, քան լույսի որդիները»†: Լույսի որդի լինելով՝ ես հասկացա, որ իմ երազանքները՝ լինելու ամենը, փարվելու բոլոր կոչումներին, այն հարստություններն էին, որոնք ինձ կարող էին միանգամայն անհրավ դարձնել, այդժամ ես օգտագործեցի դրանք՝ ինձ բարեկամներ անելու համար... Հիշելով Եդիսեի աղաչանքը իր հայր Եդիային, երբ նա համարձակվեց նրանից իր կրկնակի հոգին խնդրել, ես կանգնեցի Հրեշ-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 16.9

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 16.8

տակների ու Սրբերի առաջ և ասացի նրանց. «Ես արարածներից փոքրագույնն եմ, ես գիտեմ իմ թշվառությունն ու թուլությունը, բայց նաև գիտեմ, թե որքան են վսեմ ու մեծահոգի սրտերը սիրում բարիք գործել, ուստի աղաչում եմ ձեզ որդեգրել ինձ՝ որպես զավակի. միայն ձերը կլինի այն փառքը, որը դուք ինձ թույլ կտաք ձեռք բերել, բայց կամեցեք լսել իմ աղոթքը. այն հանդուգն է, գիտեմ, այնուամենայնիվ համարձակվում եմ խնդրել ձեզ ձեռք բերել ինձ համար ձեր կրկնակի սերը»:

Հիսուս, ես չեմ կարող ավելին խնդրել, որովհետև վախենում եմ ինձ ճգմված գտնել իմ հանդուգն ցանկությունների բեռան տակ... Իմ արդարացումն այն է, որ ես երեխա եմ, իսկ երեխաները չեն գիտակցում իրենց բառերի իմաստը, և, այնուամենայնիվ, նրանց ծնողները, երբ գահ են բարձրանում, երբ տիրում են անհամար գանձերի, չեն հապաղում կատարել փոքրիկների ցանկությունները, որոնց սիրում են, ինչպես իրենց: Նրանց ուրախացնելու համար նրանք ցնորամիտ բաներ են անում, անգամ հասնում են տկարության... Դե ինչ, ես էլ Եկեղեցու երեխան եմ, իսկ Եկեղեցին թագուհի է, որովհետև Քո հարսն է, Ո՛վ արքաների աստվածային Արքա... Եվ հարստություն ու փառք չէ (անգամ՝ երկնային փառք), որ խնդրում է փոքրիկ երեխայի սիրտը... Նա հասկանում է, որ փառքն իրավամբ իր Եղբայրներին է պատկանում՝ Հրեշտակներ-

րին ու Սրբերին... Իսկ իր փառքը կլինի այն փառքի արտացոլանքը, որ կհորդի իր Մոր ճակատից: Իր խնդրածը Սերն է... Նա այլևս միայն մեկ բան գիտի՝ սիրել Քեզ, Ո՛վ Հիսուս... Փառահեղ գործերն արգելված են իրեն, նա չի կարող քարոզել Ավետարանը, հեղել իր արյունը... Բայց ի՞նչ կարևոր է. իր եղբայրներն աշխատում են իր փոխարեն, իսկ ինքը՝ փոքրիկ երեխան, կանգնում է Թագավորի ու Թագուհու գահին շատ մոտ և սիրում է իր եղբայրների փոխարեն, որոնք մարտնչում են... Բայց ինչպե՞ս նա կապացուցի իր սերը, քանի որ սերը գործերով է ապացուցվում: Դե ինչ, փոքրիկ երեխան ծաղիկներ շաղ կտա, նա կպարուրի արքայական գահը դրանց անուշահոտությամբ և իր արծաթյա ձայնով կերգի Սիրո օրհներգը...

Այո, իմ Սիրելի՛, ահա՛ թե ինչպես կսպառվի իմ կյանքը... Ես չունեմ ուրիշ հնար՝ ապացուցելու Քեզ իմ սերը, քան ծաղիկներ շաղ տալը, այսինքն՝ բաց չըթողնելը որևէ փոքրիկ զոհողություն, որևէ հայացք, որևէ բառ, օգուտ քաղելը բոլոր ամենափոքր բաներից և անելը դրանք սիրով... Ես ուզում եմ տառապել սիրուց և նաև՝ ցնծալ սիրուց, ուստի ես ծաղիկներ շաղ կտամ Քո գահի առաջ. ես դրանցից որևէ մեկը չեմ թողնի՝ առանց այն Քեզ համար թերթաթափ անելու... և հետո, շաղ տալով իմ ծաղիկները, ես կերգեմ (մի՞ թե կարելի է լաց լինել նման ցնծալի բան անելիս), ես կերգեմ, անգամ երբ ստիպված լինեմ քաղել իմ ծաղիկները

փշերի միջից, և իմ երգն այնքան ավելի քաղցրաձայն կլինի, որքան փշերն ավելի երկար ու սրածայր լինեն:

Հիսո՛ւս, Քո ինչին պետք կգան իմ ծաղիկներն ու իմ երգերը... Ա՛խ, ես լավ գիտեմ, որ այդ անուշաբույր անձրևը, այդ նուրբ ու բոլորովին արժեք չունեցող ծաղկաթերթերը, սրտերից ամենափոքրի սիրո այդ երգերը կհմայեն Քեզ, այո՛, այս փուչ բաները հաճելի կլինեն Քեզ, դրանք ժպտալ կտան Հաղթանակած Եկեղեցուն. նա կհավաքի՝ սիրուց թերթաթափ արված իմ ծաղիկները, և անցկացնելով դրանք Քո աստվածային Ձեռքերով, Ո՛վ Հիսուս, այդ երկնային Եկեղեցին, ցանկանալով խաղալ իր փոքրիկ երեխայի հետ, ինքը նույնպես շաղ կտա այդ ծաղիկները, որ անսահման արժեքավոր դարձած կլինեն Քո աստվածային հպումից, նա դրանք շաղ կտա Տառապող Եկեղեցու վրա, որպեսզի հանգցնի նրա կրակները, նա դրանք շաղ կտա Զինվորյալ Եկեղեցու վրա, որպեսզի օգնի նրան հաղթանակ տանել*...

** Համաձայն եկեղեցական դավանաբանության՝ Եկեղեցին բաղկացած է երեք մասից՝ Հաղթանակած կամ Երկնային Եկեղեցի (Երկնային հոգիների բազմությունը, որոնք այլևս Աստծու հետ են), Տառապող Եկեղեցի (Քավարանով անցնող հոգիների բազմությունը. սա առկա է միայն Կաթոլիկ Եկեղեցու աստվածաբանության մեջ) և Զինվորյալ կամ Ուղևոր Եկեղեցի (դեռևս այս աշխարհում ապրող հոգիների բազմությունը):*

Ո՛վ իմ Հիսուս, ես սիրում եմ Քեզ, ես սիրում եմ Եկեղեցին՝ իմ Մորը, ես հիշում եմ, որ «Մաքուր սիրո ամենափոքր դրսևորումն ավելի օգտակար է նրան, քան ամացյալ բոլոր գործերը միասին»*, բայց արդյո՞ք կա մաքուր սեր իմ սրտում... Իմ անսահման ցանկությունները երազ, ցնորք չե՞ն: Ա՛խ, եթե այդպես է, Հիսուս՛ւս, լուսավորի՛ր ինձ, Դու գիտես՝ ես ճշմարտությունն եմ փնտրում... եթե ցանկություններս անխոհեմ են, վերացրո՛ւ դրանք, որովհետև այդ ցանկությունները մեծագույն տառապանք են ինձ համար... Մինչդեռ ես զգում եմ, Ո՛վ Հիսուս, որ եթե սիրո ամենավսեմ բարձունքներին ձգտելուց հետո ինձ չտրվի մի օր հասնել դրանց, ես ավելի մեծ քաղցրություն կճաշակեմ իմ նահատակության, իմ ցնորքի մեջ, քան կճաշակեմ Հայրենիքի երանությունների գրկում, եթե ինչոր հրաշքով Դու ինձնից չվերցնես իմ երկրային հույսերի հիշողությունը: Ուստի թո՛ւյլ տուր ինձ սիրո բերկրանքներ վայելել իմ տարագրության ընթացքում... Թո՛ւյլ տուր ինձ ճաշակել իմ նահատակության քաղցր դառնությունները...

Հիսուս՛ւս, Հիսուս՛ւս, եթե Քեզ սիրելու ցանկությունն այդքան սքանչելի է, ապա ի՞նչ է այդ սերն ունենալը, վայելելը:

Ինչպե՞ս կարող է այդքան անկատար մի հոգի, ինչ-

* Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի խոսքերից:

պիսին իմն է, տենչա հասնելու սիրո կատարելությանը... Ո՛վ Հիսուս, իմ առաջի՛ն, իմ միա՛կ Ընկեր, Դո՛ւ, միմիայն Որին եմ սիրում, ասա՛ ինձ՝ ի՞նչ առեղծված է սա: Ինչո՞ւ Դու չես պահում այս անսահման տենչանքները մեծ հոգիների համար՝ այն Արծիվների, որ սավառնում են բարձունքներում... Իսկ ես ինձ մի թույլ փոքրիկ թռչնակ եմ համարում՝ պատված միայն թեթև աղվամագով. ես արծիվ չեմ, պարզապես արծվի աչքեր ու սիրտ ունեմ, քանի որ, չնայած իմ ծայրահեղ փոքրությանը, համարձակվում եմ հայացքս հառել Աստվածային Արեգակին՝ Սիրո Արեգակին, և իմ սիրտն իր ներսում զգում է Արծվի բոլոր տենչանքները... Փոքրիկ թռչնակը կուգեր թռչել դեպի այդ պայծառ Արեգակը, Որն հմայում է իր հայացքը, նա կուգեր կրկնել Արծիվներին՝ իր եղբայրներին, որոնց նա տեսնում է բարձրանալիս դեպի Սուրբ Երրորդության աստվածային հնոցը... Ավա՛դ, այն ամենը, ինչ նա կարող է անել, իր թևիկերը բարձրացնելն է, բայց թռչելն իր փոքրիկ կարողությունից վեր է... Ի՞նչ կլինի իր հետ... կմահանա՞ նա վշտից՝ իրեն այդքան անգոր տեսնելով... Օ ո՛չ, փոքրիկ թռչնակն անգամ չի տրրտմի: Խիզախ անձնուրացությամբ նա ուզում է իր հայացքը հառած պահել իր աստվածային Արեգակին: Ոչինչ չի կարող իրեն վախեցնել՝ ո՛չ քամին, ո՛չ անձրևը, և եթե մութ ամպերը գան ծածկելու Սիրո Աստղը, փոքրիկ թռչնակն իր տեղից չի շարժվի. նա գիտի, որ

ամպերից այն կողմ իր Արեգակը շարունակում է շողալ, որ Նրա փայլը մի պահ իսկ չի կարող խավարել: Ճիշտ է, երբեմն փոքրիկ թռչնակի սիրտը զգում է, որ հարձակման է ենթարկվում փոթորկի կողմից, և իրեն թվում է, թե ինքն այլևս չի հավատում, որ այլ բան էլ կա՝ իրեն պարուրող ամպերից բացի, սակայն հենց այդժամ է կատարյալ ուրախության պահը խեղճ ու թույլ փոքրիկ էակի համար: Ի՛նչ երջանկություն է իր համար այնուհանդերձ այնտեղ մնալ ու հայացքը հանել անտեսանելի լույսին, որ թաքնվում է իր հավատից... Հիստ՛ւս, մինչ այժմ ես հասկանում եմ Քո սերը փոքրիկ թռչնակի հանդեպ, քանի որ նա չի հեռանում Քեզնից... բայց ես գիտեմ, և Դու էլ գիտես, որ հաճախ անկատար փոքրիկ արարածը, շարունակելով մնալ իր տեղում (այսինքն՝ Արեգակի շողերի տակ), իրեն թույլ է տալիս մի փոքր շեղվել իր միակ զբաղմունքից. նա փոքրիկ սերմ է վերցնում աջից ու ձախից, վազում փոքրիկ որդի հետևից... հետո, հանդիպելով մի փոքրիկ ջրափոսի, թրջում է իր հագիվ ձևավորված փետուրները, տեսնում է մի ծաղիկ, որն իրեն դուր է գալիս, և այդժամ իր փոքրիկ միտքը տարվում է այդ ծաղկով... վերջիվերջո, չկարողանալով սավառնել արծիվների պես, խեղճ փոքրիկ թռչնակը դեռ մի բան էլ աշխարհի դատարկ բաներով է տարվում: Մինչդեռ, այս բոլոր հանցանքներից հետո, փոխանակ գնալու թաքնվելու հեռվում, որպեսզի ողբա իր թշվառութ-

յունն ու մեռնի գղջալուց, փոքրիկ թռչնակը դառնում է դեպի իր սիրելի Արեգակը, նա պարզում է իր թրջված թևիկները՝ Նրա բարերար ճառագայթներին, ճշում ծիծեռնակի պես* և իր քաղցրաձայն երգի մեջ խոստովանում ու մանրամասնորեն պատմում իր անհավատարմությունները՝ իր հանդուգն վստահությամբ կարծելով ավելին ստանալ, առավել լրիվությամբ գրավել Նրա սերը, Ով չեկավ արդարներին կանչելու, այլ՝ մեղավորներին†... Եվ եթե պաշտելի Աստղը չի լրսում Իր փոքրիկ արարածի աղիողորմ ճովողությունները, եթե մնում է սքողված... Ի՞նչ արած, փոքրիկ արարածը մնում է թրջված, նա համաձայն է քարանալ ցրտից և անգամ ուրախ է այդ տառապանքից, որին, մինչդեռ, արժանացել է... Ո՛վ Հիսուս, որքա՛ն երջանիկ է Քո փոքրիկ թռչնակը թույլ ու փոքր լինել. Ի՞նչ կլիներ իր հետ, եթե նա մեծ լիներ... Նա երբեք համարձակություն չէր ունենա հայտնվելու Քո ներկայությամբ, ննջելու Քո առաջ... Այո, սա փոքրիկ թռչնակի ևս մի տկարությունն է. երբ նա ցանկանում է իր հայացքն հառել Աստվածային Արեգակին, իսկ ամպերը չեն թողնում նրան Արեգակի գեթ մեկ շող տեսնել, նրա փոքրիկ աչուկներն ակամայից փակվում են, նրա փոքրիկ գլուխը թաքնվում է իր թևիկի տակ, և խեղճ

* Եսայու մարգարեությունը 38.14

† Ավետարան ըստ Մատթեոսի 9.13

փոքրիկը քնում է՝ հավատալով, թե շարունակում է իր հայացքն հառած պահել իր թանկագին Աստղին: Արթնանալիս նա չի հուսահատվում, իր փոքրիկ սրբ-տիկը մնում է խաղաղության մեջ, և նա նորից է սկը-սում իր սիրո ծառայությունը, նա կանչում է Հրեշ-տակներին ու Սրբերին, ովքեր Արծիվների պես բարձ-րանում են դեպի ամենակեզ Հնոցը՝ իր բաղձանքի հանգրվանը, և Արծիվները, խղճալով իրենց փոքրիկ եղբորը, պահպանում են նրան ու պաշտպանում և քը-շում անգղերին, որոնք կուգեին հոշոտել նրան: Բայց անգղերից՝ այդ դիվային կերպարանքներից, փոքրիկ թռչնակը չի վախենում, իրեն վիճակված չէ դառնալու նրանց զոհը, այլ՝ այն Արծվի, Ում նա տեսնում է Սիրո Արեգակի մեջտեղում: Ո՛վ Աստվածային Խոսք, այդ Դո՛ւ ես այն պաշտելի Արծիվը, Ում ես սիրում եմ, և Ով գրավում է ինձ, այդ Դո՛ւ ես, որ սլանալով տարագ-րության այս երկիրը՝ կամեցար տառապել ու մեռնել, որպեսզի ձգես հոգիներին դեպի Ամենօրինյալ Երրոր-դության հավերժական Հնոցի գիրկը, այդ Դո՛ւ ես, որ բարձրանալով դեպի անմատչելի Լույսը, որ այսու-հետ պետք է Քո օթևանը լինի, դեռևս մնում ես ար-ցունքների հովտում՝ թաքնված սպիտակ Նշխարի կերպարանքի տակ... Հավերժակա՛ն Արծիվ, Դու կա-մենում ես կերակրել ինձ Քո աստվածային էությանը, ինձ՝ խեղճ փոքրիկ էակիս, որ ոչնչության կվերածվե-ի, եթե Քո աստվածային հայացքն ամեն վայրկյան

կյանք չտար ինձ... Ո՛վ Հիսուս, թո՛ւյլ տուր ինձ իմ անսահման երախտագիտության մեջ, թո՛ւյլ տուր ինձ ասել Քեզ, որ Քո սերն հասնում է խելահեղության... Ինչպե՞ս ես ուզում, որ այդ խելահեղության հանդիման սիրտս չթռչի դեպի Քեզ: Ինչպե՞ս վստահությունս սահման ունենա... Ա՛խ, գիտեմ, Քեզ համար Սրբերը խելահեղություններ են արել, նրանք մեծ բաներ են արել, որովհետև արժիվներ են եղել...

Հիսո՛ւս, ես չափազանց փոքր եմ, որպեսզի մեծ բաներ անեմ... և իմ խելահեղությունը հուսալն է, որ Քո Սերն ընդունում է ինձ որպես զոհ... Իմ խելահեղությունն իմ եղբայր Արժիվներին աղաչելու մեջ է, որ ինձ համար շնորհ խնդրեն՝ թռչելու դեպի Սիրո Արեգակը հենց Աստվածային Արծվի թևերով...

Այնքան երկար, որքան կամենաս, Ո՛վ իմ Սիրելի, Քո փոքրիկ թռչնակն անուժ ու անթև կմնա, նա մշտապես կմնա՝ իր աչքերն հառած Քեզ վրա, նա ուզում է սքանչացած լինել Քո աստվածային հայացքով, նա ուզում է դառնալ Քո Սիրո զոհը... Ես հույս ունեմ, որ մի օր, պաշտելի՛ Արծիվ, Դու կգաս Քո փոքրիկ թռչնակի հետևից և, նրա հետ բարձրանալով դեպի Սիրո Հնոցը, հավիտյանս նրան կընկղմես այդ Սիրո այրվող Անդունդը, որին նա իրեն որպես զոհ է մատուցել.....

Ո՛վ Հիսուս, ինչո՞ւ ես չեմ կարողանում պատմել բոլոր փոքր հոգիներին, թե որքան անճառելի է Քո բարեհաճությունը... ես զգում եմ, որ եթե մի անհնար

կերպով Դու ավելի թույլ, ավելի փոքր հոգի գտնեիր,
քան իմը, Դու կկամենայիր նրա վրա է՛լ առավել մեծ
շնորհներ հեղել, եթե նա կատարյալ վստահությամբ
իրեն հանձներ Քո անսահման ողորմածությանը:
Բայց ինչո՞ւ ցանկանալ հայտնել Քո սիրո գաղտնիք-
ները, Ո՛վ Հիսուս, մի՞թե միայն Դու չես, որ սովորեց-
րել ես ինձ դրանք, և մի՞թե Դու չես կարող դրանք
հայտնել նաև ուրիշներին... Այո, ես գիտեմ դա և ա-
ղերսում եմ Քեզ անել այդ, ես աղաչում եմ Քեզ խո-
նարհել Քո աստվածային հայացքը բազում փոքր հո-
գիների վրա... Ես աղաչում եմ Քեզ Քո Սիրուն արժա-
նի փոքրիկ գոհերի մի լեզիոն ընտրել...

Բոլորովին փոքրիկ քույր Թերեզ՝
Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի,
անարժան կարմելական միանձնուհի

ՁԵՌԱԳԻՐ Գ
(Ձեռագիր՝ հասցեագրված
Մայր Մարի դը Գոնզագին)

ԳԼՈՒԽ Ժ
Հավատի փորձությունը
(1896–1897)

*Թերեզն ու մեծավորուհին – Աստվածային վերելակը –
Առաջին արյունաթթությունը – Մեղավորների
ճաշկերույթը – Առաքելությունների կոչումը – Ինչ է
եղբայրասիրությունը*

Հ. Մ. Հ. Թ.

Հունիս, 1897 թ.

Միրելի՛ Մայրիկ, Դուք ցանկություն էիք հայտնել, որ ես ավարտեմ Ձեզ հետ Տիրոջ ողորմություններն օրհներգելը: Այս քաղցր երգը ես սկսել եմ Ձեր թանկագին դստեր՝ քույր Ագնեսի հետ, ով բարի Աստծու կողմից կարգված մայր եղավ՝ առաջնորդելու ինձ իմ մանկության օրերին: Ուստի նրա հետ էր, որ ես պետք է օրհներգեի Տիրամոր փոքրիկ ծաղկին պարզևված շնորհները, երբ նա իր կյանքի գարունն էր ապրում, սակայն Ձեզ հետ է, որ պետք է երգեմ այդ փոքրիկ ծաղկի երջանկությունն այժմ, երբ լուսաբացի երկչոտ

շողերն իրենց տեղը զիջել են կեսօրի այրող շոգին: Այո՛, Ձեզ հետ, սիրելի՛ Մայրիկ, և, արձագանքելով Ձեր ցանկությանը, ես կփորձեմ հաղորդել իմ հոգու զգացմունքներն ու իմ երախտագիտությունը բարի Աստծու և Ձեր հանդեպ, որ տեսանելի կերպով Նրան եք ինձ համար ներկայացնում: Մի՞թե Ձեր մայրական ձեռքերի մեջ չէ, որ ես ինձ ամբողջությամբ Նրան եմ հանձնել: Ախ իմ Մայրի՛կ, հիշո՞ւմ եք այդ օրը... Այո, ես ըզգում եմ, որ Ձեր սիրտը չէր կարող այն մոռանալ... Իսկ ես պետք է սպասեմ գեղեցիկ Երկնքին՝ այս աշխարհում չգտնելով խոսքեր, որոնք ունակ կլինեին փոխանցելու այն, ինչ տեղի ունեցավ իմ սրտում այդ օրինյալ օրը:

Սիրելի՛ Մայրիկ, կար մի օր, երբ իմ հոգին է՛լ առավել կապվեց Ձերին, եթե դա դեռ հնարավոր է, և դա այն օրն էր, երբ Հիսուս նորից մայրապետության բեռը Ձեզ վրա դրեց: Այդ օրը, թանկագի՛ն Մայրիկ, Դուք ցանեցիք արտասուքով, բայց Երկնքում Դուք լցված կլինեք ուրախությամբ՝ տեսնելով Ձեզ՝ թանկագին խրճեր բարձած*: Ախ իմ Մայրի՛կ, ներեցե՛ք իմ երեխայական պարզությունը, ես զգում եմ, որ Դուք ինձ թույլ եք տալիս խոսել Ձեզ հետ՝ առանց նայելու, թե երիտասարդ միանձնուհուն ինչ է թույլատրված ասել իր մայրապետին: Հնարավոր է՝ ես ինձ միշտ չպահեմ

* Հմմտ.՝ Մատթոսներ 125.6

կրտսերներին վերագրվող սահմաններում, բայց, Մայրի՛կ, ես համարձակվում եմ ասել, որ դա Ձեր մեղքն է. ես ինձ երեխայի պես եմ պահում Ձեզ հետ, որովհետև Դուք Ձեզ ինձ հետ չեք պահում ինչպես մայրապետ, այլ՝ ինչպես մայր...

Ա՛խ, ես միանգամայն զգում եմ, թանկագի՛ն Մայրիկ, որ այդ բարի Աստված է, Ով մշտապես խոսում է ինձ հետ Ձեր միջոցով: Շատ քույրեր կարծում են, թե Դուք ինձ երես եք տվել, թե սուրբ տապան* իմ մտնելուց ի վեր՝ ես Ձեզնից միայն գուրգուրանք ու գովասանք եմ ստացել, մինչդեռ դա այդպես չէ: Դուք կտեսնեք, Մայրի՛կ, իմ մանկության հիշողությունները պարունակող տետրի մեջ, թե ինչ եմ մտածում այն խիստ ու մայրական դաստիարակության մասին, որ ստացել եմ Ձեզնից: Համենայն խորոց սրտի ես շնորհակալություն եմ հայտնում Ձեզ, որ ինձ չեք խնայել: Հիսուս լավ գիտեր, որ Իր փոքրիկ ծաղկին խոնարհության կենարար ջուրն է հարկավոր, նա չափազանց թույլ էր, որպեսզի կարողանար առանց այդ օգնության արմատ ձգել, և Ձեր միջոցով է, Մայրի՛կ, որ նա ստացավ այդ շնորհը:

Արդեն մեկուկես տարի է, ինչ Հիսուս կամեցել է փոխել Իր փոքրիկ ծաղիկն աճեցնելու եղանակը: Նա անկասկած համարում էր, որ այն բավարար չափով

* Նկատի ունի՝ Կարմել:

ոռոգվում է, քանի որ այժմ արևն է, որ աճեցնում է այն. Հիսուս այլևս չի կամենում նրա համար այլ բան, քան Իր ժպիտը, որը Նա կրկին Ձեր միջոցով է պարզևում նրան, սիրելի՛ Մայրիկ: Այդ մեղմ արևը բնավ թռչնել չի տալիս փոքրիկ ծաղկին, այլ հրաշալիորեն աճեցնում է այն. իր ծաղկաբաժակի հատակին նա պահում է այն թանկարժեք ցողի կաթիլները, որ ստացել է, և այդ կաթիլները մշտապես հիշեցնում են իրեն, որ ինքը փոքր է և թույլ... Բոլոր արարածները կարող են խոնարհվել նրա վրա, հիանալ նրանով և հեղել իրենց գովասանքը, բայց, չգիտեմ՝ ինչու, այդ ամենը սուտ ուրախության ոչ մի կաթիլ չի կարող ավելացնել այն ճշմարիտ ուրախությանը, որ նա ճաշակում է իր սրտում՝ տեսնելով իրեն այնպիսին, ինչպիսին բարի Աստծու աչքին է՝ մի խեղճ, փոքրիկ ոչնչություն, ոչինչ ավելի... Ես ասացի, որ չգիտեմ, թե ինչու, բայց մի՞ թե ոչ այն պատճառով, որ նա պահպանվել էր գովասանքի ջրերից այն ողջ ընթացքում, երբ դեռ իր փոքրիկ ծաղկաբաժակը բավականաչափ չէր լցվել խոնարհության ցողով: Հիմա այլևս վտանգ չկա, ընդհակառակը՝ փոքրիկ ծաղկին այնքան անուշ է թվում իրեն լցնող ցողը, որ նա շատ կզգուշանա, որպեսզի չփոխարինի այն գովասանքի այդքան անհամ ջրով:

Ես չեմ ուզում խոսել, թանկագի՛ն Մայրիկ, այն սիրո ու վստահության մասին, որ Դուք ցուցաբերում եք իմ նկատմամբ. մի կարծեք, թե Ձեր զավակի սիրտն

անտարբեր է դրա հանդեպ, պարզապես ես միանգամայն զգում եմ, որ հիմա այլևս ոչինչ չունեմ վախենալու, ընդհակառակը՝ կարող եմ ուրախանալ՝ բարի Աստծուն վերագրելով այն ողջ բարին, որ Նա կամեցավ իմ մեջ դնել: Եթե Նա կամենում է, որ ես ավելի լավը երևամ, քան կամ, ինձ դա չի վերաբերում. Նա ազատ է վարվելու՝ ինչպես կամենա... Ախ իմ Մայրի՛կ, որքա՛ն տարբեր են ճանապարհները, որոնցով Տերն առաջնորդում է հոգիներին: Սրբերի վարքում մենք տեսնում ենք, որ կան շատերը, ովքեր իրենցից ոչինչ չեն կամեցել թողնել մահվանից հետո, ոչ իսկ՝ չնչին հիշողություն, չնչին իսկ գրվածք: Եվ կա նաև հակառակը, ինչպես մեր Մայր Սուրբ Թերեզան, որոնք հարստացրել են Եկեղեցին իրենց վսեմ հայտնություններով՝ չվախենալով հայտնել Արքայի գաղտնիքները, որպեսզի Նա ավելի ճանաչված, ավելի սիրված լինի հոգիների կողմից: Սրբերի այս երկու տեսակներից ո՞րն է ավելի հաճելի բարի Աստծուն: Ինձ թվում է, Մայրի՛կ, որ նրանք հավասարապես հաճելի են Իրեն, որովհետև բոլորն էլ հետևել են Սուրբ Հոգու մղմանը, իսկ Տերն ասել է. «Ասացեք արդարին, որ ամեն բան բարի է»*: Այո, ամեն բան բարի է, երբ փնտրում ես միայն Տիրոջ կամքը, դրա համար է, որ ես՝ խեղճ փոքրիկ ծաղիկս, հնազանդվում եմ Տիրոջը՝ փորձելով

** Հմմտ.՝ Եսայու մարգարեությունը 3.10*

հաճելին անել իմ սիրելի Մայրիկի համար:

Դուք գիտեք, Մայրի՛կ, ես միշտ երազել եմ Սուրբ լինել, բայց, ավա՛ղ, երբ համեմատել եմ ինձ Սրբերի հետ, միշտ արձանագրել եմ, որ նրանց ու իմ միջև նույն տարբերությունն է, ինչ գոյություն ունի լեռան, որի գագաթը կորչում է երկնքում, և մի աննշան ավազահատիկի միջև, որ տրորվել է անցորդների ոտքերի տակ: Բայց փոխանակ հուսահատվելու՝ ես ասել եմ ինքս ինձ. «Բարի Աստված չի կարող անիրականանալի ցանկություններ ներշնչել, ուրեմն ես կարող եմ, չնայած իմ փոքրությանը, սրբության ձգտել: Մեծանալն ինձ համար անհնար է, ես պետք է տանեմ ինձ այնպիսին, ինչպիսին կամ՝ իմ բոլոր անկատարություններով, բայց ես ուզում եմ հնար գտնել հասնելու Երկինք մի ինչ-որ փոքր ճանապարհով՝ շատ ուղիղ, շատ կարճ, բոլորովին նոր մի փոքր ճանապարհով: Մենք հայտնագործությունների դարում ենք. հիմա այլևս կարիք չկա աստիճաններով բարձրանալու, հարուստների մոտ վերելակը դրանց հաջողությամբ փոխարինում է: Եվ ես նույնպես կցանկանայի մի վերելակ գտնել, որն ինձ կբարձրացներ դեպի Տերը, քանի որ ես չափազանց փոքր եմ՝ կատարելության դժվարին աստիճաններով բարձրանալու համար»: Այդժամ ես Սուրբ Գրքի մեջ ակնարկներ փնտրեցի իմ երազած վերելակի մասին և կարդացի հավիտենական Իմաստության շուրթերից բխած այս խոսքերը. «Ով բոլորո-

վին փոքր է, թող գա ինձ մոտ»*: Այդպիսով, ես հասա՝ կռահելով, որ գտել եմ այն, ինչ փնտրում էի, և ցանկանալով իմանալ, Ով Աստված իմ, թե Դու ինչ կանես այդ բոլորովին փոքրի հետ, ով կարձագանքի Քո կանչին, ես շարունակեցի փնտրտուքը և ահա՝ թե ինչ գտա. «Ինչպես որ մայրն է գգվում իր մանկանը, այնպես էլ Ես պիտի գգվեմ ձեզ: Իմ ուսերին առած՝ ձեզ պիտի բերեմ և Իմ ծնկներին դրած՝ պիտի գգվեմ ձեզ...»†: Ա՛խ, դեռ երբեք ավելի քնքուշ ու քաղցրաձայն խոսքեր չէին եկել ցնծացնելու իմ հոգին. վերելակը, որ պետք է ինձ բարձրացնի մինչև Երկինք, Քո ձեռքերն են, Ո՛վ Հիսուս: Դրա համար ես կարիք չունեմ մեծանալու, ընդհակառակը՝ պետք է, որ ես փոքր մնամ և փոքրանամ ավելի ու ավելի: Ով Աստված իմ, Դու գերազանցեցիր իմ սպասումները, և ես ուզում եմ օրհներգել Քո ողորմությունները‡: «Դու ինձ սովորեցրիր մանկությունիցս ի վեր, և այժմ էլ Քո հրաշքները պիտի պատմեմ, մինչև իմ ալևորությունն ու ծերությունը պիտի պատմեմ դրանք»§ (Սաղմոս 70): Ինչպիսի՞ն կըլինի ինձ համար այդ ծերությունը: Ինձ թվում է՝ այն կարող է հիմա էլ լինել, որովհետև 2000 տարին Տիրոջ աչքին ավելին չէ, քան 20 տարին... քան մեկ օրը**...

* Հմմտ.՝ Առակներ 9.4

† Եսայու մարգարեությունը 66.13,12

‡ Սաղմոսներ 88.2

§ Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 70.17–18

Ա՛խ, մի կարծեք, սիրելի՛ Մայրիկ, թե Ձեր գավակն ու-
զում է լքել Ձեզ... մի կարծեք, թե նա ավելի մեծ շնորհ է
համարում արշալույսին մահանալը, քան օրվա ա-
վարտին: Միակ բանը, որ նա կարևորում ու ցանկա-
նում է, Տիրոջը գոհացնելն է... Հիմա, երբ Նա, թվում է,
մոտենում է իրեն, որպեսզի տանի նրան Իր փառքի
բնակարանը, Ձեր գավակը ցնծում է: Վաղուց է նա
հասկացել, որ բարի Աստված որևէ մեկի կարիքը չու-
նի (առավել ևս՝ իրենը, քան մյուսներինը), որպեսզի
բարիք գործի աշխարհում:

Մայրի՛կ, ներեցեք, եթե տխրեցնում եմ Ձեզ... ա՛խ,
այնքա՛ն եմ ուզում ուրախացնել Ձեզ... բայց մի՞թե
կարծում եք, որ եթե Ձեր աղոթքները չեն լսվել երկրի
վրա, եթե Հիսուս մի քանի օրով բաժանում է գավակին
իր մորից, ապա այդ աղոթքները չեն լսվի Երկնքում...

Գիտեմ, Ձեր ցանկությունն է, որ ես Ձեր կողքին մի
շատ քաղցր ու հեշտ առաքելություն իրագործեմ, բայց
մի՞թե ես չեմ կարողանա այդ առաքելությունն ավար-
տել Երկնքի բարձունքից... Ինչպես Հիսուս մի օր ա-
սաց Պետրոսին, այնպես էլ Դուք ասացիք Ձեր գավա-
կին. «Արածեցրո՛ւ իմ գառնուկներին»*, իսկ ես զար-
մացա և Ձեզ ասացի, թե «չափազանց փոքր եմ»... ես
աղաչեցի Ձեզ, որ Դուք անձամբ արածեցնեք Ձեր գառ-

*** Մաղմուսներ 89.4*

** Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 21.15*

նուկներին, իսկ ինձ պահեք և շնորհ անեք արածել նրանց հետ: Իսկ Դուք, սիրելի՛ Մայրիկ, մի փոքր ընդառաջելով իմ արդարացի ցանկությանը, գառնուկներին պահեցիք ոչխարների հետ*, բայց՝ կարգադրելով ինձ, որ հաճախ գնամ և արածեցնեմ նրանց ստվերի տակ, մատնացույց անեմ ամենալավ ու ամենից սննդարար խոտերը, հարկավ ցույց տամ նրանց այն վառ ծաղիկները, որոնց նրանք երբեք չպետք է դիպչեն, եթե ոչ միայն իրենց ոտքերի տակ տրորելու համար... Դուք չվախեցաք, թանկագի՛ն Մայրիկ, թե ես կմոլորեցնեմ Ձեր գառնուկներին, իմ անփորձությունն ու երիտասարդությունը Ձեզ բնավ չվախեցրին, հնարավոր է՝ Դուք հիշեցիք, որ հաճախ Տերը կամենում է շնորհել իմաստությունը փոքրերին, և որ մի օր ցնծալով Նա օրհնեց Իր Հորը, որ Նա Իր գաղտնիքները ծածկել է գիտուններից և հայտնել դրանք մանուկներին†: Մայրի՛կ, Դուք գիտեք, որ շատ քիչ են այն հոգիները, որոնք չեն չափում աստվածային զորությունն իրենց կարճ մտքով. նրանք հարկավ ուզում են, որ երկրի վրա ամենուր բացառություններ լինեն, միայն բարի Աստված իրավունք չունի դրանք անելու... Շատ վա-

* Մայր Մարի դը Գոնզագը միաժամանակ և՛ մայրապետն էր, և՛ նորընծայուհիների մեծավորուհին: Ոչխարներն այստեղ խորհրդանշում են միանձնուհիներին, իսկ գառները՝ նորընծայուհիներին:

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 10.21

դուց է, գիտեմ, որ մարդիկ փորձառությունը չափում են ապրած տարիներով, քանի որ իր պատանեկության տարիներին Սուրբ Դավիթ արքան երգում էր Տիրոջը. «Մանուկ եմ ես և արհամարհված»^{*}: Եվ, այնուամենայնիվ, նույն 118-րդ սաղմոսում նա չի վախենում ասել. «Ծերունիներից ավելի իմաստուն դարձա, քան զի Քո պատվիրանները քննեցի... Քո խոսքը ճրագ է իմ ոտքերի համար... Պատրաստվեցի և չվախեցա պահել Քո պատվիրանները...»[†]:

Սիրելի՛ Մայրիկ, Դուք չվախեցաք ինձ մի օր ասել, որ բարի Աստված լուսավորում է իմ հոգին, որ Նա անգամ տարիների փորձառություն է ինձ տալիս... Ախ իմ Մայրի՛կ, ես հիմա չափազանց փոքր եմ, որպեսզի որևէ սնապարծություն ունենամ, և նաև չափազանց փոքր եմ, որպեսզի գեղեցիկ խոսքեր հյուսելով՝ Ձեզ հավատացնեմ, թե մեծ խոնարհություն ունեմ, ես պարզապես նախընտրում եմ ընդունել, որ Ամենակարողը մեծ բաներ է արել Իր աստվածային Մոր զավակի հոգում, և ամենամեծը ցույց տալն էր նրան իր փոքրությունը, իր տկարությունը: Թանկագի՛ն Մայրիկ, Դուք լավ գիտեք, որ բարի Աստված կամեցել է ամեն տեսակ փորձությունների՝ միջով անցկացնել իմ հոգին. ես շատ եմ տառապել՝ երկրի

^{*} Սաղմոսներ 118.141

[†] Սաղմոսներ 118.100,105,60

վրա հայտնվելուցս ի վեր, բայց եթե մանուկ հասակում տառապել եմ տխրությամբ, ապա այլևս այդպես չէ այժմ, երբ տառապում եմ ուրախության ու խաղաղության մեջ, ես իսկապես երջանիկ եմ տառապելու համար: Ախ իմ Մայրիկ, Դուք պետք է իմանաք իմ հոգու բոլոր գաղտնիքները, որպեսզի չժպտաք այս տողերը կարդալիս, որովհետև մի թե կա ինձնից պակաս փորձված հոգի, եթե արտաքինապես դատենք: Ա՛խ, եթե փորձությունը, որից մեկ տարի է, ինչ տառապում եմ, բացահայտվեր մարդկանց հայացքի առաջ, ինչպիսի՜ զարմանք կլիներ...

Սիրելի՛ Մայրիկ, Դուք գիտեք այդ փորձությունը, բայց ես, այնուամենայնիվ, Ձեզ ևս մեկ անգամ կպատմեմ, որովհետև այն մի մեծ շնորհ եմ համարում, որ ստացել եմ Ձեր օրհնյալ մայրապետության ներքո:

Անցյալ տարի, բարի Աստված ինձ մխիթարություն տվեց պահելու Մեծ պահքն իր ողջ խստությամբ: Ես երբեք ինձ այդքան ամուր չէի զգացել, և այդ ուժը պահպանվեց մինչև Զատիկ: Այնուամենայնիվ, Ավագ ուրբաթ օրը Հիսուս կամեցավ ինձ հույս պարգևել՝ գնալու և շուտով տեսնելու Իրեն Երկինքում... Ա՛խ, ի՛նչ քաղցր է ինձ այս հիշողությունը... Տիրոջ Գերեզմանի մոտ մինչև կեսգիշեր մնալուց հետո ես վերադարձա մեր խուց, բայց հազիվ էի հասցրել գլուխս բարձին դնել, երբ հորձանքի պես մի բան զգացի, որ փրփրելով բարձրացավ, հասավ շուրթերիս: Ես չգի-

տեի, թե դա ինչ է, բայց մտածում էի, որ գուցե մահա-
նում եմ, և հոգիս ցնծությամբ էր հեղեղվել... Մինչդեռ,
քանի որ մեր լամպը հանգած էր, ասացի ինքս ինձ, որ
պետք է սպասել առավոտվան՝ երջանկությանս մեջ
համոզվելու համար, որովհետև ինձ թվում էր, թե
փսխածս արյուն է: Առավոտն իրեն երկար սպասել
չտվեց: Արթնանալիս անմիջապես մտածեցի, որ ինչ-
որ ուրախալի բան եմ իմանալու, և մոտենալով պա-
տուհանին՝ կարողացա արձանագրել, որ չեմ սխալ-
վել... Ա՛խ, հոգիս մեծ մխիթարությամբ էր լցվել, ես
խորապես համոզված էի, որ Հիսուս Իր մահվան տա-
րելիցի օրը կամեցել էր ինձ լսել տալ առաջին կանչը:
Դա նման էր մի քաղցր ու հեռավոր շշուկի, որ ազդա-
րարում էր ինձ Փեսայի ժամանումը...

Ես շատ մեծ ջերմեռանդությամբ մասնակցեցի ա-
ռավոտյան աղոթքին և ներում հայցելու կարգին*: Ես
անհամբերությամբ սպասում էի իմ հերթին, որպեսզի
Ձեզնից ներում հայցելիս կարողանայի հայտնել Ձեզ,
սիրելի՛ Մայրիկ, իմ հույսն ու երջանկությունը: Բայց
ավելացրի, որ բոլորովին չեմ տանջվում (ինչն իսկա-
պես ճիշտ էր), և աղերսեցի Ձեզ, Մա՛յր իմ, ինձ որևէ
հատուկ բան չհանձնարարել: Եվ իրապես, ես մխի-

* Համաձայն ընդունված կարգի՝ Ավագ ուրբաթ օրը միանձ-
նուհիները հավաքվում էին և, միմյանցից ներում խնդրելով,
նղջագուրվում:

թարությունն ունեցա Ավագ ուրբաթ օրն անցկացնելու այնպես, ինչպես ուզում էի: Կարմելի խստություններն ինձ երբևէ այդքան սքանչելի չէին թվացել. Երկինք գնալու հույսը ցնծացնում էր ինձ: Եկավ այդ երջանիկ օրվա երեկոն, և պետք էր հանգստանալ, բայց ինչպես և նախորդ գիշեր, բարի Հիսուս ինձ նույն նշանը տվեց, որ իմ մուտքը հավիտենական կյանք հեռու չէ... Ես այդժամ մի այնպիսի ապրող, մի այնպիսի մաքուր հավատով էի հրճվում, որ Երկնքի մասին միտքն իմ ողջ երջանկությունն էր, ես չէի կարողանում հավատալ, որ կան անաստված մարդիկ, ովքեր չունեն հավատ: Ես կարծում էի, թե նրանք խոսում են իրենց ներքին համոզումների դեմ, երբ մերժում են Երկնքի գոյությունը՝ այն գեղեցիկ Երկնքի, ուր Աստված Ինքը կցանկանար լինել նրանց հավիտենական պարգևը: Զատկական շրջանի այդ ուրախ օրերին Հիսուս ինձ զգալ տվեց, որ իսկապես կան հոգիներ, որոնք հավատ չունեն, որոնք, շնորհները վատնելով, կորցնում են այդ թանկարժեք գանձը՝ միակ մաքուր ու ճշմարիտ ուրախության աղբյուրը: Նա թույլ տվեց, որ հոգուս մեջ ներխուժի ամենաթանձր խավարը, և Երկնքի մասին ինձ համար այդքան քաղցր մտածումը դառնա այլևս պայքարի ու տառապանքի առարկա... Այդ փորձությունը չպետք է տևեր մի քանի օր կամ մի քանի շաբաթ, այն պետք է ավարտվեր միայն բարի Աստծու կողմից նշանակված ժամին, և... այդ ժամը դեռ չի հա-

սել... Կուզեի կարողանալ արտահայտել այն, ինչ ըզգում եմ, բայց ավա՛ղ, կարծում եմ՝ դա անհնար է։ Պետք է անցնել այդ մութ թունելի միջով՝ դրա խավարն հասկանալու համար։ Բայց, այնուամենայնիվ, կփորձեմ բացատրել այն մի համեմատությամբ։

Ենթադրենք՝ ես ծնվել եմ թանձր մշուշով պատված մի երկրում և երբեք չեմ տեսել պայծառ արևով հեղեղված ու նրա կողմից կերպարանափոխված բնության ժպտացող տեսքը։ Ճիշտ է, մանկությունիցս ի վեր ես լսում եմ, որ խոսում են այդ հրաշքների մասին, և գիտեմ, որ այն երկիրը, ուր ես եմ, իմ հայրենիքը չէ, որ կա մեկ ուրիշը, դեպի որը պետք է անդադար ձգտեմ։ Սա պատմությունն չէ՝ հորինված այդ տխուր երկրի ինչ-որ բնակչի կողմից, որտեղ ես եմ, դա ստույգ իրականությունն է, որովհետև պայծառ արևի հայրենիքի Արքան եկել և 33 տարի ապրել է խավարի երկրում. ավա՛ղ, խավարը բնավ չճանաչեց, որ այդ աստվածային Արքան աշխարհի լույսն էր*... Բայց, Տե՛ր, Քո զավակը ճանաչել է Քո աստվածային լույսը, նա ներում է խնդրում քեզնից իր եղբայրների համար, նա համաձայն է ուտել տառապանքի հացն[†] այնքան, որքան Դու կամենաս, և բնավ չի ուզում վեր կենալ այդ դառնությամբ լի սեղանից, որից կերակրվում են խեղճ մե-

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 1.5,9,10

† Սաղմոսներ 126.3

ղավորները*, մինչև Քո նշանակած օրը... Բայց նաև չի կարող նա իր եղբայրների անունից ասել. «Գթա՛ մեզ, Տե՛ր, քանզի խեղճ մեղավորներ ենք...»†: Ա՛խ, Տե՛ր, արձակի՛ր մեզ արդարացած... Թող բոլոր նրանք, ովքեր բնավ չեն լուսավորվել Հավատի պայծառ կանթեղից, վերջապես տեսնեն այն շողալիս... Ո՛վ Հիսուս, եթե պետք է, որ նրանց կողմից պղծված սեղանը սրբվի մի հոգու միջոցով, ով Քեզ սիրում է, ապա ես համաձայն եմ այնտեղ միայնակ ուտել փորձության հացը, մինչև որ Դու չկամենաս ինձ մտցնել Քո լուսավոր արքայությունը: Միակ շնորհը, որ Քեզնից խնդրում եմ, Քեզ երբեք չվշտացնելն է...

Սիրելի՛ Մայրիկ, այն, ինչ գրում եմ Ձեզ, չունի շարունակություն. իմ փոքրիկ պատմությունը, որ նմանվում էր հեքիաթի, անսպասելիորեն աղոթքի փոխվեց: Ես չգիտեմ, թե Դուք ինչ հետաքրքիր բան կարող եք գտնել՝ կարդալով այս բոլոր խճճված ու վատ արտահայտված մտքերը: Ի վերջո, Մայրի՛կ, ես չեմ գրում՝ գրական գործ ստեղծելու համար, այլ՝ հնազանդության, և եթե Ձեզ ձանձրացնում եմ, ապա Դուք գոնե կտեսնեք, որ Ձեր գավակը բարի կամք է դրսևորել: Ուստի, առանց հուսահատվելու, կշարունակեմ իմ փոքրիկ համեմատությունն այն կետից, որտեղ թողել

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 9.10–11

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 18.13

եմ: Ես ասում էի, որ տխուր ու խավար երկրից մի օր հեռանալու վստահությունը ինձ տրվել էր մանկությունիցս ի վեր: Ես հավատում էի ոչ միայն այն պատճառով, որ այդ լսել էի ինձնից ավելի գիտակ մարդկանցից, այլև սրտիս խորքում տենչանք էի զգում դեպի մի այդպիսի գեղեցիկ երկիր: Ինչպես Քրիստոփոր Կոլումբոսի հանճարն իրեն կանխազգալ տվեց, որ գոյություն ունի մի նոր աշխարհ, այնժամ, երբ ոչ ոք չէր երազում դրա մասին, այնպես էլ ես էի զգում, որ մի օր մի ուրիշ երկիր կդառնա իմ մշտական հանգրվանը: Բայց հանկարծ ինձ շրջապատող մառախուղն ավելի է թանձրանում, մտնում է հոգուս մեջ և այնպես է այն պարուրում, որ ինձ այլևս անհնար է դառնում դրանում վերագտնել Հայրենիքիս այդքան քաղցր պատկերը. ամեն բան անհետացել էր... Եվ երբ ուզում եմ հանգիստ տալ իրեն շրջապատող խավարից հոգնած իմ սրտին՝ մտաբերելով այն լուսավոր երկիրը, որը տենչում եմ, տառապանքս կրկնապատկվում է: Ինձ թվում է, թե խավարը, փոխառելով մեղավորների ձայնը, ինձ ծաղրելով ասում է. «Դու երազում ես լույսի մասին, ամենաանուշ բույրերով օծուն մի հայրենիքի, դու երազում ես այս բոլոր հրաշքների Արարչին հավիտենապես փարվելու մասին, դու կարծում ես, թե մի օր դուրս կգաս այն մառախուղից, որ քեզ շրջապատում է... Հառա՛ջ, հառա՛ջ, ցնծա՛ մահով, որը քեզ կտա ոչ թե այն, ինչի հույսն ունես, այլ՝ դեռ առավել խավար

մի գիշեր՝ չգոյության գիշերը»:

Միրելի՛ Մայրիկ, հոգիս մթագնող խավարի պատկերը, որ ուզում եմ Ձեզ ներկայացնել, նույնքան անկատար է, որքան ուրվանկարը՝ համեմատած բնօրինակի հետ: Բայց այլևս չեմ ուզում ավելի երկար գրել սրա մասին. վախենում եմ անարգել Աստծուն... Վախենում եմ անգամ, որ արդեն իսկ չափազանց շատ եմ ասել...

Ա՛խ, թող Հիսուս ների ինձ, եթե վշտացրել եմ Իրեն, բայց Նա լավ գիտի, որ չունենալով հավատի բերկրանքը՝ ես գոնե փորձում եմ դրա գործերն անել: Ինձ թվում է՝ վերջին տարվա ընթացքում ես հավատի գործեր ավելի շատ եմ կատարել, քան ողջ կյանքիս ընթացքում: Ամեն նոր մարտահրավերի ժամանակ, երբ իմ թշնամին ինձ ձեռնոց է նետում, ես ինձ քաջաբար եմ պահում. իմանալով, որ փոքրոգություն է մենամարտելը, ես մեջքս եմ դարձնում իմ հակառակորդին՝ չարժանացնելով նրան անգամ իմ հայացքին: Փոխարենը՝ ես վազում եմ դեպի իմ Տերը, ես ասում եմ Նրան, որ պատրաստ եմ հեղել արյանս մինչև վերջին կաթիլը, որպեսզի հայտարարեմ, որ կա Երկինք: Ես ասում եմ Նրան, որ երջանիկ եմ՝ երկրի վրա այդ գեղեցիկ Երկինքը չվայելելու համար, որպեսզի Նա հավիտյանս այն բաց անի խեղճ անհավատների առաջ: Ուստի, չնայած այդ փորձությանը, որ ինձնից խլում է ողջ ուրախությունը, ես այնուամենայնիվ կարողա-

նում եմ բացականչել. «Տե՛ր, Դու ուրախացրիր ինձ Քո ձեռքի բոլոր գործերով»*: Քանզի կա՞րողյոք ավելի մեծ ուրախություն, քան տառապել Քո սիրո համար... Եվ որքան տառապանքն ավելի թաքուն է, որքան քիչ է երևում մարդկանց աչքին, այնքան ավելի է այն Քեզ ուրախացնում, Ո՛վ իմ Աստված: Բայց եթե անգամ ինչ-որ անհնար կերպով Դու չիմանայիր իմ տառապանքը, ես դարձյալ երջանիկ կլինեի այն ունենալու համար, եթե դրանով կարողանայի կանխարգելել կամ քավել հավատի դեմ գործված գեթ մի մեղք...

Սիրելի՛ Մայրիկ, Ձեզ կարող է թվալ, թե ես չափազանցնում եմ իմ փորձությունը. իսկապես, եթե դատեք այս տարի իմ գրած փոքրիկ բանաստեղծություններում արտահայտածս զգացմունքներից, ապա ես պետք է որ Ձեզ մխիթարություններով լցված մի հոգի թվամ, ում համար հավատի քողը գրեթե պատռված է, և սակայն... այն այլևս քող չէ ինձ համար, դա մի պատ է, որ հասնում է մինչև երկինք և ծածկում աստղազարդ երկնականարը... Երբ ես օրհներգում եմ երկնային երանությունն ու Աստծուն հավիտենապես փարվելը, դրանից որևէ ուրախություն չեմ զգում, որովհետև օրհներգում եմ պարզապես այն, ինչին ուզում եմ հավատալ: Երբեմն, ճիշտ է, արևի մի շատ փոքրիկ ճառագայթ գալիս է լուսավորելու իմ խավարը, և այդ-

* Հմմտ.՝ Մաղմոսներ 91.5

Ժամ փորձությունը մի պահ դադարում է, բայց հետո այդ ճառագայթի մասին հիշողությունը, փոխանակ ինձ ուրախությունն պատճառելու, է՛լ ավելի է թանձրացնում իմ խավարը:

Ախ իմ Մայրի՛կ, ես երբևէ այդքան լավ չեմ զգացել, թե որքան քաղցր ու ողորմած է Տերը: Նա ինձ չուղարկեց այս փորձությունը մինչև այն պահը, երբ ես ունեցա այն տանելու ուժը: Ավելի առաջ, միանգամայն հավատացած եմ, այն ինձ հուսահատության մեջ կգրցեր... Իսկ հիմա այն հեռացնում է այն ամենը, ինչը կարող է Երկնքի հանդեպ իմ ունեցած ձգտման մեջ բնական բավարարվածություն փնտրելուց լինել... Մի-րելի՛ Մայրիկ, հիմա ինձ թվում է՝ ինձ ոչինչ չի խանգարում թոչեւ-գնալ, որովհետև ես այլևս որևէ մեծ երազանք չունեմ՝ բացի սիրելուց մինչև սիրուց մեռնելը... (9 հունիսի)

Թանկագի՛ն Մայրիկ, ես լրիվ զարմացել եմ՝ տեսնելով, թե ինչ եմ գրել Ձեզ երեկ. ի՛նչ խզբզոց... ձեռքս այնպես էր դողում, որ անհնար էր շարունակել, և հիմա նույնիսկ փոշմանում եմ, որ փորձել եմ գրել: Հույս ունեմ՝ այսօր ավելի ընթերցանելի կգրեմ, քանի որ այլևս անկողնում չեմ, այլ մի ամբողջովին սպիտակ, սիրունիկ փոքրիկ բազկաթոռի մեջ:

Ախ իմ Մայրի՛կ, ես միանգամայն զգում եմ, որ այն ամենը, ինչ Ձեզ ասում եմ, չունի շարունակություն, բայց նաև անհրաժեշտություն եմ զգում, նախքան

անցյալի մասին խոսելը, պատմելու Ձեզ իմ ներկա զգացողությունները, որովհետև հետո, հնարավոր է, մոռացած լինեմ դրանք: Նախևառաջ ուզում եմ Ձեզ ասել, թե որքան զգացված եմ Ձեր բոլոր մայրական նրբաբանկատություններից. ա՛խ, հավատացե՛ք, սիրելի՛ Մայրիկ, Ձեր զավակի սիրտը լի է երախտագիտությամբ, նա երբեք չի մոռանա այն ամենը, ինչ պարտական է Ձեզ...

Մայրի՛կ, այն, ինչն ամենից շատն է ազդել ինձ վրա, իննօրյան է, որ պատվիրել եք Հաղթանակաց Տիրամոր տաճարում՝ այն Պատարագները, որ Դուք խնդրել եք կատարեն իմ ապաքինման համար: Զգում եմ, որ այդ բոլոր հոգևոր գանձերը մեծ բարիք են անում իմ հոգուն: Իննօրյայի սկզբում ես ասում էի Ձեզ, Մայրի՛կ, որ Տիրամայրը կա՛մ պետք է բուժի ինձ, կա՛մ էլ տանի Երկինք, որովհետև կարծում էի՝ շատ տխուր է Ձեզ և միաբանության համար մի հիվանդ երիտասարդ միանձնուհի ունենալ խնամքի տակ: Հիմա ես ողջ կյանքս կուզեի հիվանդ լինել, եթե դա հաճելի է բարի Աստծուն, և համաձայն եմ անգամ, որ կյանքս շատ երկար լինի. ուզածս միակ շնորհն այն է, որ այն սպառվի սիրուց:

Ա՛խ, ո՛չ, ես չեմ վախենում երկար կյանքից, չեմ հրաժարվում պայքարից, որովհետև Տերն այն ժայռն է, Որի վրա ես բարձրացել եմ, «Ով ձեռքերս վարժեցրեց պատերազմի և մատներս՝ ճակատամարտի: Նա իմ

ապավենն է, ես հույսս դրել եմ Նրա վրա»*, ուստի ես երբեք չեմ խնդրել բարի Աստծուն երիտասարդ մահանալու մասին, թեև ճիշտ է՝ միշտ հույս եմ ունեցել, որ դա է Իր կամքը: Հաճախ Տերը բավարավում է Իր փառքի համար տքնելու ցանկությամբ, և Դուք գիտեք, Մայրի՛կ, որ իմ ցանկությունները շատ մեծ են: Դուք նաև գիտեք, որ Հիսուս ինձ մի դառը բաժակ չէ, որ մատուցել է, և հեռացրել իմ շուրթերից, նախքան կխմեի այն, բայց ոչ՝ նախքան կճաշակեի դրա դառնությունը: Սիրելի՛ Մայրիկ, Սուրբ Դավիթ արքան ճիշտ էր, երբ երգում էր. «Որքա՛ն բարի, որքա՛ն վայելուչ է, որ եղբայրները բնակվում են միասին՝ կատարյալ միությանմբ»†: Դա ճիշտ է, ես դա շատ հաճախ եմ զգացել, բայց զոհողությունների գրկում է, որ այդ միությունը պետք է գոյություն ունենա երկրի վրա: Բնավ քույրերիս հետ ապրելու համար չէ, որ ես եկել եմ Կարմել, այլ միայն՝ Տիրոջ կանչին արձագանքելու համար: Ա՛խ, ես միանգամայն կանխագգում էի, որ հարազատ քույրերի հետ ապրելը պետք է մշտական տառապանքի աղբյուր լինի, երբ չես ցանկանում որևէ տուրք տալ բնությանը:

Ինչպե՞ս կարելի է ասել, թե ավելի կատարյալ է հեռանալ յուրայիններից... Արդյոք երբևէ հանդիմանե՞լ

* Սաղմոսներ 143.1–2

† Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 132.1

են եղբայրներին նույն մարտադաշտում կռվելու համար, հանդիմանե՞լ են նրանց, որ միասին են մղվել ստանալու նահատակության պսակը... Անկասկած, ճիշտ են կարծում, որ նրանք ոգեշնչել են իրար, բայց նաև՝ որ յուրաքանչյուրի նահատակությունը դարձել է բոլորինը: Այդպես է նաև ճգնավորական կյանքում, որն աստվածաբանները նահատակություն են անվանում: Հանձնվելով Աստծուն՝ սիրտը չի կորցնում իր բնական քնքշությունը. այդ քնքշությունն, ընդհակառակը, աճում է՝ դառնալով ավելի մաքուր ու ավելի աստվածային:

Սիրելի՛ Մայրիկ, հենց այդ քնքշությամբ է, որ ես սիրում եմ Ձեզ, որ սիրում եմ իմ քույրերին: Ես երջանիկ եմ՝ հանուն երկնային Արքայի փառքի ընտանիքով պայքարելու համար, բայց նաև պատրաստ եմ թռչելու մեկ այլ մարտադաշտ, եթե աստվածային Հրամանատարն ինձ այդպիսի ցանկություն հայտնի: Հրաման էլ անհրաժեշտ չի լինի, այլ՝ մի հայացք, մի պարզ նշան:

Օրհնյալ տապան մտնելուցս ի վեր՝ ես միշտ մտածել եմ, որ եթե Հիսուս ինձ արագորեն չտանի Երկինք, իմ ճակատագիրը Նոյի փոքրիկ աղավնյակինը կլինի. որ մի օր Տերը կբացի տապանի պատուհանը և ինձ կասի, որ թռչեմ շատ հեռու, շատ հեռու՝ դեպի անհավատարիմ ափերը՝ ինձ հետ տանելով ձիթենու փոքրիկ ճյուղը: Մայրի՛կ, այս մտածումն հասունացրեց իմ

հոգին, այն ինձ ճախրել տվեց ավելի բարձր, քան ողջ արարչագործությունը: Ես հասկացա, որ անգամ Կարմելում կարող են դարձյալ բաժանումներ լինել, և միայն Երկնքում միությունը կատարյալ ու հավերժական կլինի: Այդժամ ես ցանկացա, որ հոգիս բնակվի Երկնքում և երկրային բաներին միայն հեռվից նայի: Ես համաձայնեցի ոչ միայն պանդուխտ լինել անձանոթ մարդկանց մեջ, այլև, որ շատ ավելի դառն էր ինձ համար, համաձայնեցի քույրերիս պանդխտությանը: Երբեք չեմ մոռանա 1896-ի օգոստոսի 2-ը, այդ օրը հենց միսիոներների մեկնելու օրն էր*, և լրջորեն քննարկվում էր Մայր Ագնեսի մեկնելու հարցը: Ա՛խ, ես չէի կամենա մի շարժում իսկ անել՝ նրա մեկնելուն խոչընդոտելու համար և, այնուամենայնիվ, մեծ տրիստություն էի զգում իմ սրտում, ես կարծում էի, որ նրա այդքան զգայուն, այդքան քնքուշ հոգին ստեղծված չէ ապրելու այնպիսի հոգիների մեջ, որոնք չեն կարող հասկանալ իրեն: Հազարավոր ուրիշ մտածումներ էին խոնվել մտքիս մեջ, իսկ Հիսուս լռում էր, Նա չէր հրամայում փոթորկին խաղաղվել... Եվ ես ասում էի Նրան. «Աստվա՛ծ իմ, Քո սիրո համար ես համաձայն եմ ամեն բանի: Եթե կամենում ես, ես պատրաստ եմ տառապել մինչև վշտից մեռնելը»: Հիսուս բավարարվեց

* Այդ օրը միսիոներների խումբը Մարսելից մեկնեց Չինաստան:

այս համաձայնությամբ, բայց մի քանի ամիս անց խոսեցին քույր Ժեննիևի և քույր Մարիի մեկնելու մասին: Հիմա էլ ուրիշ տեսակ տառապանք էր՝ շատ անձնական, շատ խոր. ես պատկերացնում էի այն բոլոր փորձություններն ու հուսահատությունները, որոնցից նրանք պետք է տառապեին. ի վերջո, երկինքս ծածկվել էր ամպերով... միայն սրտիս խորքն էր մնում անդորրի ու խաղաղության մեջ:

Սիրելի՛ Մայրիկ, Ձեր խոհեմությունը կարողացավ բացահայտել բարի Աստծու կամքը, և Նրա անունից Դուք արգելեցիք այդժամ Ձեր նորընծայուհիներին մտածել իրենց վանական մանկության օրորոցը լքելու մասին: Բայց նրանց ձգտումները Դուք հասկանում էիք, որովհետև Դուք ինքներդ, Մայրի՛կ, Ձեր երիտասարդ ժամանակ խնդրել էինք գնալ Մայգոն: Այդպես է, որ հաճախ մայրերի ցանկություններն արձագանք են գտնում իրենց զավակների հոգում: Ախ իմ թանկագին՝ Մայրիկ, Ձեր առաքելական երազանքն իմ հոգում, Դուք գիտեք, հավատարիմ արձագանք է գրտնում, բայց թույլ տվեք խոստովանել Ձեզ, թե ես ինչու եմ ցանկացել և դեռևս ցանկանում, եթե Տիրամայրն ինձ բժշկի, հանուն օտար երկրի թողնել սքանչելի օազիսը, որտեղ այդքան երջանիկ կերպով ապրում եմ Ձեր մայրական հայացքի ներքո:

Մայրի՛կ, պետք է բոլորովին հատուկ կոչում ունենալ (Դուք եք դա ինձ ասել)՝ օտարերկրյա կարմե-

լական վանքերում ապրելու համար: Շատ հոգիներ կարծում են, թե կոչված են դրան, երբ իրականում այդպես չէ: Դուք նաև ինձ ասել եք, որ ես ունեմ այդ կոչումը, և միայն իմ առողջությունն է դրան խոչընդոտում: Ես լավ գիտեմ, որ այս խոչընդոտը կվերանար, եթե քարի Աստված կանչեր ինձ՝ գնալու հեռու, ուստի ես ապրում եմ առանց որևէ անհանգստության: Եթե մի օր ստիպված լինեի լքել իմ թանկագին Կարմելը, ա՛խ, դա չէր լինի առանց ցավի. Տերն ինձ չի տվել անզգամ սիրտ, և հենց նրա՝ տառապելու ունակ լինելու պատճառով եմ ես ուզում, որ նա Տիրոջը տա այն ամենը, ինչ կարող է տալ: Այստեղ, սիրելի՛ Մայրիկ, ես ապրում եմ առանց թշվառ երկրի հոգսերի մասին որևէ անհանգստության, ես պետք է միայն կատարեմ այն քաղցր ու հեշտ առաքելությունը, որ Դուք ինձ վստահել եք: Այստեղ ես ողողված եմ Ձեր մայրական ուշադրությամբ, ես չեմ զգում աղքատություն՝ երբևէ որևէ բանի պակասություն չունենալով: Բայց, հատկապես, ես այստեղ սիրված եմ Ձեր և բոլոր քույրերի կողմից, և այդ սերը շատ քաղցր է ինձ համար: Ահա թե ինչու եմ ես երագում մի վանքի մասին, որտեղ ինձ ոչ ոք չի ճանաչի, որտեղ ես ստիպված կլինեմ տառապել աղքատությունից, սիրո պակասից և, վերջապես, սրտի տարագրությունից:

Ա՛խ, ինձ ընդունել ցանկացող Կարմելի այդ վանքին ծառայելու միտումով չէ, որ ես կթողնեի այն ամե-

նր, ինչ թանկ է ինձ: Անկասկած, ես կանեի ինձնից կախված ամեն բան, բայց ես գիտեմ իմ անկարողությունը և գիտեմ, որ անելով իմ առավելագույնը՝ ես չեի կարողանա անել լավ՝ չունենալով, ինչպես քիչ առաջ էի ասում, որևէ պատկերացում երկրավոր բաների մասին: Իմ միակ նպատակը կլիներ բարի Աստծու կամքը կատարելը, զոհաբերելն ինձ Իր համար այնպես, ինչպես Իրեն հաճելի կլիներ:

Ես միանգամայն զգում եմ, որ որևէ հիասթափություն չեի ունենա, քանի որ երբ միայն մաքուր ու անխառն տառապանք ես սպասում, ամենափոքր ուրախությունը դառնում է անսպասելի անակնկալ, և հետո, Դուք գիտեք, Մայրի՛կ, տառապանքն ինքնին մեծագույն ուրախություն է դառնում, երբ փնտրում ես այն որպես ամենաթանկագին զանձ:

Օ ո՛հ, իմ աշխատանքի պտուղներով ուրախանալու միտումով չէ, որ ես կցանկանայի գնալ: Եթե դա լիներ իմ նպատակը, ես չեի զգա այս քաղցր խաղաղությունը, որ հեղեղում է ինձ, և անգամ կտանջվեի, որ չեմ կարողանում իրագործել հեռավոր առաքելությունների իմ կոչումը: Վաղուց ի վեր ես ինձ այլևս չեմ պատկանում. ես ամբողջովին Տիրոջն եմ, ուստի Նա ազատ է վարվելու ինձ հետ այնպես, ինչպես Իրեն հաճելի կլինի: Նա տվել է ինձ կատարյալ տարագրության ձգտում, Նա ինձ գիտակցել է տվել այն բոլոր տառապանքները, որոնց պետք է հանդիպեմ այնտեղ՝

հարցնելով ինձ, թե արդյոք կամենում եմ ցմրուր խմել այդ բաժակը: Ես անմիջապես ցանկացա վերցնել այդ բաժակը, որ Հիսուս պարզել էր ինձ, բայց Նա, հետքաշելով Իր ձեռքը, ինձ հասկանալ տվեց, որ միայն համաձայնությունս արդեն բավարար է Իրեն:

Այս իմ Մայրի՛կ, ի՛նչ անհանգստություններից ես ազատվում՝ կատարելով հնազանդության ուխտը: Ի՛նչ երջանիկ են հասարակ վանականները: Իրենց միակ կողմնացույցը մեծավորների կամքն է, և իրենք միշտ վստահ են, որ ճիշտ ուղու վրա են, իրենք վախենալու բան չունեն, թե կսխալվեն, անգամ եթե իրենց թվում է, թե իրենց մեծավորներն հաստատապես սխալվում են: Բայց երբ դադարում ես նայել այդ անվրեպ կողմնացույցին, երբ շեղվում ես նրա ցույց տրված ուղուց՝ Աստծու կամքը կատարելու պատրվակով, որը լավ չի լուսավորում անգամ նրանց, որոնք, մինչդեռ, փոխարինում են Իրեն, անմիջապես հոգին մոլորվում է անջուր ճանապարհներին, որտեղ շնորհի ջուրը շուտով սպառվում է իր համար:

Միբե՛լի՛ Մայրիկ, Դուք այն կողմնացույցն եք, որն Հիսուս ինձ տվել է, որպեսզի ինձ վստահորեն առաջնորդի դեպի հավիտենական եզերքը: Ի՛նչ քաղցր է ինձ համար հայացքս հառել Ձեզ վրա, իսկ հետո կատարել Տիրոջ կամքը: Ինչ Նա թույլ է տվել, որ ես տառապեմ հավատի դեմ փորձություններից, Նա սրտումըս մեծապես աճեցրել է հավատի ոգին, որն ինձ

տեսնել է տալիս Ձեր մեջ ոչ միայն մի մոր, ով սիրում է ինձ, և ում ես եմ սիրում, այլև, հատկապես, տեսնել է տալիս Տիրոջը, Ով ապրում է Ձեր հոգում և Ձեր միջոցով փոխանցում ինձ Իր կամքը: Ես լավ գիտեմ, Մայրի՛կ, որ Դուք ինձ հետ վարվում եք որպես մի տկար հոգու, մի երես առած երեխայի, ուստի ինձ դժվար չէ տանել հնազանդության լուծը, բայց նրանից, ինչ ըզգում եմ սրտիս խորքում, ինձ թվում է, որ ես չեի փոխի իմ վերաբերմունքը, և իմ սերը Ձեր նկատմամբ բնավ չէր նվազի, եթե Դուք կամենայիք ինձ հետ խիստ վարվել, որովհետև ես դարձյալ կտեսնեի, որ դա Տիրոջ կամքն է, որ Դուք այդպես եք վարվում՝ իմ հոգու առավել մեծ օգտի համար:

Այս տարի, թանկագի՛ն Մայրիկ, բարի Աստված ինձ հասկանալ տվեց, թե ինչ է եղբայրասիրությունը: Ես առաջ էլ, ճիշտ է, հասկանում էի այդ, բայց մի տեսակ՝ անկատար կերպով, ես խորամուխ չեի եղել Տիրոջ այս խոսքերի մեջ. «Եվ երկրորդ պատվիրանը սրբա նման է. պիտի սիրես քո ընկերոջը, ինչպես քո անձը»*: Ես հատկապես փորձում էի սիրել Աստծուն և Նրան սիրելով էի հասկացել, որ իմ սերը չպետք է արտահայտվի միայն բառերով, որովհետև՝ «Ոչ ամեն մարդ, որ Ինձ «Տե՛ր, Տե՛ր» է ասում, Երկնքի արքայությունն կմտնի, այլ նա՛, ով կատարում է Աստծու

* Ավետարանը ըստ Մատթեոսի 2.39

կամքը»*: Այս կամքը Հիսուս հայտնում է բազում անգամ, կարելի է ասել՝ Իր Ավետարանի համարյա ամեն էջում, բայց Վերջին ընթրիքի ժամանակ, երբ Նա գիտի, որ Իր աշակերտների սիրտն առավել ջերմեռանդ սիրով է այրվում Նրա հանդեպ, Ով քիչ առաջ Իր Հաղորդության անճառելի խորհրդով Իրեն տվեց նրանց, այս քաղցր Փրկիչը կամենում է նրանց մի նոր պատվիրան տալ: Նա անասելի քնքշությամբ նրանց ասում է. «Նոր պատվիրան եմ տալիս ձեզ, որ սիրեք միմյանց. ինչպես Ես ձեզ սիրեցի, դուք էլ միմյա՛նց սիրեցեք: Եթե դուք միմյանց սիրեք, դրանով բոլորը պիտի իմանան, որ դուք Իմ աշակերտներն եք»†:

Ինչպե՞ս Հիսուս սիրեց Իր աշակերտներին, և ինչո՞ւ Նա սիրեց նրանց: Ա՛խ, նրանց բնական հատկանիշները չէին, որ կարող էին Իրեն գրավել. Իր ու նրանց միջև անսահման տարածություն կար: Նա Գիտությունն էր, հավիտենական Իմաստությունը, իսկ նրանք խեղճ ու անուս ձկնորսներ էին՝ լցված երկրային մտածումներով: Մինչդեռ Հիսուս նրանց Իր ընկերներն է անվանում, Իր եղբայրները: Նա կամենում է նրանց տեսնել Իր հետ թագավորելիս Իր Հոր արքայության մեջ, և բացելու համար նրանց առաջ այդ արքայությունը՝ Նա կամենում է մեռնել խաչի վրա, քա-

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 7.21

† Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 13.34–35

նի որ ասաց. «Ավելի մեծ սեր ոչ ոք չունի, քան այն, որ մեկն իր կյանքը տա իր բարեկամների համար»^{*}:

Սիրելի՛ Մայրիկ, մտորելով Տիրոջ այս խոսքերի մասին՝ ես հասկացա, թե որքան անկատար էր իմ սերը քույրերիս հանդեպ: Ես տեսա, որ ես չէի սիրում նրանց այնպես, ինչպես բարի Աստված է նրանց սիրում: Ա՛խ, հիմա եմ հասկանում, որ կատարյալ եղբայրասիրությունը ուրիշների թերությունները տանելու մեջ է, նրանց տկարությունների վրա բնավ չզարմանալու, կրթվելու մեջ՝ նրանց կատարած անգամ ամենափոքր առաքինության գործերից, բայց ամենից առավել ես գիտակցեցի, որ եղբայրասիրությունը բռնավ չպետք է փակված մնա սրտի խորքում. «Ոչ ոք, – ասել է Հիսուս, – ճրագ վառելով կաթսայի տակ չի դրնում, այլ՝ աշտանակի վրա, և նա լույս է տալիս բոլոր նրանց, որ տան մեջ են»[†]: Ինձ թվում է, որ այս ճրագը ներկայացնում է այն եղբայրասիրությունը, որ պետք է լուսավորի և ուրախացնի ոչ միայն նրանց, ովքեր ինձ ամենաթանկն են, այլև բոլոր նրանց, ովքեր տանն են՝ առանց բացառության:

Երբ Տերը պատվիրեց Իր ժողովրդին, որ սիրեն իրենց մերձավորներին՝ ինչպես իրենց անձը[‡], Նա դեռ երկիր չէր եկել: Ուստի, լավ իմանալով, թե ինչ աստի-

^{*} Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 15.13

[†] Ավետարան ըստ Մատթեոսի 5.15

Ճանի է մարդ սիրում իր սեփական անձը, Նա չէր կարող Իր արարածներից ավելի մեծ սեր պահանջել մերձավորի հանդեպ: Բայց երբ Հիսուս Իր առաքյալներին նոր պատվիրան տվեց՝ Իր սեփական պատվիրանը, ինչպես հետո է ասում, այլևս մերձավորին մեր անձի պես սիրելու մասին չէ, որ Նա խոսում է, այլ՝ սիրելու այնպես, ինչպես Ինքը՝ Հիսուս, սիրեց նրան և ինչպես սիրելու է նրան մինչև ժամանակների վախճանը...

Ա՛խ, Տե՛ր, ես գիտեմ, որ Դու անհնար ոչինչ չես պատվիրում, Դու ինձնից ավելի լավ գիտես իմ տկարությունն ու անկատարությունը, Դու լավ գիտես, որ ես երբեք չեի կարողանա սիրել իմ քույրերին այնպես, ինչպես Դու ես սիրում նրանց, եթե Դու Ինքդ, Ո՛վ իմ Հիսուս, չսիրեիր նրանց նաև իմ մեջ: Դու նոր պատվիրան թողեցիր, որովհետև կամենում էիր տալ ինձ այդ շնորհը: Ա՛խ, որքա՛ն եմ ես այն սիրում, քանի որ այն ինձ վստահություն է տալիս, որ Քո կամքն է՝ սիրել իմ մեջ բոլոր նրանց, ում Դու պատվիրեցիր ինձ սիրել...

Այո, ես զգում եմ այդ. երբ ես գթասիրտ եմ, այդ միայն Տերն է, որ գործում է իմ մեջ, և որքան ավելի եմ միանում Նրան, այնքան նաև ավելի եմ սիրում իմ բոլոր քույրերին: Երբ ես ուզում եմ մեծացնել իմ մեջ այդ սերը, և երբ, հատկապես, սատանան փորձում է հո-

գուս աչքերի առաջ բերել այս կամ այն քրոջ թերութ-
յունները, ով պակաս համակրելի է ինձ համար, ես
շտապում եմ փնտրել նրա առաքինությունները, նրա
բարի ձգտումները, ես ասում եմ ինձ, որ եթե նույնիսկ
տեսել եմ նրա ընկնելը մեկ անգամ, ապա նա, շատ
հնարավոր է, բազում հաղթանակներ է տարել, որ
թաքցնում է խոնարհաբար, և որ անգամ այն, ինչ ինձ
սխալ է թվում, շատ հնարավոր է, մտադրության
պատճառով առաքինության գործ լինի: Ինձ դժվար չէ
համոզվել սրանում, որովհետև մի օր ես մի փոքրիկ
փորձ եմ արել, որն ինձ ցույց է տվել, որ երբեք չպետք
է դատել: Դա հանգստի ժամին էր, դռնապանուհին
երկու անգամ հնչեցրեց զանգը, և պետք էր բացել բան-
վորների մեծ դարպասը, որպեսզի ներս բերվեին մը-
սուրի համար նախատեսված փայտերը: Հանգստի
ժամն ուրախ չէր, որովհետև Դուք այնտեղ չէիք, թան-
կագի՛ն Մայրիկ, ուստի ես մտածում էի, որ եթե ինձ
ուղարկեն որպես օգնական աշխատելու, ես շատ ու-
րախ կլինեմ: Հենց այդ պահին մայրապետի օգնա-
կանն ինձ ասաց, որ ես կամ էլ կողքիս գտնվող քույրը
գնանք կատարենք այդ ծառայությունը: Ես անմիջա-
պես սկսեցի արձակել գոգնոցս, բայց՝ բավական դան-
դաղ, որպեսզի ընկերուհիս իրենն ինձնից ավելի շուտ
արձակի, քանի որ մտածում էի ուրախացնել նրան՝
թույլ տալով, որ օգնականի ծառայությունն ինքը անի:
Քույրը, որ փոխարինում էր տնտեսվարին, ծիծաղելով

մեզ էր նայում և, տեսնելով, որ ես վերջինը վեր կացա, ինձ ասաց. «Ա՛խ, ես այդպես էլ կարծում էի, որ այդ Դուք չեք լինի, ով մարգարիտ կվաստակի իր թագի համար. Դուք չափազանց դանդաղ էիք...»:

Վստահաբար, ողջ միաբանությունը կարծեց, թե ես բնականորեն եմ այդպես վարվել, և չեմ կարող նկարագրել, թե այսպիսի փոքր բանը որքան բարիք արեց իմ հոգուն և ինձ որքան հանդուրժող դարձրեց ուրիշների տկարությունների հանդեպ: Սա նաև ինձ ետ է պահում սնապարծությունից, երբ իմ մասին լավն են խոսում, որովհետև ինքս ինձ այս եմ ասում. «Քանի որ նրանք առաքինության իմ փոքրիկ գործերն անկատարության տեղ են ընդունում, ապա ճիշտ նույնկերպ էլ կարող են սխալվել՝ առաքինության տեղ ընդունելով այն, ինչ ընդամենը անկատարություն է»: Այդժամ ես Պողոս Առաքյալի հետ ասում եմ. «Ինձ համար արժեք չունի դատված լինել մարդկանցից. և ես ինքս ինձ էլ չեմ դատում, որովհետև Նա, ով դատում է ինձ, Տերն է»*: Ուստի, որպեսզի այդ դատաստանն ինձ համար շահեկան դարձնեմ, կամ, ավելի շուտ, որպեսզի բոլորովին չդատվեմ, ես ուզում եմ մշտապես գրասիրտ մտածումներ ունենալ, քանի որ Հիսուս ասել է. «Մի՛ դատապարտեք, և չպիտի դատապարտվեք»†:

* Պողոս Առաքյալի առաջին թուղթը կորնթացիներին 4.3–4

† Ավետարան ըստ Ղուկասի 6.40

Մայրի՛կ, կարդալով այն, ինչ նոր գրեցի, կարող եք կարծել, թե եղբայրասիրությունը գործադրելն ինձ համար դժվար չէ: Ճիշտ է, արդեն մի քանի ամիս է՝ ես այլևս ստիպված չեմ պայքարել՝ այդ գեղեցիկ առաքի՛նությունը գործադրելու համար. սրանով չեմ ուզում ասել, թե այլևս երբեք սխալներ չեմ գործում, ա՛խ, ես չափազանց անկատար եմ դրա համար, բայց ինձ շատ դժվար չի լինում նորից ոտքի կանգնել, երբ ընկնում եմ, որովհետև մի որոշակի մարտում ես հաղթանակ եմ տարել, ուստի երկնային զորքն ինձ օգնության է գալիս, քանի որ չի կարող ինձ պարտված տեսնել հաղթանակած լինելուց հետո այն փառավոր մարտում, որը կփորձեմ նկարագրել:

Միաբանությունում մի քույր կա, ով ամեն ինչում ինձ տհաճ լինելու տաղանդ ունի. իր շարժումներ, խոսքերը, բնավորությունը ինձ շատ տհաճ էին թվում: Մինչդեռ սա մի սուրբ միանձնուհի է, ով պետք է որ շատ հաճելի լինի բարի Աստծուն: Ուստի, չցանկանալով տրվել զգացածս բնական հակակրանքին, ես ասացի ինքս ինձ, որ եղբայրասիրությունը չպետք է լինի զգացմունքների մեջ, այլ՝ գործերի: Եվ այդժամ սկսեցի այդ քրոջ համար անել այն, ինչ կանեի իմ ամենասիրելի մարդու համար: Ամեն անգամ, երբ նրան տեսնում էի, ես աղոթում էի իր համար բարի Աստծուն՝ մատուցելով Նրան իր բոլոր առաքի՛նություններն ու արժանիքները: Ես միանգամայն զգում էի, որ

դա հաճելի է Տիրոջը, որովհետև չկա մի նկարիչ, ով չսիրի, որ գովեն իր գործերը, և Հիսուս՝ հոգիների Նրկարիչը, երջանիկ է, երբ մենք կանգ չենք առնում արտաքինի վրա, այլ, խորանալով ներքին սրբարանը, որը Նա ընտրել է որպես բնակարան, հիանում ենք դրա գեղեցկությամբ: Ես չեի բավարարվում շատ աղոթելով այդ քրոջ համար, ով ինձ պայքարի այդքան առիթներ էր տալիս: Ես փորձում էի նրան մատուցել ամեն հնարավոր ծառայություն, իսկ երբ գայթակղություն էի ունենում անհաճո ձևով նրան պատասխանելու, բավարարվում էի մատուցելով նրան իմ ամենից սիրալիր ժպիտը և փորձում էի շեղել խոսակցությունը, քանի որ «Համահետևման» մեջ ասվում է. «Ավելի լավ է ամեն մեկին թողնել իր կարծիքին, քան մտնել վիճաբանության մեջ»*:

Հաճախ նաև, երբ հանգստյան ժամ չէր (նկատի ունեմ՝ աշխատանքի ժամերին), և առիթ էր լինում այդ քրոջ հետ աշխատելու, ու երբ ներքին պայքարս չափազանց կատաղի էր դառնում, ես դասալիքի պես փախչում էի: Քանի որ նա բացարձակապես տեղյակ չէր, թե ես ինչ եմ զգում իր նկատմամբ, նա երբեք չի կռահել իմ վարքագծի պատճառները, և համոզված էր մնում, որ իր բնավորությունը հաճելի է ինձ: Մի օր հանգստի ժամին նա շատ ինքնագոհ ձևով ինձ մոտա-

* «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 3, գլուխ 44

վորապետ հետևյալ խոսքերն ասաց. «Կասեի՞ք ինձ, քո՛ւյր Թերեզ, թե Ձեզ ինչն է այդքան գրավում իմ մեջ. ամեն անգամ երբ Դուք նայում եք ինձ, տեսնում եմ, որ ժպտում եք»: Ա՛խ, այն, ինչ գրավում էր ինձ, իր հոգու խորքում թաքնված Տերն էր... Տերը, որ քաղցրացնում է այն, ինչ ամենից դառն է*... Ես նրան պատասխանեցի, որ ժպտում եմ, որովհետև ուրախ եմ տեսնել նրան (հասկանալի է, որ չավելացրի, թե այդ՝ հոգևոր տեսանկյունից):

Սիրելի՛ Մայրիկ, ես Ձեզ ասացի, որ մարտերում չպարտվելու իմ վերջին ելքը դասալքությունն է: Այս հնարը, որ օգտագործում էի դեռ իմ նորընծայության շրջանում, ինձ միշտ կատարելապես հաջողվում էր: Ուզում եմ, Մայրի՛կ, Ձեզ դրա մի օրինակ բերել, որը, կարծում եմ, Ձեզ ժպտալ կտա: Ձեր բրոնխիտի սրացումներից մեկի ժամանակ, մի առավոտ ես շատ կամացուկ եկա Ձեզ մոտ, որպեսզի վերադարձնեմ Հաղորդության ճաղավանդակի բանալիները, քանի որ ավանդապահ էի: Խորքում ես դժգոհ չէի Ձեզ տեսնելու այդ հնարավորությունն ունենալու համար, նույնիսկ շատ ուրախ էի, բայց ուշադիր էի, որպեսզի ցույց չտամ այդ: Քույրերից մեկը, ով, չնայած, ինձ շատ էր սիրում, ջերմեռանդությունից մղված, տեսնելով, որ մտնում եմ Ձեզ մոտ, Մայրի՛կ, կարծեց, թե պատ-

* «Համահետևումն Քրիստոսի», գիրք 3, գլուխ 5

րաստվում եմ արթնացնել Ձեզ: Նա ցանկացավ վերցնել ինձնից բանալիները, բայց ես չափազանց խորամանկ էի, որպեսզի դրանք տայի նրան և զիջեի իմ իրավունքները: Ես նրան որքան հնարավոր է քաղաքավարի կերպով ասացի, որ իր պես ես էլ ուզում եմ բնավ չարթնացնել Ձեզ, բայց իմ պարտականությունն է վերադարձնել բանալիները... Հիմա հասկանում եմ, որ շատ ավելի կատարյալ կլիներ զիջել այդ քրոջը, որ երիտասարդ էր, ճիշտ է, բայց ի վերջո՝ տարիքով ավելի մեծ, քան ես: Ես դա չէի հասկանում այն ժամանակ, ուստի ամեն գնով ցանկանալով մտնել, չնայած այն բանին, որ նա հրում էր դուռը, որպեսզի չթողներ ինձ անցնել, շուտով պատահեց այն դժբախտությունը, ինչից վախենում էինք. մեր հանած աղմուկը ստիպեց Ձեզ բացել աչքերը... Եվ այդ ժամանակ, Մայրի՛կ, ամեն բան բարդվեց ինձ վրա: Խեղճ քույրը, ում ես դիմադրել էի, սկսեց մի ամբողջ ճառ ասել, որի խորքում սա էր. «Այդ քույր Թերեզն է, որ աղմուկ է հանել... Աստվա՛ծ իմ, որքան տհաճ է նա...» և այլն:

Ես, որ ճիշտ հակառակն էի զգում, շատ էի ուզում պաշտպանել ինձ: Բարեբախտաբար, մի լուսավոր միտք ծագեց. ես ասացի ինքս ինձ, որ վստահաբար, եթե սկսեմ արդարացնել ինձ, չեմ կարողանա պահպանել հոգուս խաղաղությունը, բայց նաև զգում էի, որ չունեմ այդքան առաքինություն, որպեսզի թողնեմ՝ ինձ մեղադրեն՝ առանց որևէ բան ասելու, ուստի

փրկությանս վերջին լաստը փախուստն էր: Մտածեցի և անմիջապես արեցի. ես դուրս եկա առանց թմբուկների ու շեփորների՝ թողնելով քրոջը շարունակելու իր ճառը, որ նման էր Հոռոմի դեմ ուղղված Կամիլայի անեծքներին*: Սիրտս այնքան ուժգին էր բաբախում, որ անհնար էր ինձ հեռու գնալ, և ես նստեցի աստիճաններին, որպեսզի խաղաղության մեջ վայելեմ իմ հաղթանակի պտուղները: Այդտեղ քաջությունն չկար, այդպես չէ՞, թանկագին՝ Մայրիկ, բայց ես, այնուամենայնիվ, կարծում եմ, որ ավելի լավ է մարտի մեջ չըմտնել, երբ պարտությունն ակնհայտ է: Ավա՛ղ, երբ վերադառնում եմ իմ նորընծայության շրջանին, ինչպե՛ս եմ տեսնում, թե որքան անկատար էի... Ես ցավ էի ապրում այնպիսի չնչին բաներից, որոնց վրա հիմա ծիծաղում եմ: Ա՛խ, որքա՛ն բարի է Տերը, որ մեծացրեց իմ հոգին, որ թևեր տվեց նրան... Որսորդների բոլոր ցանցերը չէին կարողանա վախեցնել ինձ, քանի որ՝ «իզուր են թակարդ լարում նրանց աչքի առաջ, ովքեր թևեր ունեն»†: Ավելի ուշ, անկասկած, այն ժամանակը, որում հիմա եմ, ինձ նույնպես անկատարություններով լի կթվա, բայց հիմա այլևս ոչնչի վրա չեմ զարմանում, ինձ ցավալի չէ տեսնել, որ ես իսկը տկարությունն եմ, ընդհակառակը՝ դրանով եմ պար-

* *Խոսքը Պիեռ Կոռնելյի «Հորացիոս» պիեսի մասին է:*

† *Հմմտ.՝ Առակներ 1.17*

ծենում* և ամեն օր հույս ունեմ նոր անկատարություններ հայտնաբերել իմ մեջ: Հիշելով, որ սերը ծածկում է մեղքերի շատությունը†, ես առնում եմ այդ հարուստ հանքից, որ Հիսուս բացել է իմ առաջ: Ավետարանում Տերը բացատրում է, թե ինչի մեջ է Իր նոր պատվիրանը: Մատթեոսի Ավետարանում Նա ասում է. «Լսել եք արդարև, թե ինչ ասվեց. «Պիտի սիրես ընկերոջդ և պիտի ատես քո թշնամուն»: Իսկ Ես ձեզ ասում եմ. սիրե՛ք ձեր թշնամիներին, աղոթե՛ք նրանց համար, որ հալածում են ձեզ»§: Անկասկած, Կարմելում չես հանդիպում թշնամիների, բայց, վերջիվերջո, կան համակրանքներ. զգում ես, որ ձգվում ես այսինչ քրոջ կողմը, մինչդեռ մեկ ուրիշը ստիպում է քեզ մեծ շրջան անել, որպեսզի խուսափես իրեն հանդիպելուց, այդպիսով, առանց նույնիսկ իմանալու այդ, նա դառնում է հալածանքի աղբյուր: Դե ինչ, Հիսուս ինձ ասում է, որ այդ քրոջը պետք է սիրել, որ պետք է աղոթել նրա համար, անգամ եթե նրա վարքն ինձ ստիպի կարծել, թե նա ինձ չի սիրում. «Եվ եթե դուք ձեզ սիրողներին սիրեք, ո՞րն է ձեր արած շնորհը, որովհետև մեղավորներն էլ են սիրում իրենց սիրողներին»‡: Եվ

* Հմմտ.՝ Պողոս Առաքյալի երկրորդ թուղթը կորնթացիներին 12.5

† Պետրոս Առաքյալի առաջին ընդհանրական թուղթը 4.8

§ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 5.43–44

‡ Ավետարան ըստ Ղուկասի 6.35

բավական չէ սիրել, պետք է ապացուցել դա: Մենք բռնականորեն ուրախանում ենք, երբ ընկերոջը նվեր ենք մատուցում, հատկապես սիրում ենք անակնկալների անել, բայց սա բնավ եղբայրասիրությունից չէ, քանի որ մեղավորները նույնպես դա անում են: Ահա թե էլ ինչ է Հիսուս ինձ սովորեցնում. «Ամեն մարդու, որ քեզնից ուզում է, տո՛ւր, և եթե ինչ-որ մեկը քեզնից վերցնի, ետ մի՛ պահանջիր»*: Տալը բոլոր նրանց, ովքեր խնդրում են, պակաս քաղցր է, քան սեփական սրտի թելադրանքով ինքդ առաջարկելը: Եվ դարձյալ, երբ բարեհամբույր կերպով են խնդրում, դժվար չէ տալը, բայց երբ, դժբախտաբար, այդքան էլ նուրբ խոսքեր չեն գործածում, անմիջապես հոգին ըմբոստանում է, եթե այն ամրացած չէ եղբայրասիրության մեջ: Նա հազար պատճառ է գտնում մերժելու այն, ինչ իրենից խնդրում են, և միայն խնդրողին նրա աններքանկատության մեջ համոզելուց հետո է, որ վերջիվերջո ողորմաձաբար տալիս է այն, ինչ նա խնդրում էր, կամ էլ մի թեթև ծառայություն է նրան մատուցում, որը քսան անգամ ավելի քիչ ժամանակ կպահանջեր կատարելու, քան պետք եկավ՝ երևակայական իրավունքներ պաշտպանելու համար: Եթե դժվար է տալ ամեն մեկին, ով խնդրում է, ապա առավել ևս դժվար է թույլ տալ, որ վերցնեն քեզ պատկանածը, առանց այն

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 6.33

հետ պահանջելու: Ախ Մա՛յր իմ, ես ասացի, թե դա դժվար է, բայց պետք է ավելի շուտ ասեի, որ այն թրվում է դժվար, որովհետև Տիրոջ լուծը քաղցր է և թեթև*։ Երբ ընդունում ես այն, անմիջապես զգում ես դրա քաղցրությունը և սաղմոսերգուի հետ բացականչում. «Քո պատվիրանների ճանապարհով ընթացա, քանզի անդորրություն տվիր իմ սրտին»†։ Միայն սերն է, որ կարող է անդորր տալ իմ սրտին: Ո՛վ Հիսուս, ինչ այդ քաղցր հուրը լափում է այն, ես ուրախությամբ վազում եմ Քո նոր պատվիրանի ճանապարհով... Ես ուզում եմ վազել դրանով մինչև այն երանելի օրը, երբ միանալով կույսեր թափորին՝ կկարողանամ հետևել Քեզ անսահման տարածությունների մեջ՝ երգելով Քո նոր օրհներգը‡, որ պետք է լինի օրհներգը Միրո:

Ես ասում էի. «Հիսուս չի կամենում, որ ես պահանջեմ այն, ինչ ինձ է պատկանում»: Սա պետք է հեշտ ու բնական թվար ինձ, քանի որ ոչինչ իմը չէ: Ես աղքատության ուխտով հրաժարվել եմ երկրի բարիքներից, ուրեմն դժգոհելու իրավունք չունեմ, երբ ինձնից վերցնում են մի բան, որն ինձ չի պատկանում, ընդհակառակը՝ ես պետք է ուրախ լինեմ, երբ ինձ վիճակվում է զգալ աղքատությունը: Առաջ ինձ թվում էր, թե ես ո-

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 11.30

† Սաղմոսներ 118.32

‡ Հովհաննեսի հայտնությունը 14.3–4

չընչի կապված չեմ, բայց ինչ հասկացել եմ Տիրոջ խոսքերը, տեսնում եմ, որ երբեմն շատ անկատար եմ: Օրինակ՝ նկարելու պարագաների մեջ ոչինչ ինձ չի պատկանում, ես դա լավ գիտեմ, բայց եթե գործի անցնելիս վրձիններն ու ներկերն ամբողջովին թափթրված եմ տեսնում, եթե մի քանոն կամ մի սրիչ անհետացել է, համբերությունս քիչ է մնում ինձ լքի, և ես ստիպված եմ ձեռքերիս մեջ հավաքել քաջությունս, որպեսզի բարկությամբ չպահանջեմ ինձ անհրաժեշտ իրերը: Երբեմն հարկավ պետք է լինում խնդրել անհրաժեշտ բաները, բայց եթե դա խոնարհությամբ արվի, ապա մենք Տիրոջ պատվիրանը չենք խախտի, ընդհակառակը՝ կվարվենք աղքատների պես, ովքեր պարզում են ձեռքը, որպեսզի ստանան իրենց անհրաժեշտը, և եթե մերժվում են, չեն զարմանում. ոչ ոք իրենց ոչինչ պարտավոր չէ: Ա՛խ, ի՛նչ խաղաղություն է հեղեղում հոգին, երբ այն վեր է բարձրանում բնական զգացմունքներից... Ո՛չ, չկա ուրախություն, որ համեմատելի լինի նրա հետ, ինչ ճաշակում է հոգով ճշմարտապես աղքատը: Եթե նա մի անհրաժեշտ բան խնդրի հրաժարվածությամբ, և այդ բանը ոչ միայն իրեն մերժվի, այլև փորձեն խլել այն, ինչ նա ունի, նա կհետևի Տիրոջ խորհրդին. «Եթե մեկը կամենա քեզ բռնադատել և քո շապիկն առնել, նրան քո բաճկո՛նն էլ թող»*...

Թողնել սեփական բաճկոնը, ինձ թվում է, նշանա-

կում է հրաժարվել սեփական վերջին իրավունքներից, նշանակում է սեփական անձը մյուսներին ծառա և ստրուկ համարել: Երբ թողել ես բաճկոնդ, ավելի հեշտ է քայլել, վազել, ուստի Հիսուս ավելացնում է. «Եվ եթե մեկը քեզ հարկադրի մի մղոն ճանապարհ անցնել, նրա հետ երկո՛ւ էլ գնա»[†]: Ուրեմն՝ բավարար չէ տալ ամեն մարդու, ով խնդրում է քեզնից, պետք է ընդառաջ գնալ ցանկություններին, ցույց տալ, թե շատ պարտավորված ես, և քեզ համար մեծ պատիվ է ծառայություն մատուցել, իսկ եթե գործածությանդ տակ գտնվող մի բան են վերցնում, չպետք է այնպիսի տեսք ունենաս, թե ափսոսում ես դրա համար, այլ ընդհակառակը՝ պետք է երջանիկ երևաս, որ ազատվում ես դրանից: Թանկագի՛ն Մայրիկ, ես շատ հեռու եմ գործադրելուց այն, ինչ հասկանում եմ, բայց միևնույն ժամանակ միայն դրա ունեցած ցանկությունն ինձ արդեն խաղաղություն է պարգևում:

Ես ավելի քան երբևէ զգում եմ, որ ծայրահեղորեն վատ եմ արտահայտվում: Ես ճառի պես մի բան ասացի եղբայրասիրության մասին, որը կարդալը Ձեզ պետք է որ հոգնեցրած լինի: Ներեցեք ինձ, սիրելի՛ Մայրիկ, և պատկերացրեք, որ այս պահին հիվանդախնամ քույրերն իմ նկատմամբ գործադրում են այն,

** Ավետարան ըստ Մատթեոսի 5.40*

† Ավետարան ըստ Մատթեոսի 5.41

ինչ քիչ առաջ գրեցի: Նրանք չեն վախենում երկու հազար քայլ անել այնտեղ, ուր քսանն էլ բավարար կլինեն, ուստի ես կարող եմ գործողության մեջ տեսնել եղբայրասիրությունը... Անկասկած, հոգիս պետք է անուշահոտությամբ պարուրվի դրանից, բայց խոստովանում եմ, որ միտքս մի փոքր ընդարմացած է նման նվիրման առաջ, և գրիչս կորցրել է իր թեթևությունը: Որպեսզի ես կարողանամ փոխանցել մտքերս, պետք է մենավոր ճնճողուկի պես լինեմ*, բայց դա հազվադեպ է ինձ պատահում: Հենց պատրաստվում եմ գրիչը վերցնել, ահա մի բարի քույր է մոտովս անցնում՝ ուսին եռաժանի: Նա մտածում է զբաղեցնել ինձ՝ մի փոքրր զրուցելով. հարդ, բադեր, հավեր, բժշկի այց. ամեն բան քննարկվում է: Ճիշտն ասած՝ դա երկար չի տևում, բայց նա միակ բարի ու գթասիրտ քույրը չէ, և հանկարծ մեկ այլ հարդագործ քույր ծաղիկներ է դրնում ծնկներիս՝ թերևս կարծելով ոգեշնչել ինձ բանաստեղծական մտքերով: Իսկ ես, որ չեմ փնտրում դրանք այս պահին, կնախընտրեի՝ ծաղիկները շարունակեին օրորվել իրենց ցողունների վրա: Ի վերջո, այս հանրահայտ տետրը բացելուց ու փակելուց ձանձրացած, ես մի գիրք եմ բացում (որը չի ուզում բացված մնալ) և վճռականորեն ասում, որ մտքեր եմ արտագրում Սաղմոսներից ու Ավետարանից՝ մեր

* Սաղմոսներ 101.7

Մայրիկի անվանակոչության տոնի* համար: Դա իսկապես ճիշտ է, որովհետև ես չեմ խնայում մեջքերումները... Թանկագի՛ն Մայրիկ, կարծում եմ՝ կգրվարճացնեմ Ձեզ՝ պատմելով իմ բոլոր արկածները Կարմելի խորշերում: Չգիտեմ՝ կարողացել եմ արդյոք մի երկու տող գրել առանց անհանգստանալու: Դա ինձ չպետք է ծիծաղեցնե՜ր կամ զվարճացնե՜ր, մինչդեռ հանուն բարի Աստծու և իմ քույրերի հանդեպ ունեցած սիրո (որոնք այդքան գթասիրտ են իմ նկատմամբ)՝ ես փորձում եմ ուրախ տեսք ունենալ և հատկապես՝ լինել... Ահա, օրինակ, մի հարդագործ քույր, որ հեռանում է՝ կարեկցական տոնով ինձ հետևյալն ասելուց հետո. «Իմ խեղճ քույրիկ, պետք է որ հոգնեցնի Ձեզ ողջ օրն այսպես գրելը»: «Հանգիստ եղեք, – պատասխանեցի նրան, – ես, թվում է, շատ եմ գրում, բայց իրականում համարյա ոչինչ չեմ գրում»: «Ավելի՛ լավ, – ասաց նա՝ մի տեսակ հանգստացած, – բայց միևնույն է՝ ես շատ ուրախ եմ, որ հիմա խոտհունձ ենք անում, որովհետև դա Ձեզ միշտ մի փոքր ցրում է»: Եվ իսկապես, դա ինձ այնքան շատ է ցրում (չհաշված հիվանդախնամ քույրերի այցելությունները), որ ես չեմ ստում՝ ասելով, թե համարյա ոչինչ չեմ գրում:

* Մայր Մարի դը Գոնզագի անվանակոչության օրը հունիսի 21-ն էր՝ Սուրբ Ալոիզիոս Գոնզագի հիշատակության օրը:

Բարեբախտաբար, ես հեշտությամբ չեմ հուսահատվում, և դա ցույց տալու համար, Մայրի՛կ, ես կավարտեմ ներկայացնել Ձեզ, թե Հիսուս ինչ է ինձ հասկանալ տվել եղբայրասիրության վերաբերյալ: Ես դեռ պատմել եմ Ձեզ միայն արտաքին կողմի մասին, իսկ հիմա կուզեի Ձեզ հետ կիսվել, թե ինչպես եմ հասկանում եղբայրասիրությունը զուտ հոգևոր առումով: Միանգամայն վստահ եմ, որ չեմ հապաղի խառնել մեկը մյուսին, բայց, Մայրի՛կ, քանի որ Ձեզ հետ եմ խոսում, վստահաբար Ձեզ դժվար չի լինի որսալ Ձեր զավակի միտքն ու քանդել կծիկը:

Կարմելում միշտ չէ, որ հնարավոր է լինում տառացիորեն իրագործել Ավետարանի խոսքերը: Երբեմն պարտականությունների պատճառով ստիպված ես լինում մերժել մի որևէ ծառայություն, բայց եթե եղբայրասիրությունը խոր արմատներ է գցել հոգու մեջ, այն իրեն արտաքնապես էլ է հայտնում: Այնպիսի վայելչագեղ եղանակ կա մերժելու այն, ինչը չես կարող տալ, որ մերժումը նույնքան հաճել է լինում, որքան տալը: Ճիշտ է, որ պակաս դժվար է որևէ բան խնդրել մի քրոջից, ով միշտ պատրաստ է ծառայել, մինչդեռ Հիսուս ասել է. «Ով կամենում է քեզնից փոխ առնել, երես մի՛ դարձրու նրանից»*: Ուստի այն պատրվակով, թե ստիպված ենք լինելու մերժել, չպետք է խուսա-

* Ավետարանը ըստ Մատթեոսի 5.42

փենք քույրերից, ովքեր սովորությունն ունեն անընդ-
հատ ինչ-որ բան խնդրելու: Եվ ոչ էլ պետք է պատ-
րաստակամ լինել՝ այդպիսին երևալու համար կամ՝
այն հույսով, թե մի ուրիշ անգամ քույրը, ում ծառա-
յություն ենք մատուցել, իր հերթին ծառայությամբ կը-
հատուցի քեզ, քանի որ մեր Տերը նաև ասել է. «Եթե
փոխ եք տալիս նրանց, որոնցից հետ առնելու ակնկա-
լություն ունեք, ո՞րն է ձեր արած շնորհը, որովհետև
մեղավորներն էլ են փոխ տալիս մեղավորներին, որ-
պեսզի նույն չափով հետ առնեն: Բայց դուք բարութ-
յո՛ւն արեք ու փո՛խ տվեք՝ առանց հետ առնելու ակն-
կալության, և ձեր վարձը շատ կլինի»*: Ա՛խ, այո՛,
վարձը շատ է անգամ երկրի վրա... Այս ճանապարհին
միայն առաջին քայլն է դժվար տրվում: Փոխ տալ՝ ա-
ռանց որևէ բան ակնկալելու. սա դժվար է թվում բը-
նությանը, մենք առավել կնախընտրեինք նվիրել, քա-
նի որ նվիրված բանն այլևս քեզ չի պատկանում: Երբ
գալիս են ձեզ մոտ և միանգամայն համոզված ձևով ա-
սում. «Քո՛ւյր իմ, ես մի քանի ժամով Ձեր օգնության
կարիքն ունեմ, բայց հանգիստ եղեք, ես մեր Մայրիկի
թույլտվությունն ունեմ և կփոխհատուցեմ Ձեզ ինձ
տրամադրած ժամանակի համար, որովհետև գիտեմ,
թե որքան զբաղված եք», իրականում երբ շատ լավ գի-
տենք, որ տրամադրված ժամանակը երբեք չի փոխ-

* Ավետարանը ըստ Ղուկասի 6.37–38

հատուցվի, պետք է նախընտրենք ասել. «Ես այն նվիրում եմ Ձեզ»: Դա կբավարարեր անձնասիրությունը, որովհետև նվիրելն ավելի մեծահոգի արարք է, քան փոխ տալը, և հետո՝ մենք քրոջը զգալ կտայինք, որ իր կողմից ծառայություն չենք ակնկալում... Ա՛խ, որքա՛ն հակառակ են Տիրոջ ուսուցումները մեր բնության զգացմունքներին: Առանց Նրա շնորհի օգնության՝ անհնար կլիներ ոչ միայն գործադրել դրանք, այլև՝ հասկանալ:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ

Նրանք, ում ինձ եք տվել
(1896–1897)

*Նորընծայուհիներն ու հոգևոր եղբայրները – Տիրոջ
զենքը – Փոքրիկ վրձինը – Աղոթքի և զոհողության
ուժը – Քույր Սեն-Պիեռը – Երկու միսիոներները –
«Ձգի՛ր ինձ, և մենք կվազենք» – «Ձեռագիր Գ»-ի
ավարտը*

Մայրի՛կ, Հիսուս Ձեր զավակին այս շնորհն է պար-
գել թափանցելու եղբայրասիրության առեղծվածա-
յին խորքերը։ Եթե նա կարողանար արտահայտել այն,
ինչ հասկանում է, Դուք մի երկնային մեղեդի կլսեիք,
բայց, ավա՛ղ, ես միայն մանկական թոթովանք է, որ
կարող եմ Ձեզ ունկնդրել տալ... Եթե հենց Տիրոջ խոս-
քերն ինձ հենարան չլինեին, ես կգայթակղվեի շնորհ
խնդրել Ձեզնից և թողնել գրիչը... Բայց ոչ, անհրա-
ժեշտ է, որ ես հնազանդությամբ շարունակեմ այն, ինչ
սկսել եմ հնազանդությամբ։

Սիրելի՛ Մայրիկ, ես երեկ գրեցի, որ քանի որ այս
աշխարհի բարիքներն ինձ չեն պատկանում, ես չը-
պետք է դժվարանամ դրանք երբևէ ետ չպահանջել,
երբ դրանք երբեմն վերցնում են ինձնից։ Երկնքի բա-
րիքներն ինձ առավել ևս չեն պատկանում. դրանք ինձ
փոխ են տրվել բարի Աստծու կողմից, Ով կարող է

վերցնել դրանք, և ես բողոքելու իրավունք չեմ ունենա: Այնուամենայնիվ, այն բարիքները, որ անմիջապես բարի Աստծուց են գալիս՝ մտքի և սրտի ոգեշնչումները, խոր մտքերը, այս ամենը մի հարստություն է ձևավորում, որին կապվում ենք՝ ինչպես մի սեփականության, որին ոչ ոք իրավունք չունի դիպչելու... Օրինակ՝ երբ հանգստյան օրը* մի քրոջ պատմում ես աղոթքի ժամանակ ստացած որևէ պայծառացման մասին, և երբ քիչ անց այդ քույրը, խոսելով մեկ ուրիշի հետ, նրան պատմում է իրեն վստահվածն այնպես, ասես ինքն է հղացել այդ միտքը, ապա թվում է, թե նա վերցնում է այն, ինչն իրենը չէ: Կամ էլ երբ հանգստի ժամին ընկերուհուդ մի շատ սրամիտ ու տեղին բան ես կամաց ասում, և եթե նա բարձրաձայն կրկնում է այն՝ առանց դրա աղբյուրը նշելու, ապա սա կրկին գողություն է թվում սեփականատիրոջից, ով չի առարկում, բայց շատ կցանկանար այդպես վարվել և առաջին իսկ առիթը կօգտագործի, որպեսզի նրբորեն հայտնի, որ իր մտքերը յուրացրել են:

Մայրի՛կ, ես չեի կարողանա մեր բնության այս տըխուր զգացողությունները Ձեզ այդպես լավ բացատրել, եթե դրանք զգացած չլինեի իմ սրտում, և կնախընտրեի օրորել ինձ այն քաղցր պատրանքով, թե դը-

* Մա հատուկ օր է, երբ կարմելիտուհիներին թույլատրվում է ազատորեն խոսել միմյանց հետ և իրար խցեր այցելել:

րանք միայն իմ սիրտն են այցելել, եթե Դուք ինձ կարգադրած չլինեիք ունկնդրել Ձեր թանկագին փոքրիկ նորընծայուհիների գայթակղությունները: Ես շատ սովորեցի՝ իրականացնելով այն առաքելությունը, որն ինձ վստահել էք, հատկապես ստիպված եմ եղել իրագործել այն, ինչ ուրիշներին էի սովորեցնում, ուստի հիմա, կարող եմ ասել, որ Հիսուս ինձ շնորհ է տվել մտքի ու սրտի բարիքներին ավելի շատ չկապվելու, քան երկրի բարիքներին: Եթե պատահում է, որ մտածեմ և ասեմ մի բան, ինչը դուր է գալիս իմ քույրերին, ապա լիովին բնական եմ համարում, որ նրանք վերցնեն այն, ինչպես իրենց պատկանող բարիք: Այդ միտքը Սուրբ Հոգուն է պատկանում և ոչ՝ ինձ, քանի որ Պողոս Առաքյալն ասում է, որ առանց այդ Սիրո Հոգու՝ չենք կարող «Հայր» կոչել մեր Հորը, որ Երկնքում է*: Հետևաբար Նա միանգամայն ազատ է օգտագործելու ինձ՝ որևէ հոգու մի լավ միտք տալու համար: Եթե ես կարծեի, թե այդ միտքն ինձ է պատկանում, ապա կլինեի ինչպես «Մասունքներ տանող ավանակը»[†], որը կարծում էր, թե Սրբերին մատուցվող մեծարանքներն իրեն են ուղղված:

Ես չեմ արհամարհում խոր մտքերը, որոնք սնում են հոգին և միավորում այն Աստծու հետ, բայց վաղուց

** Պողոսի Առաքյալի թուղթը հռոմեացիներին 8.15*

† Լաֆոնտենի առակներից

եմ հասկացել, որ չպետք է ապավինել դրանց և կատարելությունը բաղկացնել շատ պայծառացումներ ստանալուց: Ամենից գեղեցիկ մտքերը ոչինչ են առանց գործերի: Ճիշտ է, ոմանք կարող են շատ օգուտ քաղել դրանցից, եթե խոնարհվեն և իրենց երախտագիտությունն հայտնեն բարի Աստծուն, որ Նա թույլ է տալիս իրենց մասնակից դառնալ այն հոգու խնջույքին, որին Նա կամեցավ հարստացնել Իր շնորհներով, բայց եթե այդ հոգին հիանում է իր գեղեցիկ մըտքերով և փարիսեցու աղոթքն անում, նա նման է դառնում մի մարդու, ով սովից մեռնում է ճոխ սեղանի առաջ, մինչ հյուրերն առատորեն կերակրվում են և երբեմն նախանձոտ հայացք նետում այդքան բարիքներ ունեցողի վրա: Ա՛խ, որքա՛ն ճշմարիտ է, որ միմիայն բարի Աստված է, Ով գիտի սրտերի խորքը... որքա՛ն կարճ միտք ունեն արարածները... Երբ նրանք տեսնում են մյուսներից առավել լուսավորված մի հոգի, անմիջապես դրանից եզրակացնում են, թե Հիսուս իրենց ավելի քիչ է սիրում, քան այդ հոգուն, և թե իրենք չեն կարող կանչվել նույնպիսի կատարելության: Այդ երբվանի՞ց Տերն այլևս իրավունք չունի ծառայեցնելու Իր արարածներից մեկին, որպեսզի բաշխի Իր սիրելի հոգիներին իրենց անհրաժեշտ սնունդը: Դեռ փարավոնի ժամանակ Տերն ուներ այդ իրավունքը, քանի որ Սուրբ Գրքում Նա ասում է այդ տիրակալին. «Ես քեզ խնայեցի այն նպատակով, որ քեզ ցույց տամ Իմ զո-

րությունը, և Իմ անունը հայտնի լինի ողջ երկրում»*: Դարեր ու դարեր են անցել, ինչ Բարձրյալն արտասանել է այս խոսքերը, և այդ ժամանակից ի վեր՝ Նրա գործելու կերպը չի փոխվել. Նա միշտ Իր արարածներին որպես գործիք է ծառայեցրել՝ հոգիների ներսում Իր անելիքն իրագործելու համար:

Եթե նկարչի նկարած կտավը կարողանար մտածել և խոսել, նա վստահաբար չէր բողոքի, որ իրեն անընդհատ հպվել ու հպվել են վրձնով, և ոչ էլ կնախանձեր այդ գործիքի բախտին, որովհետև կգիտակցեր, որ ինքը ոչ թե՝ վրձնին, այլ այն գործի դնող նկարչին է պարտական այն գեղեցկության համար, որով զգեստավորված է: Վրձինն էլ իր հերթին չէր կարող պարծենալ իր կողմից ստեղծված գլուխգործոցով, քանի որ նա գիտի, որ նկարիչներն անհարմարություն չեն զգում. նրանք խաղում են բարդությունների հետ և երբեմն կամենում են թույլ ու վնասված գործիքներ ընտրել...

Միրելի՝ Մայրիկ, ես մի փոքրիկ վրձին եմ, որն Հիսուս ընտրել է նկարելու համար Իր պատկերն այն հոգիների ներսում, որոնց Դուք ինձ եք վստահել: Նրկարիչը միայն մի վրձին չի օգտագործում. նրան նվազագույնը երկուսն է հարկավոր: Առաջինը ամենից օգտակարն է, դրանով է, որ նա տալիս է հիմնական ե-

* *Ելք 9.16*

րանգները և շատ կարճ ժամանակում ամբողջովին ծածկում կտավը: Մյուսը՝ ավելի փոքրը, ծառայում է նրան դետալների համար:

Մայրի՛կ, այդ Դուք եք ինձ համար այն ընտիր վրձինը, որը Տիրոջ ձեռքը սիրով վերցնում է, երբ Նա կամենում է մեծ աշխատանք կատարել Ձեր գավակների հոգում, իսկ ես այն ամենափոքրն եմ, որը Նա կամենում է հետո օտագործել՝ ամենից փոքր դետալների համար:

Առաջին անգամ, երբ Հիսուս գործածեց Իր փոքրիկ վրձինը, 1892-ի դեկտեմբերի 8-ի կողմերն էր: Ես միշտ կհիշեմ այդ շրջանը որպես շնորհների ժամանակաշրջան: Հիմա կպատմեմ Ձեզ, թանկագի՛ն Մայրիկ, այդ քաղցր հիշողությունները:

Տասնհինգ տարեկանում, երբ բախտ ունեցա մտնելու Կարմել, մի նորընծայուհու հանդիպեցի, ով ինձնից մի քանի ամիս առաջ էր ընդունվել: Նա ինձնից ութ տարով մեծ էր, բայց իր երեխայական բնավորությունը մոռացնել էր տալիս տարիքային տարբերությունը, ուստի շուտով, Մայրի՛կ, Դուք ուրախությամբ նկատեցինք, որ Ձեր երկու փոքրիկ նորընծայուհիները հրաշալի կերպով լեզու են գտնում իրար հետ և անբաժան դառնում: Խրախուսելու համար ծնունդ առնող այդ կապվածությունը, որը Ձեր կարծիքով պետք է պտուղներ տար, Դուք թույլ տվեցիք մեզ ժամանակ առ ժամանակ միմյանց հետ փոքրիկ հոգևոր

գրույցներ ունենալ: Իմ թանկագին փոքրիկ ընկերուհին հիացնում էր ինձ իր անմեղությամբ, բուռն բնավորությամբ, բայց մյուս կողմից ես զարմանում էի՝ տեսնելով, թե որքան տարբեր է Ձեր հանդեպ նրա ունեցած կապվածությունը իմինից: Նաև շատ բաներ կային քույրերի նկատմամբ իր վարվելակերպի մեջ, որ կուզեի՝ նա փոխեր... Այդ ժամանակից ի վեր՝ բարի Աստված ինձ հասկանալ տվեց, որ կան հոգիներ, որոնց Նրա ողորմածությունը չի հոգնում սպասելուց, որոնց Նա Իր լույսը միայն աստիճանաբար է տալիս, ուստի ես զգուշանում էի, որպեսզի ժամանակից առաջ չանցնեմ, և համբերատար սպասում էի, մինչև Հիսուս կկամենար, որ այն հասներ:

Մի օր մտորելով այն թույլտվության մասին, որ Դուք մեզ տվել էիք, որպեսզի գրուցեինք միմյանց հետ, ինչպես ասվում է մեր կանոնադրության մեջ՝ «Որպեսզի մեզ առավել բոցավառենք մեր Փեսայի հանդեպ ունեցած սիրո մեջ», ես տխրությամբ մտածեցի, որ մեր գրույցները չէին հասնում բաղձալի նպատակին: Այդ ժամ բարի Աստված ինձ զգալ տվեց, որ պահը հասել է, և որ այլևս չպետք է վախենալ խոսելուց, կամ էլ պետք է դադարեցնեմ այդ գրույցները, որոնք աշխարհիկ ընկերուհիների գրույցների էին նման: Այդ օրը շաբաթ էր: Հաջորդ օրը՝ իմ երախտագիտության աղոթքի ժամանակ, ես աղաչեցի բարի Աստծուն, որ քաղցր ու համոզիչ խոսքեր դնի իմ բերանում, կամ, ա-

վելի շուտ, Նա Ինքը խոսի իմ միջոցով: Հիսուս լսեց իմ աղոթքը, Նա թույլ տվեց, որ արդյունքն ամբողջովին գերազանցի իմ սպասելիքները, որովհետև «Ովքեր իրենց աչքերը Նրան հառեն, լո՛ւյս պիտի առնեն»*, և՛ «Արդարների համար լույս ծագեց խավարում»†: Առաջին խոսքն ինձ է ուղղված, իսկ երկրորդը՝ իմ ընկերուհուն, ով իսկապես արդար սիրտ ուներ...

Երբ մոտեցավ ժամը, որը մենք որոշել էինք միասին անցկացնել, խեղճ քույրիկը, հայացքն ինձ վրա գցելով, անմիջապես նկատեց, որ ես այլևս նույնը չեմ: Նա շիկնելով նստեց կողքիս, իսկ ես, նրա գլուխը կրծքիս սեղմելով, ձայնիս մեջ արցունքներով, ասացի նրան այն ամենը, ինչ մտածում էի իր մասին, բայց այնպիսի քնքուշ արտահայտություններով, այնպիսի մեծ սեր ցուցաբերելով իր հանդեպ, որ շուտով իր արցունքները խառնվեցին իմին: Նա մեծ խոնարհությամբ համաձայնեց, որ այն ամենն, ինչ ասում եմ, ճիշտ է, և խոստացավ նոր կյանք սկսել ու որպես շնորհ ինձ խնդրեց միշտ իրեն զգուշացնել իր սխալների մասին: Վերջապես, մեր բաժանման պահին մեր կապվածությունն ամբողջովին հոգևոր էր դարձել, այնտեղ այլևս մարդկային ոչինչ չկար: Մեզ վրա իրականանում էին Սուրբ Գրքի այս տողերը. «Եղբորից

* Հմմտ.՝ Մատթաներ 33.6

† Մատթաներ 111.4

օգնությունն ստացած եղբայրը նման է ամուր քաղաքի»*:

Այն, ինչ Տերն արեց Իր փոքրիկ վրձնի միջոցով, շուտով կջնջվեր, եթե Նա չգործեր Ձեր միջոցով, Մայրի՛կ, որպեսզի ավարտեր Իր գործն այն հոգում, որին ամբողջապես Իր համար էր ցանկանում: Փորձությունն իմ խեղճ ընկերուհուն շատ դառը թվաց, բայց Ձեր անսասանությունը հաղթանակեց, և այդ ժամանակ էր, որ ես, փորձելով մխիթարել, կարողացա բացատրել նրան, որին Դուք բոլորի միջից ինձ որպես քույր էիք տվել, թե ինչում է իսկական սերը: Ես նրան ցույց տվեցի, որ այդ ինքն իրեն է նա սիրում, այլ ոչ Ձեզ: Ես պատմեցի նրան, թե ինչպես էի Ձեզ սիրում և թե ինչ զոհողությունների էի ստիպված գնալ իմ վանական կյանքի սկզբում, որպեսզի բնավ չկապվեի Ձեզ ամբողջովին նյութական կերպով, ինչպես շունն է կապվում իր տիրոջը: Սերը զոհողություններով է սնվում, և որքան հոգին ավելի է մերժում բնական բավարարվածությունները, այնքան իր քնքշությունն ավելի ամուր ու անշահախնդիր է դառնում:

Հիշում եմ, որ երբ հայցորդուհի էի, երբեմն այնպիսի ուժգին գայթակղություններ էի ունենում Ձեզ մոտ մտնելու, որպեսզի բավարարություն գտնեի և մի քանի կաթիլ ուրախություն, որ ստիպված էի լինում

* Առակներ 18.19

շտապով անցնել Ձեր աշխատասենյակի առջևից և կառչել աստիճանների բազրիքից: Իմ մտքով բազում թույլտվություններ էին անցնում խնդրելու, և, վերջապես, սիրելի՛ Մայրիկ, ես հազարավոր պատճառներ էի գտնում՝ իմ բնությունը բավարարելու համար... Ի՛նչ երջանիկ եմ, որ, իմ վանական կյանքի սկզբից ի վեր, զրկել եմ ինձ: Ես արդեն վայելում եմ այն պարգևը, որ խոստացված է արիաբար մարտնչողներին: Ես այլևս կարիք չեմ զգում ինձ զրկելու սրտի բոլոր մխիթարություններից, քանի որ հոգիս ամրացել է Նրա միջոցով, միմիայն Ում ուզում էի սիրել: Ես ուրախությամբ տեսնում եմ, որ Նրան սիրելով՝ սիրտն ընդարձակվում է, այն կարող է անհամեմատ ավելի քնքշություն տալ նրանց, ովքեր իրեն թանկ են, քան եթե նա կենտրոնացած լիներ եսասեր ու անպտուղ սիրո վրա:

Թանկագի՛ն Մայրիկ, ես հիշեցրի Ձեզ առաջին գործը, որ Հիսուս և Դուք կամեցել եք իրագործել իմ միջոցով: Սա միայն նախերգանքն էր այն գործերի, որ պետք է վստահվեին ինձ: Երբ ինձ տրվեց մտնել հոգիների սրբարանը*, ես անմիջապես տեսա, որ խնդիրն իմ ուժերից վեր է: Այդ ժամանակ ես փոքրիկ երեխայի պես ինձ նետեցի բարի Աստծու գիրկը և, դեմքս թաքց-

* 1893-ից մինչև 1896 թ.-ը Թերեզն օգնում էր նորընծայուհիներին մտնելու վանական կենցաղի մեջ:

նելով Իր մազերի մեջ, Նրան ասացի. «Տե՛ր, ես չափազանց փոքր եմ, որպեսզի կերակրեմ Քո զավակներին: Եթե Դու կամենում ես իմ միջոցով նրանց տալ այն, ինչ պատշաճ է յուրաքանչյուրին, լցրո՛ւ իմ փոքրիկ ձեռքը, և ես, առանց Քո գրկից հեռանալու և գլուխս շրջելու, կտամ Քո զանձերն այն հոգուն, ով կգա՝ ինձնից իր կերակուրը խնդրելու: Եթե նա հավանի այն, ես կիմանամ, որ այդ ոչ թե՛ ինձ, այլ Քեզ է նա պարտական: Եվ հակառակը՝ եթե նա բողոքի և դառը համարի այն, ինչ տալիս եմ իրեն, իմ խաղաղությունը չի խոռովվի. ես կփորձեմ համոզել նրան, որ այդ կերակուրը Քեզնից է գալիս, և կզգուշանամ՝ նրա համար այլ կերակուր փնտրելուց»:

Մայրի՛կ, այն պահից, ինչ գիտակցեցի, որ ինքս ինձնով չեմ կարող որևէ բան անել, ինձ վրա Ձեր դրած հանձնարարությունն ինձ այլևս դժվար չթվաց: Ես ըզգացի, որ միակ անհրաժեշտ բանն ինձ ավելի ու ավելի միավորելն է Տիրոջ հետ, իսկ մնացածն ինձ ավելիով կտրվի*: Իրապես, իմ հույսը երբեք չի խաբվել. բարի Աստված կամեցել է լցնել իմ փոքրիկ ձեռքն այնքան անգամ, որքան անհրաժեշտ է եղել՝ իմ քույրերի հոգին սնելու համար: Խոստովանում եմ Ձեզ, սիրելի՛ Մայրիկ, որ եթե չնչին իսկ չափով իմ սեփական ուժերի վրա հույս դնեի, ապա շատ շուտով զենքերս վայր

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 6.33

կդնեի... Հեռվից ամբողջովին վարդագույն է թվում հոգիներին բարիք անելը, նրանց Աստծուն առավել սիրել տալը և, վերջապես, նրանց ձևավորելը՝ համաձայն սեփական տեսակետների ու մտքերի: Իսկ մոտիկից բոլորովին հակառակն է. վարդագույնն անհետանում է... զգում ես, որ առանց բարի Աստծու օգնության՝ բարիք գործելը նույնքան անհնար է, որքան արևին ստիպելը շողալ գիշերով... Զգում ես, որ պետք է բացարձակապես մոռանաս քո նախընտրություններն ու սեփական գաղափարները և առաջնորդես հոգիներին այն ուղով, որ Հիսուս գծել է նրանց համար, առանց փորձելու նրանց տանել քո սեփական ճանապարհով: Բայց սա չէ դեռ ամենադժվարը. այն, ինչ ինձ ամենից դժվարն է տրվում, սխալներն ու ամենաաննշան անկատարությունները նկատելն է և դրանց դեմ ի մահ պատերազմ մղելը: Ուզում էի ասել՝ ի դժբախտություն ինձ (բայց ոչ, դա փոքրագություն կլիներ), ուստի ասում եմ՝ հուրախություն իմ քույրերի: Ինչ տեղավորվել եմ Տիրոջ գրկում, նման եմ ամուր բերդի ամենաբարձր աշտարակից թշնամուն հետևող ժամապահի: Ոչինչ չի վրիպում իմ հայացքից: Հաճախ զարմանում եմ, որ այդքան պարզ եմ տեսնում, և շատ ներելի եմ համարում Հովնան մարգարեի փախուստը՝ փոխանակ գնալու և հայտարարելու Նինվեի կործանումը*: Ես հազար անգամ ավելի կնախընտրեի հանդիմանություններ ստանալ, քան հանդիմանել ու-

րիշներին, բայց զգում եմ, որ շատ անհրաժեշտ է, որ սա ինձ տառապանք լինի, որովհետև երբ վարվում ես բնականորեն, անհնար է, որ այն հոգին, ում կամենում ես բացահայտել իր սխալները, հասկանա իր մեղքերը. նա տեսնում է միայն մեկ բան. «Քույրը, ում հանձնարարված է ինձ ուղղորդել, բարկացած է, և ամեն բան բարդվում է ինձ վրա, թեև ես լավագույն մտադրություններն ունեմ»:

Ես լավ գիտեմ, որ Ձեր փոքրիկ գառնուկներն ինձ խիստ են համարում: Եթե նրանք կարդային այս տողերը, ապա կասեին, թե չի երևում, որ ինձ համար չնչին իսկ չափով դժվար է վազել իրենց հետևից, խիստ խոսել իրենց հետ՝ ցույց տալով, որ իրենց գեղեցիկ գեղմը կեղտոտվել է, կամ էլ իրենց մոտ բերել բրդի այն փոքրիկ կծիկները, որ իրենք թողել են՝ բըզկըտվեն ճանապարհի փշերից: Գառնուկները կարող են ասել այն ամենը, ինչ ցանկանան, բայց խորքում իրենք զգում են, որ ես սիրում եմ իրենց ճշմարիտ սիրով և երբեք չեմ նմանվի այն վարձկանին, ով, տեսնելով, որ գայլը գալիս է, թողնում է հոտը ու փախչում[†]: Ես պատրաստ եմ իմ կյանքը տալ նրանց համար, բայց իմ կապվածությունն այնքան մաքուր է, որ չեմ ուզում՝ իրենք իմանան այդ: Տիրոջ շնորհիվ՝ ես երբեք

^{*} Հովնանի մարգարեությունը 1.1–3

[†] Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 10.12

չեմ փորձել դեպի ինձ դարձնել իրենց սրտերը, ես գիտակցել եմ, որ իմ առաքելությունը նրանց դեպի Աստված առաջնորդելն է և նրանց հասկացնելը, որ երկրի վրա Դուք եք, Մայրի՛կ, այն տեսանելի Հիսուսը, ում նրանք պետք է սիրեն ու հարգեն:

Ես Ձեզ ասացի, թանկագի՛ն Մայրիկ, որ ուրիշներին սովորեցնելով՝ ինքս շատ բան եմ սովորել: Նախ՝ ես տեսա, որ բոլոր հոգիները գրեթե նույն պայքարներն ունեն, բայց մյուս կողմից՝ նրանք այնքան տարբեր են, որ ինձ դժվար չէ հասկանալ՝ ինչ էր ասում Հայր Պիշոնը. «Հոգիների միջև շատ ավելի տարբերություն կա, քան՝ դեմքերի»: Ուստի անհնար է բոլորի հետ նույնկերպ վարվել: Որոշ հոգիների հետ, զգում եմ, որ պետք է ինձ փոքր դարձնեմ, բնավ չվախենամ խոնարհեցնել ինձ՝ խոստովանելով իմ պայքարներն ու պարտությունները. տեսնելով, որ ես նույն տկարություններն ունեմ, ինչ իրենք, իմ փոքրիկ քույրերն իրենց հերթին խոստովանում են ինձ այն սխալները, որոնց մեջ իրենք իրենց մեղադրում են, և հրճվում են, որ իմ սեփական փորձից հասկանում եմ իրենց: Ուրիշների հետ էլ, տեսել եմ, որ իրենց բարին անելու համար պետք է, ընդհակառակը, մեծ հաստատակամություն ունենալ և այլևս երբեք չվերադառնալ ասվածին: Ինքդ քեզ ցածրացնելն այդ դեպքում այլևս բռնավ խոնարհություն չի լինի, այլ՝ թուլություն: Բարի Աստված ինձ շնորհ տվեց չվախենալու պայքարից.

ինչ գնով էլ լինի՝ ես պետք է կատարեմ իմ պարտքը: Մեկ անգամ չէ, որ սա լսել եմ. «Եթե Դուք ուզում եք ինձնից որևէ բան ստանալ, ինձ հետ պետք է քաղցրությամբ վարվեք. ուժով ոչինչ չեք ստանա»: Բայց ես գիտեմ, որ ոչ ոք ինքն իր համար լավ դատավոր չէ, և որ երեխան, ում բժիշկը ցավոտ բժշկական գործողության է ենթարկում, վստահաբար բարձր ճիշեր կարձակի և կասի, որ դեղն ավելի վատ է, քան հիվանդությունը, մինչդեռ, երբ մի քանի օր անց նա ապաքինվի, շատ երջանիկ կլինի, որ կարող է խաղալ ու վազել: Նույնն է նաև հոգիների պարագայում: Նրանք շուտով գիտակցում են, որ մի փոքր դառնությունը երբեմն նախընտրելի է շաքարից, և չեն վախենում խոստովանել դա: Երբեմն չեն կարողանում զսպել, որ ներքուստ չժպտամ՝ տեսնելով, թե ինչ փոփոխություններ են օրեցօր տեղի ունենում. դա հիասքանչ է... Գալիս են ու ինձ ասում. «Դուք երեկ ճիշտ էիք, որ խիստ էիք: Սկզբում դա ինձ վրդովեց, բայց հետո վերհիշեցի ամեն բան և տեսա, որ Դուք շատ արդարացի էիք... Լսեք. հեռանալիս մտածում էի, թե ամեն բան վերջացած է. ինքս ինձ ասում էի. «Հիմա կգնամ կգրտնեմ մեր Մայրիկին և նրան կասեմ, որ այլևս չեմ գնա քույր Թերեզի մոտ»: Բայց զգացի, որ դնն է ինձ դա ներշնչում, և հետո թվաց, թե Դուք աղոթում էիք ինձ համար: Այդ ժամանակ ես հանգստացա, և լույսը սկսեց շողալ, բայց հիմա Դուք պետք է ինձ լուսավորեք

կատարելապես, և դրա համար է, որ եկել եմ»: Մենք շատ արագ զրույցի ենք բռնվում, և ես շատ երջանիկ եմ լինում, որ կարողանում եմ հետևել սրտիս ցանկությանը և ոչ մի դառը կերակուր չմատուցել: Այո, բայց... շուտով նկատում եմ, որ չպետք է չափազանց հեռուն գնալ. մի բառը կարող է քանդել արցունքներով կառուցված գեղեցիկ շենքը: Եթե ես դժբախտությունն եմ ունենում ասելու մի բառ, որը, թվում է, մեղմացնում է այն, ինչ ասել եմ նախորդ օրը, ապա տեսնում եմ, որ իմ փոքրիկ քույրը փորձում է փրկօղակ փրնտրել: Այդ ժամանակ ես իմ ներսում մի կարճ աղոթք եմ ասում, և ճշմարտությունը միշտ հաղթանակում է: Ա՛խ, այդ աղոթքն է, այդ զոհողությունն է իմ ողջ ուժը, դրանք այն անպարտելի զենքերն են, որ Հիսուս տվել է ինձ, դրանք կարող են խոսքերից շատ ավելի դիպչել հոգիներին, ինչի փորձառությունը շատ հաճախ եմ ունեցել: Դրանց բոլորի մեջ կա մեկը, որն ինձ վրա քաղցր ու խոր տպավորություն է թողել:

Դա Մեծ պահքի շրջանում էր. այդ ժամանակ ես միայն զբաղվում էի միակ նորընծայուհու հետ, ով այստեղ էր հայտնվել, և ում հրեշտակը* ես էի: Մի առավոտ նա ամբողջովին շողացող տեսքով եկավ ինձ

* Այդպես էր կոչվում այն միանձնուհին, ով պատասխանատու էր նորընծայուհուն վանական կյանքին ու դրա ավանդույթներին ծանոթացնելու համար:

մոտ. «Ա՛խ, եթե իմանայի՛ք, – ասաց նա, – թե ինչ երազ եմ տեսել այս գիշեր: Ես իմ քրոջ կողքին էի և ուզում էի կտրել նրան այն բոլոր ունայնություններից, որոնք նա այդքան սիրում է, և դրա համար նրան բացատրում էի «Ապրել սիրով»-ի* այս տողը. «Սիրելը Քեզ, Հիսո՛ւս. ի՛նչ կորուստ է պտղաբեր... Իմ բոլոր անուշահոտությունները Քոնն են անվերադարձ»: Ես լավ զգում էի, որ խոսքերս թափանցում են նրա հոգին, և հրճվում էի ուրախությունից: Այս առավոտ արթնանալիս մտածեցի, թե գուցե բարի Աստված կամենում է, որ ես այդ հոգին Իրեն մատուցեմ: Գրե՛մ նրան Մեծ պահքից հետո, որպեսզի պատմեմ նրան իմ երազը և ասեմ, որ Հիսուս նրան ամբողջապես Իր համար է կամենում»:

Ես, առանց երկար մտածելու, ասացի, որ նա միանգամայն կարող է փորձել, բայց սկզբից պետք է թույլտվություն հարցնել մեր Մայրիկից: Քանի որ Մեծ պահքը դեռ հեռու էր իր ավարտին մոտենալուց, Դուք, սիրելի՛ Մայրիկ, բավական զարմացել էիք այդ խրնդրանքից, որը Ձեզ չափազանց վաղաժամ էր թվացել, և վստահաբար բարի Աստծուց ներշնչված՝ պատասխանել էիք, որ կարմելիտուհիները բնավ ոչ թե նա-

* «Ապրել սիրով»-ը (*«Vivre d'Amour»*) Թերեզի գրած բանաստեղծություններից է, որը հետագայում վերածվել է սքանչելի երգի:

մականերով պետք է հոգիներ փրկեն, այլ՝ աղոթքով:

Իմանալով Ձեր որոշման մասին՝ ես անմիջապես հասկացա, որ դա Տիրոջ որոշումն է, և ասացի քույր Մարիին*։ «Մենք պետք է գործի անցնեք, աղոթենք շատ: Ի՛նչ ուրախություն կլինի, եթե Մեծ պահքի վերջում մեր աղոթքները լսվեն...»: Ա՛խ, անսահման ողորմածությունը Տիրոջ, Ով իսկապես ցանկանում է լսել Իր զավակների աղոթքը... Մեծ պահքի ավարտին մի հոգի էլ իրեն նվիրեց Տիրոջը: Դա շնորհի իսկական հրաշք էր՝ հրաշք, որ տեղի ունեցավ խոնարհ նորընծայուհու ջերմեռանդության շնորհիվ...

Որքա՛ն մեծ է ուրեմն աղոթքի զորությունը: Այն նրման է թագուհու, ով ամեն վայրկյան ազատ մուտք ունի արքայի մոտ և կարող է ստանալ այն ամենը, ինչ խնդրի: Եվ որպեսզի աղոթքը լսվի, բնավ պետք չէ տվյալ իրավիճակի համար կազմված մի գեղեցիկ ձեվակերպում կարդալ գրքից: Եթե այդպես լիներ... ավա՛ղ, որքա՛ն խղճալի կլինեի ես... Եկեղեցական ծիսակարգից դուրս, որն ընթերցելու համար շատ անարժան եմ, ես քաջություն չեմ ունենում ստիպելու ինձ գրքերի մեջ գեղեցիկ աղոթքներ փնտրել, դրանից գլուխս ցավում է. դրանք այնտեղ այնքա՛ն շատ են... և հետո բոլորը՝ մեկը մյուսից ավելի գեղեցիկ... Ես չեի կարողանա դրանք բոլորն ընթերցել և, չիմանալով, թե

* Քույր Մարի՝ Սուրբ Երրորդության

որն ընտրեմ, վարվում եմ այն երեխաների նման, ովքեր կարդալ չգիտեն. ես շատ պարզ կերպով բարի Աստծուն ասում եմ այն, ինչ ուզում եմ Իրեն ասել, առանց գեղեցիկ արտահայտությունների, և Նա միշտ հասկանում է ինձ... Ինձ համար աղոթքը սրտի պոռթկում է, այն մի պարզ հայացք է՝ հառած Երկնքին, երախտագիտության ու սիրո ճիշ՝ ինչպես փորձության մեջ, այնպես էլ՝ ուրախության, վերջապես, այն մի մեծ ու գերբնական բան է, որ ընդարձակում է իմ հոգին և միավորում ինձ Տիրոջ հետ:

Այնուամենայնիվ, չէի ցանկանա, սիրելի՛ Մայրիկ, որ Դուք կարծեք, թե աղոթասրահում կամ ճգնարաններում կատարվող ընդհանրական աղոթքները ես առանց նվիրման եմ ընթերցում: Ընդհակառակը՝ ես շատ եմ սիրում ընդհանրական աղոթքները, որովհետև Հիսուս խոստացել է լինել նրանց մեջ, ովքեր հավաքվում են Իր անունով*: Ես այդ ժամանակ զգում եմ, որ քույրերիս ջերմեռանդությունը լրացնում է իմը, բայց միայնության մեջ (ամաչում եմ խոստովանել) վարդարանով աղոթելն ինձ ավելի դժվար է, քան ապաշխարության գործիքներ հագնելը... Ձգում եմ, որ այն այնքա՛ն վատ եմ ասում: Ձուր ջանում եմ մտորել վարդարանի խորհուրդների մասին, բայց չեմ կարողանում միտքս կենտրոնացնել... Ես երկար ժամանակ

* Ավետարանը ըստ Մատթեոսի 18.19–20

վշտանում էի նվիրման այդ պակասից, որ զարմացնում էր ինձ, որովհետև այնքան եմ սիրում Տիրամորը, որ պետք է ինձ հեշտ լինեիր Իր պատվին աղոթքներ ասել, որոնք հաճելի են Իրեն: Հիմա ավելի քիչ եմ տըխրում. մտածում եմ, որ երկնային Թագուհին, լինելով իմ մայրը, պետք է որ տեսնի իմ բարի կամքը և գոհանա դրանով:

Երբեմն, երբ միտքս այնքան մեծ ցամաքության մեջ է, որ անհնար է լինում մի միտք գտնել՝ ինձ բարի Աստծու հետ միավորելու համար, ես շատ դանդաղորեն ասում եմ «Հայր մեր»-ը, իսկ հետո՝ հրեշտակային ողջույնը*: Այդժամ այս աղոթքներն ինձ սքանչացնում են, նրանք շատ ավելի են սնում իմ հոգին, քան եթե արագ-արագ ասեի դրանք հարյուր անգամ...

Տիրամայրն ինձ ցույց է տալիս, որ չի բարկանում ինձ վրա, Նա երբեք չի հապաղում անմիջապես պաշտպանել ինձ, երբ կանչում եմ Իրեն: Եթե որևէ անհանգստություն, որևէ դժվարություն է ինձ վրա հասնում, ես շատ արագ դեպի Իրեն եմ դառնում, և ինչպես ամենաքնքուշ Մայրը, Նա մշտապես հոգ է տանում իմ մասին: Քանի անգամ նորրնծայուհիների

* Խոսքը «Ավե Մարիա»-ի մասին է՝ «Ողջույն Քեզ, Մարիա՛ւ, Ո՛վ շնորհընկալ, Տերը Քեզ հետ է. օրհնյալ ես Դու կանանց մեջ, և օրհնյալ է Պտուղը Քո որովայնի՝ Հիսուս: Սո՛ւրբ Մարիա՛ւ, Մա՛յր Աստծու, բարեխոսի՛ր մեզ՝ մեղավորներին համար այժմ և ժամին մեր մահվան. ամեն»:

հետ զրուցելիս ինձ պատահել է, որ դիմեմ Իրեն և ըզգամ Իր մայրական պաշտպանության բարերար ազդեցությունը...

Հաճախ նորընծայուհիներն ինձ ասում են. «Դուք ամեն ինչի պատասխանն ունեք, ես կարծում էի՝ այս անգամ Ձեզ դժվար կացության մեջ կզգեմ... Որտեղի՞ց եք գտնում այն, ինչ ասում եք»: Կան անգամ բավական պարզասիրտներ, որպեսզի կարծեն, թե ես կարդում եմ իրենց հոգում, քանի որ պատահում է, որ կանխեմ նրանց՝ ասելով իրենց այն, ինչ իրենք մտածում են: Մի գիշեր իմ ընկերուհիներից մեկը որոշել էր թաքցնել ինձնից մի ցավալի բան, ինչն իրեն շատ էր տանջում: Ես հանդիպում եմ նրան առավոտյան, նա ժլատացող դեմքով խոսում է ինձ հետ, իսկ ես, առանց պատասխանելու իր խոսքին, համոզված տոնով ասում եմ նրան. «Դուք վիշտ ունեք»: Եթե ես ցած բերեի լուսինն իր ոտքերի առաջ, կարծում եմ՝ նա ինձ ավելի մեծ զարմանքով չէր նայի: Նրա ապշանքն այնքան մեծ էր, որ անգամ ինձ անցավ. ես մի պահ գերբնական վախով համակվեցի: Ես միանգամայն վստահ էի, որ հոգիները կարդալու շնորհ չունեմ, և ինձ առավել ևս զարմացնում էր, որ այդքան դիպուկ գտնվեցի: Ես միանգամայն զգում էի, որ բարի Աստված շատ մոտ է, և որ առանց գիտակցելու՝ երեխայի պես ասել էի խոսքեր, որոնք ինձնից չէին, այլ՝ Իրենից:

Միբեւի՛ Մայրիկ, Դուք հասկանում եք, որ նորըն-

ծայուհիներին ամեն բան թույլատրված է, նրանք պետք է կարողանան առանց որևէ սահմանափակման ասել այն, ինչ մտածում են՝ լավ, թե վատ: Սա իրենց առավել հեշտ է լինում ինձ հետ, քանի որ իրենք պարտավոր չեն ինձ հարգել՝ ինչպես մի մեծավորուհու: Չեմ կարող ասել, թե Հիսուս ինձ արտաքուստ տանում է նվաստացումների ճանապարհով. Նա բավարարվում է խոնարհեցնելով ինձ իմ հոգու խորքում: Մարդկանց աչքում ինձ ամեն բան հաջողվում է, ես պատիվների ճանապարհի վրա եմ, որքանով դա հրնարավոր է վանական կյանքում: Ես հասկանում եմ, որ ոչ թե՝ ինձ համար, այլ ուրիշների համար պետք է քայլեմ այդ ճանապարհով, որն այդքան վտանգավոր է թվում: Իսկապես, եթե համայնքի աչքին ես երևալի որպես թերություններով լի, անընդունակ, առանց խելքի ու դատողականության մի միանձնուհի, ապա Ձեզ անհնար կլիներ, Մայրի՛կ, դիմել իմ օգնությանը: Ահա թե ինչու է բարի Աստված քող զգել իմ բոլոր ներքին ու արտաքին թերությունների վրա: Այդ քողը երբեմն նորընծայուհիների կողմից որոշ հաճոյախոսություններ է գրավում դեպի ինձ, և ես միանգամայն զգում եմ, որ իրենք դա չեն անում քծնելով, այլ՝ որ դա իրենց պարզամիտ զգացողությունների արտահայտությունն է: Իհարկե, դա չի կարող իմ մեջ սնափառություն առաջացնել, որովհետև ես մշտապես իմ մտքում հիշում եմ, թե ինչ եմ ես: Այնուամենայնիվ,

երբեմն բավական մեծ ցանկություն է առաջանում գովասանքից բացի այլ բան լսելու: Դուք գիտեք, սիրելի՛ Մայրիկ, որ ես առավել նախընտրում եմ քացախը, քան շաքարը. հոգիս նույնպես հոգնում է չափազանց քաղցր սննդից, և Հիսուս այդ ժամանակ թույլ է տալիս, որ նրան մի լավ փոքրիկ աղցան մատուցվի՝ լավ համեմված քացախով, լավ կծվությամբ. ոչինչ պակաս չէ՝ բացի ձեթից, ինչն այն առավել համեղ է դարձնում... Այս լավ փոքրիկ աղցանը նորընծայուհիների կողմից ինձ մատուցվում է այն պահին, երբ այն ամենից քիչն եմ սպասում: Բարի Աստված բարձրացնում է իմ անկատարությունները ծածկող քողը, և այդժամ իմ թանկագին քույրիկները, տեսնելով ինձ այնպիսին, ինչպիսին ես կամ, այլևս ինձ լիովին իրենց ճաշակին համապատասխան չեն համարում: Ինձ հիացնող մի պարզությամբ նրանք պատմում են այն բոլոր պայքարները, որ ես մատուցում եմ իրենց, և՛ թե ինչն իմ մեջ իրենց դուր չի գալիս, վերջապես, նրանք այլևս չեն կաշկանդվում, ինչպես՝ եթե խոսքը գնար ուրիշ մեկի մասին, իմանալով, որ այդպես վարվելով՝ ինձ մեծ հաճույք են պատճառում: Ա՛խ, իսկապես, դա ավելին է, քան հաճույքը, դա մի սքանչելի խնջույք է, որ ուրախությամբ է լցնում իմ հոգին: Չեմ կարող բացատրել, թե ինչպես կարող է մի բան, որն այդքան տհաճ է բնությանը, այդպիսի մեծ երջանկություն պարգևել: Եթե ինքս դա ապրած չլինեի, չէի կարողանա հավա-

տալ դրան... Մի օր, երբ առանձնապես էի խոնարհություն ցանկանում, պատահեց, որ մի նորընծայուհի այնքան լավ հոգ տանի՝ ինձ բավարարելու համար, որ ես անմիջապես մտածեցի Դավթին անիծող Սամեիի մասին և ասացի ինքս ինձ. «Այո, այդ հարկավ Տերն է, որ կարգադրում է նրան ասել ինձ այդ բոլոր բաները...»*: Եվ հոգիս հաճույքով ճաշակում էր այն դառը կերակուրը, որ իրեն մատուցվում էր այդքան առատաբար:

Ահա այսպես է, որ բարի Աստված կամենում է հոգ տանել իմ մասին: Նա չի կարող ինձ մշտապես տալ արտաքին նվաստացման զորացնող հացը, բայց ժամանակ առ ժամանակ ինձ թույլ է տալիս կերակրվել այն փշրանքներով, որ ընկնում են մանուկների սեղանից†: Ա՛խ, որքա՛ն մեծ է Նրա ողորմությունը, ես միայն Երկնքում կկարողանամ օրհներգել այն.....

Սիրելի՛ Մայրիկ, քանի որ Ձեզ հետ ես փորձում եմ սկսել երկրի վրա օրհներգել այդ անսահման ողորմությունը, պետք է նաև պատմեմ Ձեզ մի մեծ օգտի մասին, որ ստացել եմ այն առաքելությունից, որ վրատահել եք ինձ: Առաջ, երբ մի քույրի էի տեսնում, ով ինչ-որ բան էր անում, որն ինձ դուր չէր գալիս և ճիշտ չէր թվում, ես ասում էի ինքս ինձ. «Ա՛խ, եթե կարո-

* Հմմտ.՝ Երկրորդ թագավորություններ 16.10

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մարկոսի 7.28

ղանայի ասել նրան այն, ինչ մտածում եմ, և ցույց տալ նրան, որ ինքը սխալ է, որքա՛ն լավ բան արած կլինե՜ի»։ Ինչ ես մի փոքր հմտացել եմ իմ գործում, հավատացնում եմ Ձեզ, Մայրի՛կ, որ ամբողջովին փոխել եմ իմ կարծիքը։ Երբ պատահում է ինձ տեսնել մի քույրի, ով ինչ-որ բան է անում, որն ինձ անկատար է թվում, ես թեթևացած հոգոց եմ հանում և ասում ինքս ինձ. «Ի՛նչ երջանկություն. սա նորընծայուհի չէ, և ես պարտավոր չեմ ուղղել նրան»։ Եվ հետո շատ արագ փորձում եմ այդ քրոջ համար արդարացում գտնել ու բարի մտադրություններ վերագրել իրեն, որոնք նա անկասկած ունի։ Ա՛խ, Մայրի՛կ, ինչ հիվանդ եմ, անգամ իմ հանդեպ Ձեր տածած խնամքը ինձ շատ բան է սովորեցրել եղբայրասիրության վերաբերյալ։ Ոչ մի դեղամիջոց Ձեզ չափազանց թանկ չի թվում, իսկ եթե այն չի օգնում, Դուք, առանց հոգնելու, որևէ այլ բան եք փորձում։ Երբ գնում էի հանգստանալու, որքա՛ն ուշադիր էիք լինում, որպեսզի ինձ անպատճառ միջանցիկ քամուց պաշտպանված դիրքում տեղավորեն։ Վերջապես, եթե ցանկանայի պատմել ամեն բան, ապա երբեք չէի ավարտի։

Մտածելով այս բոլոր բաների մասին՝ ես ասացի ինքս ինձ, որ պետք է նույնքան սրտացավ լինեմ իմ քույրերի հոգևոր տկարությունների հանդեպ, որքան Դուք, թանկագի՛ն Մայրիկ, երբ այդքան սիրով հոգ եք տանում իմ մասին։

Ես նկատել եմ (և դա լիովին բնական է), որ ամենից սուրբ քույրերը ամենից սիրվածն են. նրանց հետ ձրգտում են զրուցի բռնվել, նրանց ծառայություններ են մատուցում՝ առանց իրենց խնդրելու, վերջապես, այս հոգիները, որ կարող են տանել ուշադրության ու նրբաճակատության պակասը, իրենց շրջապատված են տեսնում բոլորի սիրով: Իրենց կարելի է վերագրել մեր Հայր Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի խոսքերը. «Բոլոր բարիքներն ինձ տրվեցին, երբ ես այլևս դադարեցի դրանք անձնասիրությամբ փնտրել»:

Անկատար հոգիներին, ընդհակառակը, բնավ չեն ձգտում: Անշուշտ, նրանց հանդեպ մնում են կրոնական բարեկրթության սահմաններում, բայց նրանց ընկերակցությունից խուսափում են՝ թերևս վախենալով նրանց որևէ ոչ այնքան հաճելի խոսք ասել: Ասելով «անկատար հոգիներ»՝ ես չեմ ուզում խոսել միայն հոգևոր անկատարությունների մասին, որովհետև ամենից սուրբ հոգիները կատարյալ կլինեն միայն Երկրնքում, այլ ուզում եմ խոսել դատողականության, կրթվածության պակասի մասին, որոշ բնավորությունների դյուրագգացության մասին, այն ամենի մասին, ինչը կյանքն այդքան հաճելի չի դարձնում: Ես լավ գիտեմ, որ բարոյական այս տկարությունները մնայուն են, և ապաքինման հույս չկա, բայց նաև լավ գիտեմ, որ իմ Մայրիկը չէր դադարի իմ մասին հոգ տանել, փորձել ինձ ամոքել, եթե ես իմ ողջ կյանքում հիվանդ

մնայի: Ահա այն եզրահանգումը, որ անում եմ դրանից. ես պետք է հանգստի ժամին և ազատ օրերին փնտրեմ իմ այն քույրերի ընկերակցությունը, ովքեր ինձ ամենից պակաս հաճելին են, և այդ վիրավոր հոգիների հանդեպ իրագործեմ բարի սամարացու ծառայությունը: Մի բառը, մի սիրալիք ժպիտը հաճախ բավարար են, որպեսզի պայծառանա տխուր հոգին: Բայց միմիայն այս նպատակին հասնելու համար չէ, որ ես ցանկանում եմ գործադրել եղբայրասիրությունը, որովհետև գիտեմ, որ շուտով կհիասթափվեմ. լավագույն մտադրությամբ իմ ասած մի բառ կարող է բոլորովին սխալ մեկնաբանվել: Ուստի իմ ժամանակը չվատնելու համար ես ուզում եմ սիրալիք լինել բոլորի հանդեպ (և հատկապես՝ ամենից պակաս հաճելի քույրերի), որպեսզի ուրախացնեմ Տիրոջը և արձագանքեմ այն խորհրդին, որ Նա տալիս է Ավետարանում մոտավորապես այս խոսքերով. «Երբ ճաշ կամ ընթրիք ես տալիս, մի՛ կանչիր ո՛չ քո ազգականներին, ո՛չ քո բարեկամներին, որպեսզի նրանք էլ փոխարենը քեզ չհրավիրեն, և քեզ հատուցում լինի: Այլ կանչի՛ր աղքատներին, կաղերին, խեղանդամներին և երանելի կլինես, որովհետև փոխարենը քեզ հատուցելու ոչինչ չունեն, և քո Հայրը, որ տեսնում է, ինչ որ ծածուկ է, կհատուցի քեզ»^{*}:

^{*} Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 14.12–14, Ավետարան

Եվ ի՞նչ խնջույք կարող էր մի կարմեղիտուհի մատուցել իր քույրերին, եթե ոչ՝ հոգևոր մի խնջույք՝ բաղկացած սիրալիր և ուրախ եղբայրասիրությունից: Ինչ վերաբերում է ինձ, ես չգիտեմ ուրիշ մեկը և ուզում եմ վարվել Պողոս Առաքյալի պես, ով ուրախանում էր ուրախացողների հետ*: Ճիշտ է, նա նաև լաց էր լինում լացողների հետ, և երբեմն պետք է արցունքներ հայտնվեն այն խնջույքին, որն ուզում եմ մատուցել, բայց ես միշտ կփորձեմ, որ վերջում այդ արցունքները փոխվեն ուրախության, որովհետև Տերը սիրում է նրանց, ովքեր տալիս են ուրախությամբ†:

Հիշում եմ եղբայրասիրության հետ կապված մի արարք, որը բարի Աստված ներշնչեց ինձ անել, երբ դեռ նորընծայուհի էի: Դա փոքր բան էր, բայց մեր Հայրը, Ով տեսնում է ծածուկը‡, Ով ավելի շատ նայում է արարքի մտադրությանը, քան մեծությանը, արդեն վարձատրել է ինձ դրա համար՝ առանց սպասելու հաջորդ կյանքին: Դա այն ժամանակ էր, երբ քույր Սեն-Պիեռը դեռ գնում էր աղոթասրահ ու սեղանատուն: Երեկոյան աղոթքի ժամանակ նա իմ առջևում էր տեղավորվել: 6-ից 10 պակաց մի քույր պետք է վեր կենար և ուղեկցեր նրան սեղանատուն, քանի որ այդ

ըստ Մատթեոսի 6.4

** Պողոս Առաքյալի թուղթը հռոմեացիներին 15.12*

† Պողոս Առաքյալի երկրորդ թուղթը կորնթացիներին 9.7

‡ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 6.4

Ժամանակ հիվանդախնամ քույրերը չափազանց շատ հիվանդներ ունեին, որպեսզի նրա հետևից գային: Ինձ շատ դժվար էր իմ օգնությունն առաջարկել՝ այս փոքրիկ ծառայությունը մատուցելու համար, քանի որ գիտեի, որ հեշտ չէ գոհացնել խեղճ քույր Սեն-Պիեռին, ով այնքան էր տանջվում, որ չէր սիրում, երբ ուղեկցողը փոխվում էր: Այնուամենայնիվ, ես չէի ուզում բաց թողնել եղբայրասիրության մեջ վարժվելու այդպիսի լավ հնարավորությունը՝ հիշելով, որ Հիսուս ասել է. «Այն, ինչ Իմ փոքր եղբայրներից մեկին անեք, Ի՛նձ համար արած կլինեք»: Ուստի ես շատ խոնարհաբար առաջարկեցի ուղեկցել իրեն, և առանց դժվարության չէր, որ ինձ հաջողվեց համաձայնություն ստանալ իմ ծառայության համար... Վերջապես, ես գործի անցա և այնքան պատրաստակամ էի, որ կատարելապես հաջողեցի:

Ամեն երեկո, երբ տեսնում էի իմ քույր Սեն-Պիեռին իր ավազի ժամացույցը թափահարելիս, գիտեի, որ դա նշանակում է՝ գնացի՛նք: Անհավատալի է, թե որքան դժվար էր ինձ համար տեղից վեր կենալը, հատկապես՝ սկզբում: Այնուամենայնիվ, անմիջապես վեր էի կենում, և այնուհետ մի ամբողջ արարողություն էր սկսվում: Պետք էր հատուկ կերպով տեղաշարժել և տանել նստարանը, հատկապես՝ չշտապել, հետո ըս-

** Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 25.40*

կրսվում էր զբոսանքը: Դա նշանակում էր խեղճ հիվանդի հետևից գնալ՝ բռնելով նրան իր գոտուց: Ես դա իմ կարողացած առավելագույն խնամքով էի անում, բայց եթե նա, դժբախտաբար, սխալ քայլ էր անում, անմիջապես իրեն թվում էր, թե ես իրեն վատ եմ բռնում, և ինքն հիմա կրնկնի: «Ա՛խ, Աստվա՛ծ իմ, Դուք չափազանց արագ եք գնում, ես հիմա ջարդուխուրդ կլինեմ»: Իսկ եթե փորձում էի է՛լ ավելի դանդաղ գրնալ՝ «Դե հետևե՛ք ինձ, ես այլևս չեմ զգում Ձեր ձեռքը, Դուք ինձ բաց եք թողել, ես հիմա կրնկնեմ. ա՛խ, ախր, ես ասում էի, որ Դուք չափազանց երիտասարդ եք՝ ինձ ուղեկցելու համար»: Վերջապես, մենք անփորձանք հասնում էինք սեղանատուն, և այնտեղ ծագում էին այլ խնդիրներ: Պետք էր լինում նստեցնել քույր Սեն-Պիեռին և դա անել հմտորեն, որպեսզի չցավեցնել նրան, այնուհետև պետք էր ծալել նրա թևքերը (նույնպես՝ որոշակի կերպով), և հետո ես ազատ էի ու կարող էի գնալ: Իր խեղճ հաշմված ձեռքերով նա, ինչպես կարողանում էր, փորձում էր բրդել իր հացը ամանի մեջ: Ես շուտով դա նկատեցի և ամեն երեկո չէի թողնում նրան, մինչև չանեի նրա համար նաև այս փոքրիկ ծառայությունը: Եվ քանի որ նա ինձնից դա չէր խնդրել, ուստի շատ զգացված էր իմ ուշադրությունից, և այսկերպ էր, որ ես ակամայից ձեռք բերեցի իր ողջ բարեհաճությունը և հատկապես (ես սա հետո եմ իմացել)՝ որովհետև հացը կտրատելուց հետո

նախքան հեռանալս ամենագեղեցիկ կերպով ժպտում էի իրեն:

Սիրելի՛ Մայրիկ, հավանաբար զարմացել եք, որ Ձեզ գրեցի եղբայրասիրության՝ այդքան վաղուց տեղի ունեցած այս փոքրիկ արարքի մասին: Ա՛խ, եթե այդպես վարվեցի, ապա՝ որովհետև զգում եմ, որ դրա շնորհիվ պետք է օրհներգեմ Տիրոջ ողորմությունները. Նա կամեցել է թողնել ինձ դրա հիշողությունը՝ որպես մի անուշահոտություն, որն ինձ դրդում է եղբայրասիրություն գործադրել: Ես երբեմն որոշ մանրամասներ եմ հիշում, որոնք հոգուս համար զարնան գեփյուռի են նման: Ահա՛ դրանցից մեկը, որ մտքիս է գալիս. մի ձմեռային երեկո ես սովորականի պես իմ փոքրիկ ծառայությունն էի կատարում. ցուրտ էր, մութ... Հանկարծ հեռվում մի երաժշտական գործիքի ներդաշնակ ձայն լսեցի, այդ ժամանակ պատկերացրի ոսկեգոծմամբ ամբողջովին փայլող մի շատ լուսավոր սրահ, միմյանց հաճոյախոսություններ ու աշխարհիկ քաղաքավարության նշաններ անող նրբագեղ հագնված երիտասարդ աղջիկների, հետո հայացքս ընկավ խեղճ հիվանդի վրա, ում օգնում էի. մեղեդու փոխարեն՝ ես ժամանակ առ ժամանակ նրա ցավագին հոգոցներն էի լսում, իսկ ոսկեգոծման փոխարեն՝ տեսնում աղոտ լույսով հազիվ լուսավորված մեր անշուք մենաստանի աղյուսները: Չեմ կարող նրկարագրել, թե ինչ կատարվեց իմ հոգում, միայն գի-

տեմ, որ Տերը լուսավորեց այն ճշմարտության ճառագայթներով, որոնք այնպես գերազանցեցին երկրային տոնախմբությունների մութ փայլը, որ ես չէի կարողանում հավատալ իմ երջանկությանը... Ա՛խ, հազար տարի աշխարհիկ տոնախմբություններ վայելելու համար ես չէի տա այդ տասը թուփեր՝ ծախսված եղբայրասիրության իմ խոնարհ ծառայությունն իրականացնելու վրա... Եթե դեռ տառապանքի ու պայքարի մեջ կարելի է վայելել երջանկության մի ակնթարթ, որ գերազանցում է երկրի բոլոր ուրախությունները, մրտաձեւով, որ բարի Աստված վերցրել է մեզ աշխարհից, ապա ի՞նչ կլինի Երկնքում, երբ հավիտենական ցնծության ու հանգստի մեջ մենք տեսնենք այն անմահ շնորհը, որ Տերը մեզ արել է՝ մեզ ընտրելով, որպեսզի բնակվենք Իր տան մեջ՝ Երկնքի ճշմարիտ գավթի*...

Միշտ այս հրճվանքով չէ, որ ես գործադրել եմ եղբայրասիրությունը, բայց իմ վանական կյանքի սկզբում Հիսուս ինձ կամեցավ զգալ տալ, թե որքան քաղցր է Իրեն տեսնել Իր հարսների հոգում: Ուստի երբ ուղեկցում էի քույր Սեն-Պիեռին, դա այնքան սիրով էի անում, որ ինձ անհնար կլիներ այն ավելի լավ անել, եթե ուղեկցելու լինեի հենց Տիրոջը: Եղբայրասիրություն գործադրելն ինձ համար միշտ այդքան քաղցր չի

* Մաղմոսներ 26.4

եղել, ինչպես նոր ասում էի Ձեզ, թանկագի՛ն Մայրիկ. Ձեզ դա ցույց տալու համար ես կպատմեմ որոշ փոքր պայքարների մասին, որոնք Ձեզ վստահաբար կստիպեն ժպտալ: Երկար ժամանակ երեկոյան աղոթքի ընթացքում իմ տեղը մի քրոջ առջևում էր, ով մի զավեշտալի տարօրինակություն ուներ և, կարծում եմ... շատ պայծառացումներ, որովհետև հազվադեպ էր աղոթագիրք գործածում: Ահա թե ինչպես ես այդ նկատեցի: Հենց այս քույրը գալիս էր, սկսում էր մի տարօրինակ ձայն հանել, որ նման էր նրան, երբ երկու խեցի իրար են քսում: Միայն ես էի, որ դա նկատում էի, քանի որ ծայրահեղ զգայուն լսողություն ունեմ (երբեմն՝ մի փոքր չափազանց): Անհնար է, Մայրի՛կ, Ձեզ պատմել, թե որքան էր այս փոքրիկ աղմուկն ինձ հոգնեցնում. ես մեծ ցանկություն ունեի շրջելու գլուխս և նայելու մեղավորին, ով, վստահաբար, չէր նկատում իր սովորությունը. սա միակ տարբերակն էր նրան գլխի գցելու: Բայց սրտիս խորքում զգում էի, որ ավելի լավ է տանջվել դրանից՝ հանուն բարի Աստծու հանդեպ սիրո և քրոջը ցավ չպատճառելու: Ուստի ես հանդարտ էի մնում և փորձում էի ինձ միավորել բարի Աստծու հետ ու մոռանալ այդ փոքրիկ աղմուկը... ամեն բան անօգուտ էր. զգում էի, որ քրտինքը պատում է ինձ, և ես ստիպված էի պարզապես մի տառապալից աղոթք ասել, բայց անգամ տանջվելով՝ հնար էի փնտրում այդ անելու ոչ թե ջղագրգռությամբ, այլ՝ ու-

րախությամբ ու խաղաղությամբ, գոնե՝ հոգու խորքում: Այդժամ ես փորձում էի սիրել այդքան տհաճ այդ փոքրիկ աղմուկը: Փոխանակ փորձելու չլսել այն (ինչն անհնար էր)՝ ես ուշադրություն էի դարձնում, որ ավելի լավ լսեմ այն, ասես դա մի հիասքանչ համերգ լիներ, և իմ ողջ աղոթքը (որը խաղաղ հոգեվիճակի աղոթք չէր) անցնում էր՝ այդ համերգը Տիրոջը մատուցելով:

Մի ուրիշ անգամ լվացք էի անում մի քրոջ դիմաց, ով երեսիս կեղտաջուր էր ցփնում ամեն անգամ, երբ կտորները բարձրացնում էր իր սեղանիկի վրա: Առաջին արձագանքս այն էր, որ հետ քաշվեմ՝ երեսս սրբելով, որպեսզի ցույց տամ այդ քրոջը, ով ջուր էր ցողում ինձ վրա, որ նա ինձ շնորհ արած կլինեմ, եթե իրեն հանգիստ պահեմ: Բայց անմիջապես մտածեցի, որ շատ հիմար եմ՝ մերժելով այն գանձերը, որոնք այդքան շոայլորեն ինձ են մատուցվում, և հոգ տարա շատ, որպեսզի ցույց չտամ իմ պայքարը: Ես բոլոր ջանքերս գործադրեցի, որպեսզի ցանկանամ շատ կեղտաջուր ստանալ, այնպես որ վերջում իսկապես համն առա այս նոր տեսակի ցողման և ինքս ինձ խոտացա հաջորդ անգամ վերադառնալ այդ երջանիկ տեղը, ուր այդքան գանձեր են ստանում:

Միրելի՛ Մայրիկ, Դուք տեսնում եք, որ ես մի շատ փոքրիկ հոգի եմ, ով բարի Աստծուն միայն շատ փոքրիկ բաներ կարող է մատուցել, բացի դրանից՝ հա-

Ճախ պատահում է, որ ես բաց թողնեմ այդ գոհողությունները, որոնք այդքան խաղաղություն են տալիս հոգուն: Սակայն սա ինձ չի հուսահատեցնում. ես դիմանում եմ մի փոքր ավելի քիչ խաղաղությանը և հաջորդ անգամ փորձում եմ ավելի զգոն լինել:

Ա՛խ, Տերն այնքան բարի է իմ հանդեպ, որ անհնար է Նրանից վախենալ: Նա ինձ միշտ տվել է այն, ինչ ցանկացել եմ, կամ, ավելի շուտ, Նա ինձ ցանկանալ է տվել այն, ինչ կամենում էր տալ: Այսպես, իմ հավատի փորձությունը սկսելուց կարճ ժամանակ առաջ, ես ինքս ինձ ասում էի. «Իսկապես, ես չունեմ մեծ արտաքին փորձություններ, իսկ ներքին փորձություններ ունենալու համար բարի Աստված պետք է փոխի իմ ճանապարհը. ես չեմ հավատում, թե Նա կանի այդ, բայց միևնույն ժամանակ՝ ես հո չեմ կարող միշտ այսպես հանգիստ ապրել... և ուրեմն Հիսուս ի՞նչ հնար պիտի գտնի՝ ինձ փորձելու համար»: Պատասխանն իրեն սպասել չտվեց և ցույց տվեց ինձ, որ Նա, Ում ես սիրում եմ, հնարների պակաս չունի: Առանց իմ ճանապարհը փոխելու՝ Նա ինձ ուղարկեց այն փորձությունը, որը պետք է փրկարար դառնություն խառներ իմ բոլոր ուրախություններին: Բայց Հիսուս ինձ կանխագգալ ու ցանկանալ է տալիս ոչ միայն այն ժամանակ, երբ Նա կամենում է փորձել ինձ: Դեռ շատ վաղուց ես մի երազանք ունեի, որն ինձ անհրաժեշտանալի էր թվում. դա եղբայր քահանա ունենալն էր: Հաճախ էի

մտածում, որ եթե իմ փոքրիկ եղբայրները թոչա՞ծ չլինեին Երկինք, ես երջանկություն կունենայի տեսնելու նրանց խորան բարձրանալիս: Բայց քանի որ բարի Աստված ընտրեց նրանց՝ լինելու Իր փոքրիկ հրեշտակները, ես այլևս չէի կարող հույս ունենալ իմ երազանքն իրականացած տեսնելու: Եվ ահա, Հիսուս ինձ ոչ միայն իմ երազած շնորհն արեց, այլև հոգու թելերով ինձ միավորեց Իր առաքյալներից երկուսի հետ, որոնք դարձան իմ եղբայրները... Սիրելի՛ Մայրիկ, ուզում եմ մանրամասնորեն պատմել Ձեզ, թե ինչպես Հիսուս իրագործեց իմ երազանքը և անգամ գերազանցեց այն, քանի որ ես երազում էի միայն մեկ քահանա եղբոր մասին, ով ամեն օր կհիշեր ինձ սուրբ խորանի առաջ:

Այդ մեր Սուրբ Մայր Թերեզան* էր, ով, որպես անվանակոչության օրվա ծաղկեփունջ, 1895 թ.-ին ինձ ուղարկեց իմ առաջին փոքրիկ եղբորը†: Ես լվացք էի անում՝ իմ գործով բավական տարված, երբ Մայր Ազ-

* Խոսքը Սուրբ Թերեզա Ավիլացու (1515–1582) մասին է:

† Խոսքը Սորիս-Մարի-Լուի Բելիերի (1874–1907) մասին է: Նա պահպանեց իր նամակագրությունը Թերեզի հետ, ով իր վերջին ուժերն էր ներդնում՝ վերջինիս իր միսիոներական ծրագրերում քաջալերելու համար և պատմում նրան իր «փոքր ճանապարհի» մասին: Մի քանի տարի միսիոներական առաքելությամբ Աֆրիկայում գտնվելուց հետո հիվանդության պատճառով նա 1906 թ.-ին վերադառնում է Ֆրան-

նեսն ինձ մի կողմ տարավ և կարդաց մի նամակ, որ հենց նոր էր ստացել: Դա մի երիտասարդ ճեմարանական էր՝ ոգեշնչված, ինչպես ասում էր, Սուրբ Թերեզայով, որ մի քույր էր խնդրում, ով հատուկ կերպով կնվիրի իրեն իր հոգու փրկությանը և իր աղոթքներով ու զոհողություններով կօգնի իրեն, երբ ինքը միսիոներ դառնա, որպեսզի ինքը կարողանա շատ հոգիներ փրկել: Նա խոստանում էր միշտ հիշել նրան, ով կդառնա իր քույրը, երբ ինքը կարողանա Սուրբ Պատարագ մատուցել: Մայր Ազնեսն ինձ ասաց, որ ինքն ուզում է՝ այդ ես լինեմ, ով կդառնա այդ ապագա միսիոների քույրը:

Մայրի՛կ, անհնար է Ձեզ նկարագրել իմ երջանկությունը. այդպիսի անսպասելի կերպով իրականացած իմ երազանքը սրտիս մեջ մի այնպիսի ուրախություն ծնեց, որը ես մանկական կանվանեի, քանի որ ինձ հարկավոր է վերադառնալ դեպի մանկությանըս տարիները, որպեսզի գտնեմ այդպիսի պայծառ ուրախությունների հիշողությունը, որպիսիք ընդգրկելու համար հոգին շատ փոքր է: Տարիներ ի վեր՝ ես այստեսակ երջանկություն չեի ճաշակել: Զգում էի, որ դա ինչ-որ նոր բան է հոգուս համար, ասես առաջին անգամ դիպել էին մինչ այդ մոռացված լարերի:

սիա, որտեղ էլ հաջորդ տարի 33 տարեկանում մահանում է:

Ես հասկանում էի այն պարտականությունները, որ վերցնում էի ինձ վրա, ուստի գործի անցա՝ փորձելով կրկնապատկել եռանդս: Պետք է խոստովանեմ, որ սկզբում մխիթարություն չէի ստանում խթանելու համար իմ նախանձախնդրությունը. Մայր Ազնեսին շնորհակալություն հայտնելու համար մի սրտոտ ու վեհ զգացմունքներ պարունակող հմայիչ նամակ գրելուց հետո իմ փոքրիկ եղբայրը մինչև հաջորդ հուլիս այլևս կյանքի որևէ նշան ցույց չտվեց՝ բացառությամբ նոյեմբեր ամսին նրա ուղարկած բացիկի, որպեսզի ասեր, որ ինքն անցնում է գորանոց*: Այդ Ձեզ էր, սիրելի՛ Մայրիկ, որ բարի Աստված նախասահմանել էր ավարտելու սկսված գործը: Անկասկած, միսիոներներին կարելի է օգնել աղոթքի և զոհողության միջոցով, բայց երբեմն, երբ Հիսուս կամենում է Իր փառքի համար միավորել երկու հոգիներ, Նա թույլ է տալիս, որ նրանք ժամանակ առ ժամանակ կարողանան փոխանակվել իրենց մտքերով և ոգեշնչել իրար՝ առավել սիրելու Աստծուն: Բայց դրա համար անհրաժեշտ է ղեկավարության հատուկ թույլտվությունը, քանի որ հակառակ դեպքում, ինձ թվում է, այդ նամակագրությունը ավելի շատ վնաս կտա, քան օգուտ, եթե ոչ՝ միսիոներին, ապա նվազագույնը՝ կարմելիտուհուն, ով

* Այն ժամանակ հոգևորականները քանակում ծառայություն էին անցնում:

իր կենսակերպով կոչված է շարունակական ինքնահայեցողության: Այդ ժամանակ, փոխանակ իրեն բարի Աստծու հետ միավորելու, իր հայցած այս նամակագրությունը (անգամ՝ հեռավոր) կգրադեցնի իր միտքը, և երևակայելով, թե լեռներ է շարժում ու հրաշքներ գործում, նա բացարձակապես ոչինչ չի անի՝ բացի նախանձախնդրության երանգի տակ անօգուտ ցրվածությունն ձեռք բերելուց: Ինչ վերաբերում է ինձ, ապա դրանում, ինչպես և մնացած բաներում, ես ըզգում եմ, որ, որպեսզի իմ նամակներն օգուտ տան, դրանք պետք է գրվեն հնազանդությամբ, և դրանք գրելիս ես պետք է ավելի շուտ հակակրանք զգամ, քան հաճույք: Այդպես էլ, երբ խոսում եմ որևէ նորընծայուհու հետ, ես դա փորձում եմ անել՝ անձս զրկելով, ես խուսափում եմ նրան այնպիսի հարցեր տալ, որոնք կբավարարեին իմ հետաքրքրասիրությունը: Եթե նա սկսում է ինչ-որ հետաքրքիր բան պատմել, իսկ հետո, առանց ավարտելու առաջինը, անցնում է ինձ համար ձանձրալի մեկ այլ բանի, ես ուշադիր եմ լինում, որպեսզի չհիշեցնեմ նրան իր մի կողմ թողած նյութը, որովհետև ինձ թվում է՝ մենք չենք կարող որևէ լավ բան անել, երբ ինքներս մեզ ենք փնտրում:

Սիրելի՛ Մայրիկ, ես նկատում եմ, որ երբեք չեմ ուղղվի. ահա այստեղ դարձյալ նյութիցս բավական հեռացա իմ բոլոր ճամարտակություններով. ներեցեք ինձ, խնդրում եմ, և թույլ տվեք շարունակել մեկ ուրիշ

առիթի դեպքում, քանի որ այլ կերպ չեմ կարող անել... Դուք բարի Աստծու պես եք վարվում, Ով չի հոգնում ինձ լսելուց, երբ ես Իրեն շատ հասարակ ձևով պատմում եմ իմ վշտերի ու ուրախությունների մասին՝ ասես Նա չգիտի դրանք... Դուք նույնպես, Մայրի՛կ, վաղուց գիտեք այն, ինչ ես մտածում եմ, և իմ կյանքի բոլոր հիշարժան իրադարձությունները, ուստի չեմ կարող Ձեզ որևէ նոր բան հայտնել: Ես չեմ կարողանում զսպել ծիծաղս, երբ մտածում եմ, որ մանրակրկիտ կերպով Ձեզ այսքան բաներ եմ գրում, որոնք Դուք նույնքան լավ գիտեք, որքան ես: Ի վերջո, թանկագի՛ն Մայրիկ, ես հնազանդվում եմ Ձեզ, և եթե այժմ Ձեզ հետաքրքիր չլինի կարդալ այս էջերը, գուցե դրանք կզրվարձացնեն Ձեզ ծեր տարիքում, իսկ հետո կծառայեն խարույկ վառելու համար, ուստի ես կորցրած չեմ լինի իմ ժամանակը... Բայց ինձ զվարճալի է խոսել երեխայի պես: Մի կարծեք, Մայրի՛կ, թե ես ինչ-որ օգտակարություն եմ փնտրում իմ խղճուկ աշխատանքի համար. քանի որ ես այն հնազանդությամբ եմ անում, ապա դա ինձ բավական է, և ես որևէ ցավ չեի զգա, եթե Դուք այն այրեիք աչքերիս առաջ նախքան կարդալը:

Ժամանակն է, որ ես վերադառնամ իմ եղբայրների մասին պատմությանը, ովքեր հիմա այդքան մեծ տեղ են զբաղեցնում իմ կյանքում: Անցյալ տարի՝ մայիս ամսվա վերջերին, հիշում եմ, որ մի օր ինձ կանչել

տվեցիք սեղանատուն գնալուց առաջ: Միրտա շատ ուժգին բաբախում էր, երբ Ձեզ մոտ մտա, թանկագի՛ն Մայրիկ. մտածում էի, թե ինձ ասելու ինչ կարող էիք ունենալ, որովհետև առաջին անգամն էր, որ ինձ այդպես խնդրում էիք ներկայանալ: Երբ ասացիք, որ նրատեմ, ահա՛ թե ինչ առաջարկություն արեցիք ինձ. «Դուք կցանկանայի՞ք զբաղվել մի միսիոների հոգևոր օժանդակությամբ, ով պետք է շուտով քահանա ձեռնադրվի և մեկնի»*: Իսկ հետո, Մայրի՛կ, Դուք ինձ կարդացիք այդ երիտասարդ Տեր Հոր նամակը, որպեսզի ես հստակորեն իմանայի, թե նա ինչ է խրնդրում: Առաջին զգացումս ուրախություն էր, որն անմիջապես փոխվեց վախի: Ես բացատրեցի Ձեզ, սիրելի՛ Մայրիկ, որ արդեն տված լինելով իմ խեղճ արժանիքները մի ապագա առաքյալի, կարծում եմ, չեմ կարող դարձյալ նույնն անել մեկ ուրիշի համար, և, բացի այդ, ինձնից ավելի լավ շատ քույրեր կան, ովքեր կարող են

* Խոսքը Ադոլֆ-Ժան-Լուի-Յուժեն Ռուլանի (1870–1934) մասին է, ով իրեն հոգևոր քույր տրամադրելու խնդրանքով Մայր Մարի դը Գոնզագին նամակ գրելուց հետո 1896 թ.-ի հուլիսի 3-ին անձամբ է գալիս Կարմել և գրուցում Թերեզի հետ: Այնուհետև նա միսիոներական առաքելությամբ մեկնում է Չինաստան, որտեղ պահպանում է նամակագրությունը Թերեզի և մայրապետի հետ: 1909-ին վերադառնալով Ֆրանսիա՝ նա դառնում է Թերեզի սրբադասման գործընթացի ժամանակ վկայություն տված անձանցից մեկը:

արձագանքել իր խնդրանքին: Իմ բոլոր առարկություններն անօգուտ էին: Դուք ինձ ասացիք, որ կարելի է մի քանի եղբայր ունենալ: Այդ ժամանակ ես հարցրի Ձեզ, թե արդյոք կարող է հնազանդությունը կրկնապատկել իմ արժանիքները: Դուք ինձ պատասխանեցիք, որ կարող է, ասելով որոշ բաներ, որոնք ցույց տրվեցին, որ ինձ հարկավոր է, առանց խղճմտանքի, նոր եղբայր ընդունել: Խորքում, Մայրի՛կ, ես Ձեզ պես էի մտածում, և նաև, քանի որ «Կարմելիտուհու նախանձախնդրությունը պետք է ընդգրկի ողջ աշխարհը»*, ես հույս ունեմ բարի Աստծու շնորհիվ օգտակար լինել ավելի քան երկու միսիոներների, և ես չեի կարող մոռանալ աղոթել բոլորի համար՝ բաց չթողնելով հասարակ քահանաներին, որոնց առաքելությունը երբեմն նույնքան դժվար է իրականացնել, որքան անհավատներին քարոզող առաքյալներին: Վերջապես, ես ուզում եմ լինել Եկեղեցու դուստրը, ինչպիսին մեր Մայր Սուրբ Թերեզան էր, և աղոթել մեր Վեհափառ Հոր՝ Պապի մտադրությունների համար՝ իմանալով, որ դրանք ընդգրկում են տիեզերքը: Ահա՛ իմ կյանքի գլխավոր նպատակը, բայց դա ինձ չի խանգարում աղոթել և ինձ առանձնահատուկ կերպով միավորել իմ թանկագին փոքրիկ հրեշտակների գործերին՝ ասես նրանք քահանաներ եղած լինեին: Դե ինչ... ահա՛ թե

* Մեջբերում է Սուրբ Թերեզա Ավիլացուց:

ինչպես եմ ես ինձ հոգեպես միավորել այն առաքյալների հետ, ում Հիսուս ինձ որպես եղբայրներ է տվել. այն ամենը, ինչ ինձ է պատկանում, պատկանում է իրենցից յուրաքանչյուրին. ես միանշանակ զգում եմ, որ Աստված չափազանց բարի է, որպեսզի բաժանումներ անի, Նա այնքան հարուստ է, որ առանց չափի տալիս է այն ամենը, ինչ խնդրում եմ Իրենից... Սակայն մի կարծեք, Մայրի՛կ, թե հիմա կսուզվեմ երկար թվարկումների մեջ:

Քանի որ ես երկու եղբայր ունեմ ու նորընծայուհի քույրիկեր, ապա եթե ցանկանայի ամեն հոգու համար խնդրել այն, ինչի կարիքը նա ունի, և մտնեի մանրամասների մեջ, օրերը չափազանց կարճ կլինեին, և ես շատ կվախենայի մոռանալ ինչ-որ կարևոր բան: Պարզ հոգիներին պետք չեն խճճված ճանապարհներ, և քանի որ ես նրանց թվին եմ պատկանում, մի առավոտ իմ երախտագիտության աղոթքի ժամանակ Հիսուս ինձ իմ առաքելությունն իրագործելու մի պարզ եղանակ տվեց: Նա ինձ հասկանալ տվեց Երգ երգոցի այս խոսքը. «Ձգի՛ր ինձ, և մենք կվազենք Քո օծման յուղերի հոտի ետևից»*: Ո՛վ Հիսուս, ուրեմն պետք չէ անգամ ասել. «Ինձ ձգելով՝ ձգի՛ր նաև այն հոգիներին, որոնց սիրում եմ»: Բավարար է այս պարզ խոսքը՝ «Ձգի՛ր ինձ»: Տե՛ր, ես հասկանում եմ, որ երբ հոգին ի-

* *Երգ երգոց 1.3*

րեն թույլ է տալիս գերվել Քո օծման յուղերի արբեցնող բույրով, նա չի կարող վազել միայնակ. բոլոր հոգիները, ում նա սիրում է, ձգվում են իր հետևից: Սա տեղի է ունենում առանց հարկադրանքի, առանց ջանքի, դա բնական հետևանք է դեպի Քեզ նրա մղման: Ինչպես հոսանքը, որ սրընթաց կերպով նետում է իրեն օվկիանոսի մեջ, ձգում է իր հետևից այն ամենը, ինչ հանդիպում է իր ճանապարհին, այնպես էլ, Ո՛վ իմ Տեր, այն հոգին, որ սուզվում է Քո սիրո անափ օվկիանոսի մեջ, ձգում է իր հետ իր ունեցած բոլոր գանձերը... Տե՛ր, Դու գիտես, որ ես բնավ ուրիշ գանձ չունեմ՝ բացի այն հոգիներից, որոնց Դու կամեցար միավորել իմ հոգու հետ: Այդ Դու էիր, որ վստահեցիր ինձ այդ գանձերը, ուստի ես համարձակվում եմ փոխ առնել այն խոսքերը, որոնք Դու ուղղեցիր Երկնավոր Հորը վերջին գիշերը, երբ դեռ ապրում էիր մեր երկրի վրա որպես թափառական ու մահկանացու: Հիսո՛ւս, իմ Սիրելի՛, ես չգիտեմ, թե երբ իմ տարագրությունը կավարտվի... դեռ մի երեկո չէ, որ պետք է ինձ տեսնի տարագրության մեջ երգելիս Քո ողորմությունները, բայց, ի վերջո, ինձ համար նույնպես կգա վերջին երեկոն, և այդժամ ես կուզեի կարողանալ ասել Քեզ, Ով Աստվա՛ծ իմ. «Ես Քեզ փառավորեցի երկրի վրա. լըրացրի այն գործը, որն ինձ տվիր, որ անեմ: Քո անունը հայտնեցի նրանց, որոնց ինձ տվեցիր. նրանք Քոնն էին, և ինձ տվեցիր նրանց: Հիմա իմացան, որ այն ա-

մենք, ինչ ինձ տվիր, Քեզնից է: Քանի որ այն խոսքերը, որ Դու ինձ տվեցիր, ես նրանց տվեցի. և նրանք ընդունեցին ու հավատացին, որ Դո՛ւ ուղարկեցիր ինձ: Արդ, ես նրանց համար եմ աղաչում, որոնց ինձ տվեցիր, որովհետև նրանք Քոնն են: Եվ ես այլևս աշխարհի մեջ չեմ, իսկ նրանք աշխարհի մեջ են. և ես դեպի Քեզ եմ գալիս: Սո՛ւրբ Հայր, պահի՛ր Քո անունով նրանց, որոնց ինձ տվեցիր: Հիմա ես Քեզ մոտ եմ գալիս և այս բաները խոսում եմ աշխարհում, որպեսզի նրանք իրենց մեջ Քո լիակատար ուրախությունն ունենան: Այս աղաչում եմ ոչ թե նրա համար, որ նրանց վերցնես աշխարհից, այլ որպեսզի նրանց պահես չարից: Նրանք այս աշխարհից չեն, ինչպես ես էլ աշխարհից չեմ: Սակայն միայն նրանց համար չէ, որ աղաչում եմ, այլև նրանց խոսքի միջոցով բոլոր Քեզ հավատացողների համար: Հա՛յր, ում որ ինձ տվիր, կամենում եմ, որ, ուր ես եմ, նրանք էլ ինձ հետ լինեն, և թող աշխարհն իմանա, որ Դու սիրեցիր նրանց այնպես, ինչպես ինձ սիրեցիր»^{*}:

Այո, Տե՛ր, ահա թե ինչ կցանկանայի կրկնել Քո հետևից նախքան Քո գիրկը թռչելը: Միգուցե սա հանդո՞ւզն է: Բայց ոչ, վաղուց ես Դու ինձ թույլ տվել համարձակ լինել Քեզ հետ: Ինչպես անառակ որդու հայրն ասաց իր ավագ որդուն, այնպես էլ Դու ասա-

^{*} Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 17.4–24

ցիր ինձ. «Ամեն ինչ, որ Իմն է, քոնն է»*: Քո խոսքերը, Ո՛վ Հիսուս, ուրեմն իմն են, և ես կարող եմ օգտագործել դրանք, որպեսզի ինձ միավորված հոգիների համար ձեռք բերեմ Երկնավոր Հոր շնորհները: Բայց, Տե՛ր, երբ ասում եմ, որ, ուր ես լինեմ, ուզում եմ, որ, ում ինձ ես տվել, նրանք էլ ինձ հետ լինեն, ի նկատի չունեմ, թե նրանք չեն կարող շատ ավելի բարձր փառքի հասնել, քան այն, որ Դու կկամենաս ինձ տալ, ես պարզապես ուզում եմ խնդրել, որ մի օր մենք բոլորս միասին լինենք Քո գեղեցիկ Երկնքում: Դու գիտես, Աստվա՛ծ իմ, ես երբեք չեմ երազել այլ բան, քան Քեզ սիրելը, և ես չեմ ձգտում այլ փառքի: Քո սերն իմ առջևից է գնացել մանկությունիցս ի վեր, այն մեծացել է ինձ հետ, և հիմա այն մի անդունդ է, որի խորությունն անկարող եմ չափել: Սերը սիրուն դեպի իրեն է ձգում, դրա համար, Տե՛ր իմ, իմ սերը դեպի Քեզ է թռչում. նա կուգեր լցնել իրեն ձգող անդունդը, բայց, ավա՛ղ, այն անգամ օվկիանոսի մեջ կորած մի ցողի կաթիլ էլ չէ... Որպեսզի սիրեմ Քեզ այնպես, ինչպես Դու ես ինձ սիրում, ինձ հարկավոր է փոխ առնել Քո իսկ սերը, միայն այդ ժամանակ ես հանգիստ կգտնեմ: Ո՛վ իմ Տե՛ր, սա գուցե պատրանք է, բայց ինձ թվում է՝ Դու չես կարող հոգին ավելի շատ սիրով լցնել, քան իմն ես լցրել. դրա համար է, որ ես համարձակվում եմ խնդրել Քեզ

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 15.31

սիրել նրանց, ում ինձ ես տվել, այնպես, ինչպես ինձ ես սիրել: Մի օր Երկնքում, եթե տեսնեմ, որ Դու նրանց ավելի շատ ես սիրում, քան ինձ, ես կցնձամ, որովհետև արդեն իսկ այժմվանից խոստովանում եմ, որ այդ հոգիները շատ ավելի են արժանի Քո սիրուն, քան իմ հոգին: Բայց այս աշխարհում ես չեմ կարող ավելի ուժգին սեր պատկերացնել, քան այն, որը Դու կամեցար ձրիաբար բաշխել ինձ՝ առանց իմ կողմից որևէ արժանիքի:

Թանկագի՛ն Մայրիկ, վերջապես Ձեզ եմ վերադառնում: Ես զարմանում եմ քիչ առաջ իմ գրածի վրա, որովհետև չունեի նման միտում, բայց քանի որ գրված է, թող մնա: Սակայն նախքան եղբայրներիս պատմությանը վերադառնալը, ես ուզում եմ Ձեզ ասել, Մայրի՛կ, որ ոչ թե՝ նրանց, այլ իմ քույրիկներին եմ վերագրում Ավետարանից վերցված առաջին խոսքերը. «Այն խոսքերը, որ Դու ինձ տվեցիր, ես նրանց տվեցի»^{*} և այլն, որովհետև չեմ կարծում, թե ես կարող եմ ուսուցանել միսիոներներին. բարեբախտաբար դեռ այդքան հպարտ չեմ դրա համար... Ես ոչ էլ ի վիճակի կլինեի իմ քույրերին որոշ խորհուրդներ տալ, եթե Դուք, Մայրի՛կ, որ ինձ համար բարի Աստծուն եք ներկայացնում, շնորհ տված չլինեիք ինձ դրա համար:

Մյուս կողմից՝ այդ Ձեր թանկագին հոգևոր որդիներ-

^{*} *Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 17.7*

րի մասին էի մտածում, որ իմ եղբայրներն են, գրելով Տիրոջ այս և դրանց հաջորդող խոսքերը. «Աղաչում եմ ոչ թե նրա համար, որ նրանց վերցնես աշխարհից Այլև աղաչում եմ նրանց խոսքի միջոցով բոլոր Քեզ հավատացողների համար»: Իսկապես, ինչպե՞ս կարող էի չաղոթել այն հոգիների համար, որոնց նրանք պետք է տառապանքով ու քարոզներով փրկեն իրենց հեռավոր առաքելությունների ժամանակ:

Մայրի՛կ, կարծում եմ՝ Ձեզ պետք է նաև որոշ բացատրություններ տամ Երգ երգոցի այս հատվածի վերաբերյալ. «Ձգի՛ր ինձ, և մենք կվազենք», քանի որ այն, ինչ ցանկացա ասել, ինձ թվում է, այնքան էլ հասկանալի չէ: «Ոչ ոք, – ասել է Հիսուս, – չի կարող գալ դեպի Ինձ, եթե նրան չձգի Իմ Հայրը, Ով Ինձ ուղարկեց»*: Հետո վսեմ առակներով, իսկ հաճախ՝ անգամ առանց դիմելու ժողովրդին այդքան հասկանալի միջոցին, Նա ուսուցանում է մեզ, որ բավական է բախել, որպեսզի բացվի, փնտրել՝ գտնելու համար և խոնարհաբար ձեռք մեկնել, որպեսզի ստանանք մեր խնդրածը†... Նա նաև ասում է, որ ինչ էլ ուզենք Իր Հորից Իր անունով, Նա կտա‡: Դրա համար է, անկասկած, որ Սուրբ Հոգին նախքան Հիսուսի Ծնունդը թելադրել է այս մար-

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 6.44

† Ավետարան ըստ Մատթեոսի 7.8

‡ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 16.23

գարեական աղոթքը՝ «Զգի՛ր ինձ, և մենք կվազենք»:

Ի՞նչ է, ուրեմն, ձգված լինելու խնդրանքը, եթե ոչ՝ նվիրական կերպով միավորվելը նրան, ով գերում է սիրտը: Եթե կրակը և երկաթը բանականությունն ունենային, և վերջինը ասեր առաջինին. «Զգի՛ր ինձ», դա արդյոք ցույց չէ՞ր տա, որ նա ցանկանում է նույնանալ կրակի հետ այնպես, որ այն թափանցի ու ներծծվի իր մեջ իր բոցավառ էությանմբ, և թվա, թե մեկ են դարձել նրա հետ: Սիրելի՛ Մայրիկ, ահա՛ իմ աղոթքը. ես խնդրում եմ Տիրոջը ձգել ինձ Իր սիրո բոցերի մեջ, ինձ այնպես ամուր միավորել Իր հետ, որ Նա ապրի ու գործի իմ մեջ: Ես զգում եմ, որ որքան սիրո կրակն ավելի բոցավառի իմ սիրտը, այնքան ես ավելի կասեմ. «Զգի՛ր ինձ», և որքան հոգիներն ավելի մոտենան ինձ (երկաթի խեղճ, անպետք փոքրիկ կտորիս՝ եթե հեռանամ աստվածային հնոցից), այնքան ավելի արագ այս հոգիները կվազեն Սիրեցյալի օծման յուղերի հոտի ետևից, որովհետև սիրուց բոցավառված հոգին չի կարող անգործության մեջ մնալ: Նա անկասկած Սուրբ Մարիամ Մագդաղենացու նման մնում է Տիրոջ ոտքերի մոտ և ունկնդրում Նրա քաղցր ու բոցավառ խոսքը: Թեև թվում է, թե նա ոչինչ չի տալիս, սակայն նա շատ ավելին է տալիս, քան Մարթան, ով շատ բաների համար է հոգս անում և կցանկանար, որ իր քույրն իր պես վարվեր*: Սակայն այդ Մարթայի գործերը չեն բռնավ, որ Հիսուս կշտամբում է. այդպիսի գործերի է Իր

ողջ կյանքում Իրեն խոնարհաբար նվիրել Իր աստվածային Մայրը, քանի որ Նա պետք է կերակուր պատրաստեր Սուրբ Ընտանիքի համար: Միայն այդ եռանդուն տանտիրուհու անհանգստությունն է, որ Նա կամենում էր հանդարտեցնել: Բոլոր Սրբերը հասկացել են սա, և առավել առանձնահատուկ կերպով՝ թերևս նրանք, ովքեր լցրել են տիեզերքը ավետարանական վարդապետության լույսով: Մի թե աղոթքի մեջ չէ, որ Պողոս Առաքյալը, Օգոստինոսը, Խուան դե լա Կրուզը, Թովմա Աքվինացին, Ֆրանցիսկոսը, Դոմինիկը և Աստծու այդքան այլ հռչակավոր բարեկամներ ձեռք են բերել այս աստվածային գիտությունը, որը սքանչացնում է մեծագույն հանճարների: Մի գիտնական ասել է. «Տվեք ինձ լծակ ու հենման կետ, և ես կշրջեմ աշխարհը»: Այն, ինչին Արքիմեդը չի կարողացել հասնել, քանի որ իր խոսքը բնավ ուղղված չէր Աստծուն և ասված էր միայն նյութական տեսանկյունից, Սրբերն հասել են իր ողջ լրիվությամբ: Ամենակարողը որպես հենման կետ է տվել նրանց հենց Իրեն և միայն Իրեն, իսկ որպես լծակ՝ աղոթքը, որը բոցավառում է սիրո կրակով, և այսպես է, որ նրանք շրջել են աշխարհը, այսպես է, որ դեռևս զինվորյալ Սրբերը շրջում են այն, և որ մինչև աշխարհի վախճանը գալիք Սրբերը այն նույնպես կշրջեն:

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 10.41

Թանկագի՛ն Մայրիկ, հիմա կուգեի ասել Ձեզ, թե ինչ եմ հասկանում Սիրեցյալի օծման յուղերի հոտի տակ: Քանի որ Հիսուս համբարձվել է Երկինք, ապա ես չեմ կարող հետևել Նրան այլ կերպ, քան այն հետքերով, որ Նա թողել է, բայց ի՛նչ լուսավոր են այդ հետքերը և ի՛նչ անուշաբույր: Ինձ բավական է՝ հայացք գցեմ Սուրբ Ավետարանին, և ես անմիջապես շնչում եմ Տիրոջ կյանքի անուշահոտությունը ու գիտեմ, թե որ կողմ վազեմ... Ես ոչ թե՝ առաջին, այլ վերջին տեղն եմ ինձ նետում, փոխանակ փարիսեցու հետ ընթանալու՝ ես, վստահությամբ լցված, կրկնում եմ մաքսավորի խոնարհ աղոթքը, բայց հատկապես վարվում եմ Մագդաղենացու պես. նրա զարմանալի կամ, ավելի շուտ, սիրահար համարձակությունը, որ հմայում է Տիրոջ սիրտը, նաև իմն է գերում: Այո, ես զգում եմ, որ եթե անգամ խղճիս վրա ունենայի բոլոր մեղքերը, որոնք կարելի է գործել, զղջումից կոտրված սրտով կգնայի ինձ նետելու Տիրոջ գիրկը, որովհետև գիտեմ, թե որքան է Նա սիրում անառակ որդուն, ով Իր մոտ է վերադառնում: Եվ բարի Աստծու՝ Իր կանխատես ողորմածությամբ իմ հոգին մահացու մեղքից պահպանած լինելու պատճառով չե, որ ես Իր մոտ եմ բարձրանում վստահությամբ ու սիրով:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ*

«Վստահությամբ ու սիրով»...

Այստեղ՝ գրչին փոխարինելու եկած մատիտն ընկնում է Թերեզի դողացող ձեռքից... Նա այդպես էլ չկարողացավ ավարտել այս վերջին նոթատետրը և իր հետ դեպի Հավիտենություն տարավ այս երկնային պատմության բազում չգրված էջեր, որոնք այդպես էլ «երբեք չեն ընթերցվի այս աշխարհում»... Նա խոսեց աշխարհում ապրող բոլոր մարդկանց սրտերի հետ, որովհետև պարզապես մանկան անկեղծությամբ Տիրոջը պատմեց իր հոգու ամենանվիրական պատմությունը:

Չափազանց ծանր էր Թերեզի կյանքի վերջին տարին, երբ մարմինը կեղեքող հիվանդությանը ավելացել էր նաև ամենասարսափելին՝ հոգին պատող անանց խավարը: Չնայած մշտապես պահպանվող բարձր ջերմությանը, գնալով աճող հյուծվածությանն ու շնչառական ծանր խնդիրներին՝ Թերեզն այս ողջ ընթացքում փորձում էր չմնալ անկողնում և աննվազ կերպով կատարել իր վանական պարտականությունները: Իսկ առջևում նորմանդական ցրտաշունչ ձմեռն էր: Ողջ օրն այդ ցրտին աշխատելով՝ երեկոյան նա մի քանի րոպեով մտնում էր մենաստանի միակ ջեռուց-

* Վերջաբանի մշակումը՝ թարգմանչի:

վող սենյակը և, այնտեղ մի փոքր տաքանալով, նորից դուրս գալիս ու վերադառնում իր խուցը՝ ստիպված լինելով անցնել տասնյակ մետրեր ձգվող բացօթյա քամոտ ճեմուղով: Խցում նա պառկում էր ծղոտե մահճակալին և, ծածկվելով իր խղճուկ վերմակով, փորձում մի քանի ժամ հանգիստ առնել՝ հաճախ անգամ չկարողանալով քնել անտանելի ցրտի պատճառով: Հետագայում՝ արդեն մահվան մահճում, նա քրոջը կասի. «Վանական կյանքում ֆիզիկապես ամենից շատ ցրտից եմ տանջվել: Ես դրանից մահու չափ եմ տառապել...»:

1897 թ.-ի հունվարի 2-ին Թերեզը դառնում է 24 տարեկան... Ամենօրյա հագն ու տենդը գնալով ավելի են հյուծում նրան, իսկ կիրառվող ցավագին բուժամիջոցները՝ քայքայում առողջությունը: Նույնիսկ շատ քույրեր այն կարծիքին էին, թե գուցե այդ բուժամիջոցներն ավելի են վնասում իրեն, քան հենց հիվանդությունը: Ապրիլին նրա առողջական վիճակն այնքան է ծանրանում, որ նրան ազատում են վանական գրեթե բոլոր պարտականություններից: Այս շրջանում է, որ Մայր Ազնեսը, հասկանալով իրավիճակի ողջ սրությունը, սկսում է նոթատեստրում գրի առնել Թերեզի վերջին խոսքերը («Դեղին նոթատեստր»): Ապրիլի վերջից Թերեզի առողջության վատթարացման մի նոր փուլ է սկսվում, իսկ մայիսի վերջին հյուծվածությունն այն աստիճանի է հասնում, որ նա այլևս ի վիճակի չի

լինում կատարելու նորընծայուհիների մեծավորուհու իր միակ պարտականությունը: Այս շրջանում նա աղոթասրահում հազիվ էր ոտքի վրա մնում և ամեն օր ավելի քան կես ժամ էր ծախսում՝ աստիճաններով դեպի իր խուց բարձրանալու համար, քանի որ ստիպված էր լինում համարյա ամեն աստիճանի վրա նրստել ու շունչ առնել:

Հունիսի 2-ին մայրապետը Մայր Ագնեսի հորդորով Թերեզին մի սևակազմ տետր է տալիս և խնդրում, որ նա շարունակի գրել իր կյանքի հուշերը: Այդպես, հունիսի 4-ից Թերեզը սկսում է գրել իր վերջին ձեռագիրը: Այս շրջանում նա հաճախ, անվասայլակի վրա նստած, որ մենաստանին էր կտակել պարոն Մարտենը, դուրս էր գալիս պարտեզում զբոսնելու և այնտեղ էր գրում իր հիշողությունները. «Ես ինձ չեմ կոտորում՝ իմ «փոքրիկ» կյանքը գրելու համար: Դա նման է կարթով ձուկ բռնելուն. գրում եմ այն, ինչ գալիս է գրչիս ծայրին», – ասում էր նա:

Հունիսի 7-ին Սելինը, պատրվակ բերելով մայրապետի անվանակոչության առաջիկա օրը, համոզում է Թերեզին, որպեսզի նկարի նրան իր ամբողջական հանդերձանքով՝ որպես մայրապետին նվեր: Նա, հասկանալով քրոջ՝ իր մոտալուտ մահվան հետ կապված իրական շարժառիթը, երկար չի համաձայնում, սակայն ի վերջո տեղի է տալիս: Բայց հետո մի նամակ է գրում նրան, որտեղ ասում է. «Սիրելի՛ քույրիկ,

երբեք չփնտրենք այն, ինչ մեծ է թվում մարդկանց աչքին: Սողոմոնը՝ երկրի վրա երբևէ ապրած ամենաիմաստուն թագավորը, նայելով այն բոլոր գործերին, որոնցով զբաղվում են մարդիկ արեգակի ներքո՝ նկարչություն, քանդակագործություն, բոլոր արվեստները, հասկացավ, որ այդ բոլոր բաները ենթակա են նախանձի, և բացականչեց, որ դրանք ընդամենը ունայնություն են ու հոգու տանջանք*...

Միակ բանը, որին բնավ չեն նախանձում, վերջին տեղն է, հետևաբար՝ միայն այս վերջին տեղն է, որ բռնավ ունայնություն չէ ու հոգու տանջանք...

Այնուամենայնիվ, «մարդու ճանապարհը կախված չէ իրենից»[†], և երբեմն մենք մեզ բռնացնում ենք, որ ցանկանում ենք այն, ինչ փայլում է: Այդ ժամանակ արի խոնարհաբար դասենք մեզ անկատարների շարքը, մեզ փոքր հոգիներ համարենք, որոնց բարի Աստված ամեն պահ պետք է նեցուկ լինի. հենց Նա տեսնում է, որ մենք միանգամայն համոզվել ենք մեր ոչնչության մեջ, անմիջապես մեկնում է մեզ Իր ձեռքը, իսկ եթե մենք դեռ ուզում ենք փորձել ինչ-որ մեծ բան անել, նույնիսկ՝ նախանձախնդրության պատրվակով, բարի Հիսուս մեզ մենակ է թողնում: «Բայց երբ ասում էի, թե՝ ահա ոտքերս սասանվեցին, Քո ողորմությունը,

* Ժողովող 1.14

† Հմմտ.՝ Երեմիայի մարգարեությունը 10.23

Տե՛ր, օգնում էր ինձ...»* (Սաղմոս XCIII): Այո, բավարար է խոնարհվել, քաղցրությամբ կրել սեփական անկատարությունները: Ահա՛ իրական սրբությունը: Իրար ձեռք բռնենք, թանկագին քույրիկ, և վազենք վերջին տեղը... ոչ ոք չի գա մեզ հետ վիճելու դրա համար...»:

Հունիսի 30-ին տեղի է ունենում քեռու հետ Թերեզի վերջին տեսակցությունը, որի ժամանակ նա իմանում է, որ քեռու ընտանիքը պատրաստվում է ամառային հանգստի մեկնել: Թերեզն այդ լուրը լռությամբ է ընդունում, սակայն դա ներքուստ շատ է ցավեցնում իրեն: Շուտով նրա ուժերն այնքան են հատնում, որ նա ստիպված է լինում այլևս թողնել գրիչը և շարունակել իր գրառումները մատիտով:

Հուլիսի սկզբին բժիշկն արձանագրում է, որ ախտահարվել է նաև աջ թոքը, և արգելում է նրան այլևս անկողնուց վեր կենալ: Թերեզին տեղափոխում են առաջին հարկում գտնվող հիվանդասենյակ: Այնտեղ են բերում նաև Ժպտացող Տիրամոր արձանիկը, որն արդեն մեկ անգամ մանուկ հասակում բժշկել էր նրան: Այն տեղավորում են նրա մահճակալի անմիջապես դիմաց: Հուլիսի 10-ին Թերեզը դադարում է գրել իր վերջին ձեռագիրը:

Հերթական արյունաթթությունից հետո Թերեզն ա-

* Սաղմոսներ 93.18

սում է քրոջը. «Զգում եմ, որ պատրաստվում եմ գնալ դեպի իմ հանգիստը... Բայց հատկապես զգում եմ, որ իմ առաքելությունը նոր պետք է սկսվի, իմ առաքելությունը, որ սիրել տամ բարի Աստծուն այնպես, ինչպես ես եմ Նրան սիրում, որ հոգիներին տամ իմ փոքր ճանապարհը: Եթե բարի Աստված կատարի իմ երազանքները, ապա մինչև աշխարհի վախճանը իմ Երկինքը կանցնի երկրի վրա: Այո՛, ես ուզում եմ անցկացնել իմ Երկինքը՝ բարիք գործելով երկրի վրա»:

«Երբ ես նավահանգստում լինեմ, – նամակներից մեկում գրում է Թերեզը Հայր Բեյլերին, – կսովորեցնեմ Ձեզ, իմ հոգու թանկագի՛ն եղբայր, թե ինչպես պետք է նավարկեք աշխարհի փոթորկահույզ ծովի վրա վստահությամբ ու սիրով մի մանկան, ով գիտի, որ իր Հայրը սիրում է իրեն և չի կարող իրեն մենակ թողնել վտանգի ժամին»:

Ամսավերջին Թերեզը ծաղիկների մի փոքրիկ փունջ է ուղարկում Գերեններին, որին կցված գրությամբ մեջ ասում է. «Փոքրիկ Թերեզը նվերներ է ուղարկում իր բոլոր հարազատներին (ավա՛դ, դրանք ծաղիկներ են՝ նույնքան վաղանցուկ, որքան ինքը...)»:

Թերեզը շնչակտուր էր լինում: Եվ այս ծանր վիճակում նրան են հասնում իր մասին որոշ քույրերի շրջանում տարածվող բամբասանքները, թե՛ «Այդ ինչո՞ւ են խոսում քույր Թերեզի մասին, ինչպես մի Սրբի... Նա առաքինի է եղել, ճիշտ է, բայց դա խոնարհության

և հատկապես՝ տառապանքի միջոցով ձեռք բերված առաքինությունն չէր»... Թերեզն, այս լսելով, ասում է. «Եվ ես, որ այդքան տառապել եմ իմ ամենավաղ մանկությունից ի վեր... Ա՛խ, որքա՛ն օգտակար է ինձ տեսնել մարդկանց կարծիքը մահվան պահին...»:

Հուլիսի 28-ին Թերեզի առողջական վիճակը սկըսում է կտրուկ վատթարանալ: Բժիշկը մտածում է, թե նա չի լուսացնի գիշերը: Հիվանդասենյակի կողքի սենյակում, որտեղ քնում էր Սելինը, պատրաստում են հուղարկավորության համար անհրաժեշտ ամեն բան, ինչը, որքան էլ փորձում են ծածուկ կազմակերպել, նկատում է Թերեզը, սակայն ժպիտով ընդունում: Հուլիսի 30-ին նա վերջապես ստանում է այդքան ըսպասված Վերջին օծումն ու Հաղորդությունը: Հաջորդ օրը Մարի Գերենի՝ հորը գրած նամակից կարդում ենք. «Շատ հուզիչ էր, վստահեցնում եմ քեզ, տեսնել մեր փոքրիկ հիվանդին մշտապես իր հանդարտ ու պարզ արտահայտությամբ: Շատերն հեծկլտացին, երբ նա ներողություն խնդրեց ողջ միաբանությունից: Նա շարունակում է նույն կերպ այրվել ջերմությունից և տանջվում է շնչարգելությունից ու կողի ցավերից: Մի խոսքով, նա շատ, շատ հիվանդ է, և կարծում եմ՝ լավ կլինի, եթե հետաձգեք դեպի Վիշի ձեր ճամփորդությունը, քանի որ նա այսպես շատ օրեր չի կարող դիմանալ... Անհնար է պատկերացնել, թե նա որքան երջանիկ է, որ մահանում է: Նա նման է փոքրիկ

երեխայի, ով իր ողջ սրտով ուզում է գնալ վերագտնել իր Հորը: Մենք երբեք չենք տեսել մեկին, ով այսպես խաղաղ կմահանար... Եվ երբ նրան ասում ենք. «Դուք հավանաբար այսինչ տոնի օրը կմահանաք...», նա մեզ պատասխանում է. «Ես կարիք չունեմ մահանալու համար որևէ տոնական օր ընտրելու, որովհետև իմ մահվան օրն ինձ համար բոլոր տոնական օրերից ամենամեծը կլինի...»»:

Օգոստոսի 17-ին, երբ բժիշկ դը Կոռնիերն արձակուրդում էր, Թերեզին է այցելում Ֆրանսիս Լա Նելը՝ Ժաննայի ամուսինը, ով նույնպես բժիշկ էր: Այցելությունից հետո նա գրում է Իսիդոր Գերենին. «Ի՛նչ երկնային դեմք: Ի՛նչ հրեշտակ՝ շողշողուն ժպիտով: Լաց լինելու աստիճան հուզված էի, երբ խոսում էի նրա հետ՝ բռնելով ջերմությունից այրվող նրա թափանցիկ ձեռքերը: Թոքերը լսելուց հետո նրան նստեցրի իր բարձերի վրա: «Շուտով կգնա՞մ բարի Աստծուն տեսնելու», – ասաց նա: «Դեռ ոչ, իմ թանկագի՛ն քույրիկ, բարի Աստված կամենում է, որ Դուք դեռ մի քանի շաբաթ էլ սպասեք, որպեսզի Ձեր պսակն ավելի գեղեցիկ լինի Երկնքում»: «Քանի՞ օրից ես Երկինք կգնամ»: «Ձեր հիվանդության դեպքում, քույրի՛կս, շատ դժվար է ասել: Մի քանի շաբաթից, մի ամսից, հնարավոր է՝ ավելի, մինչև մի բան չպատահի, մինչև Դուք շատ չըշտապեք գնալ տեսնել բարի Աստծուն»: «Եթե Նա կամենում է, ես կսպասեմ: Փոխանցեք իմ քեռուն և քե-

ռակնոջը, թե որքան եմ նրանց սիրում, համբուրեք նրանց իմ փոխարեն, ինչպես նաև՝ Լեոնիին ու Ժաննային: Երկնքից ես միշտ ձեզ հետ կլինեմ»: Ես կես ժամի չափ Սելինի և մայրապետի հետ նրա կողքին մնացի: Դուրս գալիս նրան նորից համբուրեցի, և նա մինչև դուռն ինձ ուղեկցեց իր ժպիտով, որը երբեք չեմ մոռանա: Աջ թոքն ամբողջությամբ կորսված է, ձախն ախտահարված է ներքևի մեկ երրորդով...»:

Շուտով ախտահարումը մյուս օրգանների վրա տարածվելու վտանգ է առաջանում: Նա ամեն շնչի հետ անասելիորեն տանջվում է, ցավերը «խելագարվելու աստիճան են»։ «Ա՛խ, Մայրի՛ կս, ի՞նչ կլինեն ինձ հետ, եթե բարի Աստված ինձ ուժ չտար»: «Քույրիկնե՛րըս, աղոթե՛ք խեղճ մահամերձ հիվանդների համար: Եթե իմանայի՞ք, թե ինչ է կատարվում... Որքա՛ն քիչ է մնում, որ կորցնես համբերությունդ...»: Հետագայում քույրը՝ Սելինը, գրում է. «Ցավազրկողները, որ մինչ այդ ներս էին մտնում մենաստանի դռներից, այդ ժամանակ արգելված էին՝ որպես ամոթալի բան»:

Օգոստոսի վերջին Թերեզի մահճակալը տեղափոխում են հիվանդասենյակի մեջտեղը, որպեսզի նա պատուհանից կարողանա նայել սքանչելի պարտեզին և այն ծաղիկներին, որոնք նա այդքան սիրում էր մանկությունից ի վեր: Մի անգամ կեսօրին մոտ նա նայում է խաղողի վազերին, որ պարուրել էին մարգագետնի վերջում գտնվող մենախցերից մեկը, և ա-

սում. «Այ տեսնո՞ւմ եք այնտեղ ներքևում այն սև փոսը, որտեղ այլևս ոչինչ չի երևում: Դրա նման մի փոսում է, որ գտնվում եմ ես հոգեպես ու մարմնապես: Ա՛խ, այո՛, ի՛նչ խավար է: Բայց ես այնտեղ խաղաղության մեջ եմ»:

Օգոստոսի 30-ին Սելինը մի վերջին անգամ լուսանկարում է քրոջը: Լուսանկարելու ողջ իրարանցման ընթացքում Թերեզը նայում էր պարտեզին: Քույր Մարին, որ այդ ժամանակ այգին էր խնամում, խոսելով նրա հետ, ասում է. «Ահա ալպյան վարդենու չորացող մի թուփ. հիմա պոկեմ այն»: «Ա՛խ, քո՛ւյր Մարի, – աղերսող ձայնով ասում է Թերեզը, – ես Ձեզ չեմ հասկանում... լավ, հանուն ինձ, որ մահանում եմ, խնդրում եմ Ձեզ, թույլ տվեք, որ ապրի այդ խեղճ վարդենին...»: Թեև նա ստիպված է լինում կրկնել խընդրանքը, բայց վերջիվերջո այն կատարում են: Հետագայում այդ ծաղկաթուփը պարտեզում միակն էր, որ չչորացավ, և այսօր էլ այն զարդարում է Լիզյոյի Կարմելի մենաստանը:

Հերթական անգամ Թերեզին ստուգելուց հետո Ֆրանսիսը հայտնում է, որ մնացած միակ թոքն այլևս միայն կիսով չափ է գործում. «Նույն գեղեցիկ երկնագույն աչքերն էին, – ասում է նա Թերեզի քեռականոջը, – և նա ժպտաց, երբ ասացի, որ շուտով Երկինք է գնալու»...

Սեպտեմբերի 8-ին՝ Տիրամոր Ծննդյան տոնի օրը,

Թերեզը դողացող ձեռքով գրում է իր վերջին աղոթքը. «Օ Մարիա՛մ, եթե ես լինեի Երկնքի Թագուհին, իսկ Դու լինեիր Թերեզը, ես կուզեի լինել Թերեզը, որպեսզի Դու լինեիր Երկնքի Թագուհին.....»:

Սեպտեմբերի կեսերին ցավերն այնքան են սաստկանում, որ բժիշկը խորհուրդ է տալիս մորֆին ներարկել, սակայն մայրապետը հրաժարվում է: Նրա ոտքերը սկսում են այտուցվել, ինչը խոսում էր սրտի աշխատանքի խափանման մասին:

«Եթե հավատ չունենայի, առանց մի վայրկյան իսկ հապաղելու ինքնասպան կլինեի...», – ասում էր Թերեզը: «Ես նման եմ հոգնած, ուժասպառ մի ճամփորդի, ով ընկնում է՝ հասնելով իր ճամփորդության ավարտին: Այո, բայց ես բարի Աստծու գիրկն եմ ընկնում...»:

Սեպտեմբերի 28-ին Թերեզը սկսում է շնչահեղձ լինել. նա միայն կցկտուր խոսքեր է կարողանում արտաբերել. «Մայրի՛կ... երկրի օդն ինձ չի բավականացնում. ե՞րբ բարի Աստված ինձ կտա երկնայինը...»:

Հաջորդ օրը սկսվում է հոգեվարքը: Նա սարսափելիորեն խոխոացնում է... Մայրապետը հավաքում է բոլոր քույրերին, որոնք, մահճակալի կողքին խմբվելով, սկսում են աղոթքներ կարդալ: Կեսօրին Թերեզը հարցնում է մայրապետին.

– Մայրի՛կ, սա հոգեվա՞րքն է... Ի՞նչ պետք է անեմ մահանալու համար: Ես երբեք չեմ կարողանա մահա-

նալ...

Բժշկի այցելությունից հետո նա նորից է հարցնում.

– Դա այսօր է, Մայրի՛կ...

– Այո, դատրի՛կա...

– Ի՛նչ երջանկություն կլիներ, եթե հենց հիմա մահանայի...

Քիչ անց՝

– Երբ ամբողջովին շնչահեղձ կլինեմ... Այլևս չեմ կարողանում... Ա՛խ, թող աղոթե՛ն ինձ համար... Հիսո՛ւս, Մարիա՛մ: Այո, ես ուզում եմ, ես իսկապես ուզում եմ...

Երեկոյան գալիս է Հայր Ֆոկոնը և կատարում մեղքերի թողության կարգը: Հիվանդասենյակից նա շատ հուզված է դուրս գալիս. «Ի՛նչ սքանչելի հոգի է: Նա առաքինության մեջ հաստատված է երևում», – ասում է նա: Այդ գիշեր Սելինը և Մարին, չնայած Թերեզի ընդդիմանալուն, արթուն են մնում նրա մահճակալի մոտ: Գիշերը չափազանց տառապալից է անցնում:

Սեպտեմբերի 30-ին՝ հինգշաբթի օրը, Պատարագի ընթացքում բոլոր երեք քույրերը մնում են նրա կողքին: Թերեզն հազիվ է շնչում և անասելիորեն տանջվում է: Մի պահ նա ձեռքերը միացնում է ու նայում Տիրամոր արձանիկին.

– Ա՛խ, ես ջերմագին աղոթեցի Նրան... Սակայն սա իրական հոգեվարք է՝ առանց մխիթարության որևէ

նշույլի:

Օրվա երկրորդ կեսին Թերեզը հանկարծ բարձրանում նստում է անկողնու մեջ, ինչը մինչ այդ չէր հաջողվում անել:

– Տեսե՛ք, թե որքան ուժ ունեմ այսօր... Ոչ, չեմ մահանա... Դեռ ամիսների ուժ ունեմ, գուցե՝ տարիների...

Ականատեսների խոսքով Թերեզի մոտ այդ ժամանակ «ամենասարսափելի հոգեվարքի վերջին բռնկումներն էին»: Նրա կյանքի վերջին ժամերի մասին կարդում ենք Մայր Ազնեսի նոթատետրից:

– Ես այլևս չեմ հավատում ինձ համար մահվան... Ես հավատում եմ միայն տառապանքին...

– Օ Աստվա՛ծ իմ...

– Ես սիրում եմ բարի Աստծուն...

– Ո՛վ իմ բարի Տիրամայր, ինձ օգնությա՛ն արի...

– Եթե սա հոգեվարքն է, ապա ի՞նչ է մահը...

– Ա՛խ, իմ բարի՛ Աստված... Այո, Նա շատ բարի է, ես Իրեն շատ բարի եմ համարում...

Նայելով Տիրամորը՝

– Ա՛խ, Դու գիտես, որ ես շնչահեղձ եմ լինում...

– Աստվա՛ծ իմ, խղճա՛ Քո խեղճ փոքրիկ դստերը... Խղճա՛ նրան...

– Ախ իմ Մայրի՛կ, վստահեցնում եմ Ձեզ, որ բաժակը մինչև պռունկը լցված է...

– Բայց բարի Աստված ինձ չի թողնի, վստահա-

բա՛ր...

– Նա ինձ երբեք չի թողել:

– Այո՛, Աստվա՛ծ իմ, այն ամենը, ինչ կկամենաս, բայց խղճա՛ ինձ...

– Քույրիկնե՛րս, քույրիկնե՛րս, աղոթե՛ք ինձ հա-
մար...

– Աստվա՛ծ իմ, Աստվա՛ծ իմ, Դո՛ւ, որ այդքան
բարի ես...

– Ա՛խ, այո՛, Դու բարի՛ ես, ես գիտեմ դա...

– Ա՛խ, Մայրի՛կ, շուտով ներկայացրե՛ք ինձ Տիրա-
մորը. ես մի բալիկ եմ, որն այլևս չի դիմանում... Պատ-
րաստեք ինձ մահանալու...

– Այո, ինձ թվում է՝ ես միշտ միայն ճշմարտութ-
յունն եմ փնտրել:

– Այն ամենը, ինչ գրել եմ տառապելու իմ ցան-
կության մասին, ա՛խ, դա, այնուամենայնիվ իսկապես
ճշմարիտ է...

Մի փոքր անց՝

– Երբեք չէի հավատա, թե հնարավոր է այսքան
տառապել... երբե՛ք, երբե՛ք:

Ժամը հինգի մոտ նրա դեմքը հանկարծ այլակերպ-
վում է: Սկսվում է վերջին հոգեվարքը: Հավաքվում են
բոլոր քույրերը: Նա լուռ ժպիտով դիմավորում է նը-
րանց՝ ձեռքում պահած Խաչելությունը, որից հայաց-
քը չէր կտրում:

Ավելի քան երկու ժամ ահավոր խռիռոցը պատ-

ռում է կուրծքը: Դեմքը կապտել էր, ձեռքերը՝ դարձել մանուշակագույն, ոտքերը սառն էին, և նա դողում էր ողջ մարմնով: Քրտինքը մեծ կաթիլներով հոսում էր ճակատից ու գլորվում դեպի այտերը: Սելինը նրա տենդը մի փոքր մեղմելու հույսով մի փոքրիկ սառույցի կտոր է դնում նրա չորացած շուրթերին: Թերեզը մեղմ ժպտում է քրոջը՝ ասես վերջին հրաժեշտը տալով նրան:

Ժամը վեցին, երբ հնչում են աղոթքի կանչող զանգերը, նա երկար նայում է Տիրամոր արձանիկին՝ ձեռքում սեղմելով Խաչելությունը: Ժամը յոթից մի քանի րոպե անց մայրապետը արձակում է քույրերին: Թերեզը հառաչում է.

– Մայրի՛կ, սա դեռ հոգեվարքը չէ՞... Ես չե՞մ մահանում...

– Այո, իմ խեղճ փոքրիկ, սա հոգեվարքն է, բայց գուցե բարի Աստված կամենում է երկարաձգել այն մի քանի ժամով:

– Դե ի՛նչ... թո՛ղ... թո՛ղ... Ա՛խ, ես չեի ցանկանա ավելի կարճ տառապել...

Եվ նայելով իր Խաչելությանը՝

– Օ՛, ես սիրո՞ւմ եմ Նրան..... Աստված իմ... ես սիրում եմ Քեզ.....

Սրանք Թերեզի վերջին խոսքերն էին... Այս ասելուց հետո նա մեղմորեն ետ է ընկնում՝ գլուխը թեքելով աջ կողմը: Մայրապետը քույրերին հետ կանչելու

համար շտապ հնչեցնում է հիվանդասենյակի զանգը և հրահանգում բացել բոլոր դռները: Թվում էր՝ Երկրնքում էլ Աստված էր նույնն ասում Իր Հրեշտակներին... Քույրերն հազիվ էին հասցրել ծնկի գալ մահճակալի մոտ, երբ Թերեզի հայացքը հանկարծ պայծառանում է, և դեմքը՝ ստանում նախկին առողջ երանգը: Նրա հայացքը քարանում է Տիրամոր արձանիկից մի փոքր վեր: Ժամացույցի սլաքները ցույց էին տալիս մոտավորապես յոթն անց քսան րոպե: Մարի Գերենը մոմը ձեռքին մոտենում է և լուսավորում Թերեզի դեմքը: Նրա աչքերն անշարժ էին: Սա տևում է մի քանի վայրկյան: Այնուհետև նա փակում է աչքերը... և մեղմ ժպիտով ծնվում Հավիտենության մեջ...

ՔՈՒՅՐԵՐԻ
ՀՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ
(ԾԱՂԿԱՔԱՂ)

ՄԱՅՐ ԱԳՆԵՍԻ
ՀՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ
«ԴԵՂԻՆ ՆՈԹԱՏԵՏՐ»

ԱՊՐԻԼ

Ապրիլի 3-ից սկսած՝ Թերեզը ծանր հիվանդ է: Նա ամեն օր ջերմություն է ունենում ու մարսողության խանգարումներ, հազն ուժգնանում է: Նրան ցավոտ բուժումներ են նշանակում, որոնք մաշկի վրա հեղուկով լցված բուշտեր են առաջացնում: Ապրիլի 6-ից Մայր Ագնեսը սկսում է թղթերի պատառիկների վրա գրի առնել նրա խոսքերը, որոնք ավելի ուշ արտագրում է իր հուշատետրում, որը հետագայում ստանում է «Դեղին նոթատետր» անվանումը:*

6 ապրիլի, 1897 թ.

– Երբ մեզ չեն հասկանում և հանիրավի մեղադրում

* Ամիսների սկզբում բերվող ծանոթագրությունները՝ թարգմանչի:

*Մահվանից հետո Թերեզի մարմինը, համաձայն
ընդունված կարգի, մինչև կիրակի երեկո պահվեց
աղոթասրահում: Այն հողին հանձնվեց երկուշաբթի
օրը՝ հոկտեմբերի 4-ին, Լիզյոյի քաղաքային
գերեզմանատանը:*

են, հանուն ինչի՞ պաշտպանվենք, արդարանանք:
Թողնենք դա և ոչինչ չասենք. այնքան քաղցր է ոչինչ
չասել ու թողնել, որ դատեն մեզ՝ ինչպես կամենում
են... Մենք բնավ չենք տեսնում Ավետարանում, որ
Մարիամ Մագդաղենացին արդարանա, երբ իր քույրն
իրեն մեղադրում է, թե ինքը նստել է Հիսուսի ոտքերի
մոտ և ոչինչ չի անում: Նա բնավ չասաց. «Ա՛խ, Մա՛ր-
թա, եթե դու միայն իմանայի՛ր այն երջանկությունը,
որ ես գգում եմ, և լսեի՛ր այն խոսքերը, որ լսում եմ: Եվ
հետո՝ այդ Հիսուս է ինձ ասել, որ մնամ այստեղ»: Ոչ,
նա նախընտրեց լռել: Ա՛խ այդ օրհնյալ լռությունը, որ
այդքան խաղաղություն է տալիս հոգուն...

18 ապրիլի, 1897 թ.

– Ես միշտ երջանիկ եմ, քանի որ անգամ փոթորկի
մեջ հնար եմ գտնում պահպանելու իմ ներսում խա-
ղաղությունը: Երբ մեկն ինձ պատմում է քույրերի հետ
իր վեճերի մասին, ես փորձում եմ իմ հերթին այս կամ

*Թերեզի ննջման լուրը
«Լը Նորման» օրաթերթում*

Հ. Մ. Հ. Թ.

Կարմելյական միանձնուհիները խոնարհաբար խնդրում են ձեզ հիշել ձեր ջերմեռանդ աղոթքներում իրենց թանկագին քույր Թերեզին՝ Հիսուս Մանկան, որ ննջեց Տիրոջ մեջ 1897 թ.-ի սեպտեմբերի 30-ին՝ 24 տարեկան հասակում, որից 9-ն անցել են վանական կյանքում:

Նրանք նաև հրավիրում են ձեզ՝ մասնակցելու հուղարկավորության Պատարագին, որ տեղի կունենա իրենց մատուռում երկուշաբթի՝ հոկտեմբերի 4-ին, ժամը 9-ին:

ՆՆՋԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՄԲ

*Լիզյոյի՝ Տիրոջ Սուրբ Սրտի և Անարատ Հղության
կարմելյական մեր վանքից:*

«Լը Նորման» օրաթերթի մահախոսականը՝
Թերեզի ննջման կապակցությամբ.
(2 հոկտեմբերի, 1897 թ.)

«Խոր տխրությամբ հինգշաբթի երեկոյան տեղեկացանք Կարմելի Տիրամոր վանքում մի երիտասարդ աղջրկա մահվան մասին, որն աղոթքի ու զոհաբերության մեջ էր անցկացրել իր երիտասարդության ամենագեղեցիկ տարիները: Օրիորդ Մարի-Ֆրանսուազ-Թերեզ Մարտենը տասնհինգ տարեկանում հրաժարվել էր աշխարհից և, իր անձն Աստծուն նվիրելով, դարձել քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան: Նա վերացավ վանքի սուվերում անցկացրած տասը տարվա հրեշտակային կյանքից հետո, և մահը, որ քաղեց նրան ծաղկուն տարիքում՝ վերջ դնելով երկարատև ու դաժան տառապանքներին, արդեն հանգչեցրել է նրա ճակատին, մենք դրա քաղցր վստահությունն ունենք, անմահ պսակը՝ նրա անդադրում ձգտումների առարկան այս աշխարհում:

Հուղարկավորությունը տեղի կունենա երկուշաբթի առավոտյան՝ ժամը 9-ին, Կարմելի մատուռում:

«Լը Նորմանը» իր հարգալից վշտակցությունն է հայտնում քույր Թերեզի ընտանիքին, տիկին Մայրապետին և Կարմելի միանձնուհիներին:

*1898 թ.-ի մարտի 7-ին Բայոյի եպիսկոպոս Ֆլավիեն
Հյուզոնենը թույլտվություն է տալիս տպագրելու
«Մի հոգու պատմություն»-ը:
Դրանից կարճ ժամանակ անց՝ մայիսի 2-ին,
նա մահանում է:*

այն քրոջ դեմ չտրամադրվել: Օրինակ՝ մինչ նրան լքում եմ, պետք է կարողանամ պատուհանից դուրս նայել և ներքուստ զմայլվել երկնքի, ծառերի տեսքով... Հասկանո՞ւմ եք: Քիչ առաջ, քույր X-ի հետ կապված իմ ներքին պայքարի ընթացքում ես հաճույքով նայում էի դաշտում խաղացող գեղեցիկ կաշաղակներին և այնպիսի խաղաղության մեջ էի, ինչպես աղոթքի ժամանակ... Ես շատ եմ պայքարել... շատ եմ հոգնել... Բայց չեմ վախենում պատերազմից: Բարի Աստծու կամքն է, որ պայքարեմ մինչև մահ: Ա՛խ, Մայրի՛կ, աղոթեք ինձ համար...

— Երբ ես աղոթում եմ Ձեզ համար, չեմ ասում «Հայր մեր»-ը կամ «Ավե Մարիա»-ն, այլ սրտի պոռթկմամբ պարզապես ասում եմ. «Օ Աստվա՛ծ իմ, շնորհի՛ր Մայրիկիս ամեն տեսակ լավ բաներ և է՛լ առավել սիրի՛ր նրան, թե կարող ես»:

*1898 թ.-ի հոկտեմբերին լույս է տեսնում «Մի հոգու
պատմության» առաջին հրատարակությունը,
ընդամենը՝ 2000 օրինակով:*

*Այս հրատարակությունն այնքան արագ է սպառվում,
որ շուտով վերջինին հետևում են նորանոր
հրատարակություններ՝ տասնյակ և հարյուր
հազարավոր օրինակներով:*

ՄԱՅԻՍ

*Մայիսին Թերեզի հազն առավել է սաստկանում:
Դարձյալ շարունակվում են ժամանակ առ ժամանակ
կրկնվող տենդի նոպաներն ու բազում սրկումներով
ու այրող միջոցներով ուղեկցվող ցավոտ բուժումները:
Նրան ազատում են իր բոլոր հնազանդություններից,
և նա այլևս չի հաճախում աղոթասրահում կատար-
վող ընդհանրական աղոթքներին, նա դադարեցնում է
նաև նորընծայուհիների փաստացի մեծավորուհու իր
ծառայությունը:*

1 մայիսի, 1897 թ.

– Այդ մահը չէ, որ պետք է գա իմ հետևից, այլ՝ բա-
րի Աստված: Մահն ինչ-որ ուրվական չէ, ինչ-որ ահա-
վոր տեսիլք, ինչպես այն ներկայացնում են նկարնե-

*Մայր Մարի դը Գոնզագի գրառումը՝
«Մի հոգու պատմության» առաջին
հրատարակության նախաբանում*

«Այս քույրը, որ ավելի շատ Երկնքից էր, քան երկրից, քաղվեց աստվածային Այգեպանի կողմից 24 տարեկան և 9 ամսական հասակում, 1897-ի սեպտեմբերի 30-ին: Մեր մեջ իր անցկացրած տարիները մեր հոգիները խրնկավետված են թողնում ամենից գեղեցիկ առաքինություններով, որոնցով կարմելիտուհու կյանքը կարող է լցված լինել... Լինելով խոնարհությամբ, հնազանդությամբ, սիրով, ողջախոհությամբ, հրաժարմամբ և կանոնավորությամբ լեցուն օրինակ՝ նա իրականացնում էր նորընծայուհիների մեծավորուհու դժվարին հնազանդությունը մի խորաթափանցությամբ ու կատարելությամբ, որ հավասարվում էր միայն Աստծու հանդեպ իր ունեցած սիրուն: Մենք հղում ենք թանկագին ձեռագրերին, որոնք խրատում են ողջ աշխարհը՝ մեզ բոլորիս թողնելով ամենից կատարյալ օրինակներ»:

րում: Քրիստոնեականում ասվում է, որ «մահը հոգու և մարմնի բաժանումն է». ընդամենը այդ է...

— Միրտա այսօր ամբողջովին երկնային խաղաղությամբ էր լցվել: Անցած երեկո այնքան էի աղոթել Տիրամորը՝ մտածելով, որ Իր գեղեցիկ ամիսն է սկսու-

*Թերեզի ձեռագրերի հրատարակությունից շատ
չանցած՝ Կարմելի մենաստանը սկսում է բազում
նամակներ ստանալ, որոնք պատմում են Թերեզին
ուղղված աղոթքներով ստացած շնորհների մասին:*

վում:

7 մայիսի, 1897 թ.

– Մեր ընտանիքը երկար չի մնա աշխարհում... Երբ
Երկնքում լինեմ, շուտով կկանչեմ ձեզ... Ա՛խ, ի՛նչ եր-
ջանիկ կլինենք:

—
– Ես հազում եմ ու հազում... Նման եմ գնացքի շո-
գեքարշին, երբ այն մոտենում է կայարանին: Ես
նույնպես կայարանի եմ մոտենում. դա Երկնքի կայա-
րանն է...

15 մայիսի, 1897 թ.

– Ես այլևս ոչինչ չեմ գտնում գրքերում՝ բացի մի-
այն Ավետարանից: Այդ գիրքն ինձ բավարար է: Ես
հիացմունքով եմ լսում Տիրոջ այս խոսքը, որն ինձ ա-
սում է այն ամենը, ինչ պետք է անեմ. «Սովորեցե՛ք
Ինձնից, որ հեզ եմ և սրտով խոնարհ»*, այդժամ ես

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 11.29

*1899 թ.-ի հունվարի 28-ին Լեոնին վերջնականապես
մտնում է Կանի Այցելության վանք, որտեղ հունիսի
30-ին տեղի ունեցած զգեստառության ծեսի
ժամանակ որպես իր վանական անուն է
ընտրում քրոջ անունը՝ Ֆրանսուազ-Թերեզ:*

հանգստանում եմ՝ համաձայն Իր քաղցր խոստման.
«.... և ձեր փոքրիկ հոգիների համար հանգիստ պիտի
գտնեք...»:

— Ես աջ ու ձախ նետում եմ իմ փոքրիկ թռչուններին
այն լավ սերմերը, որ բարի Աստված դրել է իմ
փոքրիկ ձեռքի մեջ: Իսկ հետո թող լինի, ինչ լինելու
է... Ինձ այլևս դրանով չեմ զբաղեցնում: Երբեմն այն-
պես է լինում, ասես ոչինչ չեմ ցանել, մեկ ուրիշ դեպ-
քում էլ այն որոշ բարիք է տալիս: Բայց բարի Աստված
ասում է ինձ. «Տո՛ւր, միշտ տո՛ւր՝ առանց մտածելու
արդյունքի մասին»:

— Վերջիվերջո, ինձ համար մեկ է՝ կապրեմ, թե կը-
մեռնեմ: Ես լավ չեմ հասկանում, թե ավելի ինչ կունե-
նամ մահվանից հետո, որ արդեն իսկ չունեմ այս
կյանքում: Ես կտեսնեմ բարի Աստծուն, ճիշտ է, բայց
ես արդեն իսկ ամբողջովին Իր հետ եմ այս աշխար-
հում:

1900 թ.-ի փետրվարի 13-ին 52 տարեկանում գրիպից անակնկալ մահանում է Սելին Ֆուրնեն՝ Թերեզի քեռակինը: Նա մեծ նվիրում ուներ Թերեզի հանդեպ և մահվան մահճում մշտապես աղոթում էր նրան:

19 մայիսի, 1897 թ.

- *Եվ ուրեմն՝ ինչո՞ւ եք այսօր այդքան ուրախ:*
- Որովհետև այս առավոտ երկու «փոքրիկ» ցավ ունեցա: Օ՛հ, շատ սուր... Ինձ ոչինչ այդպես «փոքրիկ» ուրախություններ չի պարգևում, ինչպես «փոքրիկ» ցավերը...

20 մայիսի, 1897 թ.

- Ես նրան ցույց էի տալիս իր լուսանկարը.*
- Այո, բայց... սա ծրարն է: Ե՞րբ կտեսնենք նամակը: Ա՛խ, որքա՛ն կուզեի տեսնել նամակը...

21–26 մայիսի, 1897 թ.

- Թեոֆան Վենառը շատ էր սիրում իր ընտանիքը, և ես նույնպես իմ «փոքրիկ» ընտանիքը շատ եմ սիրում: Ես չեմ հասկանում այն Սրբերին, ովքեր չեն սիրում իրենց ընտանիքը... Իմ այսօրվա փոքրիկ ընտա-

*1901 թ.-ին «Մի հոգու պատմությունը»
թարգմանվում է անգլերեն ու գերմաներեն,
ավելի ուշ այն թարգմանվում է լեհերեն (1902 թ.),
նիդերլանդերեն (1905 թ.), իտալերեն ու
պորտուգալերեն (1906 թ.), իսպաներեն ու
ճապոներեն (1911 թ.) և այլն: Ներկայում այն
թարգմանված է ավելի քան 50 լեզուներով:*

նիքը, ա՛խ, ես այն շա՛տ եմ սիրում: Ես շատ, շատ եմ
սիրում իմ Մայրիկին...

– Ես պատրաստվում եմ շուտով մահանալ, բայց
ե՞րբ: Ա՛խ, ե՞րբ... Այն չի գալիս... Ես նման եմ մի փոք-
րիկ երեխայի, ում միշտ քաղցրավենիք են խոստա-
նում. նրան հեռվից ցույց են տալիս այն, և հետո, երբ
նա մոտենում է, որ վերցնի, ձեռքը ետ է քաշվում...
Բայց խորքում ես լիովին համակերպվել եմ թե ապրե-
լու, թե մեռնելու, թե ապաքինվելու և թե Սայգոն* գնա-
լու մտքին, եթե բարի Աստված այդպես կամենա:

* Բնօրինակում՝ *Կոչինինսինա (Cochinchine)*, եվրոպական
գրականության մեջ՝ Հարավային Վիետնամի անվանումը՝
ֆրանսիական գաղութարարների իշխանության շրջանում՝
Սայգոն մայրաքաղաքով: Այստեղ Թերեզն ի նկատի ունի
միսիոներական առաքելության մեկնելը:

*1904 թ.-ի դեկտեմբերի 17-ին 69 տարեկանում
քաղցկեղից մահանում է Մայր Մարի դը Գոնզագը:*

– Իմ մահվանից հետո ինձ պետք չէ շրջապատել ծաղիկեպսակներով, ինչպես Մայր Ժենևիևին: Նրանց, ովքեր կցանկանան այդպես անել, կասեք, որ ես կնախընտրեի՝ նրանք այդ գումարով փոքրիկ սևամորթների փրկագներին: Սա է, որ ինձ հաճելի կլիներ:

– Որոշ ժամանակ առաջ ես ինձ շատ անհարմար էի զգում թանկարժեք դեղամիջոցներ ընդունել, բայց հիմա ինձ համար բոլորովին նշանակություն չունի, ընդհակառակը: Դա այն բանից հետո էր, երբ Սուրբ Գերտրուդի վարքում կարդացի, որ նա ուրախանում էր դրանից՝ ասելով, որ այդ ամենը կծառայի նրանց, ովքեր բարին են անում մեզ: Նա հիմնվում էր մեր Տիրոջ այն խոսքի վրա, թե՝ «Քանի որ Իմ այս փոքր եղբայրներից մեկին արեցիք այդ՝ Ի՛նձ համար արեցիք»^{*}:

– Ես համոզված եմ, որ դեղամիջոցներն անգոր են ինձ բժշկել, բայց ես պայման եմ կնքել բարի Աստծու հետ, որ Նա դրանցից օգուտ կքաղի խեղճ հիվանդ միսիոներների համար, ովքեր ոչ ժամանակ ունեն իրենց

^{*} Ավետարան ըստ Մատթեոսի 25.40

*1905 թ.-ի ապրիլի 14-ին թոքախտից 34 տարեկանում
մահանում է Թերեզի զարմուհին՝ Մարի Գերենը:*

խնամելու, ոչ էլ՝ միջոցներ: Ես խնդրում եմ Նրան իմ փոխարեն նրանց բժշկել իմ ընդունած դեղերով ու այն հանգստով, որ ինձ ստիպում են առնել:

– Ինձ այնքան են ասել, թե ես համարձակ եմ, և դա այնքան հեռու է ճշմարտությունից, որ ես ասացի ինքրս ինձ. «Լավ, բայց այդ դեպքում չպետք է թույլ տալ, որ բոլորը սուտ դուրս գան...»: Եվ ես մտադրվեցի Տիրոջ շնորհիվ ձեռք բերել այդ համարձակությունը: Ես վարվեցի ինչպես ռազմիկ, ով, լսելով, որ գովաբանվում է իր քաջության համար, և շատ լավ իմանալով, որ ինքն ընդամենը մի վախկոտ է, ի վերջո ամաչում է գովասանքներից և ուզում է արժանանալ դրանց:

26 մայիսի, 1897 թ.

Համբարձման նախօրյակ

– Այս առավոտ՝ թափորի ժամանակ, ես Սուրբ Հովսեփի մենախցում էի և պատուհանից նայում էի դեպի հեռուն՝ պարտեզում գտնվող համայնքին: Կատարյալ տեսարան էր սպիտակ թիկնոցներով միանձնուհիների այդ թափորը: Այն ինձ մտածել տվեց Երկնքում

*Իսիդոր Գերենի հրաժեշտի վերջին նամակը՝
դստերը՝ Մարի Գերենին
(14 ապրիլի, 1905 թ.)*

*Իսիդոր Գերենից՝ իր դուստր Մարիին
1905 թ.*

*Իմ շատ սիրելի փոքրիկ հրեշտա՛կ,
Ես քեզ օրհնում եմ ու շնորհակալություն հայտնում
այն ողջ երջանկության համար, որ դու տվել ես ինձ: Ես
տխուր չեմ: Այս առավոտ ես ընդունեցի Տիրոջը և տվեցի
քեզ իմ վերջին համբույրը Իր պաշտելի Սրտում:*

*Թող Մարիամը՝ Վշտերի Մայրը, քեզ Իր գիրկն առնի
և դուրս հանի այս թշվառ աշխարհից, ուր դու այդքան
տառապել ես:*

*Քո հայրը՝
Ի. Գերեն*

կույսերի թափորի մասին: Շագանակենիների ծառու-
դու մոտից շրջվելու ժամանակ ես տեսա ձեզ բոլորիդ՝
կիսով չափ ծածկված բարձր խոտերով ու մարգագետ-
նի հրանուկներով: Տեսարանն ավելի ու ավելի հիաս-
քանչ էր դառնում: Բայց ահա այդ միանձնուհիների
մեջ տեսա մեկին՝ ամենից անուշիկին, ով նայեց իմ
ուղղությամբ և առաջ թեքվեց ժպտալով՝ ի նշան ինձ

*1907 թ.-ի հոկտեմբերի 15-ին Բայոյի եպիսկոպոսը
Լիզյոյի կարմելիտուհիներին խնդրում է գրի
առնել իրենց հուշերը Թերեզի մասին:*

Ճանաչելու: Դա իմ Մայրիկն էր... Ես անմիջապես հիշեցի երազս՝ Մայր Աննայի ժպիտն ու գուրգուրանքը, և նույն քաղցր զգացողությունն ինձ հեղեղեց: Ես ասացի ինքս ինձ. «Ուրեմն այսպես են Սրբերն ինձ նայում, սիրում, ժպտում բարձրից և հրավիրում իրենց միանալու...»: Այդ ժամանակ հոսեցին արցունքները... Տարիներ ի վեր ես այդքան լաց չէի եղել: Ա՛խ, բայց դժբախդա՛նք քաղցր արցունքներ էին...

27 մայիսի, 1897 թ.

Համբարձում

– Ես իսկապես ուզում եմ «շրջափերական»^{*} ունենալ, որովհետև միշտ մտածել եմ, որ պետք է հասնուցեմ ննջեցյալների հիշատակման այն արարողությունների դիմաց, երբ ամեն կարմելիտուհի պետք է աղոթի ինձ համար: Ես այդքան էլ լավ չեմ հասկանում, թե ինչու ոմանք չեն ցանկանում «շրջափերական» ունենալ, ախր այնքան քաղցր բան է իրար ճանաչելը և

^{*} Խոսքը հետմահու շրջափերականի մասին է:

*1908 թ.-ի մայիսի 26-ին չորսամյա Ռեն Ֆոկեն բժշկվում է
կուրությունից, երբ ծնողները նրա հետ գալիս են
Թերեզի գերզման՝ ուխտագնացության:
Հետագայում՝ 1921 թ.-ին, ուխտի գալով Թերեզի
գերեզմանին, երբ արդեն բոլոր հույսերը սպառվել
էին, կուրությունից կբժշկվի նաև վեցամյա Էդիթ
Գասիոնը՝ ապագա հանրահայտ երգչուհի
Էդիթ Պիաֆը:*

մի փոքր իմանալը նրանց, ում հետ պետք է ապրենք
հավիտյան:

– Ես բոլորովին չեմ վախենում այս հիվանդության
վերջին տանջանքներից ու ցավերից, որքան էլ դրանք
մեծ լինեն: Բարի Աստված ինձ միշտ օգնության է հա-
սել, Նա ինձ օգնել և, ձեռքս բռնած, առաջնորդել է ա-
մենավաղ մանկությունիցս ի վեր... Ես Նրա վրա եմ իմ
հույսը դրել: Ես վստահ եմ, որ Նա մինչև վերջ կշա-
րունակի ինձ օգնել: Ես իսկապես, կարող է, տանջվեմ
իսպառ, բայց երբեք տառապանքը չափից շատ չի լի-
նի, ես վստահ եմ դրանում:

– Ես չեմ ուզում մահանալ ավելի շատ, քան ապրել,
այսինքն՝ եթե ընտրելու լինեի, ապա կնախընտրեի
մահանալ, բայց քանի որ այդ բարի Աստված է, որ

*1909 թ.-ի մայիսի 22-ից հունիսի 12-ը Բայոյի
թեմում սկսվում է Թերեզի կյանքն ուսումնասիրող
նախնական ընթացակարգը՝ «Փոքր ընթացակարգը»:*

ընտրում է իմ փոխարեն, ես նախընտրում եմ այն, ինչ
Ինքն է կամենում: Ինչ Նա անում է, այդ է, որ ես նախ-
ընտրում եմ:

– Տարիքը ոչինչ է բարի Աստծու աչքին, և ես միան-
գամայն կհաջողեի փոքրիկ երեխա մնալ, անգամ եթե
շատ երկար ապրելու լինեի:

– Ես միշտ ամեն բանի լավ կողմն եմ տեսնում:
Կան մարդիկ, ովքեր ամեն ինչ անում են, որպեսզի ի-
րենց հնարավորինս ցավ պատճառեն: Իմ պարագա-
յում հակառակն է: Եթե ես չեմ ունենում այլ բան, քան
տառապանքը, եթե երկինքն այնքան մութ է լինում, որ
ամպերի մեջ որևէ բաց տեղ չեմ տեսնում, դե ինչ, ես
դա եմ դարձնում իմ ուրախությունը... Ես այն դարձ-
նում եմ... զա՛րդ, ինչպես հայրիկի փորձությունները,
որոնք ինձ թագուհուց ավելի փառավոր դարձրին:

– Հիշում եմ, որ Բյուսոնեում հարևան մի երեքամյա
փոքրիկ աղջնակ, լսելով, որ մյուս երեխաներն իրեն
կանչում են, ասում էր իր մայրիկին. «Մայրի՛կ, նրանք

*1909 թ.-ի սեպտեմբերի 28-ին լյարդի
հիվանդությունից 68 տարեկանում մահանում է
Իսիդոր Գերենը:*

կանչո՛ւմ են ինձ, թող՝ գնա՛մ, խնդրում եմ... նրանք
կանչո՛ւմ են ինձ...»: Դե ինչ, թվում է՝ այսօր փոքրիկ
հրեշտակները կանչում են ինձ, և ես այդ փոքրիկ աղջ-
նակի պես ասում եմ Ձեզ. «Թողեք գնամ ուրեմն. նը-
րանք կանչում են ինձ...»: Ես նրանց չեմ լսում, բայց
զգում եմ:

29 մայիսի, 1897 թ

– Ես, իսկապես, այլևս բաց չեմ, ինչպես մանկութ-
յանս տարիներին, ամեն ցավի առաջ: Ես նման եմ հա-
րություն առածի, ես այլևս այնտեղ չեմ, ուր նրանք
կարծում են... Ա՛խ, մի՛ անհանգստացեք ինձ համար,
քանի որ ես հասել եմ նրան, որ այլևս չեմ կարող տա-
ռապել, որովհետև բոլոր տառապանքները քաղցր են
ինձ համար:

30 մայիսի, 1897 թ

*Այսօր նա ինձ խոստովանեց, որ իր արյունոտ հա-
զը նկատել է դեռ 1896-ի Ավագ հինգշաբթի օրը: Երբ*

*1910 թ.-ին Կարմելի մենաստանը
հանգանակությունների շնորհիվ գնում է
Մարտենների՝ Սեն-Բլեզ փողոցի վրա գտնվող
առանձնատունը, որտեղ ծնվել էր Թերեզը:*

*Այս ընթացքում Կարմելի մենաստանը հազարավոր
նամակներ է ստանում աշխարհի տարբեր անկյուններից:*

նրան հայտնեցի, թե ինչ մեծ ցավ եմ զգում, որ անմիջապես չեմ տեղեկացվել, նա հնարավորինս փորձեց սփռնել ինձ և երեկոյան գրեց այս երկտողը.

«Մի՛ անհանգստացեք, թանկագին՝ Մայրիկ, այն պատճառով, որ Ձեր դստրիկը, թվում է, ինչ-որ բան է թաքցրել Ձեզնից, քանի որ Դուք լավ գիտեք, որ եթե նա Ձեզնից թաքցրել է ծրարի մի փոքրիկ անկյուն, ապա երբեք նամակի որևէ տող չի թաքցրել: Եվ ուրեմն՝ Ձեզնից լավ ո՞վ գիտի այդ փոքրիկ նամակ, որը Դուք այդքան սիրում եք: Մյուսներին միանգամայն կարելի է ծրարն իր բոլոր կողմերից ցույց տալ, քանի որ նրանք միայն այդ կարող են տեսնել, բայց Ձե՛զ... Ա՛խ, Մայրի՛կ, Դուք այժմ գիտեք, որ այդ Ավագ հինգշաբթի օրն էր, երբ Հիսուս սկսեց մի փոքր պատռել Ձեր փոքրիկ նամակի ծրարը. Դուք ուրախ չե՞ք, որ Նա պատրաստվում է կարդալ այդ նամակը, որը Դուք գրում եք քսանչորս տարի: Ա՛խ, եթե իմանայիք, թե նա ինչպես

*1910 թ.-ի մայիսի 23-ից հունիսի 12-ը
սկսվում է Կաթուղիկ եկեղեցու կողմից
Թերեզի ձեռագրերի քննությունը:*

կկարողանա պատմել Նրան Ձեր սիրո մասին մի ողջ
հավերժություն...»:

– Դուք հավանաբար շատ կտանջվեք մահանալուց
առաջ...

– Ա՛խ, մի՛ անհանգստացեք, ես դրա այնքա՛ն մեծ
ցանկություն ունեմ...

ՀՈՒՆԻՍ

Հունիսի առաջին օրերին Թերեզի առողջությունը
կտրուկ վատթարանում է: Կողում նյարդային ուժգին
ցավեր են սկսվում: Նա անընդհատ փսխում է, իսկ
հազի նոպաները՝ շարունակվում: Թերեզն այլևս ա-
խորժակ չունի և չափազանց հյուծված է: Բժիշկը կաթ-
նային սննդակարգ է նշանակում՝ լրացնելու սննդա-
յին անբավարարությունը: Մայր Ազնեսը Մայր Մարի
դը Գոնգազից թույլտվություն է ստանում, որպեսզի
Թերեզն ավարտի իր ինքնակենսագրությունը, և հու-
նիսի 4-ից՝ նա սկսում է գրել իր ձեռագրի վերջին մա-
սը՝ «Ձեռագիր Գ»-ն: Ամսի 5-ից մայրապետը Թերեզի

*1910 թ.-ի օգոստոսին սկսվում է Թերեզի երանացման
Թեմական ընթացակարգը, որն ավարտվում է հաջորդ
տարվա դեկտեմբերին: Հարցաքննվում են 48 վկաներ:*

*համար վանական համայնքի հետ իննօրյա աղոթքներ
է սկսում՝ նվիրված Հաղթանակաց Տիրամորը: Ամսվա
երկրորդ կեսին Թերեզի վիճակը մի փոքր բարելավ-
վում է, սակայն ամսի 25-ից սկսած՝ տենդն ու կողի
ուժգին նյարդային ցավերը դարձյալ վերադառնում
են: Հունիսի 7-ին քույր Ժեննիկը (Սելինը) լուսանկա-
րում է իր քրոջը՝ պատրվակ բերելով Մայր Մարի դը
Գոնգագի անվանակոչության առաջիկա տոնը, սա-
կայն Թերեզն հասկանում է, որ դա իր «մոտալուտ
մահվան առնչությամբ» է, ինչպես գրում է այդ մասին
իր նամակներից մեկում:*

4 հունիսի, 1897 թ.

*Նա մեզ իր հրաժեշտի խոսքերն էր հղում քույր Ժե-
նիկի խցում, որ բացվում էր դեպի հավաքույթների
սրահի կողքին գտնվող մեծ պատշգամբը: Նա պառկել
էր քույր Ժեննիկի ծղոտե ներքնակին: Այդ օրը նա, թը-
վում է, այլևս չէր տանջվում, և դեմքն ասես կերպա-
րանափոխվել էր: Մենք չէինք կարողանում դադարել
նայել նրան և լսել նրա անուշ խոսքերը:*

1910 թ.-ի սեպտեմբերի 6-ին կատարվում է Թերեզի մասունքների առաջին արտաշիրիմումը: Գործընթացը, որն ընթանում էր հարյուրավոր մարդկանց ներկայությամբ, ղեկավարում էին բժիշկներ Ալեքսանդր դը Կոռնիերը և Ֆրանսիս Լա Նելը՝ Ժաննայի ամուսինը: Ճանաչման պաշտոնական ընթացակարգից հետո մասունքները վերահուղարկավորվում են նախկին գերեզմանի կողքին՝ կապարակնքված կրկնակի դագաղի մեջ:

– Ես խնդրել եմ Տիրամորը, որ այլևս չլինեմ այդքան հոգնած ու տկար, ինչպես այս բոլոր օրերին էի. ես իսկապես զգում էի, որ ձեզ ցավ եմ պատճառում: Այս երեկո Նա լսեց ինձ:

— Ա՛խ, քույրիկնե՛րս, որքա՛ն երջանիկ եմ ես: Զգում եմ, որ շուտով մահանալու եմ, ես հիմա վստահ եմ դրանում: Զգարմանաք, եթե ձեզ չհայտնվեմ իմ մահվանից հետո, և դուք չտեսնեք որևէ արտասովոր բան, որ կհուշեր իմ երջանկության մասին: Հիշեք, որ այդ է իմ «փոքր ճանապարհը»՝ ոչինչ չցանկանալ տեսնել: Դուք լավ գիտեք, թե ես ինչ եմ այդքան հաճախ ասել բարի Աստծուն, Հրեշտակներին ու Սրբերին՝ որ իմ ցանկությունը չէ տեսնել Նրանց այստեղ՝ երկրի վրա...

*1912 թ.-ին հրատարակվում է Թերեզին վերագրվող
հրաշքների առաջին ժողովածուն: 1926 թ.-ին ժողովածուն
կազմված էր արդեն 7 հատորից, որոնցում ներկայացված
էին 3552 հրաշքների նկարագրություններ:*

– Հրեշտակները կգան Ձեր ետևից, – ասաց քույր
Ժեննիկը: – Ա՛խ, թերևս մենք իսկապես կուզեինք
տեսնել նրանց...

– Ես չեմ կարծում, թե դուք կտեսնեք նրանց, բայց
դա չի խանգարի նրանց այնտեղ լինել... Այնուամե-
նայնիվ, ես իսկապես կցանկանայի գեղեցիկ մահ ու-
նենալ, որպեսզի մխիթարեի ձեզ: Ես սա խնդրել եմ
Տիրամորը:

– Այս երեկո ես կարողացա ձեզ մի փոքր մխիթա-
րել ու լավ լինել, բայց չպետք է ակնկալել, որ ինձ այս-
պես կտեսնեք մահվան պահին...

– Մի՛ տխրեք, քույրիկներ՝ րա, եթե ես շատ տանջվեմ
իմ մահվան ժամանակ, և իմ մեջ երջանկության որևէ
նշույլ այդ պահին չտեսնեք, ինչպես ձեզ արդեն ասա-
ցի: Մեր Տերը մահացավ որպես Սիրո զոհ, և տեսեք,
թե ինչպիսին էր Նրա հոգեվարքը... Այս ամենը ոչնչի
մասին չի խոսում:

1914 թ.-ի հունվարի 10-ին Պիոս X Պապը Թերեզի սրբադասման գործընթացը բացառության կարգով արագացնելու հրաման է տալիս (սովորաբար դրա համար պետք էր մահվանից հետո սպասել 50 տարի): Նույն տարվա հունիսի 10-ին նա ստորագրում է սրբադասման գործընթացը սկսելու հրամանագիրը՝ Թերեզին անվանելով «Արդի ժամանակների մեծագույն Սուրբ»:

Մի փոքր անց, նրա հետ մենակ մնալով և տեսնելով, որ դարձյալ շատ է տանջվում, ասացի.

– Դե ինչ, Դուք ուզում էիք տառապել. բարի Աստված դա չի մոռացել:

– Ես ուզում էի տառապել, և Աստված լսեց ինձ: Արդեն քանի օր է շատ եմ տանջվում: Մի առավոտ Հաղորդությունից հետո իմ գոհարանության աղոթքի ժամանակ ես ասեա զգացի մահվան հոգեվարքը... և՛ առանց որևէ մխիթարության...

5 հունիսի, 1897 թ.

– Մայրի՛կ, այդ Դուք եք, որ պատրաստել եք ինձ իմ առաջին Հաղորդությանը, հիմա էլ պատրաստեք ինձ մահվան...

– Եթե մի առավոտ ինձ մահացած գտնեք, չտխրեք.

*Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքում
բազմաթիվ զինվորականներ՝ առանձին և խմբերով,
ուխտազնացության են գալիս Թերեզի գերեզմանին*

դա նշանակում է, որ Հայրիկս՝ բարի Աստված, պար-
զապես եկել է իմ հետևից:

6 հունիսի, 1897 թ.

– Շնորհակալ եմ Ձեզ, որ խնդրել էիք՝ ինձ մի կտոր
տան Սուրբ Նշխարից: Ես դեռ շատ եմ դժվարանում
այն կուլ տալ: Բայց որքա՛ն երջանիկ էի՝ բարի Աստ-
ծուն իմ սրտում ընդունելու համար: Ես լաց եղա, ինչ-
պես իմ առաջին Հաղորդության օրը:

– Հայր Յուֆը հարցրեց ինձ. «Դու համակերպվե՞լ
ես մահանալու մտքին»: Ես պատասխանեցի. «Ա՛խ,
Հա՛յր իմ, կարծում եմ՝ կարիք կա համակերպվելու
միայն ապրելու մտքին: Մահանալու հետ կապված՝
ես միայն ուրախություն եմ զգում»:

– Մանկությանս տարիներին իմ կյանքի մեծ իրա-
դարձություններն ինձ անհաղթահարելի լեռների պես
էին թվում: Երբ տեսնում էի՝ ինչպես են փոքրիկ աղ-
ջիկները ստանում իրենց առաջին Հաղորդությունը,

*1915 թ.-ի մարտի 17-ին Բայոյում սկսվում է Թերեզի
երանացման Պապական ընթացակարգը:*

Ինքս ինձ ասում էի. «Իսկ ես ինչպե՞ս եմ ստանալու իմ առաջին Հաղորդությունը...»: Ավելի ուշ՝ «Ինչպե՞ս եմ մուտք գործելու Կարմել...»: Իսկ հետո՝ «Ինչպե՞ս եմ ստանալու սքեմը. ուխտ անելու»: Հիմա էլ՝ ինչպես եմ մահանալու...

— Ուզում եմ Ձեզ լուսանկարել՝ մեր Մայրիկին* հաճելին անելու համար:

Նա խորամանկ տեսքով ժպտաց.

— Ավելի շուտ՝ ասեք, որ դա Ձեզ համար է... «Փոքրիկ հյուսիսային քամի, դադարի՛ր փչել: Ինձ համար չէ, այլ՝ իմ ընկերոջ, որ չունի վերարկու...»:

Մենք չէինք ցանկանում նրան ասել, որ այն օշարակը, որը նա խմում էր, խիտունջներից է պատրաստված, որովհետև վախենում էինք, թե նա կարող է զրգվել, քայց նա նկատեց դա և ծիծաղեց մեր անհանգրստության վրա.

— Ինչ կլինի ինձ, եթե խիտունջներից պատրաստված օշարակ խմեմ, քանի դեռ չեմ տեսնում նրանց պոզիկ-

* Մայրապետին

*1915 թ.-ի սեպտեմբերին Թերեզի երանացման
Պապական ընթացակարգին մասնակցելու համար
Լեոնին գալիս է Կարմելի մենաստան և հանդիպում
իր երեք կարմելիտուհի քույրերին:*

ները... Հիմա ես խիստնջներ եմ ուտում բադիկների
պես... Երեկ էլ ջայլամների պես էի վարվում. հում ձը-
վեր էի ուտում...

— Ես ձեզ շա՛տ եմ սիրում, շա՛տ:

*Ես նրան ասացի. «Հրեշտակները կբռնեն Ձեզ, որ
Դուք Ձեր ոտքը քարին չխփեք»*:*

Նա պատասխանեց.

— Ա՛խ, դա լավ կլիներ հենց հիմա, իսկ հետագա-
յում՝ իմ մահվանից հետո, ես խնդիր չեմ ունենա...

7 հունիսի, 1897 թ.

*Կիրակի. գերեզմանատան նստարանին նա մի փո-
քրր նստած մնաց իմ կողքին: Վերջում գլուխը քնքշո-
րեն հենեց իմ կրծքին և կիսաձայն երգեց.*

— Մի՞ թե կմոռանամ քեզ, թանկագին մայրիկ. Ոչ, ոչ,
երբե՛ք.....

* Սաղմոսներ 90, 11–12

*1916 թ.-ի մարտի 19-ին 57 տարեկանում
մահանում է բժիշկ Ֆրանսիս Լա Նելը՝
Թերեզի զարմուհի Ժաննայի ամուսինը:
1909 թ.-ին նա գնել էր Բյուսոնեի առանձնատունը,
և 1913 թ.-ին այն բացվել էր ուխտավորների համար՝
որպես ուխտատեղի:*

Աստիճաններով իջնելիս նա աջ կողմում՝ զկեռենու տակ, մի սպիտակ հավիկ տեսավ, որ իր բոլոր ճուտիկներին թների տակ էր պահել: Մի քանիսը միայն իրենց փոքրիկ գլուխներն էին դուրս հանում: Թերեզը մտախոհ կանգ առավ՝ նրանց նայելու: Որոշ ժամանակ անց ես նրան նշան արեցի, որ պետք է ներս գրնանք: Նրա աչքերն արցունքներով էին լցվել: Ասացի. «Դուք լաց եք լինում...»: Այդ ժամանակ նա ձեռքով փակեց աչքերը՝ էլ առավել արտասվելով և ասաց ինձ.

– Չեմ կարող Ձեզ հիմա բացատրել. շատ հուզված եմ...

Երեկոյան իր խցում, դեմքին մի երկնային արտահայտությամբ, ասաց ինձ.

– Ես լաց եղա՝ մտածելով, որ բարի Աստված գործածեց այդ համեմատությունը՝ մեզ Իր քնքշանքի մասին մտորել տալու համար: Իմ ողջ կյանքում Նա այդ է արել ինձ համար... Նա ինձ ամբողջովին թաքցրել է Իր

*1917 թ.-ի օգոստոսի 9–10 կատարվում է Թերեզի
մասունքների երկրորդ արտաշիրիմումը:*

թների տակ... Ցերեկը, երբ հեռացա Ձեզնից, լալիս էի
աստիճաններով բարձրանալիս, այլևս չէի կարողա-
նում ինձ զսպել և շտապում էի վերադառնալ մեր
խուց: Սիրտս սիրով ու երախտագիտությամբ էր լըց-
վել:

— Տասը տարի առաջ այս օրն էր, որ հայրիկը տվեց
ինձ այս փոքրիկ սպիտակ ծաղիկը, երբ առաջին ան-
գամ պատմեցի նրան իմ կոչման մասին:

(Նա ցույց տվեց ինձ այդ փոքրիկ ծաղիկը):

9 հունիսի, 1897 թ.

Քույր Մարին ասաց.

— Ինչպիսի վիշտ կլինի մեզ համար, երբ Դուք լքեք
մեզ...

— Օ՛, ո՛չ, կտեսնեք, դա վարդերի տարափի պես կը-
լինի:

— Ես նման եմ երկաթգծի կայարանում գտնվող մի
փոքրիկ երեխայի, որ սպասում է իր հայրիկին ու մայ-
րիկին, որպեսզի իրեն գնացք նստեցեն: Ավա՛ղ, նրանք

*1917 թ.-ի հոկտեմբերի 30-ին Բայոյում
ավարտվում է սրբադասման Պապական
ընթացակարգի առաջին փուլը:*

չեն գալիս, և գնացքը մեկնում է... Բայց կան այլ գը-
նացքներ, և ես դրանք բոլորը բաց չեմ թողնի...

11 հունիսի, 1897 թ.

– Ես ինձ չեմ կոտորում՝ իմ «փոքրիկ» կյանքը գրե-
լու համար: Դա նման է կարթով ձուկ բռնելուն. գրում
եմ այն, ինչ գալիս է գրչիս ծայրին:

15 հունիսի, 1897 թ.

– Բարի Աստված կամենում է, որ ես հանձնվեմ
շատ փոքր մանկան նման, ով չի անհանգստանում,
թե ինչ կանեն իր հետ:

25 հունիսի, 1897 թ.

Սուրբ Սրտին նվիրված տոնն էր: Թերեզին տեղա-
փոխել էին գրադարանում, քանի որ իր խցում արև էր:*

* Սուրբ Սիրտը Կաթոլիկ եկեղեցու կողմից առանձնահա-
տուկ կերպով պաշտվող Քրիստոսի Սիրտն է:

1920 թ.-ի մայիսի 25-ին Լիզյոյի Կարմելի
մենաստան է այցելում Հայ կաթողիկէ եկեղեցու
Պողոս Պետրոս XIII Թերզյան կաթողիկոսը:

Հատված՝ Սելինի՝
Լեոնիին ուղղված նամակից
(28 մայիսի, 1920 թ.)

Անցյալ երեքշաբթի մեզ այցելեց Հայաստանի պատրիարք
Պողոս Պետրոս XIII-ը: Դա մի իսկական սուրբ է, նա իր պատ-
կառելի ճակատին թուրքական հալածանքների հետքերն է կր-
րում, քանի որ իրեն քարկոծել են: Քույր Մարին (Սուրբ Երրոր-
դության) նկար է հանել այն կաղապարներից, որոնցում լու-
սանկարել եմ նրան. մենք կարծում ենք՝ նա նահատակ կդառ-
նա...

Եթե տեսնեիր նրա ուրախությունը այստեղ գտնվելու կա-
պակցությամբ... նա մոռացել էր իր բոլոր՝ այդքան մեծ վշտերը,
դեմքը շողում էր: Նա իր Պատարագը մատուցեց հայկական
ձեսով՝ հատուկ քահանայական զգեստներով: Դա մի տեսակ
փափուկ հանդերձանք է, շատ, շատ գեղեցիկ, մեր եկեղեցա-
կան զգեստները չեն կարող համեմատվել դրա հետ: Մենք ի-
րեն շատ մոտ էինք, քանի որ Պատարագը մեր աղոթասրա-
հում էր մատուցվում: Մեր փոքրիկ սուրբը, որ այդքան սիրված
է ամենուր, մեզ երբեմն այսպես ուրախություններ է պարգե-
վում:

*1921 թ.-ի օգոստոսի 14-ին Բենեդիկտոս XV Պապը
երկարատև քննությունից հետո հրապարակում է
Թերեզի առաքիչությունների հերոսականության
մասին կոնդակը և քարոզ կարդում
«Հոգևոր մանկության» վերաբերյալ:*

*Քարոզի ընթացքում նա հավատի տարածմանը նվիր-
ված մի գիրք էր թերթում: Հետո ինձ մի հատված ցույց
տվեց, որտեղ խոսվում էր ճերմակ զգեստներով մի գե-
ղեցիկ Կնոջ մասին, որ երևացել էր մկրտված մանկան
կողքին, և ասաց.*

– Հետագայում ես այսպես կգնամ մկրտված փոք-
րիկ մանուկների մոտ...

29 հունիսի, 1897 թ.

*Երեկոյան նա առավել էր զգում իր հոգեկան փոր-
ձությունը, և որոշ մտածումներ նրան ցավ էին պատ-
ճառել: Նա ասաց ինձ.*

– Հոգիս տարագրված է, Երկինքը փակված է ինձ
համար, և երկրի վրա ամեն բան նույնպես փորձու-
թյուն է: Ես միանգամայն տեսնում եմ, որ նրանք չեն
հավատում, թե ես հիվանդ եմ, բայց այդ բարի Աստ-
ված է, որ դա թույլ է տալիս:

*1923 թ.-ի փետրվարի 23-ին մանրակրկիտ
քննությունից հետո հրապարակվում է Թերեզի
միջնորդությանը վերագրվող ներկայացված
հրաշքների վավերականությունը հաստատող
պապական հրամանագիրը:*

ՀՈՒԼԻՍ

Հուլիսի սկզբին Թերեզն այլևս իր ուժերի սահմանագծին է: Հուլիսի 6-ից սկսած՝ նա գրեթե ամեն օր արյունաթքություններ է ունենում, որոնք շարունակվում են մինչև օգոստոսի 5-ը: Հուլիսի 7-ին նրա մոտ շնչահեղձություն է սկսվում, ինչն ուղեկցվում է ծայրահեղ թուլությամբ ու բարձր ջերմությամբ, սակայն կատարյալ անշարժությունը, սառույցներն ու այլ բուժամիջոցները կանխում են անմիջական վտանգը: Հուլիսի 8-ի երեկոյան Թերեզին տեղափոխում են առաջին հարկում գտնվող հիվանդասենյակ: Նա օր օրի ավելի է նիհարում՝ տանջվելով շարունակվող փորագավերից, գլխացավերից ու կրծքավանդակի ցավերից: Նա մրգեր անգամ այլևս չի կարողանում ուտել: Բժիշկը Կոռնիերը, արձանագրելով թոքերի ախտահարվածության աստիճանը, այլևս ապաքինման որևէ հույս չի տեսնում, եթե միայն հրաշք չլինի: Հուլիսի 25-ին Թերեզը դեռ կարողանում է օրական երկու ժամ

1923 թ.-ի մարտի 26-ին կատարվում է Թերեզի մասունքների երրորդ և վերջին արտաշիրիմումը: Թերեզի մասունքները մեծ հանդիսավորությամբ տեղափոխվում են Կարմելի մենաստան:

«Լը Լեքսոպլեն» և «Լա Կոուա դյու Կալվադոս» թերթերի փոխանցած տվյալներով՝ այդ օրը մոտ 50.000 մարդ էր մասնակցում թափորին: Մարդկանց այդպիսի հոսքն ապահովելու համար չորս լրացուցիչ գնացքներ էին գործարկվել, իսկ սովորական գնացքներում վագոնների թիվը 5-6-ից հասցվել էր 17-ի:

Կարմելի մատուռում Թերեզի մասունքակիր տապանակը դրվում է մահվան մահճում ննջեցյալ Թերեզին պատկերող արձանիկի ներքևում գտնվող մարմարյա դամբարանում: Այդ գլուխգործոց տապանակը Բրազիլիայի նվերն էր Կարմելին, որի հսկայական գումարը հավաքվել էր ազգային հանգանակությամբ:

անկողնուց վեր կենալ, սակայն ամսի 28-ից սկսվում են «մեծ տառապանքները». չդադարող արյունաթրքություններից բացի՝ նա նաև շնչահեղձ է լինում՝ մեծ դժվարություն ունենալով խոսելու: Հուլիսի 29-ին նրա վիճակն այն աստիճան է սրվում, որ հաջորդ օրը նրա համար Վերջին օծում են կատարում և Հաղորդություն տալիս: Միաբանությունում կարծում էին, թե նա գի-

1923 թ.-ի ապրիլի 29-ին Հռոմի Սուրբ Պետրոսի տաճարում
Պիոս XI Պապը Թերեզին հռչակում է Երանելի:

Շերը չի ապրի:

Ամսվա սկզբում Թերեզն այլևս ստիպված է դադարեցնել գրել իր ձեռագրերը:

2 հուլիսի, 1897 թ.

Հետմիջօրեին նա վերջին անգամ գնաց աղոթատանը գտնվող Սուրբ Նշխարների մոտ, բայց ուժերն այլևս սպառվել էին: Ես տեսա, թե ինչպես էր նա երկար նայում Նշխարներին, և զգացի, որ որևէ սփոփանք չունեի, բայց մեծ խաղաղություն կար սրտի խորքում:

Հիշում եմ, որ առավոտյան՝ Պատարագից հետո, երբ միաբանությունը գոհաբանության աղոթքի համար գնում էր աղոթատուն, ոչ ոք չմտածեց օգնել նրան: Նա քայլում էր շատ դանդաղ՝ պատին կպած: Ես չհամարձակվեցի նրան առաջարկել, որ իմ ձեռքին հենվի:

3 հուլիսի, 1897 թ.

Մեր ընկերներից մեկը մահացել էր, և բժիշկ դը Կոռնիերը Թերեզի ներկայությամբ խոսել էր նրա հի-

*1923 թ.-ի մայիսի 28-ին Պիոս XI Պապը
Մայր Ազնեւին Լիզյոյի Կարմելի մենաստանի
ցկյանս մայրապետ է նշանակում:*

վանդութեան մասին՝ ինչ-որ ուռուցքի մասին, որը նա
չէր կարողացել ճշգրտորեն դասակարգել: Այս դեպքը
նրան շատ էր հետաքրքրում բժշկական տեսանկյու-
նից: «Ի՛նչ ամառ, – ասաց նա, – որ ես չկարողացա
դիտարկել կատարել»:

Ավելի ուշ նա ինձ ասաց.

– Ա՛խ, այսպէս է, որ մենք աշխարհում անտարբեր
ենք մեկս մյուսի հանդեպ... Կասե՞ր նա նույն բանը, ե-
թէ դա վերաբերեր իր մորը կամ քրոջը: Ա՛խ, որքա՛ն
կուզէի հեռանալ այս տխուր աշխարհից:

– Երբ Դուք մահանաք, մենք Ձեր ձեռքի մեջ արմա-
վենու ճյուղ կդնենք:

– Այո, բայց ես պետք է այն բաց թողնեմ, երբ ցան-
կանամ առատաձեռնորեն շնորհներ տալ իմ Մայրի-
կին:

– Գիշերային ժամերգութեան ժամանակ նայում էի,
թէ ինչպէս են առկայծում աստղերը, հետո լսում էի
ժամերգությունը. այնքան հաճելի էր...

(Նրա խցի պատուհանը բաց էր):

*1925 թ.-ի մայիսի 17-ին Հռոմի Սուրբ Պետրոսի
տաճարում Պիոս XI Պապը հրապարակում
հավաքված 500.000 ուխտավորների, 250
եպիսկոպոսների ու արքեպիսկոպոսների
և 33 կարդինալների ներկայությամբ
Թերեզին հռչակում է Կաթոլիկ եկեղեցու Սուրբ:*

4 հուլիսի, 1897 թ.

- Ա՛խ, ինչպե՛ս եմ կանխագգում, որ տանջվելու եմ:
- Ի՛նչ նշանակություն ունի: Տառապանքը կարող է
ծայրահեղ չափերի հասնել, բայց ես վստահ եմ, որ
բարի Աստված ինձ երբեք չի լքի:

5 հուլիսի, 1897 թ.

- Այնքան լավ է զգալ, որ թույլ ես ու փոքր...
-
- Մի տխրեք, որ ինձ հիվանդ եք տեսնում, Մայրի՛կ,
քանի որ տեսնում եք, թե բարի Աստված ինձ որքան
երջանիկ է դարձրել: Ես մշտապես ուրախ եմ ու գոհ:
-

*Երբ նայեց մի նկարի, որտեղ պատկերված էր մեր
Տերը՝ երկու փոքրիկ երեխաների հետ, որոնցից ամե-
նափոքրը՝ Նրա ծնկների վրա էր, իսկ մյուսը՝ Նրա ոտ-*

*1927 թ.-ի դեկտեմբերի 14-ին Պիոս XI Պապը Սուրբ
Թերեզին, Սուրբ Ֆրանսիս Բասվիլեի հետ մեկտեղ,
հռչակում է բոլոր առաքելությունների գլխավոր
հովանավոր Սուրբ:*

քերի մոտ և համբուրում էր ձեռքը, ասաց.

– Ես այս ամենափոքրն եմ, որ բարձրացել է Տիրոջ
ծնկներին, որ այդպես անուշիկ կերպով ձգել է ոտիկը,
բարձրացրել փոքրիկ գլուխն ու, առանց որևէ բանից
վախենալու, շոյում է Նրան: Մյուս փոքրիկն ինձ
նույնքան դուր չի գալիս. նա իրեն մեծի պես է պա-
հում. նրան մի բան ասել են... նա գիտի, որ պետք է
հարգել Հիսուսին...

6 հուլիսի, 1897 թ.

*Նա քիչ առաջ արյունաթթություն ունեցավ: Ես ա-
սացի.*

– *Դուք, ուրեմն, լքո՞ւմ եք մեզ...*

– Օ ո՛հ. աբբահայրն ինձ ասաց. «Դուք մեծ զոհո-
ղություն պետք է անեք՝ լքելով Ձեր քույրերին»: Ես նը-
րան պատասխանեցի. «Բայց, Հա՛յր իմ, ես կարծում
եմ, որ չեմ լքի նրանց, ընդհակառակը՝ ես նրանց է՛լ
առավել մոտ կլինեմ իմ մահվանից հետո»:

*1929 թ.-ի սեպտեմբերի 30-ին դրվում է
Լիզյոյի Սուրբ Թերեզի բազիլիկի հիմնաքարը:*

– Մտածում եմ, որ իմ մահվան հետ կապված պետք է նույն համբերությունն ունենալ, ինչ կյանքիս մյուս մեծ իրադարձությունների: Տեսեք. ես մտա Կարմել, երբ երիտասարդ էի, և անգամ երբ ամեն բան արդեն որոշված էր, ես ստիպված էի երեք ամիս սպասել, զգեստառությանս համար՝ նույնը, ուխտադրությանս համար՝ դարձյալ նույնը: Դե ինչ, իմ մահվան հետ կապված էլ նույնն է լինելու. այն շուտով գալու է, բայց դարձյալ պետք է սպասել:

– Երբ Երկնքում լինեմ, բարի Աստված ինձ կասի. «Ի՞նչ ես ցանկանում, դստրի՛կա»: Եվ ես կպատասխանեմ. «Երջանկություն՝ բոլոր նրանց համար, ում սիրում եմ»:

Երեկոյան 8-ն անց 15-ին ես նրա մոտ բերեցի իր լամպը, որ մոռացել էին բերել: Նաև այլ փոքր բաներ արեցի նրա համար: Նա չափազանց հուզվեց և ասաց ինձ.

– Դուք միշտ այդպես եք վարվել ինձ հետ... Չեմ կարող Ձեզ նկարագրել իմ երախտագիտությունը:

Եվ սրբելով արցունքները՝ ավելացրեց.

*1929 թ.-ի հոկտեմբերի 3-ին Մեքսիկան, որտեղ այդ
շրջանում քրիստոնյաների հալածանքներ էին
ընթանում, նվիրագործվում է Սուրբ Թերեզին:*

– Ես լաց եմ լինում, որովհետև չափազանց հուզված եմ այն ամենից, ինչ Դուք արել եք ինձ համար մանկությունիցս ի վեր: Ա՛խ, որքա՛ն եմ Ձեզ պարտական: Բայց երբ Երկնքում լինեմ, ես կասեմ ճշմարտությունը, ես Սրբերին կասեմ. «Այդ իմ Մայրիկն է, որ տվել է ինձ այն ամենը, ինչ դուք հավանում եք իմ մեջ»:

7 հուլիսի, 1897 թ.

Երբ նա դարձյալ արյուն թքեց, ասաց.

– Բալիկը պատրաստվում է շուտով գնալ տեսնել Բարի Աստծուն...

– *Դուք հիմա վախենո՞ւմ եք մահվանից, երբ այն այդքան մոտ եք տեսնում:*

– Ա՛խ, ավելի ու ավելի քիչ...

– Հոբի այս խոսքը մանկությունիցս ի վեր հիացրել է ինձ. «Թե որ Աստված ինձ սպանի. միևնույն է, ես Նրան եմ հուսալու»*: Բայց երկար ժամանակ պա-

* Հոբ 13.15

*1930 թ.-ին Մխիթարյան կաթոլիկ միաբանությունը
հայերեն է թարգմանում Սուրբ Թերեզի
«Մի հոգու պատմություն» գիրքը:*

*Ավելի վաղ այն թարգմանվել էր դանիերեն (1920 թ.),
չինարեն, կորեերեն, իտրվաթերեն և ֆլամանդերեն
(1925 թ.), արաբերեն և վիետնամերեն (1926 թ.),
բենգալերեն և հունարեն (1928 թ.), ռումիներեն
(1929 թ.) ու քասկերեն (1930 թ.):*

հանջվեց, մինչև հասա հրաժարման այդ աստիճանին:
Հիմա այնտեղ եմ. բարի Աստվա՛ծ ինձ բերեց դրան,
Նա վերցրեց ինձ Իր գիրկը և դրեց այնտեղ...

— Ես քիչ առաջ պատի վրա մի փոքրիկ ճնճղուկ
տեսա, որ համբերատար սպասում էր՝ ժամանակ առ
ժամանակ փոքրիկ ծլվլոց արձակելով, որպեսզի իր
ծնողները գան իր հետևից ու կերակուր տան իրեն:
Մտածեցի, որ նման եմ նրան:

8 հուլիսի, 1897 թ.

*Նա այնքան հիվանդ էր, որ խոսում էին Վերջին օժ-
ման մասին: Այդ օրը նրան իր խցից հիվանդասենյակ
իջեցրին: Նա այլևս չէր կարողանում ոտքի վրա մնալ,*

*1931 թ. մայիսի 24-ին Հնդկաստանի Կալկաթա քաղաքում կաթոլիկ միանձնուհի միսիոներ Անյեզա Բոյաջիուն իր ուխտադրությունն է կատարում՝ որպես վանական անուն ընտրելով «Թերեզան»՝ ի պատիվ Սուրբ Թերեզ Լիզյոացու (քանի որ ֆրանսիական «Թերեզ» տարբերակն արդեն մեկ այլ միանձնուհի ընտրել էր):
Դա ապագա Սուրբ Մայր Թերեզան էր՝
Թերեզա Կալկաթացին:*

և պետք էր նրան գրկած տանել: Երբ դեռ իր խցում էր և տեսավ, որ մտածում են իր համար Վերջին օծումն անել, ուրախ անակնկալի եկած ձայնով ասաց.

– Ինձ թվում է՝ երազ եմ տեսնում... Ամեն դեպքում նրանք ցնորված չեն... (Հայր Յուֆն ու բժիշկ դը Կոռնիերը): Միայն մի բանից եմ վախենում՝ որ սա փոխվի:

Արդեն չեմ հիշում, թե ինչ առիթով, բայց գիտեմ, որ նա չէր հասկացվել, և լուրջ ու մեղմ հայացքով ասաց.

– Տիրամայրը ճիշտ էր անում, որ ամեն բան պահում էր իր «փոքրիկ» սրտի մեջ... Նրանք չպետք է բարկանան ինձ վրա, որ ես էլ Նրա պես եմ վարվում...

– Այնքան լավ է, երբ ցավ ունես, այն բերում է հաստատուն ու գթասիրտ լինելուն:

*1937 թ.-ի հուլիսի 11-ին տեղի է ունենում Լիզյոյի
Սուրբ Թերեզի՝ դեռևս կիսակառույց բազիլիկի
նավակատիքի և օրհնության արարողությունը
պապական լեզատ, կարդինալ Յուջենիո Պաչելլիի՝
սպագա Պապ Պիոս XII-ի կողմից:*

9 հուլիսի, 1897 թ.

*Նա չէր ցանկանում՝ իր շուրջը տխրություն լիներ,
ոչ էլ՝ քեռիենց մոտ.*

– Ուզում եմ, որ նրանք բոլորը «հարսանիք» անեն
Լա Մյուսում: Ես ողջ օրը հոգևոր հարսանիքի մեջ եմ:
Այդ հարսանիքն ուրախ չէ, բայց ես այն ուրախ եմ հա-
մարում:

—
– Իմ քույր Ժենևիևը կզգա իմ կարիքը... Թեև ես կը-
վերադառնամ...

—
– Ինչո՞ւ ես պետք է ավելի պաշտպանված լինեմ
մահվան վախից, քան մեկ ուրիշը: Ես Սուրբ Պետրոսի
պես չեմ ասում. «Քեզ երբեք չեմ ուրանա»^{*}:

^{*} Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 26.35

*1938 թ.-ի ապրիլի 25-ին 70 տարեկան հասակում
մահանում է Ժաննա Գերեն-Լա Նելը՝
Թերեզի զարմուհին:*

10 հուլիսի, 1897 թ.

– Փոքրիկ երեխաները չեն դատապարտվում...

– Այն, ինչ գրել եք, իսկապես կարող է մի օր մինչև
Վեհափառ Հոր մոտ հասնել:
Ծիծաղելով.

– Et nunc et semper!*

Խոսում էինք մահվան մասին և այն կծկումների, ո-
րոնք հաճախ առաջանում են այդ պահին դեմքի վրա:
Նա ասաց.

– Եթե նման բան պատահի ինձ հետ, չտխրեք, քա-
նի որ անմիջապես հետո ինձ մոտ միայն ժպիտներ
կլինեն:

– Ի՞նչ պետք է մտածեմ՝ նայելով Ձեր խցի պատու-
հանին, երբ Դուք այս աշխարհը լքած կլինեք: Շատ
ծանր կլինի սրտիս:

* Լատ.՝ «Այժմ և հավիտյանս...»:

*1940 թ.-ի հունվարի 19-ին 79 տարեկան հասակում
Կարմելի մենաստանում մահանում է Մարին՝
Թերեզի ավագ քույրը:*

– Ա՛խ, Դուք կմտածեք, որ ես շատ երջանիկ եմ, որ այստեղ ես շատ եմ պայքարել ու տառապել... Այստեղ մահանալն ինձ լավ է եղել:

Ինձ առանձին ասաց.

– Դուք միշտ այստեղ եք՝ ինձ մխիթարելու համար... Դուք քաղցրությամբ եք լցնում իմ վերջին օրերը:

11 հուլիսի, 1897 թ.

Ես խոսում էի նրա հետ իր ինքնակեսագրական ձեռագրերի մասին, այն մասին, թե որքան օգուտ դրանք կտան հոգիներին:

– Բայց քանի որ նրանք հստակորեն կտեսնեն, որ ամեն բան բարի Աստծուց է գալիս, և այն փառքը, որ ես կատանամ դրանից, ձրի պարզ կլինի, որն ինձ չի պատկանի: Սա բոլորը կտեսնեն հստակորեն...

Նա խոսում էր ինձ հետ Սրբերի միաբանության մասին և բացատրում, թե ինչպես պետք է մեկի բարի-

*1941 թ.-ի հունիսի 16-ին 78 տարեկան հասակում
Կանի Այցելության վանքում մահանում է Լեոնին:*

քր նաև մյուսներինը լինի.

– Ինչպես մայրն է հպարտանում իր զավակներով, այնպես էլ մենք պետք է հպարտանանք մեկս մյուսով՝ առանց չնչին իսկ նախանձի:

– Ավա՛ղ, որքա՛ն քիչ ապրեցի: Կյանքն ինձ միշտ չափազանց կարճ է թվացել: Թվում է՝ երեկ էին մանկությանս օրերը:

– Չափազանց մեծ խաղաղություն կա հոգումս... Իմ փոքրիկ նավակը դարձյալ նավարկության է մեկնում: Գիտեմ, որ դրանից այլևս չեմ վերադառնա, բայց որոշել եմ հիվանդ մնալ ևս մի քանի ամիս, այնքան, որքան բարի Աստված կկամենա:

12 հուլիսի, 1897 թ.

Մայր Մարի դը Գոնգագին.

– Ես ոչինչ չունեմ իմ ձեռքերում: Այն ամենը, ինչ ունեմ, ինչ վաստակել եմ, Եկեղեցու և հոգիների համար է: Անգամ եթե ապրելու լինեի մինչև ութսուն տարեկան, միշտ այսպես աղքատ կլինեի:

*1944 թ.-ի մայիսի 3-ին Պիոս XII Պապը Թերեզին,
Ժաննա դ'Արկի հետ մեկտեղ, հռչակում է
Ֆրանսիայի հովանավոր Սուրբ:*

13 հուլիսի, 1897 թ.

– Բարի Աստված պետք է կատարի իմ կամքը Երկրնքում, որովհետև ես երբեք իմ կամքը չեմ կատարել երկրի վրա:

– *Դուք մեզ կնայեք Երկնքի բարձունքից, այնպես չէ՞:*

– Ոչ, ես ցած կգամ...

– Ես չեմ ասում. «Թե դժվար է ապրել Կարմելում, ապա քաղցր է մեռնել այնտեղ», այլ՝ «Թե քաղցր է ապրել Կարմելում, ապա է՛լ առավել քաղցր է մեռնել այնտեղ»:

Մենք նրան մի քիչ գինի առաջարկեցինք.

– Ես այլևս չեմ ուզում երկրի գինին... Ես ուզում եմ նոր գինին խմել իմ Հոր արքայության մեջ*:

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 26.29

*1944 թ.-ի ամռանը Լիզյոյի բենեդիկտյան
աբբայությունը, որտեղ ժամանակին ուսանել էր
Թերեզը, նմանոծվում է և հիմնահատակ ավերվում:
Այդ նմանոծությունների ժամանակ Լիզյոյի Կարմելի
միանձնուհիները թաքնվում էին Սուրբ Թերեզի
բազիլիկի նկուղային հարկում:*

– Ուզում եմ, որ երեք փոքրիկ վայրենիների
փրկագներն ինձ համար՝ մի փոքրիկ Մարի-Լուի-
Մարտենի, մի փոքրիկ Մարի-Թեոֆանի և այդ երկու-
սի մեջ՝ մի փոքրիկ աղջնակի, որ կկոչվի Մարի-Սե-
սիլ:

Մի պահ հետո՝

– Նաև՝ մի փոքրիկ Մարի-Թերեզի:

*(Փոխանակ ծախսելու գումարը՝ իր մահվանից հե-
տո ծաղկեպսակներ գնելու համար):*

*Նա ինձ հետ դարձյալ խոսում էր Սրբերի հաղոր-
դակցության մասին.*

– Կույսերի հետ կույս կլինենք, ուսուցիչների
հետ՝ ուսուցիչ, մարտիրոսների հետ՝ մարտիրոս, ո-
րովհետև բոլոր Սրբերը մեր հարազատներն են, բայց
նրանք, ովքեր ընթացած կլինեն հոգևոր մանկության
ճանապարհով, միշտ կպահպանեն մանկության թով-
չանքը:

*1945 թ.-ի փետրվարին Սուրբ Թերեզի մասունքակիր
տապանակը առաջին անգամ լքում է Լիզյոն,
որպեսզի մինչև 1947 թ.-ը, սկսած Փարիզից,
շրջի ողջ Ֆրանսիայով՝ ի երկրպագություն
հավատացյալ ժողովրդի:*

— Բարի Աստված ինձ միշտ ցանկանալ է տվել այն,
ինչ կամեցել է տալ:

— Մի կարծեք, թե մահանալու հետ կապված ինչ-որ
պայծառ ուրախություն եմ զգում. Ես այլևս չգիտեմ,
թե ինչ է պայծառ ուրախությունը: Ես չեմ կարողա-
նում շատ մտածել Երկնքում ինձ սպասվող երջան-
կության մասին, միայն մի սպասում է բաբախել տա-
լիս իմ սիրտը, դա այն սերն է, որ կստանամ և կկարո-
ղանամ տալ: Եվ հետո մտածում եմ այն ողջ բարիքի
մասին, որ կուզեի անել մահվանիցս հետո՝ մկրտել
տալ փոքրիկ մանուկներին, օգնել քահանաներին, մի-
սիոներներին, ողջ Եկեղեցուն... բայց նախ՝ մխիթարել
իմ քույրիկներին...

— Այս երեկո հեռվում մի մեղեդի էի լսում և մտա-
ծում, որ շուտով աննման մեղեդիներ եմ լսելու...

*1947 թ.-ին նշվում է Թերեզի ննջման 50-այակը:
Այդ կապակցությամբ՝ հուլիսի 13-ին Փարիզի կաթոլիկ
համալսարանում քացվում է Թերեզյան կոնգրեսը:*

14 հուլիսի, 1897 թ.

– Եթե հարուստ լինեի, ինձ համար անհնար կլիներ տեսնել աղքատ մեկին, ով սոված է, առանց անմիջապես տալու նրան իմ ունեցածը: Նույն կերպ էլ, երբ որևէ հոգևոր գանձ եմ ձեռք բերում, զգալով, որ նույն պահին կան կորսվելու և դժոխք ընկնելու վտանգի մեջ գտնվող հոգիներ, ես տալիս եմ նրանց այն ամենը, ինչ ունեմ, և դեռևս երբեք չեմ գտել մի պահ, որ կարողանամ ասել. «Հիմա գնում եմ ինձ համար աշխատելու»:

—
– Իմ սիրտը լցված է բարի Աստծու կամքով, ուստի երբ մեկը դրա վրա որևէ բան է լցնում, այն չի թափանցում նրա ներսը. այն ոչինչ է, որ հեշտությամբ սահում է, ինչպես յուղը, որ չի կարող խառնվել ջրի հետ: Ես խորքում մշտապես խոր խաղաղության մեջ եմ, որը ոչինչ չի կարող խռովել:

*1948 թ.-ի սեպտեմբերին առաջին անգամ
ամբողջությամբ հրատարակվում են
Թերեզի նամակները:*

15 հուլիսի, 1897 թ.

Նա ինձ պատմեց հետևյալ դեպքը, որի մասին հիշողությունը շնորհի պես մի բան էր իր համար.

– Քույր Մարին* ցանկանում էր վառել մոմերը թափորի համար. նա լուցկի չունեւ, բայց տեսնելով մասունքների առաջ վառվող փոքրիկ լամպը՝ մոտեցավ դրան: Ավա՛ղ, այն արդեն կիսով չափ հանգել էր, դրա մոխրացած պատրույգի վրա միայն մարմրող առկայծումներ էին մնացել: Սակայն նա հասցրեց վառել իր մոմը, և այդ մոմից վառվեցին միաբանության բոլոր մոմերը: Ուստի հենց այդ կիսամար փոքրիկ լամպն էր, որ ծնեց այդ գեղեցիկ կրակները, որոնք էլ իրենց հերթին կարող են ծնել անհամար ուրիշներ և անգամ բոցավառել տիեզերքը: Ամեն դեպքում այդ փոքրիկ լամպը մշտապես կլինի այդ հրդեհի սկզբնական պատճառը: Ինչպե՞ս կարող են գեղեցիկ կրակները, իմանալով սա, հպարտանալ այդպիսի հրդեհ առաջացնելու համար, երբ իրենք վառվել են ընդամենը այդ փոքրիկ առկայծումից...

* Մարի Գերենը

*1951 թ.-ի հուլիսի 28-ին 89 տարեկան հասակում
մահանում է Պոլինը՝ Մայր Ազնեսը:*

Նույնն է նաև Սրբերի հաղորդակցության մեջ: Հաճախ, առանց մեր գիտենալու, այն շնորհներն ու պայծառացումները, որ մենք ստանում ենք, պայմանավորված են մի թաքուն հոգով, քանի որ քարի Աստված կամենում է, որ Սրբերը միմյանց շնորհի հաղորդեն աղոթքի միջոցով, որպեսզի Երկնքում նրանք սիրեն իրար մեծ սիրով, շատ ավելի մեծ սիրով, քան անգամ ընտանիքի սերը, նույնիսկ՝ աշխարհի ամենակատարյալ ընտանիքի: Որքան հաճախ եմ մտածել, թե կարող է՝ այն բոլոր շնորհների համար, որ ստացել եմ, ես պարտական եմ մի հոգու, ով ինձ համար դրանք խնդրել է քարի Աստծուց, և ում ես միայն Երկնքում կճանաչեմ:

Այո, բոլորովին փոքրիկ առկայծումը կարող է ողջ Եկեղեցում ծնունդ տալ մեծ կրակների, ինչպես ուսուցիչներն ու մարտիրոսները, որոնք, անկասկած, Երկնքում շատ ավելի բարձր կլինեն նրանից, բայց ինչպե՞ս կարելի է կարծել, թե նրանց փառքը չի դառնա իրենք:

.....

– Երկնքում մենք չենք հանդիպի անտարբեր հայացքների, որովհետև բոլոր ընտրյալները կիմանան,

*1954 թ.-ի հուլիսի 11-ին տեղի է ունենում Լիզյոյի
Սուրբ Թերեզի հոյակերտ բազիլիկի օծման
արարողությունը:*

որ իրենք միմյանց են պարտական այն շնորհների
համար, որոնք իրենց պսակի արժանացրին:

*(Զրույցը շատ երկար տևեց, և ես չկարողացա այն
ամբողջովին կամ բառ առ բառ գրի առնել):*

16 հուլիսի, 1897 թ.

– Վախենում եմ, որ մահանալիս Դուք շատ կտանջ-
վեք...

– Ինչո՞ւ եք նախապես վախենում: Սպասեք գոնե,
մինչև այդ պահը հասնի, նախքան անհանգստանա-
լը...

– Ես ամբողջովին զոհել էի քույր Ժեննիկին, բայց
չեմ կարող ասել, թե այլևս նրան չէի երագում այստեղ
տեսնել: Շատ հաճախ ամռանը՝ Գիշերային ժամեր-
գությունից առաջ եղած լռության ժամին, երբ նստած
էի լինում պատշգամբում, ասում էի ինքս ինձ. «Ա՛խ,
եթե իմ Սելինն այստեղ՝ կողքիս լիներ... Բայց ո՛չ, դա
չափազանց մեծ երջանկություն կլիներ այս աշխարհի
համար...»: Եվ սա ինձ մի անիրականանալի երա-

*1955 թ.-ին լույս է տեսնում «Մի հոգու պատմության»
46-րդ և վերջին հրատարակությունը:*

զանք էր թվում: Համենայնդեպս, բնավ բնական ցանկություններից դրդված չէր, որ ես երագում էի այս երջանկության մասին. դա իր հոգու համար էր, որպեսզի նա մեր ճանապարհով քայլեր... Եվ երբ ես տեսա նրա մտնելն այստեղ և ոչ միայն՝ մտնելը, այլև նրան ամբողջովին ինձ հանձնեցին, որպեսզի ուղղորդեմ նրան ամեն բանում, երբ տեսա, ինչպես է բարի Աստված անում այս բանը՝ այդպիսով գերազանցելով իմ երագանքները, հասկացա, թե ինչ անսահման սեր է Նա տաժում իմ նկատմամբ... Դե ինչ, Մայրի՛կ, եթե հազիվ արտաբերված երագանքն այսպես իրականացավ, ապա անհնար է, որ իմ բոլոր մեծ երագանքները, որոնց մասին այդքան հաճախ խոսում եմ բարի Աստծու հետ, կատարելապես չիրագործվեն:

— Մեծ Սրբերն աշխատել են բարի Աստծու փառքի համար, բայց ես, որ ընդամենը մի բոլորովին փոքրիկ հոգի եմ, աշխատում եմ միայն Նրան հաճելին անելու համար և ուրախ կլինեի կրել ամենամեծ տառապանքները, եթե դա նույնիսկ Նրան միայն մեկ անգամ ժպիտ պարզնելու համար լիներ:

*1956 թ.-ին առաջին անգամ հրատարակվում են
Թերեզի ձեռագրերի բնօրինակները:*

17 հուլիսի, 1897 թ.

Շաբաթ. առավոտյան ժամը երկուսին նա արյունաթթություն ունեցավ.

– Զգում եմ, որ պատրաստվում եմ գնալ դեպի իմ հանգիստը... Բայց հատկապես զգում եմ, որ իմ առաքելությունը նոր պետք է սկսվի՝ իմ առաքելությունը, որ սիրել տամ բարի Աստծուն այնպես, ինչպես ես եմ Նրան սիրում, որ հոգիներին տամ իմ փոքր ճանապարհը: Եթե բարի Աստված կատարի իմ երազանքները, ապա մինչև աշխարհի վախճանը իմ Երկինքը կանցնի երկրի վրա: Այո՛, ես ուզում եմ անցկացնել իմ Երկինքը՝ բարիք գործելով երկրի վրա: Սա անհնար չէ, քանի որ նույնիսկ երանելի տեսիլքի գրկից Հրեշտակները հսկում են մեզ:

Ես չեմ կարող ինձ համար ցնծության տոն անել, չեմ կարող հանգիստ ունենալ, քանի դեռ կլինեն հոգիներ, որոնց պետք է փրկել... Բայց երբ Հրեշտակն ասի. «Այլևս չկա ժամանակ»*, այդ ժամ ես կհանգստանամ և կկարողանամ ցնծալ, որովհետև ընտրյալների քանա-

* Հովհաննեսի հայտնությունը 10.6

*1957 թ.-ին քացվում են Լուի Մարտենի (մարտի 22) և
Ջեյի Գերենի (հոկտեմբերի 10) սրբադասման
Թեմական ընթացակարգերը:*

կը կամբողջանա, և բոլորը մտած կլինեն ուրախությ-
յան ու հանգստի մեջ: Սիրտս խայտում է այս մտքից...

18 հուլիսի, 1897 թ.

– Բարի Աստված ինձ չէր տա իմ մահվանից հե-
տո երկրի վրա բարիք գործելու այս երազանքը, եթե
չկամենար այն իրագործել. Նա ինձ ավելի շուտ կտար
Իր մեջ հանգիստ գտնելու երազանքը:

19 հուլիսի, 1897 թ.

*Նա ինձ ասաց, որ իր երեսն անընդհատ խնամքով
սրբում է, քանի որ քույր Մարին նկատել է, որ նա շատ
է քրտնում:*

20 հուլիսի, 1897 թ.

– Դուք չգիտեք, թե ինչ աստիճանի եմ Ձեզ սիրում,
և ես դա կապացուցեմ Ձեզ...

*1958 թ.-ին Լուի և Ջեյի Մարտենների մասունքները
արտաշիրիմվում և տեղափոխվում են Լիզյոյի
Սուրբ Թերեզի բազիլիկ:*

21 հուլիսի, 1897 թ.

– Ես երբեք չեմ վարվել Պիղատոսի պես, ով հրա-
ժարվեց լսել ճշմարտությունը: Ես միշտ ասել եմ բարի
Աստծուն. «Ով Աստվա՛ծ իմ, ես իսկապես ցանկանում
եմ լսել Քեզ. աղաչում եմ Քեզ, պատասխանի՛ր ինձ,
երբ խոնարհաբար Քեզ հարցնեմ. «Ի՞նչ է ճշմարտու-
թյունը»*: Այնպես արա, որ ես տեսնեմ ամեն բան այն-
պես, ինչպես կա, որ ոչինչ չսքողի իմ աչքերը»:

*Մենք ասում էինք նրան, որ ինքը շատ բախտավոր
է, որ ընտրվել է բարի Աստծու կողմից, որպեսզի ցույց
տա հոգիներին վստահության ճանապարհը: Նա պա-
տասխանեց.*

– Ի՞նչ նշանակություն ունի ինձ համար՝ ես կլինեմ,
թե մեկ ուրիշը, ով կտա հոգիներին այդ ճանապարհը:
Եթե այն ցույց տրված լինի, ի՞նչ կարևոր կլինի գործի-
քը...

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 18.38

*1959 թ.-ի փետրվարի 25-ին 89 տարեկան հասակում
մահանում է Սելինը՝ քույր ժեննիկը:*

23 հուլիսի, 1897 թ.

*Ես նրան միշտ ասում էի ինձ հանգիստ չտվող այդ
վախի մասին, որ նա դեռ շատ ավելի է տանջվելու.*

– Մենք, որ վազում ենք սիրո ճանապարհով, կար-
ծում են, չպետք է մտածենք այն ցավերի մասին, որ ա-
պագայում կարող են մեզ պատահել, քանի որ այդժամ
դա վստահության պակաս կլինի և նման կլինի ա-
րարչագործության մեջ խառնվելուն:

– «In Te, Domine, speravi!»*. մեր մեծ ցավերի ժա-
մանակ, որքա՛ն երջանիկ էի, երբ աղոթասրահում այս
տողն էի ասում...

24 հուլիսի, 1897 թ.

– Ա՛խ, Մայրի՛կ, ի՛նչ աղքատիկ ձվածեղ էին ինձ
տալիս կյանքիս ընթացքում: Նրանք կարծում էին, թե
ես սիրում եմ, երբ այն այդպես ամբողջովին չորացած
է լինում: Պետք է շատ ուշադիր լինել իմ մահվանից

* Լատ.՝ «Տե՛ր, Քեզ վրա դրեցի հույսն իմ» (Սաղմոսներ 7.2):

*1961 թ.-ին առաջին անգամ հրատարակվում են
Թերեզի բոլոր 47 լուսանկարները:*

հետո, որպեսզի վատ կերակուր չտան խեղճ քույրերին:

25 հուլիսի, 1897 թ.

Ես նրան ասում էի, որ սկսում եմ ցանկանալ իր մահը, որպեսզի իրեն այլևս չտեսնեմ այդքան տառապելիս.

– Այո, բայց պետք չէ այդպես ասել, Մայրի՛կ, որովհետև տառապանքն հենց այն է, ինչ հաճելի է ինձ կյանքում:

Ես նրան ասում էի, որ մահն արտաքուստ շատ տխուր բան է, և ես այնքան ցավ կզգամ, երբ նրան մահացած տեսնեմ: Նա քնքուշ ձայնով պատասխանեց ինձ.

– Տիրամայրը բռնել էր Իր մահացած Որդուն Իր ծնկների վրա՝ այլանդակված, արյունոտ... Ձեր տեսածըն այլ բան կլինի... Ա՛խ, ես չգիտեմ՝ ինչպե՛ս էր Նա դիմանում... Պատկերացրեք՝ ինձ բերեին Ձեզ մոտ այդ վիճակում, ի՞նչ կլինեի Ձեզ հետ: Responde mihi!*

* Լատ.՝ «Ասացե՛ք ինձ»:

*1973 թ.-ին աշխարհով մեկ նշվում է Սուրբ Թերեզի
ծննդյան 100-ամյակը: Փարիզի Աստվածամոր
տաճարում 6 համաժողովներ են գումարվում:*

— Ես իմ հիվանդության ժամանակ նման եմ մի իսկական փոքրիկ երեխայի. ես ոչինչ չեմ մտածում, միայն գոհանում եմ Երկինք գնալով, ահա՛ ամբողջը:

— Երբ առաջին անգամ հիվանդասենյակում ինձ խաղող տվեցին, ես ասացի Մանուկ Հիսուսին. «Որքա՛ն լավն է խաղողը: Չեմ հասկանում՝ ինչո՞ւ ես Դու այդքան հապաղում ինձ վերցնել, քանի որ ես էլ խաղողի մի փոքրիկ հատիկ եմ, և ասում են՝ այնքա՛ն հասած...»:

— Մի բավական զվարճալի փոքրիկ պատմությունն պատմեմ: Մի օր՝ իմ զգեստառությունից հետո, քույր Սեն-Վենսան-դը-Պոլը տեսավ ինձ մեր Մայրիկի մոտ և բացականչեց. «Օ՛, ի՛նչ փարթամ տեսք ունի: Այս մեծ աղջիկն ամրակա՛զմ է: Նա գիրո՛ւկ է»: Ես հեռացա այնտեղից՝ այդ հաճոյախոսությունից բոլորովին ընկճված, երբ քույր Մադլենը կանգնեցրեց ինձ խոհանոցի դիմաց և ասաց. «Այդ ի՞նչ է կատարվում Ձեզ հետ, իմ խեղճ քույրիկ Թերեզ... Դուք աչքի առաջ ցա-

*1974 թ.-ին առաջին անգամ ամբողջությամբ
հրատարակվում է Թերեզի նամակագրությունը:*

մաքում եք... Եթե այդպես շարունակեք՝ այդ տեսքով, որ մարդու սիրտը դող է գցում, Դուք երկար չեք մնա կարգի մեջ...»: Ես չեի կարողանում սթափվել՝ մեկը մյուսի հետևից իրար այդքան հակառակ գնահատականներ լսելով: Այդ պահից սկսած՝ ես այլևս բոլորովին կարևորություն չեմ տվել մարդկանց կարծիքին, և այդ տպավորությունն այնքան է աճել իմ մեջ, որ հիմա վատաբանություններն ու հաճոյախոսությունները սահում են իմ վրայով՝ առանց չնչին իսկ հետք թողնելու:

27 հուլիսի, 1897 թ.

Կապված այն դժվարությունների հետ, որ ես կանխատեսում էի իր կենսագրության հրատարակման առնչությամբ.

– Դե ինչ, ես ասում եմ Ժաննա դ'Արկի պես. « Եվ Աստծու կամքը կկատարվի՝ անկախ մարդկանց նախանձից»:

— *Ես շուտով այլևս չեմ տեսնի Ձեր սիրելի փոքրիկ դեմքը... Ես այլևս կտեսնեմ միայն Ձեր փոքրիկ հոգին:*

1980 թ.-ի հունիսի 2-ին Հովհաննես Պողոս II Պապն այցելում է Լիզյոյի Կարմելի մենաստան և աղոթում այն հիվանդասենյակում, որտեղ ննջել էր Թերեզը:

– Այն շատ ավելի գեղեցիկ է...

– Երբ մտածում ենք, որ Ձեզ կորցնելու ենք...

– Բայց դուք ինձ չեք կորցնելու... կարևոր նրբություն՝

Նա շնչահեղձ էր լինում, և ես նրան ցույց էի տալիս իմ կարեկցանքն ու տխրությունը.

– Մի՛ անհանգստացեք, դե՛: Եթե շնչահեղձ լինեմ, բարի Աստված ինձ ուժ կտա: Ես սիրո՛ւմ եմ Նրան: Նա ինձ երբեք չի լքի:

29 հուլիսի, 1897 թ.

– Կուզեի գնալ...

– Ո՞ւր:

– Վերև՝ դեպի կապույտ Երկինքը...

Մի քույր նրան պատմել էր հանգստի ժամին տեղի ունեցած այս զրույցի մասին. «Այդ ինչո՞ւ են խոսում քույր Թերեզի մասին, ինչպես մի Սրբի... Նա առաքի-

*1997 թ.-ի սեպտեմբերի 30-ին աշխարհով մեկ նշվում է
Սուրբ Թերեզի ննջման 100-ամյակը:*

նի է եղել, ճիշտ է, բայց դա խոնարհության և, հատկապես, տառապանքի միջոցով ձեռք բերված առաքինությունն չի եղել»: Հետո նա ինձ ասաց.

– Եվ ես, որ այդքան տառապել եմ իմ ամենավաղ մանկությունից ի վեր... Ա՛խ, որքա՛ն օգտակար է ինձ տեսնել մարդկանց կարծիքը մահվան պահին...

– Դե ինչ... «բալիկն» ուրեմն մահանում է... Երեք օր է, ինչ իսկապես շատ եմ տանջվում. այս երեկո ասես քավարանում լինեմ:

– Այն, ինչ մեր նվաստացումն է այս պահին, հետո մեր փառքը կլինի, անգամ՝ այս կյանքում:

30 հուլիսի, 1897 թ.

– Շատ դժվար է այդքան տառապել, դա պետք է որ Ձեզ խանգարի մտածել:

– Ոչ, այն դեռևս ինձ թույլ է տալիս ասել բարի Աստծուն, որ սիրում եմ Իրեն, կարծում եմ՝ դա բավական է:

1997 թ.-ի հոկտեմբերի 19-ին Հովհաննես Պողոս II Պապը Սուրբ Թերեզ Լիզյոացուն հռչակում է Կաթոլիկ եկեղեցու Ուսուցիչ, թվով՝ 33-րդը և երրորդն ու ամենաերիտասարդը կին Ուսուցիչների շարքում: 2012 թ.-ին ևս մեկ կին է դասվում այդ շարքին՝ Սուրբ Հիլդեգարդ Բինգենացին, իսկ 2015 թ.-ին Ֆրանցիսկոս I Պապի կողմից Եկեղեցու 36-րդ Ուսուցիչ է հռչակվում Սուրբ Գրիգոր Նարեկացին:

Ցույց տալով բաժակը, որի մեջ չափազանց զգվելի մի դեղամիջոց կար, որ հաղարջի հիասքանչ լիկյորի տեսք ուներ.

– Այս փոքրիկ բաժակը իմ կյանքի պատկերն է: Երեկ քույր Թերեզն* ինձ ասում էր. «Հույս ունեմ՝ Դուք լավ լիկյոր եք խմում»: Պատասխանեցի. «Ախ իմ քո՛ւյր Թերեզ, սա ամենազգվելի բանն է, որ երբևէ խմել եմ...»: Դե ինչ, Մայրի՛կ, ահա թե ինչ է երևացել մարդկանց աչքին: Նրանց միշտ թվացել է, թե ես նրբահամ լիկյորներ եմ խմում, իսկ դրանք դառություն են եղել: Ասացի՝ դառություն, բայց ո՛չ, իմ կյանքը դառը չի եղել, որովհետև ես կարողացել եմ ամեն դառնություն ինձ համար ուրախության ու քաղցրության վերածել:

(Ժամը 4-ը) նա ժպտում էր ինձ մի քրոջ գնալուց

** Քույր Թերեզ՝ Սուրբ Օգոստինոսի*

*1994 թ.-ից սկսած՝ Թերեզի մասունքակիր տապանակը
շրջում է աշխարհի հինգ մայրցամաքներով՝
լինելով ավելի քան 70 երկրներում:*

*հետո: Ես ասացի նրան. «Հիմա հանգստացեք, փակեք
Ձեր աչքերը...»:*

– Ո՛չ, ես այնքա՛ն եմ ուզում Ձեզ նայել...

31 հուլիսի, 1897 թ.

*Նրանք ցած էին իջեցրել իր ծղոտե ներքնակը, որ-
պեսզի իր մահվանից հետո նրան դրա վրա դնեն: Նա
նկատեց դա, երբ բաց արեցին հիվանդասենյակի կող-
քի խուց տանող դուռը, և ուրախությամբ բացական-
ջեց.*

– Ա՛խ, ահա՛ մեր ներքնակը: Այն լիովին պատ-
րաստ կլինի, որ մարմինս վրան դնեն: Իմ փոքրիկ
քիթը միշտ լավ է զգում...

Մենք քնել էինք նրա կողքին հերթապահելիս.

– Պետրոս, Հակոբոս և Հովհաննես...

– Եկեք չխոսենք, իսկապես բավական է՝ նայենք
իրար...

*2008 թ.-ի հոկտեմբերի 19-ին Լուի և Զելի
Մարտենները Լիզյոյի Սուրբ Թերեզի բազիլիկում
Բենեդիկտոս XVI Պապի կողմից դասվում են
Երանելիների շարքը:*

– Եթե ես շատ եմ տանջվում և գնալով՝ ավելի շատ,
բնավ չեմ վախենում. բարի Աստված ինձ ուժ կտա,
և ինձ չի լքի:

ՕԳՈՍՏՈՍ

Օգոստոսի 5-ին ամենօրյա արյունաթորություններն
ավարտվում են, սակայն ցավերն առավել են սաստ-
կանում: Թերեզը մեծ դժվարություն ունի շնչելու:
Նախքան արձակուրդի մեկնելը բժիշկը հայտնում է,
որ հիվանդությունը ախտահարել է նաև ձախ թոքը:
Հարաբերական կայունությունը պահպանվում է մին-
չև կիրակի օրը՝ օգոստոսի 15-ը, երբ սկսվում է հի-
վանդության նոր փուլ. սրվում է շնչահեղձությունը,
կողի ցավերը խիստ ուժգնանում են, ոտքերը՝ ուռչում,
շարունակվում է նաև տենդը: Իր բժշկի բացակայու-
թյամբ պայմանավորված՝ հրավիրվում է բժիշկ Ֆրան-
սիս լա Նելը՝ Ժաննայի ամուսինը, ով արձանագրում
է, որ «թոքախտը մտել է իր վերջնական փուլ»։ ձախ
թոքը վարակված է մեկ երրորդով, իսկ աջն՝ ամբող-

*2015 թ.-ի հոկտեմբերի 18-ին Լուի և Զելի
Մարտենները սրբադասվում են
Ֆրանցիսկոս I Պապի կողմից:*

*ջությամբ: Նա ժամերով հազում է, ինչը հանգեցնում է
ուժեղ գլխացավերի: Նիհարելու հետևանքով մարմնի
վրա սկսում են խոցեր առաջանալ: Որովայնի ցավերը
երբեմն «ճչալու աստիճան» սաստիկ են. ինչը ստի-
պում է վախենալ, թե կարող է փտախտ սկսվել: Ամեն
շունչ մեծ ցավերի գնով է տրվում: Ամսվա վերջին
ձախ թոքն այլևս կիսով չափ ախտահարված է: Թերե-
զը չափազանց գունատ է ու նվաղ:*

1 օգոստոսի, 1897 թ.

*Գիշերային ժամերգության ընթացքում, կապված
իր ինքնակենսագրական ձեռագրերի հետ.*

– Իմ մահվանից հետո չպետք է որևէ մեկի հետ խո-
սեք իմ ձեռագրերի մասին նախքան դրանց հրատա-
րակվելը: Դրանց մասին պետք է խոսեք միայն մեր
Մայրիկի հետ: Եթե Դուք այլ կերպ վարվեք, սատա-
նան բազում որոգայթներ կլարի՝ վնասելու համար
բարի Աստծու գործին... շատ կարևոր գործին...

—
– Հիմա այլևս չպիտի գրեմ...

– Ա՛խ, որքա՛ն հիվանդ եմ... Քանի որ գիտեք... Ձեզ հետ...

Նա այլևս չէր կարողանում ինձ հետ խոսել:

– Ես շատ լքված եմ, ես կապասեմ այնքան, որքան Նա կամենա:

2 օգոստոսի, 1897 թ.

Մենք միասին մտերմիկ կերպով խոսում էինք այն քիչ դեպքերի մասին, որ հաճախ արվում են՝ ծածուկ առաքիներությունից դրդված.

– Դա ցնցեց ինձ մեր Հայր Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի կյանքում, որի մասին ասում էին. «Եղբայր Խուան դե լա Կրո՞ւզը... բայց նա սովորականից ցածր վանական է...»:

Քույր Ժեննիկին.

– Ամեն բան անցնում է այս մահկանացու աշխարհում, անգամ՝ «բալիկը», բայց նա կվերադառնա...

– Ես չափազանց կենդանի ուրախություն եմ զգում, ոչ միայն՝ երբ ինձ անկատար են համարում, այլև հատկապես՝ երբ ինքս եմ ինձ այդպիսին զգում: Դա գերազանցում է բոլոր գովաբանությունները, որոնք

ձանձրացնում են ինձ:

3 օգոստոսի, 1897 թ.

– Ինչպե՞ս եք արել, որ հասել եք այսպիսի անփոփոխ խաղաղության:

– Ես մոռացել եմ ինձ և փորձել եմ ինձ ոչ մի բանում չփնտրել:

– Քույրիկնե՛րս, աղոթե՛ք խեղճ մահամերձ հիվանդների համար: Եթե իմանայի՛ք, թե ինչ է կատարվում... Որքա՛ն քիչ է մնում, որ կորցնես համբերությունդ... Պետք է սիրալիր լինել նրանցից յուրաքանչյուրի հանդեպ... Առաջ սրան չէի հավատա...

– Երկար ժամանակ է, ինչ տանջվում եմ, բայց դժբաժնիք փոքր տառապանքներ էին: Հուլիսի 28-ից ի վեր դժբաժնիք մեծ տառապանքներ են:

4 օգոստոսի, 1897 թ.

– Որքա՛ն հեշտ է հուսահատվել, երբ շատ հիվանդ ես... Ա՛խ, ինչպե՛ս եմ զգում, որ կհուսահատվեի, եթե հավատ չունենայի կամ, ավելի շուտ, եթե չսիրեի բարի Աստծուն:

– Միայն Երկնքում է, որ մենք կտեսնենք ամեն բանի մասին ողջ ճշմարտությունը: Երկրի վրա դա անհնար է: Այդպես է անգամ Սուրբ Գրքի պարագայում. տխուր չէ՞ այդքան տարբերություններ տեսնել թարգմանությունների միջև: Եթե ես քահանա լինեի, երբայերեն ու հունարեն կսովորեի, ես չեի բավարարվի լատիներենով, այդպես ես կիմանայի իրական տեքստը՝ թելադրված Սուրբ Հոգու կողմից:

– Իմ փոքրիկ կյանքը տառապելու համար է և վերջ... Ես չեմ կարող ասել. «Աստված իմ, սա Եկեղեցու համար է, Աստված իմ, սա Ֆրանսիայի համար է... և այլն...»: Բարի Աստված ավելի լավ գիտի, թե ինչ պետք է անի դրանց հետ. ես ամեն բան Նրան եմ հանձնել՝ Իրեն հաճելին անելու համար:

5 օգոստոսի, 1897 թ.

Գիտակցելով, որ գրեթե այլևս չի կարողանում տեղաշարժվել՝ նա ասաց.

– Դավիթն իր սաղմոսներում ասում էր. «Ես նման եմ մարախի, որ անդադար փոխում է իր տեղը»*: Դե ինչ, իսկ ես չեմ կարող նույն բանն ասել... Ես շատ կուզեի քայլել, բայց ոտքերս կապված են պարանով...

* Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 108.23

Քույր Մարին նրան ասաց, որ Հրեշտակները կգան նրա մահվան ժամանակ, որպեսզի ուղեկցեն մեր Տիրոջը, և նա կտեսնի նրանց՝ լույսով ու գեղեցկությամբ շողուն:

– Այդ բոլոր պատկերներն ինձ որևէ օգուտ չեն տալիս, ես ինձ միայն ճշմարտությամբ կարող եմ սրնել: Հենց այդ պատճառով է, որ երբեք չեմ երագել որևէ տեսիլք ունենալ: Երկրի վրա մենք չենք կարող տեսնել Երկինքը և Հրեշտակներին այնպես, ինչպես նրանք կան: Ես նախընտրում եմ սպասել, մինչև կմահանամ:

– Ես Հոբի պես կրկնում եմ. «Առավոտյան հույս ունեմ, թե չեմ հասնի երեկոյին, իսկ երեկոյան՝ թե էլ չեմ տեսնի առավոտը»^{*}:

– Եսայու այս խոսքերը՝ «Ո՞վ հավատաց Տիրոջ մասին մեր տված լուրին Նա ո՛չ տեսք ուներ և ո՛չ էլ գեղեցկություն... և այլն»[†], ողջ հիմքն են դրել Սուրբ Երեսին իմ նվիրման կամ, ավելի ճիշտ է ասել, իմ ողջ բարեպաշտության: Ես նույնպես երագել եմ լինել առանց գեղեցկության, միայնակ՝ խաղողը հնձանում

^{*} Հմմտ.՝ Հոբի գիրքը 7.4

[†] Եսայու մարգարեությունը 53.1–5

Ճգմելիս, անհայտ՝ բոլոր արարածներին*...

6 օգոստոսի, 1897 թ.

Նա նայեց Տիրամոր արձանիկին և մեղմորեն երգեց.

– Ե՞րբ կգա այն, իմ քնքո՛ւշ Մայր, ե՞րբ կգա այն գեղեցիկ օրը, երբ երկրի պանդխտությունից ես կթռչեմ դեպի հավիտենական Հանգրվանը:

– Որքա՛ն հպարտ էի, երբ ժամերգության ժամանակ ես էի լինում շաբաթվա հերթապահը, երբ աղոթասրահի կենտրոնում բարձրաձայն կարդում էի աղոթքները... քանի որ մտածում էի, որ քահանան նույն աղոթքներն է կարդում Պատարագի ժամանակ, և ես նրա պես իրավունք ունեմ բարձրաձայն աղոթելու Սուրբ Հաղորդության առաջ, տալու օրհնություններ ու արձակումներ, կարդալու Ավետարանը, երբ ես էի լինում առաջին խմբերգիչը:

Երեկոյան՝ Արևագալի ժամերգության ընթացքում, հարցրի նրան, թե ինչ է հասկանում՝ ասելով. «մնալ փոքրիկ երեխա բարի Աստծու առաջ»: Նա ինձ պատասխանեց.

* Եսայու մարգարեությունը 63.3

– Դա նշանակում է ընդունել սեփական ոչնչությունը և ամեն բան սպասել բարի Աստծուց, ինչպես փոքրիկ երեխան է ամեն բան սպասում իր հորից: Դա նշանակում է ոչնչի համար չանհանգստանալ, բնավ չմտահոգվել ճակատագրի մասին: Անգամ աղքատները իրենց երեխային տալիս են այն, ինչ անհրաժեշտ է նրան, բայց հենց նա մեծանում է, նրա հայրն այլևս չի ցանկանում նրան կերակրել և ասում է նրան. «Հիմա աշխատի՛ր, դու կարող ես քեզ համար հոգ տանել»: Սա չլսելու համար է, որ ես չեմ ցանկացել մեծանալ, որովհետև զգացել եմ, որ ես անկարող եմ նվաճել իմ կյանքը, երկնային հավիտենական կյանքը: Ուստի մշտապես փոքր եմ մնացել՝ չունենալով այլ զբաղմունք, քան հավաքել ծաղիկներ՝ սիրո ու զոհողության ծաղիկները, և մատուցել դրանք բարի Աստծուն՝ Նրան հաճույք պատճառելու համար: Լինել փոքր նշանակում է նաև չվերագրել ինքդ քեզ այն առաքի՛նությունները, որ գործադրում ես՝ կարծելով, թե ունակ ես ինչ-որ բանի, այլ ընդունել, որ բարի Աստված դնում է այդ գանձն Իր փոքրիկ երեխայի ափի մեջ, որպեսզի օգտագործի այն, երբ դրա կարիքն ունենա. սակայն դա միշտ բարի Աստծու գանձն է: Վերջապես, սա նշանակում է բնավ չհուսահատվել քո սխալներից, քանի որ երեխաները հաճախ են ընկնում, բայց նրանք չափազանց փոքր են, որպեսզի իրենց շատ վրնասեն:

7 օգոստոսի, 1897 թ.

– Ա՛խ, որքա՛ն քիչ է բարի Աստված սիրված երկրի վրա... անգամ քահանաների ու վանականների կողմից... Ոչ, բարի Աստված շատ սիրված չէ...

Նա ինձ ցույց տվեց Հաղթանակաց Տիրամոր լուսանկարը, որին նա այն փոքրիկ ծաղիկ էր ամրացրել, որ հայրիկը տվել էր իրեն Բյուսոնեում այն օրը, երբ նա պատմել էր նրան իր կոչման մասին: Դրա արմատը պոկվել էր, և փոքրիկ Հիսուսն այն ասես պահել էր Իր ձեռքում ու Տիրամոր հետ ժպտում էր նրան:

– Փոքրիկ ծաղիկը կորցրել է իր արմատը. սա նշանակում է, որ ես Երկինք եմ գնում... Այդ պատճառով է, որ Նրանք այդքան սիրալիր են իմ հանդեպ... *(Տիրամայրն ու Մանուկ Հիսուսը):*

– Նայեք փոքրիկ երեխաներին. նրանք չեն դադարում կոտրել, պատռել, ընկնել՝ միանգամայն շարունակելով շատ, շա՛տ սիրել իրենց ծնողներին: Երբ ես ընկնում եմ այսկերպ, դա ինձ առավել ևս է ցույց տալիս իմ ոչնչությունը, և ես ասում եմ ինքս ինձ. «Ես ի՞նչ պիտի անեի, ի՞նչ պիտի դառնայի, եթե իմ սեփական ուժերին ապավինեի...»: Ես շատ լավ հասկանում եմ, թե ինչու Սուրբ Պետրոսն ընկավ: Այս խեղճ Սուրբ Պետրոսն ինքն իրեն էր ապավինում՝ փոխանակ ա-

պավինելու միմիայն բարի Աստծու զորությանը: Սը-
րանից եզրակացնում եմ, որ եթե ես ասեի. «Ո՛վ իմ
Աստված, Դու լավ գիտես՝ ես Քեզ չափազանց շատ եմ
սիրում, որպեսզի տատանվեմ հավատի դեմ որևէ
մտքի շուրջ», իմ փորձություններն ավելի դաժան կը-
դառնային, և ես, վստահաբար, չէի դիմանա դրանց:
Միանգամայն վստահ եմ, որ եթե Սուրբ Պետրոսը խո-
նարհաբար ասեր Հիսուսին. «Խնդրում եմ Քեզ, ինձ
մինչև մահ Քեզ հետևելու ո՛ւժ տուր», նա անմիջապես
կստանար այն: Ես վստահ եմ նաև, որ մեր Տերն Իր Ա-
ռաքյալներին ավելին չէր հայտնում Իր ուսուցումնե-
րով ու Իր շոշափելի ներկայությամբ, քան հայտնում է
մեզ Իր շնորհի բարի ներշնչանքներով: Նա միանգա-
մայն կարող էր ասել Սուրբ Պետրոսին. «Ո՛ւժ խնդրիր
ինձնից՝ իրագործելու այն, ինչ ցանկանում ես»: Բայց
ոչ, քանի որ Նա ցանկանում էր ցույց տալ նրան իր
տկարությունը, և նախքան ողջ Եկեղեցին ղեկավարե-
լը, որ լի է մեղավորներով, նրան հարկավոր էր սեփա-
կան փորձով հասկանալ, թե ինչի է ընդունակ մարդը՝
առանց Աստծու օգնության: Նախքան նրա ընկնելը,
մեր Տերն ասաց նրան. «Երբ կվերադառնաս Ինձ, հաս-
տատի՛ր քո եղբայրներին»*: Սա նշանակում է. «Քո սե-
փական փորձով հավաստիացրո՛ւ նրանց մարդկային
ուժերի տկարության վերաբերյալ»:

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 22.32

8 օգոստոսի, 1897 թ.

Ես նրան ասում էի, որ հետագայում այնպես կանեմ, որպեսզի արժևորվեն իր առաքինությունները:

– Միայն բարի Աստծուն է, որ պետք է արժևորել, քանի որ իմ փոքրիկ ոչնչության մեջ ոչինչ չկա արժեվորելու:

Նա հիվանդասենյակի պատուհանից նայում էր երկրնքին, և քույր Մարին ասաց նրան. «Ինչ սիրով եք նայում երկնքին...»: Այդ պահին նա շատ հոգնած էր և միայն ժպիտով պատասխանեց: Ավելի ուշ ինձ խոստովանեց, թե ինչ էր մտածում.

– Ա՛խ, նա կարծում է, թե ես նայում եմ երկնակամարին՝ մտածելով իրական Երկնքի մասին... Բայց ոչ, դա պարզապես այն պատճառով է, որ ես հիանում եմ նյութական երկնքով. մյուսն ինձնից ավելի ու ավելի է ծածկվում: Հետո անմիջապես մեծ քաղցրությամբ ասացի ինքս ինձ. «Ա՛խ, իրոք, ես իսկապես սիրով եմ նայում երկնքին, այո, բարի Աստծու հանդեպ սիրով, քանի որ իմ նվիրագործումից ի վեր՝ այն ամենը, ինչ անում եմ՝ շարժումներ, հայացքներ, ամեն բան, անում եմ սիրով»:

– Այսօր մտածում էի իմ անցած կյանքի մասին, այն խիզախ արարքի մասին, որ նախկինում արել էի

Սուրբ Ծննդին, և մտքիս եկավ Հուդիթին ուղղված գովեստը. «Դու տղամարդկային քաջությամբ վարվեցիր, և սիրտդ գորացավ»: Շատ հոգիներ ասում են. «Բայց ես այդ զոհողությունն անելու ուժ չունեմ»: Թող ուրեմն նրանք անեն այն, ինչ ես արեցի՝ մեծ ջանք գործադրեն: Բարի Աստված երբեք չի մերժում այդ առաջին շնորհը, որ գործելու քաջություն է տալիս, դրանից հետո սիրտը գորանում է, և դու գնում ես հաղթանակից հաղթանակ:

– Եթե մեր Տերն ու Տիրամայրն Իրենք գնացած չլինեին խնջույքների, ես երբեք չեի հասկանա ընկերներին ճաշկերույթի հրավիրելու սովորույթը: Ինձ թվում էր՝ կերակրվելու համար պետք է թաքնվել կամ, նվազագույնը, տանը մնալ: Հրավիրել իրար, այո՛, բայց միայն՝ միմյանց հետ զրուցելու, ճամփորդությունների, հիշողությունների մասին իրար պատմելու, վերջապես՝ հոգևոր բաների համար: Ես մեծ կարեկցանք ունեի այն մարդկանց հանդեպ, ովքեր սպասարկում էին մեծ ընթրիքների ժամանակ: Եթե, դժբախտաբար, պատահեր, որ նրանք մի քանի կաթիլ թափեին սփռոցի կամ հյուրերից մեկի վրա, տեսնում էի, թե ինչպես է տանտիրուհին նրանց նայում խստորեն, և այդժամ այդ խեղճ մարդիկ կարմրում էին ամոթից, և ես, ներքուստ ամբողջովին ըմբոստացած, ասում էի ինքս ինձ. «Ա՛խ, որքա՛ն լավ է այս աշխարհում տերերի ու

ծառաների միջև գոյություն ունեցող այս տարբերությունն ապացուցում, որ կա Երկինք, որտեղ ամեն ոք կտեղավորվի՝ իր ներքին արժանիքների համեմատ, որտեղ բոլորը կնստեն ընտանիքի Հոր խնջույքին»։ Բայց այդ ժամանակ ի՞նչ Սպասավոր մենք կունենանք, քանի որ Հիսուս ասել է, որ «Ինքը կգա և կսպասավորի մեզ»^{*}։ Դա կլինի աղքատների և, հատկապես, փոքրերի՝ իրենց նվաստացումների դիմաց առատապես վարձատրվելու պահը։

9 օգոստոսի, 1897 թ.

Կապված իր ձեռագրի հետ.

– Այնտեղ ամեն ճաշակի համար մի բան կգտնվի, բացառությամբ արտասովոր ճանապարհներով ընթացողների։

Նրան ասում էինք, որ ինքը Սուրբ է.

– Ոչ, ես Սուրբ չեմ. ես երբեք չեմ արել Սրբերի գործերը։ Ես մի չափազանց փոքր հոգի եմ, որին բարի Աստված շնորհներով է լցրել, ահա թե ինչ եմ ես։ Այն, ինչ ասացի, ճշմարտությունն է, Դուք դա կտեսնեք Երկրնքում։

^{*} Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 12.37

10 օգոստոսի, 1897 թ.

Նրան ժաննա դ'Արկի մի նկար էինք ցույց տալիս, որտեղ նա իր բանտում էր.

– Սրբերն ինձ նույնպես քաջալերում են իմ բանտում: Նրանք ինձ ասում են. «Քանի դեռ դու շղթաների մեջ ես, դու չես կարող իրագործել քո առաքելությունը, բայց հետագայում՝ մահվանիցդ հետո, կգա քո գործելու և նվաճումների ժամանակը»:

– Մտածում եմ Սուրբ Իգնատիոս Անտիոքացու խոսքերի մասին. «Ես նույնպես պետք է տրորվեմ տառապանքից, որպեսզի դառնամ Աստծու ցորենը»:

11 օգոստոսի, 1897 թ.

Ես նրան ասում էի, որ իր մահվանից հետո մենք շատ լավը կդառնանք, և միաբանությունը կվերափոխվի:

– «Ճշմարիտ, ճշմարիտ եմ ասում ձեզ. եթե ցորենի հատիկը հողի մեջ ընկնելով չմեռնի, միայն հատիկըն ինքը կմնա, իսկ եթե մեռնի, բազում արդյունք կըտա»*:

– Ես չեի սպասում, որ այսպես կտառապեմ. ես

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 12.24

տառապում եմ փոքրիկ երեխայի պես: Երբեք չեի կամենա բարի Աստծուց ավելի մեծ տառապանքներ խնդրել: Եթե Նա մեծացնի դրանք, ես դրանք հաճույքով ու ուրախությամբ կտանեմ, քանի որ դա Իրենից կլինի: Բայց ես չափազանց փոքր եմ՝ ինքս ինձնով ուժ ունենալու համար: Եթե տառապանքներ խնդրեի, դրանք կլինեին իմ տառապանքները, և ես ստիպված կլինեի դրանք միայնակ կրել, իսկ ես երբեք որևէ բան չեմ կարողացել անել միայնակ:

– Տիրամայրը չունի Տիրամայր՝ սիրելու համար. Նա պակաս երջանիկ է, քան մենք:

– Ես հաճախ եմ աղոթում Սրբերին՝ առանց պատասխան ստանալու, սակայն որքան ավելի խուլ են նրանք թվում իմ աղոթքների հանդեպ, այնքան ավելի եմ ես նրանց սիրում:

– *Ինչո՞ւ:*

– Քանի որ ես ավելի շատ եմ ցանկացել չտեսնել բարի Աստծուն ու Սրբերին և մնալ հավատի գիշերվա մեջ, քան ուրիշները ցանկացել են տեսնել ու հասկանալ:

12 օգոստոսի, 1897 թ.

(Նա Հաղորդություն ստացավ)

– Որքա՛ն մեծ էր այն նոր շնորհը, որը ստացա այս առավոտ՝ այն պահին, երբ քահանան ինձ Հաղորդությունը տալուց առաջ սկսեց Խոստովանությունը, և բոլոր քույրերը շարունակեցին այն: «Խոստովանում եմ Աստծու, Ամենօրհնյալ Սուրբ Աստվածածնի և բոլոր Սրբերի առաջ, որ շատ եմ մեղանչել...»: «Ա՛խ, այո, – ասում էի ինքս ինձ, – նրանք լավ են անում, որ այս պահին ներում են խնդրում ինձ համար Աստծուց և բոլոր Սրբերից... Ես մաքսավորի պես ինձ մի մեծ մեղավոր զգացի: Ես բարի Աստծուն այնքա՛ն ողորմած գտա: Ինձ այնքան հուզիչ թվաց, երբ մեկը դիմում է ողջ երկնային Ատյանին, որպեսզի նրա միջնորդությամբ Աստծու ներումը ստանա: Ա՛խ, ես ինձ հազիվ զսպեցի, որ լաց չլինեմ, և երբ Սուրբ Նշխարն իմ շուրթերին հայտնվեց, ես շատ հուզվեցի: Ի՛նչ արտասովոր է սա ապրել Խոստովանության ժամանակ: Կարծում եմ՝ սա իմ ներկա հոգեվիճակի պատճառով է. ես ինձ այնքա՛ն թշվառ եմ զգում: Իմ վստահությունը չի նվազել, ընդհակառակը, և «թշվառ» բառը ճիշտ չէ, քանի որ ես հարուստ եմ աստվածային բոլոր գանձերով, բայց հենց այս պատճառով է, որ ես առավել եմ խոնարհվում: Երբ մտածում եմ այն բոլոր շնորհների մասին, որ բարի Աստված ինձ տվել է, ինձ զսպում եմ, որպեսզի անդադար երախտագիտության արցունքներ չհեղեմ: Կարծում եմ՝ այն արցունքները, որ հեղեցի այս առավոտ, կատարյալ զղջման արցունքներ

էին: Ա՛խ, որքա՛ն անհնար է ինքդ քեզ նման զգացումներ հաղորդել: Այդ Սուրբ Հոգին է, որ տալիս է դրանք, Նա, «Ով փչում է, ուր ուզում է»^{*}:

– Դուք կկարողանաք իմ մասին ասել. «Այս աշխարհում չէ, որ նա ապրում էր, այլ՝ Երկնքում, այնտեղ, ուր իր գանձն էր»:

13 օգոստոսի, 1897 թ.

Ես նրան պատմում էի Երկնքի վերաբերյալ մի մտքի մասին, որ ունեցել էի Խաղաղական ժամերգության ընթացքում.

– Ինչ վերաբերում է ինձ, ես միայն իմ փոքրիկ ոչընչությունը տեսնելու պայծառացում ունեմ: Սա ինձ ավելի շատ է օգուտ տալիս, քան հավատի վերաբերյալ պայծառացումները:

15 օգոստոսի, 1897 թ.

(Հաղորդություն)

– Բարի Աստված ինձ քաջություն է տալիս՝ համապատասխան իմ տառապանքներին: Զգում եմ, որ այս պահին ավելին չէի կարողանա տանել, սակայն չեմ

^{*} Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 3.8

վախենում, քանի որ եթե դրանք ավելանան, Նա միա-
ժամանակ կավելացնի իմ քաջությունը:

16 օգոստոսի, 1897 թ.

*Նա այնքան թույլ ու շնչասպառ էր, որ այլևս չէր
կարողանում խոսել.*

– Այլևս... նույնիսկ... չեմ... կարողանում խոսել...
Ձեզ հետ... Ա՛խ, եթե միայն կարողանայիք հասկա-
նալ... Եթե չսիրեի բարի Աստծուն... Այո, բայց...

—
– Դուք այլևս չեք ունենա «փոքրիկ Թերեզ», ով կգա
Ձեզ փնտրելու:

—
– Հրեշտակները չեն կարող տառապել. նրանք
նույնքան երջանիկ չեն, որքան ես:

17 օգոստոսի, 1897 թ.

(Հաղորդություն)

– Ես իսկապես զգում եմ, որ բարի Աստված կամե-
նում է՝ ես տառապեմ: Այն դեղամիջոցները, որ պետք
է ինձ օգնեին, և որոնք ամոքում են մյուս հիվանդնե-
րին, վնասում են ինձ:

18 օգոստոսի, 1897 թ.

– «Բալիկն» ուժասպառ է եղել...

– Քանի որ ասում են, թե բոլոր հոգիները մահվան պահին սատանայից փորձվում են, ուրեմն՝ ես էլ պետք է դրանով անցնեմ: Բայց, թերևս, ոչ. ես չափազանց փոքր եմ. ամենափոքրերի հետ նա ոչինչ չի կարող անել...

19 օգոստոսի, 1897 թ.

Նա, քիչ էր մնում, վատանար Հաղորդությունից առաջ՝ անգամ ցածր ձայնով լսելով «Ողորմյա»-ի երգեցողությունը: Նա ինձ հետո, խոշոր արցունքներ թափելով, ասաց.

– Ես երևի կխելագարվեմ... Ա՛խ, եթե իմանային, թե ի՞նչ թուլություն եմ զգում... Այս գիշեր այլևս չեի դիմանում: Ես խնդրեցի Տիրամորը, որ վերցնի գլուխս Իր ձեռքերի մեջ, որպեսզի կարողանամ դիմանալ:

Քույր Ժենևիևը նրան տվեց Խաչելությունը: Նա քնքշորեն համբուրեց Նրա դեմքը: Նա այդ պահին հրեշտակի պես գեղեցիկ էր: Այդ Խաչելությունը խոնարհված գլխով էր: Նա, դրան նայելով, ասաց.

– Նա մեռած է... Ես նախընտրում եմ, երբ Իրեն մա-

հացած են պատկերում, քանի որ մտածում են, որ Նա այլևս չի տանջվում:

– Ես տառապում եմ միայն մի պահ: Անցյալի ու ապագայի մասին մտածելու պատճառով է, որ մենք վհատվում ենք ու հուսահատվում:

20 օգոստոսի, 1897 թ.

– Ա՛խ, որքա՛ն կուզեի հավանդախնամ քույր լինել, ոչ՝ բնական հակումով, այլ՝ «շնորհի գրավչությամբ»: Եվ դրա մեջ ես այնքա՛ն սեր կդնեի՝ մտածելով բարի Աստծու այս խոսքի մասին. «Հիվանդ էի, և մխիթարեցիք Ինձ»^{*}:

Նա այլևս տեսնել չէր կարողանում այն կաթը, որն, ի դեպ, երբեք էլ հաճույքով չէր խմում, և որն այդ ժամանակ իր մոտ ծայրահեղ զգվանք էր առաջացնում: Նրան ասացի. «Կիսմեի՞ր այս բաժակը՝ կյանքս փրկելու համար»:

– Ա՛խ, այո՛... Դե ինչ, տեսե՛ք. և մի՞թե ես այն, հանուն բարի Աստծու սիրո, չեի խմի:

Եվ նա մի շնչով խմեց բաժակը:

^{*} Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 25.36

– Երբ շատ եմ տառապում, ուրախ եմ, որ այդ ես եմ, ուրախ եմ, որ այդ ձեզնից մեկը չէ:

.... Այդ օրը հոգեկան տազնապի ու փորձությունների օր էր, որոնք, կռահում եմ, սարսափելի էին: Նա ինձ ցերեկը խնդրեց որոշ ժամանակ լռություն պահպանել և անգամ չնայել իրեն: Նա ինձ շնջալով ասաց.

– Ես չափազանց շատ լաց կլինեի, եթե Ձեզ այս պահին պատմելու լինեի իմ տառապանքները, և ես այնպես եմ շնչահեղձ լինում, որ վստահաբար կխեղդվեի:

– Սուրբ Ընտանիքի մասին մտածելիս ինձ օգտակար է լինում, երբ բոլորովին հասարակ կյանք եմ պատկերացնում: Ոչ՝ այն ամենը, ինչ մեզ պատմում են, կամ մենք ենթադրում ենք: Նրանց կյանքում ամեն բան արվում էր այնպես, ինչպես մեր կյանքում: Եվ որքան ցավե՛ր, հուսահատություննե՛ր... Քանի անգամ են կշտամբել բարի Սուրբ Հովսեփին... Քանի անգամ են հրաժարվել վճարել իր աշխատանքի համար... Ա՛խ, որքա՛ն կզարմանայինք, եթե իմանայինք այն ողջ տառապանքը, որ Նրանք կրել են:

Նա շատ երկար խոսեց ինձ հետ սրա մասին, և ես չկարողացա ամբողջը գրի առնել:

– Երբ մտածում եմ, թե որքան դժվարություն եմ իմ ողջ կյանքում ունեցել վարդարանը աղոթելիս...

21 օգոստոսի, 1897 թ.

*Նա շատ էր տանջվում, և ես ծնկած շատ տխուր
սրտով նայում էի նրան:*

- Փոքրիկ տխուր աչքեր, ինչո՞ւ:
- *Որովհետև Դուք այդքան տանջվում եք...*
- Այո, բայց նաև՝ խաղաղություն, խաղաղությո՜ւն...

– Որքա՞ն կուզեի քահանա լինել, որպեսզի քարոզեի Տիրամոր մասին: Մեկ անգամն ինձ բավարար կըլիներ, որ ասեի այն ամենը, ինչ մտածում եմ այս մասին: Ես նախ հասկանալ կտայի, թե ինչ աստիճանի քիչ ենք մենք ճանաչում Նրա կյանքը: Չպետք է անհավանական բաներ ասել կամ բաներ, որ չգիտենք. ես վստահ եմ, որ Նրա իրական կյանքը պետք է որ բոլորովին հասարակ եղած լինի: Նրան ներկայացնում են անմատչելի, բայց պետք է Նրան ընդօրինակելի ներկայացնել, ընդգծել Նրա առաքիչությունները, ասել, որ Նա մեզ պես հավատով էր ապրում, դրա ապացույցներ բերել Ավետարանից, որտեղ կարդում ենք. «Բայց նրանք չհասկացան այն խոսքը, որ Նա իրենց ասաց»*: Եվ այս մյուսը՝ ոչ պակաս առեղծվածային.

«Եվ Նրա հայրն ու մայրը հիացած էին այն խոսքերի համար, որ ասում էին Նրա մասին»[†]: Այս հիացմունքը ենթադրում է որոշակի զարմանք, չե՞ք գտնում, Մայրի՛կ: Մենք հարկավ գիտենք, որ Տիրամայրը Երկնքի և երկրի Թագուհին է, բայց Նա ավելի շատ Մայր է, քան թագուհի, և չպետք է ասել, կապված Իր առանձնաշնորհյալության հետ, թե Նա մթագնում է բոլոր Սրբերի փառքը, ինչպես արեգակը իր ծագելու ժամանակ անհետացնում է աստղերը: Աստվա՛ծ իմ, որքա՛ն դա տարօրինակ է: Մի մայր, որ անհետացնում է իր զավակների փառքը... Ես ինքս ճիշտ հակառակն եմ մրտաձում. ես կարծում եմ, որ Նա շատ կմեծացնի ընտրյալների փայլը: Լավ է խոսել Իր առանձնաշնորհյալության մասին, բայց չպետք է միայն դա ասել, և եթե մի քարոզի ժամանակ մենք պարտավոր ենք սկզբից մինչև վերջ բացականչել և «ա՛խ, ա՛խ» անել, մենք կըհոգնենք դրանից... Ո՞վ գիտի, թե որնիցե հոգի չի հասնի նույնիսկ նրան, որ այդ ժամանակ որոշակի օտարացում զգա մի այդպիսի գերազանց արարածից, և չի ասի. «Եթե այդպես է, ապա ավելի լավ է՝ գնաս փայլես, ինչպես կարող ես, մի փոքրիկ անկյունում...»: Ինչ Տիրամայրը մեզնից առավել ունի, այն է, որ Նա չէր

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 2.46

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 2.29: Հայերենում, «հիացած»-ի փոխարեն, ունենք հենց «զարմացած» բառը:

կարող մեղանչել, որ Նա ազատ էր սկզբնական մեղքից, բայց մյուս կողմից՝ Նա շատ ավելի պակաս բախտավոր էր, քան մենք, որովհետև Նա չուներ Տիրամայր, որ սիրեր, և սա այնպիսի՝ հավելյալ քաղցրություն է մեզ համար և այնպիսի՝ քաղցրության պակաս՝ Նրա համար: Վերջապես, իմ «Ինչու եմ Քեզ սիրում, ո՞վ Մարիամ» օրհներգության մեջ ես ասել եմ այն ամենը, ինչ կքարոզեի Նրա մասին:

22 օգոստոսի, 1897 թ.

– Ա՛խ, Մայրի՛կա, ի՞նչ կլիներ ինձ հետ, եթե բարի Աստված ինձ ուժ չտար: Այլևս միայն ձեռքերս են մընացել... Մարդիկ չգիտեն, թե ինչ է այսպես տառապելը: Ոչ, դա պետք է զգալ...

Աղիներում և այլուր ունեցած ցավերից նա սաստիկ տառապում էր, և մենք վախենում էինք՝ փտախտ սկսվի:

– Դե ինչ, ավելի լավ է, եթե պետք է տառապել շատ և ամեն կողմից, ունենալ միանգամից մի քանի հիվանդություն: Դա նման է մի ճամփորդության, որի ընթացքում ամեն տեսակ անհարմարություններ ենք կրում՝ լավ իմանալով, որ այն արագ ավարտվելու է, և հենց նպատակին հասնենք, միայն առավել ենք հըրճվելու դրանից:

Աղոթքի ընթացքում նա իր այդքան քաղցր ու այդքան խոր հայացքով ինձ նայեց, հետո՝ Թեոֆան Վենարի* իր նկարին: Որոշ ժամանակ անց նա ցանկացավ խոսել, որպեսզի ինձ հաճելին անի, բայց քանի որ հագիվ էր կարողանում շնչել, իրեն ասացի, որ լուռ մնա:

– Ո՛չ, չպե՛տք է խոսեմ... Բայց... կարծում էի... Ձեզ այնքա՛ն եմ սիրում... Ես ինձ լավ կպահեմ... Ախ իմ փոքրի՛կ Մայրիկ...

23 օգոստոսի, 1897 թ.

– Ես դեռ այսպիսի վատ գիշեր չէի անցկացրել: Ա՛խ, որքա՛ն բարի պետք է լինի բարի Աստված, որ կարողանամ տանել իմ այս ողջ տառապանքը: Երբեք չէի մտածի, թե կարող եմ այսքան տառապել: Եվ, այնուամենայնիվ, կարծում եմ, որ դեռ ցավերիս սահմանագծին չեմ. բայց Նա ինձ չի լքի:

– Ոչ, բարի Աստված ինձ մոտալուտ մահվան կանխագգացում չի տալիս, այլ՝ շատ ավելի մեծ տառապանքների... Բայց ես չեմ մտատանջվում, ես ու-

* Սուրբ Թեոֆան Վենարը (1829–1861) քրիստոնյա նահատակ է, որ անմարդկային տանջանքների ենթարկվելուց հետո մահապատժի է ենթարկվել Վիետնամում՝ իր միսիոներական գործունեության համար:

զոււմ եմ մտածել միայն ներկա պահի մասին:

Ես նրան ասում էի, որ ինձ ձմեռվա համար մի մեծ վերմակ են տվել, և այն իսկապես չափազանց մեծ էր:

– Ա՛խ, բայց ո՛չ, երբեք չափազանց տաք չեն լինում ձմռանը: Դուք կմրսեք, մինչդեռ ես չեմ մրսի... Խիղճքս տանջում է դրա համար:

Քույր Ժեննիսին.

– Շատ աղոթեք Տիրամորն ինձ համար, Դուք, որ իմ փոքրիկ հիվանդախնամ քույրն էք, որովհետև եթե Դուք հիվանդ լինեիք, ես այնքա՛ն կաղոթեի Ձեզ համար: Բայց երբ քեզ համար է, չես համարձակվում:

– Ի՞նչ կլինի, ուրեմն, Երկնքում, երբ հոգիները ճանաչեն նրանց, ովքեր փրկել են իրենց...

Նա ինձ ասում էր, որ այն ամենը, ինչ ինքը լսել է, որ քարոզվում է Տիրամոր մասին, իրեն չի հուզել:

– Թող քահանաները մեզ, ուրեմն, կիրառելի առաքինություննե՛ր ցույց տան: Լավ է խոսել Իր առանձնահատուկ հատկությունների մասին, բայց հատկապես պետք է, որ մենք կարողանանք նմանվել Իրեն: Նա առավել նախընտրում է նմանվելը, քան հիանալը, և Իր կյանքն այնքա՛ն պարզ է եղել: Որքան էլ գեղեցիկ լինի Տիրամոր մասին քարոզը, եթե մենք ստիպված

ենք լինելու ողջ ընթացքում «Ա՛խ... Ա՛խ...» անել, մենք կձանձրանանք դրանից: Որքա՛ն եմ սիրում Նրան երգել. «Երկնքի նեղ ճամփան Դու դարձրիր տեսանելի (նա ասում էր՝ հեշտ)՝ մշտապես գործադրելով ամենից խոնարհ առաքինությունները»:

24 օգոստոսի, 1897 թ.

– Դուք վհատվա՞ծ եք:

– Ո՛չ... Թեև ամեն բան դեպի վատագույնն է գնում... ամեն շունչ քաշելիս սաստիկ տանջվում եմ: Ի վերջո, սա դեռ ճշալու աստիճան չէ:

Այդ առավոտ նա առանձնահատուկ մեղմ ու խաղաղ տեսք ուներ:

– Ամեն բան դեպի վատագույնն է գնում, այնպես չէ՞:

– Ոչ, դեպի լավագույնը...

25 օգոստոսի, 1897 թ.

Ես իրեն ասում էի իմ ցանկության մասին՝ իմանալու իր մահվան օրը:

– Ա՛խ, ես այն չեմ ցանկանում իմանալ... Ի՛նչ խաղաղության մեջ եմ: Դա ինձ գրեթե չի անհանգստացնում:

Հիվանդասենյակի դուռը քաց էր լինում լռության ժամի ընթացքում, և քույր Սեն-Ժան-դե-լա-Կռուան ամեն երեկո մտնում էր ու, նստելով մահճակալի ոտքերի մոտ, ծիծաղելով քավական երկար նայում էր նրան:

– Որքան աննրբանկատ է այդ այցելությունը, և որքան նա պետք է Ձեզ հոգնեցրած լինի...

– Այո, չափազանց ցավալի է, երբ ծիծաղելով քեզ են նայում, երբ տանջվում ես: Բայց մտածում եմ, որ մեր Տիրոջն այդպես շատ են նայել խաչի վրա Իր տառապանքի պահին: Դա նույնիսկ շատ ավելի վատ էր, որովհետև Նրան իսկապես ծաղրում էին: Չի՞ ասվում Ավետարանում, որ նայում էին Իրեն՝ շարժելով գլուխները*: Այս միտքն ինձ օգնում է, որ ի սրտե Նրան մատուցեմ այդ զոհողությունը:

– Ինչպե՞ս եք տանջվում: Ա՛խ, ի՛նչ ծանր է: Դուք տխուր եք:

– Ա՛խ, ո՛չ, ես դժբախտ չեմ բոլորովին: Բարի Աստված տալիս է ճիշտ այն, ինչ կարող եմ տանել:

Նա մեղմորեն տնքում էր.

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 27.39–44, Ավետարան ըստ Մարկոսի 15.29–32

– Ա՛խ, որքա՛ն եմ տրտնջում: Ամեն դեպքում չէի ցանկանա ավելի քիչ տառապել:

Նա մեզ աղաչում էր աղոթել և աղոթել տալ իր համար.

– Ա՛խ, որքա՛ն է պետք աղոթել մահամերձների համար: Եթե իմանայի՛ք: Կարծում եմ՝ սատանան թույլտվություն է խնդրել քարի Աստծուց՝ ինձ ծայրահեղ տառապանքով փորձելու համար, որպեսզի ինձ սայթաքել տա համբերության ու հավատի մեջ:

Ես իմ վիշտն էի կհսում նրա հետ՝ մտածելով, թե դեռ ինչ տառապանքներ նա պետք է կրի:

– Ես ամեն քանի պատրաստ եմ... Այնուամենայնիվ, Դուք տեսնում եք, որ մինչև այժմ իմ ուժերից վեր տառապանքներ չեմ ունեցել: Պետք է հանձնվել: Ես կուզեի՝ Դուք ուրախ լինեիք:

– Ա՛խ, այո՛, ես միանգամայն ուզում եմ... այո՛, քայց սա հենց դա է...

– Ի՞նչը:

– Ես շնչահեղձ կլինեմ...

26 օգոստոսի, 1897 թ.

Ես նրան ասում էի, որ իրեն տրված է շատ տառա-

պել, որ իր հոգին թրծված է դրա համար.

– Ա՛խ, տառապել հոգեպես, այո, ես կարող եմ շատ... սակայն մարմնապես տառապելու համար ես նման եմ փոքրիկ երեխայի՝ բոլորովին փոքր: Ես մըտքեր չունեմ, ես տառապում եմ բոլորից բոլե:

Նա շնչահեղձ էր լինում:

– Ա՛խ, ես կխեղդվե՛մ... Այո՛...

Քաղցր ու սրտաճմլիկ ձայնով՝ «այո»-ն ասես փոքրիկ ճիչ լինեք:

– Որքա՛ն երկար է Ձեր հիվանդությունը, իմ իսե՛ղճ փոքրիկ:

– Ա՛խ, ո՛չ, ես այն երկար չեմ համարում: Երբ սա ավարտվի, Դուք կտեսնեք, որ սա Ձեզ երկար չի թվա:

– Ախ իմ Մայրի՛կ, որքա՛ն է պետք, որ բարի Աստված օգնի, երբ այսքան տառապում ես:

28 օգոստոսի, 1897 թ.

Մեր Մայրը և այլ քույրեր ասում էին, որ ինքը սիրուն է, և մենք փոխանցեցինք սա իրեն:

– Ա՛խ, ի՞նչ կարևոր է դա ինձ համար... Դա ինձ համար ոչնչից էլ պակաս կարևոր է, դա ինձ ձանձրացնում է: Երբ այդքան մոտ ես մահվան, չես կարող դը-

րանից ուրախ լինել:

Կեսօրվա լռության ժամի ընթացքում.

– Այ տեսնո՞ւմ եք այնտեղ ներքևում այն սև փոսը (գերեզմանոցի մոտի շագանակենիների տակ), որտեղ այլևս ոչինչ չի երևում: Դրա նման մի փոսում է, որ ես գտնվում եմ հոգեպես ու մարմնապես: Ա՛խ, այո՛, ի՛նչ խավար է: Բայց ես այնտեղ խաղաղության մեջ եմ:

Նա այլևս չէր կարողանում դիմանալ և տնքում էր:

– Կարծում եմ՝ բարի Աստված ավելի գոհ կլինի, եթե ոչինչ չասեմ:

– Իմ բարի՛ Տիրամայր, ահա թե ինչն է ինձ ցանկանալ տալիս հեռանալ. ես չափազանց հոգնեցնում եմ իմ քույրիկներին և հետո՝ իրենց ցավ եմ պատճառում՝ այսքան հիվանդ լինելով... Այո, կուգեի հեռանալ...

Գիշերային ժամերգությունից հետո.

– Ո՛վ իմ բարի Տիրամայր, խղճա՛ ինձ... «այս անգամ...»:

30 օգոստոսի, 1897 թ.

Մենք նրան պատկեցրինք ծալվող անկողնում և

տարանք մինչև աղոթասրահի դուռը, որ բացվում է դեպի մենաստանը: Մենք նրան բավական երկար այնտեղ թողեցինք բոլորովին մենակ: Նա ճաղավանդակներին ուղղված այնքա՛ն խոր հայացքով էր աղոթում: Այնուհետև դրանց վրա վարդի թերթեր շաղ տրվեց:

Մենք նրան լուսանկարեցինք ներս բերելուց առաջ:

Բժիշկ լա Նելը եկավ և ասաց նրան. «Դա շուտով կլինի, քույրի՛կս, ես վստահ եմ դրանում»: Այդ ժամանակ նա երջանիկ ժպիտով նրան նայեց:

Հայր Յուֆը նույնպես եկավ և ասաց նրան այս խոսքերը, որոնք նա փոխանցեց ինձ. «Դուք ավելի շատ եք տառապել, քան հիմա եք տառապելու... Մենք միասին ենք ավարտում մեր ծառայությունը, Դուք՝ որպես կարմեյիտուհի, ես՝ որպես քահանա»:

31 օգոստոսի, 1897 թ.

– Ի՛նչ քաջություն է ինձ հարկավոր խաչակնքվելու համար: Ա՛խ, քույրիկնե՛րս: Ա՛խ, Աստվա՛ծ իմ, Աստվա՛ծ իմ... Աստվա՛ծ իմ, գթա՛ ինձ... Սրանից բացի՝ այլ բան չունեմ ասելու:

– Շուտով այս անկողինը, որում Ձեզ տեսնում ենք, դատարկ կլինի. ի՛նչ վիշտ կլինի մեզ համար...

– Ա՛խ, ձեր փոխարեն՝ ես ի՛նչ ուրախ կլինեի...

– Որքա՛ն կարիք ունեմ տեսնելու Երկնքի սքանչե-
լիքները. ոչինչ ինձ չի հուզում երկրի վրա:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

*Սեպտեմբերի սկզբից Թերեզը դարձյալ տենդի մեջ է, նա չափազանց շատ է տառապում: Բժիշկ դը Կոռ-
նիերը, արձակուրդից վերադառնալով, ցնցված ար-
ձանագրում է, որ վիճակը նշանակալիորեն վատթա-
րացել է: Սեպտեմբերի 8-ին՝ Տիրամոր Ծննդյան և իր
ուխտադրության տարեդարձի օրը, նա գրում է վեր-
ջին անգամ... դա աղոթքի մի սքանչելի տող էր՝ նվիր-
ված Տիրամորը*:*

*Սեպտեմբերի 12-ից Թերեզի ոտքերը սկսում են այ-
տուցվել, ինչը հուշում է սրտի աշխատանքի խափան-
ման մասին, և ամսի 14-ին բժիշկը նրան երկու շաբա-
թից ոչ ավելի ապրելու ժամանակ է տալիս: Նա այլևս
չի կարողանում շարժել ձեռքերը, և հնարավոր չէ ան-
գամ դիպչել իրեն՝ առանց մեծ ցավ պատճառելու: Նա
սարսափելի նիհարել է, իսկ թուլությունը՝ հասել ծայ-
րահեղ աստիճանի: Գիշերներն անցնում են անքնուր-
յան մեջ, և նա իրեն մշտապես հոգեվարքի մեջ է ըզ-
գում:*

* Տե՛ս «Աղոթքներ» բաժինը:

Վերջին շաբաթը բոլոր ուժերն այլևս սպառված են: Նա շնչահեղձության նոպաներ է ունենում: Մակայն իրական հոգեվարքը սկսվում է սեպտեմբերի 29-ին: Ծայրահեղ տառապանքի մեջ՝ նա հազիվ է կարողանում շնչել, նա այլևս չի խոսում և շնչառության մեջ ցավոտ խոսոտությունն ունի:

Սեպտեմբերի 30-ի վերաբերյալ կան մեծաթիվ վրկայություններ, որոնք թույլ են տալիս ժամ առ ժամ վերականգնել Թերեզի վերջին հոգեվարքը: Նույն օրվա երեկոյան՝ 19:20-ին, Թերեզն արձակում է այս աշխարհում իր վերջին շունչը և գնում՝ հավիտենաբար միանալու իր այդքան սիրած Տիրոջը...

2 սեպտեմբերի, 1897 թ.

- Դուք վստահաբար մի տոնական օր կմահանաք:
- Այն ինքնին բավական գեղեցիկ տոն կլինի... Ես երբեք մի տոնական օր մահանալու փափագ չեմ ունեցել:

Քույր Ժենևիևը նրան ասում էր.

- Երբ մտածում ես, որ Ձեզ դեռ Մայգոնում սպասում են...
- Կգնամ, կգնամ շուտով... Եթե իմանայի՛ք, թե որքան շուտ կկատարեմ իմ ճամփորդությունը...

– Երբ ընդունում ես վատը լինելու անախորժ փաստը, բարի Աստված անմիջապես վերադառնում է:

5 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Ուրեմն *Դուք չե՞ք տխրում, որ լքում եք «մայրիկին» (մի փոքր՝ երեխայական տոնով)*.

– Ո՛չ... Եթե չկա հավիտենական կյանք, ո՛, այո՛... բայց այդպիսին կա հավանաբար... և անգամ՝ վստահաբար...

8 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Մի փոքրիկ շիկահավ եկավ ցատկոտելու իր մահճակալին: Լեռնին իրեն այն երաժշտական տուփն ուղարկեց, որը մենք պահպանել ենք, և որի մեղեդիները, թեև անհստակ, սակայն այնքան քաղցր էին, որ նա մեծ հաճությամբ լսում էր դրանք: Վերջապես, իրեն դաշտային ծաղիկների մի փունջ ուղարկեցին՝ իր ուխտադրության տարեդարձի կապակցությամբ: Իրեն այդքան նվերներով հեղեղված տեսնելով՝ նա լաց եղավ երախտագիտությունից ու ասաց մեզ.

– Սա բարի Աստծու՝ իմ հանդեպ ունեցած նրբանրկատության պատճառով է. արտաքուստ ես հեղեղված եմ նվերներով և, այնուամենայնիվ, ներքուստ

մշտապես փորձության մեջ եմ... բայց նաև՝ խաղաղության...

11 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Այդ Մայրիկն է, որ ամենավերջինը կմահանա. մենք Թեոֆան Վենարի հետ կգանք նրա հետևից, երբ նա վերջացրած կլինի ինձ համար աշխատելը... եթե միայն փոքրիկ հոգիները չունենան նրա կարիքը:

– Վախենամ, թե վախեցել եմ մահվանից... Բայց չեմ վախենում նրանից, ինչ հետո է գալու, վստահաբա՛ր: Եվ ես չեմ զղջում ապրելու համար, օ ո՛չ... Միայն՝ երբ ասում եմ ինքս ինձ. «Ի՞նչ է մարմնի և հոգու այդ խորհրդավոր բաժանումը»: Դա առաջին անգամն էր, որ ապրեցի այդ, բայց անմիջապես ինձ հանձնեցի բարի Աստծուն:

– Օ ո՛չ, ես չեմ ձգտում տեսնել բարի Աստծուն երկրի վրա: Եվ մինչդեռ սիրում եմ Իրեն... Նաև շատ եմ սիրում Տիրամորը և Սրբերին, սակայն ոչ էլ նրանց եմ ձգտում տեսնել:

13 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Նա շատ ավելի հիվանդ էր, և ոտքերն այտուցված

էին նախօրդ օրվանից: Նա այնքան թույլ էր, որ մենք չէինք կարողանում իր շուրջը չնչին իսկ շարժում անել, ինչպես մահճակալը մի փոքր տեղաշարժելը և, հատկապես, դիպչելը իրեն, առանց մեծ տառապանք պատճառելու: Մենք սկզբում չգիտեինք դրա մասին, և քույր Մարին ու ես բավական երկար նրա զարկերակն էինք շոշափում: Նա սկզբում հոգնության ոչ մի նշան չույց չտվեց՝ մեզ ցավ չպատճառելու համար, բայց վերջում, այլևս չկարողանալով դիմանալ, սկսեց լաց լինել: Եվ երբ հետո հարդարեցինք իր բարձերն ու սնարը, նա տնքում էր՝ շատ քաղցրաձայն ասելով.

– Ա՛խ, կուգեի... կուգեի...

– Ի՞նչ...

– Այլևս ցավ չպատճառել իմ քույրիկներին և դրա համար հեռանալ շատ արագ...

Այդ պահին նա նայեց քույր Մարին և սքանչելի կերպով ժպտաց նրան. այդ հատկապես Մարին էր, ում նա ամենից շատ էր վախենում վշտացնել:

14 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Իրեն մի վարդ բերեցին: Նա այն մեծ ակնածանքով ու սիրով թերթաթափ արեց իր Խաչելության վրա՝ վերցնելով ամեն թերթ ու հպելով այն մեր Տիրոջ վերքերին:

– Սեպտեմբեր ամսին, – ասաց նա, – փոքրիկ Թե-

րեզր դեռ թերթաթափ է անում «գարնանային վարդը»։ Գարնանային վարդը Քեզ համար թերթաթափ անելիս ես կուզեի սրբել Քո արցունքները...

Երբ ծաղկաթերթերը սահում էին իր անկողնուց և ընկնում հիվանդասենյակի հատակին, նա շատ լրջորեն ասաց.

– Հավաքեք այս ծաղկաթերթերը, իմ փոքրի՛կ քույրիկներ, դրանք հետագայում ձեզ կծառայեն բարիք գործելու համար... դրանցից ոչ մեկը մի կորցրեք*...

15 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– *Երբ Երկնքում լինեք, Ձեր այսօրվա մեծ տառապանքները Ձեզ փոքր բան կթվան:*

– *Օ՛, անգամ երկրի վրա ես դրանք շատ փոքր եմ*

* Քույրերը Թերեզի խնդրանքով հավաքում են այդ ծաղկաթերթերը և խնամքով պահում: 1910 թ.-ի սեպտեմբերին Լիզյոյի աղքատախնամ քույրերը լեզվի փտախտով տառապող Ֆերդինանտ Օբրիի համար Կարմելի մենաստանից խնդրում են այդ ծաղկաթերթերից մեկը և այն պարունակող մասնատուփը դնում նրա կողքին: Ֆերդինանտ Օբրին, չըզսպելով իրեն, գաղտնի բացում է մասնատուփի կնիքը և կուլ տալիս ծաղկաթերթը: Անմիջապես հիվանդի վիճակը սկսում է բարելավվել, և հինգ օր անց նա այլևս առողջանում է, իսկ որոշ ժամանակ անց վերանում է նաև անվերականգնելի համարվող լեզվի դեֆորմացիան:

համարում:

Երեկոյան՝ հանգստյան ժամի ընթացքում.

– Երբ ավելի վաղ քույր Ժեննիկն ասում էր իմ մասին նորություններ հարցնող քույր Մարթային. «Նա շատ հոգնած է...», ես ինքս իմ մեջ մտածում էի. «Դա իսկապես ճշմարիտ է, դա իսկապես այդպես է...»: Այո, ես նման եմ հոգնած, ուժասպառ մի ճամփորդի, ով ընկնում է՝ հասնելով իր ճամփորդության ավարտին: Այո, բայց ես բարի Աստծու գիրկն եմ ընկնում...

17 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Հիվանդների կողքին պետք է ուրախ լինել:

(Մենք նրան մեր վիշտն էինք հայտնում):

– Դե՛, չպետք է ողբալ նրանց նման, ովքեր հույս չունեն:

Մի փոքր խորամանկ տեսքով՝

– Դուք ինձ ի վերջո ափսոսալ կտաք կյանքի համար:

– Ա՛խ, մեզ դա շատ կցավեցնի...

– Ճի՛շտ է: Ես դա ձեզ վախեցնելու համար ասացի:

Խոսելով ինձ հետ իր մանկության մասին՝ նա ինձ պատմեց, որ մի օր իրեն մի փոքրիկ զամբյուղ էին տրվել, և ինքը բացականչել էր իր երջանկության մեջ.

«Հիմա այլևս ոչինչ չեմ ցանկանում երկրի վրա...»: Հետո իրեն անմիջապես ուղղել էր՝ ասելով. «Ոչ, դեռ մի բան ցանկանում եմ, դա Երկինքն է...»:

18 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Այս ցերեկ ավելի լավ եմ:

Իսկապես, նա ամեն բանով հետաքրքրվում էր: Նա հաճույքով նայում էր սփռոցին, որ քույր Ժեննիկը պատրաստում էր աղոթարանի խորանի համար, հետո՝ Հայր Դենիի զգեստին... Բայց առավոտյան, երբ քույր Էմեն գրկել էր նրան, որպեսզի մենք մի փոքր հարդարենք իր անկողինը, ես հավատացի, որ նա մահանալու է:

20 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Այցելեց բժիշկ դր Կոռնիերը, ով մեզ ասաց, որ նա հավանաբար իրական մարտիրոսական տառապանքներ է կրում: Հեռանալիս նա հիացած էր իր հերոսական համբերությամբ:

Ցերեկը մենք փոխեցինք նրա շապիկ*ը և ցնցված էինք իր նիհարությունից, քանի որ դեմքը նույնն էր մընացել:

21 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Ա՛խ, ի՞նչ է այդ հոգեվարքը: Ինձ թվում է՝ ես մըշտապես դրա մեջ եմ...

Աչքերը սրբելիս մի քանի թարթիչներ էին պոկվել իր կոպերից.

– Վերցրեք այս թարթիչները, իմ փոքրի՛կ քույր Ժենիկ. մենք պետք է հնարավորինս քիչ տանք դրանցից երկրին*:

Այդժամ, բառախաղ անելով Հայր Ալատեռի (մի աշխատողի)՝ քույր Սեն-Վենսան-դը-Պոլի եղբոր անվան վրա, ասաց.

– Թեև, խեղճ մարդ, եթե դա հաճելի է իրեն...

22 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Հիշեցնելուց հետո իրեն իր վանական կյանքի որոշ դրվագներ, երբ ինքը չափազանց նվաստացվել էր, ես ավելացրի.

– Ա՛խ, քանի՛ անգամ եմ խղճացել Ձեզ...

– Պետք չէր, վստահեցնում եմ Ձեզ, ինձ այդքան խղճալ: Եթե իմանայի՛ք, թե ինչպես էի լողում այդ ամենից վեր... Ես հեռանում էի՝ նվաստացումներից զո-

* Ֆր. *à la terre*:

րացած. ինձնից ավելի քաջ ոչ ոք չի եղել կրակի մեջ:

Նա ուզում էր խոսել ինձ հետ և չէր կարողանում:

– Ա՛խ, որքա՛ն ծանր է այսպիսի տկարության մեջ լինելը: Ձեզ հետ... Այնքա՛ն քաղցր էր, երբ կարողանում էի խոսել Ձեզ հետ: Սա է, որ ամենից ծանրն է:

– *Ի՛նչ սարսափելի հիվանդությունն է, ու ինչքա՛ն եք տառապել...*

– Այո... Ի՛նչ շնորհ է հավատ ունենալը: Եթե հավատ չունենայի, առանց մի վայրկյան իսկ հապաղելու ինքնասպան կլինեի...

23 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– *Վաղը Ձեր քողառության տարեդարձն է լինելու և անկասկած՝ Ձեր մահվան օրը:*

– Ես չգիտեմ՝ երբ, ես միշտ սպասում եմ, բայց լավ գիտեմ, որ այն չի կարող ուշանալ:

Երեկոյան մենք թռչնի մնչյունի պես մի բան լսեցինք փակ պատուհանից և մտածում էինք, թե ինչ կարող էր դա լինել: Մեկն ասում էր. «Տատրակ է»: Մյուսը թե՛ «Հնարավոր է՝ գիշատիչ թռչունն լինի»:

– Դե ինչ, եթե դա գիշատիչ թռչունն է, ավելի վատ...

Գիշատիչ թռչունները գալիս էին՝ մարտիրոսների մարմիններն ուտելու:

Չափազանց երկար լռությունից հետո, նայելով քույր Մարիին ու ինձ, որ մենակ էինք այդ պահին իր կողքին.

– Քույրիկներ՝ րա, այդ դո՛ւք եք, որ ինձ մեծացրել եք...
Եվ աչքերն արտասուքով լցվեցին:

24 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Այցելեց բժիշկ դը Կոռնիերը, ով ավելի ու ավելի էր մտափոխվում: Նա ասաց մեր Մայրիկին. «Մա մի հրեշտակ է... Նա հրեշտակի տեսք ունի, նրա դեմքը բնավ չի փոխվել՝ չնայած իր մեծ տառապանքներին: Ես երբեք նման բան չեմ տեսել: Իր ընդհանուր նիհարության վիճակում դա գերբնական է»:

– Կուզեի վազել Երկնքի մարգագետիններում...
.... Կուզեի վազել այն մարգագետիններում, ուր խոտը չէր տրորվի, ուր գեղեցիկ ծաղիկներ կլինեին, որոնք չէին թառամի, և սիրունիկ փոքրիկ մանուկներ, որոնք փոքրիկ հրեշտակներ կլինեին:

– *Դուք երբեք տառապանքից հոգնած տեսք չունեք: Իրականում հոգնե՞լ եք:*

– Ո՛չ, երբ այլևս չեմ կարողանում դիմանալ, այլևս

չեմ կարողանում դիմանալ, և՛ ընդամեն՛նը:

– Ուզում էի ասել բժիշկ դը Կոռնիերին. «Ես ծիծաղում եմ, որովհետև Դուք, միևնույն է, չկարողացաք ինձ արգելել Երկինք գնալ, բայց Ձեր չարչարանքի համար, երբ այնտեղ լինեմ, Ձեզ չեմ թողնի, որ այդքան շուտ այնտեղ գնաք»:

– Ես շուտով այլևս միայն Հրեշտակների լեզվով կըխոսեմ:

– Աստվա՛ծ իմ... խղճա՛ փոքրիկ դս... դս... դրստորիկին...

(Մեծ ցավով շրջվելիս):

– Դուք, ուրեմն, կանխագգացում չունե՞ք Ձեր մահվան օրվա հետ կապված:

– Ա՛խ, Մայրի՛կ, կանխագգացումնե՛ր: Եթե իմանալի՛ք, թե ինչ աղքատության մեջ եմ: Ես ոչինչ չգիտեմ՝ բացի նրանից, ինչ Դուք գիտեք. ես ոչինչ չեմ հասկանում՝ բացի նրանից, ինչ տեսնում եմ ու զգում: Բայց հոգիս, չնայած իր խավարին, զարմանալի խաղաղության մեջ է:

25 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Ինչ վերաբերում է փոքրիկներին, նրանք ծայրահեղ քաղցրությամբ են դատվելու: Եվ միանգամայն կարելի է փոքր մնալ նույնիսկ ամենից ահավոր ծառայություններում, նույնիսկ՝ ապրելով շատ երկար: Եթե մահանայի 80 տարեկանում, եթե Չինաստանում լինեի, ո՛ւր պատահեր, հաստատ զգում եմ՝ ես կմահանայի նույնքան փոքր, որքան այսօր եմ: Եվ գրված է, որ «վերջում Տերը ելնելու է՝ փրկելու աշխարհի բոլոր հեզերին ու խոնարհներին»*: Նա չի ասում՝ դատելու, այլ՝ փրկելու:

Նա ասել էր ինձ սարսափելի տառապանքների այդ վերջին օրերից մեկում.

– Ախ իմ Մայրի՛կ, շատ հեշտ է գեղեցիկ բաներ գրել տառապանքի մասին, սակայն գրելը ոչինչ է, ոչինչ... Պետք է դրա մեջ լինել՝ հասկանալու համար...

Ինձ մոտ ցավոտ զգացողությունն էր մնացել այս խոսքից, երբ այդ օրը, կարծես հիշելով, թե ինչ է ինձ ասել, նա բոլորովին յուրահաստուկ և, ասես, հանդիսավոր կերպով ինձ նայեց ու հետևյալ խոսքերն արտասանեց.

– Ես հիմա միանգամայն զգում եմ, որ այն, ինչ ա-

* Հմմտ.՝ Մադմոսներ 75.10

սել եմ և գրել, ճիշտ է ամեն բանի վերաբերյալ... Ճիշտ է, որ ես կամեցել եմ շատ տառապել հանուն բարի Աստծու, և ճիշտ է, որ դեռ ցանկանում եմ այդ:

26 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Նա այլևս որևէ ուժ չուներ:

– Ա՛խ, որքա՛ն ուժասպառ եմ...

Պատուհանից նայելով ծառից պոկված և օդում թեթև թելի միջոցով պահվող մի մեռած տերևի.

– Տեսեք, սա իմ պատկերն է, իմ կյանքն այլևս միայն մի թեթև թելից է կախված:

Իր մահվանից հետո՝ հենց սեպտեմբերի 30-ի երեկոյան, այդ տերևը, որ մինչ այդ ազատ օրորվում էր քամուց, ընկավ գետնին: Ես այն վերցրի իր սարդոստայնի թելի հետ, որը դեռ միացած էր դրան:

28 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Մայրի՛կ... երկրի օդն ինձ չի բավականացնում. ե՞րբ բարի Աստված ինձ կտա երկնայինը... Ա՛խ, երբեք այն այսքան կարճ չի եղել... *(Իր շնչառությունը):*

– Իմ խեղճ փոքրիկ, Դուք նման եք մարտիրոսներին ամֆիթատրոնում. մենք այլևս ոչինչ չեն կարողանում անել Ձեզ համար...

– Օ՛, ո՛չ, միայն ձեզ տեսնելն ինձ արդեն լավ է:

Ողջ ցերեկը նա մեզ շոայլեց իր ժպիտները:

Նա ինձ ուշադիր լսում էր, երբ կարդում էի իրեն Միքայել Հրեշտակապետի պաշտոնից այս հատվածը. «Միքայել Հրեշտակապետը եկավ հրեշտակների բազմությանը: Այդ նրան է Աստված վստահել Սրբերի հոգիները, որպեսզի նա հասցնի նրանց Դրախտի ուրախություններին: Միքայել չ'Հրեշտակապետ, Ես քեզ իշխան եմ կարգել բոլոր հոգիների վրա, որոնք պետք է ընդունված լինեն»: Նա ինձ նշան արեց՝ դեպի ինձ ուղղելով ձեռքը և հոտո դնելով այն իր սրտին, որ ես այնտեղ եմ՝ իր սրտում:

29 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Առավոտից նա կարծես հոգեվարքի մեջ էր, նա շատ ցավոտ խոխոռոց ուներ և չէր կարողանում շնչել: Միաբանությունը կանչվեց և հավաքվեց նրա մահճակալի շուրջը՝ կարդալու աղոթագրքի աղոթքները: Մոտավորապես մեկ ժամ անց մեր Մայրիկն արձակեց քույրերին:

Կեսօրին նա ասաց մեր Մայրիկին.

– Մայրի՛կ, սա հոգեվա՞րքն է... Ի՞նչ պետք է անեմ մահանալու համար: Ես երբեք չեմ կարողանա մահանալ...

Բժշկի այցելությունից հետո նա ասաց մեր Մայրիկին.

– Դա այսօր է, Մայրի՛կ...

– Այո, դատրի՛կս...

Այդ ժամանակ մեզնից մեկն ասաց.

– *Բարի Աստված շատ ուրախ է այսօր:*

– Ես նույնպես... Եթե հենց հիմա մահանայի, ի՛նչ երջանկություն կլիներ...

– Ե՛րբ ամբողջովին շնչահեղձ կլինեմ... Այլևս չեմ կարողանում... Ա՛խ, թող աղոթե՛ն ինձ համար... Հիսո՛ւս, Մարիա՛մ: Այո, ես ուզում եմ, ես իսկապես ուզում եմ...

Ժամը 6-ը: Ինչ-որ միջատ էր մտել նրա թևքի մեջ, և մենք անհանգստություն էինք պատճառում նրան՝ փորձելով այն հանել.

– Թողեք, բան չկա:

– *Բայց ախր այն կկծի Ձեզ:*

– Ոչ, թողեք, թողեք, ասում եմ ձեզ՝ ես ճանաչում եմ այդ փոքրիկ կենդանիներին:

Երեկոյան հանգստյան ժամի ընթացքում:

– Ա՛խ, եթե իմանայի՛ք...

(Եթե իմանայիք, թե ինչպես եմ տանջվում):

— Ես կուզեի անընդհատ ժպտալ Ձեզ և սակայն մեջքով եմ շրջվում... Դա վշտացնո՞ւմ է Ձեզ...

Գիշերային ժամերգությունից հետո, երբ մեր Մայրիկը եկավ նրան տեսնելու, նա միացրել էր ձեռքերը և քաղցր ու խոնարհ ձայնով ասաց.

— Այո՛, Աստվա՛ծ իմ, այո՛, Աստվա՛ծ իմ, ես իսկապես ուզում եմ ամե՛նը...

— Ուրեմն սուկալի՞՞ է Ձեր զգացած տառապանքը, — ասաց մեր Մայրիկը:

— Ոչ, Մայրի՛կ, սուկալի չէ, բայց շատ է, շատ... Ճիշտ այնքան, որքան կարող եմ տանել:

Նա խնդրեց մենակ մնալ գիշերը, բայց մեր Մայրիկը դա չկամեցավ: Քույր Մարին և քույր Ժեննիկը կիսեցին այդ մեծ մխիթարությունը: Ես մնացի հիվանդասենյակի անմիջապես կողքի խցում, որ դեպի մենաստան է բացվում:

30 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Հինգշաբթի՝ իր թանկագին մահվան օրը:

Առավոտյան ես իր հետ էի Պատարագի ընթացքում: Նա ինձ ոչ մի բառ չասաց: Նա հյուսված էր, շրնչասպառ. իր տառապանքները, ենթադրում եմ, անբա-

ցատրելի էին: Մի պահ նա կցեց իր ձեռքերը և, նայելով Տիրամոր արձանիկին, ասաց.

– Ա՛խ, ես ջերմագին աղոթեցի Նրան... Սակայն սա իրական հոգեվարք է՝ առանց մխիթարության որևէ նշույլի:

Ես իրեն կարեկցանքի ու գորովանքի մի քանի խոսք ասացի և ավելացրի, որ նա ինձ շատ է շտկել իր հիվանդության ընթացքում:

– Եվ Դո՛ւք... այն մխիթարությունները, որ ինձ տվել էք... Ա՛խ, դրանք շա՛տ մեծ են...

Ողջ օրը, առանց մի վայրկյան դադարի, նա, առանց չափազանցության՝ կարելի է ասել, իսկական տանջանքների մեջ էր: Նա, թվում էր, իր ուժերի եզրագծին է և, այնուհանդերձ, ի մեծ զարմանս մեզ, կարողանում էր շարժվել և նստել իր անկողնու մեջ:

– Տեսե՛ք, – ասում էր մեզ, – թե որքան ուժ ունեմ այսօր... Ոչ, չեմ մահանա... Դեռ ամիսների ուժ ունեմ, գուցե՝ տարիների...

– Եվ եթե քարի Աստված դա կամենար, – ասաց մեր Մայրիկը, – Դուք դա կընդունեի՞ք:

Նա սկսեց պատասխանել իր տազնապի մեջ.

– Հարկավոր կլիներ...

Բայց անմիջապես շարունակելով՝ վսեմ խոնարհությամբ ասաց՝ հետ ընկնելով իր բարձերի վրա.

– Ես դա իսկապես կուզեի...

Ես կարողացա հավաքագրել այս բացականչությունները, սակայն իսկապես անհնար է փոխանցել դրանց հնչերանգը.

– Ես այլևս չեմ հավատում ինձ համար մահվան... Ես հավատում եմ միայն տառապանքին... Դե ինչ, ավելի լավ...

– Օ Աստված իմ...

– Ես սիրում եմ բարի Աստծուն...

– Ո՛վ իմ բարի Տիրամայր, ինձ օգնությա՛ն արի...

– Եթե սա հոգեվարքն է, ապա ի՞նչ է մահը...

– Ա՛խ, իմ բարի՛ Աստված... Այո, Նա շատ բարի է, ես Իրեն շատ բարի եմ համարում...

Նայելով Տիրամորը՝

– Ա՛խ, Դու գիտես, որ ես շնչահեղձ եմ լինում...

Ինձ՝

– Եթե իմանայի՛ք, թե ինչ բան է շնչահեղձ լինելը...

– *Բարի Աստված Ձեզ օգնության կգա, իմ խեղճ փոքրիկ, և շուտով սա կավարտվի:*

– Այո, բայց... երբ...

– Աստված իմ, խղճա՛ քո խեղճ փոքրիկ դստերը... Խղճա՛ նրան...

Մեր Մայրիկին՝

– Ախ իմ Մայրի՛կ, վստահեցնում եմ Ձեզ, որ բաժակը մինչև պռունկը լցված է...

– Բայց բարի Աստված ինձ չի թողնի, վստահաբա՛ր...

- Նա ինձ երբեք չի թողել:
- Այո՛, Աստվա՛ծ իմ, այն ամենը, ինչ կկամենաս, բայց խղճա՛ ինձ...
- Քույրիկնե՛րս, քույրիկնե՛րս, աղոթե՛ք ինձ հա-մար...
- Աստվա՛ծ իմ, Աստվա՛ծ իմ, Դո՛ւ, որ այդքան բարի ես...
- Ա՛խ, այո՛, Դու բարի՛ ես, ես գիտեմ դա...

Երեկոյան ժամերգությունից հետո մեր Մայրիկը նրա ծնկներին Կարմել լեռան Տիրամոր մի պատկեր դրեց: Նա նայեց դրան մի պահ և ասաց, երբ մեր Մայրիկը վստահեցրեց իրեն, որ նա շուտով կգուրգուրի Տիրամորը, ինչպես Մանուկ Հիսուսը՝ այդ նկարի մեջ.

– Ա՛խ, Մայրի՛կ, շուտով ներկայացրե՛ք ինձ Տիրա-մորը. ես մի բալիկ եմ, որն այլևս չի դիմանում... Պատ-րաստեք ինձ մահանալու...

Մեր Մայրիկը նրան պատասխանեց, որ, քանի որ նա միշտ հասկացել և գործադրել է խոնարհությունը, իր պատրաստությունը կատարված է: Նա մտածեց մի պահ և խոնարհաբար արտասանեց այս խոսքերը.

– Այո, ինձ թվում է՝ ես միշտ միայն ճշմարտութ-յունն եմ փնտրել. այո, ես հասկացել եմ սրտի խոնար-հությունը... Ինձ թվում է՝ ես խոնարհ եմ...

Նա դարձյալ կրկնեց.

– Այն ամենը, ինչ գրել եմ տառապելու իմ ցան-կության մասին, ա՛խ, դա, այնուամենայնիվ, իսկա-

պես ճշմարիտ է... Եվ ես չեմ զղջում, որ ինձ հանձնել եմ Սիրուն:

Հաստատականորեն՝

– Օ՛, ո՛չ, չեմ զղջում, ընդհակառակը:

Մի փոքր ավելի ուշ՝

– Երբեք չեի հավատա, թե հնարավոր է այսքան տառապել... երբե՛ք, երբե՛ք: Ես սա չեմ կարող այլ կերպ բացատրել, քան հոգիներ փրկելու իմ ունեցած ջերմագին ցանկությամբ:

Ժամը 5-ի մոտ ես մենակ էի իր կողքին: Նրա դեմքը հանկարծ փոխվեց. ես հասկացա, որ դա վերջին հոգեվարքն էր:

Երբ միաբանությունը մտավ հիվանդասենյակ, նա բոլոր քույրերին դիմավորեց մեղմ ժպիտով: Նա պահել էր իր Խաչելությունը և անդադար դրան էր նայում:

Ավելի քան երկու ժամ սարսափելի խռիռոցը պատռում էր նրա կուրծքը: Նրա դեմքը կարմրել էր, ձեռքերը մանուշակագույն էին, նրա ոտքերը սառույց էին, և նա ողջ մարմնով դողում էր: Քրտինքը ճակատին հսկայական կաթիլներ էր առատորեն ձևավորում և հոսում այտերի վրայով: Նա անդադար աճող շնչահեղձության մեջ էր և շունչ քաշելու համար երբեմն փոքրիկ ակամա ճիչեր էր արձակում:

Այս ընթացքում, որ մեզ համար այդքան լի էր անձկությամբ, պատուհանից լսվում էր (և դա ինձ շատ էր տանջում) շիկահավերի և այլ փոքրիկ թռչունների

ճովողունը, սակայն՝ այնքա՛ն ուժգին, այնքա՛ն մոտիկից և այնքա՛ն երկար: Ես աղոթում էի քարի Աստծուն, որ լռեցնի նրանց. այդ համերգը խոցում էր սիրտըս, և ես վախենում էի, որ այն կհոգնեցնի մեր խողովորիկ թերեզին:

Մի պահ նրա բերանն այնքան ցամաք թվաց, որ քույր Ժեննիկը, մտածելով թեթևացնել նրա վիճակը, նրա շուրթերին սառույցի մի փոքրիկ կտոր դրեց: Նա այն ընդունեց՝ այնպես նրան ժպտալով, որ երբեք չեմ մոռանա: Այն ասես մի վերջին հրաժեշտ լիներ:

Ժամը 6-ին, երբ հնչեցին «Անգելուս»-ի զանգերը, նա երկար նայեց Տիրամոր արձանիկին:

Վերջապես, ժամը 7-ն անց մի քանի րոպեին, երբ մեր Մայրիկն արձակել էր միաբանությունը, նա հանաչելով ասաց.

– Մայրի՛կ, սա դեռ հոգեվարքը չէ՞... Ես չե՞մ մահանում...

– Այո, իմ խեղճ փոքրիկ, սա հոգեվարքն է, բայց գուցե քարի Աստված կամենում է երկարաձգել այն մի քանի ժամով:

Նա քաջությամբ պատասխանեց.

– Դե ի՛նչ... թո՛ղ... թո՛ղ... Ա՛խ, ես չեի ցանկանա ավելի կարճ տառապել...

Եվ նայելով իր Խաչելությանը՝

– Օ՛, ես սիրո՞ւմ եմ Նրան..... Աստված իմ... ես սիրում եմ Քեզ.....

Հանկարծ, այս խոսքերն արտասանելուց հետո, նա մեղմորեն ետ ընկավ՝ գլուխն աջ թեքած: Մեր Մայրիկը շտապ հնչեցնել տվեց հիվանդասենյակի զանգը՝ միաբանությանը կանչելու համար: «Բացեք բոլոր դռները», – ասում էր նա միևնույն ժամանակ: Այս խոսքը մի ինչ-որ հանդիսավոր բան ուներ, և ինձ մրտաձել տվեց, որ Երկնքում բարի Աստված այն նաև Իր Հրեշտակներին էր ասում:

Քույրերը ժամանակ ունեցան ծնկի գալու մահճակալի շուրջը և ականատես եղան մահացող փոքրիկ Սրբի հափշտակությանը: Նրա դեմքը վերագտել էր այն վարդագույն երանգը, որ ուներ լիովին առողջ ժամանակ, նա աչքերը հառել էր վեր, և նրանք փայլում էին խաղաղությունից ու ուրախությունից:

Քույր Մարին* մոտեցավ ճրագով, որպեսզի ավելի մոտիկից տեսնի նրա երկնային հայացքը: Այդ ճրագի լույսի ներքո նրա կոպերի որևէ շարժ չզգացվեց: Այս հափշտակությունը տևեց մոտավորապես Հավատամքն ասելու չափ, և նա արձակեց վերջին շունչը:

Մահվանից հետո նա մի երկնային ժպիտ պահպանեց: Նա սքանչելիորեն գեղեցիկ էր: Նա այնքան ամուր էր բռնել իր Խաչելությունը, որ հարկավոր եղավ այն ուժով վերցնել՝ նրան հուղարկավորելու համար: Քույր Մարին և ես կատարեցինք այդ ծառայությունը

* Մարի Գերենը:

քույր Էմեի հետ և այդժամ նկատեցինք, որ նա 12-13 տարեկանից ավելի չէր թվում:

Նրա վերջույթները փափուկ մնացին մինչև իր հուղարկավորությունը՝ երկուշաբթի, 4 հոկտեմբերի, 1897 թ.:

*Քույր Ազնես Հիսուսի
անարժան կարմելյական միանձնուհի*

Վերագտնված գրառումներ

30 սեպտեմբերի

– Իմ բոլոր փոքրիկ երագանքներն իրականացել են... Ուրեմն՝ այս մեծն էլ (*սիրուց մահանալը*) պետք է իրականանա...

ՍԵԼԻՆԻ ՀՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ

12 հուլիսի, 1897 թ.

Զրույցի մեջ իմ փոքրիկ Թերեզը հանկարծ կանգ առավ՝ կարեկցանքով ու քնքշությամբ նայելով ինձ: Նա ասաց.

– Ա՛խ... այդ իմ քույրիկ Ժենևիևն է, որ ամենաշատը կզգա իմ հեռանալը, վստահաբար այդ նա է, ում

Ես ամենաշատն եմ խղճում, որովհետև հենց նա ցավ է ունենում, գալիս է ինձ փնտրելու, և այլևս ոչ ոքի չի ունենա... Այո, բայց բարի Աստված նրան ուժ կտա... և հետո՝ ես կվերադառնամ...

Հուլիս, 1897 թ.
(առանց ամսաթվի)

– Մենք երկու բաղիկների պես կլինենք, Դուք գիտեք, թե նրանք ինչքան մոտ-մոտ են իրար քայլում...

– Որքա՛ն կվշտանայի, եթե ուրիշ մեկին տեսնեի բարի Աստծու մյուս ծնկին. ես ողջ օրը լաց կլինեի...

Իմ փոքրիկ Թերեզը ցնցվել էր Ավետարանի այն հատվածից, որտեղ Հիսուս մերժում է Ջեֆեդեոսի որդիներին, որ նրանք Երկնքում լինեն Իր աջ և ձախ կողմում, և ասում էր.

– Ես կարծում եմ, որ բարի Աստված այդ տեղերը փոքրիկ մանուկների համար է պահել:

Նա այդժամ հույս էր տալով, որ այդ երկու առանձնաշնորհյալ մանուկները ես և նա կլինենք...

Իր մահվանից մոտավորապես երեք շաբաթ անց վրա հասած «Haec facta est mihi»-ի շնորհը Երրորդ ժամի աղոթքի ժամանակ հանկարծակիորեն ձևավորված այս ներքին հարցադրման պատասխանն էր. «Իմ*

* Լատ.՝ «Դա պատահեց ինձ»:

Թերեզը ինձ չի հայտնել, թե արդյոք ստացել է իր հուսացած տեղը՝ նստել բարի Աստծու ծնկներին...»: Ճիշտ այդ պահին երգչախումբն ասում էր. «*Haec facta est mihi*». Ես չէի հասկանում այդ խոսքերի իմաստը, և հենց ժամերգությունն ավարտվեց, փնտրեցի դրանց թարգմանությունը. «*Haec facta est mihi*»... «Դա պատահեց ինձ հետ»:

Հուլիսի 22-ին ես գրեցի իմ քեռակին տիկին Գերենին. «.... Մի օր, պատուհանի մոտ նստած, Երկնքի երանության մասին մի հատված էի կարդում իմ փոքրիկ հիվանդին, և նա ընդհատեց ինձ ու ասաց.

- Դա այն չէ, ինչ գրավում է ինձ...
- Այդ դեպքում ի՞նչն է, – հարցրի ես:
- Ա՛խ, դա սերն է... Սիրել, սիրված լինել և վերադառնալ երկիր...

3 օգոստոսի, 1897 թ.

- Դուք բոլորովին փոքր եք, հիշե՛ք սա, և երբ մեկը բոլորովին փոքր է, նա գեղիցիկ մտքեր չի ունենում...

4 օգոստոսի, 1897 թ.

Ընդհատելով գրույցը՝ տխրությամբ բացականչեցի՝
մտածելով իր մահվան մասին.

– Ես չեմ կարողանա ապրել առանց նրա...

– Դուք միանգամայն իրավացի եք, – անմիջապես արձագանքեց նա, – ուստի ես Ձեզ դրանցից երկու հատ կրերեմ... (թներ)*

5 օգոստոսի, 1897 թ.

– Դուք ուրեմն լքում եք ինձ...

– Օ՛, ոչ իսկ թզաչա՛ փ...

Օգոստոս, 1897 թ.

(առանց ամսաթվի)

Իմ թանկագին քույրիկն ամեն հանդիպման ժամանակ փորձում էր ինձ կտրել ինքս ինձնից և համեմատում էր մեր ընթացքը մի նկարում պատկերված երկու փոքրիկ երեխաների ընթացքի հետ: Նա քայլում էր՝ ամեն ինչից կտրված, հագին՝ միայն մի շապիկ, ձեռքին չունենալով ոչինչ՝ բացի իր փոքրիկ քրոջից, որին տանում էր իր հետևից: Վերջինը դիմադրում էր, նա պետք է ծաղիկներ հավաքեր, ծանրաբեռներ իրեն մի մեծ ծաղկեփնջով՝ առանց ձեռքերից գեթ մեկը բաց

* Այստեղ բառախաղ է. ֆրանսերենում «sans elle» (առանց նրա) և «sans ailes» (առանց թների) արտահայտությունները ճիշտ նույն հնչողությունն ունեն:

թաղնելու:

21 օգոստոսի, 1897 թ.

– Երբ ասեմ. «Տանջվում եմ», Դուք կպատասխանեք. «Ավելի՛ լավ»: Ես ուժ չունեմ, դրա համար Դուք ավարտեք այն, ինչ ուզում եմ ասել:

Շնչահեղձությունն այդ պահին շատ ուժգին էր, և որպեսզի ինքն իրեն օգներ շնչել, նա համրիչով աղոթելու պես ասում էր. «Տանջվում եմ, տանջվում եմ...», սակայն շուտով նա նախատեց ինքն իրեն դրա համար, ասես այն գանգատ էր, և ինձ ասաց այն, ինչ նոր գրեցի:

3 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Նրան ասացի.

– Մարդիկ չեն իմանա, որ մենք իրար այդքան սիրել ենք...

Նա պատասխանեց.

– Չարժե ցանկանալ, որ մարդիկ հավատան դրան, կարևորն այն է, որ դա այդպես է...

Եվ վստահ ձայնով՝

– Այո, բայց... քանի որ մենք երկուսս բարի Աստծու ծնկներին կլինենք...

11 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Քնքշորեն ինձ նայելով.

– Բայց ես դարձյալ ձեզ կտեսնեմ, և ձեր սիրտն ուրախ կլինի, և ոչ ոք ձեր ուրախությունը ձեզնից չի խլի*...

16 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Իր հանդեպ իմ ցուցաբերած հոգատարությունից արտասվելու աստիճան հուզված՝ նա բացականչեց.

– Ա՛խ, որքա՛ն երախտապարտ եմ Ձեզ, իմ պատի՛կ քաղցրիկ: Դուք կտեսնեք այն ամենը, ինչ ես կանեմ Ձեզ համար...

Սեպտեմբեր, 1897 թ.

(առաց ամսաթվի)

Մի օր նրան ասացի.

– Դուք մեզ կնայե՞ք Երկնքի բարձունքից, այնպես չէ՞:

Նա պատասխանեց.

– Ոչ, ես ցած կիջնեմ...

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 16.22

Ես մի քանի անգամ վեր կացա գիշերը՝ չնայած իր թախանձագին խնդրանքներին: Այդ այցելություններից մեկի ժամանակ ես տեսա, որ իմ թանկագին քույրիկը միացրել է ձեռքերը և աչքերը հառել երկնքին,

– Ախր ի՞նչ եք անում, – ասացի նրան, – պետք է փորձել քնել...

– Ես չեմ կարողանում, չափազանց շատ եմ տանջվում, ուստի աղոթում եմ...

– Եվ ի՞նչ եք ասում Տիրոջը:

– Ես Իրեն ոչինչ չեմ ասում, ես Իրեն սիրում եմ...

Իր կյանքի վերջին օրերից մեկում, մեծ տառապանքի պահին նա ինձ աղաչեց.

– Ա՛խ, իմ Ժեննիս՝ քույրիկ, աղոթե՛ք ինձ համար Տիրամորը. ես Նրան այնքա՛ն կաղոթեի, եթե Դուք հիվանդ լինեիք... ինքդ քեզ համար չես համարձակվում խնդրել...

Նա հառաչեց դարձյալ՝ ինձ ասելով.

– Ա՛խ, որքա՛ն է պետք աղոթել հոգեվարքի մեջ գտնվողների համար. եթե իմանայի՛ք...

30 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Իմ թանկագին փոքրիկ Թերեզի տարագրության վերջին օրը...

Իր մահվան օրը, ցերեկը Մայր Ազնեսը և ես մենակ էինք իր կողքին, և մեր դողացող ու հաղթված թանկագին փոքրիկ Սրբուհին մեզ կանչեց՝ օգնելու իրեն... Նա ծայրահեղ տառապում էր իր բոլոր մկաններով և, մի ձեռքը զցելով Մայր Ազնեսի ուսին, իսկ մյուսը՝ իմին, մնաց այդպես՝ ձեռքերը խաչաձև տարածած։ Հենց այդ պահին զարկեց ժամը 3-ը, և խաչյալ Քրիստոսի պատկերը եկավ մեր մտքին. մի թե մեր խեղճ փոքրիկ նահատակը Նրա կենդանի պատկերը չէր։

.... Իր հոգեվարքի ընթացքում՝ հոգին ավանդելուց ընդամենը մի քանի րոպե առաջ, ես սառույցի մի փոքրիկ կտոր մոտեցրի իր այրվող շուրթերին, երբ այդ պահին նա բարձրացրեց աչքերն ինձ վրա և մարգարեական հաստատականությամբ ինձ նայեց։ Նրա հայացքը լի էր քնքշությամբ, և միևնույն ժամանակ դրա մեջ քաջալերանքի ու խոստման մի գերբնական արտահայտություն կար, որով նա կարծես ասում էր. «Գնա՛, գնա՛, իմ Սելի՛ն, ես քեզ հե՛տ կլինեմ...»։

Ներկա գտնվող միաբանությունը ասես սպասման մեջ էր այդ մեծագդու տեսարանի առաջ, բայց հանկարծ մեր թանկագին փոքրիկ Սրբուհին աչքերը խոնարհեց փնտրելու մեր Մայրիկին, ով ծնկել էր իր կողքին, մինչ իր մշուշոտ հայացքը վերագտնում էր տառապանքի այն արտահայտությունը, որ ուներ մինչ այդ։

Մեր թանկագին փոքրիկ թերեզի վերջին խոսքերը

– Ա՛խ, սա իսկապես իրական տառապանք է, քանի որ չկա որևէ միաբարություն: Ոչ, չկա...

– Ով Աստվա՛ծ իմ... ես, այնուամենայնիվ, սիրում եմ քերի Աստծուն... Ո՛վ իմ քերի Տիրամայր, ինձ օգնությա՛ն արի:

– Եթե սա հոգեվարքն է, ապա ի՞նչ է մահը...

– Ախ իմ Մայրի՛կ, վստահեցնում եմ Ձեզ, որ բաժակը մինչև պռունկը լցված է...

– Այո, Աստվա՛ծ իմ, որքան կկամենաս... բայց խղճա՛ ինձ: Քույրիկնե՛ք ու... քույրիկնե՛ք ու... Աստվա՛ծ իմ, Աստվա՛ծ իմ, խղճա՛ ինձ: Ես այլևս չեմ կարողանում... այլևս չե՛մ կարողանում և, այնուամենայնիվ, պետք է սպասեմ... ես... ես սպասվել եմ... Ոչ, ես երբեք չե՛ի հավատա, թե կարելի է այսքան տառապել... երբե՛ք, երբե՛ք...

– Ախ իմ Մայրի՛կ, ես այլևս չեմ հավատում ինձ համար մահվան... ես այլևս հավատում եմ միայն տառապանքին...

– Վաղն ավելի վատ կլինի... Դե ինչ, ավելի՛ լավ...

Երեկոյան:

Մեր Մայրիկը քիչ առաջ արձակել էր միաբանությունը՝ ասելով, որ հոգեվարքը դեռ կձգվի, և Սուրբ փոքրիկ հիվանդը անմիջապես պատասխանեց.

- Դե ինչ, թո՛ղ, թո՛ղ, ա՛խ, ես չեի ցանկանա ավելի կարճ տառապել...
- Օ՛, ես սիրում եմ Նրան...
- Աստված իմ... ես... սիրում եմ Քեզ...

Տարբեր գրառումներ

Մի օր՝ իր հիվանդության ընթացքում, ես իրեն նրկարագրում էի զգացածս ուրախությունը, որ ավելի շուտ նա է լինելու մեր ընտանիքի փառքը, քան ես, և որ իր բարձրացումն ինձ ավելի երջանիկ է դարձնում, քան իմը։ Ես այդժամ ուրախանում էի, որ իրեն ավելի կատարյալ եմ տեսնում, քան ինձ, և անգամ՝ որ նա ավելի շատ է փառք բերում բարի Աստծուն։ Նա ինձ նայեց և մի պահ լռությունից հետո ասաց՝ հնչերանգով մի հոգու, որ տառապում է ներքին խավարից և զոհ է ամենից մեծ դառնության, բայց միևնույն ժամանակ՝ մի ճշարտության հնչերանգով, որը ցնցեց ինձ։

– Ուրիշներն հաճախ ավելի շատ են վայելում, քան նրանք, որ ունեն...

– Որովհետև այս պահին փորձության մեջ եք – պատասխանեցի ես, – բայց Երկնքում Դուք կվայելեք։

Այդ ժամանակ նա պատասխանեց, բայց ինձ թվաց, թե դա մի երկնային ձայն է։

– Դուք կտեսնեք, որ դա դարձյալ նույնը կլինի։

12 հուլիսի, 1897 թ.

– Դուք վշտանում եք, որ ես գնում եմ, ինչո՞ւ. եթե Ձեզ լքելու լինեի, դա տրամաբանական կլիներ, բայց ես գիտեմ, որ Ձեզ չեմ լքում, ընդհակառակը՝ ես Ձեզ ավելի մոտ կլինեմ:

– Ողջ կյանքում իմ ձեռքերում ոչինչ չի եղել, և մահվան պահին չէ, որ պետք է մի բան պահեմ ինձ համար:

Կապված՝ ականջիս մի փոքրիկ զամբյուղի հետ, որ նա ինձ խնդրում էր հեռացնել.

– Ես տեսել եմ երկրի գեղեցկությունները, և իմ հոգին Երկինքն է երազել:

– Ուրեմն Դուք կարծում եք, որ ավելի շատ հոգիներ կփրկեք Երկնքո՞ւմ:

– Այո, այդպես եմ կարծում, դրա ապացույցն այն է, որ բարի Աստված ինձ թողնում է մահանալ՝ ինձ, որ այդքան ցանկանում եմ Իր համար հոգիներ փրկել...

– Երբ մտածում եմ, որ անկողնու մեջ եմ մահանում... ես կուզեի մարտադաշտում մահանալ...

– Բարի Աստված այգիներ ունի, որոնք հանձնել է այգեգործների և սովորաբար, առանց նրանց թույլտվության, երբեք պտուղներ չի քաղում, սակայն բարի Աստված այնքան շատ է փափագում մի փոքրիկ ողկույզ, որն այգեգործը չի ցանկանում Նրան տալ, որ Նա պատրաստվում է գողանալ այն:

Դա իր մահվան մասին էր, քանի որ մեր Մայրիկը չէր կարողանում հաշտվել այն մտքին, որպեսզի տար նրան դրա թույլտվությունը:

Հուլիս, 1897 թ.

– Ես նայում եմ աջ, նայում եմ ձախ, հայացք եմ փնտրում, և չկա մեկը, որ ճանաչի ինձ...

– Այլևս չեմ կարողանում նայել Տիրամորը՝ առանց լաց լինելու:

– Ես միանգամայն մտադիր եմ անգործ չմնալ Երկրնքում, իմ երազանքն է աշխատել Եկեղեցու և հոգիների համար, ես խնդրում եմ դա բարի Աստծուն և վստահ եմ, որ Նա կլսի ինձ. մի՞թե Հրեշտակները շարունակ զբաղված չեն մեզանով՝ երբեք չդադարելով

նայել աստվածային Երեսին և կորչել սիրո անափ օվկիանոսում: Ինչո՞ւ Հիսուս չպետք է թույլ տա ինձ կրկնել նրանց: Դուք տեսնում եք, որ եթե ես արդեն լըքում եմ մարտադաշտը, դա հանգստանալու եսասիրական ցանկութամբ չէ. հավիտենական երանության մասին մտքից հագիվ է սիրտս խայտում, քանի որ վաղուց ի վեր տառապանքն իմ Երկինքն է դարձել այս աշխարհում, և ինձ համար դժվար է հասկանալ, թե ինչպես կարող եմ վարժվել մի երկրի, որտեղ ուրախությունը թագավորում է՝ առանց տխրության ուրևե խառնուրդի: Անհրաժեշտ կլինի, որ Հիսուս վերափոխի իմ հոգին և նրան վայելելու ունակություն տա, այլապես ես չեմ կարողանա դիմանալ հավիտենական երանություններին:

1897 թվականի ընթացքում քույր Թերեզն ինձ ասաց հիվանդանալուց բավական առաջ, որ ինքն ակնկալում է մահանալ այդ տարի: Ահա՛ այն պատճառը, որը նա ներկայացրեց ինձ հունիս ամսին, երբ տեսավ, որ հիվանդ է թոքախտով.

– Տեսնում եք, – ասաց նա ինձ, – բարի Աստված պատրաստվում է ինձ վերցնել մի տարիքում, երբ ես ժամանակ ունեցած չեի լինի դառնալու քահանա, եթե կարողանայի քահանա լինել, դա այս հունիս ամսին

կլիներ. այդ ձեռնադրության ժամանակ է, որ ես հոգե-
վոր աստիճան կստանայի: Դե ինչ, որպեսզի ոչ մի բա-
նի համար չզոջամ, բարի Աստված թույլ տվեց, որ ես
հիվանդանամ, ուստի չէի կարողանա դրան հասնել և
կմահանայի նախքան իմ սպասավորությունն իրա-
գործելը:

*Երբ արյունահոսությունները վրա էին հասնում,
նա հրճվում էր՝ մտածելով, որ իր արյունն է հեղում
բարի Աստծու համար.*

– Այլ կերպ չէր կարող լինել, – *ասում էր նա*, – և ես
գիտեի, որ կունենամ իմ արյունը թափված տեսնելու
այս մխիթարությունը, քանի որ ես մահանում եմ՝ որ-
պես սիրո նահատակ:

ՔՈՒՅՐ ՄԱՐԻԻ ՀՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ

12 հուլիսի, 1897 թ.

– *Եթե նորից սկսելու լինեիք Ձեր կյանքը, ի՞նչ կա-
նեիք:*

– Կանեի այն, ինչ արել եմ:

13 հուլիսի, 1897 թ.

– Եթե իմանայիք, թե ինչ ծրագրեր ունեմ, թե ինչեր եմ անելու, երբ Երկնքում լինեմ... Ես սկսելու եմ իմ առաքելությունը...

– Եվ ի՞նչ ծրագրեր *Դուք* ունեք:

– Ծրագրեր՝ վերադառնալու իմ քույրիկների հետ և գնալու այնտեղ՝ օգնելու միսիոներներին, իսկ հետո՝ թույլ չտալու, որ փոքրիկ վայրենիները մահաանան նախքան մկրտվելը:

– *Իսկ փոքրիկ կնքամա՞յրը, նա ի՞նչ պետք է անի:*

– Թող նա վեր կանգնի այն ամենից, ինչ կասեն քույրերը, այն ամենից, ինչ կանեն նրանք: *Դուք* պետք է լինեք այնպես, ասես Ձեր վանքում չեք, ասես միայն երկու օր պետք է անցկացնեք այստեղ: *Դուք* պետք է Ձեզ զսպեք, որպեսզի չասեք այն, ինչ Ձեզ դուր չի գալիս, որովհետև պետք է լքեք այն:

Երբ վերջացնում էի գրել այս խոսքերը, հնչում էին «Սալվե Ռեգինա»-ի զանգերը:

– Ավելի լավ կլիներ՝ շատ ավելի, կորցնել այս խոսքերը և կատարել կանոնական մի գործ: Եթե իմանային, թե ինչ է դա...

16 հուլիսի, 1897 թ.

– Մեծ Սրբերը գործել են բարի Աստծու փառքի համար, բայց ես, որ ընդամենը մի բոլորովին փոքրիկ հոգի եմ, գործում եմ միայն Իր հաճույքի, Իր բավականության համար, և ես երջանիկ կլինեի կրել ամենից մեծ տառապանքները, անգամ՝ առանց բարի Աստծու գիտության, եթե դա հնարավոր լիներ, ոչ՝ Իրեն անցողիկ փառք պարգևելու համար, այլ՝ եթե ես միայն իմանայի, որ դրանով ժպիտ կարող է հայտնվել Իր շուրթերին:

25 հուլիսի, 1897 թ.

– Մի փոքր կռանալով՝ պատուհանից նայում էի մայր մտնող արևին, որ իր վերջին կրակներն էր սրփռում բնության վրա, և ծառերի կատարներն աբողջովին ոսկեզօծ էին թվում: Այդժամ ես ասում էի ինքս ինձ. «Ինչ տարբերություն՝ երբ մեկը ստվերում է մընում և երբ, ընդհակառակը, իրեն պարզում է սիրո արեգակին...»: Այդժամ նա ամբողջովին ոսկեզօծ է թրվում: Այս պատճառով է, որ ես ամբողջովին ոսկեզօծ եմ թվում: Իրականում ես այդպիսին չեմ և անմիջապես կդադարեմ այդպիսին լինել, եթե ինձ հեռացնեմ սիրուց:

28 հուլիսի, 1897 թ.

– Մենք երկրի վրա՝ տառապելու համար ենք. որքան շատ ենք տառապում, այնքան ավելի երջանիկ ենք լինում... Եղբայրասիրությունն առավել շատ ենք գործադրում, երբ ծառայում ենք մեկին, ով մեզ պակաս համակրելի է: Ա՛խ, որքա՛ն մենք վատ գիտենք կարգավորել մեր փոքրիկ գործերը երկրի վրա:

1 օգոստոսի, 1897 թ.

– Ես չգիտեմ, թե ինչպես եմ մահանալու... Ա՛խ, ես միանգամայն հանձնվել եմ... Ինչպես որ բարի Աստված կկամենա...

10 օգոստոսի, 1897 թ.

– Եվ ես, որ խնդրել էի՝ *Դուք շատ չտառապեք, իսկ Դուք այդքան տառապում եք...*

Նա ինձ պատասխանեց.

– Ես խնդրել եմ բարի Աստծուն, որ Նա չլսի այն աղոթքները, որոնք կխոչընդոտեն իմ վերաբերյալ Իր ծրագրերի իրականացմանը, և որ Նա վերացնի այն բոլոր դժվարությունները, որոնք կխանգարեն դրանց:

15 օգոստոսի, 1897 թ.

Ամսի 13-ին, նախքան Սուրբ Հաղորդություն ստանալը նա առանձնակի հուզվել էր միաբանության արտասանած Խոստովանության կարգից: Նա ասաց ինձ.

– Երբ լսում էի՝ ինչպես են բոլոր քույրերն ինձ համար ասում. «Խոստովանում եմ Աստծու՝ Ամենակարող Հոր, Ամենօրհնյալ Սուրբ Աստվածածնի և բոլոր Սրբերի առաջ», մտածում էի. «Ա՛խ, այո՛, նրանք լավ են անում, որ ներում են խնդրում բոլոր Սրբերից...»: Չեմ կարող նկարագրել իմ զգացողությունները: Այսպես է, որ բարի Աստված ինձ զգալ է տալիս, թե ես որքան փոքր եմ: Դա ինձ այնքա՛ն երջանիկ է դարձնում...

Նրան ասում էի.

– Ինձ այն է ցավ պատճառում, որ Դուք դեռ շատ պետք է տառապեք:

– Ինձ՝ ոչ, որովհետև բարի Աստված ինձ տալիս է այն, ինչ ինձ հարկավոր է:

20 օգոստոսի, 1897 թ.

– Սա այն մարդկանց պես չէ, ովքեր տառապում են անցյալից կամ տառապում են ապագայից: Ես միայն

տառապում եմ ներկա պահին: Այնպես որ, դա այն-
քան էլ մեծ բան չէ:

22 օգոստոսի, 1897 թ.

– Մարդիկ չգիտեն, թե ինչ է այսպես տառապելը...
Ո՛չ, դա զգալ է պետք...

– Տեսեք, թե ինչ բարի է Աստված... Այսօր ես ուժ
չունեի հազալու և գրեթե չհազացի: Հիմա, որ մի փոքր
ավելի լավ եմ, այն նորից կսկսվի:

27 օգոստոսի, 1897 թ.

Նրան ասացի.

– Կուգե՞ք սառը ջուր:

– Օ՛, կուգեի՛...

– Մեր Մայրիկը Ձեզ պարտավորեցրել է խնդրել
այն ամենը, ինչ Ձեզ անհրաժեշտ է. արեք դա հնա-
զանդությամբ:

– Ես խնդրում եմ այն ամենը, ինչի կարիքն ունեմ:

– Ո՛չ՝ այն, ինչ Ձեզ հաճելի է:

– Ոչ, միայն այն, ինչ ինձ անհրաժեշտ է:

8 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Ա՛խ, Տիրամա՛յրը... Նա չեկավ իմ հետևից...

17 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Ձեզ համար, հասկանում եմ, դա ինչ-որ բան է։ Բայց ինձ... ի՞նչ եք ուզում՝ դա ինձ համար լինի... Ինչ-որ մեռած բան դնելու են հողի մեջ. այնպես չէ, որ ես լեթարգիական քնի մեջ եմ լինելու, այդ դեպքում դա դաժան կլիներ։

21 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Նա արցունքներով լի աչքերով նայեց մեզ՝ Մայր Ազնեսին ու ինձ, և ասաց.

– Քույրիկներս... այդ դուք եք, որ ինձ մեծացրել եք...

25 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Ես քնքշորեն նրան էի նայում։

– Կնքամայր, որքան գեղեցիկ եք, երբ սիրո շողը լուսավորում է Ձեր դեմքը... այն այնքա՛ն վճիտ է։

30 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Ա՛խ, սա մաքուր տառապանք է, որովհետև չկա որևէ մխիթարություն... Ոչ, ոչ մի...

– Աստվա՛ծ իմ... Այնուամենայնիվ, ես սիրում եմ քարի Աստծուն... Ախ իմ քարի՛ Տիրամայր, ինձ օգնությա՛ն արի...

– Եթե սա է հոգեվարքը, ապա ի՞նչ է մահը...

– Ախ իմ խեղճ Մայրիկ, վստահեցնում եմ Ձեզ, որ բաժակը մինչև պոռնկը լցված է...

– Այո՛, Աստվա՛ծ իմ, այն ամենը, ինչ կկամենաս... քայց խղճա՛ ինձ...

– Քույրիկնե՛րս... քույրիկնե՛րս... Աստվա՛ծ իմ... Աստվա՛ծ իմ, խղճա՛ ինձ... Այլևս չեմ կարողանում... այլևս չե՛մ կարողանում... Այնուամենայնիվ, պետք է դիմանամ... Ես... ես սպառվել եմ... Ոչ, ես երբեք չե՛ի հավատա, թե կարելի է այսքան տառապել... երբե՛ք, երբե՛ք...

– Ախ իմ Մայրի՛կ, ես այլևս չեմ հավատում ինձ համար մահվան... Ես հավատում եմ միայն տառապանքին...

– Վաղն ավելի վա՛ռտ կլինի: Դե ինչ, ավելի՛ լավ...

Վերջին խոսքը՝ նայելով իր Խաչելությանը.

– Օ՛, ես սիրում եմ Նրան... Աստված իմ... ես սիրում եմ Քեզ...

Տարբեր գրառումներ

– Երբ դիմում ես Սրբերին, – *ինձ ասում էր նա*, – իրենք մի փոքր սպասել են տալիս, զգում ես, որ նրանք պետք է գնան ներկայացնեն իրենց խնդրանքը, բայց երբ շնորհ եմ խնդրում Տիրամորից, օգնությունն անմիջապես եմ ստանում: – *Եվ ավելացնում էր*. – Երբեք չե՞ք նկատել սա: Փորձեք ու կտեսնեք...

Այդ ժամանակ ես իրեն խնդրեցի գրել ինձ համար այն, ինչ մտածում է ինքը Տիրամոր մասին, և նա 1897-ի մայիս ամսին գրեց Նրա պատվին իր վերջին բանաստեղծությունը.

– Իմ փոքրիկ օրհներգությունը, – *մեզ ասում էր նա*, – արտահայտում է այն ամենը, ինչ ես մտածում եմ և ինչ կքարոզեի Տիրամոր մասին, եթե քահանա լինեի:

Դա վերաբերում է օրհներգությանը, որ վերնագրոված է՝ «Ինչու եմ Քեզ սիրում, Ո՛վ Մարիամ»:

Հիվանդախնամ քույրը նրան խորհուրդ էր տվել ամեն օր տասնհինգ րոպե զբոսնել պարտեզում: Ես հանդիպեցի նրան, երբ նա քայլում էր դժվարությամբ և, այսպես ասած, ուժերի եզրագծին:

– *Դուք ավելի լավ կանեք, – նրան ասացի, – եթե հանգստանաք, այս զբոսանքը Ձեզ որևէ օգուտ չի կա-*

րոդ տալ նման վիճակում. Դուք Ձեզ կհյուծեք և՛ ընդամենը:

– Դա ճիշտ է, – պատասխանեց նա ինձ, – բայց գիտե՞ք, թե ինչն է ինձ ուժ տալիս: Դե ինչ, ես քայլում եմ մի միսիոների համար: Ես մտածում եմ, որ այնտեղ՝ շատ հեռու, նրանցից մեկը գուցե ուժասպառ է իր առաքելական ուղևորությունների մեջ, և պակասեցելու համար իր հոգնությունները ես իմն եմ մատուցում բարի Աստծուն:

ՄԱՐԻ ԳԵՐԵՆԻ ՀՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ

18 հուլիսի, 1897 թ.

– Ա՛խ, երբ Երկնքում լինեմ, ես շատ բաներ կանեմ, մեծ բաներ... Անհնար է, որ այս ցանկությունն ինձ բարի Աստված Ինքը տված չլինի, ես վստահ եմ, որ Նա կլսի ինձ... Եվ հետո նաև, երբ այնտեղ՝ վերևում լինեմ, մոտիկից կհետևեմ Ձեզ...

2 օգոստոսի, 1897 թ.

– Ես որևէ բնական հաճույք չեմ գտնում սիրված, փայփայված լինելու մեջ, այլ այն մեծապես գտնում եմ նվաստացված լինելու մեջ: Երբ մի հիմարություն եմ անում, որն ինձ նվաստացնում է և ցույց տալիս, թե ես

ով եմ, ա՛խ, այդ ժամանակ դրանում է, որ ես բնական հաճույք եմ ապրում. ես իրական ուրախություն եմ ապրում, ինչպես Դուք կզգայիք սիրված լինելու մեջ:

11 սեպտեմբերի, 1897 թ.

– Դուք պետք է շատ հեզ դառնաք. ոչ մի կոպիտ խոսք, ձայնի ոչ մի կոպիտ երանգ, երբեք դեմքի կոպիտ արտահայտություն չընդունեք, միշտ հեզ եղեք: Այսպես՝ երեկ Դուք քույր X-ին ցավ պատճառեցիք, մի քանի վայրկյան անց մի քույր նրա հետ նույն կերպ վարվեց: Ի՞նչ պատահեց... Նա լաց եղավ... Եվ ի՞նչ. եթե Դուք նրա հետ կոպիտ վարված չլինեիք, նա ավելի լավ կկարողանար ընդունել երկրորդ ցավը, որն աննկատ կանցներ: Բայց իրար այդքան մոտ երկու ցավերն իրեն շատ մեծ տխրության մեջ գցեցին, մինչդեռ, եթե Դուք հեզ եղած լինեիք, ոչինչ պատահած չէր լինի:

.... Նրան ասացի. «Ես Ձեզ խոստանում եմ, որ Սուրբ կդառնամ, երբ Դուք Երկինք գնացած կլինեք. այդ պահից սկսած՝ ես դրանում իմ ողջ սիրտը կներդնեմ»:

– Ա՛խ, մի՛ սպասեք դրան, – պատասխանեց նա ինձ: – Սկսեք հիմիկվանի՛ց: Հավատացե՛ք ինձ, երբեք մի՛ սպասեք վաղվան՝ սկսելու համար Սուրբ դառնալ:

ՄՅՈՒՍ ՔՈՒՅՐԵՐԻ
ՀՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՅ

Քույր Մարի (Սուրբ Երրորդության)

Հունիս, 1897 թ.
(առանց ամսաթվի)

.... Ես դեռ հիշում եմ մեր հրեշտակի հոգեվարքի երեք երկար ամիսները. ինձ արգելված էր իր հետ խոսել՝ այն պատճառաբանությամբ, որ երիտասարդ լինելով՝ կարող եմ վարակվել իրենից... Նրա առողջության մասին լուրերն ամեն օր ավելի ու ավելի տըխուր էին, և ես խեղդվում էի ցավից... Մի օր գնացի այգի՝ օդ շնչելու և շագանակենիների տակ նրան նկատեցի իր հիվանդասայլակի մեջ. նա մենակ էր: Նա ինձ նշան արեց, որ մոտենամ. «Օ՛, ո՛չ, – ասացի նրան, – մեզ կտեսնեն, իսկ ես թույլտվություն չունեմ»: Ես մտա Սուրբ Երեսի ճգնարանը, որտեղ սկսեցի լաց լինել: Բարձրացնելով գլուխս՝ հանկարծ նկատեցի իմ քույրիկ Թերեզին՝ նստած ծառի բնի վրա՝ իմ կողքին: Նա ինձ ասաց.

– Ինձ արգելված չէ գալ Ձեզ մոտ, և եթե անգամ մեռնեմ դրանից, ուզում եմ մխիթարել Ձեզ:

Նա սրբեց իմ արցունքները՝ գլուխս հենելով իր կրծքին: Ես աղաչեցի նրան վերադառնալ իր սայլակի

մեջ, քանի որ նա դողում էր տենդից.

– Այո, բայց ոչ՝ նախքան Դուք կծիծաղեք ինձ...

Դա ես անմիջապես արեցի՝ վախենալով, որ նա կը-
վատանա, և օգնեցի նրան վերադառնալ իր սայլակը:

Ես մեծ ցավ էի զգում՝ նրան հիվանդ տեսնելով և
հաճախ էի նրան կրկնում. «Ա՛խ, որքա՛ն տխուր է
կյանքը»: Բայց նա անմիջապես հանդիմանում էր ինձ՝
ասելով.

– Կյանքը տխուր չէ... այն, ընդհակառակը, չափա-
զանց ուրախ է: Եթե Դուք ասեիք. «Տխուր է տարագ-
րությունը», ես Ձեզ կհասկանայի: Միայլ են անում՝
կյանք անվանելով այն, ինչ պետք է ավարտվի: Միայն
երկնային բաներին է, որ պետք է տալ այդ ճշմարիտ
անունը, նրան, որ երբեք չպետք է մահանա. և այս տե-
սանկյունից՝ կյանքը տխուր չէ, այլ՝ ուրախ, շա՛տ ու-
րախ...

Սեպտեմբեր, 1897 թ.

(առանց ամսաթվի)

– Ինչո՞ւ լաց լինել իմ մահվան վրա: Բոլորովին ան-
օգուտ արցունքներ են: Դուք լաց եղած կլինեք իմ եր-
ջանկության վրա...

Քույր Թերեզ (Սուրբ Օգոստինոսի)

Մի այցելության ժամանակ նրան գտա դեմքի ամենից պայծառ արտահայտությամբ: Երբ հարցրի նրան, թե ինչը կարող էր իրեն այդքան երջանիկ դարձնել, նա ասաց.

– Ես նոր մի մեծ երջանկություն ունեցա, հիմա կը պատմեմ Ձեզ: Ինձ մեր քույրերից մեկն էր այցելել: «Եթե միայն իմանայիք, – ասաց նա ինձ, – թե որքան քիչ էք Դուք սիրված ու գնահատված այստեղ: Մի քանի օր առաջ լսեցի, թե ինչպես էր մի քույր ասում մեկ ուրիշին. «Ես չգիտեմ, թե ինչու են այդքան խոսում քույր Թերեզի մասին. նա ոչ մի նշանակալի բան չի անում, նրան բնավ չեն տեսնում առաքինություն գործադրելիս, անգամ չի կարելի ասել, թե նա լավ միանձնուհի է»»: Իմ մահվան մահճում լսել, որ ես լավ միանձնուհի չեմ. ի՛նչ ուրախություն է... ոչինչ չէր կարող ինձ ավելի մեծ հաճույք պատճառել:

– *Ասացե՛ք ինձ, արդյոք Դուք ունեցե՛լ էք պայքարներ:*

– Օ՛, իհարկե՛ ունեցել եմ: Ես հեշտ բնավորություն չեմ ունեցել. դա չէր երևում, բայց ես դա միանգամայն զգում էի, և կարող եմ Ձեզ վստահեցնել, որ ոչ մի օր չեմ եղել առանց տառապանքի, ոչ մի...

– *Բայց պնդում են, որ Դուք տառապանք չէք ունե-*

ցել:

– Ա՛խ, մարդկանց դատողությունները... Քանի որ չեն տեսնում, չեն հավատում...

Վարձատրության ժամը պատրաստվում էր դողանջել. սկսվում էր հոգեվարքը, և ի՛նչ հոգեվարք... Ի՛նչ դաժան տանջանքներ: Առաջին օրը, երբ գնացի նրան տեսնելու, նա ընդունեց ինձ իր հրեշտակային ժպիտով: Միրտա պատռվում էր այն մտքից, որ դա շուտով ավարտվելու է: Ես դուրս եկա հիվանդասենյակից, որպեսզի թաքցնեմ նրանից արցունքներս, որոնք այլևս չէի կարողանում զսպել: Սեպտեմբերի 30-ին, երեկոյան չորսն անց կեսի կողմերը մահվան ստրվերներն ավելի ու ավելի էին տարածվում մեր Սրբի հրեշտակային դեմքին: Ժամը հինգի կողմերը նա մի քանի վայրկյան ինձ վրա հառեց իր աչքերը, որ կիսամար էին, բայց որոնցում դեռ ընթերցվում էր ամենաքնքուշ սերը: Դա իր հրաժեշտի հայացքն էր... Այս վերջին հայացքն ինձ հիշեցրեց իմ մասին մտածելու իր խոստման մասին և այն բոլոր քնքուշ հիշողությունների, որ գրիչն անկարող է նկարագրել:

Յոթն անց կեսին Հիսուս եկավ քաղելու իր սիրելի ծաղիկը: Վերջին պահերն ինչ-որ հանդիսավոր բան ունեին իրենց մեջ: Նրա փայլող հայացքը դիտում էր Անտեսանելին... Այդ տպավորության ներքո էս խոնարհեցրի աչքերս. երբ դրանք բարձրացրի, այդ տա-

րագիր հրեշտակը վերագտել էր Հայրենիքը՝ մեզ պարուրված թողնելով իր առաքինությունների ու ջերմագին սիրո անուշահոտությամբ: Ես մոտեցա, որ մի վերջին համբույր տամ նրան: Ամեն բան վերջացած էր...

Բայց կարո՞ղ ենք ասել, որ նա լքել է մեզ: Ամեն պահ մենք զգում ենք նրա ներկայությունը, նա ապրում է մեզ հետ: Նրա հիշողությունը հավիտենական ժպիտ է:

*Քույր Թերեզ՝ Սուրբ Օգոստինոսի
անարժան կարմելյական միանձնուհի*

Քույր Հերմանս

(Քույրերի հուշերը նրա կյանքից)

Ծեր Մայր Հերմանսին և Թերեզին միավորում էր ընկերությունը: Թերեզի վերջին հիվանդության ընթացքում սեղանատանը կարդում էին Սուրբ Լուի դը Գոնզագի վարքը, և Մայր Հերմանսը ցնցվել էր այն ընկերությունից, որ միավորում էր երիտասարդ Սրբին և իր միաբանության մի ծեր հոգևորականի՝ Հայր Կորբինելիին. «Դուք փոքրիկ Լուին եք, – ասաց նա Թերեզին, – իսկ ես՝ ծեր Հայր Կորբինելին. երբ Երկնքում կլինեք, հիշեք ինձ...»:

– Ուզո՞ւմ եք, Մայրի՛կ, որ ես շուտով գամ Ձեր ե-

տնից...

– Ոչ, դեռ ոչ. ես բավականաչափ չեմ տառապել...

– Ախ իմ Մայրի՛կ, ասում եմ Ձեզ, որ Դուք միանգամայն բավականաչափ տառապել եք...

Եվ Մայր Հերմանսը՝ բարի կարմելիտուհին, պատասխանեց.

– Ես դեռ չեմ համարձակվում Ձեզ «այո» ասել... Այդպիսի լուրջ քանի համար մեզ ղեկավարության թույլտվությունն է պետք:

Եվ Թերեզի երկրային կյանքի վերջին օրերին Մայր Հերմանսը հիվանդախնամ քրոջ միջոցով նրան մի ծաղկեփունջ ուղարկեց, և Թերեզը, որպես երախտագիտություն, նրան փոխանցեց.

– Ասացեք Մայր Հերմանսին, որ այս առավոտ՝ Պատարագի ընթացքում, ես տեսա Հայր Կորբինելիի գերեզմանը՝ փոքրիկ Լուիի գերեզմանի ճիշտ կողքին:

– Դե լավ է, – պատասխանեց ծեր միանձնուհին, – ասացեք քույր Թերեզին, որ ես հասկացա...

Եվ իսկապես, երկու գերեզմանները կողք-կողքի եղան Լիզյոյի գերեզմանոցում, ինչպես վկայում է այս հին լուսանկարը (Թերեզինը աջ կողմում է):

Քույր Մարի (Հրեշտակների)

Նրա մահվանից մի քանի օր առաջ իր մահճակալը բերել էին բակ: Քույր Մարին, որ վանքի այգեպանն էր

և իր կողքին էր գտնվում, ասաց նրան.

– Ահա՛ ալպյան վարդենու չորացող մի թուփ. հիմա պոկեմ այն:

– Ա՛խ, քո՛ւյր Մարի, – *ողորմագին* *նու աղերսող ձայնով* *պատասխանեց նրան Թերեզը*, – ես Ձեզ չեմ հասկանում... լավ, հանուն ինձ, որ մահանում եմ, խընդրում եմ Ձեզ, թույլ տվեք, որ ապրի այդ խեղճ վարդենին...

Նա ստիպված եղավ կրկնել խնդրանքը, բայց իր ցանկությունը կատարեցին*:

Քույր Մարի (Հիսուսի)

Նրա միությունն Աստծու հետ անընդհատական էր: Հիշում եմ, որ իր հիվանդության սկզբում, լինելով հիվանդախնամ քույր, ես նրան մի դեղամիջոց էի տալիս, որը մի փոքր ժամանակ էր պահանջում, և դա աղոթքի ժամանակ էր տեղի ունենում: Ես դրա վերաբերյալ ակնարկեցի նրան և հարցրի, թե արդյոք դա չի խանգարի իրեն:

– Ոչ, – *ասաց նա ինձ*, – ես կանեմ իմ աղոթքը. այդ դեղամիջոցն ինձ չի խանգարի:

* Հետագայում այդ ծաղկաթուփը պարտեզում միակն էր, որ չչորացավ, և այսօր էլ այն զարդարում է Լիզյոյի Կարմելի մենաստանը:

Ես հասկացա, թե ինչպես էր Աստծուն ամբողջովին հանձնված այդ հոգին կարողանում ամեն բանից օգուտ քաղել, որպեսզի չկորցնեք Նրա ներկայությունը:

Մայր Մարի դը Գոնզալ

(Թերեզի մասին տարբեր հիշատակումներից)

«Ես երբեք չեի հավատա, թե կարող է նման հասուն դատողականություն լինել 15 տարեկան հասակում... ոչ մի բառ պետք չէ նրան ասել. ամեն բան կատարյալ է», – գրում է Մայր Մարի դը Գոնզալը տիկին Գերենին 1888-ի մայիսի 17-ին՝ Թերեզի՝ մենաստան մտնելուց կարճ ժամանակ անց:

Տուրի Կարմելին ուղղված նամակից. «Այս տասնյութուկես տարեկան հրեշտակ երեխան երեսուն տարեկանի դատողականություն ունի, ծեր, սպառված նորընծայուհու կրոնական կատարելություն և՛ ինքնատիրապետում, սա մի կատարյալ միանձնուհի է: Երեկ ոչ մի աչք չկարողացավ չոր մնալ նրա մեծ ու լիակատար գոհաբերության տեսարանից:

«Մի հոգու պատմության» նախաբանում. «Այս քույրը, որ ավելի շատ Երկնքից էր, քան երկրից, քաղվեց աստվածային Այգեպանի կողմից 24 տարեկան և 9 ամսական հասակում, 1897-ի սեպտեմբերի 30-ին:

Մեր մեջ իր անցկացրած տարիները մեր հոգիները խնկավետված են թողնում ամենից գեղեցիկ առաքինություններով, որոնցով կարմելիտուհու կյանքը կարող է լցված լինել... Լինելով խոնարհությամբ, հնազանդությամբ, սիրով, ողջախոհությամբ, հրաժարմամբ և կանոնավորությամբ լեցուն օրինակ՝ նա իրականացնում էր նորընծայուհիների մեծավորուհու դժվարին հնազանդությունը մի խորաթափանցությամբ ու կատարելությամբ, որ հավասարվում էր միայն Աստծու հանդեպ իր ունեցած սիրուն: Մենք հղում ենք թանկագին ձեռագրերին, որոնք խրատում են ողջ աշխարհը՝ մեզ բոլորիս թողնելով ամենից կատարյալ օրինակներ»:

Քույր Աննա
(Քույրերի հուշերից)

Չնայած 1895-ի հուլիսին քույր Աննայի՝ Վիետնամ մեկնելուն՝ մենք նրանից մի գեղեցիկ վկայություն ունենք, որ փոխանցվել է իր միաբանության կողմից:

Քույր Աննան յոթ տարի ապրել էր Թերեզի հետ նախքան իր վերադարձը երկիր: Երանելիացման գործընթացի ժամանակ, երբ Սայգոնի իր միաբանությունը հետաքրքրությամբ հարցաքննում էր իրեն Թերեզի վերաբերյալ, քանի որ ինքն այդքան երկար ապրել էր ապագա Սրբի կողքին, նա պատասխանում էր. «Ոչինչ

չկա ասելու նրա վերաբերյալ. նա շատ անուշիկ էր ու շատ համեստ, մենք նրան չէինք նկատում. ես երբեք չէի կասկածի իր սրբության մասին»:

Քույր Ստանիսլաուս

Հ.Մ.Հ.Թ.

Ամենասուրբ Երրորդության անվամբ է, որ ես՝ քույր Ստանիսլաուսս, մի քանի տարի շարունակ մի-ննույն ծառայությունների մեջ լինելով իմ քույր Թերեզի հետ, միշտ նրան տեսել եմ հերոսական կերպով առաքինություն գործադրելիս, և երբեք որևէ անկատարություն չեմ նկատել: Նա ինձ երբեք որևէ անդրադարձ չի կատարել նրա մասին, ինչ նրան խնդրում էի անել, մշտապես մեծ կանոնավորություն ցուցաբերելով ամեն ինչում: Իր հոր մահան ժամանակ նա շատ տառապեց, բայց՝ լուռ, և բոլոր ցավագին իրավիճակներում ես միշտ հոգու մեծ ուժ եմ նկատել այս թանկագին քրոջ մեջ: Երբ իր քույրը չվերընտրվեց որպես մայրապետ, իր վարքը հիացնող էր. նա ցավի մի պահ ունեցավ, որը միայն ես նկատեցի և որից շատ խրատվեցի: Հիվանդության ժամանակ, որը նրան մահվան հասցրեց, չնայած իր մեծ տառապանքներին, ես չէի նկատում իր դեմքին որևէ նշան, որը ցույց կտար, թե ինքը շատ է տանջվում: Նա երբեք չէր տրտնջում...

*Ես սա գրեցի այն դեպքի համար, որ եթե մահանամ
և չկարողանամ սա հայտնի դարձնել, այլև՝ Աստծու
ավելի մեծ փառքի և Իր ծառայի փառավորման հա-
մար, 1906 թվականի՝ Տիրոջ Սուրբ Սրտի տոնի նախ-
օրյակին:*

*Քույր Ստանիսլաուս
անարժան կարմեյական միանձնուհի*

ԱՂՈԹՔՆԵՐ

«Իմ բարի Տիրամայր»

Իմ բարի՛ Տիրամայր, այնպես արա՛, որ Քո փոքրիկ
Թերեզն իրեն այլևս չտանջի երբեք:

Ուխտադրության գրառում

8 սեպտեմբերի, 1890

Հիսո՛ւս, իմ աստվածայի՛ն Փեսա, թող երբեք ես չը-
կորցնե՛մ իմ մկրտության երկրորդ զգեստը, վերցրո՛ւ
ինձ, նախքան ես կգործեմ ամենաչնչին կամավոր
մեղքը: Թող ես երբեք չփնտրե՛մ ու չգտնե՛մ ոչինչ՝ բա-
ցի միայն Քեզնից, թող արարածները ոչի՛նչ լինեն ինձ
համար, և ես լինեմ ոչինչ իրե՛նց համար, բայց Դու, Հի-
սո՛ւս, լինես ամե՛ն ինչ... Թող աշխարհի բաները եր-
բեք չկարողանա՛ն խռովել իմ հոգին, թող ոչինչ չխռո-
վի՛ իմ խաղաղությունը: Հիսո՛ւս, ես Քեզնից միայն
խաղաղություն եմ խնդրում ու նաև՝ սեր, անվերջ սեր՝
առանց, Քեզնից բացի, այլ սահմանների, սեր, որ այ-
լևս ոչ թե ես լինեմ, այլ՝ Դու, Տե՛ր իմ: Հիսո՛ւս, թող Քեզ
համար նահատակվե՛մ ես՝ նահատակությամբ սրտի

կամ մարմնի կամ, ավելի շուտ, այդ երկուսն էլ... Թո՛ւյլ տուր ինձ իրագործել իմ ուխտերը իրենց ողջ կատարելությանը և ինձ հասկանա՛լ տուր, թե ինչպիսին պետք է լինի Քո հարսը: Այնպես արա՛, որ ես երբեք բեռ չլինեմ համայնքի համար, այլ՝ որ ոչ ոք իրեն չգրադեցնի ինձնով, որ Քեզ համար ես տրորված լինեմ ոտքերի տակ ու մոռացված, ինչպես ավազի մի փոքրիկ հատիկ, Հիսո՛ւս:

Թող Քո կամքը իրագործվի՛ ինձանում կատարելապես, թող ես հասնեմ այնտե՛ղ, ուր Դու եղար ինձնից առաջ, որպեսզի պատրաստես այն ինձ համար...

Հիսո՛ւս, այնպես արա՛, որ ես շատ հոգիներ փրկեմ, որ այսօր չլինի դատապարտված որևէ մեկը, և որ քավարանի բոլոր հոգիները փրկվեն... Հիսո՛ւս, ների՛ր ինձ, եթե ես ասում եմ բաներ, որ պետք չէ ասել. ես միայն ուզում եմ ուրախացնել ու մխիթարել Քեզ:

Հ.Մ.Հ.Թ.

**Իմ անձի ընծայումը՝ որպես ողջակեզի զոհ,
բարի Աստծու ողորմած սիրուն**

Ով Աստվա՛ծ իմ, Ամենօրհնյալ Սո՛ւրբ Երրորդություն, ես ուզում եմ Քեզ սիրել և Քեզ սիրել տալ, աշխատել Սուրբ Եկեղեցու փառավորման համար՝ փրկելով երկրի վրա եղող հոգիներին և ազատելով նը-

րանց, ովքեր տառապում են քավարանում: Ես ուզում եմ կատարելապես իրագործել Քո կամքը և հասնել փառքի այն աստիճանին, որ Դու պատրաստել ես ինձ համար Քո Արքայության մեջ, մի խոսքով՝ ես ուզում եմ Սուրբ լինել, բայց ես զգում եմ իմ անգործությունը և խնդրում եմ Քեզ, Ո՛վ իմ Աստված, որ Դու Ինքդ լինես իմ Սրբությունը:

Քանի որ Դու ինձ սիրեցիր մինչև իսկ Քո միաձին Որդուն ինձ որպես իմ Փրկիչ և իմ Փեսա տալու աստիճան, ապա Նրա արժանիքների անհամար գանձերն իմն են. ես ուրախությամբ դրանք Քեզ եմ մատուցում՝ աղաչելով Քեզ նայել ինձ միայն Հիսուսի Դեմքի միջով և Սիրուց այրվող Նրա Սրտի մեջ:

Ես Քեզ նաև մատուցում եմ Սրբերի բոլոր արժանիքները (ովքեր Երկնքում են և երկրի վրա), նրանց սիրո գործերը և սիրո գործերը Սուրբ Հրեշտակների, վերջապես՝ ես Քեզ մատուցում եմ, Ո՛վ Ամենօրհնյալ Սուրբ Երրորդություն, Տիրամոր՝ իմ թանկագին Մայրիկի Սերն ու արժանիքները. այդ Նրան է, որ ես հանձնում եմ իմ ընծան՝ խնդրելով Նրան այն Քեզ մատուցել: Իր Աստվածային Որդին՝ իմ սիրեցյալ Փեսան, Իր երկրային կյանքի օրերին ասաց մեզ. «Ինչ Իմ անունով Իմ Հորից ուզեք, Նա պիտի տա ձեզ»*, ուստի ես վստահ եմ, որ Դու կիրագործես իմ երազանքները, ես

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 16.23

դա գիտեմ, Ո՛վ իմ Աստված (որքան ավելի ես Դու կամենում տալ, այնքան ավելի ես ցանկանալ տալիս): Ես իմ սրտում անսահման երազանքներ եմ զգում և վրատահուրթյամբ խնդրում եմ Քեզ, որ գաս և տիրես իմ հոգուն: Ա՛խ, ես չեմ կարողանում Սուրբ Հաղորդություն ստանալ այնքան հաճախ, որքան կամենամ, բայց, Տե՛ր, մի՞թե Դու ամենակարող չես... Մնա՛ իմ ներսում, ինչպես մասնատուփի մեջ, երբեք մի՛ հեռացիր Քո փոքրիկ նշխարից...

Ես կուզեի մխիթարել Քեզ չարագործների ապերախտության համար և աղաչում եմ, որ իսկեւ Քեզ տրհաճություն պատճառող իմ ազատությունը: Եթե տրկարության պատճառով երբեմն ընկնեմ, թող Քո աստվածային Հայացքն անմիջապես մաքրի՛ իմ հոգին՝ այրելով իմ բոլոր անկատարությունները, ինչպես կրակը, որն ամեն բան իրեն է վերածում...

Ես շնորհակալ եմ Քեզ, Ո՛վ իմ Աստված, այն բոլոր շնորհների համար, որ Դու պարզեցել ես ինձ, հատկապես՝ որ ինձ անցնել ես տվել տառապանքի հնոցի միջով: Ուրախությամբ է, որ ես պիտի նայեմ Քեզ վերջին օրը՝ կրելով Խաչի գավազանը: Քանի որ Դու կամեցար ինձ որպես բաժին տալ այդ այդքան թանկագին Խաչը, ես հույս ունեմ նմանվել Քեզ Երկնքում և իմ փառավորված մարմնի վրա փայլելիս տեսնել Քո Չարչարանքների սուրբ վերքերը...

Այս աշխարհի տարագրությունից հետո ես հույս

ունենալ գնալ և ուրախանալ Քեզնով Հայրենիքում, բայց ես չեմ ուզում արժանիքներ դիզել Երկնքի համար, ես ուզում եմ աշխատել միայն քո Սիրո համար, Քեզ հաճելին անելու միակ նպատակով, մխիթարելու համար Քո Սուրբ Սիրտը և փրկելու հոգիներ, որոնք կսիրեն Քեզ հավիտենապես:

Այս կյանքի երեկոյին ես դատարկաձեռն կհայտնրվեմ Քո առաջ, որովհետև ես Քեզ չեմ խնդրում, Տե՛ր, հաշվել իմ գործերը: Մեր ողջ արդարությունը անմաքուր է Քո աչքին: Ուստի ես ուզում եմ հագնել Քո սեփական Արդարությունը և Քո Սիրուց ստանալ Քեզ հավիտենաբար ժառանգելու իրավունքը: Ես չեմ ցանկանում այլ Գահ ու այլ Թագ՝ Քեզնից բացի, Ո՛վ իմ Սիրելի:

Քո աչքին ժամանակը ոչինչ է, մեկ օրը նման է հազար տարվա, այնպես որ Դու կարող ես մեկ ակնթարթում պատրաստել ինձ՝ հայտնվելու Քո առաջ...

Որպեսզի ապրեմ կատարյալ Սիրո մղման մեջ, ես ինձ որպես ողջակեզի զոհ եմ մատուցում Քո ողորմած Սիրուն՝ աղաչելով Քեզ, որ անդադար այրելով սպառնես ինձ՝ թույլ տալով, որ ափեափ լցվեն իմ հոգում այն անսահման քնքշության ալիքները, որոնք պարունակվում են Քո մեջ, և որ այդպիսով ես դառնամ Քո Սիրո Նահատակը, Ո՛վ իմ Աստված...

Թող այս նահատակությունը՝ Քո առաջ հայտնվելուն ինձ պատրաստելուց հետո ինձ վերջապես մա-

հանալ տա և թող իմ հոգին առանց հապաղելու սլանա դեպի Քո ողորմած Սիրո հավերժական գրկախառնությունը...

Ես ուզում եմ, Ո՛վ իմ Սիրելի, իմ սրտի ամեն զարկի հետ անսահման անգամ թարմացնել Քեզ այս ընծան, մինչև որ ստվերներն անհետանան, և ես կարողանամ Քեզ նորից պատմել իմ սերը հավերժական հանդիպման ժամանակ:

Մարի-Ֆրանսուազ-Թերեզ՝
Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Տոն Ամենասուրբ Երրորդության
9 հունիսի, Տիրոջ 1895 թ.

Աղոթք Հիսուսին՝ Մասնատուփի մեջ

Հիսուս

16 հուլիսի, 1895 թ.

Ով Աստված՝ թաքնված մասնատուփի բանտում, երջանկությամբ է, որ ես ամեն երեկո վերադառնում եմ Քեզ մոտ, որպեսզի շնորհակալություն հայտնեմ

Քեզ՝ ինձ բաշխած Քո շնորհների համար և իմ ներողությունը հայցեմ այն սխալների համար, որոնք թույլ եմ տվել օրվա ընթացքում, որն անցավ երազի պես...

Ով Հիսուս, որքա՛ն երջանիկ կլինեի, եթե շատ հավատարիմ եղած լինեի, բայց, ավա՛ղ, հաճախ երեկոյան ես տխուր եմ, որովհետև զգում եմ, որ կարող էի ավելի լավ արձագանքել Քո շնորհներին... Եթե ես ավելի շատ միավորված լինեի Քեզ հետ, ավելի գթասիրտ լինեի իմ քույրերի հանդեպ, ավելի խոնարհ և անձա ավելի զրկած, ես պակաս դժվարություն կունենայի զրուցելու Քեզ հետ աղոթքի մեջ: Այնուամենայնիվ, Ո՛վ իմ Աստված, իմ թշվառությունները տեսնելուց բնավ չհուսահատվելով, ես վստահությամբ Քեզ մոտ եմ գալիս՝ հիշելով, որ «բժշկի կարիք ոչ թե առողջներն ունեն, այլ՝ հիվանդները»*: Ուստի աղաչում եմ Քեզ, որ բժշկես ինձ ու ներես ինձ, և ես կհիշեմ, Տե՛ր, «որ այն հոգին, որին Դու ավելի ես տվել, պետք է նաև ավելի սիրի Քեզ, քան մյուսները...»†: Ես սրտիս բոլոր զարկերը Քեզ եմ մատուցում՝ որպես սիրո ու փոխհատուցման նույքան գործեր և դրանք միավորում եմ Քո անսահման արժանիքներին: Ես աղաչում եմ Քեզ, Ո՛վ իմ Աստվածային Փեսա, որ Դու Ինքդ լինես իմ հոգու Նորոգիչը, որ գործես իմ մեջ՝ առանց

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 9.12

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Դուկասի 7.47

հաշվի առնելու իմ դիմադրությունը, վերջապես՝ ես այլևս չեմ ցանկանում այլ կամք ունենալ, քան Քոնը. իսկ վաղը Քո շնորհի օգնականությամբ ես մի նոր կյանք կսկսեմ, որի յուրաքանչյուր ակնթարթը կլինի սիրո ու հրաժարման արար:

Այսպես ամեն երեկո գալով Քո զոհասեղանի առաջ՝ ես վերջապես կհասնեմ իմ կյանքի վերջին երեկոյին, այդժամ կսկսվի ինձ համար հավերժության անմայրամուտ օրը, երբ Քո Աստվածային Սրտի վրա ես կհանգստանամ տարագրության պայքարներից...

Ամեն:

Աղոթք՝ Հայր Բեյիերի համար

Ո՛վ իմ Հիսուս, շնորհակալ եմ, որ կատարեցիր իմ ամենամեծ ցանկություններից մեկը՝ ունենալու մի եղբայր, որ կլինի քահանա և առաքյալ...

Ես ինձ շատ անարժան եմ զգում այս շնորհին, սակայն քանի որ Դու կամենում ես Քո խեղճ փոքրիկ հարսնացուին շնորհ անել՝ հատուկ կերպով աշխատելու քահանայության կոչված մի հոգու սրբացման համար, ես նրա համար ուրախությամբ Քեզ եմ մատուցում իմ բոլոր աղոթքներն ու զոհողությունները, որ կարող եմ ունենալ. Ես խնդրում եմ Քեզ, Ո՛վ իմ Աստված, որ չնայես նրան, թե ինչ եմ ես, այլ նրան, թե

ինչ պետք է և կուգեի լինել, այսինքն՝ Քո սիրով այրվող մի միանձնուհի:

Դու գիտես, Տե՛ր, իմ միակ ձգտումը Քեզ ճանաչված և սիրված դարձնելն է, այժմ իմ երազանքը կիրականանա. ես կարող եմ միայն աղոթել ու տառապել, բայց այն հոգին, որին Դու կամենում ես միավորել ինձ հետ սիրո քաղցր կապերով, կգնա մարտնչելու դաշտում, որպեսզի սրտեր շահի Քեզ համար, իսկ ես Կարմել լեռան վրա կադաշեմ Քեզ, որ հաղթանակ պարգևես նրան:

Աստվածայի՛ն Հիսուս, լսի՛ր աղոթքը, որ ուղղում եմ Քեզ նրա համար, ով ցանկանում է լինել Քո առաքյալը, պահպանի՛ր նրան աշխարհի վտանգների մեջ և ավելի ու ավելի՛ զգալ տուր նրան անցողիկ բաների ոչընչությունն ու ունայնությունը և հանուն Քո սիրո դրանք արհամարհել կարողանալու երջանկությունը: Թող իր վսեմ առաքելությունն արդեն իրագործվի՛ նրանց վրա, ովքեր շրջապատում են իրեն, թող նա Քո Սուրբ Սրտին արժանի առաքյալ լինի...

Մարիա՛մ, Կարմելի քնքո՛ւշ Թագուհի, Քեզ է, որ վստահում եմ այն ապագա քահանայի հոգին, որի անարժան փոքրիկ քույրն եմ ես: Կամեցիր նրան արդեն ուսուցանել, թե ինչ սիրով ես Դու դիպչել Աստվածային Մանուկ Հիսուսին և փաթաթել Նրան խանձարուրներով, որպեսզի մի օր նա կարողանա բարձրանալ Սուրբ Խորան և իր ձեռքերի մեջ կրել Երկնային

Թագավորին:

Դարձյալ խնդրում եմ Քեզ մշտապես պահպանել նրան Քո կուսական թիկնոցի ստվերում, մինչև այն երջանիկ պահը, երբ լքելով արցունքների այս հովիտը, նա կկարողանա տեսնել Քո վայելչությունը և հավիտյանս վայելել իր փառավոր առաքելության պրտուղները...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինի և Թերեզի աղոթքը

«Ասում եմ ձեզ. եթե ձեզնից երկուսը միաբանվեն երկրի վրա, ինչ էլ որ խնդրեն, կկատարվի նրանց համար Իմ Հոր կողմից, որ Երկնքում է. որովհետև ուր երկու հոգի հավաքված լինեն Իմ անունով, այնտեղ եմ Ես, նրանց մեջ»:*

Մատթեոս, 18.19–20

Ո՛վ իմ Աստված, մենք Քեզ խնդրում ենք, որ Քո երկու շուշանները երբեք չբաժանվեն երկրի վրա: Թող նրանք միասին մխիթարեն Քեզ այն քիչ սիրո համար,

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 18.19–20

որ Դու գտնում ես արցունքների այս հովտում, և թող հավիտյանս նրանց պսակները նույն պայծառությամբ փայլեն և նույն բուրմունքը տարածեն, երբ կթեքվեն դեպի Քեզ...

Սելին և Թերեզ
Հուլ 2՝ Սուրբ Ծննդյան գիշերվա, 1895 թ.

Օրվա ընծայում

Աստված իմ, հանուն Տիրոջ Սուրբ Սրտի մտադրությունների և փառքի, ես Քեզ եմ մատուցում այն բոլոր արարքները, որ կանեմ այսօր. ես ուզում եմ սրբացնել իմ սրտի զարկերը, իմ մտքերն ու ամենից պարզ գործերը՝ միավորելով դրանք Նրա անսահման արժանիքներին, և ուղղել իմ սխալները՝ դրանք նետելով Նրա ողորմած սիրո հնոցը:

Աստված իմ, ես Քեզնից շնորհ եմ խնդրում ինձ համար և նրանց համար, ովքեր թանկ են ինձ՝ կատարելապես իրագործելու Քո սուրբ կամքը, հանուն Քո սիրո՝ ընդունելու այս անցողիկ կյանքի ուրախություններն ու ցավերը, որպեսզի մի օր մենք վերամիավորվենք Երկնքում հավիտյանս հավիտենից:

Ամեն:

Արա այնպես, որ ես նմանվեմ Քեզ, Հիսո՛ւս...

Ընծայում Սուրբ Երեսին

Տե՛ր, թաքցրո՛ւ մեզ Քո Երեսի գաղտնիքում...

*Մաքուր Սիրո ամենափոքր արարքն ավելի օգտա-
կար է Եկեղեցուն, քան մյուս բոլոր գործերը միասին...
Ուստի չափազանց կարևոր է, որ մեր հոգիները շատ
վարժվեն Սիրո մեջ, որպեսզի, արագորեն սպառվե-
լով, գրեթե կանգ չառնեն այս աշխարհում և շուտա-
փույթ կերպով հասնեն Տիրոջը դեմ առ դեմ տեսութ-
յան...*

Ընծայում Սուրբ Երեսին

Պաշտելի Երե՛ս Հիսուսի, քանի որ Դու կամեցար
ընտրել հատկապես մեր հոգիները՝ Քեզ նրանց նվի-
րելու համար, մենք գալիս ենք՝ դրանք Քեզ ընծայե-
լու... Մեզ թվում է, Ո՛վ Հիսուս, թե մենք լսում ենք Քեզ,
որ ասում ես մեզ. «Բացե՛ք Ինձ, Իմ քույրե՛ր, Իմ սիրե-
լի՛ հարսներ, որովհետև Իմ երեսը ծածկված է ցողով,
իսկ մազերս՝ գիշերվա շաղով»*: Մեր հոգիներն հաս-
կանում են Քո սիրո լեզուն, մենք ուզում ենք սրբել Քո

անուշ դեմքն ու մխիթարել քեզ ամբարիշտների մոռացության համար, նրանց աչքերում Դու դեռ թաքնված ես, և նրանք արհամարհանքի առարկա են համարում քեզ...

Դե՛մք՝ ավելի գեղեցիկ, քան զարնան շուշաններն ու վարդերը, Դու թաքնված չես մեր աչքերում... արցունքները, որ ծածկում են Քո աստվածային հայացքը, մեզ թանկարժեք աղամանդներ են թվում, որոնք մենք ուզում ենք հավաքել, որպեսզի դրանց անսահման արժեքով գնենք մեր եղբայրների հոգիները:

Քո պաշտելի բերանից մենք լսեցինք սիրառատ տրտունջը. հասկանալով, որ քեզ այրող ծարավը ծարավ է սիրո, մենք կուզեինք քեզ հագեցնելու համար անսահման սեր ունենալ... Մեր հոգիների սիրեցյալ Փեսա, եթե մենք ունենայինք բոլոր սրտերի սերը, այդ ողջ սերը Քոնք կլինեք... Դե ուրեմն՝ տո՛ւր մեզ այդ սերը և արի ու Քո ծարավն հագցրո՛ւ Քո փոքրիկ հարսների մեջ...

Հոգիներ՝ ը, Տե՛ր, մեզ հոգիներ՝ ը են պետք..... հատկապես՝ առաքյալների ու մարտիրոսների հոգիներ, որպեսզի նրանց միջոցով մենք Քո Սիրով հրդեհենք խեղճ մեղավորների բազմությունը: Ով Երե՛ս պաշտելի, մենք կկարողանանք քեզնից ստանալ այս շնորհը... մոռանալով մեր պանդխտությունը Բաբելոնի գե-

* Հմմտ.՝ Երգ երգոց 5.3

տերի մոտ՝ մենք Քո ականջին ամենից քաղցր մեղեդիները կերգենք. քանի որ Դու ես մեր սրտերի ճշմարիտ ու միակ Հայրենիքը. մեր երգերը չեն երգվի օտար երկրում:

Թանկագին Երեւ Հիսուսի, սպասելով այն հավերժական օրվան, երբ մենք կտեսնենք Քո անսահման փառքը, մեր միակ ցանկությունն է հմայել Քո աստվածային հայացքը՝ թաքցնելով նաև մեր դեմքը, որ պեսզի այս աշխարհում ոչ ոք չկարողանա մեզ ճանաչել... Քո սքողված հայացքը. ահա՛ մեր Երկինքը, Հիսուս ւս:

«Հավիտենակա՛ն Հայր, Քո Միածին Որդին»

«Ինչ էլ որ Իմ անունով Հորիցս խնդրեք,

Նա կտա ձեզ...»[†]

Հավիտենակա՛ն Հայր, Քո Միածին Որդին՝ քաղցր Մանուկ Հիսուսն, իմն է, որովհետև Դու Նրան ինձ ես տվել: Ես Քեզ եմ մատուցում Նրա աստվածային մանկության անսահման արժանիքները և Իր անունով խնդրում եմ Քեզ երկնային ուրախություններին փոքրիկ երեխաների անհամար փաղանգներ կանչել, ո-

* Մաղմուսներ 136.1-4

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 15.16

րոնք հավիտենապես կհետևեն Աստվածային Գառնուկին:

Մանուկ Հիսուսին

Ես Թերեզի Հիսուսն եմ

Ո՛վ փոքրիկ Մանուկ, իմ միա՛կ Գանձ, ես հանձնում եմ ինձ Քո աստվածային քմահաճույքներին, ես այլ ուրախություն չեմ կամենում, քան Քեզ ժպտալ տալը: Դրոշմի՛ր իմ մեջ Քո շնորհներն ու Քո մանկական առաքինությունները, որպեսզի Երկնքում իմ ծընվելու օրը Հրեշտակներն ու Սրբերը ճանաչեն Քո փոքրիկ հարսնացուի մեջ Թերեզին՝ Մանուկ Հիսուսի:

«Տե՛ր, Աստվա՛ծ գորությունների»

(Աղոթք՝ ներշնչված Երանելի* Ժաննա դ'Արկին
պատկերող մի նկարից)

* Սուրբ Ժաննա դ'Արկը Թերեզի կյանքի ընթացքում դեռ սրբադասված չէր. Կաթոլիկ եկեղեցու կողմից նա Երանելիների շարքը դասվեց միայն 1909 թ.-ին, իսկ սրբադասվեց 1920-ին: Թերեզի քույրերի այս ճշգրտող գրառումը կատարվել է հենց այդ միջանկյալ շրջանում:

Տե՛ր, Աստվա՛ծ գորությունների, որ ասացիր մեզ Քո Ավետարանում. «Ես չեկա հաստատելու խաղաղություն, այլ՝ սուր»*, զինի՛ր ինձ պայքարի համար, ես այրվում եմ Քո փառքի համար կռվելու ցանկությունից, բայց աղաչում եմ Քեզ, զորացրո՛ւ իմ քաջությունը... Այդժամ Սուրբ Դավիթ թագավորի հետ ես կկարողանամ գոչել. «Միայն Դո՛ւ ես իմ վահանը, Դո՛ւ ես, Տե՛ր, որ իմ ձեռքերը վարժեցնում ես պատերազմի...»†:

Ով իմ Սիրելի՛, ես հասկանում եմ, թե ինչ ճակատամարտի ես Դու ինձ նախասահմանել. ես բնավ մարտադաշտերում չեմ, որ կռվելու եմ.....

Ես քո Սիրո բանտարկյալն եմ, ես կամովին կապել եմ այն շղթան, որ միացնում է ինձ Քեզ հետ և ընդմիշտ բաժանում այն աշխարհից, որը Դու նզովել ես... Իմ սուրը ոչ այլ ինչ է, քան Սերը. նրանով ես կհալածեմ օտարին արքայությունից: Ես քեզ Թագավոր հրոչակել կտամ այն հոգիներում, որոնք հրաժարվում են ենթարկվել Քո աստվածային Զորությանը:

Անկասկած, Տե՛ր, Քեզ պետք չէ ինձ նման թույլ գործիք, բայց Ժաննան՝ Քո կույս ու քաջարի հարսը, ասաց. «Պետք է պատերազմել, որպեսզի Աստված հաղթանակ պարգևի»: Ո՛վ իմ Հիսուս, ուրեմն ես կպայքարեմ Քո Սիրո համար մինչև իմ կյանքի երեկոն: Քանի

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 10.34

† Հմմտ. Մադոսներ 16.35

որ Դու չկամեցար հանգիստ վայելել երկրի վրա, ես ուզում եմ հետևել Քո օրինակին և այդպես հույս ունեմ, որ Քո աստվածային շուրթերից բխած այս խոստումը կիրականանա ինձ համար. «Եթե մեկն Ինձ հետևի, այնտեղ, ուր Ես լինեմ, կլինի և նա, և նրան կըպատվի Իմ Հայրը»*:

Քեզ հետ լինել, Քո մեջ լինել. ահա՛ իմ միակ ցանկությունը... Այս հավաստիացումը, որ Դու տալիս ես ինձ դրա իրականացման մասին, ստիպում է ինձ դիմանալ տարագրությանը՝ սպասելով հավիտենական դեմ առ դեմ հանդիպման պայծառ օրվան...

«Ով Սո՛ւրբ անմեղ մանուկներ...
Ով Սո՛ւրբ Սեբաստիան...»

*Ով Սո՛ւրբ անմեղ մանուկներ, թող իմ դափնին ու
պսակը նմանվեն ձերի՛ն...*

*Ով Սո՛ւրբ Սեբաստիան, տո՛ւր ինձ քո սերն ու
քաջությունը, որպեսզի կարողանամ քեզ պես
պատերազմել Աստծու փառքի համար...*

Քրիստոսի փառապա՛նծ զինվորներ, դուք, որ զո-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 12.26

րությունների Աստծու պատվի համար հաղթական կերպով պատերազմեցիք ու նվաճեցիք նահատակության դափնին ու պսակը, լսե՛ք իմ գաղտնիքը. «Հրեշտակային Տարկիսիուսի* պես ես Տիրոջն եմ կրքում»: Ես ընդամենը մի մանուկ եմ և, այնուամենայնիվ, պետք է ամեն օր պայքարեմ, որպեսզի պահպանեմ իմ հոգում թաքնված անգին Գանձը... Հաճախ պետք է լինում, որ ես կարմիր ներկեմ մարտադաշտը սրտիս արյունով...

Զորավո՛ր մարտիկ, եղի՛ր իմ պաշտպանը, պահի՛ր ինձ քո հաղթական բազկով, և ես չեմ վախենա զորավոր թշնամիներից: Քո պաշտպանությամբ ես կպատերազմեմ մինչև կյանքիս երեկոն, այդժամ դու կներկայացնես ինձ Տիրոջը, և Իր ձեռքից ես կստանամ այն դափնին, որը դու ինձ օգնած կլինես քաղել...

Հավատի վկայություն

Աստվա՛ծ իմ, Քո շնորհի օգնականությամբ ես պատրաստ եմ հեղել իմ ողջ արյունը, որպեսզի հավաստեմ իմ հավատը:

* Սուրբ Տարկիսիուսը (մոտ 250 թ.) նահատակվել է հեթանոս ամբոխի կողմից՝ հրաժարվելով նրանց հանձնել Սուրբ Հաղորդությունը, որը նա տանում էր՝ մի քրիստոնյա բանտարկյալի տալու համար:

Աղոթք՝ խոնարհությունն ձեռք բերելու համար

Հիսուս

16 հուլիսի, 1897 թ.

Հիսուս, երբ Դու ճամփորդ էիր երկրի վրա, Դու ասացիր. «Սովորե՛ք Ինձնից, որ հեզ եմ և սրտով խոնարհ. և ձեզ համար հանգիստ պիտի գտնեք»^{*}: Ո՛վ Երկրնքի ամենագոր Տիրակալ, այո՛, հոգիս հանգիստ է գտնում՝ Քեզ տեսնելով ստրուկի կերպարանք ու բնությունն հագած, խոնարհվելիս մինչև իսկ Քո առաքյալների ոտքերը լվանալու աստիճան: Այդժամ ես հիշում եմ այս խոսքերը, որ Դու ասացիր, որպեսզի սովորեցնես Ինձ խոնարհությունն գործադրել. «Ես մի օրինակ տվի ձեզ, որ, ինչպես Ես ձեզ արեցի, դուք էլ նույն ձևով անեք. աշակերտը ավելին չէ, քան Վարդապետը: Եթե այս բաները գիտեք, առավել երանելի եք, եթե դրանք կատարեք»[†]: Ես հասկանում եմ դրանք, Տե՛ր, ես ուզում եմ Քո հեզ ու խոնարհ Սրտից բխած այս խոսքերը գործադրել Քո շնորհի օգնականությամբ:

^{*} Ավետարան ըստ Մատթեոսի 11.29

[†] Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 13.15,17, Ավետարան ըստ Մատթեոսի 10.24

Ես ուզում եմ ցածրացնել ինձ խոնարհաբար և իմ կամքը ենթարկել քույրերիս կամքին՝ նրանց ոչ մի բանում չհակաճառելով, առանց փնտրելու, թե արդյոք նրանք ունեն իրավունք ինձ հրամայելու, թե ոչ: Ոչ ոք, Ո՛վ իմ Սիրելի, չուներ այս իրավունքը Քո հանդեպ, և մինչդեռ Դու հնազանդվեցիր ոչ միայն Սուրբ Տիրամորն ու Սուրբ Հովսեփին, այլ նաև՝ Քո դահիճներին: Այժմ Նշխարի մեջ է, որ ես տեսնում եմ Քեզ, թե ինչպես ես Դու լրումին հասցնում Քո սպառումը: Ինչպիսի՛ն է Քո խոնարհությունը, Ո՛վ Փառքի աստվածային Արքա, որ Դու Քեզ ենթարկում ես Քո բոլոր քահանաներին՝ առանց որևէ տարբերություն դնելու Քեզ սիրողների և նրանց միջև, ովքեր, ավա՛ղ, գաղջ են կամ սառը Քո ծառայության մեջ... Իրենց կանչով Դու իջնում ես Երկնքից, նրանք կարող են առաջ տանել կամ հետաձգել Սուրբ Պատարագի ժամը. Դու միշտ պատրաստ ես.....

Ո՛վ իմ Սիրելի, սպիտակ Նշխարի քողի տակ՝ որքա՛ն հեզ ու խոնարհ ես Դու ինձ թվում սրտով... Ինձ խոնարհություն սովորեցնելու համար Դու չես կարող Քեզ ավելի ցածրացնել, ուստի ես ուզում եմ Քո սիրուն պատասխանելու համար ցանկանալ, որ քույրերս ինձ միշտ վերջին տեղը դնեն, և ինձ միանգամայն համոզել, որ այդ տեղն իմն է:

Աղաչում եմ Քեզ, իմ Աստվածայի՛ն Հիսուս, որ ինձ նվաստացում ուղարկես ամեն անգամ, երբ կփորձեմ

ինձ վեր դասել ուրիշներից:

Ես Գիտեմ, Ո՛վ իմ Աստված, Դու խոնարհեցնում ես հպարտ հոգին, բայց նրան, ով խոնարհեցնում է իրեն, Դու հավերժական փառք ես տալիս, ուստի ես ուզում եմ ինձ դնել վերջին շարքում, կիսել Քո նվաստացումները, որպեսզի «բաժին ունենամ Քեզ հետ»^{*} Երկնքի Արքայության մեջ:

Բայց, Տե՛ր, Քեզ հայտնի է իմ տկարությունը. ամեն առավոտ ես որոշում եմ կայացնում խոնարհություն գործադրել և երեկոյան գիտակցում եմ, որ դեռ շատ հպարտության սխալներ եմ գործել, դա տեսնելով՝ ես գայթակղություն եմ ունենում հուսահատվելու, բայց, Գիտեմ, հուսահատությունը նույնպես հպարտությունից է, ուստի ուզում եմ, Ո՛վ իմ Աստված, միայն Քեզ վրա հիմնել իմ հույսը. քանի որ Դու ամեն բան կարող ես, կամեցիր իմ հոգում ծնել այն առաքինությունը, որ ցանկանում եմ: Քո անսահման ողորմության այս շնորհը ստանալու համար ես Քեզ շատ հաճախ կկրկնեմ. «Ո՛վ Հիսուս՝ հեզ և սրտով խոնարհ, դարձրո՛ւ իմ սիրտը նման Քոնին»:

«Եթե ես լինեի Երկնքի Թագուհին»

(Թերեզի ձեռքով գրված վերջին գրառումը.

^{*} Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 13.8

*հետևի կողմում Հաղթանակաց Տիրամոր
պատկերն է, որի վրա Թերեզը փակցրել է
հոր տված փոքրիկ ծաղիկը, երբ նա
խնդրել էր նրան Կարմել մտնել)*

Օ Մարիա՛մ, եթե ես լինեի Երկնքի Թագուհին, իսկ
Դու լինեիր Թերեզը, ես կուզեի լինել Թերեզը, որպես-
զի Դու լինեիր Երկնքի Թագուհին.....

8 սեպտեմբերի, 1897 թ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ (ԸՆՏՐԱՆԻ)

Լուիզ Մագդալենին
4 ապրիլի, 1877 թ.

Պոլինը բռնել է Թերեզի ձեռքը, և միասին գրում են:

Իմ թանկագին փոքրիկ Լուի՛զ,

Ես Ձեզ չեմ ճանաչում, բայց, միևնույն է, Ձեզ շատ եմ սիրում: Պոլինն ինձ ասաց, որ գրեմ Ձեզ: Նա ինձ իր ծնկներին է նստեցրել, որովհետև ես պարզապես չգիտեմ՝ ինչպես բռնեմ գրիչը: Նա ուզում է՝ Ձեզ ասեմ, որ ես փոքրիկ ծույլ աղջիկ եմ, բայց դա ճիշտ չէ, որովհետև ես ողջ օրն աշխատում եմ չարաճճիություններ անել իմ խեղճ քույրիկներին: Վերջապես, ես մի փոքրիկ ավագակ եմ, ով միշտ ծիծաղում է: Ցտեսություն, իմ փոքրի՛կ Լուիզ: Ես Ձեզ մի մեծ պաշիկ եմ ուղարկում: Պաշի՛կ արեք իմ կողմից Այցելության քույրիկներին, այսինքն՝ իմ քույր Մարի Առիզիային /Ալռիզիա/ և քույր Լուիզ դը Բոնգագին, որովհետև ես էլ ուրիշ ոչ ոքի չեմ ճանաչում:

Թերեզ

Ժաննա և Մարի Գերեններին

12–17 ապրիլի, 1877 թ.

Իմ թանկագին փոքրիկ զարմուհիներ՝,

Քանի որ Սելինը ձեզ գրում է, ես նույնպես ուզում եմ գրել ձեզ, որպեսզի ասեմ, որ ձեզ իմ ամբողջ սրտով սիրում եմ: Ես շատ կուզեի տեսնել ձեզ ու պաշիկ անել:

Ցտեսություն, իմ թանկագին փոքրիկ զարմուհիներ, Մարին այլևս չի ուզում իմ ձեռքը բռնել, իսկ ես մենակա չեմ կարողանում գրել:

Թերեզ

Մարի Գերենին

16 սեպտեմբերի, 1877 թ.

Իմ թանկագին փոքրիկ Մարի՝,

Ես քեզ իմ ողջ սրտով պաշիկ եմ անում: Քո նամակն ինձ շատ դուր եկավ: Ես շատ հավանեցի Լիզյո գնալը:

Քո փոքրիկ զարմուհի Թերեզ

Պոլինին

26 հունիսի, 1878 թ.

Լիզյո

Իմ թանկագին Պոլին՝ն,

Մարի Գերենը երկուշաբթի օրվանից գյուղում է, բայց ես միայնակ շատ հաճելի ժամանակ եմ անցկացնում քեռակնոջ հետ: Ես մոխրագույն գուլպաներ եմ գնել քեռակնոջ հետ, և տիկինն ինձ հուլունքներ է տրվել: Ես դրանցով ինձ մատանի եմ պատրաստել:

Ցտեսություն, իմ փոքրիկ Պոլին: Պաշի՛կ արա շատ իմ կողմից հայրիկին ու Մարիին: Ես քեզ իմ ողջ սրբտով պաշիկ եմ անում:

Քո փոքրիկ քույրիկ Թերեզ

Պոլինին

1 դեկտեմբերի, 1880 թ.

Իմ թանկագին Պոլին,

Ես շատ ուրախ եմ քեզ գրելու համար. ես սրա համար խնդրեցի քեռակնոջը: Ես շատ սխալներ եմ անում, բայց դու լավ գիտես քո փոքրիկ Թերեզին և գիտես, որ ես այդքան էլ վարժ չեմ: Կհամբուրե՛ս իմ կողմից հայրիկին: Ես առաջին օրը չորս լավ գնահատական եմ ստացել, իսկ երկրորդ օրը՝ հինգ:

Համբուրի՛ր շատ իմ կողմից իմ օրիորդ Պոլինին:
Ես շատ հաճելի ժամանակ եմ անցկացնում, որովհե-
տև դու գիտես՝ մենք քեռակնոջ տանն ենք: Մինչ Մա-
րին գործ է անում, ես հաճույքով սիրուն փոքրիկ նը-
կարներ եմ նկարում, որ քեռակինը ինձ տվել է:

Ցտեսություն, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Պոլին:

Քո փոքրիկ Թերեզը, ով սիրում է քեզ:

Պոլինին

4 հուլիսի, 1881 թ.

Իմ թանկագի՛ն Պոլին,

Ես շատ ուրախ եմ, որ գրում եմ քեզ: Ես քեզ լավ
տոն եմ մաղթում, քանի որ դու գիտես, որ ես չկարո-
ղացա քեզ այն մաղթել չորեքշաբթի՝ քո տոնի օրը:

Հույս ունեմ, որ դու շատ հաճելի ժամանակ ես
անցկացնում Հուլգատում: Շատ կուզեի իմանալ, թե
արդյոք նստել ես ավանակի վրա:

Ես քեզ շատ շնորհակալ եմ, որ ինձ արձակուրդ ես
տվել, քանի դեռ Հուլգատում ես: Ինձ շատ հաճելի կլի-
ներ, եթե դու գրեիր Մարիին և եթե ինձ էլ մի փոքրիկ
բան գրեիր:

Եթե իմանայի՛ր Սուրբ Դոմիցիայի օրը. քեռակինն
ինձ վարդագույն գոտի էր կապել, և ես վարդեր նետե-
ցի Սուրբ Դոմիցիայի վրա: Իմ նամակը ոչ ոքի ցույց

մի՛ տուր:

Ցտեսություն, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Պոլին: Ես քեզ իմ ողջ սրտով պաշիկ եմ անում: Պաշի՛կ արա իմ կողմից Մարի-Թերեզին և փոքրիկ Մարգարիտային:

Քո փոքրիկ Թերեզը, ով սիրում է քեզ:

Սելինին

23 ապրիլի, 1882 թ.

կիրակի

Իմ թանկագին փոքրիկ Սելի՛ն,
Ես քեզ շատ եմ սիրում, դու դա լավ գիտես (...)
Ցտեսություն, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Սելին:

Քո փոքրիկ Թերեզը, ով իր ողջ սրտով սիրում է քեզ:

Թերեզ Մարտեն

Մայր Մարի դը Գոնզագին

Նոյեմբեր–դեկտեմբեր, 1882 թ.

Թանկագի՛ն Մայրիկ,

Երկար ժամանակ է, ինչ Ձեզ չեմ տեսել, ուստի շատ ուրախ եմ, որ գրում եմ Ձեզ, որպեսզի պատմեմ իմ փոքրիկ գործերի մասին: Պոլինն ինձ ասաց, որ

Դուք ռեսուրսի մեջ եք, և ես ուզում եմ Ձեզ խնդրել, որ աղոթեք փոքրիկ Հիսուսին ինձ համար, որովհետև ես շատ անկատարություններ ունեմ և կուզեի շտկել դրանք:

Պետք է խոստովանեմ Ձեզ: Որոշ ժամանակ է՝ ես միշտ պատասխանում եմ Մարիին, երբ նա ինձ որևէ բան է ասում, որ անեմ: Կարծեմ՝ երբ Պոլինը փոքր էր և ներողություն էր խնդրում Լը Մանի իմ մորաքրոջից, նա նրան ասում էր. «Որքան՝ փոս, այնքան՝ սեպ»: Բայց իմ դեպքում դա շատ ավելի վատ է: Ուստի ես ուզում եմ շտկել ինձ և ամեն փոքրիկ փոսի մեջ մի փոքրիկ սիրուն ծաղիկ դնել, որը կմատուցեմ փոքրիկ Հիսուսին, որպեսզի ինձ պատրաստեմ իմ առաջին Հաղորդությանը: Դուք չե՞ք աղոթի դրա համար, թանկագի՛ն Մայրիկ: Ա՛խ, այո՛, այդ գեղեցիկ պահը շատ շուտով կգա, և ի՛նչ երջանիկ կլինեմ ես, երբ փոքրիկ Հիսուս գա իմ սրտի մեջ, որ գեղեցիկ այդքան ծաղիկներ ունենամ՝ Նրան մատուցելու համար:

Ցտեսություն, թանկագի՛ն Մայրիկ:

Համբուրում եմ Ձեզ շատ ջերմորեն, ինչպես որ սիրում եմ:

Ձեր փոքրիկ դուստր Թերեզիտա

Քույր Ազնեսին
1–6 մարտի, 1884 թ.

Իմ թանկագին փոքրիկ Պոլի՛ն,

Ես մտածեցի գրել քեզ, որպեսզի շնորհակալություն հայտնեմ քո սքանչելի գրքույկի համար, բայց մրտաձուլ եի, որ դա չի թույլատրվում Մեծ պահքի ժամանակ, սակայն հիմա, որ գիտեմ՝ այն թույլատրված է, ես քեզ շնորհակալություն եմ հայտնում իմ ողջ սրտով:

Դու չգիտես իմ երջանկությունը, երբ Մարին ինձ ցույց տվեց քո սիրունիկ փոքրիկ գրքույկը: Այն հիասքանչ էր ինձ համար: Ես երբեք այդքան գեղեցիկ բան չէի տեսել և չէի կարողանում դադարել դրան նայել: Այնտեղ մի քանի սիրունիկ աղոթքներ կային սկզբում... Ես դրանք իմ ողջ սրտով ասացի փոքրիկ Հիսուսին: Ամեն օր ես փորձում եմ որքան կարող եմ շատ առաքինություն գործադրել և ամեն ինչ անում եմ, որպեսզի որևէ հնարավորություն բաց չթողնեմ: Ես սրտիս խորքից ասում եմ այն փոքրիկ աղոթքները, որոնցից վարդերի հոտ է բուրում, և՛ այնքան հաճախ, որքան կարող եմ:

Այնտեղ ի՛նչ գեղեցիկ նկար կա սկզբում: Դա մի փոքրիկ աղավնի է, որ իր սիրտն է տալիս փոքրիկ Հիսուսին: Դե ինչ, ես նույնպես ուզում եմ այն զարդարել իմ հանդիպած բոլոր գեղեցիկ ծաղիկներով, որպեսզի

իմ առաջին Հաղորդության օրն այն հանձնեմ փոքրիկ Հիսուսին: Եվ ես իսկապես ուզում եմ, որ, ինչպես գրքի սկզբում գտնվող աղոթքում է, փոքրիկ Հիսուսն Իրեն այնքան լավ զգա իմ սրտում, որ այլևս չմտածի Երկինք վերադառնալու մասին...

Շնորհակալությունն հայտնիք իմ կողմից իմ քույր Թերեզ դը Սենտ-Օգյուստենին իր սիրուն փոքրիկ վարդարանի համար, և՛ որ ասեղնագործել է ինձ համար իմ գրքի գեղեցիկ կազմը: Համբուրիք իմ կողմից իմ Մայր Մարի դը Գոնզագին և ասա նրան, որ իր փոքրիկ դուստրը սիրում է իրեն իր ողջ սրտով:

Լեոնին ու Սելինը համբուրում են քեզ:

Ցտեսություն, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Պոլին. համբուրում եմ քեզ իմ ողջ սրտով:

Քո փոքրիկ դուստրը, ով քեզ շատ է սիրում:
Թերեզիտա

Մարի Գերենին

18 օգոստոսի, 1887 թ.

Թանկագին փոքրիկ Մարի՛,

Քեռին ինձ քիչ առաջ ասաց, որ դու հիվանդ ես. չարաճճի՛ աղջիկ, հենց կարող էիր մի փոքր հաճույք ըստանալ, անմիջապես շատ արագ շտապում ես հի-

վանդանալ: Դու շատ բախտավոր ես, որ ես քեզնից հեռու եմ, այդպես չլիներ՝ դու հաստատ ինձ հետ խընդիր կունենայիր...

Իսկ իմ բարի քեռակի՞նը, ինչպե՞ս է նա: Միշտ լավ է՝ հուսով եմ: Ավա՛դ, քանի որ ամեն բան բոլորովին այլ կերպ է գնում, քան մենք պատկերացնում էինք. ես քեզ տեսնում էի հեռվից, թե ինչպես ես այգում ուրախ վազում, նայում ձկներին, շատ զվարճանում ժաննայի հետ, վերջապես՝ տեսնում էի քեզ դղյակի տիրուհու կյանք վարելիս, բայց դղյակի տիրուհու կյանքի փոխարեն՝ դու այնտեղ հիվանդի կյանք ես վարում: Ա՛խ, իմ խեղճ թանկագին, ես քեզ իմ ողջ սրտով խղճում եմ, բայց պետք չէ՝ դու հուսահատվես, քանի որ դու դեռ ժամանակ ունես զբոսնելու ու հաճույք ստանալու, դու պարզապես պետք է շատ արագ լքես քո սենյակը, որը, որքան էլ գեղեցիկ ու ոսկեզօծ, ընդամենը + փոքրիկ թռչնակի համար, ով կուգեր ցատկոտել գեղեցիկ արևի տակ, որը նա նշմարում է պատուհանից +գեղեցիկ վանդակ է:

(Ես նկատում եմ, որ նոր՝ գուրթանը եզներից առաջ դրեցի, խնդրում եմ քեզ հասկանալ փոքրիկ խաչերը, որ դրել եմ նախորդ նախադասության մեջ):

Այո, իմ թանկագի՛ն քույրիկ, դու այգու մաքուր օդի կարիքն ունես, ինչպես փոքրիկ թռչնակները: Երբ վերադառնաս մեզ մոտ, դու պետք է թարմ լինես, ինչպես սիրուն վարդը, որ նոր է բացվել. Ա՛խ, թանկա-

գի՛նս, վարդերի մասին խոսելիս ես շատ եմ ուզում համբուրել քո անուշիկ այտերը, դրանք, մինչդեռ, վարդագույն չեն, բայց ես գեղեցիկ սպիտակ վարդ սիրում եմ նույնքան, որքան կարմիր վարդ; Փորձիր քո փոքրիկ այտերը պակաս սպիտակ դարձնել և խնդրիր Ժաննային համբուրել դրանք իմ փոխարեն, ասա նրան, որ ես իր մասին նույնպես շատ եմ մտածում և իմ ողջ սրտից մի համբույր եմ ուղարկում իրեն: Իմ թանկագի՛ն Մարի, ես թույլ տվեցի, որ գրիչս վազի փոքրիկ խելագարի պես, և նա գրեց այնպիսի բաներ, որոնք գրեթե հեշտ չէ կարդալ կամ հասկանալ. խընդրում եմ քեզ միայն իրեն մեղադրել այս անճոռնի բաների համար, բայց այն, ինչ չեմ ուզում, որ դու նրան վերագրես, դա քո քույրիկի՝ քո հանդեպ ունեցած սերն է:

Պինդ-պինդ համբուրիր իմ փոխարեն իմ թանկագին քեռակնոջը, ում ես իմ ողջ սրտով սիրում եմ:

Ցտեսություն, թանկագի՛ն քույրիկ, ես քեզ մի լավ համբույր եմ ուղարկում՝ հանձնարարությամբ, որ քեզ շատ արագ բուժես, որպեսզի մի փոքր հաճույք ստանաս:

Քո քույրիկը, որ սիրում է քեզ՝

Թերեզ

Ա. գ.*

* Աստվածամոր զավակ

Քույր Ազնեսին

8 հոկտեմբերի, 1887 թ.

շաբաթ

Իմ թանկագի՛ն քույրիկ,

Չորեքշաբթի օրվանից ես առիթ եմ փնտրում՝ քեռու հետ խոսելու, և այս առավոտ այն հայտնվեց: Քեռին շատ բարի էր: Ես վախենում էի, որ, քանի որ շաբաթ է, նա ուրախ չի լինի, որովհետև այդ օրը նա շատ զբաղված է լինում, բայց, ընդհակառակը, հենց նրան խնդրեցի գալ, նա փութով թողեց իր ընթերցանությունը:

Նա ինձ ասաց, որ որոշ ժամանակ կասկածում էր, թե ես իրեն ինչ-որ բան ունեմ ասելու. հետո նա ինձ մի շատ սիրալիիր փոքրիկ քարոզ կարդաց, որը ես ըստապատում էի. նա ինձ ասաց, որ շատ վստահ է իմ կոչման մեջ, որ դա այն չէ, ինչ կիսանգարի իրեն ինձ թույլ տալ հեռանալ, այլ միայն աշխարհն է, կարծեմ, որ խոչընդոտ է: Իսկական հասարակական սկանդալ կլինե՞ր տեսնել, թե ինչպես է մի երեխա Կարմել մտնում, ես միակը կլինե՞ի ողջ Ֆրանսիայում, և այլն... Այնուամենայնիվ, եթե բարի Աստված կամենում է այդ, Նա կկարողանա դա ցույց տալ: Մինչ այդ՝ քեռին ինձ ասաց, որ, մարդկային ողջախոհության կանոնների համաձայն, ես չպետք է մինչև տասնյոթ կամ տասնութ տարեկանը մտածեմ Կարմել մտնելու մասին, և

դա դեռ շատ շուտ կլինի:

Քեռին դեռ շատ այս տեսակ բաներ ասաց ինձ, բայց չափազանց երկար կտևեր դրանք քեզ պատմելը: Ինչպես հասկանում ես, ես ոչ մի ժամկետի մասին չեմ խոսել: Թանկագի՛ն Պոլին, ես արդեն շատ ուրախ եմ, որ քեռին, աշխարհից բացի, այլ խոչընդոտ չի տեսնում, կարծում եմ՝ բարի Աստված չի դժվարանա քեռուն ցույց տալ, երբ Ինքը կամենա, որ աշխարհը չի խանգարի Իրեն ինձ Կարմել տանել: Դու հասկանում ես, թանկագի՛ն քույրիկ, որ քեռին ինձ բավականին այլ անուշիկ բաներ էլ ասաց, բայց ես քեզ միայն նրա տեսած խոչընդոտների մասին եմ պատմում: Բարեբախտաբար, բարի Աստծու համար այդ խոչընդոտները խոչընդոտ չեն:

Ա՛խ, թանկագի՛ն Պոլին, ես չեմ կարողանում քեզ այսօր ասել այն բոլոր բաները, որոնցով լցված է իմ սիրտը, ես չեմ կարողանում հավաքել բոլոր մտքերս: Անկախ ամենից՝ ես ինձ քաջությամբ լի եմ զգում, ես միանգամայն վստահ եմ, որ բարի Աստված ինձ չի լռի: Հիմա, ինչպես քեռին էր ինձ ասում, պետք է սկսվի իմ փորձության ժամանակը. ա՛խ, աղոթի՛ր ինձ համար, աղոթի՛ր քո Թերեզիտայի համար, դու գիտես, թե նա ինչպես է քեզ սիրում, այդ դու ես նրա մտերիմ խորհրդակիցը: Ես շատ կարիք ունեմ քեզ տեսնելու, բայց դա դարձյալ մի զոհաբերություն է, որը պետք է անել Տիրոջը. ա՛խ, ես չեմ ցանկանում Նրան որևէ բան

մերժել. անգամ երբ ինձ տխուր ու մենակ եմ զգում երկրի վրա, Նա դեռ մնում է ինձ համար, և մի՞թե Սուրբ Թերեզան չի ասել՝ միայն Աստված բավական է...

Ների՛ր ինձ, թանկագի՛ն Պոլին, որ ուղարկեցի քեզ այս նամակը կամ, ավելի շուտ, այս խզբզոցը, որտեղ մտքերն իրար անգամ չեն հաջորդում, այն այնքան վատ է գրված, որ ես նույնիսկ չգիտեմ, թե արդյոք կըկարողանաս այն կարդալ, բայց սիրտս այնքան բան ուներ ասելու, որ գրիչս չէր կարողանում հետևել դրան: Ասա՛ իմ թանկագին կնքամորը, որ ես շատ եմ մտածում նրա մասին իր ռետրետի ընթացքում, խընդրի՛ր նրան չմոռանալ իր սանուհուն:

Մինչ հանդիպում, թանկագի՛ն քույրիկ, մեկ անգամ ևս՝ ինձ շատ մի մեղադրիր այս նամակը քեզ ուղարկելու համար, բայց ես համարձակություն չունեմ այն նորից սկսելու:

Քո փոքրիկ Թերեզիտա

Ես քեզ ուղարկում եմ քո փոքրիկ գրչակալը:

Ասա՛ իմ սիրելի Մայրիկին, որ իր Թերեզիտան սիրում է իրեն իր ողջ սրտով:

Հայր Պիշոնին

23 հոկտեմբերի, 1887 թ.

Իմ պատվելի Հա՛յր,

Ես մտածեցի, որ, քանի որ Դուք իմ քույրերի հոգե-
վոր խնամքով էիք զբաղվում, ապա կկամենայիք նաև
ամենակրտսերին էլ վերցնել: Ես կցանկանայի կարո-
ղանալ Ձեզ ծանոթացնել ինձ հետ, բայց ես նման չեմ
իմ քույրերին, ես չգիտեմ՝ ինչպես մի նամակում ասեմ
այն ամենը, ինչ զգում եմ: Ես հավատում եմ, Հա՛յր իմ,
որ անկախ ամեն բանից՝ Դուք կկռահեք ինձ: Երբ գաք
Լիզյո, ես հույս ունեմ, որ կկարողանամ տեսնել Ձեզ
Կարմելում, որպեսզի բացեմ իմ սիրտը Ձեր առաջ:

Հա՛յր իմ, բարի Աստված ինձ մի մեծ շնորհ է պար-
գնել. ես վաղուց էի երազում Կարմել մտնել, կարծում
եմ՝ պահը եկել է, հայրիկը ցանկանում է միանգա-
մայն, որ ես մտնեմ Սուրբ Ծննդին:

Ա՛խ, Հա՛յր իմ, որքա՛ն բարի է Հիսուս, որ ինձ այդ-
քան երիտասարդ տարիքում է վերցնում, ես չգիտեմ՝
ինչպես շնորհակալություն հայտնեմ Նրան:

Քեռին ինձ շատ երիտասարդ էր համարում, բայց
երեկ նա ինձ ասաց, որ ուզում է բարի Աստծու կամքը
կատարել: Հա՛յր իմ, ես ուզում եմ Ձեզ խնդրել, որ ա-
ղոթեք Ձեր ամենակրտսեր զավակի համար: Ես Կար-
մելից եմ վերադառնում. քույրերս ասացին, որ կարող
եմ գրել Ձեզ, որպեսզի պարզապես պատմեմ, թե ինչ է

կատարվում իմ սրտում: Տեսնո՞ւմ եք, Հա՛յր իմ, որ ես դա արել եմ՝ հուսալով, որ Դուք չեք մերժի ընդունել ինձ՝ որպես Ձեր փոքրիկ դուստր:

Օրհնե՛ք Ձեր երկրորդ փոքրիկ գառնուկին*:

Թերեզ

Քույր Ազնեսին

20 նոյեմբերի, 1887 թ.

Իմ թանկագին փոքրիկ Պոլի՛ն,

Բարի Աստված ինձ բազում փորձությունների միջով անցնել տվեց նախքան թույլ տալը, որ Կարմել մտնեմ: Ես կպատմեմ քեզ, թե ինչպես անցավ Պապի հետ հանդիպումը: Ա՛խ, Պոլի՛ն, եթե դու կարողանայիր կարդալ իմ սիրտը, այնտեղ մեծ վստահություն կտեսնեիր. ես հավատում եմ, որ արել եմ այն, ինչ բարի Աստված կամենում էր ինձնից, հիմա ինձ միայն աղոթել է մնում:

Սրբազանն այնտեղ չէր, Հայր Ռևերոնին էր փոխարինում նրան: Ընդունելության մասին պատկերացում կազմելու համար դու պետք է այնտեղ լինեիր: Պապը նստած էր մեծ, շատ բարձր աթոռի վրա: Հայր Ռևերո-

* Ակնարկը վերաբերում է ավագ քրոջ վանական անվանը՝ Ազնես, որ թարգմանվում է որպես «գառնուկ»:

նին ճիշտ նրա կողքին էր, նա նայում էր ուխտավոր-
ներին, որ անցնում էին Պապի առջևից՝ համբուրելով
նրա ոտքը, հետո նա ինչ-որ բան էր ասում ոմանց: Դու
պատկերացնում ես, թե որքան ուժգին էր բաբախում
իմ սիրտը, երբ տեսա, որ իմ հերթն է հասնում, բայց
ես չէի ցանկանում վերադառնալ՝ առանց Պապի հետ
խոսելու: Ես ասացի այն, ինչ դու ասում էիր ինձ քո
նամակում, բայց՝ ոչ ամենը, որովհետև Հայր Ռևերո-
նին ինձ ժամանակ չտվեց, նա անմիջապես ասաց.
«Վեհափա՛ռ Հայր, սա մի երեխա է, ով ուզում է Կար-
մել մտնել տասնհինգ տարեկանում, բայց իր մեծա-
վորներն այս պահին զբաղվում են դրանով»: (Բարի
Պապն այնքան ծեր է, որ կարելի է ասել, թե մեռած է.
ես նրան երբեք այդպես չէի պատկերացնի, նա գրեթե
ոչինչ չի կարողանում ասել, Հայր Ռևերոնին է խո-
սում): Կուզեի կարողանալ բացատրել իմ խնդիրը,
բայց հնար չեղավ: Վեհափառ Հայրն ինձ պարզապես
ասաց. «Եթե բարի Աստված կամենում է, Դուք կմըտ-
նեք»: Հետո ինձ տարան մի այլ սրահ: Ա՛խ, Պոլի՛ն, չեմ
կարող ասել, թե ինչ զգացի. ես ասես ոչնչացել էի, ինձ
լքված էի զգում, և հետո՝ ես այնքա՛ն հեռու եմ, այն-
քա՛ն հեռու... Ես կարող էի լաց լինել շատ այս նամա-
կը գրելիս. սիրտս շատ լցված է: Այնուամենայնիվ,
բարի Աստված չի կարող ինձ տալ փորձություններ,
որոնք իմ ուժերից վեր կլինեն: Նա ինձ քաջություն
տվեց դիմանալու այս փորձությանը. ա՛խ, այն շատ

մեծ է... Բայց, Պոլի՛ն, ես Մանուկ Հիսուսի փոքրիկ գնդակն եմ. եթե Նա կամենում է կոտրել Իր խաղալիքը, Նա միանգամայն ազատ է, այո՛, ես ուզում եմ այն ամենը, ինչ Նա է ուզում:

Ես բոլորովին չգրեցի այն, ինչ կուզեի, ես չեմ կարող գրել այդ բաները, ես պետք է խոսեմ, և հետո դու երեք օրից շուտ չեիր կարդա իմ նամակը. ա՛խ, Պոլի՛ն, ես միայն բարի Աստծուն ունեմ, միայն...

Ցտեսություն, թանկագի՛ն Պոլին, ես այլևս չեմ կարող քեզ հետ ավելի երկար խոսել. վախենում եմ, որ հայրիկը կգա և կխնդրի ինձ կարդալ նամակս, իսկ դա անհնար է:

Աղոթի՛ր քո փոքրիկ դստեր համար:

Թերեզիտա

Ես շատ կցանկանայի գրել իմ թանկագին Մայրիկին, բայց այս երեկո չեմ կարող: Խնդրի՛ր նրան աղոթել իր խեղճ Թերեզիտայի համար:

Համբուրի՛ր շատ իմ թանկագին Մարիին իմ փախարեն, ես այս նամակը նաև նրա համար եմ գրել, բայց նախընտրում եմ միայն մեկի հետ խոսել, հուսով եմ՝ նա կհասկանա իր փոքրիկ Թերեզիտային: Ես ժամանակ չունեմ վերընթերցելու իմ նամակը, այն վրատահաբար լի է սխալներով, ների՛ր ինձ:

Մարի Գերենին
25 նոյեմբերի, 1887 թ.
ուրբաթ, Ֆլորենցիա

Իմ թանկագին փոքրիկ Մարի՛,
Ժամանակը շատ արագ է անցնում. ևս մի քանի օր
և մենք նորից կվերամիավորվենք, հուսով եմ, որ այս-
օրվանից ութ օր հետո մենք ձեզ հետ կլինենք:

Խոստանում եմ քեզ, որ հաճույքով կթողնեմ Իտա-
լիայի բոլոր հրաշալիքները. այս ամենը շատ գեղեցիկ
է, բայց ես չեմ կարողանում մոռանալ նրանց, ում թո-
ղել եմ Լիզյոյում, այն ասես մագնիսի պես ձգում է ինձ,
ուստի ես մեծ հաճույքով կվերադառնամ այնտեղ:

....

Հուսով եմ, իմ թանկագին՝ն քույրիկ, որ դու միան-
գամայն կկամենաս շարունակել աղոթել ինձ համար.
ես մեծ վստահություն ունեմ քո աղոթքների հանդեպ,
ինձ թվում է՝ բարի Աստված քեզ ոչինչ չի կարող մեր-
ժել:

....

Համբուրիք իմ փոխարեն բոլոր նրանց, ում սիրում
եմ:

Ցտեսություն, իմ թանկագին՝ն քույրիկ:
Շուտով կհանդիպենք:

Թերեզ

Քույր Մարիին

21 փետրվարի, 1888 թ.

չորեքշաբթի

Իմ թանկագի՛ն կնքամայր,

Ես չեմ մոռանում, որ քո տարեդարձը վաղն է, արդեն շատ երկար ժամանակ է, որ մտածում եմ դրա մասին: Ես շատ ուրախ կլինեի, եթե կարողանայի տեսնել քեզ, որպեսզի շնորհավորեի քո քսանութամյակը, բայց քանի որ մենք Մեծ պահքի մեջ ենք, պետք է զոհաբերություններ անենք:

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Մարի, Մոխրոտ չորեքշաբթի օրը* հայրիկն ինձ նվեր արեց. հարյուր կամ նույնիսկ հազար անգամ էլ փորձես, հավատացած եմ՝ չես կռահի այն: Պատկերացրու, թանկագի՛ն Մարի, հայրիկի մեծ պայուսակի խորքում մի սքանչելի ու բոլորովին գանգուր փոքրիկ գառնուկ: Բարի հայրիկը, նրան ինձ տալով, ասաց, որ ուզում է՝ ես Կարմել մըտ-

* Կաթոլիկ եկեղեցում Մեծ պահքը սկսվում է ոչ թե Բուն քարեկենդանին հաջորդող երկուշաբթի օրվանից, այլ՝ չորեքշաբթի օրվանից, որ կոչվում է «Մոխրոտ», որովհետև այդ օրը, ի նշան ապաշխարության, հավատացյալները իրենց ճակատին մոխրով արված խաչի նշան են կրում: Այդպիսով Մեծ պահքը Կաթոլիկ եկեղեցում տևում է ոչ թե 48 օր, ինչպես Հայ առաքելական և Ուղղափառ եկեղեցիներում, այլ՝ 40 օր:

նելուց առաջ գառնուկ ունենալու ուրախությունն ունենամ: Բոլորը ուրախ էին, իսկ Սելինը հիացած էր, որ մենք մի օրական փոքրիկ գառնուկ ունենք: Ինձ հատկապես հուզեց հայրիկի բարությունը ինձ այն նվիրելիս. և հետո՝ գառնուկն այնքան խորհրդանշական է. այն ինձ Պոլինին հիշեցրեց...

Մինչ այստեղ ամեն բան լավ է, բայց պետք է սպասել վերջին: Փոքրիկ գառնուկի հետ մենք արդեն ամպերի մեջ ամրոցներ էինք կառուցում, մենք սպասում էինք, որ երկու-երեք օրից նրան մեր շուրջը թռչկոտելիս կտեսնենք: Բայց, ավա՛ղ, սիրունիկ գազանիկը ցերեկը մահացավ. նա չափազանց շատ էր մրսել սայլակի մեջ, որտեղ ծնվել էր. խեղճ փոքրիկը, հազիվ ծընված, տանջվեց, հետո մահացավ:

Փոքրիկ գառնուկն այնքան անուշիկ էր, այնքան անմեղ տեսք ուներ, որ Սելինը փոքրիկ կտավի վրա նկարեց նրան, հետո հայրիկը մի փոս փորեց, որի մեջ դրեցինք փոքրիկ գառնուկին, ով կարծես քնած էր: Ես չցանկացա, որ նրան հողը ծածկի, այլ մենք ձյուն լըցրինք նրա վրա, և հետո ամեն բան վերջացած էր...

Դու չգիտես, իմ թանկագին՝ կնքամայր, թե որքան ինձ խորհել տվեց այս փոքրիկ կենդանու մահը: Ա՛խ, այո... երկրի վրա չպետք է կապված լինել որևէ բանի, անգամ՝ ամենաանմեղ բաներին, որովհետև դրանք քեզ լքում են այն պահին, երբ ամենաքիչն էս մտածում դրա մասին: Մեզ կարող է բավարարել միայն այն, ինչ

հավերժ է: Իմ թանկագի՛ն Մարի, ես տեսնում եմ, որ ողջ ժամանակը քեզ հետ միայն գառնուկի մասին խոսեցի, և հիմա Լեոնին ուզում է, որ ես իրեն իմ նամակից մի փոքր հատված թողնեմ: Ցտեսություն դե, իմ թանկագի՛ն կնքամայր, քո փոքրիկ դուստրը քեզ ավելի շատ է սիրում, քան դու կարող ես դա պատկերացնել:

Թերեզիտա

Վաղը ես իմ Հաղորդությունը իմ թանկագին կրնքամորը կրնձայեմ... Համբուրի՛ր շատ իմ կողմից իմ թանկագին Մայրիկին, ինչպես նաև՝ Պոլինին. ասա՛նրան, որ ես լավ եմ:

Ես շատ եմ աղոթել պարոն դը Վիրվիլի համար:

Քույր Ազնեսին
18 մարտի, 1888 թ.

....

Ա՛խ, Պոլի՛ն, շատ ճիշտ է, որ լեղու կաթիլ պետք է խառնվի բոլոր բաժակներին, բայց ես կարծում եմ, որ փորձությունները շատ են օգնում աշխարհից կտրվելուն, նրանք ստիպում են ավելի վեր նայել, քան այս աշխարհին է: Այս աշխարհում մեզ ոչինչ չի կարող բավարարել, մենք կարող ենք մի փոքր հանգիստ վայել-

լել՝ միայն պատրաստ լինելով կատարել բարի Աստծու կամքը:

Իմ փոքրիկ նավակը շատ դժվարություններ ունի՝ նավահանգիստ հասնելու համար. երկար ժամանակ է՝ ես նշմարում եմ ափը և միշտ ինձ դրանից հեռացած եմ գտնում, բայց այդ Տերն է, Ով առաջնորդում է իմ փոքրիկ նավակը, և ես վստահ եմ, որ այն օրը, երբ Նա կամենա, Նա կկարողանա նրան երջանիկ կերպով հասցնել նավահանգստին: Ա՛խ, Պոլի՛ն, երբ Հիսուս ինձ դնի Կարմելի օրհնյալ ափին, ես ուզում եմ ինձ ամբողջությամբ Նրան նվիրել, ես այլևս միայն Նրա համար եմ ուզում ապրել: Օ ո՛չ, ես չեմ վախենա Նրա հարվածներից, քանի որ նույնիսկ ամենադառը տառապանքների մեջ մենք միշտ զգում ենք, որ դա Իր քաղցր ձեռքն է, որ հարվածում է. ես դա զգացի Հռոմում հենց այն պահին, երբ կարծում էի, թե երկիրը կարող է փախչել ոտքերիս տակից:

....

.... Ա՛խ, Պոլի՛ն, ես շատ երջանիկ եմ, որ բարի Աստված ինձ քեզ նման քույր է տվել, ես հուսով եմ՝ դու կաղոթես քո խեղճ փոքրիկ դստեր համար, որպեսզի նա համապատասխանի այն շնորհներին, որոնք Հիսուս կամենում է տալ իրեն: Նա քո օգնության կարիքը շատ ունի, քանի որ նա շատ քիչ է այն, ինչ կկամենար լինել:

....

Սելինը համբուրում է քեզ. այս խեղճ քույրիկի ոտքը ցավում է. կարծում եմ՝ նա չի կարողանա գնալ Երեկոյան ժամերգության: Քեռիի տանը գրեթե բոլորը հիվանդ են. իսկապես, ուրախ չէ կյանքը, շատ դժվար է կապվել դրան:

Ցտեսություն, իմ թանկագի՛ն Պոլին, իմ խորհրդակի՛ց ընկեր: Մինչ զատկական երկուշաբթի, բայց հատկապես՝ մինչ ապրիլի 9-ը... Համբուրի՛ր իմ կողմից իմ թանկագին Մայրիկին:

Պարոն Մարտենին

29 ապրիլի, 1888 թ.

Կիրակի

Հ.Մ.Հ.Թ.

Իմ թանկագի՛ն հայրիկ,

Որքա՛ն բարի ես դու քո փոքրիկ թագուհու հանդեպ. գրեթե մեկ օր չի անցնում, որ նա իր արքայից որևէ նվեր չստանա:

Շնորհակալություն ամեն ինչի համար, իմ բարի՛ հայրիկ: Եթե իմանայիր, թե որքան է Բերեզինայի որբուկը սիրում քեզ... բայց ոչ, դա քեզ հայտնի կդառնա միայն Երկնքում:

....

Ցտեսություն և շնորհակալություն, բարի՛ հայրիկ:

Քո փոքրիկ թագուհին, ով վերջապես դուրս է բեր-
վել սայլի տակից՝
Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան

Սեփին

8 մայիսի, 1888 թ.

....

Այսօր չորրորդ տարին է լրանում, ինչ ես ստացել
եմ իմ առաջին Հաղորդությունը, պատկերացնո՞ւմ
եմ... Որքա՛ն շնորհներ է տվել ինձ բարի Աստված այդ
ժամանակից ի վեր:

Թանկագի՛ն Սեփին, կան պահեր, երբ ինքս ինձ
հարց եմ տալիս, թե արդյոք իսկապես ճիշտ է, որ ես
Կարմելում եմ, երբեմն չեմ կարողանում հավատալ
դրան: Ավա՛ղ, ի՞նչ եմ արել ես բարի Աստծուն, որ-
պեսզի Նա Իր շնորհներն այսպես հեղի ինձ վրա:

Վաղը մեկ ամիս կլինի, ինչ ես քեզնից հեռու եմ,
բայց ինձ թվում է՝ մենք չենք բաժանվել. ի՞նչ կապ ու-
նի, թե որտեղ ենք... թեկուզ օվկիանոսը մեզ բաժաներ,
մենք միավորված կմնայինք, որովհետև մեր երա-
զանքները նույնն են, և մեր սրտերը միասին են բա-
բախում... Վստահ եմ, որ դու ինձ հասկանում ես: (Ի՞նչ
կապ ունի, ի վերջո, կյանքն ուրախ կլինի, թե տխուր,
մենք, միևնույն է, կհասնենք մեր ճամփորդության ա-
վարտին այս աշխարհում): Առանց տառապանքի ան-

ցած կարմելիտուհու օրը կորսված օր է. քեզ համար էլ այդպես է, որովհետև դու կարմելիտուհի ես սրտով:

Համբուրիր իմ կողմից Լեոնիին:

Քո փոքրիկ Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան

Քույր Մարիին

12–20 մայիսի, 1888 թ.

....

Կյանքը լի է գոհողություններով, ճիշտ է... բայց ի՞նչ երջանկություն. ավելի լավ չէ՞, որ մեր կյանքը, որ վատ հյուրանոցում անցկացրած մի գիշեր է, բոլորովին վատ հյուրանոցում անցնի, քան մեկում, որ կիսով չափ է վատ...

Եթե իմանայիք, թե որքա՛ն եմ Ձեզ սիրում... Երբ հանդիպում եմ Ձեզ, ինձ թվում է, թե Դուք հրեշտակ եք... Դուք, որ արծիվ եք՝ կոչված բարձունքներում ճախրելու և Ձեր հայացքը հառելու արևին, աղոթե՛ք հովտի խորքում գտնվող այն փոքրիկ եղեգի համար, որն այնքան թույլ է, որ չնչին իսկ հովը ճկում է նրան: Ա՛խ, աղոթե՛ք նրա համար Ձեր ուխտադրության օրը:

Խնդրե՛ք, որ Ձեր դստրիկը միշտ մի աննշան փոքրիկ ավազահատիկ մնա՝ միանգամայն թաքնված բոլոր աչքերից, որպեսզի միայն Հիսուս կարողանա տեսնել նրան. թող նա ավելի ու ավելի՝ փոքրանա, վե-

րածվի ոչնչի...

Ներե՛ք ինձ այն բոլոր վշտերի համար, որ պատ-
ճառել եմ Ձեզ. եթե իմանայիք, թե որքան եմ զղջում, որ
Ձեզ ասել եմ, թե ինձ չափազանց հաճախ եք կան-
չում... Ա՛խ, Ձեր ուխտադրությունից հետո ես Ձեզ եր-
բեք ցավ չեմ պատճառի... Տոեություն... Ներեք ինձ...

Աղոթե՛ք Ձեր դատրիկի համար:

Ես խնամքով չորացրել եմ Ձեր փոքրիկ մանուշա-
կը:

Պարոն Մարտենին

17 մայիսի, 1888 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Իմ թանկագի՛ն արքա,

Ես գիտեմ, որ ադամանդը* քեզ մի փոքրիկ խոսք է
գրել, ահա թե ինչու ես քեզ շատ բան չեմ պատմի դրա
մասին, որովհետև քո խեղճ թագուհին կխավարի ա-
դամանդի փայլից... Ես միայն պետք է քեզ կրկնեմ, որ
սիրում եմ քեզ, այնպես, ասես դու դեռ չգիտես դա, և
հետո՝ ինչպե՞ս կարող էր թագուհին չսիրել իր արքա-

* Լուի Մարտենը «ադամանդ» էր անվանում իր ավագ դրս-
տերը՝ Մարիին, իսկ Պոլինին անվանում էր «ընտիր մար-
գարիտ»:

յին և՛ քե՛զ նման արքային, այդքան սուրբ, այդքան բարի. այո՛, դու վստահաբար նույնքան սուրբ ես, որքան Սուրբ Լուին ինքը...

Շնորհակալություն, իմ թանկագի՛ն հայրիկ, այն ամենի համար, ինչ տվել ես ինձ՝ գեղեցիկ բահը և այլն... և այլն... այն ամենը, ինչ հաջորդում է...

....

Համբուրում եմ քեզ, իմ թանկագի՛ն արքա:

Ֆրանսիայի և Նավարրայի քո թագուհին՝
Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական հայցորդուհի

Քույր Ագնեսին

5–9 հուլիսի, 1888 թ.

....

Այո, ես ցանկանում եմ սրտի այդ տազնապները, ասեղի այդ ծակոցները, որոնց մասին խոսում է գառնուկը. ի՞նչ նշանակություն ունի փոքրիկ եղեգի համար ճկվելը. նա չի վախենում կոտրվելուց, քանի որ ջրերի ափին է տնկվել: Հողին դիպչելու փոխարեն, երբ կռանում է, նա հանդիպում է միայն մի բարերար ալիքի, որը զորացնում է իրեն և ստիպում ցանկանալ, որ մի ուրիշ փոթորիկ գա անցնելու իր նվաղ գլխի վրայով: Իր ողջ վստահությունը իր տկարությունն է,

նա չի կարող կոտրվել, որովհետև, ինչ էլ պատահի, նա միայն իր Տիրոջ հեզ ձեռքն է ուզում տեսնել... Երբեմն քամու փոքրիկ պոռթկումներն ավելի անտանելի են լինում եղեգի համար, քան մեծ փոթորիկները, որովհետև այդժամ նա նորից պետք է թրջի իրեն իր սիրելի առվակի մեջ, բայց քամու փոքրիկ պոռթկումները իրեն բավականաչափ ներքև չեն թեքում, դրանք ասեղի ծակոցներն են...

Բայց ոչ մի տառապանք չափազանց չէ՝ դափնին նվաճելու համար...

Պարոն Մարտենին

31 հուլիսի, 1888 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Իմ թանկագի՛ն արքա,

Եթե իմանայիր, թե որքան քո ծածանը՝ քո հսկան, մեզ ուրախություն պարգևեց... ընթրիքը դրա պատճառով կես ժամ ուշացավ, Մարին էր ստուսը պատրաստել, և այն սքանչելի էր, համաշխարհային խոհանոցի հոտ էր գալիս։ Այն նույնիսկ ավելի լավն էր, քան իտալական ճոխ խոհանոցը, և դա քիչ քան չի ասում, որովհետև ի՛նչ խնջույքներ էին... և ի՛նչ միջավայր, հիշո՞ւմ ես, հայրի՛կ... Բայց միշտ չէ, որ դա է քեզ ախորժակ տալիս, գոնե՝ ինձ համար, որովհետև ես եր-

բեք այնքան շատ չեմ կերել, որքան՝ ինչ Կարմելում եմ: Ես զգում եմ, որ լիովին իմ տեղում եմ. եթե օրիորդ Պոլինն այստեղ լիներ, կասեր, որ «ես գտել եմ իմ ճանապարհը»:

Քո աղամանդը չի կարող գրել քեզ, քանի որ նա մեծ լվացք է անում, բայց դա իրեն չի խանգարում մտածել քո մասին, իմ թանկագի՛ն հայրիկ: Նա համբուրում է քեզ իր ողջ սրտով. դու գիտես, որ փոքր չէ քո մեծի սիրտը:

Ես մտածում եմ այն ամենի մասին, ինչ դու հաճախ ասում էիր մեզ. «Ունայնությունն ունայնության, ամեն ինչ ունայնությունն է*, անցնող կյանքի ունայնությունն», և այլն: Որքան գնում եմ, այնքան ավելի եմ տեսնում, որ ճիշտ է, թե երկրի վրա ամեն բան ունայնությունն է:

Երբ մտածում եմ քո մասին, իմ թանկագի՛ն հայրիկ, ինքնաբերաբար բարի Աստծու մասին եմ մտածում, որովհետև ինձ թվում է, թե անհնար է քեզնից ավելի սուրբ մեկին տեսնել երկրի վրա:

Երբ մտածում եմ, որ մի շաբաթից չորս ամիս կլինի, ինչ ես Կարմելում եմ, հավատս չի գալիս, ինձ թրվում է, թե ես միշտ այստեղ եմ եղել, իսկ մյուս կողմից՝ ինձ թվում է, թե երեկ էր իմ մուտքը: Ինչպես է ամեն բան անցնում...

Որքան գնում, այնքան ավելի եմ քեզ սիրում, իմ

* Հմմտ.՝ Ժողովող 1.2

թանկագի՛ն հայրիկ. չգիտեմ՝ ինչպես է դա լինում,
բայց դա է ճշմարտությունը. մտածում եմ, թե ինչ կլի-
նի կյանքիս վերջում...

Ես շատ հպարտ եմ Ֆրանսիայի և Նավարրայի
թագուհու իմ տիտղոսով, և միանգամայն հույս ունեմ
միշտ արժանի լինել դրան: Հիսուս՝ Երկնքի Արքան,
վերցնելով ինձ Իր համար, ինձ չվերցրեց այս աշխար-
հի իմ սուրբ արքայից. օ՛, ո՛չ, միշտ, եթե իմ թանկագին
հայրիկը դա ցանկանա և ինձ դրա համար չափազանց
անարժան չհամարի, ես կմնամ «հայրիկի թագուհին»:

Ընտիր մարգարիտը քեզ շատ պինդ համբուրում է:
Ցտեսություն և մինչ հանդիպում, իմ թանկագի՛ն
արքա:

Քո փոքրիկ թագուհին՝
Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմեղական հայցորդուհի

Պարոն Մարտենին
25 օգոստոսի, 1888 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն արքա,
Այսպիսով, վերջապես հասավ այն օրը, երբ քո թա-

գուհին կարող է շնորհավորել քո տոնը իր բոլոր աստիճաններով, քանի որ նա Կարմելում է՝ քո գանձերի ընկերակցությամբ՝ ադամանդի և ընտիր մարգարտի... Խեղճ փոքրիկ թագուհի, նա հարկավ պետք է մի կողմ քաշվի, որպեսզի ողջ տեղը թողնի իր արքայի շքեղ գոհարներին, բայց նա հիրավի չի կարող հրաժարվել դրանից, նա նույնպես ունի իր տիտղոսը, նա կարող է այն ցույց տալ յուրաքանչյուրին, ով ցանկանա տեսնել այն, այն ստորագրված է հենց իր արքայի ձեռքով՝ «Ֆրանսիայի և Նավարրայի թագուհի»։ Նա ուրիշ ոչինչ չունի, բայց ինձ թվում է, որ դա բավական է, որպեսզի նրան ընդունեն իր արքայի մոտ։ Թեև ոչ ոք չի էլ փորձում վիճարկել նրա իրավունքը. նույնիսկ արտերկրում էր դա հայտնի. Իտալիայում, Հռոմում գիտեին, որ թագուհին այնտեղ է...

Իմ թանկագին՝ արքա, քո փոքրիկ թագուհին կուզեք հիանալի նվերներ ունենալ քեզ մատուցելու, բայց նա ոչինչ չունի, բացի այդ՝ դա չափազանց դժվար կլինի։ Նվերներով բեռնված Վատիկանի բոլոր պալատները բավականաչափ գեղեցիկ չեին լինի իր արքայի համար, նա ավելի արքայական բանի մասին է երագում, իրեն անհամար գանձեր են անհրաժեշտ, անսահման հորիզոններ. այն, ինչ նա կուզեք նվիրել իր արքային, չկա երկրի վրա, միայն Հիսուս այն ունի, ուստի նա կխնդրի Նրան երկնային մխիթարություններ հեղել իր արքայի վրա։ Հայրիկին, ով երկրից չէ,

այն ամենը, ինչ երկրային է, չի կարող բավարարել:

Տեսնո՞ւմ ես, իմ թանկագի՛ն հայրիկ, որ թեև թվում է, թե ես քեզ ոչինչ չեմ մատուցում, բայց քեզ մի շքեղ նվեր եմ տալիս. եթե այն չհմայի քո աչքերը, ապա գո՛նե քո սիրտը կզգա այն, որովհետև հուսով եմ, որ բարի Աստված կլսի իմ աղոթքը:

Մինչդեռ, իմ թանկագի՛ն հայրիկ, ասելով, որ ես միայն քո սիրտն եմ ուզում հմայել, ես քեզ քո թագուհու կողմից պատրաստված մի փոքրիկ նկար եմ տալիս. հույս ունեմ, որ չնայած իմ քիչ տաղանդին՝ այն քեզ դուր կգա. ընտիր մարգարիտը կամեցավ օգնել ինձ իր գեղարվեստական խորհուրդներով և հմայիչ գծանկար կազմեց ինձ համար, բայց նա ցանկացավ, որ ես բոլորովին միայնակ ներկեմ այն. վաստակս մեծ չէ, բայց իմ անկարողությունն այնքան մեծ է, և իմ արքան՝ այնքան ներողամիտ, որ ես հույս ունեմ նրան մի փոքր հաճույք պատճառել՝ նվիրելով իրեն այս փոքրիկ նկարը:

Մինչ հանդիպում, իմ թանկագի՛ն հայրիկ, եթե քո թագուհին այսօր քո կողքին չէ, նա միանգամայն ճշմարտացիորեն այնտեղ է մտքով ու սրտով. նա քեզ լավագույնն է մաղթում տոներից, որ դու երբևէ ունեցել ես քո ողջ կյանքում, և համբուրում է քեզ իր ողջ սրտով:

Քո փոքրիկ թագուհին՝

Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական հայցորդուհի

Սելինին

20 հոկտեմբերի, 1888 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Ուրեմն՝ վաղն է քո տոնի օրը. ա՛խ, որքա՛ն կուզեի առաջինը շնորհավորել քեզ... Եթե դա հնարավոր չէ, գոնե ես կարող եմ դա իմ սրտում անել: Ի՞նչ ես ուզում, որ տոնիդ առիթով մաղթեմ քեզ: Եթե ինքս ինձ լսեի, ապա Տիրոջը կխնդրեի ինձ ուղարկել իմ թանկագին Սելինի կյանքի բոլոր վշտերը, բոլոր տխրություններն ու դառնությունները, բայց, ինչպես տեսնում ես, ես ինքս ինձ չեմ լսում, որովհետև վախենում եմ, որ Հիսուս ինձ ասի, թե ես եսասեր եմ. ես կցանկանայի, որ Նա ինձ տար ամեն լավագույն բան՝ ոչինչ չըթողնելով Իր փոքրիկ հարսնացուի համար, ում Նա այդքան սիրում է: Իր սերն ապացուցելու համար է, որ Նա ստիպում է նրան զգալ բաժանումը, ուստի ես չեմ կարող խնդրել դա Տիրոջից: Եվ հետո Նա այնքա՛ն հարուստ է, այնքա՛ն հարուստ, որ բավականաչափ շատ բան ունի մեզ երկուսիս հարստացնելու համար...

Երբ մտածում ես, որ եթե բարի Աստված մեզ տար ամբողջ տիեզերքը՝ իր բոլոր գանձերով, դա համեմատելի չէր լինի նվազագույն տառապանքի հետ: Ի՛նչ շնորհ է, երբ առավոտյան մենք ոչ մի քաջություն, ոչ մի ուժ չենք զգում առաքինություն գործադրելու համար. այդ ժամանակ է կացինը ծառի արմատին դնելու պահը*. փոխանակ մի քանի փոքրիկ փայլփլուք հավաքելու վրա ժամանակ վատնելու՝ մենք ադամանդներ ենք առնում. ի՛նչ օգուտ օրվա ավարտին... Ճիշտ է, որ երբեմն մենք մի քանի վայրկյան անտեսում ենք մեր գանձերն հավաքելը. այդ ժամանակ է դժվար պահը, մենք գայթակղություն ունենք ամեն ինչ այնտեղ թողնելու, բայց անգամ չզգացվող սիրո այս արարքում ամեն բան նորոգվում է, և այնուհետ Հիսուս ժպտում է, Նա մեզ օգնում է՝ առանց դա ցույց տալու, և այն արցունքները, որ ամբարիշտները ստիպում են Իրեն թափել, սրբվում են մեր խեղճ ու տկար փոքրիկ սիրուց: Սերը կարող է անել ամեն բան, ամենաանհնարին բաները նրան դժվար չեն թվում. Հիսուս այնքան չի նայում գործերի մեծությանը կամ անգամ՝ դրանց դժվարությանը, որքան այն սիրուն, որ այդ գործերն անել է տալիս:

....

Ինչո՞ւ քեզ ասացի այս բոլոր բաները, որոնք դու

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 3.10

ինձնից շատ ավելի լավ գիտես: Ներիր ինձ, ես քեզ հետ անցյալի զրույցների պես մի զրույցի կարիք ունեի: Բայց այդ ժամանակը չի անցել, մենք դեռ նույն հոգին ենք, և մեր մտքերը դեռ նույնն են, ինչ ձեռնահարկի պատուհանների մոտ էին...

Ես անհամբեր սպասում եմ այն օրվան, որը մենք տոնելու ենք երկնային քաղաքում:

Քո փոքրիկ քույր Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան

Ա՛խ, այո... շատ տխուր է մտածել, որ Տեր Հայրը* գնում է Կանադա, բայց Հիսուս մնում է մեզ հետ...

Պարոն Մարտենին
25 նոյեմբերի, 1888 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Իմ թանկագի՛ն հայրիկ,

Քո թագուհին անդադար քո մասին է մտածում և ամբողջ օրն աղոթում է իր արքայի համար: Ես շատ երջանիկ եմ Կարմելի քաղցր բնում և այլևս ոչինչ չեմ երագում երկրի վրա՝ բացի իմ թանկագին արքային ամբողջությամբ բժշկված տեսնելուց, բայց ես լավ գի-

* Խոսքը Հայր Պիշոնի մասին է:

տեմ, թե ինչու է բարի Աստված մեզ ուղարկում այս փորձությունը. դա նրա համար է, որ մենք շահենք գեղեցիկ Երկինքը. Նա գիտի, որ մեր թանկագին հայրիկըն այն ամենն է, ինչ մենք ամենաշատն ենք սիրում երկրի վրա, բայց Նա նաև միանգամայն գիտի, որ պետք է տանջվել՝ հավիտենական կյանքը շահելու համար, և դրա համար է, որ Նա փորձում է մեզ այն ամենի մեջ, ինչ ամենաթանկն է մեզ համար:

Ես նաև զգում եմ, որ բարի Աստված կամենում է Երկնքի Արքայության մեջ իմ արքային մի շքեղ գահ տալ՝ այնքան գեղեցիկ և մարդկային բոլոր մտքերից այնքան բարձր, որ Պողոս Առաքյալի հետ կարելի է ասել. «Ինչ որ աչքը չտեսավ, և ականջը չլսեց, և մարդու սիրտը չընկավ, Աստված այն պատրաստեց Իր սիրելիների համար»*: Կա՞ որևէ մեկը, ում Աստված ավելի շատ է սիրում երկրի վրա, քան իմ թանկագին հայրիկին... Իսկապես, ես չեմ կարող դրան հավատալ... Ավելին, այսօր Նա մեզ ապացույց է տալիս, որ ես չեմ սխալվում, քանի որ Աստված միշտ փորձում է նրանց, ում սիրում է: Ես միանգամայն հավատում եմ, որ բարի Աստված այսպես տառապել է տալիս երկրի վրա, որպեսզի Երկինքն ավելի լավը թվա Իր ընտրյալներին: Նա ասում է, որ վերջին օրը կսրբի բոլոր արցունքները նրանց աչքերից, և, վստահաբար, որ-

* Պողոս Առաքյալի առաջին թուղթը Կորնթացիներին 2.9

քան ավելի շատ արցունքներ լինեն սրբելու, այնքան ավելի մեծ կլինի մխիթարությունը...

Ցտեսություն, իմ թանկագի՛ն արքա, քո թագուհին ցնծում է՝ մտածելով այն օրվա մասին, երբ ինքը կթագավորի քեզ հետ Երկնքի գեղեցիկ ու միակ ճշմարիտ Արքայության մեջ:

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական հայցորդուհի

Քույր Ագնեսին
6 հունվարի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Իմ թանկագի՛ն Հիսուսի գառնուկ, շնորհակալություն... Եթե իմանայիք, թե Ձեր փոքրիկ խոսքն ինձ որքա՛ն ուրախություն է պարգևում...

Խնդրեք Տիրոջը, որ իմ ուտորետի ընթացքում ես շատ մեծահոգի լինեմ. Նա ինձ ծակծկում է ասեղի խայթոցներով. խեղճ փոքրիկ գնդակն այլևս չի դիմանում, բոլոր կողմերից այն փոքրիկ անցքեր ունի, որոնք նրան ավելի շատ են ստիպում տանջվել, քան եթե նա միայն մեկ մեծը ունենար... Տիրոջ կողքին՝ ոչ-ինչ. ցամաքություն... Քուն... Բայց դա գոնե լռություն է... լռությունը բարերար է հոգու համար... Բայց մար-

դիկ, ա՛խ, մարդի՛կ... Փոքրիկ գնդակը սարսռում է նը-
րանցից... Հասկացե՛ք Տիրոջ խաղալիքին... Երբ քաղցր
Ընկերն Ինքն է խոցում Իր գնդակը, տառապանքը մի-
այն քաղցրությունն է. Նրա ձեռքն այնքա՛ն նուրբ է...
Բայց մարդի՛կ... Նրանք, որ շրջապատում են ինձ,
շատ լավն են, բայց չգիտեմ, թե ինչն է, որ վանում է
ինձ... Չեմ կարողանում Ձեզ բացատրել, հասկացե՛ք
Ձեր փոքրիկ հոգուն: Այնուամենայնիվ, ես շատ երջա-
նիկ եմ, երջանիկ եմ կրելու այն տառապանքը, որ Հի-
սուս կամենում է՝ կրեմ. եթե Նա ուղղակիորեն չի խո-
ցում Իր փոքրիկ գնդակը, ապա այդ միանգամայն Նա
է, որ առաջնորդում է այն խոցող ձեռքը... Քանի որ Հի-
սուս կամենում է քնել, ապա ինչո՞ւ խանգարեմ նրան:
Ես չափազանց ուրախ եմ, որ Նա չի քաշվում ինձնից,
Նա, ինձ հետ այդպես վարվելով, ինձ ցույց է տալիս,
որ ես օտար չեմ, քանի որ, վստահեցնում եմ Ձեզ, Նա
ինձ հետ զրուցելու համար փափկանկատությունն չի
ցուցաբերում...

Եթե իմանայիք, թե որքան եմ ուզում անտարբեր
լինել այս աշխարհի բաների հանդեպ. ի՞նչ կարևոր են
ինձ համար բոլոր արարված գեղեցկությունները, ես
դժբախտ կլինեի տիրապետել դրանց, սիրտս այնքա՛ն
դատարկ կլիներ... Անհավատալի է, թե որքան մեծ է
ինձ թվում իմ սիրտը, երբ մտածում եմ աշխարհի բո-
լոր գանձերի մասին, քանի որ տեսնում եմ, որ դրանք
բոլորը միասին չեին կարող նրան գոհացնել, բայց երբ

մտածում եմ Տիրոջ մասին, որքա՛ն փոքր է այն ինձ թվում... Ես այնքա՛ն կուզեի Նրան սիրել... Սիրել Նրան ավելի, քան Նա երբևէ սիրվել է... Իմ միակ երազանքը մշտապես Տիրոջ կամքը կատարելն է... սրբելն այն փոքրիկ արցունքները, որ մեղավորները ստիպում են թափել Նրան... Ա՛խ, ես չեմ ուզում, որ Հիսուս ցավ զգա իմ նշանադրության օրը, ես կուզեի դարձի բերել երկրի բոլոր մեղավորներին և բոլոր հոգիներին փրկել քավարանից...

Տիրոջ գառնուկը կծիծաղի՝ տեսնելով փոքրիկ ավազահատիկի այս ցանկությունը... Ես գիտեմ, որ դա ցնորք է, բայց, այնուամենայնիվ, կուզեի, որ դա այդպես լիներ, որպեսզի Հիսուս ոչ մի արցունք չունենար թափելու:

Աղոթեք, որ ավազահատիկը դառնա ատոմ՝ նկատելի միայն Տիրոջ հայացքի համար...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական հայցորդուհի

Քույր Մարիին
6 կամ 7 հունվարի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուս†

Տիրոջ թանկագին առյու՛ծ, գառնուկն իսկապես կարիք ունի Ձեզնից մի քիչ ուժ ու քաջություն վերցնելու, այն քաջությունը, որ օգնում է առյուծին ամեն բան հաղթահարել... Խեղճ գառնուկը ոչինչ չի կարողանում ասել Հիսուսին, և, հատկապես, Հիսուս նրան բացարձակապես ոչինչ չի ասում. աղոթե՛ք նրա համար, որ պեսզի նրա ռետրետն, այնուամենայնիվ, հաճելի լինի այն միակ Մեկի սրտին, Ով կարդում է հոգու ամենախորքը...

Ինչո՞ւ երջանկություն փնտրել երկրի վրա. խոստովանում եմ Ձեզ, որ իմ սիրտն ունի դրա բուռն ծարավը, բայց նա միանգամայն տեսնում է՝ այդ խեղճ սիրտը, որ ոչ մի արարած ի վիճակի չէ հագեցնելու իր ծարավը, ընդհակառակը, որքան շատ է նա խմում այդ կախարդված աղբյուրից, այնքան իր ծարավն ավելի է բորբոքվում... Ես գիտեմ մեկ այլ աղբյուր, դա այն է, որից խմելուց հետո դեռ ծարավ ես զգում, բայց ոչ՝ հեղձուցիչ ծարավ, որն, ընդհակառակը, շատ քաղցր է, քանի որ այն հագեցնող բան ունի, այդ աղբյուրն այն տառապանքն է, որ միայն Տիրոջն է հայտնի:

Թանկագի՛ն առյուծ, ես շատ բաներ ունեմ Ձեզ ասելու, բայց ժամանակ չունեմ. կարդացե՛ք Ձեր փոքրիկ դստեր սրտում, ինչպես Դուք դա այդքան լավ անել գիտեք...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան

անարժան կարմելական հայցորդուհի

Պարոն Մարտենին

8 հունվարի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ անգուգակա՛ն արքա,

Եթե իմանայիր, թե որքա՛ն զգացված եմ քո բարությունից... Սեխ... շամպայն, ա՛խ, դա ինձ միանգամայն կստիպեր լաց լինել, եթե չգալեի ինձ, բայց ես ինձ զսպում եմ և շատ եմ ուրախանում հինգշաբթի օրվա գեղեցիկ տոնով:

Սովորաբար թագուհու հարսանիքը մեծ ուրախություններով է նշվում, անկասկած դրա համար է, որ Ֆրանսիայի և Նավարրայի թագուհին հրավառություն է կազմակերպելու... Թագուհու համար արքան է վճարում, ու նա կարողանում է անակնկալներ անել, և շիկահեր թեթևսովիկը պետք է միայն շնորհակալություն հայտնի...

Եթե հինգշաբթի օրը երկրի վրա մի գեղեցիկ տոն լինի, ապա, կարծում եմ, այն է՛լ ավելի շքեղ կլինի Երկրնքում. Հրեշտակները կհիանան՝ տեսնելով Աստծուն այդքան հաճելի մի հոր, և Հիսուս մի պսակ կը պատրաստի, որը Նա կավելացնի բոլոր նրանց, որոնք

իմ արքան արդեն հավաքել է:

Ո՛չ, երկրային տոները երբեք նույնքան հաճելի չեն, որքան երկնայինները, թեև ինձ թվում է՝ անհնար է գտնել ավելի երկնային տոն, քան այն, որ նախապատրաստվում է: Մինչդեռ ես ոչինչ չեմ արել, որպեսզի այդպիսի մեծ շնորհի արժանանամ, բայց բարի Աստված հարկավ կամեցավ նայել իմ թանկագին հայրիկի արժանիքներին, դրա համար է՝ Նա ինձ պարգևում այս բացառիկ շնորհը:

Ես հիմա ռետրետի մեջ եմ, և ռետրետի ընթացքում չի կարելի գրել, բայց մեր Մայրիկն ինձ թույլ տվեց ուղարկել այս փոքրիկ գրությունը՝ քեզ շնորհակալություն հայտնելու համար. դու այնքա՛ն բարի ես քո թագուհու հանդեպ, և հետո, անշուշտ, եթե արգելված է գրել, ապա՝ ռետրետի լռությունը չխախտելու համար, բայց մի՞թե կարող ես խաթարել քո անդորրը՝ գրելով մի Սրբի...

Մինչ հինգշաբթի, իմ թանկագի՛ն արքա. քո փոքրիկ թագուհին սրտանց համբուրում է քեզ՝ սպասելով, որ կարողանա դա անել իրապես:

Ֆրանսիայի և ողջ Նավարրայի թագուհին՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական հայցորդուհի

ՄԵԼԻՆԻՆ

28 փետրվարի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Մի՞թե հնարավոր բան է, որ քեզ Կան եմ գրում... Հարց եմ տալիս ինձ՝ արդյոք քնա՞ծ եմ, թե արթո՞նն... Բայց ոչ, սա իսկապես իրականությունն է... Ես կգարմացնեմ քեզ, թանկագի՛ն քույրիկ, ասելով, որ ես հենու եմ քեզ խղճալուց, բայց, տեսնում ես, ես քո ճակատագիրը նախանձի արժանի եմ համարում: Հիսուս արյան Փեսա է... Նա Իր համար սրտի ողջ արյունն է կամենում...

Ա՛խ, ի՛նչ դժվար է Տիրոջը տալ այն, ինչ Նա խրնդրում է... Ի՛նչ երջանկություն է, որ սա դժվար է... Ի՛նչ աննկարագրելի ուրախություն է թուլորեն տանել մեր խաչը: Անմահ շուշանն հասկացա՞վ խեղճ ավագահատիկին... Քո նորընծայությունը ցավի նորընծայություն է. ի՛նչ անբացատրելի շնորհ...

Ա՛խ, թանկագի՛ն քույրիկ, Տիրոջ դեմ բնավ չտրտընջալով այն խաչի համար, որ Նա մեզ ուղարկում է, ես չեմ կարողանում հասկանալ այն անսահման սերը, որ Նրան ստիպեց այսպես վարվել մեզ հետ... Մեր թանկագին հայրիկը պետք է որ շատ սիրված լինի Տիրոջ կողմից, որպեսզի ստիպված լինի այսպես տառա-

պել, բայց չե՞ս կարծում, որ նրան հարվածող դժբախտությունը հենց իր գեղեցիկ կյանքի լրումն է... Ես ըզգում եմ, փոքրի՛կ անմահ շուշան, որ քեզ իսկական խենթություններ եմ ասում, բայց կարևոր չէ, ես դեռ շատ այլ բաներ եմ մտածում մեր հոգիների հանդեպ Տիրոջ սիրո մասին: Կյանքը միայն երազ է, շուտով մենք կարթնանանք, և՛ ի՞նչ ուրախություն... որքան մեր տառապանքները մեծ լինեն, այնքան անսահման կլինի մեր փառքը... Օ՛, չկորցնենք փորձությունը, որ Հիսուս ուղարկում է մեզ. դա ոսկու հանք է՝ շահագործելու համար, մի՞թե մենք հնարավորությունը բաց կթողնենք... Ավագահատիկն ուզում է գործի անցնել, առանց ուրախության, առանց քաջության, առանց ուժի, և այս բոլոր տիտղոսներն են, որ հեշտացնելու են իր համար ձեռնարկումը. նա ուզում է աշխատել սիրով:

Նահատակություն է սկսվում. միասի՛ն մտնենք մրցասպարեզ, եթե անմահ շուշանը հարկավ չկամենա մերժել:

Խեղճ ավագահատիկը

Սելինին

5 մարտի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Թանկագի՛ն Սեւին,

....

Ի՛նչ արտոնություն է մեզ տալիս Հիսուս՝ մեզ այդ-
քան մեծ ցավ ուղարկելով, ա՛խ, հավերժությունը չա-
փազանց երկար չի լինի՝ Նրան շնորհակալություն
հայտնելու համար: Նա մեզ հեղեղում է Իր շնորհնե-
րով, ինչպես հեղեղում էր մեծագույն Սրբերին. ինչո՞ւ
այդքան մեծ համակրանք... Դա մի գաղտնիք է, որ Հի-
սուս մեզ կբացահայտի մեր հայրենիքում այն օրը, երբ
«Նա կսրբի մեր աչքերից ամեն արտասուք»* ...

....

Ա՛խ, որքա՛ն շնորհակալ եմ Տիրոջը, որ մի շուշան
այսպես դրեց մեր թանկագին հայրիկի կողքին, մի
շուշան, որին ոչինչ չի վախեցնում, մի շուշան, որն ա-
վելի շուտ նախընտրում է մեռնել, քան լքել այն փա-
ռավոր դաշտը, ուր Տիրոջ սերը դրել է իրեն:

Հիմա մենք այլևս ոչինչ չունենք հուսալու երկրի
վրա, այլևս ոչինչ, քան տառապանքը, և դարձյալ տա-
ռապանքը. երբ ավարտենք, տառապանքը դեռ այն-
տեղ կլինի, որ կմեկնի իր ձեռքերը դեպի մեզ. ա՛խ,
ի՛նչ նախանձելի ճակատագիր... Երկնքում քերովե-
ները նախանձում են մեր երջանկությանը:

* Հմմտ.՝ Հովհաննեսի հայտնությունը 21.4

....

Քո քույրիկը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական նորընծայուհի

Սելինին
12 մարտի, 1889 թ.
Կարմել

Հ.Մ.Հ.Թ.

....

Այս երեկո ինձ պետք է գալ ու իմ Սելինի հետ ընկրդմվել անսահմանության մեջ... Ինձ պետք է մոռանալ երկիրը... այստեղ ամեն բան հոգնեցնում է ինձ, ամեն բան ինձ բեռ է... Ես միայն մի ուրախություն եմ գտնում՝ տառապել Տիրոջ համար, բայց այս չզգացվող ուրախությունը վեր է ամեն ուրախությունից...

Կյանքն անցնում է... Հավերժությունը առաջանում է մեծ քայլերով... Շուտով մենք հենց Տիրոջ կյանքով կապրենք... բոլոր դառնությունների աղբյուրից խմելուց հետո մենք կաստվածանանք հենց բոլոր ուրախությունների, բոլոր բերկրանքների աղբյուրից... Շուտով, քույրի՛կ, մեկ հայացքից մենք կկարողանանք հասկանալ, թե ինչ է կատարվում մեր էության խոր-

քում...

Անցնում է այս աշխարհի պատկերը*... Շուտով մենք նոր երկինք կտեսնենք, մի ավելի պայծառ Արև Իր ճաճանչներով եթերային ծովեր կլուսավորի, անսահման հորիզոններ... Անընդգրկելի կլինի մեր բաժինը... մենք այլևս բանտարկյալ չենք լինի այս պանդուխտ երկրում... ամեն բան կանցնի... Մեր երկնային փեսայի հետ մենք կնավարկենք անափ լճերով... անվերջությունը չունի ոչ սահման, ոչ հատակ, ոչ ափ... «Քաջություն. Հիսուս լսում է մեր ցավի մինչև վերջին արձագանքը»: Մեր տավիղներն այս պահին կախված են Բաբելոնի գետերի ափին գտնվող ուռիներից†... բայց մեր ազատագրության օրը ի՞նչ մեղեդիներ մենք կհնչեցնենք... ի՞նչ ուրախությամբ մենք թրթռալ կըտանք մեր նվագարանների բոլոր լարերին...

....

Մատուցենք մեր տառապանքները Տիրոջը՝ հոգիներին փրկելու համար, խեղճ հոգիներին... նրանք ավելի քիչ շնորհներ ունեն, քան մենք, և սակայն Աստծու ողջ արյունը հեղվել է նրանց փրկելու համար... բայց Հիսուս կամենում է, որ նրանց փրկությունը կախված լինի մեր սրտի մի հառաչանքից... Ի՞նչ ա-

* Հմմտ.՝ Պողոս Առաքյալի առաջին թուղթը կորնթացիներին 7.31

† Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 136.1,2

ռեղծված... Եթե մի հառաչանքը կարող է հոգի փրկել,
ապա ի՞նչ չեն կարող անել այնպիսի տառապանքներ-
ը, ինչպիսին մերն են... Ոչինչ չմերժենք Տիրոջը...

....

Մինչ հանդիպում... Ա՛խ, Երկի՛նքը, Երկի՛նքը...
Ե՞րբ մենք այնտեղ կլինենք:

Տիրոջ փոքրիկ ավազահատիկը

Սելինին

15 մարտի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Շնորհակալ եմ քո թանկագին նամակի համար.
այն ուրախացրեց փոքրիկ ավազահատիկին...

....

.... Սկսենք մեր նահատակությունը, թողնենք՝ Հի-
սուս պոկի մեզնից այն ամենը, ինչ ամենաթանկն է
մեզ համար, և ոչինչ չմերժենք Նրան: Նախքան սրից
մեռնելը մեռնենք ասեղի ծակոցներից... Արդյոք հաս-
կանո՞ւմ է Սելինը...

....

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի

անարժան կարմելական նորընծայուհի

Սելինին

4 ապրիլի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Սելին,

Քո նամակը մեծ տխրություն բերեց իմ հոգուն...
Խե՛ղճ հայրիկ... Ո՛չ, Տիրոջ մտքերը մեր մտքերը չեն,
ոչ էլ Նրա ճանապարհները՝ մեր ճանապարհները*...

Նա մեզ մատուցում է մի բաժակ՝ այնքան դառը,
որքան կարող է տանել մեր տկար բնությունը... Ես չը-
քաշենք մեր շուրթերը Տիրոջ ձեռքով պատրաստված
այդ բաժակից...

Նայենք կյանքին իր իսկական լույսի ներքո... Դա
մի ակնթարթ է երկու հավերժությունների միջև... Տա-
ռապենք խաղաղության մեջ...

Ընդունում եմ, որ այս «խաղաղություն» բառն ինձ
մի քիչ խիստ թվաց, բայց այն օրը, դրա մասին խոր-
հելով, ես գտա խաղաղության մեջ տառապելու
գաղտնիքը... Երբ ասում են՝ խաղաղություն, չեն աս-
ում՝ ուրախություն, կամ գոնե՝ զգացվող ուրախութ-

* Հմմտ.՝ Եսայու մարգարեությունը 55.8

յուն... Խաղաղության մեջ տառապելու համար բավական է պարզապես ցանկանալ այն ամենը, ինչ Հիսուս է ցանկանում... Տիրոջ հարսը լինելու համար պետք է նմանվել Տիրոջը՝ Տիրոջը, Ով ամբողջովին արյունոտ է, փշե պսակով...

Հազար տարին Քո աչքում, Տե՛ր, երեկվա օրվա պես է, որ անցավ*...

Բաբելոնի գետերի մոտ՝ այնտեղ նստած լալիս էինք, երբ հիշում էինք Սիոնը... Նրանց ուռիներից էինք կախել մեր նվագարանները... Այնտեղ մեզ գերեվարողները մեզ ստիպում էին՝ ասելով. «Երգե՛ք մեզ համար Սիոնի օրհներգերից»... Իսկ մենք ինչպե՞ս երգենք Տիրոջ օրհներգերը օտար երկրում...†

Ո՛չ, չերգենք երկնային օրհներգերը մարդկանց... այլ Սեսիլիայի պես մեր սրտում մի մեղեդային օրհներգ երգենք մեր Սիրելիին...

Տառապանքի օրհներգը, միավորված Նրա տառապանքներին, այն է, ինչ ամենաշատն է հիացնում Նրա սիրտը...

Հիսուս այրվում է մեր հանդեպ սիրուց... Նայի՛ր Նրա պաշտելի Երեսին... Նայի՛ր այդ հանգչած ու խոնարհված աչքերին... նայի՛ր այդ վերքերին... Նայի՛ր Տիրոջը Իր Երեսի մեջ... Այնտեղ կտեսնես, թե Նա ինչ-

* Հմմտ.՝ Մաղմոսներ 89.4

† Հմմտ.՝ Մաղմոսներ 136.1–4

պես է մեզ սիրում:

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական նորրնձայուհի

Սելինին

26 ապրիլի, 1889 թ.

Կարմել

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†...

Այդ Հիսուս է, որ հանձն է առնում բարի տարե-
դարձ մաղթել Իր հարսնացուի 20-ամյակի կապակ-
ցությամբ...

Ի՛նչ 20-րդ տարի՝ բեղուն տառապանքով ու ընտր-
յալ շնորհներով... 20 տարեկան... տարիք՝ լի պատ-
րանքներով... ասա՛ ինձ, ի՞նչ պատրանք ես թողնում
դու իմ Սելինի սրտում...

Ի՛նչ հիշողություններ կան մեր միջև... Դա մի աշ-
խարհ է... Այո, Հիսուս Իր նախընտրություններն ունի.
Իր այգում կան մրգեր, որոնց Իր սիրո Արեգակն հա-
սունացնում է գրեթե մեկ ակնթարթում: Ինչու՞ ենք
մենք այդ թվում... Հարց՝ լի առեղծվածով... Ի՞նչ պատ-
ճառ կարող է Հիսուս մեզ բերել: Ավա՛ դ: Իր պատճառն
այն է, որ Նա չունի պատճառ... Սելի՛ն... օգտագոր-

Ծե՛նք Տիրոջ նախապատվությունը, Ով մեզ մի քանի տարում այդքա՛ն բան սովորեցրեց, ոչինչ չանտեսե՛նք նրանից, ինչ կարող է հաճույք պատճառել Նրան... Ա՛խ, թո՛ւյլ տանք, որ ոսկեզօծի մեզ Նրա սիրո Արեգակը... այդ Արեգակն այրող է... սպառվե՛նք սիրուց... Սուրբ Ֆրանցիսկոս Սալեզացին ասում է. «Երբ սիրո կրակը սրտի մեջ է, ողջ կահույքը դուրս է թռչում պատուհաններից»: Ա՛խ, ոչինչ չթողնե՛նք մեր սրտում, ոչինչ՝ բացի Տիրոջից...

Չհավատանք, թե կարող ենք սիրել՝ առանց տառապելու, առանց շատ տառապելու... մեր խեղճ բնությունը ներկա է... և իզուր չէ, որ այդպես է... Դա մեր հարստությունն է, մեր ապրուստը... Այն այնքան թանկ է, որ Հիսուս եկավ երկիր՝ հենց դրան տիրելու համար:

Տառապենք դառնությամբ, առանց քաջության... «Հիսուս տառապեց տխրությամբ... Առանց տխրության մի՞թե հոգին կտառապեր...» Եվ մենք կցանկանայինք տառապել մեծահոգաբար, մեծապես... Սելի՛ն... Ի՛նչ պատրանք... Մենք կցանկանայինք երբեք չընկնե՛լ... Ի՞նչ կարևոր է, Տե՛ր իմ, եթե ես ամեն պահ ընկնում եմ. ես այդպիսով տեսնում եմ իմ տկարությունը, և դա ինձ համար մեծ շահ է... Դու այդպիսով տեսնում ես, թե ես ինչ կարող եմ անել, և հիմա Դու ավելի շատ հակված կլինես՝ ինձ գրկած տանելու... Եթե Դու դա չես անում, ապա դա նրանից է, որ Քեզ հաճելի է ինձ

տեսնել գետնին... այդժամ ես չեմ անհանգստանա, այլ մշտապես դեպի Քեզ կկարկառեմ իմ աղերսող ու սիրով լի ձեռքերը... Ես չեմ կարող հավատալ, թե Դու կլքես ինձ...

«Սրբերը, երբ նրանք մեր Տիրոջ ոտքերի մոտ էին գտնվում, հենց այդ ժամանակ է, որ հանդիպում էին իրենց խաչերին»...

Թանկագի՛ն Սելին, քաղցր արձագա՛նք իմ հոգու... Եթե իմանայի՛ր իմ թշվառությունը... ա՛խ, եթե իմանայիր... Սրբությունը գեղեցիկ բաներ ասելու մեջ չէ, այն անգամ դրանք մտածելու, զգալու մեջ չէ... այն տառապելու մեջ է և տառապելու ամեն բանից: «Սրբություն՝ ինքնը. այն պետք է նվաճել սրի շրթին, պետք է տառապել... պետք է հոգեվարք ապրել...»:

Կգա մի օր, երբ ստվերները կանհետանան, այդժամ կմնա միայն ուրախությունը, արբեցումը...

Օգտվե՛նք մեր տառապանքի եզակի պահից... տեսնենք միայն յուրաքանչյուր պահը... մի պահը մի գանձ է... Սիրո մեն-մեկ արարքը մեզ ավելի լավ ճանաչել կտա Տիրոջը... այն Նրան մեզ կմոտեցնի հավիտյան...

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի անարժան կարմելական նորընծայուհի

Քույր Մարիին
Մայիսի վերջ, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Թանկագի՛ն առյուծ, շնորհակալություն, շնորհակալություն... Ի՞նչ եք ուզում, որ Ձեզ ասի խեղճ գառնուկը... Մի՞թե նրան Դո՛ւք չեք ուսուցանել... Հիշե՛ք այն ժամանակը, երբ մեծ աթոռին նստած ու ինձ դրած Ձեր ծնկներին՝ ինձ պատմում էիք Երկնքի մասին... Դեռ լսում եմ, թե ինչպես էիք ինձ ասում. «Նայիր առևտրականներին, թե որքան դժվարություններ են կրում՝ փող վաստակելու համար, իսկ մենք, մենք ցանկացած պահի կարող ենք գանձեր դիզել Երկնքի համար՝ առանց այդքան դժվարություններ կրելու, մեզ պարզապես պետք է փոցխով աղամանդներ հավաքել»:

Եվ ես հեռանում էի ուրախությամբ ու բարի որոշումներով լի սրտով... Գուցե առանց Ձեզ ես չլիների Կարմելում...

Ժամանակ է անցել՝ մեր քաղցր բնի մեջ անցկացրած այդ երջանիկ պահերից ի վեր... Հիսուս եկել է մեզ այցելելու... Նա մեզ արժանի է գտել անցնելու տառապանքի հնոցի միջով...

Կարմել իմ մտնելուց առաջ մեր անգուգական հայ-

րիկն ինձ բարի Աստծուն հանձնելիս ասում էր. «Ես միանգամայն կուզեի մի ավելի լավ բան ունենալ՝ բարի Աստծուն մատուցելու»: Հիսուս լսեց նրա աղոթքը... այդ ավելի լավ բանը հենց ինքն էր... Ի՞նչ ուրախություն՝ մի պահ տառապանքի դիմաց... Տերն էր, որ արեց դա... Եվ Տերն անհամեմատ ավելի շատ է սիրում հայրիկին, քան մենք: Հայրիկը բարի Աստծու փոքրիկ զավակն է. բարի Աստված նրան մեծ տառապանքներից խնայելու համար կամենում է, որ մենք տառապենք նրա փոխարեն...

Մեզ մնում է շնորհակալություն հայտնել դրա համար...

Թանկագի՛ն առյուծ, կյանքը կանցնի շատ արագ, Երկնքում մեզ համար նշանակություն չի ունենա տեսնել, որ Բյուսոնեի բոլոր մասունքներն այստեղ-այնտեղ են տեղափոխվել... Ի՞նչ կարևոր է երկիրը...

Ձեր փոքրիկ դուստրը, որին Դուք եք մեծացրել...
Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական նորընծայուհի

Քույր Ազնեսին

Հուլիս-օգոստոս, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

....

Ես տանջվում եմ... բայց Հայրենիքի հույսն ինձ քաջություն է տալիս, շուտով մենք Երկնքում կլինենք...

....

Պարոն և տիկին Գերեններին

30 դեկտեմբերի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագին քեռի՝ և իմ թանկագին քեռակի՛ն,
Ձեր Բենիամինը գալիս է իր հերթին՝ ձեզ բարի տարի մաղթելու... Ինչպես որ ամեն օրն ունի իր վերջին ժամը, այնպես էլ ամեն տարվա համար գալիս է իր վերջին երեկոն, և այս տարվա երեկոյան է, որ ես ցանկանում եմ հայացք նետել անցյալին ու ապագային. մտորելով այն ժամանակի մասին, որ անցել է, ես ցանկանում եմ շնորհակալություն հայտնել բարի Աստծուն, որովհետև եթե Նրա ձեռքը մեզ դառնության բաժակ մատուցեց, ապա Նրա աստվածային սիրտը կարողացավ մեզ աջակցել փորձության մեջ, և Նա մեզ տվեց անհրաժեշտ ուժը՝ ցմրուր խմելու Իր բաժակը... Ի՞նչ է պահել մեզ համար տարին, որ պատրաստվում է բացվել... Ինձ տրված չէ թափանցելու այս առեղծվածից ներս, բայց ես աղաչում եմ բարի Աստ-

ծուն, որ հարյուրապատիկը հատուցի իմ թանկագին հարազատներին այն բոլոր հուզիչ բարությունների համար, որ նրանք անում են մեր հանդեպ:

Տարվա առաջին օրն ինձ համար հիշողությունների մի աշխարհ է... Դեռ աչքերիս առջև է, թե ինչպես էր հայրիկը մեզ ողորդում իր փաղաքշանքներով... Նա այնքա՛ն բարի էր... Բայց ինչո՞ւ մտաբերել այս հիշողությունները: Այս թանկագին հայրիկը ստացել է իր առաքինությունների վարձը. Աստված նրան իրեն արժանի փորձություն է ուղարկել:

Ահա հնչում են ժամը իննի զանգերը. ես ստիպված եմ ավարտել նամակս՝ առանց որևէ բան ասելու նրանից, ինչից պետք է խոսեի, բայց հույս ունեմ, որ իմ թանկագին հարազատները կներեն իրենց փոքրիկ Թերեզին և հատկապես կներեն գրվածքը, որն ընթեռնելի չէ...

Բարի տարի՛ իմ թանկագին քույրիկներին... Հատկապես՝ որ Մարին շուտափույթ ապաքինվի. ես կըբարկանամ նրա վրա, եթե գրիպը նրան խանգարի գալ մեզ տեսնելու...

Ցտեսություն, իմ թանկագի՛ն քեռի ու թանկագի՛ն քեռակին, ձեր փոքրիկ դուստրը ձեզ բարի-բարի տարի է մաղթում և համբուրում ձեզ իր ողջ սրտով:

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական նորընծայուհի

ՍԵԼԻՆԻՆ

31 դեկտեմբերի, 1889 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագին Սելի՛ն,

Այդ դու ես, որ ստանում ես այս տարվա իմ վերջին հրաժեշտը... Մի քանի ժամից այն ընդմիշտ անցած կլինի... այն կլինի հավերժության մեջ...

Քանի որ իմ Սելինն իր անկողնում է, ինձ վրա է նրան գնալ-գտնելը՝ նրան բարի տարի մաղթելու համար...

Հիշո՞ւմ ես անցածը... Տարին, որ անցավ, բարի էր, այո, այն թանկ էր Երկնքի համար. թող նա, որ գալիս է հաջորդելու, կարողանա նման լինել դրան...

.... Մեր Նոր տարվա օրը շատ տխուր է այս տարի... հիշողություններով լի սրտով է, որ ես կհսկեմ՝ սպասելով կեսգիշերին... Ես ամեն բան հիշում եմ... հիմա մենք որբեր ենք, բայց կարող ենք սիրով ասել. «Հա՛յր մեր, որ Երկնքում ես»: Այո՛, մեզ դեռ մնում է մեր հոգու միակ ամենը...

Մեկ տարի ևս անցավ... Սելի՛ն... այն անցել է, անցել, այն չի վերադառնա երբեք: Ինչպես որ անցավ այս տարին, այնպես էլ մեր կյանքը կանցնի, և շուտով մենք կասենք. «Այն անցավ...», չկորցնենք մեր ժամա-

նակը, շուտով հավիտենությունը կշողա մեզ համար...

....

Քո փոքրիկ քույր Թերեզը՝
Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական նորընծայուհի

Քույր Ազնեսին
4 մայիսի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Թանկագի՛ն գառնուկ, սիրտս հետևում է Ձեզ միայնության մեջ, Դուք գիտեք, «թեթև՝ արտույտ», որ Ձեր ոտիկին թել ունեք, ու որքան էլ վեր բարձրանաք, պետք է Ձեր բեռը Ձեզ հետ տանեք... բայց ավագահատիկը ծանր չէ, և հետո՝ այն ավելի թեթև կլինի, եթե Տիրոջից խնդրեք այդ... Օ՛, որքա՛ն է նա ցանկանում ոչընչի վերածվել, անձանոթ լինել բոլոր արարածներից. իսկ դ՛ձ փոքրիկ, նա այլևս ոչինչ չի ցանկանում, ոչինչ՝ բացի մոռացումից... ոչ՝ արհամարհանք, վիրավորանքներ. դա չափազանց փառավոր կլինեն մի ավագահատիկի համար: Եթե նրան արհամարհեին, հարկավ անհրաժեշտ կլինեն տեսնել նրան: Այլ՝ մոռացում... Այո, ես ցանկանում եմ մոռացված լինել և ոչ

միայն՝ արարածների կողմից, այլ նաև՝ ինքս իմ, ես կուզեի այնքան վերածվել ոչնչության, որ որևէ ցանկություն չունենայի... Իմ Տիրոջ փառքը. ահա՛ ամենը. ինչ վերաբերում է իմին, ես դա թողնում եմ Իրեն, և եթե թվում է, թե Նա մոռանում է ինձ, դե ինչ, Նա ազատ է, քանի որ ես այլևս իմը չեմ, այլ՝ Նրանը... Նա ավելի շուտ կհոգնի ինձ սպասեցնելուց, քան ես՝ Իրեն սպասելուց...

Թանկագի՛ն գառնուկ, Դուք հասկանո՞ւմ եք... Հասկացե՛ք ամեն բան, նույնիսկ՝ այն, ինչ սիրտս չի կարողանում արտահայտել: Դուք, որ մի լուսավոր ջահ եք, որ Հիսուս տվել է ինձ՝ լուսավորելու իմ քայլերը տարագրության մութ արահետներում, խղճացե՛ք իմ տրկարությանը, թաքցրե՛ք ինձ Ձեր քողի տակ, որպեսզի ես մաս ունենամ Ձեր լույսի մեջ... Ասացե՛ք Տիրոջը, որ Նա նայի ինձ, թող գիշերվա գեղեցկություններն իրենց լուսավոր շողերով թափանցեն ավազահատիկի սիրտը, և եթե դա չափազանց շատ չէ, ապա խնդրե՛ք նաև, որ ծաղիկների Ծաղիկը մի փոքր բաց անի Իր պսակը, և Նրանից դուրս եկող մեղեդային ձայնը թրթռալ տա իմ սրտում Իր խորհրդավոր ուսուցումներին... Թանկագի՛ն գառնուկ, մի՛ մոռացեք ավազահատիկին...

Քույր Ազնեսին
5–6 մայիսի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

....

Ա՛խ, ի՛նչ պանդխտություն է երկիրը... Չկա որևէ հենարան Տիրոջից դուրս, քանի որ միայն Նա է անփոփոխ: Ի՛նչ երջանկություն է մտածել, որ Նա չի կարող փոփոխվել... Ի՛նչ ուրախություն է մեր սրտի համար մտածել, որ մեր փոքրիկ ընտանիքը այդքան քնքշորեն սիրում է Տիրոջը. դա միշտ իմ մխիթարությունն է. մի՞թե մեր ընտանիքը կուսական ընտանիք չէ, շուշանների մի ընտանիք... Խնդրե՛ք Տիրոջը, որ ամենափոքրը, որ ամենավերջինը չլինի ամենավերջինը՝ սիրելու իր ողջ գործությամբ Նրան սիրելու մեջ...

Սելինին
19–20 մայիսի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Սելին,

.... Ա՛խ, դու միանգամայն կարող ես ասել, որ քո վարձը շատ է Երկնքում, քանի որ ասված է. «Երանի՛ է ձեզ, երբ ձեզ նախատեն ու հալածեն և Իմ պատճառով

ձեր մասին ամեն տեսակ չար խոսք՝ սուտ ասեն»։ Ուրեմն՝ հրճվի՛ր ու ցնծա՛՛ ուրախությունից...

Սելի՛ն, ի՛նչ արտոնություն է անհայտ լինել երկրի վրա... Ա՛խ, բարի Աստծու խորհուրդները մեր խորհուրդները չեն. եթե դրանք այդպիսին լինեին, մեր կյանքը միայն երախտագիտության օրհներգ կլիներ...

....

Սելի՛ն, չե՞ս կարծում, որ երկրի վրա մեզ ոչինչ չի մնում... Հիսուս կամենում է մեզ ցմրուր խմել տալ Իր բաժակը՝ այս աշխարհում թողնելով մեր թանկագին հայրիկին. ա՛խ, չմերժենք Նրան ոչինչ ... Ա՛խ, տանք՝ առանց հաշվելու, մի օր Նա կկարողանա ասել մեզ. «Հիմա Ի՛մ հերթն է»:

....

Քո փոքրիկ քույր Թերեզը՝
Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական նորընծայուհի

Սելինին

18 հուլիսի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†...

....

Սելի՛ն, այնքան վաղուց էր... երբ դեռ Եսայի մարգարեի հոգին ընկղմվում էր մեր հոգու պես Տիրոջ ծածուկ գեղեցկությունների մեջ... Ա՛խ, Սելի՛ն, երբ կարդում եմ այս բաները, ինձ հարց եմ տալիս, թե ի՞նչ է ժամանակը... Ժամանակը միայն պատրանք է, երազ... Աստված մեզ արդեն տեսնում է փառքի մեջ, վայելում մեր հավերժական երանությունը... Ա՛խ, որքա՛ն բարիք է տալիս այս միտքն իմ հոգուն, այդժամ ես հասկանում եմ, թե Նա ինչու մեզ հետ չի սակարկում... Նա զգում է, որ մենք հասկանում ենք Իրեն, և մեզ հետ վարվում է Իր ընկերների պես, ինչպես Իր ամենաթանկագին հարսների...

....

Հայրի՛կը... ա՛խ, Սելի՛ն, ես չեմ կարող ասել քեզ այն ամենը, ինչ մտածում եմ, դա չափազանց երկար կլիներ, և հետո՝ ինչպե՞ս ասել բաներ, որոնք միտքն ինքը հազիվ է կարողանում փոխանցել, խորքեր, որոնք հոգու ամենանվիրական անդունդներում են...

Հիսուս մեզ ուղարկել է այն լավագույնս ընտրված խաչը, որ Նա կարողացել է հորինել Իր անսահման սիրով... ինչպե՞ս բողոքենք, երբ Նա Ինքն է համարվել Աստծուց հարվածներ ստացած ու նվաստացված մի մարդ*... Աստվածային հմայքը դյուրում է իմ հոգին և սքանչելի կերպով մխիթարում նրան օրվա ամեն պա-

* Եսայու մարգարեությունը 53.1–5

հի... ա՛խ, Տիրոջ արցունքները... ի՛նչ ժպիտներ...

....

Եսայի մարգարեից (գլուխ 53)

Ո՞վ հավատաց մեր տված լուրին, և ո՞ւմ հայտնի դարձավ Տիրոջ բազուկը: Քրիստոս հայտնվեց Տիրոջ առաջ որպես մանուկ, որպես արմատ՝ ելած անջրդի հողից. ո՛չ տեսք ուներ Նա և ո՛չ էլ վեհություն: Նայեցինք մենք Նրան, բայց Նա ո՛չ տեսք ուներ և ո՛չ էլ գեղեցկություն: Նրա տեսքն ավելի անարգ էր ու նսեմ, քան բոլոր մարդկանց որդիներինը: Նա հարվածների ենթակա մի Մարդ եղավ, որ ցավերին համբերել գիտե... Իր երեսը դարձնելով՝ արհամարհվեց ու բանի տեղ չդրվեց: Նա մեր մեղքերն էր վերցնում և մեզ համար չարչարվում, սակայն մենք Նրա ցավերը, հարվածներն ու չարչարանքները համարեցինք իբրև Աստծուց եկած բան... Բայց Նա խոցվեց մեր մեղքերի համար և մեր անօրենությունների համար դատապարտվեց. մեր խաղաղության համար Նա՛ պատիժ կրեց, և Նրա՛ վերքերով մենք բժշկվեցինք*:

Մարի Գերենին

27–29 հուլիսի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

* Հմմտ. Եսայու մարգարեությունը 53.1–5

Հիսուս

....

Իմ թանկագին փոքրիկ Մարի, ինձ համար ես կատարելության հասնելու այլ ճանապարհ չգիտեմ, քան «Սերը»... Սիրել. որքա՛ն լավ է մեր սիրտը ստեղծված դրա համար... Երբեմն ես այլ բառ եմ փնտրում՝ արտահայտելու համար սերը, բայց տարագրության երկրում բառերն անգոր են փոխանցելու հոգու բոլոր թրթիռները, ուստի պետք է կառչել այս միակ բառից՝ «Սիրելի...»:

....

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի անարժան կարմեղական նորընծայուհի

Քույր Ազնեսին

3 սեպտեմբերի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս

....

.... Ինձ թվում է՝ սերը կարող է փոխարինել երկար կյանքին... Հիսուս չի նայում ժամանակին, քանի որ այն Երկնքում այլևս չկա, Նա պետք է նայի միայն սի-

րուն:

....

Եթե իմանայիք, թե որքան երկար կիսուեի Ձեզ հետ այս մասին, եթե ունենայի բառեր՝ արտահայտելու այն, ինչ մտածում եմ, կամ, ավելի շուտ, ոչ թե՝ այն, ինչ մտածում եմ, այլ՝ ինչ զգում եմ... Կյանքը շատ առեղծվածային է... Այն անապատ է ու տարագրություն... Բայց հոգու խորքում մենք զգում ենք, որ մի օր կլինեն անսահման հեռուներ, հեռուներ, որոնք մեզ ընդմիջտ մոռանալ կտան անապատի ու տարագրության տխրությունները...

Փոքրիկ ավազահատիկը

....

Քույր Մարիին

7 սեպտեմբերի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Ես շատ կուզեի, որ փոքրիկ Հիսուսի մոմերը վառված լինեին, երբ գնամ քույրերի ժողովին. Դուք կուզեի՞ք այնտեղ գնալ... Խնդրում եմ, մի մոռացեք... Ես նոր վարդագույն մոմերը չդրեցի, որովհետև սրանք ավելի հարազատ են իմ հոգուն, դրանք սկսել են վառվել իմ զգեստառության օրը, այդժամ նրանք վարդագույն ու

թարմ էին: Հայրիկը (ով ինձ դրանք տվել էր) այնտեղ էր, և ամեն բան ուրախություն էր... բայց հիմա վարդագույնը վերացել է, մի՞թե դեռ կան Բերեզինայի որբուկի համար վարդագույն ուրախություններ այս աշխարհում: Օ՛, ո՛չ, նրա համար այլևս միայն կան երկնային ուրախություններ... ուրախություններ, ուր ողջ ստեղծվածը, որ ոչինչ է, իր տեղը գիջում է անստեղծին, որ իրականությունն է...

Դուք հասկանո՞ւմ եք Ձեր փոքրիկ դստերը... Վաղը նա կլինի Տիրոջ հարսը, վաղը նա կլինի հարսը Նրա, Ում երեսը ծածկված էր, և Ում ոչ ոք չճանաչեց: Ի՛նչ միություն, և ի՛նչ ապագա... Այո՛, ես դա զգում եմ. իմ պսակադրությունը շրջապատված կլինի Հրեշտակներով, միայն Երկինքը կուրախանա, և նաև՝ փոքրիկ հարսիկն ու նրա թանկագին քույրերը...

Սելինին

23 սեպտեմբերի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Ա՛խ, Սելի՛ն, ինչպե՞ս քեզ պատմեմ այն, ինչ կատարվում է իմ հոգում... Այն պատռված է, բայց ես ըզգում եմ, որ այդ վերքն արվել է հարազատ ձեռքով, աստվածայնորեն խանդոտ մի ձեռքով...

Իմ հարսանիքի համար ամեն բան պատրաստ էր, բայց չէ՞ս կարծում, որ տոնին ինչ-որ բան պակասում էր: Ճիշտ է, որ Հիսուս արդեն շատ զարդեր էր դրել իմ զամբյուղի մեջ, բայց, անկասկած, դրանցից աննման գեղեցկությամբ մեկը բացակայում էր, և այդ թանկարժեք ադամանդը Հիսուս ինձ այսօր նվիրեց... Սելին... այն ստանալուց հետո հոսեցին արցունքներս... դրանք հոսում են դեռ, և ես գրեթե ինքս ինձ կմեղադրեի դրանց համար, եթե չիմանայի, որ «կա մի սեր, որի միակ առհավատչյան արցունքներն են»: Միայն Տերն էր, որ առաջնորդեց այս գործը, այդ Նա էր, և ես ճանաչեցի Նրա սիրո հպումը...

Գիտե՞ս, թե որքան էի ուզում այս առավոտ նորից տեսնել մեր թանկագին հայրիկին. դե ինչ, հիմա հրատակորեն տեսնում եմ, որ բարի Աստծու կամքն այն է, որ նա այնտեղ չլինի. Նա թույլ տվեց դա, որպեսզի պարզապես փորձի մեր սերը... Հիսուս կամենում է, որ ես որք լինեմ, Նա կամենում է, որ ես մենակ լինեմ Իր հետ, որպեսզի ավելի մտերմիկ կերպով միավորվի ինձ հետ, և Նա նաև կամենում է վերադարձնել ինձ Հայրենիքում այն այնքան օրինավոր ուրախությունները, որոնք Նա մերժել է ինձ տարագրության մեջ...

....

Սելի՛ն, սրտանց ընդունենք այն փուշը, որ Հիսուս մատուցում է մեզ. վաղվա տոնը մեզ համար արցունքների տոն կլինի, բայց ես զգում եմ, որ Հիսուս

այնքա՛ն մխիթարված կլինի... Ես շատ երկար կուզեի խոսել քեզ հետ սրա մասին, բայց բառերն ինձ չեն բավականացնում... Ինձ վստահել էին գրել քեզ՝ մխիթարելու համար, բայց ես, անկասկած, դա շատ վատ արեցի... Ա՛խ... եթե կարողանայի քեզ հաղորդակից դարձնել այն խաղաղությանը, որ Հիսուս դրել է իմ հոգում ամենից ուժգին արցունքների մեջ. սա այն է, ինչ ես խնդրում եմ Նրանից քեզ համար, որ իմ եսն ես...

Սելի՛ն... Ստվերները թեքվում են, այս աշխարհի պատկերն՝ անցնում, շուտով, այո՛, շուտով մենք կրտեսանենք այն անձանոթ ու սիրելի Դեմքը, որ մեզ ըսքանչացնում է Իր արցունքներով:

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին

14 հոկտեմբերի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն Սելին,

....

.... Ամեն բան անցնում է. Հոռմի ճամփորդությունը իր կսկիծներով անցել է... մեր նախկին կյանքը անցել

Է... Կանցնի նաև մահը, և այդժամ մենք կվայելենք
կյանքը ոչ թե դարերով, այլ միլիոնավոր տարիներ
կանցնեն մեզ համար օրվա պես, և նրանց կհետևեն
այլ միլիոնավոր տարիներ՝ լի հանգստով ու երանությ-
յամբ... Սելին...

....

Մի մոռացիր քո Թերեզին այդտեղ, պարզապես շը-
շընջա նրա անունը, և Հիսուս կհասկանա. այնքան
շնորհներ կան այդտեղ, հատկապես՝ սրտի համար,
որ տառապում է...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին

20 հոկտեմբերի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն Սելին,

Քո Թերեզը եկել է շնորհավորելու քո տունը... Նա
վաղուց էր մտածում դրա մասին, այնպես որ այս տա-
րի նա վերջինը չի լինի: Սելի՛ն, սա գուցե վերջին ան-
գամն է, որ քո տունը կնշվի երկրի վրա... գուցե... ի՛նչ
քաղցր հույս... հաջորդ տարի երկրի վրա անտեսված

փոքրիկ Սելին ծաղիկը գուցե կդրվի աստվածային Գառնուկի սրտի վրա, բայց Հրեշտակների սքանչա-
ցած աչքերն այդժամ խեղճ, փոքրիկ, առանց գեղեց-
կության ծաղկի փոխարեն շլացուցիչ ճերմակությամբ
մի շուշան կտեսնեն... Սելի՛ն, կյանքը շատ խորհրդա-
վոր է, մենք ոչինչ չգիտենք... մենք ոչինչ չենք տես-
նում... և, այնուամենայնիվ, Հիսուս արդեն բացահայ-
տել է մեր հոգիներին այն, ինչ մարդու աչքը չի տե-
սել*... այո, մեր սիրտը կանխազգում է այն, ինչ սիրտը
չի կարող ըմբռնել, քանի որ երբեմն մենք մտքեր չենք
ունենում՝ արտահայտելու մի ինչ-որ բան, որ զգում
ենք մեր հոգում...

Սելի՛ն, ես քեզ երկու սելին եմ ուղարկում քո տոնի
համար, դու կհասկանաս նրանց լեզուն... նրանց նույն
ցողունն է կրում, նույն արևն է նրանց միասին աճեց-
րել, նույն շողն է ստիպել նրանց ծաղկել, և անկասկած
նույն օրը կտեսնի նրանց մահը...

Մարդկանց աչքերը չեն մտածում կանգ առնել
փոքրիկ սելին ծաղկի վրա, և մինչդեռ նրա սպիտակ
պսակը լի է առեղծվածներով, նա իր սրտում կրում է
բազմաթիվ այլ ծաղիկներ, անկասկած՝ իր հոգու գա-
վակներին (հոգիներին), և հետո՝ իր սպիտակ պսակը
կարմրավուն է ներսում, կարծես կարմիր է ներկված
իր արյունով...

* Պողոս Առաքյալի առաջին թուղթը կորնթացիներին 2.9

Սեյի՛ն... Արևն ու անձրևը կարող են, առանց այն թառամեցնելու, թափվել այդ անտեսված փոքրիկ ծաղկի վրա... ոչ ոք չի մտածում այն քաղել... Բայց նաև մի՞թե այն կույս չէ... այո, քանի որ միայն Հիսուս է նրան նայել, քանի որ այդ Նա է, որ ստեղծել է այն միայն Իր համար... ա՛խ, ապա ուրեմն նա ավելի երջանիկ է, քան փայլուն վարդը, որը միայն Տիրոջ համար չէ...

Սեյի՛ն, ես անսովոր կերպով եմ, կարելի է ասել, շնորհավորում քո տոնը, բայց դու կհասկանաս քո Թերեզի կցկտուր խոսքերը...

Սեյի՛ն, ինձ թվում է՝ բարի Աստծուն տարիներ պետք չեն՝ հոգու մեջ սիրո Իր գործն անելու համար, Նրա սրտի մի ճառագայթը կարող է Իր ծաղկին մեկ ակնթարթում բացվել տալ հավերժության համար...

Քո Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի անարժան կարմելական միանձնուհի

Տիկին Գերենին
17 նոյեմբերի, 1890 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն քեռակին,

Ի՞նչ ուրախությամբ եմ ես գալիս շնորհավորելու Ձեր տունը... Երկար ժամանակ է՝ մտածում եմ այս գեղեցիկ օրվա մասին և ուրախ եմ գալ իմ թանկագին փոքրիկ քեռակնոջ մոտ՝ ասելու նրան, թե որքան է իր վերջին, իր ամենափոքր դուստրը սիրում իրեն. ամեն ինչում նա միանգամայն ուզում է վերջինն ու ամենափոքրը լինել, բայց սիրո ու քնքշանքի մեջ նա երբեք թույլ չի տա իր ավագներին գերազանցել իրեն... Եվ հետո՝ մի թե Բենիամինի իրավունքը չէ սիրել ավելի, քան մյուսները...

Որքա՛ն հիշողություններ կան ինձ համար ամսի այս 19-ի օրը: Ես վաղուց էի ուրախանում դրա համար, նախ՝ այն պատճառով, որ այդ օրն իմ թանկագին քեռաքրոջ տոնն էր. և հետո նաև՝ այն սիրունիկ նվերների պատճառով, որոնցով ինձ հեղեղում էին այդ օրը: Հիմա ժամանակ է անցել, փոքրիկ թռչնակները մեծացել են, հետո բացել են իրենց թևերը ու թռչել իրենց մանկության այդքան քաղցր բնից: Բայց, իմ թանկագի՛ն քեռակին, մեծանալով Ձեր փոքրիկ դուստեր սիրտը մեծացավ նաև Ձեր հանդեպ քնքշության մեջ, և հատկապես հիմա է նա հասկանում այն ամենը, ինչ պարտական է Ձեզ... Իմ պարտքը վճարելու համար ես միայն մեկ միջոց ունեմ. լինելով շատ աղքատ և որպես փեսա ունենալով մի հզոր ու շատ հարուստ Արքայի՝ ես Նրան խնդրում եմ առատորեն հեղել Իր սիրո գանձերը իմ թանկագին քեռակնոջ վրա և

այդպիսով հատուցել նրան մայրական այն ողջ բարության դիմաց, որով նա կարողացավ պարուրել իմ մանկությունը:

Իմ թանկագի՛ն քեռակին, ես Ձեզ հրաժեշտ չեմ տալիս, քանի որ միանգամայն մտադիր եմ ողջ օրը Ձեր կողքին մնալ և հուսով եմ՝ Դուք կկռահեք Ձեր փոքրիկ դստեր սիրտը:

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին
26 ապրիլի, 1891 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն Սելին,
Չորրորդ անգամ է, որ Կարմելի մենությունից քո Թերեզը գալիս է շնորհավորելու քո տարեդարձը... Ա՛խ, որքա՛ն քիչ են նման այս շնորհավորանքները աշխարհի շնորհավորանքներին... Բնավ առողջություն, երջանկություն, բախտ, փառք և այլն՝ չէ, որ Թերեզը ցանկանում է իր Սելինի համար, օ ո՛չ, սա ամենը չէ... Մեր մտքերը բնավ տարագրության երկրում չեն, մեր սիրտն այնտեղ է, ուր մեր գանձն է*, իսկ մեր

գանձն այնտեղ վերևում է՝ Հայրենիքում, ուր Հիսուս մեզ համար տեղ է պատրաստում Իր կողքին[†]: Ես ասում եմ տեղ և ոչ՝ տեղեր, որովհետև, անկասկած, նույն գահն է պահված նրանց համար, ովքեր երկրի վրա միշտ մեկ հոգի են եղել... Միասին ենք մենք մեծացել, միասին է մեզ Հիսուս սովորեցրել Իր գաղտնիքները՝ վեհ գաղտնիքները, որ Նա թաքցնում է հրգորներից և հայտնում մանուկներին[§], միասին ենք դարձյալ մենք տառապել Հոռմում, մեր սրտերն այնժամ սերտորեն միավորված էին, և կյանքը երկրի վրա կատարյալ երջանկություն կլիներ, եթե Հիսուս դարձյալ չգար՝ մեր կապերն առավել սերտացնելու. այո՛, մեզ բաժանելով, նա միավորեց մեզ մինչ այդ իմ հոգու համար անհայտ մի ձևով, որովհետև այդ պահից ի վեր՝ ես չեմ կարողանում որևէ բան ցանկանալ միայն ինձ համար, այլ միմիայն՝ մեզ երկուսիս համար.... Ա՛խ, Սելի՛ն... Երեք տարի առաջ մեր հոգիները կոտորված չէին դեռ, երջանկությունը դեռ հնարավոր էր մեզ համար երկրի վրա, բայց Հիսուս մեզ սիրո մի հայացք ուղարկեց՝ արցունքներով ծածկված մի հայացք, և այդ հայացքը մեզ համար տառապանքի օվկիանոս դարձավ, բայց նաև՝ շնորհների ու սիրո օվկիանոս: Նա վերցրեց մեզնից նրան, ում մենք այդքան քնքշութ-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 6.22

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 14.2-3

§ Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 10.21

յամբ էինք սիրում, նույնիսկ՝ ավելի ցավագին կերպով, քան Նա մեր կյանքի գարնանը վերցրել էր մեզնից մեր թանկագին մայրիկին, բայց մի՞ թե դա նրա համար չէր, որ մենք ճշմարտապես կարողանայինք ասել. «Հայր մեր, որ Երկնքում ես»: Ա՛խ, ի՛նչ մխիթարական է այս խոսքը, ի՛նչ անսահման հորիզոն է այն բացում մեր աչքերի առաջ... Սելի՛ն, օտար հողը մեզ համար միայն վայրի բույսեր ու փշեր ունի, բայց մի՞ թե սա այն բաժինը չէ, որը նա տվել է մեր աստվածային Փեսային. օ՛, ի՛նչ գեղեցիկ է այն նաև մեզ համար՝ այս բաժինը, որ մերն է, և ո՞վ մեզ կասի, թե ինչ ունի մեզ համար պահած հավերժությունը... Թանկագի՛ն Սելին, դու, որ ինձ այդքան հարցեր էիր տալիս, երբ փոքր էինք, զարմանում եմ, թե ինչպես է, որ ինձ երբեք չես հարցրել այս մեկը. «Բայց ինչո՞ւ բարի Աստված ինձ Հրեշտակ չստեղծեց»: Ա՛խ, Սելի՛ն, ես կասեմ քեզ, թե ինչ եմ մտածում. եթե Հիսուս քեզ չի ստեղծել հրեշտակ Երկնքում, դա նրանից է, որ Նա կամենում է՝ դու երկրային հրեշտակ լինես, այո՛, Հիսուս կամենում է այստեղ ներքևում Իր երկնային շքախումբն ունենալ այնպես, ինչպես վերևում: Նա ուզում է նահատակ հրեշտակներ, ուզում է առաքյալ հրեշտակներ, և նա այս նպատակով մի փոքրիկ անտեսված ծաղիկ է ըստեղծել, որ կոչվում է Սելին: Նա ուզում է, որ Իր փոքրիկ ծաղիկը հոգիներ փրկի Իր համար, դրա համար Նա միայն մի բան է կամենում՝ որ Իր ծաղիկն Իրեն

նայի իր մարտիրոսական տառապանքների ժամանակ... Եվ Տիրոջ ու Իր փոքրիկ ծաղկի միջև փոխանակված այս խորհրդավոր հայացքն է, որ հրաշքներ կգործի և բազում այլ ծաղիկներ կպարզևի Տիրոջը (հատկապես՝ մի թառամած ու խունացած շուշան, որը պետք է սիրո ու ապաշխարության վարդի վերածվի)...

Թանկագի՛ն Սելին, ինձ մի՛ մեղադրիր, որ քեզ ասացի, թե այնտեղ վերևում մենք նույն տեղը կունենանք, որովհետև, տեսնո՞ւմ ես, ես կարծում եմ, որ խեղճ փոքրիկ մարգարտածաղիկը միանգամայն կարող է նույն հողում աճել, ինչ ճերմակությամբ փայլող գեղեցիկ շուշանը, կամ դարձյալ՝ մի փոքրիկ մարգարիտ կարող է ընդելուզվել ադամանդի կողքին և նրանից վերցնել իր փայլը...

Ա՛խ, Սելի՛ն, սիրենք Տիրոջը անսահմանորեն և մեր երկու սրտերը մեկ անենք, որպեսզի այն ավելի մեծ լինի սիրո մեջ...

Սելի՛ն, քեզ հետ ես երբեք չեմ ավարտի. հասկացիր այն ամենը, ինչ կուզեի քեզ ասել քո 22-ամյակի կապակցությամբ...

Քո փոքրիկ քույրիկը, որ քեզ հետ մեկ է...

(Գիտե՞ս, որ մենք երկուսս միասին հիմա 40 տարեկան ենք. զարմանալի չէ, որ մենք արդեն այսքան բաների փորձ ունենք. ի՞նչ ես կարծում սրա մասին):

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին

23 հուլիսի, 1891 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

....

.... Թանկագի՛ն Սելին, այս աշխարհի պատկերն
անցնում է, ստվերները թեքվում են, շուտով մենք մեր
մեր հայրենի հողում կլինենք, շուտով մեր մանկութ-
յան ուրախությունները, կիրակնօրյա երեկոները, մը-
տերմիկ զրույցները... այս ամենը մեզ կվերադարձվի
ընդմիջտ և ավելցուկով, Հիսուս կվերադարձնի մեզ
այն ուրախությունները, որոնցից նա մի պահ զրկեց
մեզ... Այդժամ մեր թանկագին հայրիկի շողարձակող
գլխից մենք լույսի հոսանքներ կտեսնենք հորդելիս, և
նրա ամեն սպիտակ մազ նման կլինի արևի, որը մեզ
կլցնի ուրախությամբ ու երջանկությամբ...

....

Ես պինդ-պինդ համբուրում եմ իմ փոքրիկ Մարի-
ին, Լեոնիին և բոլորին. քեզ համար, Սելի՛ն, դու գի-
տես, թե որտեղ է քո տեղն իմ սրտում...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին

20 հոկտեմբերի, 1891 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն Սելին,

Ահա ես չորրորդ անգամն է, որ գալիս եմ շնորհա-
վորելու քո տոնը, ինչ Կարմելում եմ...

Ինձ թվում է՝ այս չորս տարիներն առավել ամրաց-
րին այն կապերը, որոնք մեզ այդքան սերտորեն միա-
վորում էին: Որքան մենք առաջանում ենք կյանքում,
այնքան ավելի ենք սիրում Տիրոջը, և քանի որ Նրա
մեջ է, որ մենք իրար փայփայում ենք, ահա թե ինչու է
մեր սերն այդքան զորեղ դառնում, որ այն ավելի շուտ
մեր երկու հոգիների միջև եղած միությունն է, քան մի-
ասնություն: Սելի՛ն, ի՞նչ պետք է ասեմ քեզ, մի՞ թե դու
չգիտես ամեն բան... Այո, բայց ես ուզում եմ քեզ ասել,
թե ինչու են սելիններն ավելի շուտ ծաղկել այս տարի:
Հիսուս դա ինձ զգալ տվեց այս առավոտ՝ քո տոնի հա-
մար: Դու, անկասկած, նկատել ես, որ ձմեռը երբեք
այդքան խիստ չի եղել, ինչպես անցյալ տարի, և արդ-
յունքում բոլոր ծաղիկներն ուշացրին իրենց ծաղկու-

մը, դա միանգամայն բնական էր, և ոչ ոք չմտածեց զարմանալ դրա վրա: Բայց կա մի խորհրդավոր փոքրիկ ծաղիկ, որ Հիսուս պահել է Իրեն, որպեսզի խրատի մեր հոգիները: Այդ ծաղիկը սելին ծաղիկն է... Ի տարբերություն մյուսների՝ այն իր ծաղկման շրջանից մեկ ամիս առաջ ծաղկեց... Սելին, դու հասկանո՞ւմ ես իմ թանկագին փոքրիկ ծաղկի լեզուն... Ցուրտ եղանակն ու ձմռան խստությունը, նրան հապաղել տալու փոխարեն, ստիպեցին նրան աճել ու ծաղկել... Ոչ ոք դրա վրա ուշադրություն չդարձրեց. այս ծաղիկն այնքան փոքր է, այնքան անշուք... միայն մեղունները գիտեն նրա խորհրդավոր պսակի գանձերը, որ կազմրված է մեկը մյուսի պես հարուստ բազում փոքրիկ պրսակներից... Թերեզը մեղունների պես հասկացել է այս խորհուրդը: Չմեռը տառապանքն է, տառապանքը՝ չըհասկացված, չիմացված, աշխարհի աչքին անօգուտ համարված, բայց պտղաբեր ու գորեղ՝ Տիրոջ ու Հրեշտակների աչքում, Ովքեր ուշիմ մեղունների պես գիտեն, թե ինչպես հավաքեն այն մեղրը, որ պարունակվում է բազում խորհրդավոր պսակների մեջ, որոնք ներկայացնում են կույս փոքրիկ ծաղկի հոգիներին կամ, ավելի ճիշտ, գավակներին... Սելին, ինձ հատորներ հարկավոր կլինեն՝ գրելու այն ամենը, ինչ մրտաձուլ եմ իմ փոքրիկ ծաղկի մասին... Ինձ համար այն այնքա՛ն քո հոգու պատկերն է. այո՛, Հիսուս սառնամանիքներ անցկացրեց նրա վրայով՝ Իր մխիթա-

րությունների բարկ արևի փոխարեն, բայց Իր սպասած արդյունքը եղավ. փոքրիկ բույսը մեծացավ ու ծաղկեց գրեթե հանկարծակիորեն... Սելի՛ն, երբ ծաղիկը բացվել է, մնում է միայն քաղել այն, բայց ե՞րբ և ինչպե՞ս Հիսուս կքաղի Իր փոքրիկ ծաղիկը... Թերևս նրա պսակի վարդագույնը ցույց է տալիս, որ դա կլինի նահատակության միջոցով... այո՛, ես զգում եմ, թե ինչպես են իմ երազանքները վերածնվում. գուցե Հիսուս կամենա մեզնից, այսպես ասած, սիրո դիմաց սեր խնդրելուց հետո, նաև արյուն խնդրել արյան դիմաց և կյանք՝ կյանքի... Մինչ այդ պետք է թույլ տանք, որ մեղուներն ամբողջ մեղքը հանեն փոքրիկ պսակներից. ոչինչ չթողնենք, ամեն ինչ տանք Տիրոջը և հետո, ինչպես ծաղիկը մեր կյանքի երեկոյին, կասենք. «Երեկոն, ահա՛ երեկոն»: Այդժամ ամեն բան վերջացած կլինի... Եվ սառնամանիքներին կփոխարինեն Արևի ջերմ ճառագայթները, Տիրոջ արցունքներին՝ հավիտենական ժպիտները...

Ա՛խ, չմերժենք Նրա հետ լաց լինել մեկ օր, որովհետև Իր փառքը վայելելու ենք մի հավերժություն...

Թանկագի՛ն փոքրիկ ծաղիկ, հասկանո՞ւմ ես դու քո Թերեզին...

Տիկին Գերենին
16 նոյեմբերի, 1891 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն քեռակին,

Շատ քաղցր է Ձեր փոքրիկ դստեր համար գալ իր ավագների հետ՝ շնորհավորելու Ձեր տոնը:

Ամեն տարի ես ուրախությամբ նայում եմ, թե ինչպես է գալիս նոյեմբերի 19-ը, և եթե ինձ համար այն լցված է քաղցր հուշերով, ապա այն նաև հարուստ է ապագայի հանդեպ հույսով...

Որքան առաջանում եմ կյանքում, այնքան ավելի եմ ճաշակում, թե որքան քաղցր է մայրիկի տոնը: Ավա՛ղ, մանկությունիցս ի վեր՝ բարի Աստված կարծես հավիտյան խլեց ինձնից մի ուրախություն, որը ես երբեք չեի ապրել, բայց Երկնքի բարձունքից նա, ով չկարողացավ ինձ վրա հեղել իր գուրգուրանքները, մայրական մի սրտում, որն իրեն շատ թանկ էր, մոր քրնքշանք ներշնչեց իր խեղճ փոքրիկ գավակի հանդեպ, և այդուհետ նա նույնպես կարողացավ զգալ այն քաղցր ուրախությունները, որ ճաշակում են՝ տոնելով թանկագին մայրիկին...

Իմ թանկագի՛ն քեռակին, ինչ նա Կարմելի լեռան վրա է, Ձեր փոքրիկ Թերեզը նույնիսկ առավել է զգում,

Եթե դա դեռ հնարավոր է, Ձեր հանդեպ իր տածած սերը. որքան առավել է նա սովորում սիրել Տիրոջը, այնքան առավել է մեծանում նաև իր քնքշանքը իր թանկագին հարազատների հանդեպ:

Այն փոքրիկ նվերը, որ մեր բարի Մայրիկն ուրախությամբ թույլ տվեց պատրաստել Ձեր տոնի համար, Ձեզ ավելի լավ կասի, քան ես, իմ թանկագին՝ քեռակին, այն, ինչ անգոր եմ Ձեզ ասել: Սիրտս հուզմունքով է լցվում՝ տեսնելով այս խեղճ մազերը, որոնք, անկասկած, այլ արժեք չունեն, քան նուրբ աշխատանքն ու դրանց դասավորության նրբագեղությունը, բայց որոնք, այնուամենայնիվ, սիրված էին նրա կողմից, ում բարի Աստված խլեց մեզնից... Թանկագին՝ քեռակին, Դուք հասկանո՞ւմ եք: Ես երջանիկ եմ տեսնել, որ հենց նրան է, ով այդ թանկագին հայրիկից հետո այս կյանքում ինձ ամենից թանկն է, որ մատուցվում են այս մազերը, որոնք նա այդքան ուրախությամբ կրնդուներ:

Իմ թանկագին՝ քեռակին, այս նամակը հագիվ թե տոնական նամակ հիշեցնի, ուր պետք է միայն ուրախությանն ու երջանկության մասին խոսել: Բայց ես, ես միայն իմ սրտով գիտեմ խոսել, միայն նա է, որ առաջնորդում է իմ գրիչը, և ես միանգամայն վստահ եմ, որ մայրական սիրտը, որին ես դիմում եմ, կկարողանա ինձ հասկանալ և նույնիսկ կռահել այն, ինչ չեմ կարողանում արտահայտել...

Թանկագի՛ն քեռակին, ես ստիպված եմ ավարտել նամակս, բայց նախ ուզում եմ ուղարկել Ձեզ իմ բոլոր համբույրները և խնդրում եմ ասել Ձեր փոքրիկ դուստրերին, որ այդ հենց իրենք են, ում ես խնդրում եմ դրանք Ձեզ փոխանցել իմ կողմից. ես վստահ եմ, որ նրանք կգմայլվեն այն առաքելությունից, որ ես վստահում եմ իրենց, և կատարյալ կերպով կիրագործեն այն...

Ձեր փոքրիկ դուստրը Ձեզ դարձյալ հղում է իր բոլոր մաղթանքները և խնդրում Ձեզ, իմ թանկագի՛ն քեռակին, հավատալ իր մանկական սրտի ողջ քնքշությանը...

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին
26 ապրիլի, 1892 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն Սելին,

Կարմելի մարգագետինն այս տարի ինձ խորհրդանշական նվեր է տալիս, որը ես երջանիկ եմ քեզ մատուցել քո 23-ամյակի կապակցությամբ... Մի օր խո-

տերի մեջ, որոնք ամբողջովին ճերմակ էին դարձել պարզ մարգարտածաղիկներից, ինձ թվաց, թե տեսա դրանցից մեկը՝ սլացիկ ցողունով, որը գեղեցկությամբ գերազանցում էր մյուսներին: Մոտենալով՝ զարմանքով նկատեցի, որ մի մարգարտածաղկի փոխարեն այնտեղ հստակ զանազանվող երկուսն էին: Այդքան սերտորեն միացած երկու ցողուններն ինձ անմիջապես մտածել տվեցին մեր հոգիների առեղծվածի մասին... Ես հասկացա, որ եթե բնության կարգի մեջ Հիսուս հաճում է մեր ոտքերի տակ այդպիսի սքանչելի հրաշքներ սերմանել, ապա դա միայն մեզ օգնելու համար է, որ ավելի թաքնված ու ավելի գերազանց կարգի առեղծվածներ կռահենք, որոնք Նա երբեմն իրագործում է հոգիների ներսում... Սեղի՛ն, ես զգում եմ, որ դու արդեն հասկացել ես քո Թերեզին, քո սիրտն արդեն կռահել է, թե ինչ է կատարվում այս մյուս սրտում, որին քոնն այնքան սերտորեն է միացած, որ նույնն է նրանց սնուցող հյութը... Այնուամենայնիվ, ես ուզում եմ խոսել քեզ հետ իմ ծաղկի մեջ թաքնված որոշ առեղծվածների մասին: Հիսուս մեր հայացքը ուրախացնելու և մեր հոգիները կրթելու համար բազում փոքրիկ մարգարտածաղիկներ է ստեղծել: Ես զարմանքով եմ տեսնում, թե ինչպես են առավոտյան նրանց վարդագույն պսակները շրջվում դեպի լուսաբացը. նրանք սպասում են արևածագին, և հենց այդ պայծառ աստղը դեպի իրենց է ուղարկում իր ջերմ

Ճառագայթները, երկչոտ ծաղիկները մի փոքր բացում են իրենց ծաղկաբաժակները, և նրանց անուշիկ թերթերը մի տեսակ պսակ են կազմում, որոնք, նրանց փոքրիկ դեղին սրտիկներին թողնելով հայտնվել, անմիջապես մեծ նմանություն են հաղորդում այս ծաղիկներին նրան, ով հարվածել է իրենց իր լույսով: Ողջ օրվա ընթացքում մարգարտածաղիկները չեն դադարում նայել արեգակին և նրա պես պտտվում են մինչև երեկո, հետո, երբ այն անհետանում է, արագորեն փակում են իրենց պսակները և սպիտակից նորից վարդագույն են դառնում... Հիսուս աստվածային Արեգակն է, իսկ մարգարտածաղկիները՝ Իր հարսները, կույսերը: Երբ Հիսուս նայում է մի հոգու, Նա անմիջապես նրան Իր աստվածային նմանությունն է տալիս, բայց պետք է այս հոգին երբեք չդադարի իր հայացքը միայն Նրան հառել: Մարգարտածաղիկների խորհուրդը զարգացնելու համար ինձ անհրաժեշտ կլիներ մի հատոր գրել, բայց իմ Սելինն հասկանում է ամեն բան, ուստի ես հիմա ուզում եմ նրա հետ խոսել Տիրոջ երևակայությունների մասին... Իր մարգագետնում Հիսուս շատ մարգարտածաղիկներ ունի, բայց նրանք բոլորն առանձին են և յուրաքանչյուրն առանձին է ընդունում Արեգակի ճառագայթները: Մի օր կուսանաց Փեսան խոնարհվեց դեպի գետին. Նա այնքան սերտորեն միավորեց հազիվ բացված երկու փոքրիկ բողբոջներ, որ նրանց ցողունները միաձուլվեցին,

և միևնույն հայացքը աճել տվեց նրանց: Միասին բացվեցին մեկ եզակի ծաղիկ դարձած այս փոքրիկ ծաղիկները, և այժմ կրկնակի մարգարտաձաղիկը, հայացքն հառած իր աստվածային Արեգակին, կատարում է իր առաքելությունը, որ եզակի է... Սելի՛ն, միայն դու կարող ես հասկանալ իմ լեզուն. մարդկանց աչքին մեր կյանքը շատ տարբեր է թվում, շատ բաժանված, բայց ես գիտեմ, որ Հիսուս այնքան հրաշալի կերպով է միավորել մեր սրտերը, որ այն, ինչ բաբախել է տալիս մեկին, ցնցում է նաև մյուսը... «Ուր ձեր գանձերն են, այնտեղ և ձեր սրտերը կլինեն»*: Մեր գանձը Հիսուս է, և մեր սրտերը մեկ են Նրա մեջ: Նույն հայացքն է սքանչացրել մեր հոգիները, արցունքներով սքողված հայացք, որ կրկնակի մարգարտաձաղիկը որոշեց սրբել. նրա խոնարհ ու սպիտակ պսակը կլինի այն ծաղկաբաժակը, ուր կհավաքվեն թանկագին ադամանդները, որպեսզի հետո հեղվեն այլ ծաղիկների վրա, որոնք, պակաս արտոնյալ լինելով, իրենց սրտի առաջին հայացքներն ուղղած չեն լինի Տիրոջը... Գուցե իր կյանքի երեկոյին մարգարտաձաղիկը վարդագույն դարձած իր պսակը կնվիրի աստվածային Փեսային...

Ցտեսություն, թանկագի՛ն Սելին. փոքրիկ ծաղիկը, որ ուղարկում եմ քեզ, մասունք է, որովհետև այն

* Ավետարան ըստ Մատթեոսի 6.22

հանգչել է մեր Սուրբ Մայր Ժեննիկի ձեռքերում, և նա
օրհնել է Սելինին ու Թերեզին...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին

15 օգոստոսի, 1892 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն Սելին,

Ես չեմ կարող թողնել՝ նամակը գնա՝ առանց դրան
մի փոքրիկ խոսք ավելացնելու: Վերջերս մի միտք
ծագեց ինձ մոտ, որ ես պետք է ասեմ իմ Սելինին: Դա
մի օր էր, երբ մտածում էի, թե ինչ կարող եմ անել հո-
գիներ փրկելու համար. Ավետարանից մի խոսք ինձ
մի պայծառ լույս մատնացույց արեց: Նախկինում Հի-
սուս ասում էր Իր աշակերտներին՝ նրանց ցույց տա-
լով ցորենի հասած արտերը. «Բարձրացրե՛ք ձեր աչ-
քերը և տեսե՛ք արտերը, որ սպիտակել են և հասել
հնձի համար»*, և մի փոքր անց՝ «Հիրավի, հունձն ա-
ռատ է, իսկ մշակները՝ սակավ: Արդ, աղաչե՛ք հնձի

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 4.35

Տիրոջը, որ Նա մշակներ հանի Իր հնձի համար»*: Ի՛նչ առեղծված... Մի՞թե Հիսուս ամենակարող չէ, մի՞թե արարածները Նրան չեն պատկանում, Ով նրանց ստեղծել է: Ուրեմն ինչո՞ւ Հիսուս ասաց. «Աղաչե՛ք հնձի Տիրոջը, որ Նա մշակներ հանի Իր հնձի համար»: Ինչո՞ւ ... Ա՛խ, դա նրանից է, որ Հիսուս մի այնպիսի անըմբռնելի սեր ունի մեր հանդեպ, որ Նա ցանկանում է՝ մենք Իր հետ բաժին ունենանք հոգիների փրկության մեջ: Նա ոչինչ չի կամենում անել առանց մեզ: Տիեզերքի Արարիչը սպասում է մի խեղճ փոքրիկ հոգու աղոթքին, որպեսզի փրկի՝ նրա նման Իր ողջ արյան գրնով փրկագնված մյուս հոգիներին: Մեր կոչումն այն չէ, որ գնանք հունձ անենք հասած ցորենի արտերում: Հիսուս մեզ չի ասում. «Խոնարհե՛ք ձեր աչքերը, նայե՛ք դաշտերին և գնացե՛ք հնձեք դրանք»: Մեր առաքելությունն է՝ լավելի վեհ է: Ահա՛ մեր Տիրոջ խոսքերը. «Բարձրացրե՛ք ձեր աչքերը և տեսե՛ք»: Տեսե՛ք, թե ինչպես Իմ Երկնքում դատարկ տեղեր կան. ձեզ վրա է դրանք լցնելը, դուք լեռան վրա աղոթող Իմ Մովսեսներն եք, Ինձնից մշակնե՛ր խնդրեք, և Ես կուղարկեմ նրանց, Ես միայն մի աղոթքի եմ սպասում, ձեր սրտի մի հառաչանքի...

Արդյո՞ք աղոթքի առաքելությունը, այսպես ասած, ավելի վսեմ չէ, քան խոսքինը: Մեր՝ կարմեղիտուհի-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 9.37

ներիս առաքելությունն է ավետարանական մշակներ ստեղծել, որոնք հազարավոր հոգիներ կփրկեն, որոնց մայրերը մենք կլինենք... Սելի՛ն, եթե սրանք հենց Տիրոջ խոսքերը չլինեին, ո՞վ կհամարձակվեր հավատալ դրանց: Ես համարում եմ, որ շատ գեղեցիկ է մեր բաժինը, մենք ի՞նչ ունենք նախանձելու քահանաներին: Որքա՛ն կուզեի կարողանալ ասել քեզ այն ամենը, ինչ մտածում եմ, բայց ժամանակն ինձ չի բավականացնում. հասկացի՛ր այն ամենը, ինչ չեմ կարողանում քեզ գրել...

....

Քո փոքրիկ Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին

19 հոկտեմբերի, 1892 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուսի

Իմ թանկագի՛ն Սելին,

Նախկինում՝ մեր մանկության օրերին, մենք ուրախանում էինք տոների ժամանակ՝ միմյանց հետ փոխանակած փոքրիկ նվերների պատճառով: Ամենափոքր բանն այն ժամանակ մեր աչքում աննման ար-

ժեք ունենալ... Շուտով պատկերը փոխվեց. թռչուններից ամենակրտսերի թևերն աճեցին, ու նա հեռու թռչեց իր մանկության քաղցր բնից, և այդժամ բոլոր պատրանքներն անհետացան... Ամառը հաջորդեց գարնանը, պատանեկության երազանքներին՝ կյանքի իրականությունը...

Սելի՛ն, այդ վճռական պահին չէ՞ր, որ սերտացան մեր սրտերը շղթայող կապերը: Այո, բաժանումը մեզ այնպես է միավորել, որ լեզուն չի կարող արտահայտել: Մեր մանկական քնքշությունը վերածվել է զգացմունքների միության, հոգիների ու մտքերի միասնության: Ո՞վ ուրեմն կարող էր իրագործել այս հրաշքը... Ա՛խ, այդ Նա է, Ով սքանչացրել է մեր սրտերը: «Հազարներից ընտրյալ այդ Սիրեցյալը, Ում օծման յուղերի բույրը միայն բավական է Իր հետևից տանելու համար: Նրա հետքերով գնալով՝ երիտասարդ աղջիկներն անցնում են թեթևորեն իրենց ճանապարհը»* (Երգ երգոց):

Հիսուս միասին է մեզ ձգել, թեև՝ տարբեր ճանապարհներով, միասին է Նա մեզ վեր բարձրացրել այս աշխարհի բոլոր փխրուն բաներից, որոնց պատկերն անցնում է, Նա ամեն բան, այսպես ասած, դրել է մեր ոտքերի տակ: Զակքեոսի պես մենք բարձրացանք ծառի վրա՝ տեսնելու Տիրոջը[†]... Այդժամ մենք կարող է-

* Հմմտ.՝ Երգ երգոց 5.11, 1.3, 8

ինք Սուրբ Խուան դե լա Կրուզի հետ ասել. «Ամեն ինչ իմն է, ամեն ինչ ինձ համար է, իմն է երկիրը, իմն է երկինքը, Աստված իմն է, և իմն է իմ Աստծու Մայրը»: Ինչ վերաբերում է Տիրամորը, ես պետք է խոստովանեմ քեզ Նրա հետ իմ ունեցած պարզ զրույցներից մեկը. երբեմն ինձ բռնացնում են Նրան ասելիս. «Բայց, իմ բարի՝ Տիրամայր, ես կարծում եմ, թե ես ավելի երջանիկ եմ, քան Դու, որովհետև ես Քեզ ունեմ որպես Մայր, իսկ Դու չունես Տիրամայր, որ սիրես... Ճիշտ է, դու Տիրոջ Մայրն ես, բայց այդ Տիրոջը Դու ամբողջությամբ մեզ ես տվել... իսկ Նա խաչի վրա Քեզ տվել է մեզ՝ որպես Մայր: Ուստի՝ մենք ավելի հարուստ ենք, քան Դու, որովհետև մենք ունենք Տիրոջը, և Դու նույնպես մերն ես: Առաջ Քո խոնարհության մեջ Դու ցանկանում էիր մի օր փոքրիկ ծառան լինել այն երջանիկ Կույսի, Ով Աստծու Մայրը լինելու պատիվն է ունենալու, և ահա ե՛ս՝ խեղճ փոքրիկ արարածս, ոչ թե Քո ծառան եմ, այլ՝ Քո զավակը, Դու Տիրոջ Մայրն ես և ի՛մ Մայրը»: Անկասկած Տիրամայրը պետք է ծիծաղի իմ պարզամտության վրա, և, մինչդեռ, այն, ինչ ասում եմ Նրան, միանգամայն ճիշտ է... Սելի՛ն, ինչ առեղծված է Տիրոջ մեջ մեր մեծությունը... Ահա՛ այն ամենը, ինչ Հիսուս մեզ ցույց է տվել՝ մեզ բարձրանալ տալով այն խորհրդանշական ծառի վրա, որի մասին քիչ ա-

ռաջ խոսում էի քեզ հետ: Եվ հիմա ի՞նչ գիտություն է Նա մեզ սովորեցնելու: Մի՞թե Նա ամեն բան մեզ չի սովորեցրել... Լսենք, թե ինչ է Նա մեզ ասում. «Շտապեք իջե՛ք այդտեղից, որովհետև այսօր պետք է, որ Ես ձեր տանը գիշերեմ»*: Եվ ի՛նչ. Հիսուս ասում է, որ իջնենք... Եվ, ուրեմն, ո՞ւր մենք պետք է իջնենք: Սելի՛ն, դու դա ինձնից լավ գիտես, սակայն թույլ տուր քեզ ասել, թե մենք դեպի ուր պետք է հիմա հետևենք Տիրոջը: Նախկինում հրեաները հարցնում էին մեր աստվածային Փրկչին. «Վարդապե՛տ, ո՞ւր է Քո օթևանը»†, և Նա պատասխանեց նրանց. «Աղվեսները որջ ունեն, երկնքի թռչունները՝ բույն, իսկ Ես տեղ չունեմ, որ Իմ գլուխը դնեմ»§: Ահա՛ թե ուր մենք պետք է իջնենք, որպեսզի կարողանանք Տիրոջ համար օթևան դառնալ: Այնքան աղքատ լինենք, որ տեղ չունենանք գլուխներըս դնելու: Ահա թե, իմ թանկագի՛ն Սելին, ինչ արեց Հիսուս իմ հոգում իմ ռետրետի ընթացքում... Դու հասկանում ես, որ խոսքը ներքինին է վերաբերում: Բացի այդ՝ մի՞թե Կանի այդքան ցավագին փորձությամբ արտաքինը չի վերածվել ոչնչի... Մեր թանկագին հայրիկի մեջ Հիսուս մեզ դիպավ մեր սրտի արտաքին ամենագգայուն մասում, հիմա թողնենք՝ Նա գործի. Նա գիտի ինչպես ավարտել Իր գործը մեր հոգիներ-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 19.5

† Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 1.38

§ Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 8.20

րում... Տիրոջ ուզածն այն է, որ մենք ընդունենք Նրան մեր սրտերում. անկասկած, դրանք արդեն դատարկ են արարածներից, բայց, ավա դ, ես զգում եմ, որ իմը լիովին դատարկ չէ ինձնից, և դրա համար է Հիսուս ինձ ասում, որ ես իջնեմ... Նա՝ արքաների Արքան, Իրեն այնպես խոնարհեցրեց, որ Իր դեմքը ծածկված էր, և ոչ ոք Իրեն չէր չճանաչում... և ես նույնպես ուզում եմ թաքցնել իմ դեմքը, ես ուզում եմ, որ միայն իմ Սիրեցյալը կարողանա տեսնել այն, որ միայն Նա լինի, Ով կհաշվի իմ արցունքները... որ գոնե իմ սրտում Նա կարողանա հանգստացնել Իր թանկագին գլուխը և զգա, որ այնտեղ Ինքը ճանաչված ու հասկացված է...

Սեղի՛ն, ես չեմ կարողանում քեզ ասել այն, ինչ կուզեի. հոգիս անգոր է... Ա՛խ, եթե կարողանայի՛ ... Բայց ո՛չ, դա իմ ուժերից վեր է... սակայն ինչու՞ վշտանամ. մի՞ թե դու միշտ չես մտածում այն, ինչ ես եմ մտածում... Այսպիսով, այն ամենը, ինչ ես քեզ չեմ ասում, դու կռահում ես: Հիսուս դա զգալ է տալիս քո սրտին: Բացի այդ՝ մի՞ թե Նա այնտեղ չի հաստատել Իր օթևանը, որպեսզի մխիթարվի մեղավորների հանցանքներից: Այո՛, հենց այնտեղ՝ հոգու նվիրական ռետրետի մեջ է, որ Նա ուսուցանում է մեզ միասին, և մի օր Նա մեզ ցույց կտա այն օրը, որն այլևս չի ունենա մայրամուտ...

Բարի տո՛ն... ի՛նչ քաղցր կլինի մի օր քո Թերեզին շնորհավորել քեզ դրա առիթով Երկնքում...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սելինին

25 ապրիլի, 1893 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն Սելին,

Ես պատրաստվում եմ քեզ մի մտքի մասին պատմել, որն ինձ մոտ այս առավոտ ծագեց, կամ, ավելի շուտ, պատրաստվում եմ կիսվել քեզ հետ քո հոգու մասին ունեցած Տիրոջ ցանկություններով... Երբ քո մասին եմ մտածում մեր հոգու միակ Ընկերոջ կողքին, միշտ պարզությունն է, որ ներկայանում է ինձ որպես քո սրտի բնորոշ հատկանիշ... Սելի՛ն... պարզ փոքրիկ ծաղիկ Սելի՛ն, մի նախանձիր պարտեզի ծաղիկներին: Հիսուս մեզ չասաց. «Ես պարտեզների ծաղիկ եմ, մշակված վարդ», այլ մեզ ասաց. «Ես դաշտերի ծաղիկ եմ, հովիտների շուշան»*: Դե ինչ, ես այս առավոտյան Մասնատուփի մոտ մտածեցի, որ իմ Սելինը՝ Տիրոջ փոքրիկ ծաղիկը, պետք է լինի և մշտապես մնա ցողի մի կաթիլ՝ թաքնված հովիտների գեղեցիկ Շուշանի

* Երգ երգոց 2.1

աստվածային պսակում: Յողի մի կաթիլ. ի՞նչ կա ավելի պարզ ու ավելի մաքուր: Ամպերը չեն, որ այն ձեւավորել են, քանի որ ցողն իջնում է ծաղիկների վրա, երբ երկնքի կապույտն աստղազարդ է. այն համեմատելի չէ անձրևի հետ, որին գերազանցում է իր թարմությամբ ու գեղեցկությամբ: Յողը գոյություն ունի միայն գիշերը. հենց արևը նետում է իր տաք ճառագայթները, այն հմայիչ մարգարիտներ է գատում, որոնք փայլփլում են մարգագետնի խոտերի շեղքերի ծայրերին, և ցողը վերածվում է թեթև գոլորշու:

Սելինը ցողի մի փոքրիկ կաթիլ է, որը չի գոյացել ամպերից, այլ իջել է գեղեցիկ Երկնքից՝ իր Հայրենիքից: Կյանքի գիշերվա ընթացքում նրա առաքելությունն է թաքնվել դաշտերի Ծաղկի սրտում, որևէ մարդկային հայացք նրան չպետք է հայտնաբերի այնտեղ, նրա թարմությունը կիմանա միայն այն միակ պսակը, որը պարունակում է այդ փոքրիկ կաթիլիկը: Յողի երջանիկ կաթիլ, որ ճանաչված է միայն Տիրոջ կողմից... կանգ մի՛ առ նայելու աղմկոտ գետերի հոսանքին, որոնք հիացմունքն են մարդկանց: Մի՛ նախանձիր անգամ մարգագետնում գալարվող վճիտ առվակին: Անկասկած, նրա խոխոջյունը շատ մեղմ է... Բայց մարդիկ կարող են լսել այն... և հետո՝ դաշտերի Ծաղկի պսակը չի կարող պարունակել այն: Այն չի կարող միայն Տիրոջ համար լինել: Նրանք լինելու համար պետք է փոքր լինել, ինչպես ցողի մի կաթիլ...

Ա՛խ, որքա՛ն քիչ հոգիներ կան, որ ձգտում են այդպես փոքր մնալ... Բայց, ասում են, մի՞թե գետն ու առվակն ավելի օգտակար չեն, քան ցողի կաթիլը, ի՞նչ է նա անում, այն ոչ մի բանի պիտանի չէ, եթե ոչ՝ մի քանի վայրկյան դաշտերի մի ծաղիկ զովացնելու համար, որն այսօր կա, իսկ վաղը կանհետանա... Անշուշտ այս մարդիկ իրավացի են. ցողի կաթիլը օգտակար է միայն դրա համար, բայց նրանք չեն ճանաչում այն դաշտային Ծաղկին, Որը ցանկացավ ապրել տարագրության հողում և այնտեղ մնալ կյանքի կարճ գիշերվա ընթացքում: Եթե նրանք ճանաչեին Նրան, ապա կը հասկանային այն հանդիմանությունը, որ Հիսուս մի անգամ արեց Մարթային... Մեր Սիրեցյալը կարիքը չունի մեր գեղեցիկ մտքերի, մեր շլացուցիչ գործերի. եթե Նա վեհ մտքեր կամենա, մի՞թե Նա չունի Իր Հրեշտակներին, Իր երկնային հոգիների փառանգները, որոնց գիտությունը անսահմանորեն գերազանցում է մեր տխուր երկրի մեծագույն հանճարների գիտությանը... Հետևաբար միտք ու տաղանդ չէ, որ Հիսուս եկավ փնտրելու այս աշխարհում: Նա Իրեն դաշտերի Ծաղիկ դարձրեց, միայն որպեսզի մեզ ցույց տա, թե որքան է Ինքը սիրում պարզությունը: Հովիտների Շուշանը միայն ցողի մի փոքրիկ կաթիլ է տենչում... Եվ դրա համար է, որ Նա ստեղծեց Սելին անունով դրանցից մեկին... Կյանքի գիշերվա ընթացքում նա պետք է թաքնված մնա մարդկային բոլոր հայացքնե-

րից, բայց երբ ստվերները սկսեն թեքվել, երբ դաշտերի Ծաղիկը դարձած լինի արդարության Արեգակը, այնժամ, երբ Նա գա ավարտելու Իր հսկայի ընթացքը, մի՞թե Նա կմոռանա ցողի Իր փոքրիկ կաթիլին... Օ՛հ, հենց Նա հայտնվի փառքի մեջ, Իր տարագրության ուղեկիցը նույնպես այնտեղ կհայտնվի: Աստվածային Արեգակը կհանգչեցնի նրա վրա Իր սիրո ճառագայթներից մեկը, և անմիջապես Հրեշտակների ու Սրբերի սքանչացած հայացքի առջև կհայտնվի ցողի խեղճ փոքրիկ կաթիլը, որը կփայլի թանկարժեք ադամանդի պես և, արտացոլելով արդարության Արեգակին, դարձած կլինի Նրա նման: Բայց սա դեռ ամենը չէ: Աստվածային Աստղը, նայելով Իր ցողի կաթիլին, կձգի նրան դեպի Իրեն, այն կբարձրանա թեթև գոլորշու պես և կգնա հավերժորեն բնակվելու անստեղծ սիրո այրվող հնոցի գրկում և միշտ միավորված կլինի Նրան: Ինչպես երկրի վրա նա եղավ Նրա տարագրության, Նրա արհամարհանքի հավատարիմ ուղեկիցը, այնպես էլ Երկնքում նա կթագավորի հավիտենապես...

Ինչպիսի՞ զարմանքի մեջ կհայտնվեն այդժամ նրանք, ովքեր այս աշխարհում անպետք էին համարել ցողի փոքրիկ կաթիլը... Անկասկած, իրենք արդարացում կունենան. Աստծու պարզևն իրենց բացահայտված չէր եղել, իրենց սիրտը չէր մոտեցել դաշտերի Ծաղկի սրտին և չէր լսել այս գրավիչ խոսքերը. «Ինձ

խմելու ջուր տուր»*: Հիսուս կոչ չի անում բոլոր հոգիներին լինել ցողի կաթիլներ, Նա կամենում է, որ լինեն թանկարժեք խմիչքներ, որոնք կգնահատեն մարդիկ, որոնք կսփռվեն նրանց իրենց կարիքների մեջ, բայց Իր համար Նա ցողի մի կաթիլ է պահում. ահա՛ Իր ողջ ցանկացածը...

Ի՞նչ արտոնություն է կանչված լինել այդքան բարձր առաքելության... Բայց դրան արձագանքելու համար որքա՛ն է պետք պարզ մնալ... Հիսուս լավ գիտի, որ երկրի վրա դժվար է մաքուր մնալ, ուստի Նա ուզում է, որ Իր ցողի կաթիլները չիմանան իրենք իրենց մասին, Նա հաճույք է ստանում նրանց դիտելուց, բայց միայն Նա է նրանց նայում, իսկ նրանք, չիմանալով իրենց արժեքը, իրենք իրենց մյուս արարածներից ավելի ցածր են համարում... Ահա՛ թե ինչ է ցանկանում հովիտների Շուշանը: Ցողի փոքրիկ կաթիլը՝ Սելինը, հասկացա՞վ... Ահա՛ այն ավարտը, որի համար Հիսուս ստեղծել է նրան, բայց նա չպետք է մոռանա իր խեղճ փոքրիկ քրոջը, նա պետք է խնդրի, որ նա կարողանա իրագործել այն, ինչ Հիսուս հասկանալ է տվել իրեն, որպեսզի մի օր սիրո նույն ճառագայթը գոլորշացնի ցողի երկու փոքրիկ կաթիլներին, և նրանք միասին կարողանան երկրի վրա մեկ դառնալուց հետո հավիտենապես միավորվել աստվածա-

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 4.8

յին Արեգակի գրկում:

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Սեփին

2 օգոստոսի, 1893 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Սեփին,

.... Հիսուս չի ցանկանում, որ մենք հանգստի մեջ
գտնենք Իր պաշտելի ներկայությունը, Նա թաքցնում
է Իրեն, Նա պարուրում է Իրեն խավարով. այսպես չէր
Նա վարվում հրեաների ամբոխի նկատմամբ, քանի
որ Ավետարանում մենք տեսնում ենք, որ «ժողովուր-
դը հավաքվում էր, հենց Նա սկսում էր խոսել»*: Հիսուս
Իր աստվածային խոսքերով հմայում էր տկար հոգի-
ներին, Նա փորձում էր նրանց զորացնել փորձության
օրվա համար... Բայց որքա՛ն քիչ էր մեր Տիրոջ ընկեր-
ների թիվը, երբ Նա լուռ էր մնում Իր դատավորների
առաջ... Ա՛խ, ի՛նչ մեղեդի է սրտիս համար Տիրոջ այս
լռությունը... Նա Իրեն աղքատացնում է, որպեսզի
մենք կարողանանք Իր հանդեպ գթասրտությունն ցու-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 5.15

ցաբերել, Նա մուրացկանի պես մեզ Իր ձեռքն է մեկնում, որպեսզի դատաստանի պայծառ օրը, այնժամ, երբ Նա կհայտնվի Իր փառքով, մեզ կարողանան լսել տալ այս քաղցր խոսքերը. «Եկե՛ք, Իմ Հո՛ր օրհնյալներ, որովհետև քաղցած էի, և Ինձ ուտելիք տվիք, ծարավ էի, և Ինձ ջուր տվիք՝ խմելու, օտար էի, և Ինձ ձեր մեջ առաք, բանտում էի, հիվանդ, և Ինձ այցի եկաք»*: Հիսուս Ինքն է, որ ասել է այս խոսքերը, Նա է, որ կամենում է մեր սերը, որ մուրում է այն... Նա Իրեն հանձնում է, այսպես ասած, մեր ողորմությանը, Նա ոչինչ չի ցանկանում վերցնել, մինչև որ մենք այն չըտանք Նրան, և ամենաչնչին իսկ բանը թանկագին է Նրա աստվածային աչքերում...

Իմ թանկագի՛ն Սելին, ցնծանք մեր բաժնով. այն այնքա՛ն գեղեցիկ է. տա՛նք, տա՛նք Տիրոջը, ժլատ լինենք ուրիշների հանդեպ, բայց շռայլենք Նրան...

Հիսուս թաքնված գանձ է, մի անգին բարիք, որ քչերը գիտեն ինչպես գտնել, քանի որ Նա թաքնված է, իսկ աշխարհը սիրում է այն, ինչ փայլում է: Ա՛խ, եթե Հիսուս ցանկանար Իրեն հայտնել բոլոր հոգիներին Իր աննկարագրելի պարզկներով, անկասկած ոչ ոք չէր արհամարհի Նրան, բայց Նա չի կամենում, որ մենք Իրեն սիրենք Իր պարզկների համար, այդ Ինքն է, որ պետք է լինի մեր պարզը: Թաքնված բան գտնե-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 25.34-36

լու համար պետք է ինքդ թաքնվես, հետևաբար մեր կյանքը պետք է առեղծված լինի, մեզ պետք է նմանվել Տիրոջը՝ Տիրոջը, Ում դեմքը ծածկված էր...

«Ուզու՞մ ես սովորել մի բան, որ կծառայի քեզ», – ասում է «Համահետևումը», – «սիրի՛ր անտեսված լինել և համարված առ ոչինչ...», և մեկ ուրիշ տեղ՝ «Ամեն բան թողնելուց հետո պետք է հատկապես ինքդ քեզ թողնես», «Թող սա պարծենա մի բանով, նա՛ մեկ այլ բանով, իսկ դու քո ուրախությունը միայն քո անձի արհամարհանքի մե՛ջ գտիր»: Թող այս խոսքերը խաղաղություն տան քո հոգուն, իմ Սելի՛ն, դու դրանք գիտես, բայց մի՞թե դու չգիտե՞ս այն ամենը, ինչ ես կուզեի ասել քեզ... Հիսուս քեզ սիրում է մի այնպիսի մեծ սիրով, որ եթե դու Նրան տեսնեիր, ապա երջանկության հափշտակության մեջ կընկնեիր, որը քեզ մահ կըպատճառեր, բայց Դու Նրան չես տեսնում և տանջվում ես...

Շուտով Հիսուս «կելնի՝ փրկելու աշխարհի բոլոր հեզերին ու խոնարհներին»*...

Տիկին Գերենին

17 նոյեմբերի, 1893 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

* Սաղմոսներ 75.9

Հիսուս

Իմ թանկագի՛ն քեռակին,

Ի՛նչ քաղցր է Ձեր փոքրիկ Թերեզի համար ամեն տարի գալ և Ձեզ իր մաղթանքները մատուցել...

Այնուամենայնիվ, ես Ձեզ նոր բան չունեմ ասելու. Դուք վաղուց գիտեք, թե որքան եմ Ձեզ սիրում:

Թանկագի՛ն քեռակին, Ձեզ այն նորից կրկնելով՝ ես չեմ վախենում ձանձրացնել Ձեզ, և ահա՛ թե ինչն է ինձ ստիպում այդպես մտածել: Երբ ես Մասնատուփի մոտ եմ լինում, միայն մի բան եմ կարողանում ասել մեր Տիրոջը. «Աստվա՛ծ իմ, Դու գիտես, որ ես սիրում եմ Քեզ»: Եվ ես զգում եմ, որ իմ աղոթքը չի հոգնեցնում Տիրոջը. իմանալով Իր խեղճ փոքրիկ հարսնացուի անկարողությունը՝ Նա բավարարվում է նրա բարի կամքով: Ես նաև լավ գիտեմ, որ բարի Աստված այն սիրուց, որով լցված է Իր սիրտը, ինչ-որ բան է հեղել մայրերի սրտերում... Եվ նա, ում ես ուղղում եմ իմ խոսքը, այնքան մեծ չափով է ստացել այդ մայրական սերը, որ ես չեմ կարող վախենալ, թե ինձ չհասկացված կզգամ...

Թեև իմ անկարողությունը հավերժ չի տևի. երկնային Հայրենիքում ես իմ թանկագին փոքրիկ քեռակնոջը շատ բաներ կկարողանամ պատմել, որոնք մարդկային բառերով չեն կարող արտահայտվել:

Մինչ այդ ես խնդրում եմ մեր Տիրոջը, որ Նա շա՛տ-

շատ երկար ժամանակ թողնի երկրի վրա նրան, ով այդքան լավ է կարողանում տքնել Իր փառքի համար, և ես ուզում եմ, որ նա տեսնի «իր թոռնիկների զավակներին»: Գուցե իմ քույրիկ Ժաննան կժպտար, եթե կարդար այս տողերը, բայց ես շատ ավելի վստահ եմ, քան նա, և սպասում եմ «մեծ Սուրբին ու մեծ Քահանայապետին», որին կհաջորդեն մեծ թվով այլ փոքրիկ հրեշտակներ:

Իմ թանկագի՛ն քեռակին, վաղը ես Սուրբ Հաղորդություն կստանամ Ձեզ համար և նաև՝ տիկին Ֆուռնեի*։ Ես շատ հաճախ եմ իր մասին մտածում և աղոթում եմ մեր Տիրոջը, որ Նա դեռ երկար պահպանի նրան Ձեզ համար:

Խնդրում եմ Ձեզ, իմ թանկագի՛ն քեռակին, որ համբուրեք իմ կողմից իմ բարի քեռիին, իսկ իրեն, ինչպես նաև՝ իմ քույրիկներին, հանձնարարում եմ իմ անունից ողողել Ձեզ ամենաքնքուշ գուրգուրանքներով:

Ձեր փոքրիկ Բենիամինը, որ հպարտանում է իր տիտղոսով:

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

* *Խոսքը տիկին Գերենի մոր՝ Էռնեստին Ֆուռնեի (1816–1901) մասին է:*

Լեոնիին

27 դեկտեմբերի, 1893 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս

....

Թանկագի՛ն քույրիկ, մի՛ մոռացիր թանկագին փոքրիկ Հիսուսի ամսվա ընթացքում աղոթել ինձ համար, ինչպիսի՛ք Նրան, որ ես միշտ փոքր մնամ, բոլորովին փոքր... Ես Նրան քեզ համար նույն աղոթքը կանեմ, որովհետև գիտեմ քո երազանքները և գիտեմ, որ խոնարհությունը քո նախընտրած առաքինությունն է:

....

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի անարժան կարմելական միանձնուհի

Պարոն և տիկին Գերեններին

29 դեկտեմբերի, 1893 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս

Իմ թանկագին քեռի՛ և իմ թանկագին քեռակի՛ն, Ես միայն մի քանի բոլոր ունեմ՝ Նոր տարվա իմ

բարեմաղթանքները ձեզ հղելու համար: ... Բայց ինձ շատ ժամանակ պետք չէ, որպեսզի կրկնեմ իմ թանկագին հարազատներին այն մաղթանքները, որոնք իմ սիրտը ծնում է նրանց երջանկության համար: Եթե հնարավոր լիներ, ես կցանկանայի, որ նոր տարին միայն մխիթարություններ պահեր նրանց համար: Բայց, ավա՛ղ, բարի Աստված, Ով գիտի Իր բարեկամների համար Իր պահած պարգևները, հաճախ սիրում է Իր գանձերը նրանց վաստակել տալ զոհաբերությունների միջոցով: Մեր Սուրբ Մայր Թերեզան, մեր Տիրոջը ժպտալով, ասում էր այս այսքան ճշմարիտ խոսքերը. «Աստվա՛ծ իմ, ես չեմ զարմանում, որ Դու այդքան քիչ բարեկամներ ունես, քանի որ Դու նրանց այնքա՛ն վատ ես վերաբերվում»:

Մինչդեռ նույնիսկ Իր ուղարկած փորձությունների մեջ բարի Աստված լի է նրբանկատությամբ: Իմ թանկագին հայրիկի հիվանդությունն ինձ համար դրա մի վառ ապացույց է: Այս խաչն ամենամեծն էր, որ ես կարող էի պատկերացնել, բայց երբ մեր Տերը ճաշակել տվեց մեզ դրա դառնությունը, Նա եկավ՝ մեր թանկագին հարազատների ձեռքով քաղցրացնելու ցավի այն բաժակը, որ մեզ մատուցել էր, և որը ես ակնկալում էի խմել ցմրուր...

Ախ իմ թանկագին քեռի՛ և թանկագին քեռակի՛ն, եթե իմանայի՛ք, թե որքան սիրող ու երախտապարտ է ձեր փոքրիկ Թերեզի սիրտը... Ես չեմ կարողանում

ձեզ ասել այն ամենը, ինչ կցանկանայի. ահա Երեկոյան ժամերգության ժամն է. ներեցե՛ք ինձ նամակիս կցկտուրության ու խզբզած ձեռագրիս համար... միայն ձեր զավակի սրտի՛ն նայեք:

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

Խնդրում եմ ձեզ տիկին Ֆուռնեին ամենաանկեղծ բարեմաղթանքները փոխանցել իր թոռնուհու անունից:

Սելինին

Մարտ կամ մայիս, 1894 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

....

Թող փոքրիկ պանդուխտը տխուր լինի՝ առանց տխրելու, որովհետև եթե արարածների քնքշանքները կենտրոնացած չեն իր վրա, ապա Տիրոջ քնքշությունն ամբողջությամբ իր վրա է կենտրոնացած: Հիմա, երբ Սելինն անապաստան է, Հիսուս լավ կացարան ունի, Նա ուրախ է Իր թանկագին հարսնացուին դեզերելիս տեսնել, դա հաճույք է պատճառում Իրեն... ուրեմն՝

ինչո՞ւ... Ես այդ մասին ոչինչ չգիտեմ... Դա Տիրոջ գաղտնիքն է, բայց ես հավատում եմ, որ Նա շատ գեղեցիկ բաներ է պատրաստում Իր փոքրիկ տանը... Նա այնքան գործ ունի, որ կարծես մոռանում է Իր խեղճ Սելինին... բայց ոչ. առանց նրա կողմից տեսնվելու՝ Նա պատուհանից նրան է նայում... Նա հաճույք է ստանում՝ նրան տեսնելով անապատում, ուր նա չունի այլ ծառայություն, քան տառապելով սիրելը՝ առանց նույնիսկ զգալու, որ սիրում է... Հիսուս լավ գիտի, որ կյանքը միայն երազ է, ուստի Նա ուրախանում է՝ տեսնելով իր հարսնացուին լաց լինելիս Բաբելոնի գետերի մոտ... Շուտով կգա այն օրը, երբ Հիսուս կբռնի Իր Սելինի ձեռքից և կմտցնի նրան Իր փոքրիկ տունը, որ հավերժական դոյակ դարձած կլինի... Այդ ժամանակ է, որ Նա կասի. «Հիմա Ի՛մ հերթն է: Դու Ինձ երկրի վրա տվեցիր այն միակ ապաստանը, որից ոչ մի մարդկային սիրտ չի ուզում հրաժարվել, այսինքն՝ ինքդ քեզ. հիմա Ես քեզ որպես բնակարան եմ տալիս Իմ հավիտենական բնությունը, այսինքն՝ Ինքս Ինձ. ահա՛ քո տունը ի հավիտենություն: Կյանքի գիշերվա ընթացքում դու թափառական էիր ու մենավոր, հիմա դու ուղեկից կունենաս, և այդ Ես եմ՝ Հիսուս, քո Փեսան, քո Ընկերը, Որին դու ամեն բան զոհաբերել ես, Ով կլինի այդ ուղեկիցը, որ պետք է քեզ ուրախությամբ լցնի հավիտյանս հավիտենից...»:

Սեփինին

26 ապրիլի, 1894 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Տիրոջ թանկագի՛ն փոքրիկ քնար,

Քո 25-ամյակն օրհներգելու համար ես քեզ մի փոքրիկ բանաստեղծությունն եմ ուղարկում, որ գրել եմ՝ քո մասին մտածելով...

Սեփին, ես համոզված եմ, որ դու կհասկանաս այն ամենը, ինչ իմ օրհներգը կուզեր ասել քեզ. ավա՛ղ, այլ լեզու կպահանջվեր՝ Տիրոջ ձեռքերի մեջ հոգու հանձնրվածության գեղեցկությունը արտահայտելու համար. իմ սիրտը միայն թոթովել կարողացավ այն, ինչ զգում է... Սեփին, Սեսիլիայի (անձնվիրության Սրբի) պատմությունը նաև քո պատմությունն է... Հիսուս երկնային Հրեշտակ է դրել քո կողքին, ով միշտ պահպանում է քեզ, նա իր բազուկների վրա է վերցնում քեզ, որպեսզի ոտքդ քարի չխփես*. դու նրան չես տեսնում, և մինչդեռ այդ նա է, որ 25 տարի պահպանել է քո հոգին, որ պահպանել է նրա կուսական ճերմակությունը, այդ նա է, որ հեռացնում է քեզնից մեղքի առիթները... Այդ նա է, որ իրեն հայտնել է քեզ այն ա-

* Սաղմոսներ 90.12

ռեղծվածային երազում, որն ուղարկեց քեզ քո մանկության տարիներին: Դու տեսնում էիր մի Հրեշտակի, որ ջահ էր տանում և քայլում մեր թանկագին հայրիկի առջևից, անկասկած, նա ուզում էր քեզ հասկացնել այն առաքելությունը, որ դու պետք է իրագործեիր. հիմա դու ես, որ տեսանելի հրեշտակն ես նրա, ով շուտով կգնա միանալու երկնային Քաղաքի Հրեշտակներին: Սելի՛ն, մի՛ վախեցիր երկրի փոթորիկներից... Քո պահապան Հրեշտակը քեզ ծածկում է իր թևերով, իսկ քո սրտում հանգչում է Հիսուս՝ կուսանաց մաքրությունը. դու չես տեսնում քո գանձերը, Հիսուս քնած է, իսկ Հրեշտակը մնում է իր խորհրդավոր լռության մեջ, մինչդեռ Նրանք այնտեղ են Մարիամի հետ, Ով նույնպես թաքցնում է քեզ Իր քողի տակ...

Մի՛ վախեցիր, իմ թանկագի՛ն Սելին. քանի դեռ քո քնարը չի դադարի երգել Տիրոջ համար, այն երբեք չի կոտրվի... Անկասկած, այն փխրուն է, ավելի փխրուն, քան բյուրեղը. եթե դու այն մի անփորձ երաժշտի տայիր, այն շուտով կկոտրվեր, բայց այդ Հիսուս է, որ թրթռալ է տալիս քո սրտի քնարին... Նա ուրախ է, որ դու զգում ես քո տկարությունը, այդ Նա է, որ քո հոգում դրոշմում է ինքդ քո հանդեպ ունեցած անվստահության զգացումները: Թանկագի՛ն Սելին, շնորհակալությունն հայտնիր Տիրոջը: Նա քեզ լիացնում է Իր ընտիր շնորհներով. եթե դու միշտ հավատարիմ մընաս՝ փոքր բաներում Նրան հաճելին անելու մեջ, Նա

Իրեն պարտավորված կզգա օգնելու քեզ մեծ բաներում... Առաքյալներն, առանց մեր Տիրոջ, ողջ գիշերն աշխատեցին և ձուկ չբռնեցին, բայց իրենց աշխատանքը հաճելի էր Տիրոջը. Նա ուզում էր նրանց ապացուցել, որ միայն Ինքը կարող է մեզ ինչ-որ բան տալ, Նա ուզում էր, որ Առաքյալները խոնարհվեին... «Զավակներ՝ ր, – ասաց Նա նրանց, – ուտելու բան չունե՞ք»*: «Տե՛ ր, – պատասխանեց Սուրբ Պետրոսը, – ամբողջ այս գիշեր չարչարվեցինք և ոչինչ չբռնեցինք»†: Թերևս, եթե նա մի քանի փոքր ձուկ բռնած լիներ, Հիսուս հրաշք չէր գործի, բայց նա ոչինչ չուներ, ուստի Հիսուս շուտով այն աստիճան լցրեց նրա ցանցը, որ այն համարյա պատռվում էր‡: Ահա՛ հիրավի Տիրոջ բնավորությունը: Նա տալիս է աստվածայնորեն, բայց սրտի խոնարհությունն է ուզում...

Ողջ երկիրը Նրա առջև է, ինչպես այս փոքրիկ ավազահատիկը, որ հազիվ թե ամենաչնչին չափով թեքի կշեռքի նժարը, և կամ ինչպես առավոտյան ցողի մի կաթիլ, որ իջնում է երկրի վրա§:

(Թանկագի՛ն Սելին, եթե կարողանում ես ինձ կարդալ, դա շատ տարօրինակ է, բայց ես ժամանակ չունեմ երկու անգամ նայելու, թե ինչ եմ գրում քեզ...)

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 21.5

† Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 5.5

‡ Ավետարան ըստ Ղուկասի 5.6

§ Հմմտ.՝ Իմաստություն Սողոմոնի 11.23

Ժամանակն անցնում է ստվերի պես, շուտով մենք կվերամիավորվենք այնտեղ վերևում: Մի՞թե Հիսուս Ինքը չասաց Իր չարչարանքների ժամանակ. «Բայց ասում եմ ձեզ. շուտով կտեսնեք մարդու Որդուն՝ նրստած Աստծու աջ կողմում և եկած երկնքի ամպերի վրայով»*...

Մենք այնտե՛ղ կլինենք...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան[†]

Տիկին Պոտիեին (Սելին Մոդելոնդ)

16 հուլիսի, 1894 թ.

Կարմել

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս[†]

Իմ թանկագին փոքրիկ Սելի՛ն,

....

Այսպիսով անցան մեզ երկուսիս համար մեր մանկության օրհնյալ օրերը... Մենք հիմա կյանքի լուրջ շրջանում ենք, ճանապարհները, որոնց մենք հետևում

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 36.64

† Թերեզն այս նամակին իր կողմից պատրաստված մի փոքրիկ նկար է կցում, որի վրա գրված էր. «Հիսու՛ս, ի՞նչը՞ քեզ այդքան փոքր դարձրեց: ՍԵՐԸ»:

ենք, շատ տարբեր են, բայց հանգրվանը նույնն է: Երկուսս էլ միայն մեկ նպատակ պետք է ունենանք՝ սրբազործել մեզ այն ճանապարհին, որ բարի Աստված գծել է մեզ համար:

Ես զգում եմ, թանկագի՛ն փոքրիկ ընկեր, որ կարող եմ ազատորեն խոսել Ձեզ հետ. Դուք հավատի լեզուն ավելի լավ եք հասկանում, քան աշխարհինը:

Ա՛խ, ի՛նչ գեղեցիկ է մեր կրոնը. սրտերը նեղացնելու փոխարեն (ինչպես կարծում է աշխարհը)՝ այն բարձրացնում է դրանք և ունակ դարձնում սիրելու, սիրելու գրեթե անսահման սիրով, քանի որ այն պետք է շարունակվի այս մահկանացու կյանքից հետո, որը մեզ տրված է՝ միայն երկնային Հայրենիքը ձեռք բերելու համար, ուր մենք կվերագտնենք այն թանկագին էակներին, ում սիրել ենք երկրի վրա...

....

Ես թողնում եմ Ձեզ, իմ թանկագի՛ն Սելին, միշտ մնալով Ձեզ հետ սրտով միանգամայն միավորված, և իմ ողջ կյանքում ես ուրախ կլինեմ ինձ կոչելու

Ձեր փոքրիկ քույրը Տիրոջ մեջ՝
Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

ՍԵՂԻՆ

18 հուլիսի, 1894 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն Սեղին,

....

.... հաճախ բարի Աստված միայն մեր կամքն է ցանկանում, Նա խնդրում է ամեն բան, և եթե մենք մերժում ենք Նրան ամենափոքր իսկ բանը, Նա մեզ չափազանց շատ է սիրում, որպեսզի զիջի մեզ, բայց հենց մեր կամքը համաձայնվում է Իր կամքին, հենց Նա տեսնում է, որ մենք միայն Իրեն ենք փնտրում, այդժամ Նա մեզ հետ վարվում է այնպես, ինչպես մի ժամանակ վարվեց Աբրահամի հետ...

Ոչինչից մի՛ վախեցիր, այստեղ դու ավելի քան այլուր խաչ ու նահատակություն կգտնես... Մենք միասին կտառապենք, ինչպես ժամանակին քրիստոնյաները, որ միավորվում էին՝ փորձության ժամին իրար առավել քաջալերելու համար...

....

.... Ուշադիր լսիր, թե ինչ քեզ կասեմ: Երբեք, երբեք Հիսուս մեզ չի բաժանի... եթե ես մեռնեմ քեզնից առաջ, մի՛ կարծիր, թե կհեռանամ քո հոգուց. մենք երբեք ավելի միասնական չենք լինի... մի՛ անհանգրս-

տացիր, ես հիվանդ չեմ, ընդհակառակը, երկաթյա առողջություն ունեմ, միայն բարի Աստված կարող է երկաթը կոտրել կավի պես...

....

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան

Սելինին

19 օգոստոսի, 1894 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն քույրիկ,

....

.... Ի՛նչ ուրախություն է տառապել Նրա համար, Ով սիրում է մեզ խենթանալու աստիճան, և խենթ երևալ աշխարհի աչքին: Մենք ինքներս մեզնով ենք դատում ուրիշներին, և քանի որ աշխարհը խելագար է, նա բնականաբար կարծում է, թե այդ մենք ենք խելագար...

Բայց, ի վերջո, մենք առաջինը չենք. միակ հանցանքը, որի մեջ մեղադրվում էր Հիսուս Հերովդեսի կողմից, խելագար լինելն էր, և ես նրա պես եմ կարծում... այո՛, խելագարություն էր մահկանացուների խեղճ փոքրիկ սրտերը փնտրելը՝ դրանցից Իրեն գա-

հեր պատրաստելու համար, Նա՝ փառքի Արքան, որ նստում է քերովբեների վրա... Նա, Ում ներկայությունը չեն կարողանում ընդգրկել Երկինքները... Խելագար էր մեր Սիրեցյալը, որ եկավ երկիր՝ փնտրելու մեղավորներին, որպեսզի նրանց դարձնի Իր ընկերները, Իր մտերիմները, Իր մերձավորները, Նա, Ով կատարելապես երջանիկ էր Երրորդության երկու պաշտելի Անձանց հետ... Մենք երբեք չենք կարողանա Նրա համար անել այն խենթությունները, որ Նա արեց մեզ համար, և մեր արարքներն արժանի չեն լինի այդ անվանը, քանի որ դրանք միայն շատ խելամիտ գործեր են և շատ ավելի ցածր նրանից, ինչ մեր սերը կցանկանար անել: Հետևաբար, այդ աշխարհն է, որ խելագար է, քանի որ նա չգիտի այն, ինչ Հիսուս արեց՝ նրան փրկելու համար, այդ նա է զավթիչ, որ գայթակղում է հոգիներին և նրանց տանում դեպի ջրագուրկ շատրվաններ...

Եվ ոչ էլ մենք ենք անբաններ ու վատնողներ: Հիսուս պաշտպանեց մեզ ի դեմս Մագդաղենացու: Նա սեղանի մոտ էր, Մարթան ծառայում էր, Ղազարոսը՝ ուտում Նրա և աշակերտների հետ: Ինչ վերաբերում է Մարիամին, նա չէր մտածում կերակուր վերցնելու մասին, այլ՝ հաճելին անելու Նրան, Ում սիրում էր, ուստի վերցրեց թանկարժեք յուղով լցված մի անոթ և, անոթը կոտրելով, այն թափեց Տիրոջ գլխին, այդ ժամանակ ամբողջ տունը լցվեց յուղի անուշահոտությ-

յամբ, բայց Առաքյալները տրտնջացին Մագդաղենացու դեմ... Սա ճիշտ այնպես է, ինչպես մեր դեպքում՝ ամենատանգուն քրիստոնյաների. քահանաները գտնում են, թե մենք ծայրահեղ ենք, թե մենք պետք է ծառայեինք Մարթայի հետ՝ փոխանակ Տիրոջը նվիրաբերելու մեր կյանքի անոթները՝ այնտեղ պարունակվող անուշահոտությամբ հանդերձ... Եվ մինչդեռ, ի՞նչ կարևոր է, թե մեր անոթները կոտրված լինեն, քանզի Հիսուս մխիթարված է, և անկախ իրենից՝ աշխարհը ստիպված է զգալ այն անուշահոտությունը, որ տարածվում է և ծառայում մաքրելու այն թունավորված օդը, որը նա չի դադարում շնչել:

Քույր Թերեզ-Դոսիթեային (Լեոնի)*

20 օգոստոսի, 1894 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն քույրիկ,

Ես կուզեի քեզ մի երկար նամակ գրել, բայց միայն մի քանի բառեր ունեմ իմ տրամադրության տակ. նրանք սպասում են իմ փոքրիկ գրությանը, որպեսզի

* Լեոնին այս շրջանում մտել է Կանի մենաստան՝ վերցնելով Թերեզ-Դոսիթեա անունը:

այն փոստ տանեն:

Ես ավելի քան երբևէ քո մասին եմ մտածում, ինչ մեր թանկագին հայրիկը դեպի Երկինք է բարձրացել. ես միանգամայն հավատում եմ, որ դու նույն զգացողություններն ես ապրում, ինչ մենք: Հայրիկի մահն ինձ վրա ոչ թե մահվան տպավորություն է թողնում, այլ՝ իրական կյանքի: Ես վերագտնում եմ նրան վեց տարվա բացակայությունից հետո, ես զգում եմ նրան իմ շուրջը՝ ինչպես է ինձ նայում ու պահպանում...

Թանկագի՛ն քույրիկ, մի՞ թե մենք դեռ ավելի միասնական չենք հիմա, երբ նայում ենք Երկնքին՝ գտնելու համար այնտեղ մի հայրիկի ու մի մայրիկի, ովքեր մեզ նվիրել են Տիրոջը... Շուտով նրանց երազանքները կկատարվեն, և բոլոր այն զավակները, որոնց բարի Աստված տվել է նրանց, հավիտյանս կմիավորվեն Նրա հետ...

Ես հասկանում եմ այն դատարկությունը, որը կառաջացնի քեզ մոտ Սելինի հեռանալը, բայց ես գիտեմ, թե որքան առատաձեռն ես դու մեր Տիրոջ հանդեպ, և հետո՝ կյանքն այնքա՛ն արագ կանցնի... այնուհետ մենք կվերամիավորվենք, որպեսզի չբաժանվենք այլևս, և երջանիկ կլինենք, որ տառապել ենք Տիրոջ համար...

Թանկագի՛ն քույրիկ, ների՛ր ինձ այս տգեղ նամակի համար, նայի՛ր միայն քո Թերեզի սրտին, ով այնքա՛ն շատ բան կուզեր քեզ ասել, որոնք չի կարող ար-

տահայտել...

Իմ հարգանքների հավաստիքը, խնդրում եմ, հայտնիք մայրապետին և քո թանկագին մեծավորուն:

....

Ցտեսություն, իմ թանկագի՛ն քույրիկ, մի՛ մոռացիր աղոթել քո քույրերից ամենափոքրի և ամենաանարժանի համար:

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի անարժան կարմելական միանձնուհի

Տիկին Գերենին
17 նոյեմբերի, 1894 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն քեռակին,

Քույր Մարի-Մադլենին ուղղված քեռիի գեղեցիկ նամակից դեռ ամբողջովին խնկավետված հոգով է, որ ես գալիս եմ շնորհավորելու Ձեր տունը:

Ով իմ թանկագին քեռակի՛ն, եթե իմանայիք, թե որքան հպարտ եմ, որ ձեզ պես հարազատներ ունեմ... Ես երջանիկ եմ, որ տեսնում եմ, թե որքան լավ են ծառայում քարի Աստծուն նրանք, ում ես սիրում եմ, և

ինձ հարց եմ տալիս, թե ինչ պատճառով է Նա ինձ շնորհ արել պատկանելու մի այդքան գեղեցիկ ընտանիքի...

Ինձ թվում է՝ Հիսուս հաճույքով հանգստանում է ձեր տանը, ինչպես մի ժամանակ դա անում էր Բեթանիայում: Այդ իսկապես «սիրո աստվածային Մուրացկանն» է, Ով հյուրասիրություն է խնդրում և ասում «Շնորհակալություն»՝ միշտ խնդրելով ավելին՝ Իր ստացած նվերներին համեմատական: Նա զգում է, որ այն սրտերը, որոնց Նա դիմում է, հասկանում են, որ «ամենամեծ պատիվը, որ Աստված կարող է անել մի հոգու, ոչ թե նրան շատ տալն է, այլ նրանից շատ խնդրելը»:

Ուստի՝ որքա՛ն Ձեզ համար քաղցր կլինի մի օր, իմ թանկագի՛ն քեռակին, երբ լսեք, թե ինչպես է Հիսուս հենց Ինքը Ձեզ «մայր» անունը տալիս... Այո, Դուք իսկապես Նրա մայրն եք, Նա մեզ դրանում վստահեցնում է Ավետարանում այս խոսքերով. «Նա, ով կատարում է Իմ Հոր կամքը, նա է իմ մայրը»*: Եվ Դուք ոչ միայն կատարել եք Նրա կամքը, այլև տալիս եք Նրան Ձեր զավակներից վեցին, որպեսզի Նրա հարսները լինեն... Ուստի՝ Դուք վեցակի եք Նրա մայրը, և Երկնքի Հրեշտակները կարող էին Ձեզ այս գեղեցիկ խոսքերն ուղղել. «Իսկ դու կուրախանաս քո զավակներով, ո-

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մարկոսի 3.35

բովհետև բոլորն օրհնված կլինեն և կհավաքվեն Տիրոջ մոտ»*: Այո՛, բոլորն օրհնված կլինեն, և Երկնքում, ով իմ թանկագին՝ քեռակին, Ձեր պսակը կազմված կլինի վարդերից ու շուշաններից...

Երկու վարդերը, որոնք կփայլեն մեջտեղում, ամենափոքր զարդը չեն լինի: Այդ նրանք են, որ երկրի վրա կրկնօրինակված կլինեն Ձեր առաքինությունները, որպեսզի խնկավետեն տխուր աշխարհը, և որպեսզի Աստված կարողանա դեռևս հանդիպել այստեղ որոշ ծաղիկների, որոնք հմայում են Իրեն և ետ պահում Իր բազուկը, որը կկամենար պատժել ամբարիշտներին...

Իմ թանկագին՝ քեռակին, ես ուզում էի շատ երկար խոսել Ձեզ հետ սրա մասին... Բայց գալիս են իմ նամակի ետևից, և ես միայն ժամանակ ունեմ Ձեզ կրկին վստահեցնելու իմ ողջ քնքշանքի մեջ: Ես նաև մտածում եմ մեր թանկագին տատիկի տոնի մասին և խնդրում եմ Ձեզ, որ շատ պինդ համբուրեք նրան իմ կողմից:

Ձեր փոքրիկ դուստրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

* Տոբիթ 13.17

Քույր Թերեզ-Դոսիթեային (Լեոնի)

Հունվար, 1895 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն քույրիկ,

Մեծ ուրախությամբ է, որ գալիս եմ՝ այս նոր տարվա սկզբին հղելու քեզ իմ բարեմաղթանքները: Այն, որ անցավ, շատ պտղաբեր էր Երկնքի համար. մեր թանկագին հայրիկը տեսավ այն, ինչ «մարդու աչքը չի կարող տեսնել»*: Նա լսեց հրեշտակային մեղեդիներ... և նրա սիրտն՝ ըմբռնում, ու հոգին վայելում է այն պարգևները, որոնք Աստված պատրաստել է Իրեն սիրողների համար...

Մեր հերթը նույնպես կգա... միգուցե մենք չտեսնենք այս սկսվող տարվա վերջը... միգուցե մեզնից մեկը շուտով լսի Տիրոջ կանչը...

Ա՛խ, որքա՛ն քաղցր է մտածել, որ նավարկում ենք դեպի հավիտենական ափը...

Թանկագի՛ն քույրիկ, դու չե՞ս կարծում ինձ պես, որ մեր թանկագին հայրիկի հեռանալը մեզ մոտեցրել է Երկնքին: Ընտանիքի կեսից ավելին հիմա վայելում է Աստծու տեսողությունը, և երկրի հինգ տարագիրներ-

* Հմմտ.՝ Պողոս Առաքյալի թուղթը կորնթացիներին 2.9

րը չեն հապաղի թռչել դեպի իրենց Հայրենիքը: Կյանքի կարճատևության այս միտքը ինձ քաջություն է տալիս, այն օգնում է ինձ տանել ճանապարհի հոգնությունները: Ի՞նչ կարևոր է (ասում է «Համահետևումը») մի փոքր աշխատանքը երկրի վրա... մենք անցնում ենք և բնավ չունենք այստեղ մշտական բնակություն... Հիսուս առջևից գնաց, որպեսզի մեզ համար տեղ պատրաստի Իր Հոր տանը, և հետո Նա կգա և մեզ կտանի Իր հետ, որպեսզի այնտեղ, ուր Նա է, մենք նույնպես այնտեղ լինենք*... Սպասենք, տառապենք խաղաղության մեջ. հանգստի ժամը մոտենում է, մի պահ տևող այս կյանքի թեթև անախորժությունները մեր մեջ փառքի հավիտենական ծանրություն են ծնում...

Թանկագի՛ն քույրիկ, որքա՛ն ինձ հաճույք պատճառեցին քո նամակները և, հատկապես, բարիք արեցին իմ հոգուն, ես ցնծում եմ՝ տեսնելով, թե որքան է բարի Աստված սիրում քեզ և լիացնում Իր շնորհներով... Նա քեզ արժանի է համարում տառապելու Իր սիրո համար, և դա քնքշության ամենամեծ ապացույցն է, որ Նա կարող է տալ քեզ, քանի որ տառապանքն է, որ մեզ նմանեցնում է Իրեն...

Ախ իմ թանկագի՛ն քույրիկ, մի՛ մոռացիր քո քույրերից ամենավերջինին, ամենաաղքատին, խնդրի՛ր

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 14.2-3

Տիրոջը, որ նա շատ հավատարիմ լինի, որ նա քեզ պես երջանիկ լինի՝ ամենուրեք լինելով ամենափոքրը... ամենավերջինը...

Խնդրում եմ քեզ իմ բարեմաղթանքները հղել քո բարի Մայրերին և վստահեցնել նրանց, որ ես Տիրոջ սրտում միանգամայն միավորված եմ իրենց:

Քո խեղճ փոքրիկ քույրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

Քույր Մարի Սեն-Ժոզեֆին
(պատանիկ)
8–17 սեպտեմբերի, 1896 թ.

....

Ես հիացած եմ փոքրիկ մանուկով, իսկ Նա, Ով կրթում է նրան Իր գրկում, ինձնից է՛լ ավելի հիացած է... Ա՛խ, որքա՛ն գեղեցիկ է փոքրիկ մանկան կոչումը: Մեկ առաքելություն չէ, որ նա պետք է իրականացնի, այլ՝ բոլոր առաքելությունները: Այդ ինչպե՞ս... Այդ սիրելով, քնելով, ծաղիկներ նետելով Տիրոջը, երբ Նա քնած է: Այդժամ Հիսուս կվերցնի այդ ծաղիկները և, նրանց անգնահատելի արժեք տալով, Իր հերթին կնետի դրանք. Նա դրանց թռչել կտա բոլոր ափերը և հոգիներ կփրկի՝ ծաղիկներով, փոքրիկ մանկան սիրով,

ով ոչինչ չի տեսնի, բայց միշտ կժպտա անգամ ար-
ցունքների միջից... (Միսիոներ և ռազմիկ մի մանուկ.
ի՛նչ հրաշք):

Քույր Մարի Սեն-Ժոզեֆին
(պատառիկ)

8–17 սեպտեմբերի, 1896 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

....

Ամենացավագին, ամենասիրառատ նահատա-
կությունը մերն է, քանի որ միայն Հիսուս Ինքն է այն
տեսնում:

Այն երբեք հայտնի չի դառնա երկրի վրա գտնվող
արարածներին, բայց երբ Գառնուկը բաց անի Կյանքի
գիրքը, ի՛նչ զարմանք կլինի Երկնային ատյանի հա-
մար լսել, որ միսիոներների և նահատակների անուն-
ների հետ միասին հռչակվում է նաև խեղճ փոքրիկ
մանուկների անունը, ովքեր երբեք փայլուն գործեր ա-
րած չեն լինի...

....

Քույր Մարիին*

17 սեպտեմբերի, 1896 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն քույրիկ, ինձ դժվար չէ պատասխանել Ձեզ... Ինչպե՞ս կարող եք ինձ հարցնել, թե արդյոք հնարավոր է, որ Դուք սիրեք բարի Աստծուն այնպես, ինչպես ես եմ սիրում Նրան...

Եթե Դուք հասկացած լինեիք իմ փոքրիկ թռչնակի պատմությունը, ինձ այս հարցը չէիք տա: Նահատակության իմ երազանքները ոչինչ են, դրանք չեն, որ ինձ տալիս են սրտումս զգացած անսահման վստահությունը: Դրանք, ճիշտն ասած, այն հոգևոր հարըստություններն են, որ անարդար են դարձնում, երբ ինքնագոհ կերպով ապավինում ես դրանց և հավատում, թե դրանք ինչ-որ մեծ բան են... Այս երազանքները մխիթարություն են, որ Հիսուս երբեմն տալիս է իմ նման թույլ հոգիներին (և այդ հոգիները բազմաթիվ են), բայց երբ Նա չի տալիս այդ մխիթարությունը, դա մի արտոնյալ շնորհ է. հիշի՛ր Տեր Հոր† այս խոսքերը.

* Այս նամակը Թերեզը գրում է իր ավագ քրոջը՝ Մարիին, «Ձեռագիր Բ»-ն ներկայացնող նամակից անմիջապես հետո:

† Խոսքը Հայր Ալմիր Պիշոնի մասին է:

«Նահատակները տառապել են ուրախությամբ, իսկ նահատակների Արքան տառապել է տխրությամբ»: Այո՛, Հիսուս ասաց. «Հա՛յր, հեռացրո՛ւ Ինձնից այս բաժակը»*: Թանկագի՛ն քույրիկ, ինչպե՞ս կարող ես դրանից հետո ասել, թե իմ երազանքներն իմ սիրո նըշանն են... Ես միանգամայն զգում եմ, որ ամեննին սա չէ, ինչ հաճելի է բարի Աստծուն իմ փոքրիկ հոգում. Նրան հաճելին տեսնելն է, որ ես սիրում եմ իմ փոքրությունն ու աղքատությունը, դա իմ ունեցած կույր հույսն է Իր ողորմածության հանդեպ... Ա՛խ, ահա՛ իմ միակ գանձը: Թանկագի՛ն կնքամայր, ինչու՞ այս գանձը Ձերը չի լինի...

Դուք պատրաստ չե՞ք կրելու այն բոլոր տառապանքները, որ բարի Աստված կկամենա: Ես լավ գիտեմ, որ՝ այո, ուրեմն, եթե ուզում եք ուրախություն զգալ, ձգտում ունենալ տառապանքի հանդեպ, ապա դա Ձեր մխիթարությունն է, որ Դուք փնտրում եք, որովհետև երբ մենք սիրում ենք ինչ-որ բան, ցավն անհետանում է: Վստահեցնում եմ Ձեզ, որ եթե մենք միասին նահատակության գնայինք այն տրամադրվածություններով, որոնցում գտնվում ենք, Դուք մեծ արժանիք կունենայիք, իսկ ես ոչինչ չեի ունենա, եթե Հիսուս չհաճեր փոխել իմ տրամադրվածությունը:

Ախ իմ թանկագի՛ն քույրիկ, խնդրում եմ, հասկա-

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 22.42

ցե՛ք Ձեր փոքրիկ դասերը, հասկացե՛ք, որ Տիրոջը սիրելու համար, Իր սիրո զոհը լինելու համար, որքան մենք ավելի թույլ ենք, առանց երազանքների կամ առաքինությունների, այնքան ավելի հարմար ենք այս սպառող ու փոխակերպող Սիրո գործողություններին... Ձոհ լինելու միայն երազանքը բավական է, բայց պետք է համաձայնել մնալ աղքատ ու անզոր, և ահա՛ դժվարությունը, որովհետև՝ «Որտե՞ղ գտնել իսկապես հոգով աղքատի. նրան պետք է շատ հեռու փնտրել», – ասել է սաղմոսերգուն... Նա չի ասում, թե պետք է նրան մեծ հոգիների մեջ փնտրել, այլ՝ «շատ հեռու», այսինքն՝ ցածրության, ոչնչության մեջ... Ա՛խ, ուրեմն շատ հեռու մնանք այն ամենից, ինչ փայլում է, սիրենք մեր փոքրությունը, սիրենք ոչինչ չզգալը, այդժամ մենք հոգով աղքատ կլինենք, և Հիսուս, որքան էլ հեռու լինենք, կգա մեզ փնտրելու, Նա մեզ սիրո բոցերի կվերածի... Ա՛խ, որքա՛ն կուգեի կարողանալ Ձեզ հասկանալ տալ այն, ինչ զգում եմ... Վստահությունն է և ոչ այլ ինչ, քան վստահությունը, որ պետք է առաջնորդի մեզ դեպի սերը... Մի՞թե վախը չի առաջնորդում դեպի արդարությունը (*)... Քանի որ մենք տեսնում ենք ճանապարհը, վազենք միասի՛ն: Այո, ես ըզգում եմ, Հիսուս կամենում է մեզ նույն շնորհները տալ, Նա կամենում է մեզ ձրիաբար նվիրել Իր Երկինքը:

Ախ իմ թանկագի՛ն քույրիկ, եթե Դուք ինձ չեք հաս-

կանում, ապա դա նրանից է, որ Դուք չափազանց մեծ հոգի եք... կամ, ավելի շուտ, դա նրանից է, որ ես վատ եմ բացատրում, որովհետև վստահ եմ, որ բարի Աստված Ձեզ ցանկություն չէր տա պատկանելու Իրեն, Իր ողորմած սիրուն, եթե Նա պահած չլիներ Ձեզ համար այս շնորհը... կամ, ավելի շուտ, Նա այն արդեն տվել է Ձեզ, քանի որ Դուք Ձեզ հանձնել եք Իրեն, քանի որ Դուք ցանկանում եք սպառվել Իր կողմից, և քանի որ բարի Աստված երբեք չի տալիս ցանկություններ, որոնք չկարողանա իրագործել...

Ժամը 9-ի զանգերն են դողանջում, ես ստիպված եմ լքել Ձեզ. ա՛խ, որքա՛ն բաներ կուզեի Ձեզ ասել, բայց Հիսուս Ձեզ զգալ կտա այն ամենը, ինչ ես չեմ կարողանում գրել...

Ես Ձեզ սիրում եմ երախտապարտ մանկան իմ փոքրիկ սրտի ողջ քնքշանքով:

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

(*) Դեպի դաժան արդարությունը, այնպիսին, ինչպիսին այն ներկայացնում են մեղավորներին, բայց ոչ այն արդարությունը, որը Հիսուս կունենա նրանց հանդեպ, ովքեր սիրում են Իրեն:

Հայր Բեղերին

26 դեկտեմբերի, 1896 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Հա՛յր,

....

.... Մեր Տերը երբեք մեր ուժերից վեր գոհաբերություններ մեզնից չի խնդրում: Երբեմն, ճիշտ է, այս աստվածային Փրկիչը ստիպում է մեզ զգալ այն բաժակի ողջ դառնությունը, որը Նա մատուցում է մեր հոգուն: Երբ Նա խնդրում է գոհաբերել այն ամենը, ինչը ամենաթանկն է այս աշխարհում, առանց մի բոլորովին առանձնահատուկ շնորհի՝ անհնար է չբացականչել, ինչպես Նա՝ չարչարանքի պարտեզում. «Հա՛յր Իմ, այս բաժակը թող Ինձնից հեռու անցնի... բայց ոչ թե՝ Իմ կամքը, այլ Քո՛ւր թող լինի»*:

Շատ մխիթարական է մտածել, որ Հիսուս՝ հզոր Աստված, իմացել է մեր տկարությունները, որ Նա ցնցվել է՝ տեսնելով դառը բաժակը՝ այն բաժակը, որը Նա մի ժամանակ այդքան ջերմագին կերպով կամենում էր խմել...

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 26.39, Ավետարան ըստ Ղուկասի 22.42

....

Մի Սուրբ ասել է. «Ամենամեծ պատիվը, որ Աստված կարող է անել հոգուն, նրան շատ տալը չէ, այլ՝ նրանից շատ խնդրելը»... Մի՞թե Նա Ինքը տառապելով ու մեռնելով չէր, որ փրկագնեց աշխարհը... Եվ սրտի նահատակությունը պակաս պտղաբեր չէ, քան արյուն թափելը

Հա՛յր, Դուք գալիս եք մխիթարություն գտնելու նրա մոտ, ում Հիսուս Ձեզ որպես քույր է տվել, և Դուք ունեք դրա իրավունքը: Քանի որ մեր Արժանապատիվ Մայրն ինձ թույլ է տալիս գրել Ձեզ, ես կցանկանայի արձագանքել ինձ վստահված քաղցր առաքելությանը, բայց ես զգում եմ, որ իմ նպատակին հասնելու ամենավստահ միջոցը աղոթելն ու տառապելն է...

Միասին՝ աշխատենք հոգիների փրկության համար, մենք միայն այս կյանքի միակ օրն ունենք՝ նրանց փրկելու և այդպիսով Տիրոջը մեր սիրո ապացույցը տալու համար: Այս օրվա հաջորդը հավիտենությունը կլինի, այդժամ Հիսուս Ձեզ հարյուրապատիկ կհատուցի այն այնքան քաղցր ու օրինական ուրախությունները, որոնք Դուք զոհաբերում եք Իրեն*:

....

Հուսով եմ, Հա՛յր, որ Դուք կշարունակեք աղոթել ինձ համար, որ հրեշտակ չեմ, ինչպես, թվում է, կար-

* Ավետարանը ըստ Մարկոսի 10.29–30

ծում եք, այլ՝ մի խեղճ, փոքրիկ, բավական անկատար կարմելիտուհի, և ով, մինչդեռ, չնայած իր աղքատությանը, Ձեզ նման ցանկություն ունի աշխատելու բարի Աստծու փառքի համար:

Մնանք միասնակա՛ն Տիրոջ մտւրի մոտ՝ աղոթքով ու տառապանքով:

Ձեր անարժան փոքրիկ քույրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Հայր Բեղիերին
25 ապրիլի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Ալեկույա

Իմ թանկագին փոքրիկ եղբա՛յր,

Իմ գրիչը կամ, ավելի շուտ, իմ սիրտը, հրաժարվում է Ձեզ այսուհետ «պարոն աբբա» անվանել, իսկ մեր բարի Մայրն ինձ ասել է, որ ես կարող եմ Ձեզ գրելիս օգտագործել այն անունը, որը միշտ գործածում եմ, երբ Տիրոջ հետ Ձեր մասին եմ խոսում:

....

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, ես պետք է խոստովանեմ Ձեզ, որ Ձեր նամակում կա մի բան, որն ինձ

ցավ է պատճառել, դա այն է, որ Դուք ինձ չեք ճանաչում այնպիսին, ինչպիսին իրականում եմ: Ճիշտ է, որ մեծ հոգիներ գտնելու համար պետք է գալ Կարմել. ինչպես կուսական անտառներում, այնտեղ աշխարհին անհայտ բուրմունքի ու փայլի ծաղիկներ են ծիլ տալիս: Հիսուս Իր ողորմածությամբ կամեցել է, որ այդ ծաղիկների մեջ աճեն նաև ավելի փոքրերը. ես երբեք չեմ կարողանա դրա համար բավականաչափ երախտագիտություն հայտնել Նրան, քանի որ այս բարեհաճության շնորհիվ է, որ ես՝ անփայլ խեղճ ծաղիկս, ինձ տեսնում եմ նույն ծաղկանոցում, ինչ վարդերը՝ իմ քույրերը: Օ եղբա՛յր իմ, խնդրում եմ Ձեզ, հավատացե՛ք ինձ, բարի Աստված Ձեզ չի տվել որպես քույր մի մեծ հոգի, այլ՝ մի բուրբուրվին փոքր և շատ անկատար:

Մի՛ կարծեք, թե խոնարհությունն է, որ ինձ խանգարում է խոստովանել բարի Աստծու պարզկները. ես գիտեմ, որ Նա մեծ բաներ է արել իմ ներսում, և ես դա երջանկությամբ օրհներգում եմ ամեն օր: Ես հիշում եմ, որ պետք է ավելի շատ սիրի նա, ում ավելի շատ է տրվել, ուստի ես փորձում եմ այնպես անել, որ իմ կյանքը սիրո արար դառնա, և այլևս չեմ անհանգրստանում փոքրիկ հոգի լինելուս համար, ընդհակառակը՝ ես ուրախանում եմ դրանով: Ահա թե ինչու եմ համարձակվում հուսալ, որ «իմ տարագրությունը կարճ է լինելու», սակայն դա այն պատճառով չէ, որ ես

պատրաստ եմ. ես զգում եմ, որ երբեք այդպիսին չեմ լինի, եթե Տերն Ինքը չկամենա փոխակերպել ինձ. Նա դա կարող է անել մի ակնթարթում. ինձ վրա Իր հեղած բոլոր շնորհներից հետո ես նաև սա եմ ակնկալում Իր անսահման ողորմածությունից:

.... Ես ուրախությամբ նկատում եմ, որ բարի Աստված մեզ նույն ձգտումներն է տվել, նույն երազանքները: Ես Ձեզ ստիպեցի ժպտալ, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, երգելով «Իմ զենքերը», դե ինչ, ես Ձեզ դարձյալ կստիպեմ ժպտալ՝ ասելով, որ մանկությանս տարիներին երազել եմ կռվել մարտի դաշտերում... Երբ սկսում էի սովորել Ֆրանսիայի պատմությունը, Ժաննա դ'Արկի սխրագործությունների պատումը հիացնում էր ինձ, ես իմ սրտում ցանկությունն ու քաջությունն էի զգում՝ ընդօրինակելու նրան, ինձ թվում էր, որ Տերն ինձ նույնպես մեծ բաների է ճակատագրել: Ես չէի սխալվում, բայց ինձ մարտի կանչող երկնային ձայնի փոխարեն, ես իմ հոգու խորքում լսեցի նույնիսկ ավելի քաղցր, ավելի զորեղ մի ձայն՝ կուսանաց Փեսայի ձայնը, որն ինձ կանչում էր այլ սխրանքների, ավելի փառավոր նվաճումների, և Կարմելի մեհնության մեջ ես հասկացա, որ իմ առաքելությունը մի մահկանացու արքայի թագադրելը չէ, այլ՝ Երկնային Արքային սիրված դարձնելը, Նրան հպատակեցնելը սրտերի արքայությունը:

....

Վերջապես, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, ես ավարտում եմ՝ խնդրելով Ձեզ, որ ներեք իմ երկար խըզբըզոցն ու նամակիս կցկտուրությունը:

Տիրոջ Սուրբ Սրտում ես հավիտենապես
 Ձեր անարժան փոքրիկ քույրն եմ՝
 Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
 անարժան կարմելական միանձնուհի

Հայր Ռուլանին
 9 մայիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Եղբա՛յր իմ,

....

Այս երկրի վրա, ուր ամեն բան փոխվում է, միայն մեկ բան է կայուն մնում, դա Երկնային Արքայի վերաբերմունքն է Իր բարեկամների հանդեպ: Ինչ Նա բարձրացրել է Խաչի դրոշը, դրա ստվերում է, որ բոլորը պետք է մարտնչեն և հաղթանակ տանեն. «Ամեն միսիոների կյանք բեղմնավոր է Խաչի վրա», – ասել է Թեոֆան Վենարը և դարձյալ՝ «Իրական երջանկությունը տառապելն է: Իսկ ապրելու համար մեզ պետք է մեռնել»:

....

.... Հալածանքը փոխել է իր ձևը, բայց Քրիստոսի առաքյալները չեն փոխել իրենց զգացմունքները, ուստի իրենց աստվածային Ուսուցիչը չի կարող փոխել Իր պարզկները, եթե այդ չլինի՝ դրանք մեծացնելու համար՝ համեմատ այն փառքի, որը մերժվեց նրանց այստեղ:

.... Ես գիտեմ, որ պետք է շատ մաքուր լինել՝ ամենայն Սրբության Աստծու առաջ հայտնվելու համար, բայց նաև գիտեմ, որ Տերն անսահման արդար է, և այդքան հոգիների վախեցնող այս արդարությունն է, որ իմ ուրախությունն է ու վստահությունը: Արդար լինելը միայն խստություն դրսևորելը չէ՝ մեղավորներին պատժելու համար, այն նաև ճիշտ մտադրությունները հաշվի առնելն է և առաքինությունը վարձատրելը: Ես նույնքան ակնկալում եմ բարի Աստծու արդարությունից, որքան Նրա ողորմությունից: Նա արդար է, դրա համար է, որ «Նա գթասիրտ է ու ողորմած, համբերատար ու ողորմաշատ*: Քանզի Նա գիտի մեր փխրությունները և հիշում է, որ ընդամենը հող ենք մենք†: Ինչպես հայրն է քնքշանք տաժում իր որդիների հանդեպ, այնպես էլ Տերն է գթում մեզ‡»... Օ եղբա՛յր իմ, լրսելով մարգարե արքայի այս գեղեցիկ ու մխիթարիչ

* Սաղմոսներ 102.8

† Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 102.14

‡ Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 102.13

խոսքերը, ինչպե՞ս կասկածել, թե բարի Աստված կարող է բաց չանել Իր արքայության դռները Իր զավակների առաջ, ովքեր սիրել են Իրեն՝ Իր համար ամեն ինչ զոհաբերելու աստիճան, ովքեր ոչ միայն թողել են իրենց ընտանիքն ու հայրենիքը՝ Նրան ճանաչված ու սիրված դարձնելու համար, այլև ցանկանում են իրենց կյանքը տալ Նրա համար, Ում սիրում են... Հիսուս միանգամայն իրավացի էր, երբ ասում էր, որ չկա ավելի մեծ սեր, քան դա...

.... Ճիշտ է, որ ոչ մի մարդկային կյանք զերծ չէ մեղքերից, միայն Անարատ Կույսն է բացարձակապես մաքուր ներկայանում Աստվածային Մեծության առաջ: Ի՞նչ ուրախություն է մտածել, որ այդ Կույսը մեր Մայրն է... Քանի որ Նա սիրում է մեզ և գիտի մեր թուլությունը, էլ ի՞նչ ունենք մենք վախենալու:

Ահա՛, եղբա՛յր իմ, թե ինչ եմ մտածում, բարի Աստծու արդարության մասին. իմ ճանապարհը ամբողջովին վստահության ու սիրո մասին է, ես չեմ հասկանում այն հոգիներին, որոնք վախենում են այդպիսի քնքուշ Բարեկամից: Երբեմն, երբ որոշակի հոգևոր քննախոսություններ եմ կարդում, որտեղ կատարելությունը ներկայացվում է հազարավոր խոչընդոտների միջից, շրջապատված պատրանքների բազմությամբ, խեղճ միտքս շատ արագ հոգնում է, ես փակում եմ այդ խելոք գիրքը, որ կոտրում է իմ գլուխն ու չորացնում իմ սիրտը, և վերցնում եմ Սուրբ Գիրքը: Այդ-

Ժամ ամեն քան ինձ լուսավոր է թվում, մեկ քառք անսահման հորիզոններ է բացում հոգուս առջև, կատարելությունն ինձ հեշտ է թվում, ես տեսնում եմ, որ բավական է ճանաչել սեփական ոչնչությունը և մանկան պես հանձնել քեզ քարի Աստծու գիրկը: Մեծ հոգիներին ու մեծ մտքերին թողնելով այն գեղեցիկ գրքերը, որոնք ես չեմ կարողանում հասկանալ, առավել ևս՝ գործնականում կիրառել, ես հրճվում եմ, որ փոքր եմ, քանի որ միայն մանուկները և նրանք, որ նման են նրանց, կրնդունվեն երկնային խնջույքին: Ես շատ երջանիկ եմ, որ Աստծու արքայության մեջ բազում օթեփաններ կան, քանի որ եթե լինեիր միայն այն, որի նկարագրությունն ու ճանապարհն ինձ անհասկանալի են թվում, ես չէի կարողանա մտնել այնտեղ: Այնուամենայնիվ, շատ կցանկանայի չափազանց հեռու չլինել Ձեր օթևանից. հաշվի առնելով Ձեր արժանիքները, հուսով եմ, քարի Աստված ինձ շնորհ կանի՝ մասնակից լինելու Ձեր փառքին, ինչպես որ երկրի վրա նվաճողի քույրը, նույնիսկ եթե նա զրկված է բնության շնորհներից, չնայած իր աղքատությանը, մասնակցում է իր եղբորը մատուցվող պատիվներին:

....

Եթե, ինչպես հավատում եմ, իմ հայրն ու մայրը Երկնքում են, նրանք պետք է նայեն ու օրհնեն այն եղբորը, որին Հիսուս տվել է ինձ: Նրանք այնքան են ցանկացել միսիոներ որդի ունենալ... Ինձ պատմել են,

որ մինչ իմ ծնվելը ծնողներս հույս ունեին, թե իրենց երազանքը վերջապես կիրականանա: Եթե նրանք կարողանային թափանցել ապագայի վարագույրից այն կողմ, ապա կտեսնեին, որ իսկապես իմ միջոցով է, որ իրենց ցանկությունը պետք է իրականանա. քանի որ մի միսիոներ իմ եղբայրն է դարձել, ապա նա նաև նրանց որդին է, և իրենց աղոթքներում նրանք չեն կարող բաժանել եղբորը իր անարժան քրոջից:

Դուք աղոթում եք, եղբայր իմ, իմ ծնողների համար, որոնք Երկնքում են, իսկ ես հաճախ աղոթում եմ Ձեր ծնողների համար, որոնք դեռ երկրի վրա են, դա ինձ համար շատ քաղցր պարտականություն է, և ես Ձեզ խոստանում եմ միշտ հավատարիմ լինել այն կատարելու մեջ, անգամ՝ եթե հեռանամ տարագրությունից, և նույնիսկ՝ գուցե ավելին, քանի որ ես ավելի լավ կիմանամ այն շնորհները, որոնք իրենց անհրաժեշտ կլինեն. և հետո, երբ ավարտվի նրանց ճամփորդությունն այս աշխարհում, ես նրանց հետևից կգամ Ձեր անունով և կմտցնեմ նրանց Երկինք: Որքա՛ն քաղցր կլինի ընտանեկան կյանքը, որը մենք կվայելենք մի ողջ հավերժություն:

Սպասելով այս երանելի հավերժությանը, որը քիչ ժամանակ անց կբացվի մեզ համար, քանի որ կյանքն ընդամենը մեկ օր է, միասի՛ն աշխատենք՝ հոգիների փրկության համար. ես շատ քիչ բան կարող եմ անել կամ, ավելի շուտ՝ բացարձակապես ոչինչ, եթե մենակ

լինելի. ինձ մխիթարում է մտածելը, որ Ձեր կողքին կարող եմ օգտակար լինել ինչ-որ բանի: Իրականում զրոն ինքն իրենով արժեք չունի, բայց մեկի կողքին դրվելով՝ այն զորեղ է դառնում, սակայն՝ պայմանով, որ այն ճիշտ կողմում դրվի՝ հետո և ոչ՝ առաջ... Ահա այդտեղ է Հիսուս ինձ դրել, և ես հույս ունեմ միշտ այնտեղ մնալ՝ հետևելով Ձեզ հեռվից՝ աղոթքով ու գոհաբերությամբ:

Եթե սրտիս լսելի, այսօր նամակս չէի վերջացնի, բայց լռության ժամի ավարտի զանգերը դողանջելով վրա են, և ես պետք է նամակս տանեմ մեր բարի Մայրիկին, ով սպասում է դրան:

Ուստի խնդրում եմ Ձեզ, եղբայր իմ, որ Ձեր օրհնությունն ուղարկեք փոքրիկ զրոյին, որին բարի Աստված Ձեր կողքին է դրել:

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի անարժան կարմելական միանձնուհի

Մայր Ազնեսին
23 մայիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Շատ եմ վախենում, թե ցավ եմ պատճառել իմ Մայրիկին... Ա՛խ, ես, որ կուզեի նրա փոքրիկ ուրա-

խությունը լինել, զգում եմ, որ, ընդհակառակը, նրա փոքրիկ ցավն եմ...

Այո, բայց... Երբ ես հեռու լինեմ այս տխուր երկրից, որտեղ ծաղիկները թառամում են, որտեղ թռչունները թռչում-զնում են, ես շատ մոտ կլինեմ իմ թանկագին Մայրիկին՝ այն հրեշտակին, որին Հիսուս ուղարկեց իմ առաջ, որպեսզի պատրաստի ինձ համար ճանապարհը՝ այն ճանապարհը, որ տանում է դեպի Երկինք, այն վերելակը, որ պետք է առանց հոգնության բարձրացներ ինձ դեպի սիրո անսահման տարածությունները... Այո՛, ես նրան շատ մոտ կլինեմ և՛ առանց լքելու Հայրենիքը, քանի որ ոչ թե ես է, որ կիջնեմ, այլ իմ Մայրիկն է, որ կբարձրանա այնտեղ, ուր ես կլինեմ... Ա՛խ, եթե նրա պես կարողանայի արտահայտել այն, ինչ մտածում եմ, եթե կարողանայի նրան ասել, թե որքան է սիրտս լցված իր հանդեպ երախտագիտությամբ ու սիրով, հավատում եմ, որ արդեն իսկ իր փոքրիկ ուրախությունը կլինեի անգամ այս տխուր երկրից հեռու լինելուց առաջ:

Թանկագի՛ն Մայրիկ, այն բարիքը, որ Դուք արել եք իմ հոգուն, այդ Տիրոջն է, որ արել եք, քանի որ Նա ասել է. «Այն, ինչ կանեք Իմ եղբայրներից ամենափոքրին, Ի՛նձ է, որ կանեք»*... Եվ այդ ես եմ, որ ամենափոքրն եմ...

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 25.40

Մայր Ազնեսին
28 մայիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Թանկագի՛ն Մայրիկ, Ձեր փոքրիկ դուստրը կրկին քաղցր արցունքներ թափեց քիչ առաջ՝ արցունքներ ապաշխարության, բայց է՛լ առավել՝ երախտագիտության ու սիրո... Ա՛խ, այս երեկո ես Ձեզ ցույց տվեցի իմ առաքինությունը, իմ համբերության գանձերը... Եվ՝ ես, որ այդքան լավ եմ քարոզում ուրիշներին... Ես ուրախ եմ, որ Դուք տեսաք իմ անկատարությունը: Ա՛խ, որքա՛ն օգտակար է ինձ, երբ վատն եմ եղած լինում... Դուք չնախատեցիք Ձեր փոքրիկ դստերը, մինչդեռ նա արժանի էր դրան, բայց փոքրիկ աղջնակը սովոր է սրան. Ձեր քաղցրությունն ավելին է ասում նրան, քան խիստ խոսքերը. Դուք նրա համար բարի Աստծու ողորմածության պատկերն եք: Այո, բայց... քույր Սեն-Ժան-Բապտիստը, ընդհակառակը, սովորաբար բարի Աստծու խստության պատկերն է. և ինչ, ես քիչ առաջ հանդիպեցի նրան. փոխանակ կողքովս սառը անցնելու՝ նա համբուրեց ինձ՝ ասելով (բացարձակապես կարծես ես աշխարհի ամենաանուշիկ աղջնակն էի եղել). «Խե՛ղճ քույրիկ, Դուք ճմլեցիք իմ սիրտը, ես չեմ ուզում հոգնեցնել Ձեզ, ես սխալ էի», և այլն, և այլն: Ես, որ կատարյալ զոջում էի զգում իմ

սրտում, չէի կարողանում հավատալ, որ նա ինձ բնավ չի հանդիմանում: Ես միանգամայն գիտեմ, որ հոգու խորքում նա պետք է ինձ անկատար համարի, նա ինձ հետ այսպես խոսեց, քանի որ մտածում է, որ ես մահանալու եմ, բայց կարևոր չէ, ես միայն իր բերանից դուրս եկող քաղցր ու քնքուշ խոսքեր լսեցի, և այդժամ ես իրեն շատ լավը տեսա, իսկ ինձ՝ շատ վատը... Մեր խուց մտնելիս ինձ հարց էի տալիս, թե ինչ է Հիսուս մտածում իմ մասին, և անմիջապես հիշեցի այս խոսքերը, որ Նա մի օր ուղղեց շնացած կնոջը. «Քեզ ոչ ոք չդատապարտե՞ց...»*: Եվ ես, արցունքներն աչքերիս, պատասխանեցի Նրան. «Ոչ ոք, Տե՛ր... Ոչ իմ Մայրիկը՝ Քո քնքշության պատկերը, ոչ էլ իմ քույր Սեն-Ժան-Բապտիստը՝ Քո արդարության պատկերը, և ես միանգամայն զգում եմ, որ կարող եմ գնալ խաղաղության, որովհետև ոչ էլ Դու կդատապարտես ինձ»:

Մայրի՛կ, ինչո՞ւ է, ուրեմն, բարի Հիսուս այդքան քաղցր իմ հանդեպ: Ինչո՞ւ Նա ինձ երբեք չի նախատում... Ա՛խ, իսկապես կա այն, ինչի համար արժե մեռնել երախտագիտությունից ու սիրուց...

Ես շատ ավելի երջանիկ եմ, որ անկատար եմ եղել, քան եթե շնորհի օգնականությամբ հեզության տիպար լինեի... Ինձ այնքա՛ն օգտակար է տեսնել, որ Հիսուս միշտ այսպես նուրբ, այսպես քնքուշ է իմ հան-

* Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 8.10

դեպ... Ա՛խ, այժմվանից իսկ ես դա զգում եմ. այո՛, իմ բոլոր հույսերը կիրականանան... այո՛, Տերը մեզ համար հրաշքներ կգործի, որոնք անսահմանորեն կգերազանցեն մեր վիթխարի երազանքները...

Մայրի՛կ, Հիսուս լավ է անում, որ թաքնվում է, որ միայն ժամանակ առ ժամանակ է խոսում ինձ հետ և այն էլ՝ «Ճաղերի ետևից»*, որովհետև ես միանգամայն զգում եմ, որ ավելիին չէի կարողանա դիմանալ, սիրտըս կպայթեր՝ անգոր լինելով այդքան երջանկություն տանել... Ա՛խ, Դուք՝ իմ հոգու քաղցր արձագանքը, Դուք կհասկանաք, որ այս երեկո աստվածային ողորմության անոթը լցվեց ինձ համար... Դուք կհասկանաք, որ Դուք եղել եք և մշտապես կլինեք այն հրեշտակը, որին հանձնարարված է առաջնորդել ինձ և ավետել ողորմությունները Տիրոջ...

Ձեր բոլորովին փոքրիկ դուստրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Մայր Ազնեսին
30 մայիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

* Երգ երգոց 2.9

Մի՛ տխրեք, իմ թանկագի՛ն Մայրիկ, որ Ձեր փոքրիկ դուստրը կարծես Ձեզնից ինչ-որ բան է թաքցրել. ես ասում եմ՝ «կարծես», քանի որ Դուք դա լավ գիտեք, որ եթե նա թաքցրել է ծրարի մի փոքրիկ անկյունը, ապա նա երբեք Ձեզնից չի թաքցրել նամակի որևէ տող, և, ուրեմն, ո՞վ է ճանաչում ավելի լավ, քան Դուք, այդ փոքրիկ նամակը, որը Դուք այդքան սիրում եք: Մյուսներին միանգամայն կարելի է ցույց տալ ծրարը բոլոր կողմերից, քանի որ նրանք միայն դա կարող են տեսնել, բայց Ձե՛զ... Ա՛խ, Մայրի՛կ, Դուք հիմա գիտեք, որ այդ Ավագ ուրբաթ օրն էր, երբ Հիսուս սկսեց մի փոքր պատռել Ձեր փոքրիկ նամակի ծրարը, մի՞թե Դուք ուրախ չեք, որ Նա պատրաստվում է կարդալ այն՝ այդ նամակը, որը Դուք 24 տարի ի վեր գրում եք: Ա՛խ, եթե իմանայիք, թե որքան լավ նա կկարողանար պատմել Նրան Ձեր սերը մի ողջ հավերժություն:

Մայր Ազնեսին

30 մայիսի, 1897 թ.

(երկրորդ փոքրիկ գրությունը)

Հ.Մ.Հ.Թ.

.... Ես հասկանում եմ Ձեր վիշտը: Ես գուցե Ձեզնից ավելի շատ կցանկանայի ոչինչ չթաքցնել Ձեզնից, բայց ինձ թվում էր, թե պետք է սպասել. եթե սխալ եմ

արել, ներե՛ք ինձ և հավատացե՛ք, որ ես երբեք վստա-
հության պակաս չեմ ունեցել Ձեր հանդեպ... Ա՛խ, ես
Ձեզ չափազանց շատ եմ սիրում դրա համար... Ես
շատ ուրախ եմ, որ Դուք կռահել եք ինձ: Ես չեմ հի-
շում, որ ծրարից այլ բան թաքցրած լինեմ իմ Մայրի-
կից, և աղաչում եմ նրան, որ իմ մահվանից հետո բը-
նավ չհավատա այն ամենին, ինչ կարող են ասել ի-
րեն: Ա՛խ, Մայրի՛կ, այդ նամակը Ձերն է. խնդրում եմ,
շարունակե՛ք այն գրել մինչև այն օրը, երբ Հիսուս ամ-
բողջությամբ կպատռի փոքրիկ ծրարը, որը Ձեզ այդ-
քան վիշտ է պատճառել՝ իր ստեղծվելուց ի վեր...

Լեոնիին

3 հունիսի, 1897 թ.

Թանկագի՛ն քույրիկ, ի՛նչ քաղցր է ինձ համար մը-
տածել, որ մի օր մենք միասին կհետևենք Գառնուկին
հավիտյանս հավիտենից...

Հիշատակ՝ 1897 թ.-ի հունիսի 3-ից:

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Քույր Մարթային

Հունիս, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Թանկագի՛ն քույրիկ,

....

.... Հատկապես՝ փոքր լինենք, այնքան փոքր, որ բոլորը կարողանան մեզ տրորել ոտքերի տակ, և նույնիսկ չերևա մեզնից, թե մենք դա զգում ենք ու տառապում դրանից...

Ցտեսություն, թանկագի՛ն քույրիկ, ես ուրախ եմ տեսնել Ձեզ...

Քույր Ժեննիկին

7 հունիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Սիրելի՛ քույրիկ, երբեք չփնտրենք այն, ինչ մեծ է թվում մարդկանց աչքին: Սողոմոնը՝ երկրի վրա երբևէ ապրած ամենախմաստուն թագավորը, նայելով այն բոլոր գործերին, որոնցով զբաղվում են մարդիկ արեգակի ներքո՝ նկարչություն, քանդակագործություն, բոլոր արվեստները, հասկացավ, որ այդ բոլոր

բաները ենթակա են նախանձի, և բացականչեց, որ դրանք ընդամենը ունայնությունն են ու հոգու տանջանք*...

Միակ բանը, որին բնավ չեն նախանձում, վերջին տեղն է, հետևաբար՝ միայն այս վերջին տեղն է, որ բռնավ ունայնությունն չէ ու հոգու տանջանք...

Այնուամենայնիվ, «մարդու ճանապարհը կախված չէ իրենից»[†], և երբեմն մենք մեզ բռնացնում ենք, որ ցանկանում ենք այն, ինչ փայլում է: Այդ ժամանակ արի խոնարհաբար դասենք մեզ անկատարների շարքը, մեզ փոքր հոգիներ համարենք, որոնց բարի Աստված ամեն պահ պետք է նեցուկ լինի. հենց Նա տեսնում է, որ մենք միանգամայն համոզվել ենք մեր ոչնչության մեջ, անմիջապես մեկնում է մեզ Իր ձեռքը, իսկ եթե մենք դեռ ուզում ենք փորձել ինչ-որ մեծ բան անել, նույնիսկ՝ նախանձախնդրության պատրվակով, բարի Հիսուս մեզ մենակ է թողնում: «Բայց երբ ասում էի, թե՝ ահա ոտքերս սասանվեցին, Քո ողորմությունը, Տե՛ր, օգնում էր ինձ...»[‡] (Սաղմոս XCIII): Այո, բավարար է խոնարհվել, քաղցրությամբ կրել սեփական անկատարությունները: Ահա՛ իրական սրբությունը: Իրար ձեռք բռնենք, թանկագին քույրիկ, և վազենք

* Ժողովող 1.14

† Հմմտ.՝ Երեմիայի մարգարեությունը 10.23

‡ Սաղմոսներ 93.18

վերջին տեղը... ոչ ոք չի գա մեզ հետ վիճելու դրա համար...

Հայր Բեկերին
9 հունիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, ես այս առավոտ ստացա Ձեր նամակը և օգտագործում եմ առիթը, երբ հիվանդախնամ քույրը բացակա է, որպեսզի հրաժեշտի մի վերջին խոսք գրեմ Ձեզ. երբ Դուք ստանաք այն, ես լքած կլինեմ տարագրությունը... Հավիտյանս Ձեր փոքրիկ քույրը միավորված կլինի իր Տիրոջը, և այդ ժամ է, որ նա կկարողանա Ձեզ համար շնորհներ խնդրել ու թոչել Ձեզ հետ հեռավոր առաքելությունների:

Ախ իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, ի՛նչ երջանիկ եմ ես, որ մահանում եմ... այո, ես երջանիկ եմ, ոչ թե այն պատճառով, որ ազատված կլինեմ այս աշխարհի տառապանքներից (տառապանքը, ընդհակառակը, այն միակ բանն է, որն ինձ ցանկալի է թվում արցունքների այս հովտում), այլ՝ որովհետև միանգամայն ըզգում եմ, որ այդպիսին է բարի Աստծո կամքը:

Մեր բարի Մայրիկը կցանկանար պահել ինձ երկրի վրա. այս պահին Հաղթանակաց Տիրամոր տաճա-

րում ինձ համար իննօրյա Պատարագներ են մատուցում. Նա արդեն բուժել է ինձ իմ մանկության տարիներին, բայց կարծում եմ՝ այն հրաշքը, որը Նա կանի, ոչ այլ ինչ կլինի, քան մխիթարելը այն Մայրիկին, ով այդքան քնքշորեն սիրում է ինձ:

Թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, բարի Աստծու առջև հայտնվելու պահին ես ավելի քան երբևէ հասկանում եմ, որ միայն մեկ բան է անհրաժեշտ, այն է՝ աշխատել միմիայն Նրա համար և ոչինչ չանել սեփական անձի կամ արարածների համար:

Հիսուս կամենում է ամբողջությամբ տիրել Ձեր սրտին, Նա կամենում է, որ Դուք մեծ Սուրբ լինեք: Դրա համար Ձեզ հարկավոր կլինի շատ չարչարվել, բայց նաև ուրախությունը կհեղեղի Ձեր հոգին, երբ Դուք հասած կլինեք դեպի Հավիտենական Կյանք Ձեր մուտքի երջանիկ պահին... Եղբա՛յր իմ, ես շուտով կըզնամ՝ Երկնքի Ձեր բոլոր բարեկամներին Ձեր սերը մատուցելու և աղաչելու նրանց, որ պահպանեն Ձեզ: Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, ես կուզեի Ձեզ հազարավոր բաներ ասել, որոնք հասկանում եմ՝ լինելով հավիտենության դռան առաջ, բայց ես չեմ մահանում, ես մտնում եմ կյանք, և այն ամենը, ինչ չեմ կարող ասել Ձեզ այստեղ, ես Ձեզ հասկանալ կտամ Երկնքի բարձունքից...

Բարով մնաք, փոքրի՛կ եղբայր, աղոթեք Ձեր փոքրիկ քրոջ համար, ով Ձեզ ասում է՝ շուտով կտեսնը-

վենք, մինչ հանդիպում Երկնքում...

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Մայր Ազնեսին, քույր Մարիին
և քույր Ժեննիկին
Հունիս, 1897 թ.

Դիմերեսին

Լաց մի՛ եղեք ինձ վրա, որովհետև ես Երկնքում եմ
Գառնուկի և Սուրբ կույսերի հետ...

Ես տեսնում եմ այն, ինչին հավատացի,
Ես ունեմ այն, ինչ հուսացի,
Ես միացած եմ Նրան, Ում սիրեցի
Սիրելու իմ ողջ գործությամբ:

Մաքուր Սիրո ամենաչնչին շարժումն ավելի օգ-
տակար է Եկեղեցուն, քան մյուս բոլոր գործերը՝ միա-
սին վերցրած... Հետևաբար՝ չափազանց կարևոր է, որ
հոգին շատ վարժվի Սիրո մեջ, որպեսզի, արագորեն
սպառվելով, գրեթե կանգ չառնի այս աշխարհում և
փութով հասնի տեսնելու իր Աստծուն դեմ առ դեմ:

(Սուրբ Խուան դե լա Կրուզ)

Դարձերեսին

Ես ոչինչ չեմ գտնում երկրի վրա, որ ինձ երջանիկ դարձնի. իմ սիրտը չափազանց մեծ է. ոչինչ այն ամենից, ինչ մենք երջանկություն ենք անվանում, չի կարող բավարարել այն: Իմ միտքը թռչում է դեպի Հավերժություն, ժամանակն ավարտվելու է... սիրտս խաղաղ է, ինչպես հանդարտ լիճ կամ պարզկա երկինք. ես չեմ աստուծոյն այս աշխարհի կյանքը, սիրտս ծարավ է հավիտենական կյանքի ջրերին... Մի քիչ էլ, և հոգիս կհեռանա այս երկրից, վերջ կտա իր տարագրությանը, կավարտի իր կռիվը... Ես գնում եմ Երկինք... ես հավում եմ Հայրենիքին, ես հաղթանակ եմ տանում... Ես կմտնեմ ընտրյալների օթևանը, կտեսնեմ գեղեցկություններ, որ մարդու աչքը չի տեսել երբեք, կլսեմ մեղեդիներ, որ ականջը երբեք չի լսել, կվայելեմ ուրախություններ, որ սիրտը երբեք չի ճաշակել*... Ահա ես հասել եմ այս ժամին, որ մեզնից յուրաքանչյուրն այդքան երագել է... Շատ ճշմարիտ է, որ Տերն ընտրում է փոքրերին, որպեսզի ամաչեցնի այս աշխարհի մեծերին†... Ես չեմ ապավինում իմ սեփական ուժերին, այլ՝ Նրա ուժին, Ով Խաչի վրա հաղթեց

* Հմմտ.՝ Պողոս Առաքյալի առաջին թուղթը կորնթացիներին 2.9

† Հմմտ.՝ Պողոս Առաքյալի առաջին թուղթը կորնթացիներին 1.27

դժոխքի գորություններին: Ես մի գարնանային ծաղիկ եմ, որին այգու Տերը քաղում է Իր հաճույքի համար... Մենք բոլորս այս երկրի վրա տնկված ծաղիկներ ենք, որոնց Աստված քաղում է իրենց ժամանակին՝ մի փոքր շուտ, մի փոքր ուշ... Ես՝ վաղանցուկս, առաջինն եմ գնում... Մի օր մենք կվերագտնենք իրար Դրախտում և կվայելենք իրական երջանկությունը...

(Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան, որ փոխառում է հրեշտակային նահատակ Թեոֆան Վենարի մտքերը)

Քույր Մարիին
13 հունիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Թող աստվածային փոքրիկ Հիսուսը Սիրո վարդերով անուշաբուրող օթևան գտնի քո հոգում, թող Նա այնտեղ գտնի նաև եղբայրասիրության վառվող ճրագը, որ կտաքացնի Իր սառած փոքրիկ ձեռքերը, որ կուրախացնի Իր Սրտիկը՝ ստիպելով Նրան մոռանալ Իրեն բավականաչափ չսիրող հոգիների ապերախությունը:

Քույր Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի անարժան կարմելական միանձնուհի

Հայր Բեկերին
21 հունիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

....

Օ իմ թանկագին փոքրիկ եղբայր, խնդրում եմ Ձեզ, երբեք մի կարծեք, թե կարող ե՝ «ձանձրացնեք կամ շեղեք ինձ»՝ Ձեր մասին ինձ շատ պատմելով: Մի՞ թե հրնարավոր է, որ քույրը չհետաքրքրվի այն ամենով, ինչ վերաբերում է իր եղբորը: Ինչ վերաբերում է ինձ շեղելուն, Դուք վախենալու ոչինչ չունեք. ձեր նամակները, ընդհակառակը, ինձ առավել են միավորում բարի Աստծուն՝ ինձ մոտիկից տեսնել տալով Իր ողորմության ու սիրո հրաշքները:

.... Դուք չեք կարող Սուրբ լինել կիսով չափ. Դուք կա՛մ պետք է ամբողջովին այդպիսին լինեք, կա՛մ չլինեք ընդհանրապես:

.... Ա՛խ, եղբա՛յր իմ, Դուք ինձ պես կարող եք երգել Տիրոջ ողորմությունները. դրանք փայլում են Ձեր մեջ իրենց ողջ շքեղությամբ... Դուք սիրում եք Սուրբ Օգոստինոսին, Մարիամ Մագդաղենացուն՝ այն հոգիներին, որոնց «Շատ մեղքեր ներվեցին, որովհետև իրենք շատ սիրեցին»*: Ես նույնպես սիրում եմ նրանց, սիրում եմ նրանց ապաշխարությունը, և հատկա-

պես... նրանց սիրահար հանդգնությունը: Երբ տեսնում եմ Մագդաղենացուն, որ բազմաթիվ հրավիրյալների առաջ գալիս է՝ իր արտասուքներով թրջելու իր պաշտելի Տիրոջ ոտքերը[†], Ում առաջին անգամ է դիպչում. ես զգում եմ, որ իր սիրտը հասկացել է Տիրոջ Սրտի սիրո ու ողորմության անդունդները, և որ, որքան էլ նա մեղավոր լինի, սիրո այս Սիրտը ոչ միայն պատրաստ է ներել նրան, այլև բաշխել նրան Իր աստվածային մտերմության բարիքներն ու բարձրացնել մինչև հայեցողության ամենաբարձր գագաթները:

Ա՛խ, իմ թանկագին՝ փոքրիկ եղբայր, ինչ ինձ տրվեց հասկանալ նաև Տիրոջ Սրտի սերը, խոստովանում եմ Ձեզ, որ այն վանեց իմ սրտից բոլոր վախերը[‡]: Իմ մեղքերի հիշողությունը խոնարհեցնում է ինձ, ստիպում ինձ երբեք չապավինել իմ սեփական ուժին, որ միայն թուլություն է, բայց է՛լ առավել այս հիշողությունն ինձ պատմում է ողորմության ու սիրո մասին:

Ինչպե՞ս, երբ մեկը կատարյալ որդիական վստահությամբ նետի իր մեղքերը Սիրո լափող հնոցը, ինչպե՞ս կարող են դրանք չապառվել անդառնալիորեն:

Ես գիտեմ, որ կան Սրբեր, որոնք իրենց կյանքն

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 7.47

† Ավետարան ըստ Ղուկասի 7. 37–50

‡ Հմմտ.՝ Հովհաննես Առաքյալի առաջին ընդհանրական թուղթը 4.18

անցկացրել են՝ իրենց ապշեցուցիչ գրկանքների ենթարկելով՝ իրենց մեղքերը քավելու համար. բայց ի՞նչ եք ուզում. «Բազում օթևաններ կան Երկնային Հոր տանը»*, Հիսուս է այս ասել, և դրա համար է, որ ես հետևում եմ այն ճանապարհին, որը Նա ցույց է տալիս ինձ: Ես փորձում եմ այլևս ոչ մի բանում չմտածել իմ մասին, և ինչ որ Հիսուս կամենում է անել իմ հոգում, ես այն թողնում եմ Իրեն, որովհետև ես չեմ ընտրել խստակյաց կյանք՝ ի՛մ մեղքերը քավելու համար, այլ՝ ուրիշների:

....

.... Ես արդեն տոնել եմ Ձեր 23-ամյակը: Ես աղոթում եմ Ձեր թանկագին հարազատների համար, որոնց Աստված վերցրել է այս աշխարհից և չեմ մոռանում այն մայրիկին, ում Դուք սիրում եք:

Ձեր անարժան փոքրիկ քույրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Քույր Մարի Սեն-Ժոզեֆին
Հուլիս, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

* Ավետարանը ըստ Հովհաննեսի 14.2

....

.... Այնքան լավ է գիտակցել, որ միայն Նա է կատարյալ, որ միայն Նա պետք է բավարար լինի մեզ, երբ Նա կամենում է հեռացնել այն ճյուղը, որը պահում է փոքրիկ թռչնակին... Թռչնակը թևեր ունի. նա ստեղծված է թռչելու համար...

Մայր Ազնեսին
13 հուլիսի, 1897 թ.

Ես Ձեզ շատ եմ սիրում, իմ փոքրիկ մայրիկ, Դուք դա կտեսնեք շուտով... օ՛, այո՛ ...

Հայր Բելիերին
13 հուլիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր,
Գուցե, երբ Դուք կարդաք այս փոքրիկ գրառումը, ես այլևս չլինեմ երկրի վրա, այլ՝ հավիտենական բերկրանքների գրկում... Ես չգիտեմ ապագան, բայց կարող եմ վստահորեն Ձեզ ասել, որ Փեսան դռան առաջ է*. հրաշք կպահանջվեր՝ ինձ տարագրության մեջ պահելու համար, և ես չեմ կարծում, թե Հիսուս կկա-

տարի այդ անօգուտ հրաշքը:

Ախ իմ թանկագին փոքրիկ եղբայր, ի՛նչ երջանիկ եմ ես, որ մահանում եմ: Այո, ես երջանիկ եմ, ոչ թե նրա համար, որ ազատվելու եմ այս աշխարհի տառապանքներից (սիրուն միավորված տառապանքը, ընդհակառակը, միակ բանն է, որ ինձ ցանկալի է թվում արցունքների այս հովտում): Ես երջանիկ եմ մահանալու համար, որովհետև զգում եմ, որ այդպիսին է բարի Աստծու կամքը, և որ շատ ավելի, քան այստեղ ներքևում, ես օգտակար կլինեմ այն հոգիներին, որոնք թանկ են ինձ համար, հատկապես՝ Ձեր հոգուն: Մեր Մայրիկին ուղղված Ձեր վերջին նամակում Դուք խնդրում էիք, որ ես հաճախակի Ձեզ գրեմ արձակուրդների ժամանակ: Եթե Տերը կամենա ևս մի քանի շաբաթով երկարացնել իմ ուխտագնացությունը, և մեր բարի Մայրիկը դա թույլ տա, ես դեռ կկարողանամ Ձեզ սրա նման փոքրիկ գրառումներ սևագրել, բայց, ամենայն հավանականությամբ, ես կանեմ ավելին, քան իմ թանկագին փոքրիկ եղբորը գրելը, նույնիսկ ավելին, քան նրա հետ երկրի հոգնեցուցիչ լեզվով խոսելը. ես նրան շատ մոտ կլինեմ, ես կտեսնեմ այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է նրան, և հանգիստ չեմ թողնի բարի Աստծուն, քանի դեռ Նա ինձ չի տվել այն ամենը, ինչ ես ցանկանում եմ: Երբ իմ թանկագին փոքր

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Մատթեոսի 24.33

եղբայրը մեկնի Աֆրիկա, ես նրան չեմ հետևի այլևս մտքով կամ աղոթքով, այլ իմ հոգի՛ն մշտապես կլինի նրա հետ, և նրա հավատքը միանգամայն կկարողանա բացահայտել այն փոքրիկ քրոջ ներկայությունը, որին Հիսուս տվել է իրեն՝ ոչ թե իր ապավենը լինելու երկու տարի, այլ՝ մինչև իր կյանքի վերջին օրը:

Այս բոլոր խոստումները, եղբա՛յր իմ, Ձեզ գուցե մի փոքր պատրանքային են թվում, սակայն Դուք պետք է սկսեք իմանալ, որ բարի Աստված ինձ մշտապես որպես երես առած երեխայի է վերաբերվել: Ճիշտ է, որ Իր խաչը հետևել է ինձ օրորոցից ի վեր, բայց այդ խաչը Հիսուս ինձ կրթոտ կերպով սիրել է տվել, Նա ինձ միշտ ցանկանալ է տվել այն, ինչ կամենում էր ինձ տալ: Այդ դեպքում մի՞ թե Նա կսկսի Երկնքում այլևս չկատարել իմ ցանկությունները: Իսկապես, ես չեմ կարողանում հավատալ դրան և ասում եմ Ձեզ. «Շուտով, փոքրի՛կ եղբայր, ես Ձեզ մոտ կլինեմ»:

Ա՛խ, աղերսում եմ Ձեզ, շա՛տ աղոթեք ինձ համար, այս պահին աղոթքներն ինձ այնքա՛ն անհրաժեշտ են, բայց հատկապես աղոթեք մեր Մայրիկի համար. նա ինձ դեռ երկար կցանկանար այս աշխարհում պահել. դրա համար այս պատվելի Մայրը իննօրյա Պատարագներ է պատվիրել Հաղթանակաց Տիրամոր տաճարում, Ով արդեն բուժել էր ինձ իմ մանկության տարիներին, բայց ես, զգալով, որ հրաշքը տեղի չի ունենա, խնդրել եմ Սուրբ Կույսից և ստացել, որ Նա մի փոքր

մխիթարի իմ Մայրիկի սիրտը կամ, ավելի շուտ, նրան համաձայնել տա, որ Հիսուս ինձ Երկինք տանի:

Բարով մնաք, փոքրի՛կ եղբայր, շուտով կտեսնըվենք, մինչ հանդիպում գեղեցիկ Երկնքում:

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Հայր Ռուլանին
14 հուլիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուսի՛

Եղբա՛յր իմ,

Դուք ինձ Ձեր վերջին նամակում (որն ինձ մեծ հաճությք է պատճառել) ասում եք. «Ես մի երեխա եմ, որ խոսել է սովորում»: Դե ինչ, ես էլ, հինգ-վեց շաբաթ է, ինչ երեխա եմ, քանի որ միայն կաթով եմ ապրում, բայց ես շուտով նստելու եմ երկնային խնջույքին և խմելու հավիտենական կյանքի ջրերից...

Երբ Դուք ստանաք այս նամակը, ես անկասկած լրքած կլինեմ երկիրը: Տերն Իր անսահման ողորմածությամբ ինձ համար բաց արած կլինի Իր արքայությունը, և ես կկարողանամ վերցնել Իր գանձերից, որպեսզի բաշխեմ դրանք այն հոգիներին, որոնք թանկ

են ինձ համար: Հավատացե՛ք, եղբա՛յր իմ, որ Ձեր փոքրիկ քույրը կպահի իր խոստումները, և իր հոգին, մահկանացու պատյանի ծանրությունից ազատված, երջանկությամբ կթոչի դեպի այն հեռավոր շրջանները, որտեղ Դուք ավետարանում եք: Ա՛խ, եղբա՛յր իմ, ես զգում եմ դա. ես Ձեզ շատ ավելի օգտակար կլինեմ Երկնքում, քան երկրի վրա, և երջանկությամբ է, որ գալիս եմ Ձեզ հայտնելու իմ մոտալուստ մուտքը այդ երանելի Քաղաքը՝ վստահ, որ Դուք կկիսեք իմ ուրախությունը և շնորհակալություն կհայտնեք Տիրոջը, որ ինձ հնարավորություն է տալիս Ձեզ ավելի արդյունավետ կերպով օգնելու Ձեր առաքելական գործերում:

Ես միանգամայն մտադիր եմ անգործ չմնալ Երկրնքում, իմ ցանկությունն է շարունակել աշխատել Եկեղեցու և հոգիների համար, ես դա խնդրում եմ բարի Աստծուց և վստահ եմ, որ Նա կլսի ինձ: Մի՞թե Հրեշտակները շարունակ զբաղված չեն մեզնով՝ երբեք չդադարելով նայել Աստծու Երեսին և կորցնել իրենց Միրո անափ օվկիանոսում: Ինչո՞ւ Հիսուս չպետք է ինձ թույլ տա ընդօրինակել իրենց:

Եղբա՛յր իմ, Դուք տեսնում եք, որ եթե ես արդեն լրքում եմ մարտի դաշտը, դա հանգստանալու եսասիրական ցանկությունից չէ. հավիտենական երանության մասին միտքը հազիվ է խայտացնում իմ սիրտը, տառապանքը վաղուց իմ Երկինքն է դարձել այս աշ-

խարհում, և ես իսկապես դժվարանում եմ պատկերացնել, թե ինչպես կկարողանամ հարմարվել մի Երկրի, որտեղ ուրախությունը տիրում է առանց տըխրության որևէ խառնուրդի: Հարկավոր կլինի, որ Հիսուս վերափոխի իմ հոգին և նրան վայելելու կարողություն տա, այլապես ես չեմ կարողանա տանել հավիտենական վայելքները:

Այն, ինչ գրավում է ինձ դեպի Երկնային Հայրենիքը, Տիրոջ կանչն է, դա Նրան վերջապես սիրելու հույսըն է, ինչպես ես այդքան երագել եմ, և այն միտքը, որ ես կկարողանամ Նրան սիրվել տալ բազում հոգիների կողմից, որոնք հավիտյանս կօրհնեն Նրան:

Եղբա՛յր իմ, Դուք ժամանակ չեք ունենա ինձ ուղարկելու Երկնքի համար Ձեր հանձնարարությունները, բայց ես կռահում եմ դրանք, և հետո՝ Ձեզ հարկավոր կլինի միայն դրանք շատ կամացուկ ինձ ասել, և ես կլսեմ Ձեզ ու հավատարմորեն կփոխանցեմ Ձեր խնդրանքները Տիրոջը, Մեր Ամենասուրբ Մայրիկին, Հրեշտակներին ու այն Սրբերին, որոնց Դուք սիրում եք: Ես նահատակության դափնի կխնդրեմ Ձեզ համար և Ձեր կողքին կլինեմ՝ բռնելով Ձեր ձեռքը, որպեսզի այն առանց դժվարության քաղի այդ փառավոր դափնին, իսկ հետո ցնծությամբ մենք միասին կթրոջենք դեպի Երկնային Հայրենիքը՝ շրջապատված այն բոլոր հոգիներով, որոնք Ձեր նվաճումը կլինեն...

Մինչ հանդիպում, եղբա՛յր իմ, շա՛տ աղոթեք Ձեր

քրոջ համար, աղոթե՛ք Մեր Մայրիկի համար, որի ըզգայուն ու մայրական սիրտը շատ դժվարություն ունի համաձայնելու իմ հեռանալուն: Նրան մխիթարելու համար ես Ձեզ վրա եմ հույս դնում:

Ես հավիտյանս Ձեր փոքրիկ քույրն եմ՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Պարոն և տիկին Գերեններին

16 հուլիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագին քեռի՛ և թանկագին քեռակի՛ն,

Ես շատ ուրախ եմ՝ ձեզ ապացուցելու, որ ձեր փոքրիկ Թերեզը դեռ չի լքել տարագրությունը, քանի որ գիտեմ, որ դա կուրախացնի ձեզ: Սակայն ինձ թվում է, իմ թանկագին՝ հարազատներ, որ ձեր ուրախությունն է՛լ առավել մեծ կլինի, երբ դողացող ձեռքով իմ գրած մի քանի տող կարդալու փոխարեն՝ դուք իմ հոգին զգաք ձեր հոգու կողքին: Ա՛խ, ես վստահ եմ, բարի Աստված ինձ թույլ կտա հեղել առատորեն Իր շնորհները ձեզ, իմ քույրիկ Ժաննայի և իր թանկագին Ֆրանսիսի վրա, ես նրանց համար կընտրեմ Երկնքի ա-

մենագեղեցիկ քերովբեին ու կիսնդրեմ բարի Տիրոջը նրան տալ Ժաննային, որպեսզի նա «մեծ Քահանայապետ ու մեծ Սուրբ» դառնա: Եթե իմ խնդրանքը չլսվի, ապա իսկապես հարկավոր կլինի, որ իմ թանկագին քույրիկն այլևս մայր լինելու ցանկություն չունենա այս աշխարհում, բայց նա կկարողանա ուրախանալ՝ մտածելով, որ Երկնքում «Տերը նրան կպարգևի իրեն բազում զավակների մայր տեսնելու բերկրանքը»*, ինչպես դա խոստացել էր Սուրբ Հոգին՝ երգելով մարգարե թագավորի բերանով այն խոսքերը, որոնք քիչ առաջ գրեցի: Այս զավակները կլինեն այն հոգիները, որոնց իր միանգամայն ընդունելի զոհաբերությունը ծնունդ կտա շնորհի կյանքին, բայց ես հարկավ հույս ունեմ ձեռք բերել իմ քերովբեին, այսինքն՝ մի փոքրիկ հոգու, որը նրա պատճենը կլինի, քանի որ, ավա դ, ոչ մի քերովբե չի ցանկանա տարագրվել՝ նույնիսկ մոր քաղցր գուրգուրանքներ ստանալու համար...

Ես նկատում եմ, որ իմ նամակում երբեք տեղ չեմ ունենա ասելու այն ամենը, ինչ կցանկանայի: Ես ուզում էի, իմ թանկագին՝ հարազատներ, մանրամասնորեն խոսել ձեզ հետ այս առավոտ իմ ստացած Հաղորդության մասին, որը դուք այնքա՛ն հուզիչ կամ, ավելի շուտ, այնքա՛ն հաղթական դարձրիք ձեր ծաղկեփնջերով: Ես թողնում եմ, որ իմ թանկագին քույրիկ

* Հմմտ.՝ Մատթոսներ 112.9

Մարին* ձեզ պատմի մանրամասները, և պարզապես ուզում եմ ձեզ ասել, որ մինչ Հաղորդությունը նա մի փոքրիկ երկտող երգեց, որը ես գրել էի այս առավոտվա համար: Երբ Հիսուս իմ սրտում էր, նա դարձյալ երգեց «Ապրել սիրով»-ի այս հատվածը՝ «Մեռնելը սիրուց նահատակություն է շատ քաղցր»: Չեմ կարող նկարագրել, թե որքան բարձր ու գեղեցիկ էր իր ձայնը. նա ինձ հաճելին անելու համար խոստացել էր լաց չլինել, և կատարվածը միանգամայն գերազանցեց իմ սպասելիքները: Բարի Հիսուս պետք է որ կատարելապես լսած և հասկացած լինեի այն, ինչ սպասում էի Իրենից, և դա հենց այն էր, ինչ ես ուզում էի...

Քույրերս, գիտեմ, ձեզ պատմել են իմ ուրախության մասին. ճիշտ է, որ ես նման եմ սերինոսի, բացառությամբ՝ երբ ջերմություն ունեմ. բարեբախտաբար, այն սովորաբար ինձ հյուր է գալիս միայն երեկոյան՝ այն ժամին, երբ սերինոսները քնում են՝ գլուխները թևերի տակ թաքցրած: Ես այդքան ուրախ չեմ լինի, որքան ե՛մ, եթե բարի Աստված ինձ ցույց չտար, որ երկրի վրա միակ ուրախությունը Իր կամքը կատարելն է: Մի օր մտածում եմ, թե Երկնքի դարպասների մոտ եմ, պարոն դը Կոռնիերի վիատված տեսքի պատճառով, իսկ հաջորդ օրը նա հեռանում է ամբողջովին ուրախ ասելով. «Դուք ահա ապաքինման ճանապարհին

* Մարի Գերենը

եր»... Այն, ինչ ես (կաթ ուտող փոքրիկ բալիկս) հասկանում եմ, այն է, որ ես չեմ ապաքինվի, բայց դեռ երկար կարող եմ քարշ գալ:

Բարով մնաք, իմ թանկագի՛ն հարազատներ, ես ձեզ միայն Երկնքում կպատմեմ իմ սերը. քանի դեռ քարշ կգամ, իմ մատիտը չի կարողանա ձեզ այն փոխանցել:

Ձեր փոքրիկ դուստրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան
անարժան կարմելական միանձնուհի

Լեոնիին
17 հուլիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուս†

Իմ թանկագին Լեոնի՛,
Ես շատ երջանիկ եմ, որ կարողանում եմ նորից զրուցել քեզ հետ: Մի քանի օր առաջ ես այլևս չէի մտածում, թե կունենամ այս մխիթարությունը երկրի վրա, բայց բարի Աստված կարծես կամենում է մի փոքր երկարացնել իմ տարազրությունը: Ես դրանից չեմ վրշտանում, քանի որ բնավ չէի ցանկանա իմ կամքով մեկ րոպե շուտ մտնել Երկինք: Երկրի վրա միակ երջան-

կուրթունը միշտ ձգտելն է սքանչելի համարել այն բա-
ժինը, որ Հիսուս տալիս է մեզ. քոնը շատ գեղեցիկ է,
թանկագի՛նք ույրիկ. եթե ուզում ես Սուրբ լինել, քեզ
համար դա հեշտ կլինի, քանի որ քո սրտի խորքում
աշխարհը ոչինչ է քեզ համար: Ուստի դու կարող ես
մեզ պես հոգ տանել «միակ անհրաժեշտ բանի մա-
սին», այսինքն՝ միանգամայն նվիրվելով արտաքին
գործերին, քո նպատակը լինի միակը՝ հաճելին անել
Տիրոջը, ավելի մտերմորեն միավորվել Նրա հետ:

Դու ուզում ես, որ ես Երկնքում աղոթեմ քեզ հա-
մար Սուրբ Սրտին. վստահ եղիր, որ ես չեմ մոռանա
փոխանցել Նրան քո խնդրանքները և խնդրել այն ա-
մենը, ինչ քեզ անհրաժեշտ կլինի՝ մեծ Սուրբ դառնա-
լու համար:

Բարով մնաս, իմ թանկագի՛նք ույրիկ, ես կուզեի,
որ իմ Երկինք մտնելու մասին միտքը քեզ ցնծությամբ
լցնի, քանի որ ես է՛լ առավել կկարողանամ սիրել քեզ:

Քո փոքրիկ քույրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան

Ես քեզ ավելի երկար մեկ ուրիշ անգամ կգրեմ, հի-
մա չեմ կարող, բալիկը պետք է քնի:

Հայր Բեկերին
18 հուլիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ խեղճ ու թանկագին փոքրիկ եղբայր,

Ձեր ցավը խորապես հուզում է ինձ, բայց տեսեք, թե որքան բարի է Հիսուս. Նա թույլ է տալիս, որ ես դեռ կարողանամ գրել Ձեզ՝ փորձելով մխիթարել, և, անկասկած, սա վերջին անգամը չէ: Այս քաղցր Փրկիչը լսում է Ձեր բողոքներն ու աղոթքները, և դրա համար է, որ Նա ինձ դեռ թողնում է երկրի վրա: Մի կարծեք, թե ես տխրում եմ դրանից, օ ո՛հ, իմ թանկագին փոքրիկ եղբայր, ընդհակառակը, քանի որ ես Տիրոջ այդ վարքի մեջ տեսնում եմ, թե որքան է Նա Ձեզ սիրում...

Ես իմ միտքը, վատահաբար, շատ վատ եմ բացատրել իմ վերջին փոքրիկ գրառման մեջ, քանի որ Դուք ինձ ասում եք, իմ թանկագին փոքրիկ եղբայր, որ «ես չիսնդրեմ Ձեզնից այդ ուրախությունը, որը զգում եմ երջանկության մոտենալու ժամանակ»: Ա՛խ, եթե մի պահ կարողանայիք կարդալ իմ հոգին, որքա՛ն կզարմանայիք: Երկնային երջանկության մասին միտքը ոչ միայն ինձ որևէ ուրախություն չի պարզևում, այլև երբեմն ես ինքս ինձ հարց եմ տալիս, թե ինչպես կկարո-

դանամ երջանիկ լինել առանց տառապելու: Հիսուս, անկասկած, կփոխի իմ բնությունը, այլապես ես կափսոսայի տառապանքների և արցունքների հովտի համար: Ես երբեք բարի Աստծուն չեմ խնդրել, որ երիտասարդ մահանամ, դա ինձ վախկոտություն կթվար, բայց Նա, իմ մանկությունից ի վեր, կամեցել է ինձ նրվիրական համոզում տալ, որ իմ ընթացքն այստեղ կարճ է լինելու: Ուստի՝ այդ միայն Տիրոջ կամքը կատարելու միտքն է, որ իմ ողջ ուրախությունն է:

Ախ իմ փոքրիկ եղբայր, որքա՛ն կուզեի կարողանալ Ձեր սրտում մխիթարության բալասան հեղել: Ես կարող եմ միայն Տիրոջ խոսքերը փոխառել Վերջին ընթրիքին. Նա չի կարող դրանից վիրավորվել, քանի որ ես Իր փոքրիկ հարսնացուն եմ, և, հետևաբար, Իր բարիքները իմն են: Ուստի՝ ասում եմ Ձեզ, ինչպես Նա՝ Իր մտերիմներին. «Ես գնում եմ իմ Հոր մոտ, բայց որովհետև Ձեզ այս բաներն ասացի, տրտմությունը լցրեց Ձեր սիրտը: Բայց ճշմարիտ եմ ասում Ձեզ. լավ է Ձեզ համար, որ ես գնամ: Դուք այժմ տրտմություն ունեք, բայց ես դարձյալ Ձեզ պիտի տեսնեմ, ու Ձեր սիրտը ուրախ պիտի լինի. և այդ ուրախությունը ոչ ոք Ձեզնից չպիտի խլի»^{*}:

Այո՛, ես համոզված եմ՝ կյանք մտնելուցս հետո իմ թանկագին փոքրիկ եղբոր տխրությունը կվերածվի

^{*} Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 16.5–7, 16.22

խաղաղ ուրախության, որը ոչ մի արարած չի կարողանա խլել նրանից: Ես զգում եմ՝ մենք պետք է Երկինք գնանք նույն ճանապարհով՝ տառապանքի ճանապարհով՝ միավորված սիրո հետ: Երբ ես նավահանգստում լինեմ, կսովորեցնեմ Ձեզ, իմ հոգու թանկագի՛ն եղբայր, թե ինչպես պետք է նավարկեք աշխարհի փոթորկահույզ ծովի վրա վստահությամբ ու սիրով մի մանկան, ով գիտի, որ իր Հայրը սիրում է իրեն և չի կարող իրեն մենակ թողնել վտանգի ժամին: Ա՛խ, որքա՛ն կուզեի Ձեզ հասկանալ տալ Տիրոջ Սրտի քնքշությունը, թե ինչ է նա սպասում Ձեզնից: Ամսի 14-ի Ձեր նամակում Դուք ստիպեցիք իմ սրտին քաղցրաբար խայտալ, ես ավելի քան երբևէ հասկացա, թե ինչ աստիճանի է Ձեր հոգին իմ հոգու քույրը, քանի որ այն կոչված է առ Աստված բարձրանալու սիրո վերելակով և ոչ՝ մագլցելու վախի խորդուրդոդ աստիճաններով... Ես բոլորովին չեմ զարմանում, որ Տիրոջ հետ մտերմության փորձառությունը Ձեզ մի փոքր դժվար է թվում իրագործել. դրան հնարավոր չէ հասնել մեկ օրում, բայց վստահ եմ՝ ես Ձեզ շատ ավելի կօզնեմ քայլել այդ սքանչելի ճանապարհով, երբ ազատված լինեմ իմ մահկանացու պատյանից, և շուտով Սուրբ Օգոստինոսի պես Դուք կասեք. «Մերն այն ծանրությունն է, որ ձգում է ինձ»:

Ես կուզեի փորձել շատ պարզ համեմատությամբ Ձեզ հասկանալ տալ, թե որքան է Հիսուս սիրում նույ-

նիսկ այն անկատար հոգիներին, որոնք իրենց Նրան են վստահում: Ենթադրենք՝ մի հայր երկու չարաճճի ու անհնազանդ երեխաներ ունի, և երբ նա գալիս է նրանց պատժելու, տեսնում է, որ նրանցից մեկը դողում է և սարսափահար հեռանում իրենից՝ այնուամենայնիվ սրտի խորքում զգալով, որ ինքն արժանի է պատժվելու. իսկ իր եղբայրը, ընդհակառակը, նետվում է հոր գիրկը՝ ասելով, որ զղջում է նրան ցավ պատճառելու համար, որ սիրում է նրան, և դա ապացուցելու համար այսուհետ խելոք կլինի, հետո այս երեխան խնդրում է իր հորը իրեն համբույրով պատժել, և ես չեմ հավատում, թե երջանիկ հոր սիրտը կկարողանա դիմադրել իր զավակի որդիական վստահությանը, որի անկեղծությունն ու սերը նա ճանաչում է: Նա, մինչդեռ, գիտի, որ իր որդին մեկ անգամ չէ, որ նորից կընկնի նույն սխալների մեջ, բայց նա պատրաստ է միշտ ներել նրան, եթե իր որդին միշտ շահի իրեն իր սրտի միջոցով... Ես Ձեզ ոչինչ չեմ ասում առաջին երեխայի մասին, իմ թանկագին՝ փոքրիկ եղբայր, Դուք պետք է հասկանաք, թե արդյոք հայրը կարող է իրեն նույնքան սիրել և նույն ներողամտությամբ վերաբերվել, ինչպես մյուսին...

Բայց ինչո՞ւ խոսեմ Ձեզ հետ վստահության ու սիրո կյանքի մասին: Ես իմ մտքերն այնքան վատ եմ բացատրում, որ ինձ հարկավոր է սպասել Երկնքին, որպեսզի խոսեմ Ձեզ հետ այդ երջանիկ կյանքի մասին:

Այն, ինչ ես ուզում էի անել այսօր, Ձեզ մխիթարելն էր: Ա՛խ, ի՛նչ երջանիկ կլինեի, եթե Դուք ընդունեիք իմ մահն այնպես, ինչպես այն Մայր Ազնեսն է ընդունում: Դուք, անկասկած, չգիտեք, որ նա կրկնակի է իմ քույրը, և որ նա է իմ մանկության տարիներին ինձ որպես մայր ծառայել: Մեր բարի Մայրիկը շատ էր վախենում, որ իր զգայուն բնությունն ու իմ հանդեպ ունեցած մեծ սերը իր համար շատ դառը կդարձնեն իմ հեռանալը, բայց տեղի ունեցավ հակառակը. նա խոսում է իմ մահվան մասին, ինչպես մի տոնի, և սա մեծ մխիթարություն է ինձ համար: Խնդրում եմ Ձեզ, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, փորձեք նրա պես Ձեզ համոզել, որ կորցնելու փոխարեն՝ Դուք կգտնեք ինձ, և որ ես Ձեզ այլևս չեմ լքի: Խնդրեք նույն շնորհը այն Մայրիկի համար, ում Դուք սիրում եք, և որին ես նույնիսկ Ձեզնից ավելի շատ եմ սիրում, քանի որ նա իմ տեսանելի Հիսուսն է: Ես Ձեզ ուրախությամբ կտայի այն, ինչ խնդրում եք, եթե աղքատության ուխտ արած չլինեի, բայց դրա պատճառով ես նույնիսկ չեմ կարող մի նկար ունենալ. միայն մեր Մայրիկը կարող է Ձեզ գոհացնել, և ես գիտեմ, որ նա կկատարի Ձեր ցանկությունը: Եվ հենց իմ մոտալուտ մահվան կապակցությամբ էլ մի քույր լուսանկարել է ինձ մեր Մայրիկի տոնի համար: Նորընծայուհիները բացականչեցին, երբ տեսան, որ ես մաքուր օդի եմ դուրս եկել. թվում է՝ ես սովորաբար ավելի ժպտուն եմ, բայց հավատացեք,

իմ փոքրիկ եղբայր, որ եթե իմ լուսանկարը Ձեզ չը-
 ժպտա, ապա հոգիս չի դադարի ժպտալ Ձեզ, երբ նա
 Ձեզ մոտ լինի: Բարով մնաք, իմ թանկագի՛ն և շա՛տ
 սիրելի եղբայր, հավատացեք, որ ես հավիտյան Ձեր
 իսկական փոքրիկ քույրը կլինեմ:

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան
 անարժան կարմելական միանձնուհի

Պարոն և տիկին Գերեններին
 24–25 հուլիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Փոքրիկ Թերեզը շատ շնորհակալություն է հայտ-
 նում իր թանկագին քեռակնոջը իրեն ուղարկած գեղե-
 ցիկ նամակի համար, նա նաև շնորհակալություն է
 հայտնում իր թանկագին քեռիին իրեն գրելու ցան-
 կության համար և իր փոքրիկ քույր Լեոնիին, ով հի-
 ացնում է նրան իր հանձնվածությամբ ու իր իսկական
 սիրով:

Փոքրիկ Թերեզը նվերներ է ուղարկում իր բոլոր
 հարազատներին (ավա՛ղ, դրանք ծաղիկներ են՝ նույն-
 քան վաղանցուկ, որքան ինքը...)

(Շատ լուրջ բացատրություններ՝ ծաղիկների բա-
 ժանման համար):

Մի միտք կա քեռիիս համար, և մի միտք՝ քեռակնոջրս համար (չհաշված բոլոր նրանք, որ ծաղկում են իրենց համար իմ սրտի փոքրիկ պարտեզում):

Վարդի երկու կոկոնները Ժաննայի և Ֆրանսիսի համար են, իսկ այն, որ առանձին է, Լեոնիի համար է:

Փոքրիկ Թերեզն իր ծաղիկներով կուգեր Սուրբ Հոգու բոլոր պտուղներն ուղարկել իր թանկագին հարազատներին, հատկապես՝ ուրախության...

Հայր Բեյիերին
26 հուլիսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.
Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր,

....

.... Ա՛խ, Ձեր հոգին չափազանց մեծ է, որպեսզի կապվի այս աշխարհի որևէ միսիթարության: Երկընթում է, որ Դուք պետք է նախապես ապրեք, քանի որ ասված է. «Ուր որ ձեր գանձն է, այնտեղ և ձեր սրտերը կլինեն»*: Մի՞թե Հիսուս չէ Ձեր միակ Գանձը: Քանի որ Նա Երկնքում է, ապա այնտեղ պետք է բնակվի Ձեր սիրտը, և ես Ձեզ շատ պարզ եմ ասում, իմ թանկագի՛ն

* Ավետարան ըստ Ղուկասի 12.34

փոքրիկ եղբայր, ինձ թվում է, որ Ձեզ ավելի հեշտ կլինի ապրել Տիրոջ հետ, երբ ես Իր մոտ լինեմ հավիտյան:

....

Ես լիովին համաձայն եմ Ձեզ հետ. «Աստվածային սիրտն ավելի շատ է տխրում Իր բարեկամների բազում փոքր աննրբանկատություններից, քան անգամայն ծանր մեղքերից, որ գործում են աշխարհի մարդիկ», բայց, թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, ինձ թվում է, որ միայն այն դեպքում է, երբ յուրայինները, չնկատելով իրենց շարունակական աննրբանկատությունները, դրանք սովորություն են դարձնում և Նրանից ներողություն չեն խնդրում, որ Հիսուս կարող է ասել այս հուզիչ խոսքերը, որոնք Եկեղեցու կողմից մեր բերանն են դրվում Ավագ շաբաթվա ընթացքում. «Այս վերքերը, որ տեսնում եք Իմ ձեռքերի մեջ, Ես ստացել եմ նրանց տանը, ովքեր սիրում էին ինձ...»: Նրանց համար, ովքեր սիրում են Իրեն և ամեն աննրբանկատությունից հետո գալիս են Իրենից ներողություն խնդրելու՝ նետվելով Իր գիրկը, Հիսուս ուրախությունից ցնցվում է, Նա ասում է Իր Հրեշտակներին այն, ինչ անառակ որդու հայրն էր ասում իր ծառաներին. «Հագցրե՛ք նրան իր նախկին պատմուճանը, մատանին նրա մատը դրեք, և ուրախ լինենք»*: Ա՛խ, եղբա՛յր

* Հմմտ.՝ Ավետարան ըստ Ղուկասի 15.22–23

իմ, որքա՛ն քիչ են ճանաչված Տիրոջ բարությունն ու ողորմած սերը... Ճիշտ է, այս գանձերը վայելելու համար պետք է խոնարհվել ու ճանաչել սեփական ոչընչությունը, և սա այն է, ինչ շատ հոգիներ չեն ուզում անել, բայց, իմ փոքրի՛կ եղբայր, Դուք, այսպես չէ, որ վարվում եք, ուստի՝ պարզ ու սիրող վստահության ճանապարհը միանգամայն Ձեզ համար է։

Ես կցանկանայի, որ Դուք Աստծու հետ պարզ լինեիք, բայց նաև... ինձ հետ. Դուք զարմացա՞ծ եք իմ արտահայտությունից։ Դա այն պատճառով է, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, որ Դուք ինձնից ներողություն եք խնդրում «Ձեր աննրբանկատության համար», ինչն այն է, որ Դուք ցանկանում եք իմանալ, թե արդյոք Ձեր քրոջ անունն աշխարհում Ժեննիս է եղել։ Ես այդ խնդրանքը լիովին բնական եմ համարում և դա ապացուցելու համար Ձեզ մանրամասներ կներկայացնեմ իմ ընտանիքի մասին, քանի որ Դուք այնքան էլ լավ չեք տեղեկացվել։

Բարի Աստված ինձ այնպիսի հայր և մայր է տվել, որոնք ավելի շատ Երկնքին էին արժանի, քան երկրին, նրանք խնդրեցին Տիրոջը, որ Նա իրենց շատ երեխաներ տա և նրանց Իր համար վերցնի։ Այս ցանկությունը կատարվեց. չորս փոքրիկ հրեշտակներ թռչեցին Երկինք, իսկ մրցասպարեզում մնացած հինգ երեխաները ընտրեցին Տիրոջը որպես Փեսա։ Հերոսական քաջությամբ էր, որ իմ հայրը՝ որպես մի նոր

Աբրահամ, երեք անգամ բարձրացավ Կարմելի լեռը՝ Աստծուն զոհաբերելու այն, ինչ ամենաթանկն էր իր համար: Սկզբում դա իր երկու ավագներն էին, հետո իր դուստրերից երրորդը իր խոստովանահոր խորհրդով և մեր անգուգական հոր առաջնորդությամբ փորձ կատարեց մտնել Այցելության վանք (բարի Աստված բավարարվեց ընդունելությամբ. ավելի ուշ նա վերադարձավ աշխարհ, որտեղ նա ապրում է, ինչպես վանքում): Աստծու ընտրյալի համար միայն երկու զավակ մնացին, մեկը՝ 18 տարեկան, մյուսը՝ 14, այս մեկը՝ «փոքրիկ Թերեզը», խնդրեց նրանից թռչել-գնալ Կարմել, ինչի թույլտվությունը նա առանց դժվարության ստացավ իր բարի հորից, ով իր խոնարհումը հասցրեց այն աստիճանի, որ նրան սկզբում տարավ Բայո, ապա՝ Հոռոմ, որպեսզի վերացնի այն խոչընդոտները, որոնք հետաձգում էին զոհաբերությունը նրա, ում նա իր թագուհին էր անվանում: Երբ նա նրան նավահանգիստ տարավ, ասաց իրեն մնացած միակ զավակին. «Եթե ուզում ես հետևել քույրերիդ օրինակին, ես համաձայն եմ, ինձ համար մի՛ անհանգստացիր»: Այն հրեշտակը, որ պետք է նեցուկ լիներ այդպիսի Սրբին իր ծերության ժամանակ, պատասխանեց նրան, որ դեպի Երկինք նրա հեռանալուց հետո ինքը նույնպես դեպի վանք կթռչի, ինչը ուրախությամբ լրցրեց նրան, ով միմիայն Աստծու համար էր ապրում: Բայց այդպիսի գեղեցիկ կյանքը պետք է պսակվեր դը-

րան արժանի մի փորձությամբ: Իմ հեռանալուց կարճ ժամանակ անց հայրը, որին մենք այդքան արդարացիորեն սիրում էինք, կաթված ստացավ, որը հարվածեց ոտքերին, և որը կրկնվեց մի քանի անգամ, բայց այն չէր կարող այդտեղ մնալ. փորձությունը չափազանց մեղմ կլիներ. քանի որ հերոսական նահապետը իրեն որպես զոհ էր մատուցել Աստծուն, ուստի կաթվածն էլ, փոխելով իր ընթացքը, ամրացավ պատկառելի գլխում այն զոհի, որին Տերն ընդունել էր... Ինձ տեղը չի բավականացնում, որպեսզի Ձեզ հուզիչ մանրամասներ ներկայացնեմ, պարզապես ուզում եմ ասել, որ մենք պետք է ցմրուր խմեինք բաժակը և երեք տարի բաժանվեինք մեր պատկառելի հորից՝ վստահելով նրան հավատավոր, բայց օտար ձեռքերի: Նա ընդունեց այդ փորձությունը, որի ողջ նվաստացումը հասկանում էր, և հերոսությունը հասցրեց այն աստիճանի, որ այլևս չէր կամենում՝ իր համար ապաքինում խնդրեին:

Բարով մնաս, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր, ես հույս ունեմ Ձեզ դարձյալ գրել, եթե ձեռքիս դողը չավելանա, քանի որ ստիպված եղա մի քանի փորձից գրել նամակս:

Ձեր փոքրիկ քույրը, ոչ՝ «Ժեննիկը», այլ՝
«Թերեզը»՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի

Քույր Ժեննիկին

3 օգոստոսի, 1897 թ.

Ով Աստված իմ, ի՛նչ քաղցր ես Դու Քո ողորմած Սիրո փոքրիկ զոհի հանդեպ: Հիմա, երբ Դու իմ հոգու փորձություններին ավելացնում ես նաև արտաքին տառապանքը, ես չեմ կարող ասել. «Մահվան տառապանքը շրջապատեց ինձ»*, այլ բացականչում եմ իմ երախտագիտությանբ. «Ես իջա մահվան ստվերների հովիտը, սակայն չեմ վախենում որևէ չարից, քանզի Դու, Տե՛ր, ինձ հետ ես...»†:

(Իմ շատ սիրելի քույրիկ Ժեննիկին)

Հայր Բեկերին

10 օգոստոսի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուս†

Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր,

Ես հիմա լիովին պատրաստ եմ մեկնել, ես ստացել եմ Երկինք գնալու իմ անձնագիրը, և իմ թանկագին

* Մաղմունք 17.5

† Հմմտ.՝ Մաղմունք 22.5

հայրիկն էր, որ ձեռք բերեց ինձ համար այս շնորհը. ամսի 29-ին նա ինձ տվեց երաշխիքը, որ ես շուտով կգնամ՝ նորից միանալու իրեն, հաջորդ օրը բժիշկը, ապշած այն առաջընթացից, որ հիվանդությունը գր-րանցել էր երկու օրվա ընթացքում, մեր բարի Մայրի-կին ասաց, որ ժամանակն է իրականացնելու իմ երա-զանքները՝ տալով ինձ Վերջին օծումը: Այսպիսով, ամսի 30-ին ես ունեցա այդ երջանկությունը, ու նաև՝ այն, որ ինձ համար մասնատուփը լքելիս տեսա նըշ-խարված Տիրոջը, Ում ընդունեցի որպես իմ երկար ճամփորդության Վերջին Հաղորդություն... Երկնային այս Հացը գորացրեց ինձ. տեսե՛ք, իմ ուխտագնա-ցությունը կարծես չի կարողանում ավարտվել: Դրա-նից բնավ չբողոքելով՝ ես ուրախանում եմ, որ բարի Աստված ինձ թույլ է տալիս դարձյալ տառապել Իր սիրո համար. ա՛խ, ի՛նչ քաղցր է հանձնվել Իր գիրկը՝ առանց վախերի ու ձգտումների:

.... Ես հավատում եմ, որ Երանելիները մեծ կարեկ-ցանք ունեն մեր թշվառությունների հանդեպ, նրանք հիշում են, որ մեզ պես փխրուն ու մահկանացու լինե-լով՝ իրենք նույն սխալներն են գործել, նույն պայքար-ներն են տարել, և իրենց եղբայրական քնքշությունը է՛լ առավել մեծ է դառնում, քան այն երկրի վրա էր, և այդ պատճառով է, որ նրանք չեն դադարում պահպա-նել մեզ ու աղոթել մեզ համար:

....

Բարով մնաք, իմ թանկագի՛ն փոքրիկ եղբայր

Ձեր անարժան փոքրիկ քույրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Քույր Մարիին (Սուրբ Երրորդության)

12 օգոստոսի, 1897 թ.

Իմ թանկագին քույրիկին. հիշողություն՝ իր 23-
ամյակի կապակցությամբ - 12 օգոստոսի, 1897 թ.

Թող Ձեր կյանքն ամբողջությամբ խոնարհություն և
սեր լինի, որպեսզի շուտով Դուք գաք այնտեղ, ուր ես
եմ գնում՝ Տիրոջ գիրկը...

Ձեր փոքրիկ քույրը՝
Թերեզը՝ Հիսուս Մանկան և Սուրբ Երեսի

Հայր Բեյիերին

25 օգոստոսի, 1897 թ.

Դիմերեսին

Ես չեմ կարող վախենալ մի Աստծուց, Ով Իրեն
այդքան փոքր է դարձրել ինձ համար... ես սիրում եմ
Իրեն... որովհետև Նա միայն սեր է ու ողորմություն...

Դարձերեսին

Վերջին հիշատակ՝ Ձեր մի քույր հոգուց

Թերեզ՝ Հիսուս Մանկան

ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ ԱՅԼՈՑ ՆԱՄԱԿՆԵՐԻՑ

Մարի Գերենը՝ հորը՝
Իսիդոր Գերենին
8 հուլիսի, 1897 թ.

.... Իր պարզությամբ նա նման է փոքրիկ երեխաներին: Որոշ ժամանակ առաջ մեր Մայրիկը պարոն դը Կոռնիերին էր տվել նրա «Ապրել սիրով» բանաստեղծությունը. նա այդ ժամանակ դեռ հիվանդ չէր, պարզապես հազում էր, բայց երբ նա կարդաց այն, մեր Մայրիկին ասաց. «Ես նրան երբեք չեմ բուժի. սա մի հոգի է, որ ստեղծված չէ երկրի համար»:

Մարի Գերենը՝ հորը՝
Իսիդոր Գերենին
9 հուլիսի, 1897 թ.

Եթե տեսնեիր մեր թանկագին փոքրիկ հիվանդին, չէիր կարողանա զսպել քեզ, որ չծիծաղես. նա միշտ պետք է մի զավեշտալի բան ասի: Ինչ նա հավատում է, որ մահանալու է, երեխայի պես ուրախ է: Պահեր են լինում, երբ ամեն ինչ կտաս՝ նրա կողքին լինելու համար:

Մարի Գերենը՝ մորը՝

Սելին Գերենին

10 հուլիսի, 1897 թ.

Նա այնքան թույլ է, որ անգամ այլևս չի կարողանում ինքնուրույն ձեռքերը լվանալ. դա իսկական աշխատանք է իր համար, որը ստիպում է իրեն տառապել ամբողջ մարմնով: Այս գիշեր՝ նախքան փսխելը, նա այնպես էր քրտնել, որ բարձերն ամբողջովին թրջվել էին, և մենք ստիպված եղանք փոխել դրանք: Բայց հոգևոր առումով միշտ նույնն է, նույն ուրախությունը՝ ծիծաղեցնելով բոլորին, ովքեր մոտենում են իրեն, և երջանկությամբ խոսելով Գողի (բարի Աստծու) մասին, Ով պետք է շուտով գա: Ա՛խ, մեր քույրիկին խղճալ չի լինի. նա այնքա՛ն երջանիկ կլի՛նի, նա այնքա՛ն լավ է պատրաստված և այնքա՛ն մեծ պաշտպանություն կլինի մեզ համար Երկնքում, ինչպես ասում է մեզ. «Ես դեռ ավելի շատ կլինեմ ձեզ հետ, քան առաջ, ես ձեզ չեմ լքի, ես է, որ պահապան կլինեմ իմ քեռիին, իմ քեռակնոջը, իմ փոքրիկ Լեոնիին, մի խոսքով՝ բոլորին: Երբ իրենք պատրաստ կլինեն Երկինք մտնել, ես շատ արագ նրանց ընդառաջ կգնամ: Եվ հետո, առաջին բանը, որ մտնելով Երկինք՝ կանեմ իմ փոքրիկ Ժաննայի համար, կլինի փոքրիկ Հրեշտակների հանրախանութ գնալը, հետո կընտրեմ ամենաանուշիկին ու կասեմ նրան. «Դու

պետք է շտապ գնաս տիկին Լա Նելի մոտ, որպեսզի դառնաս նրա ուրախությունն ու երջանկությունը»»:

Մեր Հայրը երեկ նրան ասում էր. «Դուք... շուտով Երկինք եք գնում... բայց Ձեր թագը պատրաստ չէ, Դուք միայն սկսում եք այն պատրաստել...»: Այդ ժամանակ նա այնքա՛ն հրեշտակային ձևով պատասխանեց նրան. «Օ՛, Հա՛յր իմ, դա միանգամայն ճիշտ է, ես իմ թագը չեմ պատրաստել, բայց այն բարի Աստված է պատրաստել»: Ա՛խ, այո՛, նրա թագը պատրաստ է, հիմա մեր հերթն է այն նույնքան գեղեցիկ դարձնելու, որքան իրենը, և երբ նման գեղեցիկ հոգի ես ճանաչում, շատ պատասխանատու կլինես, եթե չքայլես նրա հետքերով:

Մելին Գերենը՝ դստերը՝

Մարի Գերենին

11 հուլիսի, 1897 թ.

Խե՛ղճ փոքրիկ թագուհի, որքա՛ն ենք մենք բոլորս մտքով ու սրտով նրա հետ: Ինչպե՛ս է նա ուրախությամբ նայում մահվանը: Քո հայրիկը չկարողացավ զսպել իր արցունքները, երբ կարդում էր այն հատվածը, ուր նա խոսում է իր Երկինք գնալու մասին: Դա այնքա՛ն սիրուն է: Ինձ թվում է՝ բարի Աստված պետք է երջանկությամբ նայի Իր Որդու պատկերին այս հարսի սրտում, ում Նա ընտրել է Իր համար: Այնքա՛ն

մաքուր է մեր փոքրիկ Թերեզը, այնքա՛ն սուրբ: Ինձ համար նա Կարմել մտավ իր մկրտության անմեղության և ի՛նչ աստիճաններ պետք է անցած լինի այսքան քիչ տարիների ընթացքում: Իմ թանկագի՛ն փոքրիկ Մարի, ես ինձ հաճախ եմ բռնացնում բարի Աստծուն շնորհակալություն հայտնելիս, որ դու կարողացել ես մոտիկից տեսնել այս թանկագին փոքրիկ հոգին, որ դու կիսել ես նրա կյանքը, շատ կարճ ժամանակ, ավա՛ղ... Բայց Աստված լավ գիտի, թե ինչ է անում: Դա չի խանգարում մեր աղոթքներին, մեր աղոթական միաբանությանը ձեզ հետ. մենք փորձում ենք մեր մեջ պահել այս թանկագին Գանձը: Երբեմն հույսը վերածնվում է մեր ներսում: Ինչո՞ւ Աստված չըպետք է թողնի այս թանկագին փոքրիկին երկրի վրա: Դա գուցե չի լինի նրա ամենամեծ երջանկությունը, բայց, ի վերջո, Աստծուն հարկավ սուրբ հոգիներ են պետք այս աշխարհում:

....

Լեոնին քեզ մի փոքր բան է գրում, որը ես կկցեմ իմ նամակին: Նա երջանիկ է նրանից, ինչ դու ասում ես իր համար, թանկագի՛նս, նրան հաճախակի՛ բարի խոսքեր ասա, դա իրեն շատ է պետք: Նա տխուր է, բայց շատ անձնուրաց ու քաջ:

Քույր Մարին՝

Ժաննային

11 հուլիսի, 1897 թ.

Ես քեզ որևէ մանրամասնություն չեմ գրում իր համբերության, իր ուրախության, իր սրբության մասին: Ես հրաժարվում եմ, որովհետև դա հնարավոր չէ փոխանցել, դա մի սքանչելի անձնվիրություն է, մանկան վստահություն, ով իրեն սիրված է զգում լավագույն Հոր կողմից, վստահություն՝ առանց սահմանների:

Մելին Գերենը՝ դստերը՝

Մարի Գերենին

12 հուլիսի, 1897 թ.

Մենք հիացած ենք այն ամենով, ինչ մեզ ասում են իր մասին: Բայց դա բավական չէ, այդպես չէ՞, թանկագին՝ ս. պետք է ընդօրինակել նրան: Եվ ինչպես հասնել կապվածության այդպիսի բացակայության, այդպիսի երջանկության՝ մահանալու մեջ... Մինչ այժմ ես սա միայն Սրբերի վարքում էի կարդացել. այսօր մենք դրա օրինակը մեր առջև ունենք: Բարի՛ փոքրիկ Թերեզ. ի՛նչ գեղեցիկ կլինի նրա հոգին, երբ բարի Աստծու առաջ գա: Ամենամեծ ցավը կլինի նրանց համար, ում նա կլքի...

Մարի Գերենը՝ հորը՝
Իսիդոր Գերենին
12 հուլիսի, 1897 թ.

Փոքրիկ թագուհին հաճախ ասում է. «Ասացե՛ք իմ թանկագին քեռուն, իմ քեռակնոջը, Լեոնիին, մի խոսքով՝ բոլորին, որ երբ Երկնքում լինեմ, ինձ ամենաշատ երջանկությունը կպարգևի այն, որ կարողանամ այդժամ արտահայտել նրանց հանդեպ իմ ողջ սերը. ես դա չեմ կարող անել երկրի վրա, իմ սերը չափազանց ուժգին է, բայց Երկնքում, երբ այնտեղ լինեմ, ես կկարողանամ հասկանալ տալ նրանց... ահա՛ թե ինչն է ուրախացնում ինձ...»: Եվ այս առավոտ, երբ իրեն հարցնում էի, թե ինչ կանի, ինչ կասի, երբ առաջին անգամ տեսնի բարի Աստծուն, նա պատասխանեց ինձ. «Մի խոսեք ինձ հետ դրա մասին, դա ինձ այնքան է ուրախացնում, որ ես չեմ կարող մտածել այդ մասին: Ինչ կանեմ... ես ուրախությունից լաց կլինեմ...»: Ա՛խ, ի՛նչ գեղեցիկ փոքրիկ հոգի է, և, իրոք, ինչպե՛ս ես պետք է շնորհակալություն հայտնեմ բարի Աստծուն՝ նրան ճանաչելու համար. Նա այլևս չի կարողանում տալ մեզ իր խորհուրդները, բայց այն, ինչ մեզ մնում է և միշտ կմնա մեզ հետ, իր օրինակն է:

Կա մի բան, թանկագի՛ն հայրիկ, որն ինձ շատ է ուրախացնում, դա այն է, ինչ նա ասաց ինձ իմ քոդ ըստանալուց մի քանի օր առաջ, և ինչը ես համարում եմ

իր կտակը ինձ համար... դա վերջին անգամն էր, որ ես տեսա նրան և կարողացա խոսել իր հետ իմ հոգու մասին, այդ ժամանակ նրա մահվան մասին որևէ խոսք չկար, իր հիվանդության վիճակը դեռ հայտնի չէր. նա հանկարծ ասաց ինձ՝ նայելով ինձ այնպիսի խորը հայացքով, որը երբեք չեմ մոռանա. «Ախ իմ փոքրիկ քույրիկ, խոստացե՛ք ինձ, որ Սուրբ կդառնաք, մեծ Սուրբ», և քանի որ ես զարմացած իրեն էի նայում՝ «Այո՛, – շարունակեց նա, – եթե ես Ձեզ ասում եմ սա, ապա դա նրանից է, որ Ձեր մեջ տեսնում եմ այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է դրա համար, և եթե Դուք այդպիսին չդառնաք, հավատացե՛ք ինձ, շատ անհավատարիմ կլինեք շնորհի նկատմամբ. ա՛խ, աղաչում եմ Ձեզ, Սո՛ւրբ դարձեք, բարի Աստված դա խնդրում է Ձեզանից»:

.... Պետք էր լսել, թե ինչ հնչերանգով նա ինձ ասաց այս խոսքերը: Դա մի հնչերանգ էր, որ միանգամայն դրոշմում էր դրանք իմ հոգում, ուստի դուք պետք է շատ աղոթեք, որպեսզի ձեր փոքրիկ դուստրը իսկապես Սուրբ դառնա...

Քույր Մարին՝
տիկին Գերենին
12 հուլիսի, 1897 թ.

Ձեր նամակն ինձ համար սպեղանու պես էր: Մենք

Ձեր սրտում այնպիսի՝ մայրական սեր ենք զգում մեր հանդեպ... Բայց Դուք գիտեք, որ դա փոխադարձ է... Այո, մեր ցավերը Ձեր ցավերն են, և մեր ուրախությունները՝ նաև Ձեր ուրախությունները: Ահա թե ինչու Դուք Երկնքում առանձնահատուկ կերպով մասնակից կլինեք այն փառքին, որ բարի Աստված պատրաստել է Ձեր փոքրիկ Թերեզի համար: Ես էլ Ձեզ պես կարծում եմ, որ մենք իրավունք ունենք հպարտ լինելու՝ մեր ընտանիքում նման հրեշտակ ունենալու համար. դա մի արտոնյալ շնորհ է. ինձ թվում է՝ բարի Աստված ինձ ասում է. «Դու տեսնում ես, թե ինչ պետք է անել, դու տեսնում ես հետևելու ուղին, ընդօրինակիր նրան...»: Այսքան կարճ ժամանակում այսքան՝ երկար կյանքի ճանապարհ անցնել, այսքան կարճ ժամանակում այս վիճակին հասնել... Հայր Յուֆն ասաց մեր Մայրիկին. «Դուք երկրորդ Մայր Ժեննիս ունեք»: Այո, բայց այս մեկն իր ժամանակից շուտ է հասել, և Հիսուս ուզում է քաղել այն՝ նրան Իր Երկնքի երանությունը դարձնելու համար: Եթե իմանայի՞ք այն ամենը, ինչ նա ասում է մեզ, իր բոլոր փոքրիկ խորհրդածությունները. դա սքանչելի է և դրոշմված իմաստությամբ ու սրբությամբ:

....

Ինչպե՞ս է ձեզ սիրում ձեր փոքրիկ թագուհին. երեվում է, որ նա կցանկանար ամեն միջոց փորձել, որ պեսզի դուք իր պատճառով որևէ ցավ չզգայիք: Նա

քիչ առաջ ինձ ասում էր. «Ա՛խ, եթե մեր Մայրիկը թույլ տա, ես կգրեմ Լա Մյուս* և նրանց շատ ծիծաղել կտամ ինձ հետ կապված»: Նա այս պահին շատ չի տանջվում, կամ, ավելի շուտ, երբ շատ է տանջվում, այնքան եռանդ ու առաքինություն ունի, որ չի տրտնջում: Նա այնտեղ է ինչպես մի փոքրիկ գառնուկ, որը թույլ է տալիս բարի Տիրոջը թել առ թել առնել իր ողջ փոքրիկ գեղմը:

....

Ա՛խ, թանկագի՛ն փոքրիկ հրեշտակ. իր կյանքը միայն մի երկնային մեղեդի կլինի...

Մայր Ազնեսը՝
Իսիդոր Գերենին և Ժաննային
16 հուլիսի, 1897 թ.

Վերջերս մի քույր նրան ասում էր. «Բայց Դուք

* Լա Մյուսը գեղատեսիլ բնության գրկում գտնվող ամրոց էր, որն իր բարեկամներից մեկից ժառանգել էր Սելին Գերենը: Գերենների ընտանիքը 1888–1898 թթ. այնտեղ էր անցկացնում իր ամառային հանգիստը: Նրանց հաճախ միանում էին նաև Մարտենները, սակայն Թերեզն այդ ժամանակ արդեն Կարմելում էր: 1894-ի հուլիսի 29-ին այդ ամրոցի մոտակայքում գտնվող տնակում է մահանում պարոն Մարտենը: 1898-ին Գերեններն այն վաճառում են, և այժմ այնտեղ հիվանդանոց է:

մահվանից բոլորովին վախ չունեք, մինչդեռ մահը սարսափելի բան է»: «Այո, – պատասխանեց նա, – ինձ էլ է այն շատ վախեցնում, երբ տեսնում եմ, թե ինչպես են նկարներում այն պատկերում որպես մի մեծ ուրվական, բայց մահը դա չէ: Այդ միտքն անհեթեթ է, այն ճիշտ չէ, այն վանելու համար ինձ բավական է միայն հիշել իմ քրիստոնեականի պատասխանը՝ «Մահը հոգու բաժանումն է մարմնից»: Ահա՛ թե ինչ է մահը. դե ի՛նչ, ես չեմ վախենում մի բաժանումից, որն ինձ հավիտյան կվերամիավորի բարի Աստծու հետ...»:

Մարի Գերենը՝
Սելին Մոդելոնդին
20 հուլիսի, 1897 թ.

Իմ թանկագին փոքրիկ Սելի՛ն,

Ես քեզ շատ շնորհակալ եմ, և մենք բոլորս այստեղ քեզ շնորհակալություն ենք հայտնում այն կարեկցանքի համար, որ դու ցուցաբերեցիր մեր հանդեպ քո վերջին փոքրիկ նամակով: Մենք շատ զգացված էինք դրանից: Դու շատ բարի ես, որ այսկերպ, այդքան սիրով մասնակից ես դառում մեր մեծ փորձությանը: Մեր փոքրիկ հիվանդը դեռ նույն վիճակում է: Պարոն դը Կոռնիերը նրան կորսված է համարում, եթե հրաշք տեղի չունենա: Ամեն երեք օրը մեկ նա արյուն է թրքում. նա շատ է փոխվել, վստահեցնում եմ քեզ, քանի

որ նիհարությունն օր օրի աճում է: Այսպես կարող է շարունակվել դեռ մի քանի շաբաթ, գուցե՝ մի քանի ամիս, բայց պետք չէ պատրանքներ ունենալ. սա մի Հըրեշտակ է, որ Երկինք է թռչելու: Ա՛խ, իմ թանկագին՝ փոքրիկ Սելին, դու միանգամայն հասկանում ես. սա մեծ փորձություն է մեր սրտերի համար, բայց մենք համակերպվել ենք և պատրաստ ենք զոհաբերության: Պետք չէ եսասեր լինել. նա այնքա՛ն երջանիկ կլինի...

Ես շնորհակալ եմ բարի Աստծուն, որ Նա ինձ ճանաչել տվեց այս փոքրիկ սրբուհուն, որովհետև այստեղ՝ միաբանությունում, նա որպես այդպիսին է սիրված ու գնահատված: Եթե քեզ հնարավոր լիներ տեսնել նրան, դու նույնը կասեիր, ինչ մենք, և միայն մեկ ցանկություն կունենայիր՝ գնալ նրա հետքերով: Դա արտառոց սրբություն չէ, դա արտառոց ապաշխարությունների սեր չէ, ո՛չ, դա բարի Աստծու սերն է: Աշխարհի մարդիկ կարող են ընդօրինակել նրա սրբությունը, քանի որ նա սովորել է ամեն ինչ անել միայն սիրուց մղված և ընդունել ամեն պահի պատահող բոլոր փոքրիկ խոչընդոտները, բոլոր փոքրիկ զոհաբերությունները՝ որպես բարի Աստծու ձեռքից եկած: Նա ամեն բանում բարի Աստծուն էր տեսնում և իր բոլոր գործերն անում էր հնարավորինս կատարյալ: Միշտ պարտականությունը՝ ամեն ինչից վեր, իսկ հաճույքը՝ նա գիտեր ինչպես սրբացնել՝ միաժամանակ ճաշակելով այն ու մատուցելով բարի Աստծուն: Ա՛խ, ի՛նչ ար-

Ժանիքներ է նա ձեռք բերել, եթե միայն իմանայի՛ր... Ինչե՛ր մենք կհայտնաբերենք Երկնքում... Եվ եթե տեսնեի՛ր մահանալու հետ կապված նրա ուրախությունը: Մահանալ, որպեսզի գնալ ապրել քարի Աստծու կյանքով, մահանալ, որպեսզի գնալ Երկինք, սա է իր միակ երազանքը... Եվ իր դեմքը պայծառանում է, երբ իրեն ասում են, որ իր երազանքն իրականանալու է: Շատ գեղեցիկ է այսպես նայել մահվանը, և դա մըխիթարություն է նրանց համար, ովքեր մնում են: Դա քեզ թույլ չի տալիս վախենալ դրանից, դու ինքդ էլ դրան ավելի մեծ երջանկությամբ ես նայում:

Ես մտածեցի, իմ փոքրի՛կ Սելին, որ մեր փոքրիկ հիվանդին քեզ որպես օրինակ տալով՝ քեզ ավելի լավ խորհուրդ չէի կարող տալ: Ա՛խ, եթե նա քո տեղը լիներ, եթե նա քեզ պես ընտանեկան մի փոքրիկ փորձություն ունենար, ինչպե՛ս նա կկարողանար օգուտ քաղել դրանից: Նա բոլոր հանգամանքներում քարի Աստծուն կտեսներ և Նրան կմատուցեր սիրտը խոցող ամեն փոքրիկ փուլ՝ որպես կատարյալ սիրո դրսևորում: Ահա՛ թե ինչ նա կաներ և մեծ խաղաղություն կզգար: Բայց նա ինձ բազմիցս ասել է. «Դա չի նշանակում, թե չպետք է զգալ ցավ, տառապանք. ո՞ւր կմնար արժանիքը, եթե մենք դա չզգայինք: Մարդ կարող է դա անգամ շատ սուր կերպով զգալ, բայց այն մատուցել քարի Աստծուն և այդ մատուցման մեջ, ամենամեծ տառապանքների միջում, մեծ խաղաղություն գտնել»:

Ես նրան կարդացի քո փոքրիկ նամակը, և նա խնդրեց ինձ քեզ հետևյալ պատասխանը գրել. «Ասացեք Սելինին, որ ես երբեք չեմ մոռանա իմ մանկության ընկերուհուն, և երբ Երկնքում լինեմ, շատ առանձնահատուկ կերպով կպահպանեմ նրան: Ասացեք նրան, որ բարի Աստված կանչում է իրեն՝ լինելու աշխարհում իսկական Սուրբ, և որ Նա շատ առանձնահատուկ հայացքով ու սիրով է նայում իրեն»: Ես քեզ փոխանցում եմ նրա խոսքերն այնպես, ինչպես նա ինձ դրանք ասել է: Ա՛խ, անկասկած, երբ նա Երկնքում լինի, նա պահապան հրեշտակ կլինի բոլորիս համար: Հաջորդ անգամ ես քեզ նրա գրած մի քանի փոքրիկ բանաստեղծություններ կուղարկեմ. վրստահ եմ, որ դրանք օգտակար կլինեն քեզ:

Ես թողնում եմ քեզ, թանկագի՛նս, ասելով, որ քեզ շատ եմ սիրում: Քաջությո՛ւն. քայլենք երկուսով մեր փոքրիկ սրբի հետքերով:

Քո փոքրիկ քույր Մարի՝ Սուրբ Հաղորդության

Մարի Գերենը՝ մորը՝

Սելին Գերենին

25 հուլիսի, 1897 թ.

Հիմա առողջության վերաբերյալ մանրամասներն այլևս շատ չեն, քանի որ դրանք միշտ նույնն են՝ ո՛չ ա-

վելի վատ, ո՛չ ավելի լավ: Երեկ փոքրիկ թագուհին օրվա ընթացքում երկու անգամ արյուն թքեց: Պարոն դը Կոռնիերը դրանից այդքան չէր անհանգստանա, եթե չլիներ այդ թուլությունը, որ գնալով աճում է: Մեր փոքրիկ հիվանդը ամեն օր մոտ երկու ժամ վեր է կենում: Նա նույն կերպ խաղաղ է և ուրախ մահանալու հետ կապված, բայց դեռ այդ վիճակում չէ, և ինքն էլ դա միանգամայն զգում է:

Մարի Գերենը՝ հորը՝
Իսիդոր Գերենին
31 հուլիսի, 1897 թ.

Ես պարզապես մի երկու խոսք եմ գրում՝ փոքրիկ թագուհու մասին քեզ որոշ նորություններ հաղորդելու համար: Դրանք մշտապես շատ վատն են, մինչդեռ այսօր նա մի փոքր ավելի քիչ է արյուն թքել, բայց երեկ միանգամայն կարծում էինք, թե նա գիշերը չի լուսացնի: Պարոն դը Կոռնիերն ինքն էլ վախենում էր դրանից, քանի որ երբ ժամը 4-ի իր այցելության ժամանակ տեսավ, որ արյունը նախորդ օրվանից չի դադարել, ասաց մեր Մայրիկին, որ նա չսպասի մինչև հաջորդ օրվան՝ նրան Վերջին օծում տալու համար:

Մեր Հայրը եկավ ժամը 6-ին և նրա համար Վերջին օծում կատարեց, իսկ հետո տվեց նրան բարի Աստծուն... Շատ հուզիչ էր, վստահեցնում եմ քեզ, տեսնել

մեր փոքրիկ հիվանդին մշտապես իր հանդարտ ու պարզ արտահայտությամբ: Շատերն հեծկլտացին, երբ նա ներողություն խնդրեց ողջ միաբանությունից: Երեկ երեկոյան նա դարձյալ արյուն թքեց, այս գիշեր՝ նույնպես. գիշերը լավը չէր, բայց ոչ այնքան վատը, որքան կարող էինք ենթադրել, թե կլինի այդ օրվանից հետո: Առավոտը տանելի էր. արյունաթթություն չեղավ մինչև ցերեկը ժամը 3-ը, երբ մեկ արյունաթթություն եղավ: Նա շարունակում է նույն կերպ այրվել ջերմությունից և տանջվում է շնչարգելությունից ու կողի ցավերից: Մի խոսքով, նա շատ, շատ հիվանդ է, և կարծում եմ՝ լավ կլինի, եթե հետաձգեք դեպի Վիշի ձեր ճամփորդությունը, քանի որ նա այսպես շատ օրեր չի կարող դիմանալ, հատկապես՝ եթե երեկվա պես օրեր ունենա...

Անհնար է պատկերացնել, թե նա որքան երջանիկ է, որ մահանում է: Նա նման է փոքրիկ երեխայի, ով իր ողջ սրտով ուզում է գնալ վերագտնել իր Հորը: Մենք երբեք չենք տեսել մեկին, ով այսպես խաղաղ կմահանար: «Ի՞նչ եք ուզում, – ասում է մեզ նա, – ինչո՞ւ պետք է մահն ինձ վախեցնեք. ես միշտ միայն բարի Աստծու համար եմ գործել...»: Եվ երբ նրան ասում ենք. «Դուք հավանաբար այսինչ տոնի օրը կմահանաք...», նա մեզ պատասխանում է. «Ես կարիք չունեմ մահանալու համար որևէ տոնական օր ընտրելու, որովհետև իմ մահվան օրն ինձ համար բոլոր տոնա-

կան օրերից ամենամեծը կլինի...»:

.... Նա զվարճանում է՝ մեզ պատմելով այն ամենի մասին, ինչ տեղի կունենա իր մահվանից հետո: Նա այնքան զվարճալի է, որ այն ձևից, որով մեզ դա պատմում է, այնտեղ, ուր պետք է լաց լինեինք, մենք բարձրաձայն ծիծաղում ենք... Նա ամեն բանի անդրադառնում է. դա իր ուրախությունն է, և մեզ մասնակից է դարձնում դրան այնպիսի արտահայտություններով, որոնք մեզ շատ են ծիծաղեցնում: Նա այնքան ուրախ է, որ ինձ թվում է՝ ծիծաղից կմահանա:

Իսիդոր Գերենը՝ դստերը՝

Մարի Գերենին

2 օգոստոսի, 1897 թ.

.... Ի՛նչ դաս է մեզ տալիս այս փոքրիկ աղջնակը, և ես ինչպե՛ս հիշողությանս մեջ կդրոշմեմ այն ամենը, ինչ նա ասում է և անում, փորձելով վերարծարծել դրանք իմ մահվան օրը: Ես դեպի դա եմ գնում մեծ քայլերով, իջնում եմ տարիների կտրուկ լանջով: Ի՛նչ է տասը տարին, կամ անգամ՝ քսան տարին: Եվ մինչդեռ այս երկար կյանքից հետո ես չեմ ունենա այս երեխայի պաշարը՝ Աստծու առաջ ներկայանալու համար:

Մայր Ազնեսը՝
պարոն և տիկին Գերեններին
5 օգոստոսի, 1897 թ.

Մեր թանկագին փոքրիկ հրեշտակն ավելի վատ չէ։ Մինչդեռ ավելի լավ էլ չէ. նրա վիճակը նորից կայուն է դառնում, թեև՝ ավելի ծանր ու ցավագին, քան մինչև ամսի 28-ը։ Բայց նա տառապում է հիացմունքի արժանի համբերությամբ ու հեզությամբ, նա շարունակում է իր պես լինել։ Ա՛խ, որքա՛ն ճիշտ է ասել, որ մահը կյանքի արձագանքն է։ Այս մահվանը մեր փոքրիկ սուրբը համբերությամբ է սպասում, նրան բնավ չեն տանջում բուռն ցանկությունները, նա իր խաղաղությունը ամեն օր սաղմոսի այս խոսքում է գտնում, որ սքանչացնում է իրեն. «Տե՛ր, ցնծում եմ ձեռքիդ բուրն գործերով...»*։

....

.... Երեկոյան նա այնպես է շնչահեղձ լինում, որ մարդու սիրտ է ճմլվում, և կողը սաստիկ ցավեր է պատճառում իրեն, գիշերը նա այնքան շատ է քրքրոնում, որ ներքնակն ամբողջությամբ թրջվում է։ Խե՛ղճ փոքրիկ, որքա՛ն երջանիկ կլինի նա Երկնքում, որքա՛ն իրեն լավ կընդունեն։ Երեկ, երբ իրեն ցորենի հատիկներով լի մի հասկ տվեցին, նա խոնարհաբար

* Հմմտ.՝ Սաղմոսներ 91.5

ու աննկարագրելի մի ձևով ասաց ինձ. «Այսպես է բարի Աստված ինձ շնորհներով լիացրել»: Այո, նա իսկապես լի է շնորհներով...

Մարի Գերենը՝ հորը՝

Իսիդոր Գերենին

17 օգոստոսի, 1897 թ.

Ա՛խ, եթե իմանայի՛ր, թանկագի՛ն հայրիկ, թե որքան անուշիկ է քո փոքրիկ թագուհին ու որքան է ձեզ երկուսիդ սիրում: Երբ նա ինձ հետ ձեր մասին է խոսում, զգում ես, որ այնքա՛ն մեծ սեր ունի, և որ, երբ Երկնքում լինի, այնքա՛ն որդիաբար կպահպանի ձեզ: Չպետք է կարծել, թե Երկինք գնալու իր ցանկությունը ոգևորություն է, օ ո՛հ, այն շատ խաղաղ է: Այս առավոտ նա ինձ ասում էր. «Եթե ինձ ասեին, թե ես բուժվելու եմ, մի կարծեք, թե կհուսահատվեի. ես նույնքան ուրախ կլինեի, որքան մահանալու դեպքում: Ես մեծ ցանկություն ունեմ Երկնքի, բայց երջանիկ եմ հատկապես այն պատճառով, որ մեծ խաղաղության մեջ եմ, ոչ՝ ինչպես երբեմն անսահման ուրախություն ըզգալիս, երբ սիրտդ բաբախում է երջանկությունից, օ ո՛հ... Ես խաղաղության մեջ եմ, ահա թե ինչու եմ երջանիկ»: Ֆրանսիսը նրան շատ անուշիկ ու հրեշտակային համարեց:

....

Իմ քույր Թերեզը այլևս չի կարողանում վեր կենալ, նա չափազանց թույլ է ու այլևս չի կարողանում ինքնուրույն շարժվել: Երեկվանից նրա ոտքերը սկսել են այտուցվել, կարծում եմ՝ դա շատ վատ նշան է, բայց արյունաթթությունները չեն կրկնվել:

Մարի Գերենը՝ մորը՝
Սելին Գերենին
22 օգոստոսի, 1897 թ.

Փոքրիկ թագուհու հիվանդությունը իր հունով շարունակվում է. նա այնպիսի ծայրահեղ թուլության է հասել, որ հնարավոր չէ պատկերացնել. նա այլևս ինքնուրույն ոչինչ չի կարողանում անել: Նա շատ է տանջվում հոդերից, և շարունակում է շատ ցավ զգալ երկու կողերում: Որպեսզի քեզ ապացուցեմ, որ հիվանդությունը խորանում է, ասեմ, որ նա ստիպված է զրկել իրեն բարի Աստծուն ընդունելու երջանկությունից: Նա այն ստանում էր ամեն երկու կամ երեք օրը մեկ, բայց հիմա, եթե կարողանում է, դա շաբաթը մեկ անգամ է լինում: Երբ Սուրբ Հաղորդություն են նրան բերում, մենք բոլորս մտնում ենք՝ երգելով «Ողորմյան»: Վերջին անգամ նա այնքան թույլ էր, որ մեզ լսելը իրեն գրեթե նյարդայնացնում էր. նա մարտիրոսական տառապանքների մեջ էր:

Այս առավոտ իմ տարեդարձի առթիվ* նա ինձ մի

նկար նվիրեց, որը ցանկացավ ստորագրել: Նա արեց այն ամենը, ինչ կարող էր, ու համոզվեց, որ չի կարող ավարտել: Ուստի նա չի կարող պատասխանել հայրիկի նամակին, ինչը իրեն շատ է ցավեցնում: Նա ինձ ասաց. «Դուք չեք կարողանա փոխանցել այն ամենը, ինչ ես զգում եմ, Դուք իրենց բավականաչափ չեք ասի, թե ես որքան եմ իրենց սիրում և թե որքան զգացված եմ իրենց սիրուց»: Նա չէր հոգնում այդ նամակը լսելուց. պետք էր տեսնել նրա մտախոհ, գեղեցիկ փոքրիկ դեմքը, մինչ ես կարդում էի: Մի քանի անգամ ես ստիպված եղա նորից սկսել. նա երբեք չէր հոգնում դրանից և ասում էր. «Ա՛խ, ի՛նչ բարի է իմ քեռին, ի՛նչ մեծ հոգի ունի»: Բայց այս մի քանի բառերն ասելու համար նա ստիպված էր լինում ամեն բառից առաջ մի րոպե կանգ առնել՝ շնչահեղձության պատճառով:

Մայր Ազնեսը՝
տիկին Գերենին
24 օգոստոսի, 1897 թ.

Մեր խեղճ փոքրիկ հիվանդը շատ, շատ թույլ է և շատ է տառապում: Հատկապես գիշերները անհնարինության աստիճանի տանջալից են, և Դուք գիտեք, թե ինչ պատահեց այս օրերին...

* Մարին 27 տարեկան էր դարձել:

....

Մենք նկատում էինք նրա անսովոր դժկամությունը միայն այն ժամանակ, երբ նա խմում էր բաժակը՝ ամեն փոքրիկ կումից առաջ կանգ առնելով, որպեսզի հետո նորից սկսեր, իսկ շատ հաճախ՝ փսխեր ամբողջը: Մենք նրան պեպտոն ենք տալիս, բայց նա շատ է նեղվում, քանի որ այն թանկ է, և մեր Մայրը ստիպված էր այս առավոտ մխիթարել նրան: Ավա՛ղ, չեմ կարծում, թե նա շատ երկար կխմի այն: Ինչպե՞ս կարող է մարդ ապրել այն վիճակում, որում նա է՝ ինձ հարց եմ տալիս: Վստահեցնում եմ Ձեզ, որ տեսնելով նրան այդքան տառապելիս՝ ես ավելի հեշտությամբ կմխիթարվեմ իր մահվան հետ կապված. նա այնքա՛ն երջանիկ կլինի: Երբ իրեն համակում է իր սաստիկ փորացավը, նա ասում է, որ ցավում է ճշալու աստիճան, «բայց ես կարողանում եմ զսպել ինձ», – ավելացնում է նա, – «դա շնչահեղձ լինելու նման չէ. այդ ժամանակ ես չեմ կարողանում զսպել ինձ, որ չտնքամ...»: Եվ գիտե՞ք, թանկագի՛նք եռակին, թե նա ինչ է պայմանավորվել քույր Ժեննիկի հետ: Ահա հենց մեր հրեշտակի խոսքերը. «Իմ քույրի՛կ Ժեննիկ, երբ ճչամ. «Որքա՛ն եմ տանջվում», քանի որ ես ուժ չունեմ այլ բան ասելու, Դուք կպատասխանեք իմ փոխարեն. «Ավելի՛ լավ»»: Եվ դա այն է, ինչ տեղի է ունենում. քույր Ժեննիկը ստիպված է հնազանդվել, նա կվախենար նրան ցավ պատճառել:

Հիմա մի ուրիշ հետաքրքիր մանրամասն. հավատո՞ւմ եք, իմ թանկագի՛ն հարազատներ, որ մենք բրժիշկ չունենք... Ոչ իսկ մեկը:

Ֆրանսիս Լա Նելը՝
Իսիդոր Գերենին
26 օգոստոսի, 1897 թ.

Ես օգտվեցի Լիզյո կատարած իմ այցելությունից՝ Կարմել գնալու համար, ես տեսա կամ, ավելի շուտ, լսեցի Մարիին, ով շատ ուրախ էր՝ իր մեծ եղբորը կրկին տեսնելու համար: Ես նրան ասացի, որ խնդրի մայրապետից ինձ թույլ տալ գննել Թերեզին, որպեսզի իմանանք, թե արդյոք մեր ուղևորությունը Լուրդ հնարավոր է: Ինձ անմիջապես ներս թողեցին. ինչպիսի՛ բարեհաճություն: Ես համբուրեցի մեր փոքրիկ սրբի ճակատը Ձեր, մայրիկի և ամբողջ ընտանիքի կողմից: Ես ձևականորեն թույլտվություն խնդրեցի մայրապետից և, չսպասելով պատասխանին, ինչը միգուցե կարգը թույլ չէր տալիս, վերցրի այն, ինչ Ձեր հասանելիքն էր: Ի՛նչ երկնային դեմք: Ի՛նչ հրեշտակ՝ պայծառ ժպիտով: Ես լաց լինելու աստիճան հուզված էի, երբ խոսում էի նրա հետ՝ բռնելով տենդից ամբողջովին այրվող նրա թափանցիկ ձեռքերը: Թոքերը լսելուց հետո ես նրան նստեցրի իր բարձերի վրա: «Շուտով կգնա՞մ՝ բարի Աստծուն տեսնելու», – նա ինձ ա-

սաց: «Դեռ ոչ, իմ թանկագի՛ն քույրիկ, բարի Աստված կամենում է, որ Դուք մի քանի շաբաթ էլ սպասեք, որպեսզի Ձեր պսակն ավելի գեղեցիկ լինի Երկնքում»: «Ա՛խ, ո՛չ, ես դրա մասին չեմ մտածում. ես հոգիներ փրկելու համար է, որ դեռ ուզում եմ տառապել»: «Այո՛, դա միանգամայն ճիշտ է, բայց հոգիներ փրկելով՝ Դուք ավելի կբարձրանաք Երկնքում, ավելի մոտ կլինեք Աստծուն»:

Պատասխանը մի ժպիտ էր, որ լուսավորեց իր դեմքը, որպես թե Երկինքն էր բացվում նրա աչքերի առաջ ու ողողում նրան իր աստվածային լույսով: «Մեզ համար հոգ կտանեք այնտեղ վերևում»: «Ա՛խ, այո՛, և ես կխնդրեմ բարի Աստծուն, որ Նա Իր փոքրիկ քերովքներից մեկին ուղարկի ձեզ: Այո՛, դա պայմանավորված է: Ես կխնդրեմ, որ նա Ձեզ նման լինի»: «Ոչ՝ ինձ, այլ՝ իր մայրիկին, ով ինձնից շատ ավելի լավն է»: «Որ նման լինի ձեզ երկուսիդ: Քանի՞ օրից ես Երկինք կգրնամ»: «Ձեր հիվանդության պարագայում, իմ փոքրիկ քույրիկ, դա շատ դժվար է ասել: Մի քանի շաբաթից, մի ամսից, գուցե՝ ավելի, մինչև որ մի բան չպատահի, մինչև որ Դուք շատ չշտապեք գնալ բարի Աստծուն տեսնելու»: «Որքան Նա կամենա, ես կսպասեմ: Բացի այդ՝ ես չեմ ուզում ձեզ նեղություն տալ՝ ո՛չ Ձեզ, ո՛չ էլ քեռիին: Ես կսպասեմ ձեր երկուսիդ վերադարձին: Աղոթե՛ք ինձ համար Լուրդում: Ասե՛ք իմ քեռուն ու քեռակնոջը, թե ես որքան եմ իրենց սիրում, համբուրե՛ք

նրանց իմ կողմից, ինչպես նաև՝ Լեոնիին ու Ժաննային: Երկնքի բարձունքից, ես միշտ ձեզ հետ կլինեմ»:

Ես մոտ կես ժամ մնացի նրա կողքին՝ Սելինի ու մայրապետի հետ: Հեռանալիս նրան նորից համբուրեցի, և նա մինչև դուռն ինձ ուղեկցեց իր ժպիտով, որը երբեք չեմ մոռանա:

Մարի Գերենը՝ հորը՝

Իսիդոր Գերենին

27 օգոստոսի, 1897 թ.

Հիմա, իմ թանկագի՛ն հայրիկ, դու անհամբեր ըստասում ես քո փոքրիկ թագուհու մասին լուրերի: Դրանք դեռ նույնն են. նա ավելի ու ավելի թույլ է և այլևս չի կարողանում իր շուրջը նվազագույն իսկ աղմուկ տանել, նույնիսկ՝ թղթի շրշյունը կամ ցածր ձայնով ասված մի քանի բառ: Նրա վիճակի մեջ շատ փոփոխություն է եղել Վերափոխման օրվանից ի վեր: Եվ մենք նույնիսկ սկսել ենք ցանկանալ նրա ազատագրումը, քանի որ նա մարտիրոսական տառապանքներ է կրում:

Երեկ նա մեզ ասում էր. «Բարեբախտաբար, ես տառապանք չեմ խնդրել, որովհետև եթե խնդրած լիների, կվախենայի, թե համբերություն չեմ ունենա այն կրելու, մինչդեռ երբ այն բարի Աստծու մաքուր կամքից է գալիս, Նա չի կարող ինձ մերժել այն կրելու հա-

մար անհրաժեշտ համբերությունն ու շնորհը»:

Սելին Գերենը՝ ամուսնուն՝

Իսիդոր Գերենին

30 օգոստոսի, 1897 թ.

Նա (*Ֆրանսիսը – թրգմ.*) պարզեց, որ հիվանդությունը վերջին երկու շաբաթվա ընթացքում զարգացել է: Երկրորդ թոքը, որի միայն ներքևի մասն էր այն ժամանակ ախտահարված, ախտահարվել է կիսով չափ: Նա Թերեզին համեմատաբար լավ է գտել. ջերմություն չունեի և շնչահեղձությունը պակաս էր, քան նախորդ անգամ: Դեռ իր գեղեցիկ, կապույտ աչքերն են, և նա ժպտացել է, երբ բժիշկն ասել է, որ ինքը շուտով Երկինք կգնա: Նա շատ գունատ է, բայց աչքերը կենդանի են:

Մարի Գերենը՝ հորը՝

Իսիդոր Գերենին

17 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Փոքրիկ հիվանդը շարունակում է շատ հիվանդ մընալ, նրա ոտքերը մշտապես այտուցվում են: Պարոն դը Կոռնիերն ասում է, որ դա շատ վատ նշան է...

....

Փոքրիկ հիվանդը շնորհակալություն է հայտնում

արտիճուկների համար: Նա գրեթե լաց եղավ՝ իմանալով, որ հենց իր քեռին է եկել դրանք բերելու: Նա ինձ երեկ ասում էր. «Ա՛խ, ես հավատում էի, որ ինձ սիրում են, բայց երբեք չէի հավատա, որ նրանք ինձ այդքան շատ են սիրում»: Ժաննան նրան շատ հուզեց՝ իրեն մի նկար ու մի սիրալիր նամակ ուղարկելով: Սիրո այս բոլոր դրսևորումներից հետո էր, որ նա ինձ դա ասաց: Պանիրը նրան գերազանց թվաց: Նա երբեք այդքան համեղ բան չէր կերել՝ ասում էր նա. սա պետք է որ նվազագույնը 5 ֆրանկ արժենա:

....

Վատ գիշեր, անքուն ու՝ անդադար հագով, միանգամայն ուժասպառ՝ այս առավոտ:

Իսիդոր Գերենը՝
դստերը՝ Ժաննային
25 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Թերեզը շատ վատ գիշեր է անցկացրել: Այս առավոտ նա սովորականի պես է: Թվում է՝ դը Կոռնիերը հիացած է հիվանդի հեգությամբ ու համբերությամբ, ով կարծես սարսափելիորեն տանջվում է: Նա չի հասկանում, թե ինչպես է, որ նա դեռ կենդանի է, և այս անբացատրելի երկարաձգումը գերբնական պատճառի է վերագրում, ինչպես ժամանակին՝ Մայր Ժեննիկի պարագայում:

Սելին Գերենը՝ դստերը՝
Ժաննային
30 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Փաստացի, այս առավոտ վիճակը նույնն է, գիշերը, բնականաբար, լավը չէր, բայց վիճակը նույնն է։ Սա իսկապես մի փոքրիկ զոհ է, որին բարի Աստված ընտրել է Իր համար։ Իր տառապանքների մեջ նա միշտ նույն դեմքն ունի, նույն հրեշտակային տեսքը։

Հայր Ֆոկոնը, ով երեկ տեսել է նրան, դերձակուհի տիկին Լահեյի միջոցով ինձ փոխանցեց, որ հիացած է եղել նրանով։ Նա խոստովանել է նրան, ապա խնդրել իր օրհնությունը։ Բայց միշտ՝ իր ժպտուն ու հրեշտակային փոքրիկ տեսքով, որն իրեն երբեք չի լքում։ Նա մշտապես պահպանում է իր նույնքան պայծառ գիտակցությունը։

Մայր Ազնեսը՝
պարոն և տիկին Գերենների
ու Լեոնիին
30 սեպտեմբերի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Իմ շատ սիրելի հարազատներ,
Իմ թանկագին Լեոնի,

Մեր հրեշտակը Երկնքում է: Նա վերջին շունչն արձակեց ժամը 7-ին՝ իր սրտին սեղմելով խաչելությունը և ասելով. «Օ՛, ես սիրում եմ Քեզ»: Նա դրանից առաջ աչքերը դեպի երկինք էր հառել. ի՛նչ էր տեսնում նա...

Ձեր փոքրիկ դուստրը, որ սիրում է ձեզ ավելի, քան երբևէ՝

Քույր Ազնես՝ Հիսուսի

անարժան կարմելական միանձնուհի

Քույր Ժեննիկը (Սելին)՝

եղբայր Սիմեոնին

10 հոկտեմբերի, 1897 թ.

Հ.Մ.Հ.Թ.

Հիսուսի

Պարոն Տեսո՛ւչ,

Զոհաբերությունը կատարված է... Ա՛խ, Դուք հասկանում եք, թե ինչ վիշտ է տանջում իմ սիրտը: Մեկտեմբերի 30-ին, երեկոյան ժամը 7-ին էր, որ իմ թանկագին քույրիկն ավանդեց իր գեղեցիկ հոգին Տիրոջը: Ամենադաժան հիվանդությունից ու երկօրյա հոգեվարքից հետո: Բարի Աստծու կողմից լքված, տառապելով, ինչպես մեր Տերը խաչի վրա՝ թե՛ մարմնով, և թե՛ հոգով, ինչը ստիպեց մեր բարի ավագ քույրերից մեկին, ով արդեն շատ կարմելիտուհիների էր տեսել

մահանալիս, ասել, որ իմ թանկագին փոքրիկ Թերեզը մահացավ որպես զոհ: Ա՛խ, այո՛, նա մահացավ որպես զոհ՝ Սիրո զոհ, և նա չէր կամենա պակաս տառապել: Բժիշկն ասում էր, որ չգիտի, թե նա ինչպես է դեռ ապրում, որ դա գերբնական է: Իսկ մեր թանկագին փոքրիկ հրեշտակը մեր Մայրիկին ասում էր. «Այն, ինչ բացատրում է ինձ իմ այսքան տառապանքը, իմ մշտապես ունեցած ցանկությունն է՝ տառապելու և հոգիներ փրկելու...»:

Նա մինչև վերջ պահպանեց գիտակցությունը, չնայած իր դաժան տառապանքներին՝ նա ժպտում էր մեզ, բայց իր վերջին հայացքն ու վերջին ժպիտը Տիրամոր համար էր: Վերջին շունչն արձակելուց առաջ նա կարծես սքանչացման մեջ էր: Քույրերը կարծում են, որ այդ ժամանակ նա Դրախտի մի փոքրիկ անկյունն է տեսել: Նրա մահվան լուրն արագորեն տարածվեց, և մարդկանց հոսքը զգալի էր այդ երեք օրերի ընթացքում, որ նրա մարմինը դրված էր: Հնարավոր չէ ասել, թե քանի վարդարաններ, խաչեր, արձաններ, մատանիներ, ամուսնական մատանիներ, պարանոցի շղթաներ, առարկաներ, ամեն տեսակի զարդեր ու ծաղիկներ մենք նրան հպեցինք: Նրան Սուրբ Էին համարում: Մի քանի սուրբ քահանաներ մեզ խոստովանեցին, որ արդեն աղոթել են իրեն: Նրա վերջույթները, ձեռքերը, ոտքի մատների ամենափոքր հոդերը փափուկ էին մնացել:

Շատ թանկագին եղբա՛յր, ներե՛ք ինձ այս բոլոր մանրամասնությունների համար, ես դրանք Ձեզ պատմում եմ և լռությամբ անտեսում իմ նվիրական զգացմունքները՝ մտածելով, որ Դուք կռահում եք դրանք, և որ մյուսների մասին պատմությունը Ձեզ հետաքրքրում է: Ես շատ եմ լաց եղել, շատ եմ տառապել... և, այնուամենայնիվ, ես նրան ինձ շատ մոտ եմ զգում. այո՛, իմ Թերեզն ինձ չի լքել: Ուժի շնորհը, որ նա խոստացել էր ինձ, շատ առատ է: Քույրերը հայտնում են ներքին շնորհների ու նաև փոքրիկ հրաշքների մասին:

Շատ թանկագին եղբա՛յր, այնուամենայնիվ, Ձեզ խնդրում եմ աղոթել մեզ համար, քանի որ փորձությունը չի դադարում շատ դժվար լինել, մեր Պատվելի Մայրը նույնպես դեռ շատ վշտահար է: Նա խնդրել է ինձ Ձեզ փոխանցել իր հարգանաց հավաստիքը, իսկ ես, շա՛տ թանկագին եղբայր, միշտ ինձ կոչում եմ Ձեր հարգալից փոքրիկ բարեկամը:

Քույր Ժենևիև՝ Սուրբ Թերեզի
անարժան կարմելական միանձնուհի

Ես չեմ խնդրում Ձեզ աղոթել իր համար՝ մտածելով, որ նրան չեք մոռանա: Նա մեզ խնդրել էր իրեն շատ նվերներ մատուցել, որպեսզի կարողանա մարդկանց երջանիկ դարձնել, երբ Երկնքում լինի:

Մայր Մարի դը Գոնզագը՝
Հայր Գոդֆրուա Մադլենին
29 հոկտեմբերի, 1897 թ.

Մեզ մոտ պատահած վերջին իրադարձություններն ինձ գրեթե ընդարմացրել են. ես այլևս չգիտեմ, թե ուր եմ և ուր եմ գնում: Մեր հրեշտակի մահն ինձ մոտ մի այնպիսի դատարկություն է թողել, որը երբեք չի լցվի: Որքան ավելի շատ եմ կատարելություններ հայտնաբերում այս օրհնյալ մանկան մեջ, այնքան ավելի եմ զղջում նրան կորցնելու համար: Հնազանդությամբ նա ինձ սքանչելի էջեր է թողել, որոնք ես հիմա խմբագրում եմ Մայր Ագնեսի հետ, և հավատում եմ, որ մենք կկարողանանք հայտնի դարձնել դրանք: Սա գաղտնիք է, որ Ձեզ համար է... Լավ կլինի, եթե կամենաք դրանք սրբագրել մեզ համար կամ սրբագրել տալ, եթե Ձեր գործերը Ձեզ դա թույլ չեն տալիս: Ոչ ոք սա չգիտի, անգամ՝ միաբանությունում: Միայն մեծավոր Հայրն է, որ ինձ թույլ է տվել:

Մայր Մարի դը Գոնզագը՝
Հայր Ռուլանին
11 նոյեմբերի, 1897 թ.

Աղոթե՛ք մի փոքր մեզ համար. այն դատարկությունը, որ նրա բացակայությունը մեզ թողնում է, ահռելի

է. Դուք գիտեք, թե մենք ինչ հույսեր ունեինք այս հոգու հետ կապված... Երկինքը նախանձեց մեզ նրա համար, և երկիրն արժանի չգտնվեց նրան ավելի երկար պահպանելու: Երկնքի նրա երազանքը կատարվեց...

....

Նրա ժպիտը, որ պահպանվեց մինչև վերջին պահը, հիասքանչ էր. նա երբեք չէր դժգոհում, և վերջին օրն ինձ ասաց. «Մա՛յր իմ, բաժակը լիքն է, ա՛խ, այլևս չեմ կարողանում...», «Բայց եթե Հիսուս կամենում է, որ այն թափվի՞ պոռոնկից», «Ես էլ եմ կամենում... Ես էլ եմ կամենում...», – պատասխանեց նա ինձ... և նա իսկական նահատակություն կրեց՝ դեմքին երջանկությամբ: Մեր բարեպաշտ ու նվիրված բժիշկը չէր կարողանում հավատալ դրան:

....

Նրա կյանքը ոչ այլ ինչ էր, քան սեր և գոհաբերություն. Դուք դա կտեսնեք մի ժողովածուում, որ մենք պատրաստվում ենք կազմել այն որոշ էջերից, որոնք նա թողել է մեզ՝ գրված հնազանդությամբ, միայն մեզ համար, բայց եթե Սրբազանը թույլ տա, մենք դրանցից փոքրիկ կենսագրություն կկազմենք՝ սովորական շրջաբերականի փոխարեն (ինչպես միաբանության ավանդույթն է)՝ իհարկե, կրճատելով իր տարեց Մայրիկի համար գրված որոշ անձնական մանրամասներ:

Սելին Գերենը՝ դստերը՝ Մարի Գերենին, և
կարմելիտուհի Մարտեն քույրերին
21 նոյեմբերի, 1897 թ.

Այդ երեխան չէր ստեղծվել երկրի համար: Նրա մեջ
ամեն բան երկնային էր... Խեղճ թանկագինս. սա ա-
ռաջին անգամն է, որ նրա նամակը բացակայում է իմ
տոնին, բայց շնորհիվ բարի մայրապետի ու իմ Սելի-
նի՝ նրա հիշատակը մեզ տխրությունն չպատճառեց:
Թանկագին՝ փոքրիկ. նա իրեն թերթաթափ արեց
վարդի պես, սկզբում՝ Մանուկ Հիսուսի ոտքերի ա-
ռաջ, ապա՝ Գողգոթայի վրա, բայց՝ որպեսզի նորից
ծաղկի այնտեղ Վերևում:

Ժաննան՝ քրոջը՝
Մարի Գերենին
1 հունվարի, 1898 թ.

Ես ոչ մեկին չեմ պատմում, թե ինչ տպավորություն
թողեց ինձ վրա նրա կյանքը կարդալը: Ես դա պատ-
մեցի միայն իմ թանկագին ամուսնուն, որից ոչինչ չու-
նեմ թաքցնելու: Եվ դա քեզ եմ ասում, թանկագինս,
բայց մի՛ խոսիր դրա մասին, որովհետև մտածեցի, որ
լավագույն բաները կորցնում են իրենց պտուղը, եթե
մանրակրկիտ կերպով փակված չեն մնում: Ես տեսա
մեր փոքրիկ սրբի այս խոսքի ճշմարտացիությունը.

«Ես իմ Երկինքը կանցկացնեմ՝ բարիք գործելով...»:

Այն շնորհները, որ նա ինձ տալիս է, շատ ավելի թանկ են, քան եթե նա ինձ ուղարկեր խոստացված փոքրիկ շիկահերին: Նա ինձ հոգեպես է մխիթարում, հաճախ ներշնչում է իմ փոքրիկ տառապանքները մատուցել մի քահանայի համար. որքա՛ն բարիք է ինձ անում այս միտքը: Ես չեմ կարողանա քահանայի մայր լինել (ինչը երազել էի իմ ողջ կյանքում), բայց կկարողանամ, իմ վշտերը Հիսուս Քրիստոսի արժանիքներին միավորելով, հոգևորապես Աստծու մի ծառա որդեգրել: Ես դրանից ուրախություններ չեմ ունենա, ես դրանից միայն տառապանքներ կունենամ, բայց կարևոր չէ. Հիսուս երջանիկ կլինի:

Մարի Գերենը՝ ծնողներին

15 օգոստոսի, 1898 թ.

Մայր Ագնեսն ինձ նվերների նվերն է տվել, դա կըտավի մի փոքրիկ կտոր է՝ ներծծված իմ քույր Թերեզի վերջին արցունքներով, որոնք նրան բարի Աստծու հանդեպ ունեցած սերն ու վստահությունն են թափել տվել: Նա սիրուց էր լաց լինում... Ինչ ունեմ այս թանկարժեք մասունքը, ես ինձ ամբողջովին վերափոխված եմ զգում սիրո ու վստահության մեջ:

Մարի Գերենը՝
Սելին Պոտիեին
12 փետրվարի, 1899 թ.

Ա՛խ, ընթերցի՛ր ու վերընթերցի՛ր մեր փոքրիկ Թերեզի կյանքը, այնտեղ դու կսովորես սիրել: Բարի Աստված քեզ կսովորեցնի միշտ երջանիկ լինել: Բոլորը մեզ պատմում են այս սիրելի հրեշտակի մասին, ով այնքա՛ն բարիք է գործում իր գրվածքներով: Քահանաները նրան համեմատում են Սուրբ Թերեզայի հետ և ասում, որ նա հոգիների համար բացել է միանգամայն մի նոր ճանապարհ՝ սիրո ճանապարհը: Նրանք բոլորը դրանից ոգևորված են, ոչ միայն՝ մեր շուրջը, այլև՝ ողջ Ֆրանսիայում: Իրենց քարոզների մեծ մասում նրանք մեջբերում են նրա ձեռագրից ներշնչված հատվածներ: Կան նույնիսկ աշխարհիկ մարդիկ, որոնց առանձնապես չի խեղդում բարեպաշտությունը, որոնք խանդավառված են դրանից, և այն իրենց սիրելի ընթերցանությունն է:

Ա՛խ, իմ փոքրի՛կ Սելին, այս փոքրիկ սրբի մեջ մենք, ավելի քան որևէ այլ մեկը, պաշտպան ունենք Երկնքում: Դիմի՛ր նրան քո բոլոր կարիքների մեջ. կրտեսանես, որ նա քեզ պաշտպանություն կուղարկի. ցավի պահին կգա մեղմելու, հարթելու ճանապարհները:

Մարի Գերենը՝ հորը՝

Իսիդոր Գերենին

14 փետրվարի, 1899 թ.

Պետք է միանգամայն մեր փոքրիկ Սրբի հետքերով գնալ, ով կոչ արեց փոքր հոգիներին և սրտերի մեջ հեղեց բարի Աստծու արհամարհված ողջ Սերը. ահա՛ թե ես ինչ եմ հասկանում: Վախենալու բան չկա. ամեն ինչ սեր է:

Դու չգիտես, թանկագի՛ն հայրիկ, որ «Մի հոգու պատմության» հայտնվելուց ի վեր՝ մենք գեթ մեկ քարոզ չենք լսել, որում չհիշատակվի մեր փոքրիկ Թերեզը: Մեզ նրա ձեռագրից կամ բանաստեղծություններից ամբողջական հատվածներ են մեջքերում: Եվ դու չգիտես՝ ես ինչ մտածեցի: Մենք բոլորս, որ ավելի, քան մյուս բոլորը, իրավունք ունենք դրանով հպարտանալու, նման ենք մեծ Սրբերի հարազատներին: Եթե, օրինակ, Սուրբ Մոնիկան* լսեր այդպես Սուրբ Օգոստինոսի խոսքերը, որքա՛ն նա հպարտ ու երջանիկ կլիներ: Դե ինչ, մենք նույնն ենք. մենք լսում ենք, թե ինչպես է մեր ընտանիքից մի հոգի մեծարվում: Ի՛նչ փառք մեզ համար, բայց որքա՛ն քիչ է այն նման աշխարհիկ փառքերին: Որքա՛ն մեզ լավ կընդունեն, երբ մենք Երկինք գնանք, որովհետև փոքրիկ Թերեզը,

* Սուրբ Մոնիկան Սուրբ Օգոստինոս Երանելու մայրն էր:

վատահաբար, ամեն բան կիսառնի իրար այնտեղ վերնում, երբ հարցը մեր մուտքին վերաբերի, և բարի Աստված կարող է միայն թույլ տալ նրան դա անել, քանի որ նա փոքր հոգի էր, իսկ ամենափոքրերը միշտ սիրելիներ են, նրանց ամեն բան զիջում են:

Քույր Ֆրանսուազ-Թերեզը (Լեոնի)

Մայր Մարի դը Գոնզագին

23 ապրիլի, 1899 թ.

Ես անդադար Թերեզի մասին եմ մտածում, ամեն պահի նրան ինձ մոտ եմ կանչում՝ չցանկանալով մեկ րոպե անգամ առանց նրա մնալ: Հիմա ես երեք պահապան հրեշտակներ ունեմ՝ այն մաքուր Հոգին, որին Աստված ինձ տվել է՝ ինձ առաջնորդելու համար, իմ փոքրիկ Թերեզն ու իմ սուրբ միանձնուհի մորաքույրը: Ահա՛ իմ անտեսանելի Հրեշտակները, ու նաև՝ իմ երկու տեսանելի հրեշտակները՝ իմ սիրելի Մայրերը:

Մարի Գերենը՝ հորը՝

Իսիդոր Գերենին

4 հունիսի, 1899 թ.

Օգնի՛ր ինձ, խնդրում եմ, թանկագի՛ն հայրիկ, շնորհակալություն հայտնել բարի Աստծուն այդքան շնորհների համար: Կասկածից վեր է, որ մեր փոքրիկ

Սրբի մահվանից հետո ես ինձ այլևս նույնը չեմ զգում, և ես միակը չեմ, որ դա նկատում եմ: Անհավատալի է, թե որքան էր նա սիրում և որքան է դեռ շարունակում սիրել իմ հոգին...

**Քույր Ժեննիկը (Սելին)՝
քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)
1 հոկտեմբերի, 1899 թ.**

Մեկ այլ նորությունն ևս, որ քեզ շատ հաճելի կլինի. Կարմելական միաբանության Ամենապատվելի մեծավոր Հայրը մեզ Հռոմից շնորհավորական նամակ է գրել գրքի կապակցությամբ: Այն շատ բաց է, նա հիացած է և կցանկանար տեսնել «այս գիրքը՝ թարգմանված բոլոր լեզուներով»:

....

Մեզ անընդհատ ավելի ու ավելի շատ նամակներ են հասնում բոլոր կողմերից, որոնք պատմում են ըստացած շնորհների մասին, խնդրում առարկաներ և այլն: Սա շատ մխիթարական է, քանի որ բարի Աստված ավելի շատ է սիրվում ու ավելի լավ հասկացվում, և այս նպատակին հասնելու համար Նա փոխառում է երեխայի ձայնը՝ մեր քույրիկի ձայնը... Երբեմն չեմ կարողանում հավատալ դրան, և իմ երախտագիտությունն անսահման է: Ա՛խ, որքա՛ն մենք պետք է լավը լինենք՝ այս բոլոր շնորհներին արձագանքելու

համար. ես անձամբ զգում եմ, որ մենք այլևս չպետք է մեզ փնտրենք որևէ բանի մեջ, սա է, որ բարի Աստված պահանջում է մեզնից, քանի որ հենց սկսում ես փնտրել ինքդ քեզ, դադարում ես սիրել:

Մարի Գերենը՝
Սելին Պոտիեին
3 նոյեմբերի, 1899 թ.

Դու չգիտես, թե որքան է մեր փոքրիկ Սուրբը սիրված ու գնահատված բոլորի կողմից՝ աշխարհիկ մարդկանց, կրոնականների և անգամ՝ աղքատ աշխատավորների:

Մարի Գերենը՝
Սելին Պոտիեին
30 նոյեմբերի, 1899 թ.

Ես, որոշ ժամանակ է, ուզում էի քեզ իմ քույր Թերեզի մի լուսանկար ուղարկել. վստահ եմ, որ այն կուրախացնի քեզ: Շա՛տ աղոթիր նրան. եթե իմանայիր, թե նա որքան սիրված է և որքան բարիք է անում ամենուր: Նա իրագործում է այս խոսքը, որ ասել էր մի օր. «Ես ուզում եմ անցկացնել իմ Երկինքը՝ բարիք գործելով երկրի վրա»: Երկուսս էլ սիրո՛ւմ ապրենք. որպեսզի նմանվենք նրան, ընդունենք մեր բոլոր փորձութ-

յունները հավատքի ոգով, ոչ թե՝ տեսնելով արարածներին, այլ՝ բարի Աստծու ձեռքը, որ մեզ ուղարկում է նրանց, և մենք երջանիկ կլինենք:

Մարի Գերենը՝
Սելին Պոտիեին
16 հունվարի, 1902 թ.

Մեր թանկագին փոքրիկ հրեշտակը վերջերս պահպանել է մի մայրիկի, ով նոր էր վեցերորդ երեխային ունեցել և լուրջ անհանգստություն էր առաջացնում: Իրենք այնքան համոզված են նրա պաշտպանության մեջ, որ նորածին աղջկան «Թերեզ» են անվանել՝ ի նրշան երախտագիտության: Հուսով եմ՝ քո թանկագին ընկերուհուն նույնպես կպաշտպանի մեր փոքրիկ Թերեզը:

Քույր Մարին՝
քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)
16 ապրիլի, 1906 թ.

Հիմա, իմ թանկագի՛ն քույրիկ, քո Զատկի տոնի համար ես քեզ մեր Թերեզի մի ժպիտի մասին կպատմեմ: Սա իրական պատմությունն է, որը մեզ քեռին է պատմել, և որը մեզ ևս մեկ անգամ ապացուցում է, որ մեր Թերեզն իր Երկինքն անցկացնում է՝ բարիք գոր-

ծելով երկրի վրա:

Մի աղքատ կին (ուսմանը այլևս չեմ հիշում), ով Լուրդում բժշկվել էր թոքախտից, և ուսման հետոսական նվիրվածությամբ խնամել էր այս խեղճ տիկին Լահայր, գերեզմանատանը աղոթում է նրա շիրիմի մոտ, երբ տեսնում է, թե ինչպես է իր առջնից մի մուրացկան անցնում, բայց՝ այնքան դժբախտ, այնքան ցնցոտիավոր, այնքան տխուր, հուսահատ տեսքով, որ բռնագործարար հետևում է նրան հայացքով՝ մտածելով, թե ինչն է նրան բերել գերեզմանատուն: Շուտով նա տեսնում է, թե նա ինչպես է ծնկի գալիս մի գերեզմանի մոտ, որ շատ մոտ էր այն մեկին, ուր ինքն էր գտնվում, քանի որ Կարմելի գերեզմանոցը, ըստ երևույթին, նույն արահետի վրա է, և այդպիսով նա այլևս ուշադրություն չի դարձնում այդ խեղճ կնոջ վրա, ուսման ճանաչում, և շարունակում է իր աղոթքը:

Մի քանի րոպե հետո անտարբեր կերպով այդ կողմ նայելով՝ որքան է լինում նրա զարմանքը, երբ նա տեսնում է նույն մուրացկանին՝ այլևս ոչ թե ծնկի իջած, այլ՝ կերպարանափոխված դեմքով նստած մեր գերեզմանոցի ճաղավանդակի առաջ: Նրա դիմագծերը, ուր հուսահատությունն էր դրոշմված, փայլում էին խաղաղ ուրախությամբ: Կարծելով, թե երազ է տեսնում, և մտածելով, թե արդյոք դա իսկապես նույն մարդն է, որին ինքը տեսել էր մի քանի վայրկյան առաջ, նա մոտենում է նրան. «Իմ խեղճ տիկին, Դուք,

թվում է, շատ էիք տառապում քիչ առաջ, անկասկած՝ վշտահար եք...»: «Ա՛խ, այո, – պատասխանում է մուրացկանը խոնարհ ժպիտով, – բայց տեսնում եք, երբ ես այլևս չեմ կարողանում դիմանալ կյանքին, գալիս եմ այստեղ՝ աղոթելու փոքրիկ Սրբին և միշտ այստեղից մխիթարված եմ վերադառնում»:

Դա տիկին Հեբերտն էր (հիմա հիշեցի նրա անունը), որ սա պատմել է Ֆրանսիսին՝ հարցնելով նրան, թե ով է այդ փոքրիկ Սուրբը, որին նա չի ճանաչում:

**Քույր Մարին՝
քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)
20 հոկտեմբերի, 1906 թ.**

Իսկապես, այս հրեշտակի կյանքում ամեն բան թրվացյալ շատ պարզ է, բայց ամեն բան շատ մեծ է, քանի որ նա հերոսության աստիճան սիրում էր իր Հիսուսին թե՛ ամենափոքր բաներում, ամենափոքր գոհողություններում, թե՛ մեծագույններում:

**Քույր Մարին՝
քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)
1 ապրիլի, 1907 թ.**

Այս Մեծ պահքի ընթացքում մեզ այցելեց Սրբազան Դերուեն (մի միսիոներ եպիսկոպոս Կոնգոյից), որը

մտավ միաբանություն՝ ուխտագնացություն կատարելու մեր հրեշտակի խուցը: Սրբազանը թույլտվություն էր տվել դրա համար: Ի՛նչ փոքրիկ Թերեզ: Հիսուս իսկապես սիրում է բարձրացնել խոնարհներին ու փոքրերին: Նա այնքա՛ն պարզ էր, բայց նաև՝ այնքա՛ն մեծ իր սիրով:

Քույր Ժեննիսը (Սելին)
քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)
 28 դեկտեմբերի, 1908 թ.

Պատկերացրու, որ նա գեղեցիկ ու շատ նրբագեղ հրաշքներ է գործում, դու արդեն դրա մի օրինակն ունես այն զեկույցի մեջ, որ մենք ուղարկել ենք քեզ, բայց ահա՛ մեկ ուրիշը, որ տեղի է ունեցել հենց Լիզյոյում: Դա մի չորս տարեկան փոքրիկ կույր աղջնակի բժրշկությունն է: Սա աղքատ, ամենաթշվառ վիճակում գտնվող մարդկանց երեխա է: Նրա աչքերը ծածկված էին փառով, լցված արյունով, ու թարախ էր ծորում, որը պետք էր անդադար սրբել: Բժիշկներն ասել էին, նույնիսկ՝ Կանի մասնագետները, որ աչքերն ամբողջովին կորսված են: Երբ մայրը լսում է Թերեզի մասին, իր դստերը բերում է մեր փոքրիկ սրբուհու գերեզմանին՝ որոշելով հաջորդ առավոտյան իննօրյա Պատարագներ սկսել: Նա եկավ այստեղ՝ խնդրելու, որ մենք միանանք իրեն, ու մի փոքրիկ մոմ բերեց: Հաջորդ ա-

ռավոտյան նա մեկնեց առաջին Պատարագին (դա Համբարձումից երկու օր առաջ էր, կարծեմ): Պատարագի ժամանակ փոքրիկ աղջնակի աչքերում ահավոր ցավ է սկսվում, նա սարսափելի ճիչեր է արձակում, ապա հանկարծ հանդարտվում: Մի քանի վայրկյան անց մայրը տուն է գալիս ու մոտենում մահճակալին՝ ամուսնու և երկու ավագ դուստրերի հետ, որոնցից մեկը 10 տարեկան էր, մյուսը՝ 7: Ինչպիսին էր նրանց զարմանքը, երբ նրանք տեսնում են Ռենին* (այսպես է նրա անունը) լայն բացված աչքերով ու բարձրաձայն ծիծաղելով նայելիս անտեսանելի մեկին: Նա գլխով էր անում, նորից ու նորից ծիծաղում, հետո ձեռքերն առաջ է մեկնում՝ մատներն այն դիրքով, կարծես սեղմում է մեկի ձեռքերը: Մայրը, խիստ հուզված, բռնում է նրա ձեռքն ու խոսում նրա հետ, այդ ժամ փոքրիկ աղջնակն ուշքի է գալիս ու բացականչում. «Ես տեսա «փոքրիկ Թերեզին», նա ժպտում էր ինձ ու բռնել էր իմ ձեռքը» և, նկարագրելով մեր կարմելիտական զգեստը, իր փոքրիկ ձեռքերով օղակ է անում գլխի շուրջը՝ ասելով. «Շուրջբոլորն այսպես լուսավորված էր...»:

Այդ ժամանակ մայրը վերցնում է փոքրիկ դստերն ու, մոտեցնելով նրան պատուհանին, տեսնում որ նրա աչքերը լիովին առողջ են, և նա կատարելապես տես-

* Թարգմանվում է՝ թագուհի:

նում է: Իրեն կորցրած՝ նա վազում է հացթուխի մոտ, ով նրան ասում է. «Բայց, խեղճ կին, Դուք հասկանո՞ւմ եք, որ Ձեզ հետ քիչ առաջ մի մեծ հրաշք է պատահել»: Դրանից հետո քաղաքում մեծ աղմուկ է բարձրացել, քանի որ հանգամանքները, որոնցում դա պատահել է, մարդկանց խավն ու երեխայի տարիքը որևէ կասկածի տեղիք չեն տալիս, որովհետև այս խեղճ մարդիկ բավականաչափ հղկված չեն, որպեսզի թեկուզ մի չնչին գեղարվեստական բան հորինեն: Այն, ինչ նրանք ասում են, միանգամայն ճշմարիտ է և, անկասկած, նույնիսկ՝ իրականությունից պակաս:

Մի՞թե հմայիչ չէ սա: Հուզիչ գուգադիպություն. Թերեզի գործի համար ձեռնարկված առաջին քայլերը կատարվելու են իր փոքրիկ ընկերուհի Ժաննա դ'Արկի երանացման ժամանակ*...

**Քույր Ժեննիևը (Սելին)՝
քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)
12 ապրիլի, 1909 թ.**

.... Սա իսկապես հուզիչ գուգադիպություն է, որ Թերեզով զբաղվում են հենց այն ժամանակ, երբ փառավորվում է Ժաննա դ'Արկը...

* Սուրբ Ժաննա դ'Արկը Կաթոլիկ եկեղեցու կողմից դասվել է Երանելիների շարքը 1909 թ.-ի ապրիլի 18-ին:

Քույր Մարին՝

քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)

19 մայիսի, 1910 թ.

Կարդալով ձեռագիրը՝ կանոնիկոս վարդապետն ասաց մեր Մայրիկին. «Բայց նա սա մեկ շնչո՞վ է գրել, առանց սևագիր անելո՞ւ»: «Այո, – պատասխանեց մեր Մայրը, – և նաև՝ նա գրում էր միայն երեկոյան՝ Գիշերային ժամերգությունից առաջ եղած ազատ ժամի ընթացքում, ուստի դա շատ ավելի դժվար աշխատանք էր, որը մշտապես ընդհատվում էր»: Նրանք չէին կարողանում հավատալ դրան:

Քույր Մարին՝

քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)

16 հուլիսի, 1913 թ.

Ինձ համար նրա դիմանկարներից ոչ մեկը նրան այնքան գեղեցիկ չի ներկայացնում, որքան նա իրականում էր: Ու սա անհավանական է: Եվ սակայն դու հիշում ես աշխարհիկ այն մարդու խոսքը (տիկին Պրրետի). մի օր նա, նայելով նրան, ասաց ինձ. «Այդ երեխան իր աչքերում Երկինք ունի»:

**Քույր Ժեննիսը (Սելին)՝
քույր Ֆրանսուազ-Թերեզին (Լեոնի)
28 մայիսի, 1920 թ.**

Անցյալ երեքշաբթի մեզ այցելեց Հայաստանի պատրիարք Պողոս Պետրոս XIII-ը*։ Դա մի իսկական սուրբ է, նա իր պատկառելի ճակատին թուրքական հալածանքների հետքերն է կրում, քանի որ իրեն քարկոծել են։ Քույր Մարին (Սուրբ Երրորդության) նկար է հանել այն կաղապարներից, որոնցում լուսանկարել եմ նրան. մենք կարծում ենք՝ նա նահատակ կդառնա...

Եթե տեսնեիր նրա ուրախությունը այստեղ գտնվելու կապակցությամբ... նա մոռացել էր իր բոլոր՝ այդքան մեծ վշտերը, դեմքը շողում էր։ Նա իր Պատարագը մատուցեց հայկական ծեսով՝ հատուկ քահանայական զգեստներով։ Դա մի տեսակ փափուկ հանդերձանք է, շատ, շատ գեղեցիկ, մեր եկեղեցական զգեստները չեն կարող համեմատվել դրա հետ։ Մենք իրեն շատ մոտ էինք, քանի որ Պատարագը մեր աղոթասրահում էր մատուցվում։ Մեր փոքրիկ սուրբը, որ այդքան սիրված է ամենուր, մեզ երբեմն այսպես ուրախություններ է պարգևում։

* Խոսքը Հայ կաթողիկե եկեղեցու Պողոս Պետրոս XIII Թերզյան (1855–1910–1931) կաթողիկոսի մասին է։

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

- 1823 թ. օգոստոսի 22 Բորդոյում ծնվում է Լուի-Ժոզեֆ-Ալոյիզ-Ստանիսլաու Մարտենը՝ Թերեզի հայրը։ Նրա հայրն էր Պիեռ-Ֆրանսուա Մարտենը (1777–1865), մայրը՝ Մարի-Աննա-Ֆանի Բուրոն (1800–1883)։ Նրա եղբայրն էր Պիեռը (ծ. 1819), ով վաղ տարիքում է մահանում, իսկ քույրերը՝ Մարի-Աննան (1820–1846), Աննա-Ֆրանսուազ-Ֆանին (1826–1853) և Աննա-Սոֆին (1833–1842)։
- 1829 թ. մայիսի 31 Ալանսոնի մերձակայքում ծնվում է Մարի-Լուիզ (Էլիզ) Գերենը՝ Թերեզի մոր՝ Զելի Գերենի ավագ քույրը, ով վանական կյանքում վերցնում է քույր Մարի-Դոսիթեա անունը։ Նրանց հայրն էր Իսիդոր Գերեն Ավագը (1789–1868), մայրը՝ Լուիզ-Ժան Մասեն (1805–1859)։
- 1831 թ. Մարտենների ընտանիքը Ստրասբուրգից տեղափոխվում է Ալանսոն։
- 1831 թ. դեկտեմբերի 23 Ալանսոնի մերձակայքում ծնվում է Մարի-Ազելի (Զելի) Գերենը՝ Թերեզի մայրը։

- p>1841 թ. հունվարի 2 Ալանսոնի մերձակայքում ծնվում է Իսիդոր Գերենը՝ Զելի Գերենի եղբայրը։
- 1844 թ. փետրվարի 9 Իսիդոր Գերեն Ավագը Ալանսոնի Սեն-Բլեզ փողոցում նոր առանձնատուն է գնում, ուր Գերենների ընտանիքը տեղափոխվում է նույն տարվա սեպտեմբերի 10-ին։ Հետագայում՝ 1873 թ.-ին, այնտեղ պետք է ծնվի Թերեզը։
- 1845 թ. սեպտեմբեր Լուի Մարտենի հայցը՝ մտնելու Շվեյցարական Ալպերում գտնվող Սեն-Բերնարի վանք մերժվում է։ Պատճառը լատիներենի չիմացությունն էր։
- 1847 թ. մարտի 15 Լիզյոյում ծնվում է Էլիզա-Սելին Ֆուրնեն՝ Թերեզի ապագա քեռակինը։ Նրա քույրն էր Մարի-Ռոզալի Ֆուրնե-Մոդելոնդը։
- 1850 թ. Ալանսոնում գտնվող Գթության քույրերի միաբանությունը մերժում է Զելի Գերենի մտնելու հայցը։ Պատճառն անհայտ է։
- 1850 թ. նոյեմբերի 9 Ալանսոնի Պոնտ-Նոֆ փողոցում Լուի Մարտենն առանձնատուն է գնում, որի առաջին հարկում կահավորում է ժա-

մացույցների իր խանութը:

1853 թ.

Զելի Գերենը Սեն-Բլեզ փողոցում գրտնըվող իրենց առանձնատան առաջին հարկում սկսում է ժանյակների արտադրության իր գործը:

1858 թ.

ապրիլ

Զելի Գերենը կամրջի վրա հանդիպում է Լուի Մարտենին:

1858 թ.

ապրիլի 7

Էլիզ Գերենը՝ Զելիի քույրը, մտնում է Լը Մանի Այցելության վանք՝ վերցնելով Մարի-Դոսիթեա անունը:

1858 թ.

հուլիսի 12–
13

Կեսգիշերին Ալանսոնի Աստվածամոր տաճարում ամուսնանում են Լուի Մարտենը և Զելի Գերենը: Զելին տեղափոխվում է Լուի Մարտենի՝ Պոնտ-Նոֆ փողոցի վրա գտնվող առանձնատունը, որի առաջին հարկում շարունակում է ժանյակների արտադրության իր գործը:

1858 թ.

հոկտեմբերի
18

Ծնվում է Ֆրանսիս Լա Նելը՝ ապագա բժիշկը, որ հետագայում պետք է դառնար Թերեզի զարմուհու՝ Ժաննայի ամուսինը:

1859 թ.

Մահանում է Զելիի մայրը՝ Լուիզ-Ժան

սեպտեմբերի Մասեն:

9

1860 թ. Ծնվում է Լուիի և Զելիի առաջնեկը՝
փետրվարի Մարի-Լուիզը (Մարի)՝ Թերեզի ավագ
22 քույրը:

1861 թ. Ծնվում է Լուիի և Զելիի երկրորդ գա-
սեպտեմբերի վակը՝ Մարի-Պոլինը (Պոլին):
7

1863 թ. Ծնվում է Լուիի և Զելիի երրորդ գավա-
հունիսի 3 կը՝ Մարի-Լեոնին (Լեոնի):

1864 թ. Ծնվում է Լուիի և Զելիի չորրորդ գա-
հոկտեմբերի վակը՝ Մարի-Հելենը (Հելեն) (†1870):
13

1865 թ. Զելին առաջին անգամ պատմում է եղ-
ապրիլի 23 բորը կրծքի ցավերի մասին:

1865 թ. Մահանում է Լուի Մարտենի հայրը՝
հունիսի 26 Պիեռ-Ֆրանսուա Մարտենը:

1866 թ. Իսիդոր Գերենը Լիզյոյում ամուսնա-
սեպտեմբերի նում է Սելին Ֆուրնեի հետ: Իսիդորը
11 Լիզյո էր տեղափոխվել նույն տարվա
ապրիլին և այնտեղ դեղատուն գնել:

1866 թ. Ծնվում է Լուիի և Զելիի հինգերորդ

սեպտեմբերի 20 զավակը՝ Մարի-Ժոզեֆ-Լուիս (Ժոզեֆ) (†1867):

1867 թ. փետրվարի 14 Հինգ ամսականում մահանում է Լուիի և Զելիի որդին՝ Մարի-Ժոզեֆ-Լուիս:

1867 թ. դեկտեմբերի 19 Ծնվում է Լուիի և Զելիի վեցերորդ զավակը՝ Մարի-Ժոզեֆ-Ժան-Բապտիստը (Ժոզեֆ) (†1868):

1868 թ. փետրվարի 24 Լիզյոյում ծնվում է Ժաննա-Մարի-Էլիզա Գերենը (Ժաննա)՝ Իսիդոր Գերենի և Սելին Ֆուրնեի ավագ դուստրը:

1868 թ. օգոստոսի 24 Ութ ամսականում մահանում է Լուիի և Զելիի երկրորդ որդին՝ Մարի-Ժոզեֆ-Ժան-Բապտիստը:

1868 թ. սեպտեմբերի 3 Մահանում է Զելիի հայրը՝ Իսիդոր Գերեն Ավագը:

1868 թ. հոկտեմբերի Մարին և Պոլինը սկսում են հաճախել Լը Մանի գիշերօթիկ վանական դպրոց:

1869 թ. ապրիլի 28 Ծնվում է Լուիի և Զելիի յոթերորդ զավակը՝ Մարի-Սելինը (Սելին):

1870 թ. Հինգ տարեկանում մահանում է Լուիի

փետրվարի 22 և Ջելիի դուստրը՝ Հելենը:

1870 թ. հուլիսի 19 Սկսվում է Ֆրանս-Պրուսական պատերազմը, որ պետք է ավարտվեր 1871 թ.-ի մայիսի 10-ին:

1870 թ. օգոստոսի 16 Ծնվում է Լուիի և Ջելիի ութերորդ զավակը՝ Մարի-Մելանի-Թերեզը (Թերեզ) (†1870):

1870 թ. օգոստոսի 22 Լիզյոյում ծնվում է Իսիդոր Գերենի և Սելին Ֆուրնեի երկրորդ դուստրը՝ Մարի-Լուիզ-Հելենը (Մարի), ով հետագայում պետք է Մարտեն քույրերի պես միանձնուհի դառնար Լիզյոյի Կարմելի մենաստանում:

1870 թ. հոկտեմբերի 8 Ութ շաբաթական հասակում մահանում է Լուիի և Ջելիի դուստրը՝ Մարի-Մելանի-Թերեզը: Դրանից օրեր առաջ ավագ քույրը՝ Մարին, ստնտու դայակի մոտ այցելելով մանկահասակ քրոջը, նկատում է, որ նա վատ է վերաբերվում երեխային և չի կերակրում նրան (դայակը, պարզվում է, հարբեցող էր): Նա տեղեկացնում է դրա մասին ծնողներին, և կեսգիշերին Լուի Մարտենը ան-

միջապես գնում է երեխայի ետևից: Սակայն արդեն ուշ է լինում. կարճ ժամանակ անց Թերեզը մահանում է թերսընվածությունից:

1870 թ.
դեկտեմբերի
30

Զելին փրկում է Մարիին ու Պոլինին՝ վերցնելով նրանց Լը Մանի Այցելության վանքի դպրոցից, քանի որ պատերազմը հասել էր քաղաքին: Օրեր անց ֆրանսիացիները պարտվում են: Պրուսացիները գրավում են Ալանսոնը և մինչև մարտի 7-ը մնում այնտեղ: Լուին և Զելին իրենց տանը ապաստան են տալիս ինը պրուսացի զինվորների, որոնցից մեկը զարդեր է գողանում Լուիի խանութից: «Արյունոտ շաբաթվա» ընթացքում (1871 թ.-ի մայիսի 21–28)՝ Փարիզում մղվող քաղաքացիական մարտերի ժամանակ, ավելի քան 20000 մարդ է զոհվում: Գնդակահարվում է Փարիզի արքեպիսկոպոսը՝ 64 այլ հոգևորականների հետ:

1871 թ.
հուլիս

Լուին և Զելին լուրջ ֆինանսական կորուստներ են ունենում պատերազմի հետևանքով, և Լուի Մարտենը

վաճառում է իր առանձնատունն ու ժամացույցների խանութը քրոջ որդուն՝ Ադոլֆ Լերիշին, իսկ ինքը՝ ընտանիքով տեղափոխվում Սեն-Բլեզ փողոցի վրա գտնվող Ջելիի առանձնատունը, որ վերջինս ժառանգություն էր ստացել հորից: Այդուհետ Լուին և Ջելին սկսում են միասին կազմակերպել ժանյակների պատրաստման գործը:

1871 թ.
հոկտեմբերի
16

Մահացած է ծնվում Իսիդոր Գերենի և Սելին Ֆուրնե-Գերենի որդին՝ Պոլ Գերենը:

1873 թ.
հունվարի 2

Ալանսոնի Սեն-Բլեզ փողոցի վրա գտնվող առանձնատանը ծնվում է Լուի Մարտենի և Ջելի Գերենի իններորդ զավակը՝ Մարի-Ֆրանսուազ-Թերեզ Մարտենը՝ ապագա Սուրբ Թերեզը:

1873 թ.
հունվարի 4

Թերեզը մկրտվում է Ալանսոնի Աստվածամոր բազիլիկում՝ Հայր Լյուսիեն Դյումենի կողմից, ով հետագայում է վկայություն տալ Թերեզի սրբադասման գործընթացի ժամանակ: Թերեզի կնքամայրն էր ավագ քույրը՝ Մարին, իսկ կնքահայրը՝ Պոլ

	Ալբեր Բուլը՝ Լուի Մարտենի ընկերոջ որդին:
1873 թ. մարտի 11	Զելի Գերենը Թերեզին հանձնում է սըտընտու դայակի՝ Ռոզա Թայեի խնամքին, ով բնակվում էր Սեմալեում:
1873 թ. հուլիսի 23	Փարիզում սկսվում է Մոնմարտրի Սուրբ Սրտի եկեղեցու շինարարությունը:
1874 թ. ապրիլի 2	Թերեզը Ավագ հինգշաբթի օրը ստնտու դայակի մոտից վերադառնում է տուն:
1875 թ. օգոստոսի 2	Մարին ավարտում է իր ուսումը Լը Մանի Այցելության վանքում և վերադառնում Ալանսոն:
1876 թ. հոկտեմբերի 20	11 տարվա լռությունից հետո Զելին հայտնում է իր եղբոր կնոջը՝ Սելին Գերենին, որ շատ անհանգստացած է կրծքի ցավերով:
1876 թ. դեկտեմբերի 17	Զելի Գերենի մոտ կրծքի՝ վիրահատման ոչ ենթակա քաղցկեղ են ախտորոշում:
1877 թ. փետրվարի	Լը Մանի վանքում 48 տարեկան հասակում թոքախտից մահանում է Զելիի ա-

- 24 վագ քույրը՝ Մարի-Դոսիթեան (Էլիզ):
- 1877 թ. Մարին, Պոլինը և Լեոնին Ջելիի հետ
հունիսի 17– մեկնում են Լուրդ՝ ուխտագնացության՝
23 աղոթելու Ջելիի ապաքինման համար:
- 1877 թ. Ալանսոնում առավոտյան 12:30-ին 45
օգոստոսի 28 տարեկան հասակում մահանում է Ջելի
Գերեն-Մարտենը՝ Թերեզի մայրը: Նրա
կողքին էին այդ պահին ամուսինը, եղ-
բայրը, ավագ դուստրը՝ Մարին, և մի
հիվանդախնամ քույր:
- 1877 թ. Ալանսոնի Աստվածամոր բազիլիկում
օգոստոսի 29 կատարվում է Ջելի Գերենի հուղար-
կավորության արարողությունը: Այդ օ-
րըն է, որ Թերեզն իրեն որպես երկրորդ
մայր է ընտրում Պոլինին, իսկ Սելինը՝
Մարիին:
- 1877 թ. Պոլինը մոր մահվան կապակցությամբ
սեպտեմբեր թողնում է իր ուսումը Այցելության
վանքում:
- 1877 թ. Մարտեն քույրերը տեղափոխվում են
նոյեմբերի 15–16 Լիզյո՝ բնակություն հաստատելով Բյու-
սոնե կոչվող առանձնատանը: Նույն
ամսի 30-ին նրանց է միանում նաև հայ-

րը՝ Լուի Մարտենը՝ վաճառելով Ալանսոնի ժանեկագործական ձեռնարկությունը:

1878 թ.
հունվար

Լեոնին ու Սելինը սկսում են հաճախել Լիզյոյի բենեդիկտյան աբբայության դպրոց:

1879 կամ

1880 թ.
ամառ

Թերեզի տեսիլքը:

1880 թ.
հուլիսի 15

Լուի Մարտենը վաճառում է Ալանսոնի առանձնատունը:

1880 թ.

Թերեզն առաջին անգամ մեղքերի խոստովանություն է կատարում Հայր Դյուսելիեին Լիզյոյի Սուրբ Պետրոսի տաճարում:

1881 թ.
հոկտեմբերի
3

Թերեզը սկսում է հաճախել Լիզյոյի բենեդիկտյան միաբանության դպրոց, որտեղ պետք է շարունակեր իր ուսումը մինչև 1886 թ.-ի մարտ ամիսը:

1882 թ.
հոկտեմբերի
2

Պոլինը մտնում է Լիզյոյի Կարմելի մենաստան, որտեղ 1883 թ.-ի ապրիլի 6-ին վերցնում է քույր Ազնես անունը:

- 1883 թ.
մարտի 25
- Լուի Մարտենը Մարիին ու Լեոնիին տանում է Փարիզ՝ Ավագ շաբաթն այնտեղ անցկացնելու: Ջատկի օրվա երեկոյան Թերեզը հիվանդանում է: Լուի Մարտենը դրա մասին տեղեկանալուց հետո անմիջապես վերադառնում է Լիզյո:
- 1883 թ.
ապրիլի 8
- Մահանում է Լուի Մարտենի մայրը՝ Մարի-Աննա-Ֆանի Բուրոն:
- 1883 թ.
մայիսի 13
- Թերեզն ապաքինվում է՝ տեսնելով Տիրամոր ժպիտը: Ժպտացող Տիրամոր այդ արձանիկն այժմ տեղադրված է Լիզյոյի Կարմելի մենաստանի մատուռում:
- 1883 թ.
օգոստոսի 20
—
սեպտեմբերի 3
- Մարտենների ընտանիքն իր առաջին ուղևորությունն է կատարում Ալանսոն՝ աղոթելու Ջելիի գերեզմանին: Դա Ջելիի մահվան 6-րդ տարին էր:
- 1884 թ.
մայիսի 8
- Թերեզը իր առաջին Հաղորդությունն է ստանում վանական դպրոցում, իսկ Պոլինը Կարմելի մենաստանում կատարում է իր ուխտադրությունը:

- 1884 թ. հունիսի 14 Թերեզը ստանում է Դրոշմը եպիսկոպոս Ֆլավիեն Հյուգոնենի կողմից: Այդ ծիսակատարության ժամանակ իր կրնքամայրը Լեոնին էր:
- 1884 թ. հունիսի 26 Լուի Մարտենը Թերեզին է նվիրում Թոմ անունով սպանիելին:
- 1885 թ. օգոստոսի 22 – հոկտեմբերի 17 Լուի Մարտենը ուխտագնացություն է կատարում դեպի Կենտրոնական Եվրոպա և Թուրքիա:
- 1886 թ. փետրվար Լուի Մարտենը հանում է Թերեզին վանական դպրոցից, և նույն տարվա մարտից մինչև 1888 թ.-ի փետրվարը Թերեզը իր կրթությունը շարունակում է տիկին Պապինոյի մոտ մասնավոր դասեր ստանալով:
- 1886 թ. հոկտեմբեր Մարտենների ընտանիքը Մարիի՝ Կարմելի մենաստան մտնելուց առաջ իր երկրորդ ուղևորությունն է կատարում Ալանսոն: Դա Ջելիի մահվան 9-րդ տարելիցն էր:
- 1886 թ. Դեպի Ալանսոն ուղևորության ժամա-

- p>հոկտեմբերի 7 նակ Լեոնին բոլորի համար անսպասե-
-
- լի կերպով մտնում է Ալանսոնի Կլարի-
-
- սուհիների վանք:
- 1886 թ.
հոկտեմբերի 15 Մարին մտնում է Լիզյոյի Կարմելի մե-
նաստան:
- 1886 թ.
դեկտեմբերի 1 Լեոնին վատառողջության պատճառով
դուրս է գալիս վանքից և վերադառնում
տուն:
- 1886 թ.
դեկտեմբերի 25 Սուրբ Ծննդյան գիշերը՝ Պատարագից
հետո, Թերեզի մոտ ներքին արմատա-
կան փոփոխություն է տեղի ունենում,
ինչը նա հետագայում «Սուրբ Ծննդյան
շնորհ» էր անվանում:
- 1887 թ.
մայիսի 1 Լուի Մարտենը առաջին կաթվածն է
ստանում, որը ժամանակավորապես
պարալիզացնում է մարմնի ձախ կողմը
և խոսքը: Այդ տարի նա ևս երկու կաթ-
ված է ստանում:
- 1887 թ.
մայիսի 29 Թերեզը հոր համաձայնությունն է ըս-
տանում՝ մտնելու Կարմել:
- 1887 թ.
հուլիսի 16 Լեոնին առաջին անգամ մտնում է Կա-
նի Այցելության վանք:

- 1887 թ. օգոստոսի 31 Թերեզն աղոթում է մահապարտ Պրանգինիի համար, ում մահապատժի և դրանից առաջ դարձի մասին հաջորդ օրը կարդում է թերթում:
- 1887 թ. հոկտեմբերի 31 Թերեզը հոր հետ գնում է Բայո՝ Կարմել մտնելու համար եպիսկոպոս Ֆլավիեն Հյուգոնենից թույլտվություն խնդրելու:
- 1887 թ. նոյեմբերի 4 – դեկտեմբերի 2 Լուի Մարտենը, Սելինը և Թերեզը ուխտագնացության են մեկնում Իտալիա (Հռոմ, Միլան, Պադովա, Վենետիկ, Լորետո, Նեապոլ, Պոմպեյ, Ասսիզի, Ֆլորենցիա, Պիզա, Ջենովա): Վերադարձին նրանք այցելում են Մարսել և Լիոն:
- 1887 թ. նոյեմբերի 20 Տեղի է ունենում ուխտավորների ընդունելությունը Լեոն XIII-ի մոտ, որի ժամանակ Թերեզը Պապից թույլտվություն է խնդրում՝ 15 տարեկանում մտնելու Կարմել:
- 1888 թ. Լուի Մարտենը 10000 ֆրանկ է նվիրաբերում Լիզյոյի Սուրբ Պետրոսի տաճարի խորանի պատրաստման համար: Դա այն ժամանակ մոտավորապես մի առանձնատանգումար էր:

- p>1888 թ. հունվարի 6 Լեոնին թողնում է Կանի Այցելության վանքն ու վերադառնում տուն:
- 1888 թ. ապրիլի 9 Թերեզը մտնում է Լիզյոյի Կարմելի մենաստան:
- 1888 թ. հունիսի 16 Մելինը հայտնում է հորը Կարմելի մենաստան մտնելու իր ցանկության մասին:
- 1888 թ. հունիսի 23 Լուի Մարտենի մտավոր առողջությունը կտրուկ վատթարանում է, իսկ նույն տարվա օգոստոսի 12-ին նա նոր կաթված է ստանում:
- 1888 թ. նոյեմբերի 3 Հայր Ալմիր Պիշոնը, որ Մարտեն քույրերի հոգևոր խորհրդատուն էր, մեկնում է Կանադա:
- 1889 թ. հունվարի 10 Թերեզը ստանում է կարմելիտուհու սքեմը և վերցնում վանական անվան «Հիսուս Մանկան» հավելումը, որին հետագայում ավելացնում է նաև «Սուրբ Երեսի» հավելումը:
- 1889 թ. փետրվարի 12 Լուի Մարտենը ընդունվում է Կանի հիվանդանոց, որտեղ խնամք էին ստանում հոգեկան առողջության խնդիրներ ունեցող մարդիկ: Իրենց հորը մոտ լի-

նելու համար Սելինն ու Լեոնին փետրվարի 19-ից մայիսի 5-ը մնում են Սուրբ Վենսան դը Պուլի քույրերի միաբանությունում:

1889 թ.
ապրիլի 20 Իսիդոր Գերենը նոր առանձնատուն է գնում Լիզյոյում:

1889 թ. Լեոնին և Սելինը Գերենների ընտանիքի հետ գնում են Փարիզ՝ Համաշխարհային ցուցահանդեսին, որտեղ կատարվում է Էյֆելյան աշտարակի պատոնական բացման արարողությունը:

1889 թ.
դեկտեմբերի 25 Սպառվում է Բյուսոնեի վարձակալության ժամկետը:

1890 թ. Լուի Մարտենը, որպես Թերեզի հարսնաբաժին, Կարմելի մենաստանին 10000 ֆրանկ է նվիրաբերում:

1890 թ.
գարուն Սելինն ու Լեոնին Գերենների ընտանիքի հետ ճանապարհորդություն են կատարում դեպի Արևմտյան և Հարավային Ֆրանսիա ու Հյուսիսային Իսպանիա:

1890 թ. Թերեզը կատարում է իր ուխտադրուք-

սեպտեմբերի 8 յունը, իսկ նույն ամսի 24-ին՝ ստանում քողը:

1890 թ.
հոկտեմբերի 1 Ժաննա Գերենը և Ֆրանսիս Լա Նելը ամուսնանում են:

1891 թ.
դեկտեմբերի 5 86 տարեկանում մահանում է Մայր Ժենիկը: Նա Լիզյոյի Կարմելի մենաստանի հիմնադիրներից էր:

1892 թ.
հունվար Սկսվում է գրիպի համաճարակը, որի ընթացքում Թերեզը խնամում է հիվանդ քույրերին, որոնցից շատերը մահանում են:

1892 թ.
մայիսի 10 Լուի Մարտենը դուրս է գրվում Կանի հիվանդանոցից, և Լեոնին ու Սելինը իրենց հոր հետ ապաստանում են Գերենների տանը:

1892 թ.
մայիսի 12 Լուի Մարտենը վերջին անգամ այցելում է Կարմելի մենաստան:

1893 թ.
փետրվարի 20 Մայր Ազնեսն ընտրվում է Կարմելի մենաստանի մայրապետ: Նա զբաղեցնում է այդ պաշտոնը մինչև 1896 թ.-ի մարտի 21-ը:

- 1893 թ. Լեոնին Կանի Այցելության վանք է
հունիսի 24 մտնում երկրորդ անգամ:
- 1894 թ. Լուի Մարտենը ծանր կաթվածից հետո
մայիսի 27 առաջին անգամ Վերջին օծում է ստա-
նում: Օրեր անց՝ հունիսի 5-ին, նա նաև
սրտի կաթված է ունենում:
- 1894 թ. Լուի Մարտենը սրտի երկրորդ կաթ-
հուլիսի 28 վածն է ստանում և երկրորդ Վերջին օ-
ծումը:
- 1894 թ. Կիրակի օրը, առավոտյան 8:15-ին 71
հուլիսի 29 տարեկան հասակում մահանում է Լուի
Մարտենը: Նա գտնվում էր Լա Մյու-
սում, և նրա կողքին էին դուստրը՝ Սե-
լինը, Իսիդորը և Սելին Գերենը:
- 1894 թ. Սելինը մտնում է Լիզյոյի Կարմելի մե-
սեպտեմբերի 14 նաստան՝ վերցնելով Մարի անունը, ո-
րը զգեստառությունից հետո (1895 թ.-ի
փետրվարի 5) փոխում է Ժենևիևի: Նրա
ուխտադրությունը կատարվում է 1896
թ.-ի փետրվարի 24-ին:
- 1894 թ. Իսիդոր Գերենը Ջելիի, նրա չորս գա-
հոկտեմբերի 11 վակների և մյուս հարազատների աճ-
յունները Ալանսոնից տեղափոխում և

վերահուղարկավորում է Լիզյոյում:

1894 թ. Մայր Ազնեսը խնդրում է Թերեզին գրել
դեկտեմբեր իր մանկության հիշողությունները:
Այդպես պետք է ծնունդ առնեն «Ձեռագիր Ա»-ն:

1895 թ. Լեոնին թողնում է Կանի Այցելության
հուլիսի 20 վանքը երկրորդ անգամ:

1895 թ. Մարի Գերենը՝ Թերեզի զարմուհին,
օգոստոսի 15 մտնում է Լիզյոյի Կարմելի մենաստան:

1895 թ. Մայր Ազնեսի հորդորով Թերեզը նա-
հուկտեմբերի մակագրություն է սկսում ճեմարանա-
17 կան Մորիս Բելիերի (1874–1907) հետ:

1896 թ. Տեղի է ունենում Թերեզի առաջին ար-
ապրիլի 2–3 յունաթքությունը:

1896 թ. Մայր Մարի դը Գոնգագի առաջար-
մայիսի 30 կությանը Թերեզը նամակագրություն է
սկսում ապագա միսիոներ Ադուլֆ Ռու-
լանի հետ (1870–1934), ում հանդի-
պում է այդ տարվա հուլիսի 3-ին, երբ
վերջինս գալիս է՝ Կարմելի մենաստա-
նում Պատարագ մատուցելու:

1896 թ. Թերեզը ավագ քրոջ՝ Մարիի խնդրան-

- p>սեպտեմբերի 8 քով գրում է իր հոգևոր ճանապարհի մասին պատմող ձեռագիրը՝ «Ձեռագիր Բ»-ն, որի նախաբանը կազմող՝ Մարիին ուղղված նամակը նա գրում է օրեր անց՝ սեպտեմբերի 13–16-ը:
- 1897 թ. Թերեզի հիվանդությունը սաստկանում Ե պարիլ է:
- 1897 թ. Մայր Մարի դը Գոնգազի խնդրանքով հունիս Թերեզը գրում է իր երրորդ ձեռագիրը՝ – «Ձեռագիր Գ»-ն:
- հուլիս
- 1897 թ. Թերեզը Վերջին օծում է ստանում:
- հուլիսի 30
- 1897 թ. Թերեզը ստանում է իր վերջին Հաղոր- օգոստոսի 19 դությունը:
- 1897 թ. Հինգշաբթի օրը, երեկոյան մոտավորա- սեպտեմբերի 30 պես 19:20-ին Թերեզը ննջում է: Նա 24 տարեկան էր:
- 1897 թ. Թերեզի մարմինը հուղարկավորվում է հոկտեմբերի 4 Լիզյոյի գերեզմանատանը:
- 1898 թ. Բայոյի եպիսկոպոս Ֆլավիեն Հյուգոնե-

- p>մարտի 7 նը թույլտվություն է տալիս տպագրելու «Մի հոգու պատմությունը»: Դրանից կարճ ժամանակ անց՝ մայիսի 2-ին, նա մահանում է:
- 1898 թ. հոկտեմբերի 20 Տպագրվում է «Մի հոգու պատմությունը», 2000 օրինակով: Տպագրման ծախսերը հոգում է Իսիդոր Գերենը:
- 1898 թ. Կարմելի մենաստանը բազում նամակներ է ստանում, որոնք պատմում են Թերեզին ուղղված աղոթքներով ստացած շնորհների մասին:
- 1899 թ. հունվարի 28 Լեոնին վերջնականապես մտնում է Կանի Այցելության վանք, որտեղ հունիսի 30-ին տեղի ունեցած զգեստառության ծեսի ժամանակ որպես իր վանական անուն է ընտրում քրոջ անունը՝ Ֆրանսուազ-Թերեզ:
- 1899 թ. ապրիլի 2 (Զատիկ) «Մի հոգու պատմության» 2-րդ հրատարակությունը 4000 օրինակով:
- 1900 թ. փետրվարի 13 52 տարեկանում գրիպից անակնկալ մահանում է Սելին Ֆուրնեն՝ Թերեզի քեռակինը:

1901 թ.	«Մի հոգու պատմությունը» թարգմանվում է անգլերեն և գերմաներեն, ավելի ուշ այն թարգմանվում է լեհերեն (1902 թ.), նիդերլանդերեն (1905 թ.), իտալերեն և պորտուգալերեն (1906 թ.), իսպաներեն և ճապոներեն (1911 թ.) և այլն: Ներկայում այն թարգմանված է ավելի քան 50 լեզուներով:
1902 թ. ապրիլի 19	Մայր Ազնեսը կրկին ընտրվում է մայրապետ: Այս անգամ նա զբաղեցնում է այդ պաշտոնը մինչև 1908 թ.-ը:
1904 թ. դեկտեմբերի 17	69 տարեկանում քաղցկեղից մահանում է Մայր Մարի դը Գոնզագը:
1905 թ. ապրիլի 14	Թոքախտից 34 տարեկանում Լիզյոյի Կարմելի մենաստանում մահանում է Թերեզի զարմուհին՝ Մարի Գերենը:
1907 թ. մարտի 15	Հայր Յուժեն Պրևոստը Պիոս X Պապին է տալիս «Մի հոգու պատմություն» գիրքը:
1907 թ. հոկտեմբերի 15	Բայոյի եպիսկոպոսը Լիզյոյի կարմելիտուհիներին խնդրում է գրի առնել իրենց հուշերը Թերեզի մասին:

- 1908 թ.
մայիսի 26
- Չորսամյա Ռեն Ֆոկեն բժշկվում է կուրությունից, երբ ծնողները նրա հետ գալիս են Թերեզի գերեզման՝ ուխտագնացության: Հետագայում՝ 1921 թ.-ին, ուխտի գալով Թերեզի գերեզմանին, երբ արդեն բոլոր հույսերը սպառվել էին, կուրությունից կբժշկվի նաև վեցամյա Էդիթ Գասիոնը՝ ապագա հանրահայտ երգչուհի Էդիթ Պիաֆը:
- 1909 թ.
մայիսի 22
—
հունիսի 12
- Բայոյի թեմում սկսվում է Թերեզի կյանքն ուսումնասիրող նախնական ընթացակարգը՝ «Փոքր ընթացակարգը»:
- 1909 թ.
սեպտեմբերի 28
- Լյարդի հիվանդությունից 68 տարեկանում մահանում է Իսիդոր Գերենը:
- 1909 թ.
նոյեմբեր
- Մայր Ազնեսը դարձյալ մայրապետ է դառնում նախորդ մայրապետ Մայր Մարի-Անժի մահվանից հետո: Նա այդ պաշտոնն այս անգամ զբաղեցնում է մինչև իր մահը: 1923 թ.-ին Պիոս XI Պապը նրան նշանակում է Լիզյոյի Կարմելի միաբանության ցկյանս մայրապետ:

1910 թ.	Կարմելի մենաստանը հանգանակությունների շնորհիվ գնում է Մարտենների՝ Սեն-Բլեզ փողոցի վրա գտնվող առանձնատունը, որտեղ ծնվել էր Թերեզը:
1910 թ. ապրիլի 4	Բայոյի եպիսկոպոսը խնդրում է հավաքագրել Թերեզի բոլոր ձեռագրերը: Մայիսի 23-ին սկսվում է դրանց քննությունը:
1910 թ. հուլիս	Մեկ տարվա ընթացքում Կարմելը 9741 նամակ է ստանում աշխարհի բոլոր անկյուններից:
1910 թ. օգոստոսի 3 — 1911 թ. դեկտեմբերի 12	Սկսվում է Թերեզի երանացման Թեմական ընթացակարգը: Հարցաքննվում են 48 վկաներ:
1910 թ. սեպտեմբերի 6	Տեղի է ունենում Թերեզի մասունքների առաջին արտաշիրիմումը: Գործընթացը, որն ընթանում էր 800 մարդու ներկայությամբ, դեկավարում էին բժիշկներ Ալեքսանդր դը Կոռնիերը և Ֆրանսիս Լա Նելը՝ Ժաննայի ամուսինը: Ճա-

նաչման պաշտոնական ընթացակարգից հետո մասունքները վերահուղարկավորվում են նախկին գերեզմանի կողքին՝ կապարակնքված կրկնակի դագաղի մեջ:

1912 թ. Հրատարակվում է Թերեզին վերագրվող հրաշքների առաջին ժողովածուն: 1926 թ.-ին ժողովածուն կազմված էր արդեն 7 հատորից, որոնցում ներկայացված էին 3552 հրաշքների նկարագրություններ:

1914 թ. Պիոս X Պապը Թերեզի սրբադասման գործընթացը բացառության կարգով արագացնելու հրաման է տալիս (սովորաբար դրա համար պետք էր մահվանից հետո սպասել 50 տարի): Նույն տարվա հունիսի 10-ին նա ստորագրում է սրբադասման գործընթացը սկսելու հրամանագիրը՝ Թերեզին անվանելով «Արդի ժամանակների մեծագույն Սուրբ»:

1914 թ. Կարմելի մենաստանը օրական միջինում 200 նամակ է ստանում:

- p>1914 թ. Սկսվում է Երկրորդ համաշխարհային
-
- հուլիսի 28 պատերազմը:
- 1915 թ. Բայոյում սկսվում է Թերեզի երանաց-
մարտի 17 ման Պապական ընթացակարգը:
- 1915 թ. Օսմանյան Թուրքիայում սկսվում է Հա-
ապրիլի 24 յոց ցեղասպանությունը:
- 1916 թ. Բազմաթիվ զինվորականներ՝ առան-
ձին և խմբերով, ուխտագնացության են
գալիս Թերեզի գերզմանին:
- 1916 թ. 57 տարեկանում մահանում է բժիշկ
մարտի 19 Ֆրանսիս Լա Նելը՝ Թերեզի զարմուհի
Ժաննայի ամուսինը: 1909 թ.-ին նա գը-
նել էր Բյուսոնեի առանձնատունը, և
1913 թ.-ին այն բացվել էր ուխտավոր-
ների համար՝ որպես ուխտատեղի:
- 1917 թ. Կատարվում է Թերեզի մասունքների
օգոստոսի 9–10 երկրորդ արտաշիրիմումը:
- 1917 թ. Բայոյում ավարտվում է սրբադասման
հոկտեմբերի 30 Պապական ընթացակարգի առաջին
փուլը:
- 1918 թ. Ավարտվում է Առաջին համաշխարհա-

նոյեմբերի 11 յին պատերազմը:

1920 թ. Լիգյոյի Կարմելի մենաստան է այցելում Հայ կաթողիկե եկեղեցու Պողոս մայիսի 25 Պետրոս XIII Թերզյան (1855–1910–1931) կաթողիկոսը:

1921 թ. Բենեդիկտոս XV Պապը երկարատև օգոստոսի 14 քննությունից հետո հրապարակում է Թերեզի առաքինությունների հերոսականության մասին կոնդակը և քարոզ կարդում «Հոգևոր մանկության» վերաբերյալ:

1923 թ. Մանրակրկիտ քննությունից հետո հրապարակվում է Թերեզին վերագրվող ներկայացված հրաշքների վավերականությունը հաստատող պապական հրամանագիրը:

1923 թ. Թերեզի մասունքների երրորդ և վերջին արտաշիրիմումը Լիգյոյի գերեզմանատանը: Թերեզի մասունքակիր տապանակը հանգրվանում է Կարմելի մատուռում:

1923 թ. Հռոմի Սուրբ Պետրոսի տաճարում Պի- ապրիլի 29 ոս XI Պապը Թերեզին հռչակում է Ե-

րանելի:

- 1923 թ.
մայիսի 28
- Պիոս XI Պապը Մայր Ազնեսին Լիզյոյի Կարմելի մենաստանի ցկյանս մայրապետ է նշանակում:
- 1925 թ.
մայիսի 17
- Հռոմի Սուրբ Պետրոսի տաճարում Պիոս XI Պապը հավաքված 500.000 ուխտավորների ներկայությամբ Թերեզին հռչակում է Կաթոլիկ եկեղեցու Սուրբ:
- 1927 թ,
դեկտեմբերի 14
- Պիոս XI Պապը Սուրբ Թերեզին, Սուրբ Ֆրանսիս Քսավիեի հետ մեկտեղ, հռչակում է բոլոր առաքելությունների գլխավոր հովանավոր Սուրբ:
- 1929 թ.
սեպտեմբերի 30
- Դրվում է Լիզյոյի Սուրբ Թերեզի բազիլիկի հիմնաքարը:
- 1929 թ.
հոկտեմբերի 3
- Մեքսիկան, որտեղ այդ շրջանում քրիստոնյաների հալածանքներ էին ընթանում, նվիրագործվում է Սուրբ Թերեզին:
- 1930 թ.
- Միսիթարյան կաթոլիկ միաբանությունը հայերեն է թարգմանում Թերեզի «Մի հոգու պատմությունը»: Ավելի վաղ այն թարգմանվել էր դանիերեն (1920

թ.), չինարեն, կորեերեն, իտրվաթերեն և ֆլամանդերեն (1925 թ.), արաբերեն և վիետնամերեն (1926 թ.), բենգալերեն և հունարեն (1928 թ.), ռումիներեն (1929 թ.) ու բասկերեն (1930 թ.):

1931 թ.
մայիսի 24

Հնդկաստանի Կալկաթա քաղաքում կաթոլիկ միանձնուհի միսիոներ Անյեզա Բոյաջիուն իր ուխտադրությունն է կատարում՝ որպես վանական անուն ընտրելով «Թերեզան»՝ ի պատիվ Սուրբ Թերեզ Լիզյոացու (քանի որ ֆրանսիական «Թերեզ» տարբերակն արդեն մեկ այլ միանձնուհի ընտրել էր): Դա ապագա Սուրբ Մայր Թերեզան էր՝ Թերեզա Կալկաթացին:

1937 թ.,
հուլիսի 11

Տեղի է ունենում Լիզյոյի Սուրբ Թերեզի՝ դեռևս կիսակառույց բազիլիկի նավակատիքի և օրհնության արարողությունը պապական լեզատ, կարդինալ Յուզենիո Պաչելլիի՝ ապագա Պապ Պիոս XII-ի կողմից:

1938 թ.
ապրիլի 25

70 տարեկան հասակում մահանում է Ժաննա Գերեն-Լա Նելը՝ Թերեզի զարմուհին:

- 1939 թ.
սեպտեմբերի 1
Սկսվում է Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը:
- 1940 թ.
հունվարի 19
79 տարեկան հասակում Կարմելի մենաստանում մահանում է Մարին՝ Թերեզի ավագ քույրը:
- 1941 թ.
հունիսի 16
78 տարեկան հասակում Կանի Այցելության վանքում մահանում է Լեոնին:
- 1944 թ.
մայիսի 3
Պիոս XII Պապը Թերեզին, Ժաննա դ'Արկի հետ մեկտեղ, հռչակում է Ֆրանսիայի հովանավոր Սուրբ:
- 1944 թ.,
հունիսի 6
–
օգոստոսի 26
Լիզյոյի բենեդիկտյան արքայությունը, որտեղ ժամանակին ուսանել էր Թերեզը, ուժակոծվում և հիմնահատակ ավերվում է: Այդ ուժակոծությունների ժամանակ Լիզյոյի Կարմելի մենաստանի միանձնուհիները թաքնվում էին Սուրբ Թերեզի բազիլիկի նկուղային հարկում:
- 1945 թ.
փետրվար
Սուրբ Թերեզի մասունքակիր տապանակը առաջին անգամ լքում է Լիզյոն, որպեսզի մինչև 1947 թ.-ը, սկսած Փարիզից, շրջի ողջ Ֆրանսիայով՝ ի երկր-

պագություն հավատացյալ ժողովրդի:

1945 թ.
սեպտեմբերի
2

Ավարտվում է Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը:

1947 թ.
հուլիսի 13

Թերեզի ննջման 50-ամյակի կապակցությամբ՝ Փարիզի կաթոլիկ համալսարանում բացվում է Թերեզյան կոնգրեսը:

1948 թ
սեպտեմբեր

Առաջին անգամ ամբողջությամբ հրատարակվում են Թերեզի նամակները:

1951 թ.
հուլիսի 28

Լիզյոյի Կարմելի մենաստանում 89 տարեկան հասակում մահանում է Պոլինը՝ Մայր Ազնեսը:

1954 թ.
հուլիսի 11

Տեղի է ունենում Լիզյոյի Սուրբ Թերեզի հոյակերտ բազիլիկի օծման արարողությունը:

1955 թ.

Լույս է տեսնում «Մի հոգու պատմության» 46-րդ և վերջին հրատարակությունը: Այն թարգմանվում է ռուսերեն և ուկրաիներեն: Ավելի վաղ այն թարգմանվել էր եբրայերեն, հնդկերեն (1947 թ.) և այլ լեզուներով:

1956 թ.	Առաջին անգամ հրատարակվում են Թերեզի ձեռագրերի բնօրինակները:
1957 թ. մարտի 22	Բացվում է Լուի Մարտենի սրբադասման Թեմական ընթացակարգը:
1957 թ. հոկտեմբերի 10	Բացվում է Զելի Գերեն-Մարտենի սրբադասման Թեմական ընթացակարգը:
1958 թ.	Տեղի է ունենում Լուի և Զելի Մարտենների մասունքների արտաշիրիմումը և տեղափոխումը Լիզյոյի Սուրբ Թերեզի բազիլիկ:
1959 թ. փետրվարի 25	89 տարեկան հասակում Լիզյոյի Կարմելի մենաստանում մահանում է Սելինը՝ քույր Ժեննիկը:
1961 թ.	Հրատարակվում են Թերեզի 47 լուսանկարները:
1971 թ.	Լուի և Զելի Մարտենների երանացման ընթացակարգերը միավորվում են մեկ ընթացակարգի մեջ:
1973 թ.	Աշխարհով մեկ նշվում է Սուրբ Թերեզի ծննդյան 100-ամյակը: Փարիզի Աստվածամոր տաճարում 6 համաժողովներ

	են գումարվում:
1980 թ. հունիսի 2	Հովհաննես Պողոս II Պապն այցելում է Լիգյոյի Կարմելի մենաստան և աղոթում այն հիվանդասենյակում, որտեղ ննջել էր Թերեզը:
1994 թ.	Թերեզի մասունքակիր տապանակը շրջում է աշխարհի հինգ մայրցամաքներով՝ լինելով ավելի քան 70 երկրներում:
1997 թ. սեպտեմբերի 30	Աշխարհով մեկ նշվում է Սուրբ Թերեզի ննջման 100-ամյակը:
1997 թ. հոկտեմբերի 19	Հովհաննես Պողոս II Պապը Սուրբ Թերեզ Լիգյոացուն հռչակում է Կաթոլիկ եկեղեցու Ուսուցիչ, թվով՝ 33-րդը և երրորդն ու ամենաերիտասարդը կին Ուսուցիչների շարքում: 2012 թ.-ին ևս մեկ կին է դասվում այդ շարքին՝ Սուրբ Հիլդեգարդ Բինգենացին, իսկ 2015-ին Ֆրանցիսկոս I Պապի կողմից Եկեղեցու 36-րդ Ուսուցիչ է հռչակվում Սուրբ Գրիգոր Նարեկացին:
2008 թ.	Լուի և Զելի Մարտենները Լիգյոյի

հոկտեմբերի 19 Սուրբ Թերեզի բազիլիկում Բենեդիկտոս XVI Պապի կողմից դասվում են Երանելիների շարքը:

2015 թ.
հոկտեմբերի 18 Լուի և Զելի Մարտենները սրբադասվում են Ֆրանցիսկոս I Պապի կողմից:

*Եթե ախտաջինջ արցունքներ կաթեն
Սրա միջոցով մեկի աչքերից,
Թող որ Քո կողմից, Ո՛վ Խնամակալ,
Անձրևեն դրանք նաև ինձ վրա...†*

† Սուրբ Գրիգոր Նարեկացի, «Մատյան ողբերգության»,
Բան Գ

Երանի՛ հոգով աղքատներին,
որովհետև նրանցն է երկնքի արքայությունը:

Երանի՛ սգավորներին,
որովհետև նրանք պիտի մխիթարվեն:

Երանի՛ հեզերին,
որովհետև նրանք երկիրը պիտի ժառանգեն:

Երանի՛ նրանց,
որ քաղցն ու ծարավն ունեն արդարության,
որովհետև նրանք պիտի հագնան:

Երանի՛ ողորմածներին,
որովհետև նրանք ողորմություն պիտի գտնեն:

Երանի՛ նրանց,
որ սրտով մաքուր են,
որովհետև նրանք Աստծուն պիտի տեսնեն:

Երանի՛ խաղաղարարներին,
որովհետև նրանք Աստծու որդիներ պիտի կոչվեն:

Երանի՛ նրանց,
որ հալածվում են արդարության համար,
որովհետև նրանցն է երկնքի արքայությունը:

Երանի՛ է ձեզ,
երբ ձեզ նախատեն ու հալածեն
և Իմ պատճառով ձեր մասին ամեն
տեսակ չար խոսք՝ սուտ ասեն:
Ցնծացե՛ք և ուրախացե՛ք,
որովհետև երկնքում ձեր վարձը շատ է,
քանի որ այսպես հալածեցին մարգարեներին,
որոնք ձեզնից առաջ են եղել:

(Ավետարան ըստ Մատթեոսի 5.3–12)

Այստեղ՝ աշխարհում, նեղություն պիտի
ունենաք, սակայն քաջալերվեցե՛ք,
որովհետև Ես հաղթեցի աշխարհին:

(Ավետարան ըստ Հովհաննեսի 16.33)

*Գոհությո՛ւն Քեզ, Հա՛յր, Տե՛ր երկնքի և երկրի,
որ ծածկեցիր այս բանը իմաստուններից ու
գիտուններից և հայտնեցիր մանուկներին.
այո՛, Հա՛յր, որովհետև այսպես հաճելի եղավ Քեզ...*

(Ավետարան ըստ Ղուկասի 10.21)

*Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ,
եթե չդառնաք ու չլինեք մանուկների պես,
երկնքի արքայությունը չեք մտնի..*

(Ավետարան ըստ Մատթեոսի 18.3)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թարգմանչի և կազմողի կողմից.....	5
Նախաբան.....	8
Վանական միջավայրը.....	16
Նախապատմությունը.....	22
Ձեռագիր Ա – Գլուխ Ա.....	31
Ձեռագիր Ա – Գլուխ Բ.....	65
Ձեռագիր Ա – Գլուխ Գ.....	98
Ձեռագիր Ա – Գլուխ Դ.....	127
Ձեռագիր Ա – Գլուխ Ե.....	173
Ձեռագիր Ա – Գլուխ Զ.....	215
Ձեռագիր Ա – Գլուխ Է.....	261
Ձեռագիր Ա – Գլուխ Ը.....	285
Ձեռագիր Բ – Գլուխ Թ.....	317
Ձեռագիր Գ – Գլուխ Ժ.....	343
Ձեռագիր Գ – Գլուխ ԺԱ.....	391
Վերջաբան.....	442
Քույրերի հուշագրություններից (ծաղկաքաղ).....	458
Աղոթքներ.....	613
Նամակներ (ընտրանի).....	635
Պատարիկներ այլոց նամակներից.....	817
Ժամանակագրություն.....	864
Բովանդակություն.....	903

